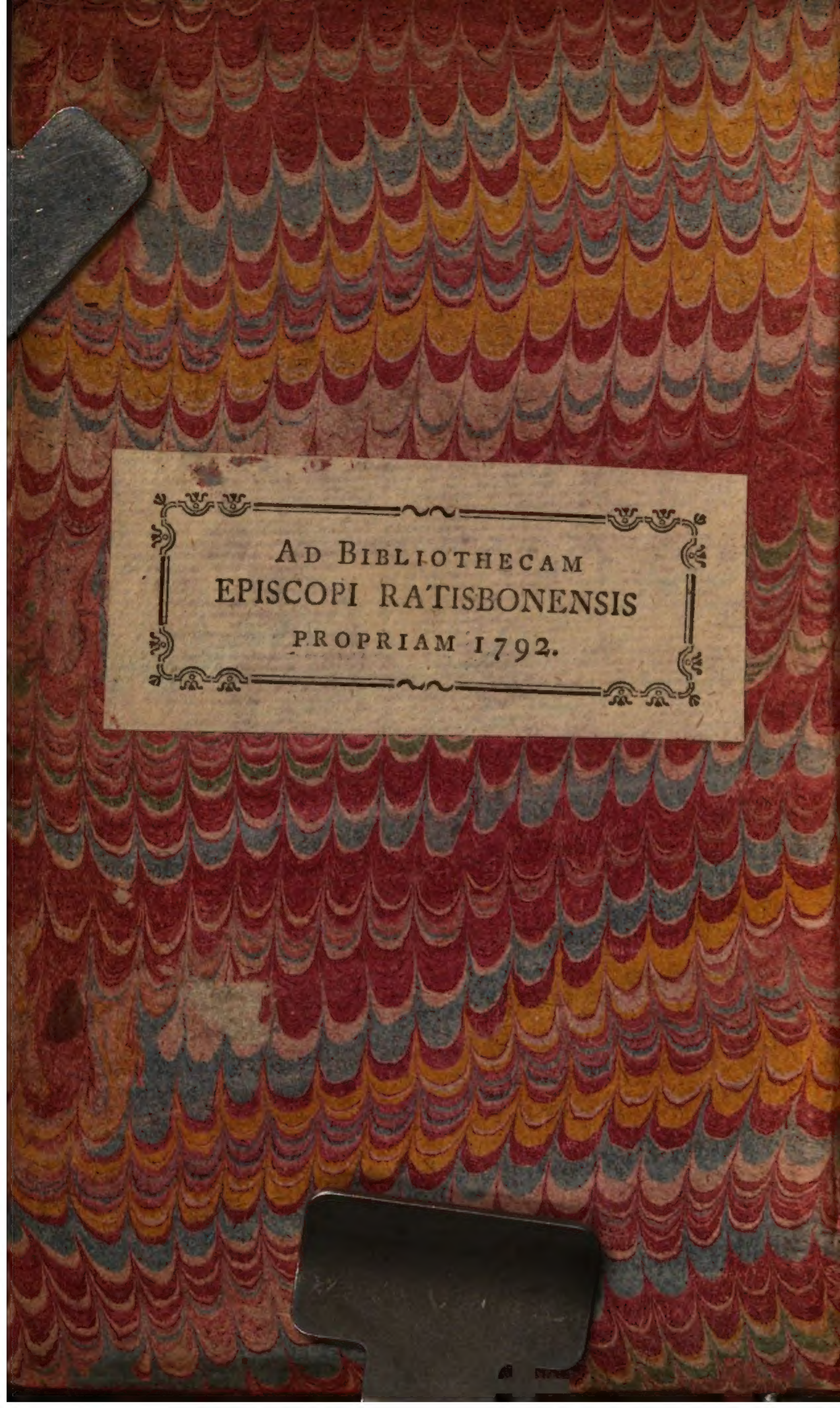

AD BIBLIOTHECAM
EPISCOPI RATISBONENSIS
PROPRIAM 1792.

Staatl. Bibliothek
Regensburg

Ins. 679 670

CLAUDII FLEURY,

PRESBYTERI, PRIORIS ARGENTELIAE ET REG.
CHRISTIANISS. A CONFESSIONIBUS

INSTITUTIONES
JURIS
ECCLESIASTICI.

EX IDIOMATE GALlico LATINAS REDDIDIT

ET CUM

ANIMADVERSIONIBUS

JUSTI HENN. BOEHMERI, JC.

POTENTISS. BORUSS. REG. A' CONSILIIS INTIMIS
ET IN FRID. PROF. JUR. ORD.

EDIDIT

JOAN. DANIEL GRUBER, J. U. D.

ET JUR. PROF. PUBL. ORD.

EDITIO SEXTA DENUO REVISA.

Moguntiae, & Francofurti ad Mœnum,

APUD FRANCISCUM VARRENTRAPP.

M D C C L I X.

CLAUDII PLINII

PRÆFATIO. PRIORIS EDITIONIS. ET REG.
CHRISTIANÆ, A COMMISSARIIS

INSTITUTIONES

1712

ECCEASTICÆ

EX LIBRARIIS GILBERTI LATINUS REDDIDIT

1712

ANIMADVERSIONIBUS

JUSTI ILLINOI FORMARI 1712

NOTENTIS FORNIS ET A COMMISSARIIS LATINUS
ET IN IS. D. REG. JUR. GREG.

EDIDIT

JOHN DANIEL GREGOR I. U. D.

ET JUR. REG. REG. GREG.

ADITIO SECTA. DANO REVIS.

Regnum, et Principatus de Regnum

APUD FRANKFURTUM VARRENTIA

Staatl. Bibliothek
Regensburg

LECTORI

S. P. D.

JOAN. DANIEL GRUBER, D.

VETUS est iterum iterumque repetita querela de immensa multitudine librorum, quibus indies magis magisque oneratur atque obruitur orbis literatus. Verentur enim multi, in isto scribendi pruritu, quo hodie docti indoctique passim laboramus, rem postremo eò deductum iri, ut jam exitum amplius literarum studia habere non possint. Cui namque noscendis tot instrumentis diligentiam, comparandis numos, locandis forulos, utendis otium suffecturum? Ego vero semper campum literarium comparatum judicavi veluti viridarium, omnis generis florum gemmis distinctum, non ut singulos rapias, sed ut eligas subinde, cui dicas, tu mihi places inprimis. Ut enim non omnes plantæ, ita nec libri omnes perennant, ætatemque ferunt. Plerosque, qui cito nascuntur, cito disperire videas: bonorum autem laus ætasque perennis est, licet nonnumquam latius diffundi eorum usus posset, si sermonis genere doctis omnibus familiari uti vellent scriptores.

HABENT hoc Franci præ ceteris, ut novissime omnis generis disciplinas lingua vulgari proponere, patriamque citra peregrinorum subsidiorum anfractus erudire satagant. Qua in re ut multum

P R A E F A T I O.

eos luminis in ceteris accendere non diffiteor; ita in *disciplinis*, quas exteris, Græcis & Romanis potissimum, maximam partem debemus, non perdunt quidem operam penitus, sed facere tamen nequeunt, quin vel obscuri fiant, vel in multas circumlocutiones incidant. Habet enim quælibet disciplina e solo natali propria vocabula, propriique sensus formulas & conceptiones verborum, quas difficillime in alium sermonem convertas, nisi obscurus fieri velis: quod etiam contingit, qui v. c. jurisprudentiam civilem germanicè tradere adgrediuntur, ac mirè se torquent in exprimenda distinctione *juris in re* & *juris ad rem*: quorum illud *ein dingliches Recht*, hoc *kein dingliches Recht*, adpellare coguntur, licet nemo ineruditus sensum horum vocabulorum capiat.

NE igitur præstantissimum opusculum, quod hic exhibetur, eadem incommoda premerent, nova ac eruditis omnibus amiciores veste induendum videbatur, antequam recuderetur in Germania. Pretium ei omne ab auctore, cujus nomen inter Franciæ præsules diu illustre, atque doctis tanto notius, quanto fidus illud FLEURIANUM in polo literario fulsit resplenduitque diutius. Ne tamen ancipiti adpellationis fato circumveniamur, sciendum est, duos hujus nominis præsules nostra ætate floruisse in aula Parisiensi, doctrina, moribus, meritis officiisque pares. Alter CHOISY de FLEURY, Forojulienensis in Provincia Ex. episcopus, regiæ pueritiæ magister, &, quod jam fama fert, purpuræ Romanæ candidatus. Alter CLAUDIUS, de quo nobis differendum. Natus is est Parisiis gente nobili togata, patre caussarum patrono saga-

P R A E F A T I O.

cissimo. Adpulit animum a teneris ad studia humanitatis, ad historiam, prudentiamque juris, ac denique ad diviniorem literarum sanctissimam disciplinam. Quibus artibus omnibus quum satis excultus subactusque videretur, admotus est adolescentiæ fratrum, regii sanguinis principum de CONTI, erudiendæ. In qua palæstra noster tanta eruditæ pietatis ac moderationis specimina edidit, ut ipse potissimum eligeretur, cui cum ceteris educatio & institutio filiorum Delphini, principum juventutis crederetur. Tantorum in hoc institutionis officio defunctorum laborum præmium tulit *Loci Dei* Abbatiam*, quam tamen dimisit, simulatque regio beneficio Prior *Argenteliensis* factus est, pluralitatem beneficiorum, quam damnavit in aliis, evitaturus. Membrum fuit *Academjæ Parisiensis*, cui uberior linguæ Francicæ cultura proposita est. Denique ab obitu *LUDOVICI XIV.* electus est, qui Regi Christianissimo *LUDOVICO XV.* esset a confessionibus: quod munus non nisi perfectissimis presbyteris credi constat. Sic igitur ferme semper in aula vixit, sed in aula veluti in solitudine inter libros & pulpita delituit, donec, abdicato paulo ante regiarum confessionum munere, de 14. Jul. 1723. fato fungeretur octogenario major. Scripsit lingua vernacula plura volumina, videlicet de selectu & methodo studiorum; deinde cathechismum historicum; tum de moribus *Israëlitarum*; porro de moribus *Christianorum*; denique historiam ecclesiasticam modis omnibus absolutam; postremo has juris ecclesiastici institutiones, quæ primum 1677.

* *Loc. Dieu* Abbatia Ordin, Cisterciensis, Diœcesis Ruthenensis.

deinde 1688. lucem adspexerunt; postremo 1722. recusæ *.

COMMENDAT autem hunc foetum omnium maxime parens, longâ juris ecclesiastici triturâ & experientiâ subactissimus, qui singulorum argumentorum origines, naturam, progressum, fata & faciem præsentem mira perspicuitate & concinnitate proponit, nervumque rerum, quas in pluribus voluminibus disiectas deprehendes, sic congestit sub obtutum, ut singulorum titulorum usum ad sanctionem Francorum pragmaticam, ad Concordatum & ad constitutiones novissimas attemperaret. Quæ quidem res facit, ut Francis, quàm exteris, libellus videatur utilior. Interim nec spernendus nobis, qui ex Concordatis nationis Germanicæ recentiorum temporum hiatum facile obstruimus.

Quo fine exorari se passus est Illustris Dn. BOEHMERUS, affinis meus colendissimus, ut è penu sua promeret animadversiones, quibus partim obscuriora auctoris loca explanantur, timidius dicta luce perfunduntur, dubia removentur, falsa corriguntur diluunturque, ac omnia simul ad usum Germaniæ adplicantur. Similitudo studiorum inter utrumque tanta est, ut dignum FLEURIUM hoc commentatore, dignum hoc auctore BOEHMERUM Commentatorem facile æstimet, cui utriusque viri in jus ecclesiasticum merita non sunt incognita.

* Ludovicus Ellies DU PIN in Biblioth. Scriptor Eccles. Sæcul. XVII. pag. 110. edit. Belg.

TAEDIOSIOREM laboris partem fors mihi objecit, ut grammaticum agerem, eaque, quæ auctor sermone vulgari concise & rotunde edisseruit, eodem numero latina redderem. Non tamen semper licuit esse grammaticum. Quum enim in hoc interpretationis genere phraseologia juris canonici proram puppimque faciat, sermonis puritas & elegantia sæpe numero fuit canonum stribligini postponenda. Quare tantum abest, ut doctorum aures me offensurum credam, ut potius hac pressa diligentia magnam apud eos gratiam iniisse existimem. Ubique autem presse secutus auctorem, quantum per utriusque linguæ genium licuit, maxime velificatus sum perspicuitati, quam boni interpretis præcipuam virtutem postulant talium rerum periti.

DE cetero nihil est, quod verear, ne diversa sacra, quibus auctor addictus fuit, pretium libelli minuant; quia Romanis ritibus initiati canonum studio præ ceteris incumbere solent, & noster potissimum plenus est bonæ frugis. Nam & de primatu Papæ tam ambigue loquitur, ut eum magis destruere, quàm adstruere videatur, & de falsis decretalibus sincerum fert iudicium. Nec dissimulat propriæ vulnera ecclesiæ, corruptionesque & morum ac disciplinæ depravationes ingenue fatetur & agnoscit, haud dubie a nostratibus inter testes veritatis, qui nostra ætate vixere, maximos referendus.

TYPOGRAPHUS

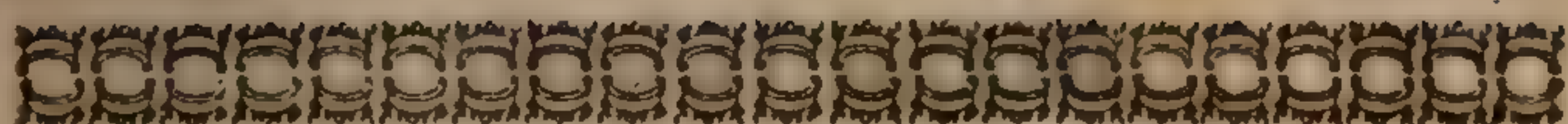
LECTOREM,

DE HACCE NOVA EDITIONE.

DE prima hujusce Opusculi Editione paucula post Latinum Interpretem præfari necesse visum est. Illud nempe Autor ipse primùm evulgavit *Parisiis* an 1687. in 12. 2. Vol. Sed in præfixa Admonitione observat, jam ante decennium sub nomine *Bonelli* prodiisse. „Nescio, inquit, an revera extiterit *Bonellus* iste; verum id probe novi, scilicet Opusculum sub ejus nomine editum, à me & in meos usus conscriptum fuisse anno 1668. absque ullo consilio ut in lucem proferretur; atque etiam me inscio lucem vidit. Prima hæc Editio, alterâ quæ *Fleurianum* nomen præ se fert, multo brevior, sic inscribitur: *Institution du Droit Ecclesiastique de France, composée par feu Mr. Charles Bonel Docteur en Droit Canon à Langres, & revû avec soin par Mr. de Massac ancien Avocat au Parlement. Paris. 1677. in 12.* In Præfatione legitur, librum hunc ante obitum *Bonelli* non editum, diu in ejus musæo varias inter chartas neglectum fuisse; at exemplar autographum postea transiisse in manus *D. Massaci*, ab ipso per biennium fuisse detentum, postea verò Editori, cujus curis evulgatum est, traditum, cum approbatione data *Parisiis* 15. Julii 1675. *Bonellus* autem fictitius homo creditur; *Angelus* verò *Massacus*, *Parisiensis* Causidicus fuit, natus circa annum 1600. & anno 1676. denatus; de quo Abbas *Marollius* loquitur, tanquam de amico singulari, quocum Humaniores Literas absolverat in Collegio *Marchiano* *Parisiensi*. Liber ipse *Fleurianus* Compendium est, *Præcticæ Juris Canonici, ad usum hodiernum accommodatæ.*

DE ejus vita scriptisque consulendus, præter *Dupinium* à *Cl. Grubero* citatum, *Niceronius* in Commentariis ad Hist. Virorum Illustrum Tom. VIII. & X. cui addendum est, rursus excusum fuisse Gallicum exemplar *Lugduni* 1712. in 12. & *Bruxellis* 1722. in 8. 2. Vol. Versio autem Latina, quam omisit, primùm lucem adspexit *Lipsiæ* anno 1724. ac secundò 1733. in 8. quam secutus sum, & accurate recudendam curavi, cum nitidiori & meliori charta.

E L E N-

ELENCHUS CAPITUM INSTITUTIONUM JURIS ECCLESIASTICI

PARS I.

I. De origine juris ecclesiastici	<i>pag. 1</i>
II. De divisionibus juris ecclesiastici	24
III. De clero in universum	35
IV. De irregularitatibus seu vitiis, ob quæ clericum fieri prohibetur	41
V. De prima tonsura	49
VI. De quatuor minoribus ordinibus	54
VII. De ordinibus sacris universim	61
VIII. De subdiaconis & diaconis	68
IX. De presbyteris	76
X. De promotione episcoporum	83
XI. De episcoporum consecratione	97
XII. De functionibus episcopi interioribus	104
XIII. De functionibus episcopi exterioribus	111
XIV. De archiepiscopis, patriarchis, primatibus	115
XV. De episcopatibus vel erigendis, vel supprimen- dis, itemque de episcopis nomine talibus, & de coadjutoribus	123
XVI. De translatione & resignatione episcoporum, itemque de sede vacante	130
XVII. De canonicis	138
XVIII. De curatis, chorepiscopis, archipresbyteris	145
XIX. De archidiacono, vicario generali, pœnitentia- rio & theologo	150

Elenchus Capitulum.

XX. De academiis, collegiis & seminariis	155
XXI. De origine & progressu vitæ monasticæ	163
XXII. De ceteris religionum ordinibus	174
XXIII. De votis & de professione religiosa	184
XXIV. De paupertate, ceterisque regularium votis	190
XXV. De clericatu regularium, eorumque exemptionibus	199
XXVI. De regularium reformationibus	208
XXVII. De rectoribus regularium	214
XXVIII. De religiosis virginibus & eremitis	223
XXIX. De privilegiis clericorum	229

PARS III.

I. De anno, diebus festis & abstinentiis	235
II. De divino officio	242
III. De baptismo, confirmatione, eucharistia	248
IV. De pœnitentia, extrema unctione, ordine	255
V. De matrimonio & causis matrimonium impedi- entibus	262
VI. De nuptiarum solemnibus earundemque dissolu- tione	268
VII. De ecclesiis ædificandis & consecrandis	277
VIII. De reliquiis, vasis & libris sacris	284
IX. De sepulturis	290
X. De bonis ecclesiasticis in universum	295
XI. De bonis ecclesiasticis continuatio	300
XII. De bonorum ecclesiasticorum alienatione & ac- quisitione	308
XIII. De decimis	314
XIV. De beneficiis in universum	321
XV. De beneficiorum collatoribus	323
XVI. De jure patronatus	331

Elenchus Capitum.

XVII. De his, qui laurea academica sunt insigniti	336
XVIII. De indultu, regalia, ceterisque regis Franciæ nominationibus	341
XIX. De qualitatibus ad obtinenda beneficia necessariis	348
XX. De resignationibus & devolutionibus	352
XXI. De forma provisionum	357
XXII. De adipiscenda possessione beneficiorum ecclesiasticorum	364
XXIII. De utendis bonis ecclesiasticis & de reparationibus	368
XXIV. De aliis beneficiorum oneribus	373
XXV. De pensionibus	380
XXVI. De commendis	385
XXVII. De beneficiorum pluralitate	391
XXVIII. De residentia	394
XXIX. De unione beneficiorum	400
XXX. De religiosis domibus	404

P A R S I I I.

I. De jurisdictione ecclesiastica	409
II. De conciliis	420
III. De judice ordinario & delegato	429
IV. De jurisdictionis ecclesiasticæ administris	436
V. De competentia judicis ecclesiastici	439
VI. De processu civili	448
VII. De processu civili continuatio	458
VIII. De hæresi, aliisque læsarum religionum criminibus	464
IX. De inquisitione ejusque origine	473
X. De processu inquisitionis	481
XI. De simonia	489
XII. De homicidio & de concubinato	497

Elenchus Capitulum.

XIII. De usuris	502
XIV. De delicto communi & casu privilegiato	511
XV. De processu criminali antiquo	518
XVI. De processu criminali hodierno	523
XVII. De foro episcoporum	531
XVIII. De pœnis canonicis	537
XIX. De depositione & degradatione & insensione	540
XX. De excommunicatione	545
XXI. De interdicto	555
XXII. De absolutionibus	559
XXIII. De appellationibus	563
XXIV. De appellatione tamquam ab abusu	569
XXV. De libertatibus ecclesiæ Gallicanæ	572

A P P E N D I X.

De rebus cleri gallicani commentarius	580
---------------------------------------	-----

ELENCHUS AUCTORUM,

qui in notis allegantur.

Acta sanctorum.
Agobardus.

Albertus magnus.
Alexander (Nazalis).

Alteserra.

Ambrosius.

Ansilton.

Arnoldus Lubecensis.

Atbanasius.

Aufrerius.

Baluzius.

Barbosa.

Barclaius.

Basnagius.

Belluga.

Bernardus.

Blondellus.

Bona Cardin.

Brandt.

Bromerus.

Budaus.

Burnerus.

Cælestinus.

Calderinus.

Callio.

Choppinus.

Christianæus.

Chrysostomus.

Clemens.

Cocceius.

Cobellius.

Cointius.

Concinus.

Conringius.

a Costa.

Cyprianus.

Damianus.

Dartis.

Despeissius.

de Dominis.

Donatus.

Duarenus.

Duglossus.

Durandus.

Erasinus.

Espenceus.

Espenius.

Eveillon.

Eusebius.

Farinacius.

Ferretius.

Filefaccius.

de Flasio.

Fleury.

Florens.

Freberus.

Friderici.

Gibalinus.

Gregorius M.

Gregorius Turonensis.

Harduinus.

Hericurtius.

Hertius.

Hieronymus.

Hilarius.

Hincmarus.

Jagerus.

Januarius.

Ignatius.

Imbertus.

Irenæus.

Iustellus & Voellius.

Iustinus martyr.

Kiene.

Labbeus.

Laëtantius.

Lambertus Schaffnab.

Launois.

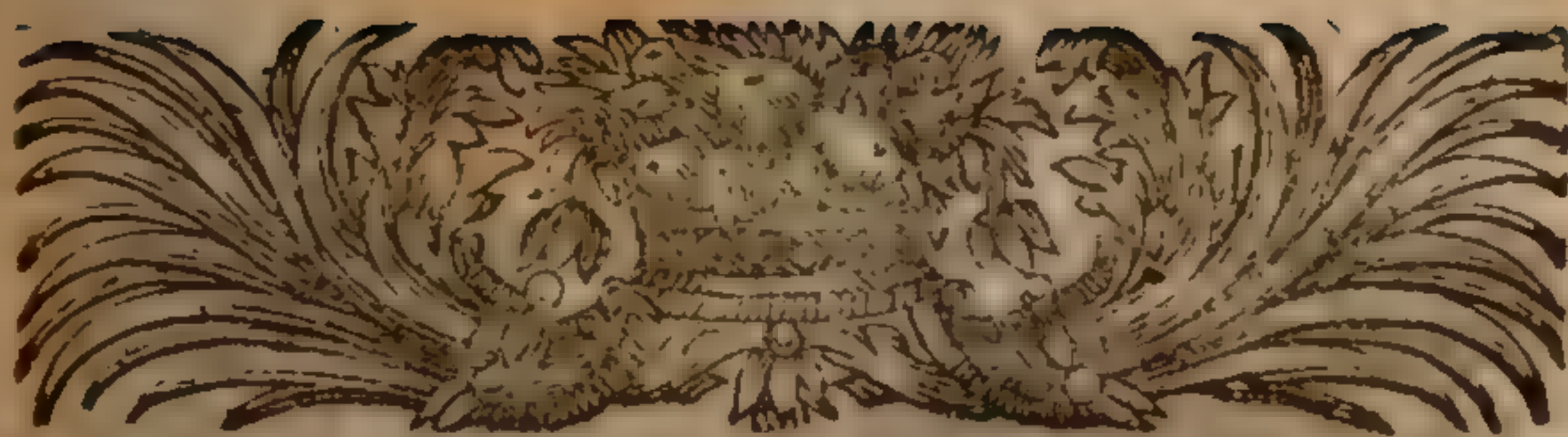
Elenchus Auctorum.

Lazarius.
 Limborch.
 de Ludewig.
 Mabillon.
 Maimburgius.
 de Marca.
 Mariene.
 Massonus.
 Matthæi.
 Matthæus Paris.
 Mavirius.
 Mendo.
 Merillus.
 Molinaus.
 Moreau.
 Morinus.
 Mornacius.
 Myler ab Ebrenbach.
 de Oliva.
 Opiatus.
 Origenes.
 Pallavicinus.
 Paponius.
 a Paramo.
 Parisius.
 Passerinus.
 Peck.
 Pellizarius.
 Perisb.
 Petrus Blesensis.
 Pez.
 Pfaffius.
 Rbotius.
 du Pin.
 Platina.
 Plinius.
 Postius.

Quemada.
 Raynaldus.
 Renaudus.
 Renaudot.
 Robertus.
 La Roche.
 a Royas.
 Roye.
 Serpius.
 Saussau.
 Saussay.
 Saxo Grammaticus.
 Schilter.
 Schrader.
 Sibbern.
 Sirmondus.
 Socrates.
 Sozomenus.
 Spanheim.
 Spondanus.
 Squillante.
 Stryk.
 Sulpitius Severus.
 Symmachus.
 Tamburinus.
 Tertullianus.
 Thomas Aquinas.
 Thomafius.
 Thomassinus.
 Tondui.
 Tourneus.
 Ugbellus.
 Vitringa.
 Werlbof.
 Zieglerus.
 Zosimus.
 Zypæus.

INSTI-

INSTITUTIONUM JURIS ECCLESIASTICI P A R S I.

C A P. I.

D E O R I G I N E J U R I S E C C L E S I A S T I C I.

I.

S TRIBUS prioribus sæculis Ecclesia Apostolorum
successores
episcopi spiri-
ritualem
potestatem re-
gendi eccle-
siam
nati
sunt,
vix alias leges habuit, quam scriptu-
ram veteris & novi Testamenti. Ca-
ritas, qua ducebantur Christiani, litibus vix
locum fecit, & si quæ nascebantur, illæ per
Apostolos, eorumque successores, pios pastores,
componebantur^a. Quorum auctoritas mere

^a) Nonnullas controversias ope Apostolorum
sedatas fuisse, docet Scriptura sacra. Nec turbis &
factionibus caruerunt Ecclesiæ, teste Epistola CLE-
MENTIS *ad Corinth.* quæ tamen non imperio Ro-
manæ Ecclesiæ sedatæ, sed precibus, adhortationibus,
& remediis charitativis. Post excessum Apostolorum
magnopere creverunt *turbæ internæ*, teste EUSEBIO
lib. III. H. E. c. 32. quæ eo minus præcaveri pote-

spiritualis fuit, innixa quippe potestati, quam Christum pastoribus in gregem suum dedisse cuncti persuasi erant, miraculisque & virtutibus, quæ in plerisque pastoribus elucebant, comprobata, nec ultra *curam animorum* extensa. In ceteris rebus Christiani principibus & magistratibus obtemperarunt, legum civilium observantissimi.

ac de ea
re certas
regulas
ab Apo-
stolis ac-
ceperunt,

II. APOSTOLI episcopis ac presbyteris nonnulla præcepta, ad curam animarum Ecclesiarumque gubernationem generatim pertinentia, tradiderant, quæ longo tempore hominum memoria conservata, ad ultimum scriptis consignata sunt, licet auctore ac tempore incertis. Unde nati sunt *canones Apostolici* (a græco vocabulo *κάνων*, quod latinis *regulam* significat), & *constitutiones Apostolicæ*, quæ S. Clementi Papæ tribuuntur: licet earum auctoritas non sit omni exceptione major, quandoquidem diversæ diversis temporibus lacinia iis fuerunt assutæ.

quæ Con-
ciliorum
decretis

III. PLURIUM civitatum episcopi nonnumquam ad decidendas causas majoris

rant, quod Ecclesiæ essent sibi relictæ, a republica fugatæ, & imperio quodam proprio destitutæ. Inde plura pedetentim jura nata & instituta Ecclesiastica, quæ necessitas communis produxit, c. 5. D. 95. non *apostolica* quædam *regula*, ut vulgo creditur.

b) Non episcopi tantum convenere, sed alii quoque Ecclesiarum delegati, & quidem ex quadam *confederatione privata*, non imperio aut præcepto superioris cujusdam vocati. Atque hi conventus per hæc tempora necessarii erant, quod rebus suis consulere,

momenti convenerunt, quorum congregatio-
 nes latinis *concilia*, græcis *σύνδοξι* audiunt. auctæ
sunt.
 Tribus prioribus sæculis ob persecutiones ra-
 rius hujusmodi conventus agebantur; nonnul-
 li tamen etiam ex his temporibus ad notitiam
 nostram pervenerunt, veluti concilia sub Vi-
 ctore Papa an. 196. de controversia paschali
 habita¹: Concilium Carthaginense sub Agrip-
 pina episcopo, cujus mentionem facit Cypria-
 nus ep. 71. ipsa Cypriani consilia, aliaque plu-
 ra. Toties enim habebantur, quoties id fieri
 commode poterat. Sed ex quo Constantinus
 M. Ecclesiæ pacem restituit, frequentiores at-
 que ordinatiores fuere episcoporum conven-
 tus². Ipso enim imperante, celebrata sunt
 an. 314. Ancyranum in Galatia & Neo-Cæsa-
 riense in Ponto, quæ sunt eorum, quorum ca-
 nones supersunt, antiquissima concilia. Ejus-
 dem auspiciis coactum fuit an. 325. Nicææ in

& a semet ipsis præsidium petere coactæ fuerint Ec-
 clesiæ, utpote à republica derelictæ, fugatæ, & omni
 publico auxilio orbatæ. Turbæ in Ecclesiis Africana
 & Romana contra Cyprianum & Cornelium ortæ non
 nisi privata providentia Ecclesiarum sedandæ erant,
 & quia adhuc Ecclesiæ in *unione intima* persistebant,
 communi auxilio laboranti navi succurrebant. Idem
 judicium esto de aliis conciliis eo tempore habitis.
 Non eadem conciliorum ratio fuisse videtur sub tem-
 poribus sequentibus pace Ecclesiæ reddita.

c) Sed simul à priorum conciliorum ratione ma-
 gis abhorrentes. Hierarchia episcopalis jam funda-
 menta jecerat. Cogitatum de regno Ecclesiastico
 Aristocratie gubernando. Quid ergo aliud ab eo
 tempore erant concilia, quam *comitia regni Ecclesia-
 stici*? Cæsares quidem ea indicebant, sed episcopi
 controversias de *fide & disciplina Ecclesiastica* decide-

Bithynia Concilium Oecumenicum I. a cunctis orbis Romani episcopis frequentatum. Secuta sunt tria particularia, videlicet an. 341. Antiochiense; an. 370. Laodiceum in Phrygia; an. 375. Gangrense in Paphlagonia, quorum canones maximi habebantur. Denique an. 381. celebratum fuit Constantinopoli œcumenicum concilium II.

1) *Fleury Hist. Eccl. l. 4. n. 43.*

Unde natus est codex canonum.

IV. HORUM septem conciliorum, videlicet duorum universalium & quinque particularium, canones, in unum corpus collecti sunt, quod adpellatum fuit *codex canonum ecclesie universalis*: quo concilium Calchedonense usum fuisse constat, cujus *can. 1.* generatim comprobatur. Huic codici accesserunt canones concilii Ephesini, Oecumenici III. quod an. 430. habitum, & Calchedonensis Oecumenici IV. an. 450. celebrati. Denique *L.* canones apostolorum, nec non canones concilii Sardicensis, quod an. 347. celebratum & a pluribus Ecclesiis pro continuatione concilii Nicæni habitum est, eidem codici adjecti fuerunt ^d.

bant, imperatoribus gloria exequendi relicta. Cur? quia, quod in conciliis decisum, *veritatis divine* efficaciam habere credebatur. *SOCRAT. lib. 1. c. 9.*

d) Canones apostolici codici huic orientalis Ecclesie minime adjecti sunt. Imo ne quidem *prisca editio latina canonum*, quam JUSTELLUS & VOELLIUS in *biblioth. jur. can.* sistunt, eos habet, cui tantum noviter Sardicenses adjecti, quod jam antea Ecclesia Romana Nicænis canonibus eos adjunxerit. Alia adhuc versio latina in occidente fuit à priori

V. OMNES isti canones græca lingua concepti fuerant ; sed in Ecclesiis occidentali-
 bus recepta fuit antiqua versio latina, cujus auctor incertus est. Hac veteri compilatione
 usum fuit concilium Calchedonense, ipsaque Ecclesia Romana usque ad sæculum subse-
 quens: nec ceteræ per Galliam Germaniam-
 que Ecclesiæ usque ad sæculum IX. aliam no-
 verant. Denique DIONYSIUS Exiguus, qui
 circa an. 530. Romæ vixit, novam versionem,
 eamque multo fidesiorem, adornavit, cui adje-
 cit omnia, quæ tum temporis græco codice
 continebantur, videlicet, L. canones apostolo-
 rum ⁶, canones conciliorum Calchedonensis,
 Sardicensis, Carthaginienensis, ac nonnullorum
 aliorum in Africa habitorum. Idem Diony-
 sius collegit *decretales epistolas* pontificum inde
 à Siricio, qui an. 398. obiit, usque ad Anasta-
 sium II. defunctum an. 498. Appellabantur
 autem *decretales epistolæ*, quibus pontifices, ab
 episcopis consulti, decidebant^f momenta disci-
 plinæ, quæve canonum loco habebantur,
 quemadmodum græci his æquiparabant de-

græce
scriptus,

& latine
redditus,
atque au-
ctus de-
cretali-
bus pon-
tificum
epistolis
Dionysio
Exiguo:
quæ
compila-
tio

quodammodo diversa, quam PETRUS de MARCA
de vet. collect. c. 2. refert. Forsan Autor in verbis ad-
 ductis intelligit codicem illum, qui in *Ecclesiis Fran-*
corum circa annum 580. repertus fuit, cui demum
 spurii canones apostolici adjecti fuere, teste GREGO-
 RIO Turonensi *lib. V. c. 18.*

e) Huic versioni Dionysianæ demum hi canones
 inserti sunt, in prisca versione ut apocryphi rejecti
 vid. *præf. ad dict. vers.* apud PETR. de MARCA
cir. loc. c. 3.

f) Hæ non novæ leges Ecclesiasticæ erant, sed
 decisiones controversiarum ortarum ex jure jam con-

cretales Dionysii Alexandrini, Gregorii Thaumaturgi & Basilii M. ad Amphilocho epistolas.

audit cor-
pus cano-
num.

VI. TANTA autem fuit compilationis Dionysianæ auctoritas, ut Ecclesia Romana ea semper deinceps uteretur sub appellatione *corporis canonum*. Exstitit præterea codex canonum Ecclesiæ Africanæ, maximam partem ex conciliis tempore S. Augustini habitis collectus, & ab ipsis græcis ob excellentiam regularum in linguam vernaculam translatus. Martinus, Bracarensis Episcopus, qui circa an. 570. floruit, in Hispania idem fecit, quod Dionysius Parvus Romæ, edita compilatione canonum secundum Orientales, quibus tamen nonnullos conciliorum Hispanicorum canones adjecit. In Francia tamen sola vetus illa compilatio in usu fuit, donec Carolus M. Dionysianam, Romæ ab Adriano I. Pontifice an. 787. traditam, domum referret &.

Addita-
menta
codicis
græci.

VII. ORIENTALES etiam veteri codici nonnulla adjecerunt, videlicet XXXV. canones apostolorum, qui L. reliquis additi; codicem Ecclesiæ Africanæ græce redditum;

stituta vel per *mores* confirmato. Ea enim modestia adhuc utebantur pontifices, ut tantum de jure *constituto* pronunciarent, vel quærentibus responderent, quod etiam alii Episcopi insigniores fecerunt.

g) Adeo enim studiosus erat Carolus M. sedi Romanæ, ut omnia ad ejus normam componere, & quæ reformatione indigere videbantur, ad ejus instituta conformare studeret, ut etiam cantandi modum ab ea petierit MABILLON in *Act. Benedict. ad sec. I. pag. 416.*

canones concilii Trullani an. 692, ut vicem sustinerent canonum conciliorum Oecumenicorum V. & VI. quibus nulli canones fuerant proditi; denique canones concilii Nicæni I I. Oecumenici VII. an. 787. Atque his partibus constitit *codex canonum Ecclesie Orientalis*. Hæc pauca præcepta universæ Ecclesiæ catholicæ per VIII. sæcula suffecere. Occidentales pauciora habebant, eaque ab orientalibus maximam partem mutuata. Interim in *usum Ecclesie Romanæ particularem* nulla tradita deprehendimus. Tanta enim constantia ac fidelitate inhæsit disciplinæ ab apostolis traditæ, ut his remediis vix indigeret, ipsæque pontificum decretales epistolæ inde haustæ aliis Ecclesiis scriberentur^b. Jus hoc, quod primis VIII. sæculis in usu fuit, appellare posles *jus Ecclesiasticum antiquum*.

VIII. Cui mox successit *novum*ⁱ. Extremis enim Caroli M. temporibus ex Hispania per universum occidentem disseminata fuit collectio canonum, cui nomen nescio cujus Isidori præscriptum erat, quem nonnulli *merca-*

Juris canonici novioris origines debentur Pseudo-Isidoro.

b) Jam INNOCENTIUS I. hujus sententiæ fundamenta jecit, contenditque, omnes Ecclesias occidentales sese conformare debere ad mores Ecclesiæ Romanæ, quippe a qua, tanquam a *matre*, originem traherent. Verum nequidem in Italia Ecclesiæ usum Ecclesiæ Romanæ agnovere, ut vel diversitas in jejuniiis, aliisque ostendit. Traditionum apostolicarum fulcrum ficulneum est, quod dudum alii ostenderunt.

i) Recte Autor asserit *jus novum* his adulterinis epistolis orbi fuisse obtrusum, sedi papali maxime gratum, sed Episcoporum potestati ex diametro ad-

rorem vocant. Illâ continentur canones orientales ex interpretatione latina, Dionysiana antiquiore; Canones plurium conciliorum Francicorum & Hispanicorum, &, quod omnium maximum, ingens numerus epistolarum decretalium, a pontificibus quatuor primorum sæculorum scriptarum inde à Clemente usque ad Siricium, a quo auspiciatus erat Dionysius: licet hic, qui ducentos annos ante vixerat Romæ, contestetur, ab ipso conquistata summa diligentia fuisse, quotquot reperiri potuerint, superiorum pontificum constitutiones. Compendia harum decretalium inserta fuere collectioni, quam Ingelramnus, Mediomatricum episcopus, edidit an. 781², pluraque earum capita irreperunt in capitularia regum Francicorum, sæpeque allegabantur. Sed Hincmarus^k Rhemensis, quum videret Nicolaum I. his abuti ad stabiliendam suam jurisdictionem.

versum. Vicem Ecclesiarum admodum dolet Autor tom. XIII. in disc. prælim. p. 15. inquiens: *Inter scripta adulterina perniciosissima fuere decretales, Papis quatuor primorum seculorum attributa, quæ vulnus insanabile Ecclesiasticæ disciplinæ attulerunt per regulas prorsus novas, quas potissimum circa episcoporum iudicia & auctoritatem papæ introduxere.* Hinc illæ lacrimæ! Episcoporum imperio quid detractum, & pontifici adjectum. Enimvero si cogitarent Episcopi, nec suum imperium sacrum fundatum esse, magis rebus Ecclesiæ consulerent. Parum referre videtur, utrum imperium sacrum penes unum sit, an penes plures, Aristocratically gubernantes, cum æque hoc ac illo casu Papatus adsit, qui non Romæ, sed in imperio clericorum sacro quærendus.

k) Plenius hoc Autor docet cit. l. p. 15. *Hincmarus, summus alioquin canonum interpres, nunquam*

in episcopos, contendit, decretales istas, quod corpore canonum non continerentur, plus auctoritatis, quam ipsos canones, habere non debere. Pontifex contra bene monuit, auctoritatem earum non e corpore canonum, sed a scriptoribus, quos Pontifices fuisse existimaverat, esse derivandam.

2) Vid. *hist. eccl. nostr. l. 44. n. 22.*

IX. NOSTRO ævo compertum est, decretales illas inde a Clemente usque ad Siricium non ab eis, quorum nomina præferunt, profectas esse: Idem enim stili habitus in omnibus, ipsūque orationis genus a primorum sæculorum simplicitate abhorrens. Leguntur in iis amplissima capita e scriptis patrum, qui sequiori tempore demum vixere, veluti S. Leonis, S. Gregorii, aliorumque: apparent porro leges a Christianis imperatoribus latæ, quales tum non fuerant: res ipsæ, quæ referuntur, nec locis nec temporibus conveniunt³. Sed quoniam per plura sæcula pro genuinis habitæ fuere; dici non potest, quantam disciplinæ ecclesiasticæ mutationem induxerint, præsertim in argumento appella-

Cujus pia
fraus de-
tegitur.

potuit falsitatem eorum detegere. Noverat quidem optime; decretales has præcedentibus sæculis plane fuisse incognitas, imo is ipse fuit, qui ostendit, quo tempore in scenam prodierint. Sed destitutus erat arte critica, ut indicia falsitatis animadvertere non potuerit, unus alias in oculos incurrant, quin quod ad eas provocet, quoties in rem ejus faciunt. Crassissimæ ignorantia & defectui bonarum artium, ubique eo tempore regnanti, hoc malum attribuit, docetque infinitas fabulas ea tempestate ortas fuisse.

Papæ ve- tionum ad Pontificem^l, quæ in iis pro ordi-
lificantis. nariis venditantur, & episcopalis jurisdictio-
nis, quæ in his mire impeditur: cui fini has
epistolas a se editas nec ipse diffitetur Isidorus.

3) Vid. *Concilia Phil. Labbei tom. 1. passim.*

Compila-
tio Gra-
tiani.

X. INTEREA auctus est compilatio-
num numerus, in quibus notanda est collectio
Reginonis, Abbatis Prumiensis^m, qui vixit
an. 900, collectio Burcardi, episcopi Wor-
matiensis an. 1020, collectio Ivonis Carnu-
tensis an. 1100, denique collectio GRATIANI,
monachi Benedictini, quæ Bononiæ circa an.
1150. prodiit, quæ continentur supposititiæ
illæ decretalesⁿ pluraque e scriptis patrum,
præsertim Hieronymi, Augustini, Gregorii,
Isidori Hispalensis loca, sub certa capita reda-
cta, multisque *questionibus* referta, quæ in
utramque partem disputantur oppositis aucto-
ritatibus, quas Gratianus conciliare nititur^o.

l) Præterea vero plura *reservata Papalia* inde
orta sunt, quod impostor *causas majores & arduas* se-
di papali reservaverit, quo sub prætextu successores,
sedis Romanæ heredes, plura sibi *privative* adscribere
potuere.

m) Collectio hæc, quæ diu latuit, anno 1659. ab
HILDEBRANDO primum Helmstadii, postea ve-
ro a BALUZIO anno 1671. correctior edita & no-
tis illustrata, quæ ex quisquiliis ISIDORI plura ado-
ptavit, patrumque sententias & leges Codicis Theo-
dosiani cum capitularibus Caroli M. recepit.

n) Nec hoc adeo mirandum, cum Regino, Bur-
chardus & Ivo, quorum collectiones GRATIANUS
præ oculis habuit, has quisquilias collectionibus suis,
suffragantibus illorum temporum tenebris, inseruerint.

o) Per subtiles quasdam, sed nec in *ratione* nec

Propterea hæc compilatio ab ipso inscripta est *concordia canonum discordantium*, usu tamen invaluit, ut *corpus decretorum*, vel simplicius *decretum* adpelletur. Hoc opus, licet summe imperfectum, quod temporum injuria studium Criticum tum exularet, nihilominus magno adplausu exceptum, & licet ab *homine privato* profectum, cujus nulla erat auctoritas, in scholis prælectum, in foro allegatum, universalique consensu unicum juris canonici corpus habitum fuit. Id tamen agnoverunt omnes, loca, quæ in eo continentur, nullam a libro, sed omnem a scriptoribus, a quibus profecta sunt, auctoritatem mutuari P.

XI. Ex illò tempore ob *ecclesie & rei-* Papæ regnum
spuriis
decretis
libus stabilium,
publicæ mala frequentioribus ex aula Romana constitutionibus opus fuit. Nam per bella illa, quibus minores illi principes, e ruinis re-

in *solida doctrina ecclesiastica* fundatas distinctiones. Ut plurimum patres, in *questionibus controversis* sibi formaliter contradixere: concilia diversis temporibus & locis congregata in diversas tracta sunt sententias, quæ conciliari non potuerunt, & tamen in consensum à GRATIANO deducta per *distinctionem cerebrinam*, juxta methodum in scholis tunc usitatam. Ita vero potuerunt quadrata rotundis æquare. Plures hæc methodus nova peperit doctrinas, in *decretalibus* paulo post approbatas, quorsum pertinet distinctio inter poenitentiam *solemnem & minus solemnem*, v. MORINUS *de poenit.* pag. 322. inter votum *solemne & minus solumne*: inter sponsalia *de præseni & de futuro &c.*

p) Id vix asseri universaliter potest. Plura ex ipsis Isidori quisquiliis recepta esse, vel c. *redintegrandis*, imo ipsa aulæ Romanæ de causis majoribus & arduis doctrina docet.

gni Carolingici nati, perpetuo conflictabantur, nec Episcopi conventus agere, nec Metropolitanæ auctoritatem interponere valuerunt. Qui aliquo numero haberetur, nemo fuit præter pontificem, cuius reverentia major esse cœpit post oppressam Regulorum, Romæ vicinorum, tyrannidem ⁹. Sic post Leonem IX. & ann. 1050. plura de morum & disciplinæ emendatione habita sunt consilia, quandoquidem quum Christiani in universum, tum clerici luxu, libidine & avaritia corrupti fuere. Quibus vitiis bellum indictum fuit pluribus conciliis particularibus, quibus vel ipsi Pontifices vel eorum legati præfuere. Convocata sunt quoque nonnumquam *generalia*, cum alibi, tum Romæ potissimum, quæ a loco congregationis vocantur *Lateranensia* in quibus eminet Lateranense III. an. 1215. sub Innocentio III. cui potiora momenta disciplinæ, quibus etiamnum Ecclesia regitur, debentur.

per acad.
demias &
religio.

XII. INNOCENTIUS ille, nec non Alexander III. alique plures sæculi XII. &

9) Non omittenda quoque erat Pontificum Romanorum sæculo XI. & XII indomita imperandi libido, quæ imprimis sub GREGORIO VII. erupit, qua Regum & Episcoporum potestatem conculcavit. CLEMENTIS III. & URBANI II. mutux concertationes notissimæ sunt. Imo quis ignoret, hujus astutia expeditiones in *terram sanctam* susceptas fuisse, quæ esca etiam infiniti Episcopi & Prælati capti sunt, ut *crucis signum* avidè expeterent, sed simul Pontifici Romano ansam præberent, hisce absentibus, suam potestatem augendi. Succincte hoc demonstrat

XIII. Pontifices jurium erant peritissimi, nec canonum solum, sed & legum Romanarum, quæ tum è situ resuscitabantur, callentissimi. Undiquaque propterea consulebantur etiam in causis sæcularibus. Appellationes continuæ Romani deferrebantur, ubi gravissimæ causæ non solum Episcoporum, sed Regum quoque ac Principum disceptabantur. Iisdem temporibus ordines monachorum mendicantium & academix fuerunt institutæ Pontificique immediate subjectæ, ex quibus prope omnes Prælati & Ecclesiæ ministri suere delecti. Atque sic factum est, ut nullæ leges generatim reciperentur, nisi quæ ab ipso Pontifice, sive in consilio præsidente, sive in collegio Cardinalium decernente, proficiscerentur.

forum
mendi-
cantium
ordines
confir-
matum,

Legibus
obruit
orbem,
quas

XIII. POST decretum Gratiani plu- decreta

AUTOR *rom. XVI. bist. Eccl. in disc. prælim. §. 6.*

Paucis: primario indomita Paparum ambitio tot infinitas peperit decretales.

r) Si prudentiam juris arguit, ex glossis sapere. Sine ullo potest ostendi negotio, Papas in decidendis litibus, quæ ex jure Romano nascebantur, semper fere lapsos fuisse, quod non adeo mirandum, dum solidis juris Romani fundamentis destituti fuere. Magis ergo corruerunt juris hujus disciplinam quam illustrarunt, & tamen eorum auctoritas effecit, ut his erroribus etiam tritura forensis fuerit infecta.

s) Sub prætextu peccati evitandi. v. c. 12. X. *de for. comp.* Ita tandem Pontifex arbitrium omnium quæstionum *juris publici* & *Gentium* suscepit, sed utramque doctrinam pessime depravavit, canonistis atque legistis manum præbentibus, quippe quorum consilio Principes utebantur. v. ARNOLD. LUBEN-
CENSIS *lib. III. c. 10.*

Num no- res decretalium collectiones? factæ sunt, in
mine quibus sola *Gregoriana* an. 1234. per Raymun-
evulgat dum de Pennaforte, natione Catalanum, ordi-
Grego- ne Dominicanum, Gregorii IX. Capellanum,
rius IX. compilata, publicam auctoritatem indeptâ fuit.
Ea continentur decreta magni concilii Latera-
nensis an. 1215. pluriumque causarum decisio-
nes pro natura argumentorum in V. libros di-
stributæ. Atque hoc ipsum est, quod simpli-
citer *decretales* adpellamus, licet *canonistæ* eas
quæ prioribus collectionibus continentur, ad-
pellent *decretales veteres*.

amplifi- XIV. BONIFACIUS VIII. an. 1298.
cat Boni- prodidit decretalium *sextum*, itidem in V. li-
facius ros pro natura collectionis Gregorianæ divi-
VIII, sum: quem *sextum* adpellant. Eo continen-
tur decreta duorum conciliorum Lugdunen-
sium, vel potius Pontificum INNOCENTII IV.
& GREGORII X. an. 1245. & an. 1274. iis
præsentium; nec non aliorum Pontificum
inde à Gregorio IX. usque ad Bonifacium VIII.
constitutiones. Sed dissidia inter hunc Ponti-
ficem & Philippum pulchrum hanc collectio-
nem Francis suspectam reddiderunt^u. Acces-
sit postea nova collectio *Clementinarum*, qua

1) Priores collectiones sub tit. *antiquarum colle-
ctionum decretalium* an. 1609. edidit ANTONIUS
AUGUSTINUS Episcopus Ilerdensis, inter quas
eminet *Honoriana* HONORII III. jussu per Tancre-
dum compilata, quam erudito commentario illustra-
vit CIRONIUS.

u) Leniori verbo utitur Autor, cum non potue-
rit non BONIFACII VIII. nomen Gallis prorsus

continentur Constitutiones Clementis V. in concilio Viennensi an. 1311. promulgatæ, & à Joanne XXII. an. 1317. publicatæ.

XV. CETERAE omnes, quæ corpori ^{absolvit} juris post adjectæ sunt, *extravagantes* adpellan- ^{Jo. XXII.} tur, quod veluti errarent atque à ceteris compilationibus exularent. Jam olim canonistæ allegarunt decretales Gregorii IX. per vocabulum *extra*, ut indicarent, esse eas extra decretum Gratiani, quod usque ad ea tempora solum veluti corpus juris habebatur: idque etiamnum facere solemus. *Extravagantes* sunt partim *Joannis XXII.* partim *communes*, non solum subsequantium Pontificum, sed etiam nonnullorum præcedentium etiam ipsum Innocentium III. Atque hi sunt illi libri, vide-

exosum esse, ob c. *unam sanctam. I. extrav. com. de major. & obed.* Hic enim Pontifex in tantam erupit temeritatem, ut etiam in *temporalibus* pede suo regna subjiceret; contra quem præ aliis classicum cecinere BARCLAIUS & MOLINAEUS. Imprimis vero in PHILIPPUM IV. virus omne evomere studuit in orat. quam in consistorio anno 1303. habuit pro confirmando Alberto Rege Romanorum, in qua contendit, terrenam potestatem accipere omnem suam auctoritatem ab Ecclesiastica potestate, sicut luna lumen suum accipit à sole, deinde omnes reges subjectos esse debere imperatori, nominatim vero regem Galliarum, Gallosque mentiri, *quia de jure sunt, ait, & esse debent sub Rege Romano & Imperatore.* Hinc illæ lacrimæ! Ceterum quia imperatorem sibi subjectum esse voluit, ceteros reges vero imperatori, non aliter rationes quam hoc modo subducere potuit: *Si vinco vincam te, te quoque vinco.* conf. STEPHANUS BALUZ. ad P. de MARCA de C. S. & imp. lib. II. c. I. in f.

licet, *decretum, decretales, sextus, Clementina & extravagantes*, quibus universum corpus juris canonici, quod in scholis explicari solet, absolvitur.

conculca-
ta vete-
rum ca-
nonum
discipli-
na,

XVI. A GRATIANI temporibus ad JOANNEM XXII. vix integra duo sæcula circumacta erant, quo brevi temporis spatio tot novæ leges prodierunt. Sed in eadem tempora incidit magna illa disciplinæ remissio. Antiqui canones, nisi qui decreto Gratiani inserti essent, fere ignorabantur, & in scholis regnabat nescio quæ sophistica, quæ mille modos eludendi canonum rigorem argutis mentibus suppeditabat^a. Atque hoc modo in moribus remissio; in medelis parcitas. Præterea Pontifices in Italia ad dominatum supremum eve-

^a) De barbarie in arte logica Autor optime edis-
serit tom. XVII. *hist. Eccles. in disc. præl.* §. 8. osten-
ditque seculo XII. & seqq. id unice egisse hujus do-
ctrinæ interpretes, non ut ratiocinandi principia tra-
derent, sed ut captiosis quæstionibus adversarios ca-
perent exemplo Antiquorum Sophistarum, id quod
testimonio JOANNIS SARISBURIENSIS illu-
strat. Floruit & in magna admiratione seculo XIII.
fuit ALBERTUS M. magnus sui temporis dialecti-
cus, sed qui ipsemet diffusiori suo opere inscientiam
in hac arte prodidit. Aristoteles Papa erat inter phi-
losophos, infallibilis auctoritatis, magisque investiga-
runt inepti ejus interpretes, quid dixerit, quam quid
dicere debuerit. Discipulus ejus THOMAS Aquinas
subtilitate omnes superare studuit, inanibusque
observationibus omnia scedavit. Hinc corruptelæ no-
væ eo tempore Ecclesiam infecerunt, v. c. quod calix
laicis subtractus, auricularis confessio stabilita &c. un-
de tanquam ex equo Trojano nova propullularunt jura.

eti,

eti, majorque Episcoporum pars domini sæculares facti sunt. Laicorum ignorantia clericorum præsentiam solertiamque in omnibus negotiis publicis æque ac privatis necessariam reddidit. Inter tot negotia, inter strepitum judiciorum, in Principum aulis, in castris, in publicis consultationibus, quibus Prælati sæpe ac sanctissimi monachi fuere adhibiti, vix fieri potuit, ut caritas pastoralis & Ecclesiasticus candor purus illibatusque conservaretur.

XVII. REMISSIORIS disciplinæ indicia sunt Clerici illiterati, raroque vel ob gravissima crimina destituti, aut facile restituti: poenitentiae canonicae, ad peregrinationes pias vel eleemosynas obeundas imperatae, frivole remissa²; indulgentiae generales³ publicatae. Privilegia ipso jure communi facta sunt magis communia. Pontificum potentia nulla re magis censi posse videbatur, quam si dispensa-

quæ de-
generavit
in abusus
pessimos,

y) Audiamus Autorem *rom. XIX. histor. Eccl. in disc. prælim. §. 10.* Postquam clerici dominatum in laicos ambierunt, & acquirendis bonis intenti fuerunt, nihil conducibilius esse crediderunt, quam directionem omnium negotiorum, ad clericos pertinentium, sibi vindicare, ignorantia eorum ad hoc magis præbente. Adeo enim hæc processerat, ut nequidem legere possent, sed potentioribus clerici essent a manu, a rationibus &c.

z) Hæ remissiones potissimum factæ, ut expeditiones cruce signatorum in terram sanctam promoverentur. Ab hoc tempore poenitentiarum scena in totum mutata est, ut Autor docet *rom. XVIII. bist. Eccl. in disc. prælim. §. II.*

a) Eorum initia itidem repetenda ab illa expeditione, de qua in not. præced. dixi. Vid. *AUT. cit. l. §. 2.*

tiones^b a canonum observantia in infinitum extenderentur, quarum præteritis decem sæculis admodum circumspectus usus fuit. Vicissim inde a sæculo XI. censura Ecclesiastica ultra modum rigorosa invaluit, sæpeque in causis temporalibus^c ex levi causa adhibebatur. Institutum fuit inquisitionis officium, ordinato processu extraordinario per capturas & denunciationes secretas in criminibus læsarum religionum^d. Potestas secularis spirituali jungebatur tanto excessu, ut Pontifici tribueretur jus destituendi Principes, & regna pro lubitu dispertiendi.

præser-
tim tem-
pore
schisma-
tis Ave-
nionen-
sis.

XVIII. SED majus exitium discipli-
na sacra vix experta est, quam tempore schis-
matis Avenionensis, exeunte sæculo XIV.
Nam in ista Pontificum æmulatione uterque
dispensationibus & indulgentiis sectatorum
suorum numerum augere sategit, vitiaque in
iis, qui parti suæ favebant, dissimulavit, &
quum mutuis diris & execrationibus se devo-
verent, censuræ Ecclesiasticæ ad ludibrium re-

b) Non sine redemptione. Qui expeditionem in
terram sanctam susceperant voto temerario, mutata
voluntate illud redimere cogebantur, soluta eleemosy-
na; c. 1. 2. 8. & 9. X. de Vor. Pretii appellatio displi-
cuit, ne simonia commissæ videretur. AUTOR.
tom. XIII. hist. Eccl. disc. præl. §. 16.

c) Postquam Episcopi potestate temporali, ut
Principes, ut domini mundi, eminere coeperunt. Aut.
tom. XVIII. hist. Eccles. in disc. prælim. §. 9.

d) De tribunali inquisitionum ex instituto agit
Autor tom. XIX. hist. Eccles. in disc. prælim. §. 13. &
infra circa finem singulares observationes tradit.

ciderunt. Concilium Constantiense, quod an. 1414. convocatum fuit, tantis malis ex parte medelam adhibuit. Deliberatum ibi fuit de emendatione morum & disciplinæ Ecclesiasticæ; deliberatum itidem postea. Omnium efficacissimum remedium existimatum fuit restrictio privilegiorum & dispensationum, ne summa auctoritas, quam Christus capiti Ecclesiæ concesserat ad ædificandum, adhibeatur ad Ecclesiam destruendam.

XIX. RECLAMATUM est iis, qui Papam veluti unicum in Ecclesia legislatorem ac totius disciplinæ arbitrum absolutum extollabant. Recursum est ad auctoritatem conciliorum & ad potestatem episcoporum, per canones ordinatarum. Interim illi fluctus, quos schisma excitaverat, lenioribus istis remediis per omnes orbis Christiani partes compesci non potuerunt. Germania, regnaque Septentrionalia abusibus istis, quibus oppressa fuerant, in tantum horrorem conjecta sunt, ut maximam partem animum abjicerent, atque hoc obtentu jugum Ecclesiæ infausto omine excuterent. Per Italiam dominatus aulae Romanæ & spes Principum, qui ei adulantur ob

quibus
Conci-
lium
Constan-
tense
mederi
voluit,
quibusve
Germa-
nia & re-
gna se-
ptentrio-
nalia sunt
ad defe-
ctionem
conciata.

e) Jam olim GUILIELMUS DURANDUS lib. II. de modo concil. general. bab. c. 7. prælagium hoc Romanæ Ecclesiæ prædixit: Proverbium vulgare est: qui totum vult, totum perdit. Ecclesia Romana sibi vindicat universa. Unde timendum est, quod universa perdat. Nam (sicut Salomon ait prov. XXX.) qui mulzum emungit, sanguinem elicit. Sicuti habetur exemplum de Ecclesia Græcorum, quæ ex hoc ab Ecclesia Romanæ obedientia dicitur recessisse.

certam lucri expectationem, pontificis usurpationes corroboravit, quas per Hispaniam Franciamque regum temperavit auctoritas pro genio nationum diverso. Nam in Francia apertius pontifici resisti, manifestum est.

Franci
in viam
redeunt.

XX. INDE a schismatis illius temporibus Francia palam declaravit animum tuendi veterem libertatem, atque exterminandi, quidquid contra canones per ignorantiam vel malitiam sequioribus temporibus innovatum est. Neque tamen propterea habemus, quo nobis gratulemur de veteri disciplina conservata, licet intacti pluribus innovationibus, quibus alia regna vexantur. Neque nostro ævo opus in-
vectivis istis, quibus tempore *schismatis* utebatur: nam periculorum remedia morborum intuta fiunt, si male adplicantur.

Qui con-
cilio Basi-
leensis
decreta

XXI. CONCILIO Constantiensi optimum corrigendi abusus remedium visum fuit frequentior conciliorum generalium convocatio, licet primitiva Ecclesia tribus sæculis iis caruerit, ad eaque tanquam ad *remedia extraordinaria*

f) Gallia semper sollicita fuit in tuenda *regni libertate* contra ausus papales, quibus regni majestati non raro bellum indixit. Episcopi Gallie, quorum e re imprimis fuit, libertatem hanc salvam incolu-
memque esse, regni causam non deseruere, & pontifex tanta pertinacia victus cedere tandem debuit, ne schisma, quod non raro sedi papali minati sunt Galli, huic regnum, potentia inclytum, subduceret. Vid. Obs. I. ad PETRUM de MARCA de concord. sac. & imp. lib. I. c. 1.

ria & confugerit. Ex hac causa Eugenius IV. convocavit an. 1431. *concilium Basileense*. quod a prima sessione ex causis frivolis disturbatum ivit; sed tamen eidem adhærere, ejusque decreta adprobare coactus est. Biennio post novum inter pontificem conciliumque ortum est dissidium, quod componi non potuit.

XXII. MEDIO tempore habitus est conventus *Bituricensis* an. 1438.^b ex omni Clero Franciæ collectus a rege Carelo VII. ubi constitutio facta, quam *pragmaticam* adpellamus: quod nominis jam antea nonnullis constitutionibus imperatoris, & statuto Ludovici sancti, quo Romanæ aulæ postulata repressit, inditum erat. Pragmatica autem illa concilii Basileensis agnoscitur auctoritas, pluraque ejus decreta recipiuntur in Franciam, certis limitationibus circumscripta. Germania in isto dissidio neutras partes secuta, donec an. 1437. *Concordata nationis Germanica*, inter

adoptata
in pra-
gmatica
1438.

g) Erat ea Ecclesiarum illa tempestate conditio, ut communibus malis communi consilio & ope, quantum fieri poterat, succurrere coactæ fuerint, quod essent derelictæ à republica, adeoque aliunde præsidium petere haud potuerint. Hoc sensu hæc remedia dici possunt *extraordinaria*, pro statu illorum temporum quodammodo necessaria, quæ tamen postea, ubi minus necessaria videbantur, facta sunt *ordinaria* ad augendam episcoporum auctoritatem.

b) Causam huic concilio dedit *legatio concilii Basileensis* ad regem clerumque gallicanum, in qua id agebant patres hujus concilii, ut *decreta Basileensia* susciperentur in Gallia. Hac de causa Rex convocavit hanc Synodum, cui ipse præsedit & postulata legatorum concilii Basileensis examinavit.

Nicolaum V. Eugenii IV. successorem, & Imp. Fridericum III. ordinesque imperii inirentur, quibus etiamnum utitur in causis beneficiariis.

quam
commu-
navit
Fran-
ciscus I.
in con-
cordatis
1516.

XXIII. PRAGMATICA Francorum pontificibus æque exosa fuit ac ipsum concilium, cujus decretis nitebatur. Ludovicus XI. eam abrogaturus impeditus est a Clero, sed maxime ab academiis & senatibus provincialibus. Ex eadem causa Julius II. impetivit Ludovicum XII. ad concilium Lateranense vocatum, damnassetque pragmaticam, si diutius in vivis versatus esset. Leo X. denique litem hanc composuit, convenitque cum Francisco I. an. 1516. Bononiæ in nostra *concordata*, quibus *pragmatica* nomen abolitum, infensioraque pontificibus capita expuncta; cetera renovata. Potissima mutatio hæc fuit, quod, abrogatis episcoporum & Abbatum electionibus, Pontifici tributa est potestas præficiendi episcopatibus & monasteriis, quos rex nominaturus esset. Hæc *concordata* fuere a concilio Lateranensi, quod tum nondum solutum erat, comprabata: sed suprema curia Parisiensis omnimodo restitit, quo minus publicam auctoritatem ex relatione in scrinia nancisceretur, & clerus per integrum sæculum electio-

i) Imprimis curia Romana sub PIO II. tam frequentibus precibus apud LUDOVICUM XI. egit, ut animum ejus flecteret, & diploma, quo *pragmatica* aboleretur, daret, quo facto vulnus gravissimum inflatum fuisset, nisi curia parlamenti Parisiensis intercessisset.

num pristinam libertatem flagitavit; nullo effectu.

XXIV. SUB idem tempus Martinus Lutherus in scenam prodiit, quem secuti sunt alii plures, qui obtentu *repurganda Ecclesia* miseris modis eam dilacerarunt. Sed ex his novis successionibus id utilitatis redundavit in Ecclesiam ^k ut omnium animi, licet sero, serio tamen converterentur, non ad fidei quidem, quæ variari nequit, sed morum & disciplinæ Ecclesiasticæ emendationem. Resumptum est studium antiquitatum Ecclesiasticarum, veterumque canonum longa oblivione sepulorum. Inde manavit sancta illa saluberrimaque reformatio concilii Tridentini, quo damnantur corrigunturque sequiorum sæculorum abusus plerique; dispensationes autem & privilegia constringuntur, ac insulæ episcopales exaltantur. Renovatio antiquorum canonum sanctissimorum hujus concilii scopus & labor fuit. Ejus decreta circa doctrinas in Francia ultro recepta fuere, veluti ex concilio Oecumenico profecta; sed quæ ad *disciplinam* spectant, usque ad hoc tempus, Cleri Francici intensa fla-

Lutherus
catholicis
ansam
dedit
emen-
dandi
discipli-
nam

in concilio Tri-
dentino

k) Sine dubio ergo regna, quæ adhuc pontifici parent, multum Luthero sese debere profiteri coguntur, quod adeo infracta sit illa immensa pontificis potestas, ut hodie inanes sine viribus iræ ejus habeantur. Præterea quid utilitatis ex hac reformatione in rem literariam, jurisprudentiam, & philosophiam redundaverit, nemini obcurum esse potest, ut vel Lutheri hostes beneficii hujus inmemores esse non deberent.

gitatione posthabita, non attenduntur^l. Non quod ea non satis pura censeretur, quippe maximam partem statuto ordinum Blesensi inserta; sed quod reformatæ religioni addictis civibus, multisque catholicis, præsertim magistratibus, aliquid dandum esset, qui in iis plurima nostris libertatibus inimica deprehendebant. Atque hæ sunt origines, progressus & reliqua fata juris Ecclesiastici inde ab Ecclesiæ incunabilis usque ad hæc tempora.

C A P. II.
DE DIVISIONIBUS JURIS
ECCLESIASTICI.

I. *De divisione juris*

Divisio-
nes juris
canonici,
quod est,

UNIVERSUM jus Ecclesiasticum dividitur in jus *divinum & humanum*; in jus *naturale*^m & *positivum*^l. Jus *naturale* est lumen rationis de eo, quod Deo debemus & ho-

l) Hanc adhuc hodie prærogativam acriter defendunt reges Galliæ, quod conciliorum decreta *vix legum ecclesiasticarum* in Gallia demum sortiantur ex *regia publicatione* atque promulgatione. Hac destituta nihil roboris habent. Ceterum non potuisse recipi concilium Tridentinum, salva regni Galliæ libertate, res ipsa loquitur, quippe quo admodum imminuta est. Legati ab HENRICO II. & CAROLO IX. ad hoc concilium missi graviter conquesti sunt de juribus regni violatis, adeo ut tandem secesserint. Vid. PAULUM SARPIMUM in *hisor. concil. Trident.* p. m. 1313. seqq.

m) Rectissime autor *juris naturæ* doctrinam

minibus. Hoc etiam est jus divinum, quia Deus est auctor naturæ, & rectæ rationis regula ejus est æterna sapientia. Jus *divinum positivum* est, quod Deo placuit hominibus præscribere, sive rationem ejus revelaverit, sive minus. Continetur autem scriptura veteris & novi Testamenti, & per traditionem Ecclesiæ explicatur ². Hujus juris major pars revera est jus naturale quod Deus tempore Moïsis populo suo in scriptis commendavit, quoniam in hominum mentibus exoleverat ³.

1) *Dist. 1. c. 1. §. 7.*

2) *Dist. 11. c. 5. ex Basilio de Sp. S. c. 27.*

3) *Chrys. homil. 1. in Matth.*

II. DECALOGUS est juris hujus naturalis compendium, omniaque veteris Testamenti *præcepta moralia* sunt ejus explicationes. Equidem plures iis mixtæ sunt *leges ceremoniales*, quarum nonnullis Judæi procul superstitione vicinarum gentium habebantur; nonnullarum autem rationem ignoramus. Illud tamen in universum constat, necessarias eas fuisse ad continendum populum illum indocilem & rebus externis addictissimum in officio ^a, partim
divinam

quoque ad *juris ecclesiastici* ambitum trahit, quippe quod saniora tradit dogmata, demonstrantia *habitus religionis ad statum civilem*, de quo peculiari libello edisseruit PUFFENDORFFIUS. Cultior omnino *juris ecclesiastici* facies apparuit, postquam *juris naturæ* capita ad illud transferri cœperunt.

a) Id autor egregie demonstravit peculiari libello gallice de *moribus Israëlitarum* conscripto, in quo agrestis & durissimi hujus populi peculiare rationes evoluit.

in iisque latuisse figuras rerum novi Testamenti¹. Quare postquam Jesus Christus venisset, ut veritatem nos aperte doceret, figuræ evanuerunt, cærimoniarque cessarunt. Ille enim legem Dei reddidit absolutam, cunctaque reduxit ad *jus naturale* & ad *primævam institutionem*².

1) Maub. V. 17. 2) Dist. 5. pr. § 6. f. dist. 7. pr.

partim
naturale,

III. UNDE patet, *jus divinum naturale* esse immutabile, quoniam idea rationis æque omnis variationis expers est, ac ipse Deus, in quo solo ea æternum subsistit. Sed *jus divinum positivum* mutabile est, conformatum quippe utilitati hominum in certo statu viventium. Ejus itaque durationem non nisi Deo revelante novimus, ejus auctore. Ille vero declaravit, fore, ut vetus fœdus novo tolleretur¹; sed Christus nullibi dixit, ante suum ultimum adventum quidquam mutatum iri.

1) Jer. XXXI. 31. August. de Spir. & lit. c. 19.

partim
humana-
rum,

IV. *Jus humanum* est multo mutabi-

o) Ita sine dubio recte subducit rationes Autor doctissimus; non æque vero Ecclesia Romana. Noto notius est 1. universum fere sacerdotium cum cultu Levitico tractum esse ad statum novi testamenti, cum stabiliendæ hierarchiæ admodum inserviret: 2. decimas, oblationes & primitias similiter ex veteri fœdere repetitas fuisse, & secundum leges ejus adhuc hodie æstimari: 3. imo sacrificiorum doctrina cum votis aliisque inde dependet: 4. denique totus cultus ceremonialis hodie ita adornatus est, ut apparatu suo & pompa veteris legis solennia longe superet, contra Christi doctrinam. Job. IV. 21. 23.

lius, non solum pro necessitatibus, quibus mereri cupimus, diversitate; sed etiam quod procedente tempore comperimus, optimis remediis nos usos non fuisse. Hoc jus humanum positivum, si scriptis conceptum, vocatur *constitutio*; si non scriptum, *consuetudo* ^{P^r}. Sic *constitutionum* nomine veniunt omnes *canones conciliorum*, decreta pontificum & Episcoporum, regulæ monachorum, cæteræque leges Ecclesiasticæ omnes, siue generales sint, siue particulares. Quod autem præterea consensu tacito soloque usu receptum invaluit, *consuetudo* adpellatur. Observanda autem non nisi *consuetudo laudabilis*, h. e. quæ non in *sanctiones juris divini* & in *constitutiones universales* impingit ^q.

1) *Dist. 1. c. 3. 4. 5. dist. 3.*

V. J U S divinum omnes æque fideles obligat ^r. Jus humanum latius vel angustius patet pro auctoritate conditoris, ac consensu eorum, qui id admiserunt. *Conciliorum æcumenicorum* canones ubique sunt observandi, exceptis locis, qui, quod a labe disciplinæ intacti

quod varium, eo pertinent canones conciliorum,

p) Hoc *jus ecclesiasticum*, siue in scriptis siue sine scriptis conceptum, est *publicum* & *privatum*. Illud *hierarchiam*, statumque *ecclesiæ*, quatenus *rempubl.* constituit; atque *cleri imperantis jura* respicit. Hoc vero causas *privatorum ecclesiasticas*, v. c. *jus patronatus*, *beneficia* &c. Illud principatum tenet in *jure canonico*.

q) Nec *ecclesiam* gravat, seu rationibus *Ecclesiastici status* non adverfatur. Quidquid cum his pugnat, illaudabile minusque tolerandum judicatur. Consuetudo investendi prælatos per *annulum* & *ba-*

mansere, iis non indigent, vel contraria utuntur consuetudine, quæ sine majori malo abrogari nequit, ac juri divino non repugnat. Conciliorum *particularium* canones & Episcoporum decreta regulariter extra provinciam vel diœcesin non protendunt obligationem; sed sæpe fit, ut aliæ Ecclesiæ sua sponte iis se subjiciant, quo pacto fieri possunt *regula universales*. Est enim totum illud regimen Ecclesiasticum lene & caritate temperatum, alteraque Ecclesia alterius leges, sibi utiles, volens lubensque amplectitur. Vicissim ægre non fertur, si qua Ecclesia privatis suis institutis utitur, si forte non sine discrimine ad legem communem reduci posse videatur. Sola fidei doctrina & juris divini leges per omnia sunt uniformes.

1) *Dist. 9 f. & 10. pr.*

qui proprie leges non sunt.

VI. JAM utut Ecclesia semper novas leges condere possit; ea tamen potestas non est *arbitraria*, neque homines ea pro suo affectu ac lubitu abuti queunt. Concilia enim *particularia* tum demum canones conceperunt,

culum, regaliorum, spoliiorum, primariarum precum, &c. illaudabilis imo damnabilis judicata, quod cum rationibus regni ecclesiastici pugnaret: *Boni* enim mores sunt, quos Papa cum clero approbat; *mali* vero, quos improbat. Quidquid autem hos alit, turpe & irrationabile censetur.

2) Maxime si in codicem legum universaliter obligantium transferuntur. Sic postquam canones Laodicensi, Gangrenses, Neo-Cæsarienses &c. in *codicem canonum universæ Ecclesiæ*, & Africani in *Dionysii Exigui collectionem* conjecti sunt, *universalium legum* vigorem acceperunt.

quando certis depravationibus medendum erat. Generalia autem extra ordinem convenere, ac plerumque paucos canones prodidere. Propterea Ecclesia Romana per decem priora sæcula *nullos canones* sanxit, & decretales, illo spatio a Pontificibus scriptæ fuere ad Episcopos alios, ut eos canonum docerent argumenta & inculcarent observantiam. Ipsi patres, qui sive in conciliis, sive per peculiares constitutiones canones fecerunt, eo ipso Christianis non voluere novas leges imponere, sed tantum *legem Dei & traditiones apostolicas* explicare, repressis aberrationibus, quas gliscere animadvertebant. Hinc pontificum constitutiones & conciliorum decreta citationibus scatent, & concilii Tridentini prope verba singula ex scriptura, canonibus & patrum scriptis hausta sunt.

1) *Aibanaf. ep. ad oribed.*

1) Vel etiam pro reducendo antiquorum canonum usu, desuetudine fere extincto, laborari deberet, id quod plura concilia particularia, maxime episcopalia, docent.

2) Breviter nihil noviter constituerunt in epistolis suis Pontifices, sed consulti de rebus ambiguis secundum *jus constitutum* pronunciarunt, & se quoque canonibus antiquis & *jure ecclesiastico constructo* teneri agnoverunt. JO. LAUNOIUS. P.III epist.3.

u) Vel potius quæstiones controversas decidere ex traditionibus apostolicis cerebrinis. Cum certamen esset inter Asiæ minoris ceterasque Ecclesias de tempore celebrandi Pascha, tam illæ, quam ceteræ Ecclesiæ ad *traditiones apostolicas* provocarunt, neutra pars tamen eas probare potuit. SOCRATES lib.V. hist. eccl. c.22.

Verum
princi-
pium ca-
nonum
sacra scri-
ptura,

VII. SACRA igitur scriptura maxime omnibus Christianis habenda est lex palmaria, quam pastores veluti normam actionum suarum sequi debent. Qui ei multum operæ dederit, inveniet regulas, ex quibus facile dijudicabit casus particulares. Atque hoc modo sacra scriptura usi sunt Cyprianus, Augustinus, Gregorius M. ac reliqui Patres. Maximusque horum scriptorum usus est, ex iis percipere, quantum in scriptura lateat, quodque nostram effugeret diligentiam, qui tanto studio eam non meditati sumus *.

tum pla-
citis con-
cil. uni-
versa-
lium.

VIII. POST scripturam maximæ auctoritatis sunt placita *conciliorum universalium & particularium*, ab universa Ecclesia recepta ¹. Jesus enim Christus pollicitus est, quoties discipuli in suo nomine congregati fuerint, etiamsi non plures duobus vel tribus, se fore in medio eorum ². Jam si cujusque patris magna in se sit auctoritas, quid? si plures eorum in nomine Dei, implorato Spiritus Sancti auxilio, ad salutem Ecclesiæ, quæ ipsis regenda tradita est, congregati ³ fuerint? Hujusmodi conventus major certe auctoritas erit, quam patrum singulorum, vel ad populum

x) Quid vero desideretur in hoc præjudicio, alii jam notarunt. Corruptam per patres *juris ecclesiastici & doctrinarum* simplicitatem esse plura evincunt, postquam præsertim ubique sensus reconditos mysticosque in locum simplicioris veritatis substituerunt. Genuinos inde significatus infinita vocabula, in jure ecclesiastico passim obvia, amiserunt, insolitosque assumerunt, ut vel notiones *ecclesiarum, pœnitentiæ, clericorum, laicorum, missæ, oblationum, &c.* docent.

verba facientium, vel causas dubias respondentium 7. Pontificum constitutiones legum quoque numero sunt habendæ universalium, quatenus vel ab Episcopis in suis dioccesibus publicatæ, vel longo usu receptæ. Generatim autem observare non tenemur leges scriptas, quæ in usum deductas non fuisse constat 2.

& constitutioni-
bus pontificum.

1) *Can. Calch. 1. dist. 15. c. 3. §. 2.*

2) *Matth. XVIII 20.*

3) *Conc. Calch. ep. ad Leon. act. 3.*

4) *Cælest. ep. 4. ad Conc. Ephes.*

IX. VICISSIM magna vis est consuetudinis, & magna in utramque partem, si laudabilis, si longo usu, si pastorum Ecclesiæ consensu 4, vel saltem iis scientibus, invaluit; ut ipsam canonum observantiam excuset. Sunt

& consuetudine
laudabili.

y) Sed non major quam *doctorum*. Sunt patres *doctores ecclesiæ*, & ita quicquid congregati tradunt, docent, asserunt, *doctrinæ*, non *legis* auctoritatem habet. Enim vero hi, qui concilii desiderant, *legislatoriam* potestatem & *interpretationem authenticam* eidem tribuunt, prout supra c. 1. jam observavi.

z) Minus gratam curiæ Romanæ hanc sententiam fore, palam est, quæ tamen sanæ rationi congruit. Eandem sententiam tuctur P. de MARCA de C. S. & I. lib. II. c. 16. Sed ex fundamentis admodum lubricis eandem illustrat.

a) Pastorum ecclesiæ consensum desiderat Autor, æque ut Dd. imperantis consensum tacitum ad vigorem consuetudinis desiderare solent. Verius tamen est, eam vim suam habere ex *consensu* ipsis factis declarato eorum, qui collegium quoddam constituunt, quippe qui de rebus ad collegium spectantibus *pactis expressis* quædam constituere possunt. Par ratio est singularum ecclesiarum, quæ jure *collegiorum* merito censentur.

enim canones, qui a piissimis hominibus impune negliguntur, licet nullibi legantur revocati, v. gr. de baptismo extra casum necessitatis non nisi tempore paschali & pentecostali administrando; de precibus die solis ad Deum non e geniculo fundendis, &c. ¹. Quin consuetudinis tanta vis fuit, ut lex in novo Testamento disertis verbis concepta ², pluribusque constitutionibus Ecclesiasticis confirmata, *de non edendo sanguine & suffocato*, per eam tolleretur. Neque tamen propterea existimandum, justum esse, quidquid vulgo fieri videmus. Ecclesia enim fere semper magno abusu numero onerata fuit, quos spe meliorum temporum toleravit, ingemuitque. Horum loco habendum quidquid legibus ultimo scriptis repugnat, nisi forte conforme sit antiquioribus institutis, quæ nonnullibi servata sunt. Maxima autem vis consuetudinis cernitur in ritibus, hoc est, in ratione precum publicarum, in administratione sacramentorum, observatione feriarum, jejuniorum &c. Quum enim christiana religio de interioribus mentis humanæ sollicita sit; in exterioribus magna semper Christianorum libertas fuit ³. Tutissimum est, ut suum quæque morem sequatur Ecclesia, nisi quid habeat, quod doctrinæ universalis Ecclesiæ repugnet. Ut autem adpareat, quæ leges, quæve consuetudines in usu sint; videndum, quæ perpetuæ decretorum normæ fuerint.

1) *Can. Nic. 20.* 2) *Act. XV. 29.*

3) *August. ep. 36. ad Casul. ep. 55. ad Jan. n. 34.*

X. INTER ceteras corruptorum morum & depravatæ disciplinæ causas sequioribus temporibus hæc fuit, quod *opinionum doctorum* pro legibus arreptæ fuerint. Quod tum demum factum, quum Episcopi desinerent docere populum & conventus agitare. Ex hoc neglectu regnum *opinionum*; ex opinionum diversitate *justi ignorantia*; ex ignorantia *justi lubricum morum* natum est, quum scelestissimus quisque haberet doctorem in promptu, affectui suo obsecundantem, nec fere quemquam nosset, cui satis esset animi pro veritate ^b. Ipsæ academix & religiosorum hominum ordines vitia hæc promoverunt, quum Episcopi ex horum gremio seligerent, quos consiliis suis adhiberent. Facile unius monachi doctrina universo ordini, & unius doctoris academici sententia universo collegio imputatur. Interim ipsa collegiorum decreta non sunt nisi consultationes prudentum; quæ utut multum momenti habeant, legum tamen vi destituuntur, quippe profectæ ab hominibus, qui jurisdictione carent. Idem dicendum de congregationi-

non opi-
niones
doctorum.

nec colle-
giorum
decreta,

nec con-
gregatio-

b) In thesi philosophatur Author. Progrediamur ad hypothesin. Seculo XII. nata est opinio, a quibusdam apprehensa, ad evitandam effusionem vini consecrati sufficere, si solus *panis consecratus* daretur laicis. Quidam repugnarunt & seculo XIII. adhuc ALBERTUS M. hanc opinionem reprobavit. Ex hac opinionum diversitate ignorantia *justi* nata, & inde tandem *lubricum morum*, hinc inde jam introductum seculo XIII. Firmata tandem admodum hæc opinio monachorum accessu, THOMAS AQUINAS enim hunc morem approbavit, cujus auctoritate facile omnes ecclesiæ in eum hærunt.

manarum placita, bus, novissimis temporibus institutis, quarum consiliis in variis rebus utitur Pontifex.

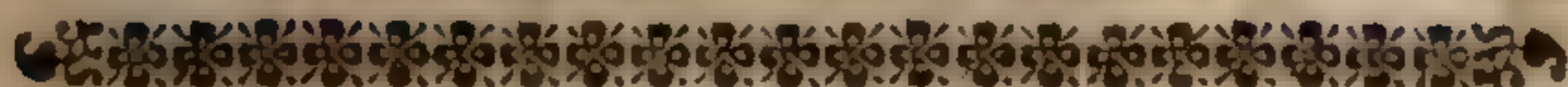
nec privilegia.

XI. PRIVILEGIA quoque nutriv-
runt vitia. Sunt autem privilegia certæ leges,
ad certam personam vel ad certam universita-
tem ab observantia juris communis eximen-
dam latæ: cujus generis etiam sunt *dispensatio-
nes* ¹. Quæ licet salutare esse possint, in
universum tamen indoli Evangelii adversantur.
Animus demissus non affectat singularia, nisi
forte plura pati altiusque descendere opus; &
caritas æqualitatis custos est, propriique com-
modi inimicissima. Ipse Jesus Christus omni-
bus religionum cerimoniis legibusque patriis
semet subjecit. Puris illis temporibus rarissi-
ma fuere *privilegia*, postero ævo profusissima.
Quotidie obversantur, quorum nulla est ratio;
& si qua justa causa nituntur, ea invidiam,
discordiam, legum contemptum alunt. Vile-
scunt enim leges, simulatque negligi possunt,
& qui *dispensationibus* sunt omnium indignissi-
mi, ii ad eas flagitandas sunt omnium prom-
tissimi audacissimique ^d.

1) *Dist. 3. c. 3.*

c) In hoc tamen a *privilegiis* differunt: quod
hæc ad omnes casus quandocunque obvenientes ap-
plicari debeant, & sint instar *legis* in certam perso-
nam latæ: *dispensatio* autem aliquem eximat ab obli-
gatione legis in certo casu, ultra quem non extendi-
tur, nec in aliis similibus legem constituit.

d) Maxime ubi *venales* exstant, ut Romæ. Vid.
M. ANTON. de DOMINIS de republ. eccl. lib. V.
c. II. n. 78. PYRRHUS CORRADUS de pravi
dispensat. Apost.

C A P. I. I. I.

DE CLERO IN UNIVERSUM.

UNIVERSUM jus Ecclesiasticum, methodo Alia divi-
jureconsultis usitata, ad *personas, res &* lio.
actiones accommodari potest. Agendum ergo
primo loco de *personis*.

II. CHRISTIANI^s sunt vel clerici vel Qui &
laici. Clerici sunt, qui servitio Ecclesiae dicati quotupli-
veluti ejus ministri publici; reliquus fidelium ces cleri-
coetus *Laicorum* nomen habet. Clerici pro du- ci &
plici functionum genere, *sacerdotio* videlicet &
ministerio, duplicis sunt generis. *Sacerdotium*
quippe *episcoporum & presbyterorum*; *ministe-*
rium diaconorum ac reliquorum *minorum cleri-*
corum proprium est. Sic in veteri Testamento
levitae ministri fuere sacerdotum ex familia
Aaronis, quorum princeps fuit pontifex maxi-
mus. Diversi illi clericorum gradus vocantur
ordines, quos omnes *eminenter* continet Episco-
patus, qui reliquorum ordinum fons est & ori-

e) Ut olim apud Romanos ex *triplici statu civi-*
li omnis juris civilis fruitio dependebat, ita observa-
vi, a triplici statu in *republ. ecclesiastica* omnem ju-
rium ecclesiasticorum diversitatem petendam esse.
Nam I. homines sunt vel *Christiani* vel *infideles*. Illi
in ecclesiis sunt, liberique; hi vero extra ecclesiam,
servorum instar. II. Christiani sunt vel *orthodoxi*,
cives ecclesiae; vel *haeretici* qui extorres & extranei
censentur. Denique III. sunt vel *clerici*, qui impe-
rant, & ita sui juris sunt; vel *laici*, qui parent &
alieni juris censentur. Inde illi *patres*, hi filii dicuntur.

go, & apex sacerdotii h. e. potestatis illius spiritualis, qua Christus apostolos suos ad regendam Ecclesiam instruxit. Presbyteri, diaconi, ceterique ministri particulam tantum potestatis illius & gratiæ habent, quam Episcopus totam possidet. Hinc *Episcopatus* notio ante omnia evolvenda.

Qui
episco-
pus?

III. EPISCOPUS est persona, quam Deus elegit, ut alios sanctos reddat deducatque ad vitam æternam^s. Ejus igitur est, prædicando, docendo, baptizando facere Christianos; factos verbo Dei & sacramentis pascere; ad preces fundendas inducere; pro iis publice & privatim orare; pro iis & cum iis offerre sacrificium; judicium exercere in peccatores, eosque vel Deo reconciliare, vel e gremio Ecclesiæ ejicere; tueri unionem Ecclesiæ; divisiones cohibere; morum sanctitatem instillare; peccata exstirpare; pauperibus de necessariis vitæ subsidiis prospicere; afflictis solatia adhibere. Id curæ fuit Apostolis & primis Episcopis, ab iis ordinatis: hoc egerunt patres Ecclesiæ, innumerique illi Episcopi, quorum nomina nostris Martyrologiis sunt consecrata. Hæc idea non est in cerebro nata, veluti sunt idea *perfecti oratoris* aut *sapientis*, quem Stoici finxerunt; sed viva expressio imaginum, quas magno numero puriora Ecclesiæ sæcula exhi-

f) Ita vero 1. cum presbyteris conveniunt, quod etiam passim novum sædus docet: 2. nudi doctores sunt, nullo instructi imperio: 3. jurisdictio episcopalis iis a Salvatore non est tributa. Ceterum episcopos ex instituto ecclesiastico ortum traxisse, recte docuit

bent, quarumve exemplis nec nostra tempora destituuntur.

IV. Q U U M igitur tam late pateat Christianum sacerdotium, officia ejus necessario cum pluribus personis fuerunt communicanda. Nascente Ecclesia, quum fidelium numerus Hierosolymis quotidie cresceret, apostoli septem *diaconos* eligendos esse censuerunt, in quos curam rerum temporalium devolverent, onerosam sane in cœtu eorum, quibus omnia erant communia; sibi reservata precum & prædicationum industria¹. Posthæc *Episcopos* instituerunt, singulisque civitatibus, quæ modico fidelium numero floruerunt, singulos præfecerunt². His præter diaconos ex mandato domini, alios auxiliares adjunxerunt, quos *presbyteros* vocamus; quo nomine principio ipsi *Episcopi* utebantur³. Hi fere omnibus *Episcopalibus* officiis fungebantur, præter duo, quæ sunt *Episcoporum* propria, scilicet *confir-*

Discre-
tum a sa-
cerdotio
ministe-
rium, in-
stitutis
diaconis,

*Episco-
pis,*

*Presbyte-
ris,*

HIERONYMUS in c. 5. D. 95. quod pluribus illustrat BLONDELLUS in apol. pro sentent. Hieron. de episc. & presbyt.

g) Non tantum ævo apostolico *presbyterorum* & *episcoporum* nomen unum idemque erat, sed postquam *primi* inter *presbyteros* toti *presbyterio* præfecti sunt sub nomine *episcoporum*, adhuc *presbyterorum* nomen retinuerunt. EUSEB. lib V. hist eccl. c 24. HILARIUS in 1. Tim. III. adhuc suo tempore bellissime ita censuit: *Episcopi & presbyteri una ordinatio fuit. Uterque enim sacerdos est, sed episcopus primus, ut omnis episcopus presbyter est, non omnis presbyter episcopus; hic enim episcopus est, qui inter presbyteros primus est.*

matio Christianorum seu communicatio Spiritus Sancti per manuum impositionem, & ordinatio clericorum h. e. diaconorum, presbyterorum & Episcoporum ^b.

1) *Act. VI. 4.* 2) *Tit. I. 5. 7.* 3) *Act. XX. 27. 28.*

Lectori-
bus,
Ostia-
riis,

Exorci-
stis,
Acolu-
this,

Subdia-
conis,

Cantori-
bus seu
psalmi-
stis,

V. AUCTO subinde fidelium Ecclesia-
rumque numero, diaconorum functiones divi-
dendæ videbantur. Instituti enim sunt *lecto-
res*, qui libros sacros adservarent, publiceque
prælegerent; *ostiarii*, qui Ecclesiam custodi-
rent, purgarentque, & profanos arcerent;
exorcista, qui dæmones e catechumenis ceteris-
que a cacodæmone obsessis ejicerent; *Acolu-
thos*, qui Episcopo a pedibus, mandatisque ejus
ac literis ad alios perferendis præsto essent;
subdiaconi, qui diaconos sublevarent, proximo-
que gradu essent. Atque hæ sunt origines *or-
dinum*, quibus hodiernum clerici distinguuntur.
Non tamen eadem omnium Ecclesiarum fa-
cies, nec semper singuli in unaquaque ordines
fuere. Aliæ enim vel solos *lectores* & *acolutos*,
aliæ solos *lectores* & *ostiarios*; aliæ, præter hos,
cantores habuere. Multæ orientales Ecclesiæ
etiamnum *subdiaconis* destituuntur. Sed inde
ab Apostolorum temporibus semper & ubique
fuere *Episcopi*, *presbyteri* & *diaconi*.

b) Non aliter quam ex *instituto* & *more ecclesiæ*,
quia in his duobus actibus *prærogativam apostolicam*
quæsiere, quorum successores sese episcopi constitue-
runt. Unde ergo reliqua *jura episcopalia*, imprimis
jurisdictio, *imperiumque sacrum*? Enimvero recte Au-
tor hæc omittit, quia de modestia primorum episcopo-
rum edisserit.

VI. SED non ordinibus solumⁱ, verum aliisque officiis quoque, postquam hæc aucta sunt, censerī cœperunt clerici. Nam inter diaconos officialibus, veluti notariis &c. ceterosque clericos inferiores interjecti sunt notarii seu secretarii, mansionarii^k, sacellani, thesaurarii, quibus præfectus est archidiaconus. Inter presbyteros fuere presbyteri cardinales, quos sequior ætas rectores seu curatores adpellavit; directores nosocomiorum vel monasteriorum; penitentiarii^l; archipresbyteri. Ipsi Episcopi pro locorum amplitudine aliis alii facti sunt eminentiores. Nam qui in primaria cujuslibet provinciæ civitate habitabant, metropolitani seu Archiepiscopi; qui domicilium habuere in civitate, ex qua plures provinciæ regebantur, exarchi, patriarchæ seu primates vocabantur. Patriarchis.

i) In ordinibus esse dicuntur, qui ordinatione solenni ad munera ecclesiastica adsumuntur: qui ad alia officia citra ordinationem admoventur, in ordine non sunt. Enimvero olim nullus ordo erat sine actuali officio sacro, prohibitumque in genere ordinare clericos: ubi hoc vero invaluit, ordines non semper actuale officium involvunt.

k) Mansionarii sunt adiuvī & custodes ecclesiæ, inde dicti, quod habitationem vel mansionem juxta Ecclesiam haberent. CANGIUS in gloss. voce hac. Notariorum ecclesiæ officia varia fuere. Generatim episcoporum amanuenses erant; conciones excipiebant, in codices referebant, interdum publice recitabant, coram episcopo baculum gerebant, literas consignabant &c. Prolixè triplici differt. de notariis eccles. agit Dn. JO ANDR. SCHMIDIUS.

l) Hi olim dicebantur, qui poenitentibus præerant, eorumque confessionibus audiendis vacabant; ubi occulta delicta erant manifestanda & per poenitentiam expianda.

bantur. *Papa* nomen, quod olim Episcopis occidentalibus commune fuit^m, Romani Pontificis proprium mansit, quia hic de jure divine omnibus Episcopis major est habitus, Apostolorum principis successor & *visibile* caput Ecclesiæ. Horum graduum, quibus clerici ejusdem ordinis distinguuntur, alii *dignitatum* potius sunt, quam *officiorum*; alii mandatis dumtaxat temporariisque administrationibus nituntur; alii sunt vitalitii tantum. Vocantur autem *beneficia*, ex quo certa bonorum Ecclesiæ portio iis adnexa fuit, cujus administratio est penes *titulatum*.

Officia
non sunt
præcise
clericalia.

quemad-
modum
multi cle-
rici sunt
sine offi-
cio.

VII. NON autem *officiam*, sed *ordo* facit clericumⁿ. Sunt enim officia Ecclesiastica, quibus etiam laici ornari fungique solent, ut olim œconomi, defensores, ostiarii; hodie nosocomiorum præfecti, custodes, thesaurarii fabricæ: horum enim omnium officia sunt Ecclesiastica. E contrario postremis temporibus magnus semper fuit numerus clericorum absque officio. Interim clericorum loco habentur ii quoque, qui tonsuram passi sunt, habitumque sumserunt Ecclesiasticum, parati ad recipiendos ordines vel officia, quibus fungendis idonei viderentur. Hi itaque sunt, ex usu

m) Ut demonstrat LAUNOIUS P. VI. epist. 13. m. 303. seqq. simulque docet, ex hoc nomine nullam prærogativam Pontifici competere.

n) Olim *officiam* faciebat clericum, non *ordo*, qui sine officio concipi non poterat. Corruptior ecclesiæ status novam plane disciplinam doctrinamque Ecclesiasticam produxit.

Ecclesiæ Romanæ præsentī, cleri gradus: cleri-
ci simplices, qui tonsuram acceperunt; clerici,
qui sunt intra quatuor minores ordines, veluti
ostiarii, exorcistæ, lectores, acoluthi; qui sunt
in sacris, seu ex ordine consecratorum, veluti
subdiaconi, diaconi, presbyteri; denique epi-
scopus, penes quem est sacerdotii ac ministerii,
cujus reliqui partem habent, universum
pondus & momentum.

C A P. I V.

DE IRREGULARITATIBUS, SEU
DE VITIIS, OB QUAE CLERICUM
FIERI PROHIBETUR.

I.

NEMO ausu proprio Ecclesiæ ministerio se
ingerat, sed unusquisque a Deo appel-
landus est¹. Divina vocatio dignoscitur judi-
cio Episcopi & totius Ecclesiæ suffragio^o. In pri-
mitiva sane Ecclesia non nisi homines specta-
tissimæ probitatis, populo sæpe flagitante, &
numquam non consentiente, ordinabantur, in-
viti nonnunquam ad sacrum ministerium per-
tracti^{p 2}.

Ordo ele-
ctionum
clerico-
rum

1) Hebr. V. 4.

2) Cypr. ep. 33. 34. 35.

o) Non facile hoc judicio singulorum, an voca-
tio divina esset, commissa est, quod fallax in causa pro-
pria est. Neque ex responsis theologorum hoc æsti-
mandum, quorum suffragium est tantum informati-
vum, non decisivum.

p) Pluribus hoc exemplis & rariori doctrina illu-

ad regu-
las adstri-
ctus,

II. ATQUE in dijudicanda probitate exactissime observabantur regule Paullinae non imponendis cuiquam intempestive manibus; de non admittendis neophytis, ne fastu inflentur; de explorandis diaconis, antequam ad ministerium admitterentur¹.

1) 1. Tim. III. 6. Can. Nic 2. dist. 43. 1. Tim. III. 20.

e mino-
ribus ma-
jorum,

III. PRESBYTERI non eligebantur nisi e diaconis, nec diaconi nisi ex lectoribus, acoluthis vel aliis minoribus ordinibus, ut longo usu mores cujusque dexteritasque explorari possent¹. Denique statutum fuit, ut singuli per singulos gradus adscenderent, nec presbyter admitteretur, nisi qui fuisset diaconus; nec diaconus, qui non subdiaconus, & sic porro usque ad primam tonsuram: atque in unoquoque gradu per certum temporis spatium subsistendum fuit, quod *interstitium* vocant².

1) Dist. 77. c. 3. ex ep. 1. Siric. ad Himer. Tarrac. c. 9.

& mini-
morum

IV. CLERICI e laicorum sanctissimis sunt legendi³. Quapropter canones a clericatu

strat ZIEGLERUS *de cleric. venit*, conf. ESPENCAEUS *lib. III digress. c. 4. p. 224.*

q) Illustrat hunc morem antiquum ESPENCAEUS *digress. lib. I. c. 16.* de quo etiam adhuc vestigia quaedam occurrunt in *tit. X. de cleric. per salum promot.*

r) Canones in conciliis certas constituerunt regulas, in quibus qualitates clericorum erant determinatae. Inde *irregulares* dicti, qui extra illas regulas deprehenduntur, ob defectum, regulis canonicis repugnantem. Conf. JOSEPH. GIBALINUS *de irregularit. & impedim. canonicis.*

repellunt, qui quacumque macula laborant; <sup>e laicis
sanctissimis.</sup> Ipse Apostolus Episcopos & diaconos vult esse innoxios integræque existimationis etiam inter fideles ¹. Hinc rejiciuntur, qui post baptismum in crimen quodlibet, veluti hæreseos, apostasiæ, homicidii, adulterii, inciderunt, etiam si pœnituerunt, Ecclesiæque fuerint reconciliati: eo quod horum scelerum memoria permanet, & qui ea commiserunt, infirmiores iis videntur, qui sunt integri vita scelerisque puri. Is fuit veteris disciplinæ rigor, ut qui pœnitentiam Ecclesiasticam subiissent, ordinari numquam possent ².

1) 1. Tim. III. 2. 7. 10. Tit. I. 6. 7. Can. Nic. 9. dist. 25. c. 6.

2) Dist. 50. c. 55. ex Conc. Caribag. 4. c. 68.

V. IRREGULARES porro censentur, & ^{mentis.} qui hominem vel casu, vel involuntarii occidissent ³; qui militassent etiam in bello justo; qui hominem, licet capitis damnatum, iudicio, consilio, accusatione vel manu, morti tradidissent ⁴. Utut enim hoc crimine careat, Ecclesiæ tamen, quæ abhorret a sanguine, mansuetudini repugnat. Porro bigami ⁵, qui secundas nuptias contraxere, vel viduam duxere, vel

3) Hanc antiquam ecclesiæ praxin eruditæ illustrat THOMASSIN. de vet. & nov. eccl. discipl. P. II. lib. I. c. 56.

4) Capitales pœnas exhorruerunt Christiani primitivæ ecclesiæ, ut scripta patrum docent. Quocirca, quia purior clericorum vita esse debet, creditum fuit, eos, qui sanguinem fuderunt, a clericatu repellendos esse Conf. THOMASSIN. cit. l. c. 68. seqq. ESPENCAEUS lib. II. digress. n. 6.

generatim qui non virginem sibi conjungere.^o His enim connubiis quædam incontinentiæ ac infirmitatis macula hæreere videbatur.

1) *Dist. 50. c. 8. ex Marin. Bracar. c. 26.* 2) *Dist. 26.*

civilis.

VI. AB ordinibus præterea repelluntur Clinici, h. e. qui, dum ægroti lecto decumbunt, baptizati sunt^{x 1}; quod primis sæculis sæpe contigit, ubi multi, ut impune peccare possent, non nisi paullo ante vitæ finem baptizari voluerint, quorum fides probitasque merito suspecta. Qui ære alieno obruti^y, qui si-ve publicam rem si-ve privatam gessissent, repudiantur². Nam Deo servire volentes, mo-nente Paulo, rerum humanarum cura intacti sunt³. Scientiarum ignari pro ordinum di-versitate vel admittuntur, vel repudiantur. In-trantibus clericatum sufficit legere posse & scri-bere. Lectorem decet, quæ legit, intelligere.

u) Hæc videtur Pauli 1. *Tim. III. 2. §. 9. 12.* in-ventio fuisse. Mystica interpretatio latius extendit hanc prohibitionem, quod non negat THOMASSIN. cit. l. c. 78. §. 8. aiens: *mystica illa contemplatio & imi-zatio Christi, unam virginem sibi castam ecclesiam de-sponsantis, nec dum vel Pauli, vel aliorum tunc docto-rum ecclesiæ oculis obversabatur.*

x) Qui cum immergi non poterant, sed asper-gebantur duntaxat, dubium aliis movebant, utrum ha-bendi essent legitimi Christiani? CYPRIAN. *epist. 69. edit. Brem.*

y) Solebant non raro ære alieno obruti & ad-ministratores clericatum ambire, ut fori ecclesiastici ceterarumque immunitatum clericalium fierent parti-cipes, adeoque hi a rationibus reddendis, illi a solu-tione debitorum vel aliis incommodis liberarentur, qui abusus omnino abolendus erat.

Presbyter ad docendum idoneus esto. Atque hæc sunt animi morumque vitia, quæ irregulares reddunt.

1) Concil. Neocæsar. c. 12. dist. 57.

2) Dist. 54. c. 3. ex concil. Caribag I. c. 8.

3) 2. Tim. II. 3. dist. 38. c. 4. ex conc. Later. IV. c. 27.

VII. SUNT etiam vitia corporis & corporis, originis ¹. In his non ea indicamus, quæ veteri Testamento notantur ², quæve constat fuisse typos rerum futurarum; sed hæc solum, per quæ functiones ecclesiasticæ obiri nequeunt, quæve hominem tam difformem reddunt, ut sufflaminetur reverentia, veluti, si qui muti, surdi, cæci ³. Eunuchi, qui virilia sibimet amputarunt, prohibentur; qui nolentes ac sine culpa, admittuntur ⁴. Tanto enim primi Christiani fervore ferebantur in morum puritatem, ut nonnunquam extra nimium & parum peccarent. Huc porro pertinent epileptici, dementes, energumeni. Qui enim his morbis semel laboravit, per omnem vitam redditur inhabilis ad ministerium ⁵.

1) Dist. 55. c. 13. 2) Levit. XXI. 17. 3) Can. Apost. 78.

4) Can. Nican. I. 5) c. 3. 4. D. 33. conc. Aurel. 3. c. 6.

6) 10. 11. 12. 13. 14. 15.

VIII. IRREGULARES sunt extra matrimonium geniti, quorum, utut innoxiorum, vel solus adipectus refricat memoriam criminis, quo nati ¹. Item servi ², ne domini re

x) Præterea obviam eundem erat clericis impuris & potentioribus concubinariis qui liberos suos illegitimos ecclesiis obtrudebant, quod insigne scandalum præbebat. ESPEN. P. II. jur. eccl. lib. 10. c. 2. §. 5.

sua priventur. Unde etiamnum *servi manus mortuae*¹, qui vocantur in Francia, & supersunt in nonnullis provinciis, nisi consentiente domino, ordinari nequeunt: nec monachi, sine consensu superioris³. Item, qui infra ætatem sunt, quam canones ad consequendum quemvis ordinem requirunt.

1) *Dist. 56. Urban. II. in concil. Clarom. c. 11.*

2) *Dist. 54.* 3) *Dist. 58. concil. Agath. c. 27.*

Electi
olim di-
gnissimi;

IX. IN quibus hujusmodi vitium ad-
paret, ii prohibentur ab ordinibus ipsaque
prima tonsura. Et tamen eorum, qui nullo
defectu laborant, delectus habetur. Apostoli-
quum ex sanctissimo cœtu Hierosolymitano
primi diaconi legendi essent, elegerunt septem
viros, populi suffragio adjutos, plenos Spiritu
Sancto & sapientia: in quibus Stephanus præ-
sertim plenus fuit fidei, gratiæ, virtutis, mira-
biliumque operum patrator¹. Cyprianus du-
centos annos post, qui e suppliciis eluctati es-
sent, eis præmii loco lectorum locum dedit,
eosque, qui minoribus ordinibus destinati
erant, una cum presbyteris instituit². Basi-
lius M. neminem fere ad hos ordines admisit,
quem non satis explorasset, num contentiosus,

a) *Homines manus mortuæ sunt servi glebæ ad-
scripti, quorum bona vel in totum vel pro certa par-
te domino, iis decedentibus, obveniebant, quod ius
Germanis vocatur moruarium. Bona hæc dominus
acquirat non jure quodam hæreditario, sed proprietatis,
quod in servum habet, quodque efficit, ut jure quasi
peculii in vita sua servus iis tantum fruatur. Mortuo
servo, ejus bona olim occupabat dominus jure pro-
prietatis: quandoque liberis quædam relinquebat, ut*

maledicus, vino deditus, num juveniles annos bene transegisset³. Presbyteri & diaconi, cum quibus consuescerent, hæc cuncta retulerunt ad chorepiscopum, qui nūtu episcopi eos ministerio admovit. Ex quo vita monastica invaluit, monachi sæpissime ob excellentem vitæ sanctitatem e claustris protracti sunt ad ministerium Ecclesiæ, semperque pueri ad vitam clericalem a teneris educati, adsuefacti, traducti, qui ad unguem formarentur⁴. Adeo verum est, non obvio cuique demandandum esse divinum ministerium; sed Christianorum perfectissimum quemque diligendum.

1) *Act. VI. 3.* 2) *Cypr. ep. 33. ep. 29.* 3) *Basil. ep. 181.*

4) *Conc. Vasense l. c. 1. Tolet. II. c. 1. IV. c. 23. Aquisgran. c. 135.*

X. SED pridem ab hac consuetudine recessum est. Fuere enim tempora, quibus episcopi, proborum hominum copia destituti, ne vacua relinquerentur officia, indignos eis præfecere, quorum maxima multitudo persuadere cœpit Christianis, virtutem divinam & sacramentorum valorem neutiquam infringi ministrantis indignitate¹. Quod licet verum sit, eo tamen non valet, ut non ministros, quantum ejus fieri potest, exoptemus pientissimos². Nam etiamsi per improbitatem non minuatur sacerdotum potestas; minuitur tamen auctoritas, neque, si precandi formulas &

post etiam indigni,

fundo debito modo præesse possent, unde tandem natus mos, certam duntaxat portionem bonorum, mortuo servo, occupandi.

b) Impii pastores plus nocent rei christianæ,

cerimonias exceperis, quidquam agere possunt
sine probitate & quadam amoris exuberantia.

1) *August. II. contra Donat. c. 8. IV. de baptism. c. 2. 3.*

per di-
spensa-
tiones,
quæ im-
proban-
tur.

XI. INTERIM non diffitendum est,
recentioribus temporibus id solum fuisse spe-
ctatum ut ordinationes vacarent vitiis exstan-
tioribus. Sed & horum superandorum modus
excogitatus est, dispensationibus introductis, qua-
rum usus primus fuit in ordinatis, ne nullæ ha-
bendæ essent ordinationes dubiæ & jam factæ;
donec traheretur ad ordinandos, velut medium
ad ministerium perveniendi, vulgatissimusque
fieret. Omnium perniciosissima fuit dispen-
satio circa crimina. Hac præmissa, in Eccle-
siam manifesti peccatores obtentu pœnitentiæ
recepti, vel restituti sunt. Ratio harum di-
spensationum in decreto Gratiani sublestis au-
quippe ex auctoritatibus nititur. Nam prima sumta est ex

quam profunt, adeo ut sub horum præfectura Eccle-
siæ vacare dicantur. Ita recte censuit Pontifex in c. 2.
X. de translat. episc. juxta communem modum loquen-
di illa dicitur Ecclesia viduata, quæ licet episcopum ha-
beat, inutilem tamen perhibetur habere. Si ergo in ef-
fectu viduata sunt Ecclesiæ, palam est, ex pessimorum
pastorum moribus fere unice depravatam corruptam-
que esse Ecclesiam. Sicut de templo, ait PETRUS de
ALLIACO in canon. reform. Eccl. c. 6. in f. HARD-
TIUM tom. I. concil. Constant. P. 8. omne bonum egre-
ditur, ita de templo omne malum procedit. Si enim sa-
cerdorum integrum fuerit, tota Ecclesia foret; si au-
tem corruptum fuerit, omnis fides & virtus marcida
est. Sicut cum vides arborem pallescentibus foliis intelli-
ges, quod vitium habeat in radice; sic cum videris po-
pulum indisciplinatum, sine dubio agnosce, quod sacer-
dorum non sit sanctorum.

decretali Calixti I. epistola, quæ est falsissima ¹. Altera ex Gregorii M. Epistola ad Secundinum, quæ doctis pridem suspecta, quinque aliis hujus viri literis contraria, ac ejus ævi disciplinæ adversatur ². Postrema ex epistola Isidori Hispalensis, dubiæ itidem fidei ³. Per hanc portam denique ad clericatum pervenerunt scelestissimi homines, qui ne quidem poenitentiam egerant, beneficiorum adipiscendorum gratia ⁴.

spuriis
canoni-
bus hau-
sta.

- 1) *Dist. 50. c. 14. 16. 18.* 2) *Gregor. I. 7. indict. 2. ep. 54. contra 3. ep. 26. l. 4. ep. 16. 17. l. 6. ep. 39. 7. indict. 1. ep. 25.* 3) *Thomass. discipl. 1. part. 2. l. 2. c. 17. n. 9. part. 4. l. 2. c. 24. n. 22.*

C A P. V.

D E P R I M A T O N S U R A.

De primatu episcopi I. de consecrat.

N U N C ad singulos ordines deveniendum est, monstrandumque, quomodo conferantur, quibusve functionibus instructi sint. At-

Origo
habitus
clericalis.

c) Accessit alius abusus, quoscunque ad clericatum assumendi, ut saltem numerus *subditorum Ecclesiasticorum* in regno clericali augeretur. Taxat hunc nævum *AUTOR rom. XIX. hist. Eccl. in disc. prælim. n. 8.* ostenditque, postquam neglecta fuit concilii Chalcedonensis prohibitio, ne quis sine titulo ordinaretur, Episcopos pro lubitu infinitum clericorum numerum creasse, *extendendæ jurisdictionis gratia*. Plurimi tantum primam tonsuram accipiebant, plurimi etiam ordines minores; & sicuti hi cum matrimonio subsistere possunt, ita ubique clericorum conjugatorum copia, qui Ecclesiæ haud intersciebant, sed opificiis

que ut de *tonsura* primum agamus, sciendum est, primis sæculis clericos a laicis nec capillis, nec vestibus, nec certo habitu fuisse distinctos. Nam quum clerici a paganis semper crudelius vexarentur, quam laici, sine necessitate noluerunt hoc modo sibi mala arcessere; & Christianorum omnium externus habitus clericali modestia dignus fuit ¹. Libertas illa integra fuit usque ad sæculum V. Nam Cœlestinus Papa an. 428. scribit, *ep. 2.* illo tempore ne quidem Episcopos externo habitu a certis Christianis fuisse distinctos ^d. Latini Christiani omnes habitu utebantur Romano, toga scilicet longa, capillis resectis & barba rasa. Diversus fuit barbarorum, qui imperium everterunt, cultus; vestis nimirum brevis & adstricta, capilli longi, barbaque vel promissa vel rasa. Romani peregrinum barbarorumque habitum execrabantur; & quia eo tempore omnes clerici fuere *Romani*, pristinum cultum retinuerunt, qui *clericorum* proprius factus est. Unde contigit, ut, quoties e Francis ceterisque barbaris, qui Christiani facti, quisquam recipiendus esset clericus, huic capilli amputarentur, eique toga traderetur ². Iisdem tempori-

aliisque vilissimis ministeriis dabant operam, adeo, ut necesse fuerit prohibere, ne clerici *carnificum seu macellariorum aut tabernariorum officium publice exercerent. clem. 1. de vit. & honest. cleric. item ne essent bufones, galiardi aut joculatores. c. 1. eod. in 6.*

d) Optime addit Cœlestinus: *discernendi a plebe vel ceteris, sumus doctrina, non veste: mentis puritate, non cultu.* Damnat subinde consuetudinem contrariam, ut *supervacuum superstitionem & novitatis* quid redolentem.

bus plures episcopi aliique clerici sumserunt habitum monachorum, tamquam modestiam Christianam admodum decentem³. Atque hæc origo videtur fuisse *coronæ clericalis*. Fuerunt enim monachi, qui, ut se contemptui aliorum exponerent, sinciput radebant. Quidquid hujus sit, corona illa, teste Gregorio Turonensi, jam circa an. 500 in usu fuit⁴.

1) Thomass. discipl. part. 2. l. 1. c. 22.

2) Concil. Agath. c. 20. Mansc. c. 5. Tolet. IV. c. 41. Marc. Braccar. c. 66.

3) Thomas. ibid. c. 20. 21.

4) Vita patr. c. 17.

II. Hoc discrimine recepto, placuit Episcopis, habitum illum inter preces & solemnes cæremonias clericis conferre, ut ritus iste esset veluti *quædam preparatio* ad reliquos ordines. Et quum plerumque pueri hoc ritu ad vitam clericalem inaugurarentur; explorationi eorum sat temporis tribui potuit, donec ad ordines proveherentur. Hinc factum est, ut, qui sui commodi causa *clerici* fieri vellet, sola *tonsura* contenti ceteros ordines contemnerent. Hi fuere mores eorum, qui olim *privilegia clericorum*, veluti exemptionem a ju-

qui collatus cum cæremoniis, speciatim tonsura,

e) Vel potius monachi ad Episcopatum & clericatum assumpti (quod tempore Coelestini ex quodam *sanctitatis* præjudicio fere in morem abierat) habitum monachalem retinuerunt, ceterosque facile induxerunt, ut sese ad mores componerent monasticos. Audiamus COELESTINUM cit. l. Non mirum, si contra Ecclesiasticum morem faciant, qui in Ecclesiæ non creverunt: sed alio venientes itinere secum hæc in Ecclesiam, quæ in alia conversatione habuerunt, intulerunt.

jurisdictione seculari, captabant, & nostro tempore *beneficiis* inhiant *f*. Quorum quum nonnulla sint pinguissima, quæ etiam in simplicem clericum cadere possunt; qui ea appetunt, raro ad altiorem clericatus gradum, quam qui ad beneficia obtinenda necessarius videtur, enituntur.

quæ datur
con-
firmatis.

III. QUI tonsuram accipiunt, confirmati esse debent ¹. Nam ante Christianum esse oportet perfectum, quam clericus fiat *s*. Similiter de præcipuis ad æternæ salutis viam pertinentibus veritatibus admonendi sunt, quia, qui has ignorant, *confirmari* nequeunt. Ex quo apparet, tonsuram vix septem vel octo annis minori impetiri posse, quæ in nonnullis diocæsibus usque ad an. XIV. æt. differtur. Quacumque autem ætate sint, qui tonsuram postulant, ita comparati esse debent, ut non sine ratione existimari possit, eos non *lucris* causa, sed Dei amore ductos hoc genus vitæ fuisse amplexos. Qua in indole eam accipiendam esse omnes ejus cærimoniarum indicant.

1) *Concil. Trid. Sess. 23. ref. 2. 24.*

f) Invitati ad hoc ex Episcoporum pruritu jurisdictionem suam latius extendendi. Supra enim observavi, quoscumque sine delectu ad *primam tonsuram* & *minores ordines* admissos fuisse, ut numerum suorum subditorum, qui ex clericis potissimum constant, augerent Episcopi.

g) Id accipiendum de *confirmationis* sacramento, ut loquuntur, absque quo in militia spirituali post *baptismum* felices progressus facere haud posse creduntur. Antequam ergo ad primam tonsuram admittatur, docere debet 1. legitimos natales, 2. con-

IV. PRINCIPIO Episcopus circumstantes invitat ad preces jungendas & Christo offerendas pro famulo suo qui ad deponendum comas capitis sui pro ejus amore festinat, ut donet ei Spiritum sanctum, qui habitum religionis in eo in perpetuum conservet, & a mundi impedimento ac seculari desiderio cor ejus defendat; ut sicut immutatur vultu, ita dextra manus virtutis ejus tribuat ei incrementa, & ab omni cecitate spirituali & humana oculos ejus aperiat, & lumen eternæ gloriæ concedat. Quo factō canitur Psalmus XV. quo David execratur idola, Deoque spondet perfectum cultum. Interim Episcopus nonnihil capillorum abscindit initiando, qui ex eodem psalmo recitat hæc verba: *Dominus pars hereditatis meæ, & calicis mei: tu es, qui restitues hereditatem meam mihi:* quo ipso declarat, se mundo valedicere in solo Deo confisum. Episcopus denuo orat, ut Deus eum in caritate sua conservet immaculatum. Canitur posthæc Psalmus XXIII. quo exprimitur, quanta sanctitas in iis requiratur, qui ad domum Dei intrant.

ritus col-
lationis
ex ponti-
ficali Ro-
mano de
clerico
faciendo,

refectio
crucium 2

V. HIS præmissis Episcopus linea veste amicit, amictumque verbis Paullinæ alloquitur, *Deus te induat novo homine, qui ad imaginem Dei creatus est in perfecta justitia & sanctitate. Eph. IV. 24.* Vestis linea ab hinc duobus sæculis, quum homines promiscue lon-

vestis cle-
ricalis;

firmationem, 3, quod nullum aliud impedimentum subfit. Ceterum de tonsura clericali præter THOMASSINUM ab Autore laudatum pluribus edisserit MORINUS de ordinat. P. III. exerc. 15.

ga veste uterentur, *clericos* distinxit a *laicis*. Post iteratas preces, ut Deus novum clericum a servitute & ab ignominia habitus secularis liberet, Episcopus, eum in *jurisdictionem Ecclesie* transiisse monet, acquisitis privilegiis Ecclesiasticis, adjicitque; *Cave tua culpa hac amiseris, & Deo modesto habitu, castis moribus vitæque sanctitate, placere stude.* Ex quibus precum formulis apparet, cui fini tonsura detur, nec temere habitum Ecclesiasticum deponendum, ac aliud vitæ genus post tonsuram amplectendum esse^b.

officii ex-
pers est
tonsus.

VI. TONSI clerici nullæ sunt partes in Ecclesia, nisi *linteatus* officiis adistere velit. Potest tamen *quatuor minorum* vicibus fungi præ laicis; missam dicenti sacramentaque administranti sacerdoti adistere; curam habere cereorum, ornatusque Ecclesiæ. Præstat enim hæc talia a tonso, quam a *laico* fieri.

CAP. VI. DE QUATUOR MINORIBUS ORDINIBUS.

I.

Offitio-
rum or-
dinatio

OSTIARIORUM munus in Ecclesia pres-
sa necessarium fuit, ut aditum in Eccle-

b) Hæc observatio olim prorsus incognita erat: neque enim, ritu tondendi introducto, separatim tonsura dabatur, sed, ut optime docet MORINUS *cit. l. 3.* hæc pars quædam ceremonialis erat gradus cle-

fiam præcluderent infidelibus, qui cultum publicum turbare, mysteriaque profanare poterant. Hi in ecclesia suum cuique locum assignarunt; clerum a populo, mares a feminis separarunt, cunctisque silentium & modestiam commendarunt: Officium eorum, quantum ex Episcopi ordinantis oratione, precibusque inter ordinandum fuis, colligere licet, in eo consistit, ut pulsent campanas, distinguant horas precum, custodiant diu noctuque Ecclesiam, aperiant, claudantque Ecclesiam & sacramentum statis horis; aperiant librum ei, qui verba facturus est ad populum. Traditis Ecclesie clavibus Episcopus inquit: *Sic age, ut scias, te Deo redditurum esse rationes earum rerum, quæ his clavibus recluduntur.* Atque ut in universum dicam, quid de his precum formulis sentiendum sit, sunt ex canitie sua venerabiles, siquidem *consilio Carthaginensi IV. an. 398.* tempore Augustini habito conceptæ. Ostiarii igitur est, ornamentorum, ac reliqui splendoris Ecclesie, curam habere, quæ sane quam latissime patet, nec nisi maturæ ætatis hominibus commendabatur. Plurimi omnem

& officium ex pontifical.

ricalis qui tonsa conferendus erat. *Ordo* ergo, non *tonsura*, olim clericum faciebat. Postquam vero etiam pueri ad clericatum adspirabant & præparabantur, qui ordines recipere non poterant, eos interim tondere solebant, quo ipso factum, ut etiam aliis quandoque tonsura sine gradibus conferretur, quod pedetentim in morem constantem abiit.

i) Hæc traditio olim sufficiebat. Accessit novus ritus, ut archidiaconus *funem campanarum* eidem traderet, postquam invaluit per sonitum campanæ convocare fideles.

vitam in hoc gradu exegerunt; nonnulli ad *acolythorum* ac *diaconorum* munus provecti sunt. Nonnumquam laici hoc officium impetrarunt, qui hodie ut plurimum eo fungi solent ^k.

de lecto-
ribus ex
eodem.

II. LECTORES ostiariis ut plurimum fuerunt ætate inferiores, quum plerunque pueri, qui clericatu initiabantur, lectores fierent. Fuere sæpe episcopis & presbyteris ab epistolis, proficientes coram iis legentes vel scribentes. Hac ratione erudiebantur, qui ad literarum studia & ad sacerdotia videbantur idonei ^l. Multi tamen per omnem vitam lectores manserunt. Officium eorum semper necessarium visum, quia semper in ecclesia, si-
ve inter sacrificium *missa*, siue inter alias fun-
ctiones, præsertim nocturnas, prælegebatur scriptura veteris & novi Testamenti. Lege-
bantur etiam aliorum episcoporum epistolæ,

k) Videlicet ordines minores hodie otiosi sunt, ut non diffidetur MORINUS de ordin. P. III. ex. 13. c. un. §. 10. Quis enim, ait, ostiarius consecratus ostiæ & campanas Ecclesiæ curat? Hæc præstant viles personæ, mercede conductæ. Quid præstat lectoratus ini-
sarius? Nihil nunc est in toto ecclesiæ officio, quod singulariter ipsi conveniat. Imo si aliquis episcopus vel-
let lectorem aliquem ratione gradus sui ministrare, dis-
pencilimum esset ipsi proprium munus assignare, quod ex
hodierna praxi, vel ad subdiaconum, vel ad Acolythum
non pertineat. Exorcistarum officia ad presbyteros de-
voluta sunt, nec iis se immiscere amplius exorcistæ, &
eo modo illa exercent presbyteri, ut exorcistæ simplices
ea non possint amplius exercere. Habent sua munera
acolythi, sed obvi quique laici, non secus ac ipsi aco-
lythi, iis funguntur. Non ergo alia de causa reti-
nentur hi ordines, quam ut copia semper adsit, plu-

acta martyrum, homiliæ patrum, quod hodieque fieri solet. Custodia sacrorum librorum ipsis commendata alex plenum opus fuit, persecutionum temporibus². Formula ordinationis habet, ut loco ejus, qui verba facit ad populum, prælegant, aut prælegenda decantent, panemque & novos fructus benedicant. Episcopus eos ad fidelitatem lectionis lectorumque exercitium exhortatur, adscribitque numero ministrorum verbi divini³. Hodie lectiones istæ ab omnis generis clericis, immo & presbyteris, cantari solent.

1) *Siric. ep. 1. ad Himer. Tarrac. c. 9.*

2) *Act. Cirithens. colon. Baron. an. 303. n. 12.*

3) *Pontifical. ex Conc. Carib. IV.*

III. EXORCISTARUM munere hodie funguntur presbyteri, idque non nisi speciali mandato episcopi, quia raro dantur energumeni, & prudentia opus est, quum nonnumquam imposturis ludere soleant homines. Olim inter gentiles potissimum multi fuere dæmoniacy: & ut Christiani palam facerent, quam contemnenda videretur dæmonis potentia, dæmonum fugandorum munus infimi ordinis ministris commendarunt¹. Sed & iidem in catechumenis dæmonem ejurarunt. In pontificali officii eorum partes recensentur hæ: monere populum, ut, qui eucharistia non utantur, ceteris locum dent; aquam ministranti affundere; dæmoniacis manum imponere. Monentur, ut formulas execrandi memoriæ

Qui fuerint exorcistæ!

res faciendi clericos otiosos, sine titulo & officio vero, a quo more abhorruit prisca ecclesiæ disciplina.

mandent. Denique iis virtus sanandi ægros attribuitur ².

1) *Tertull. apolog. c. 2.*

2) *Orat. ult. pontific. de ordin. exorcist.*

Qui acoluthi

IV. ACOLUTHI fuerunt juvenes viginti, raro supra triginta annos nati, episcopi pedissequi apparitoresque & nuntii, qui etiam eulogias portarunt, hoc est, panem benedictum, qui aliis in *signum communionis* mittebatur. Eucharistiam quoque primis temporibus portarunt ¹; sub diaconis altari ministrarunt, vicibusque subdiaconorum, antequam hi instituerentur, functi sunt. In pontificali non alia ipsis commendantur officia ¹, quam *cereosferarium ferre, luminaria ecclesie accendere, vinumque & aquam ad eucharistiam ministrare*. Suffraganeus quoque curam habent. Atque hoc ordine juvenes maxime initiari solent.

1) *Martyrol. Rom. 15. Aug.*

Horum minorum clericorum major olim numerus,

V. PRIMIS temporibus inferiorum clericorum longe major fuit, quam superiorum numerus. Quum an. 254. Cornelius Papa eligeretur, ecclesia Romana numeravit in universum 152. clericos, nimirum 44. presbyteros, & 108. ministros, videlicet 7. diaconos; 7. subdiaconos; 42. acoluthos; 52. exor-

1) In pontificali Romano hæc formula in traditione cereosferarii præscripta est: *accipite cereosferarium cum cereo, & sciatis vos ad accendenda Ecclesie luminaria mancipari in nomine Domini Amen*. In urceoli traditione hæc formula usitata est: *accipite urceolum ad suggerendum vinum & aquam in eucharistiam sanguinis Christi in nomine Domini, Amen*.

cistas, lectores, ostiarios. Ergo minorum quatuor ordinum 94. & quidem in gravissimæ persecutionis tempestate¹. Inde a Constantino auctus est hic numerus, & in ecclesiis per spatium quingentorum annorum publicus cultus: maximo cærimoniarum servientiumque apparatu celebratus. Post bona ecclesiæ dissipata, horum ministrorum numerus imminuendus fuit. Contra missæ minus solennes incrementum multiplicarunt presbyteros & altaria, licet alimenta deficiant iis, qui ad altare ministrant. Unde hodie parcior apparatus ministrorum in ecclesia, nec quisquam fere minoribus ordinibus inauguratur, nisi qui per hos ad ordines sacros tendit.

1) Euseb. 6. hist. c. 43.

VI. INTERIM heroes istos, qui in externis hisce schematibus ordinandis tantum operæ posuere, in re nauci operam lusisse cave existimes. Compertum enim habuere, quantum sensibus, imaginibusque, per sensus intrantibus, animus commoveri soleat. Loci decus, congregationis ordo, silentium, cantus, cærimoniarum majestas, animum ad Deum elevant, rudique populo reverentiam sacrorum inspirant, virtutisque amorem instillant². Si templum Hierosolymitanum tot millibus Levitarum, alternis vicibus servientium, tanta cultus majestate illustratum respicimus; non sine rubore intueri possumus nostras ecclesias^m

qui ad pompam sacrorum mirifice comparatus fuit,

m) Etenim novi fœderis cultus magis simplicitatem & veritatem in spiritu, ipso salvatore teste Joh.

ministris prope destitutas; quum tamen hic corpus Christi habitet, illic tantum arca fœderis, & ne hæc quidem in templo secundo.

1) Concil. Trident. Sess. 22. c. 5.

etiam
concilio
Tridenti-
no com-
menda-
tus.

quam-
quam ho-
die inter-
stitia ne-
gligan-
tur.

VII. CONCILIUM certe Tridentinum¹ noluit quatuor minores ordines pro vanis titulis, functionesque eorum pro antiquitatibus ecclesiasticis obsoletis haberi. Sanxit enim, ut instaurarentur in omnibus ecclesiis, populo opibusque affluentibus. Voluitque, ut pars reddituum etiam fabricæ, iis impendatur, & uxorati clerici his imbuantur, si cælibum non sit copia: quemadmodum olim quoque conjugati iis fungebantur. Sed quum ex usu nostri ævi per hos ordines veluti per gradus adscensus detur ad superiores; eodem concilio sancitum est, ut initiandi saltem latine docti sint, testimonioque magistrorum, sub quibus crevère, muniti: commendantur quoque interstitia, ut clerici sacris cujusque ordinis functionibus adsuefiant, & episcopi profectus eorum in literis & moribus explorare possint; permessa tamen episcopis dispensandi potestate, qua tam liberaliter utuntur, ut sæpe eidem homini eodem die omnes ordines con-

IV. 21. seqq. quam talem apparatus desiderat commendatque. Quo magis creverunt ritus, eo magis decrevit vera devotio, & incrementa cepit superstitio. In puriori ecclesia talis apparatus deerat, tunc demum receptus, auctus & variis modis circumscriptus, ubi vera ratio adorandi Deum in spiritu & veritate consenuit deserbuitque, quod imprimis fata seculi IV. doceant. Plenius ea de re a me actum est in dissert. de jure liturgico.

ferri videas. Sunt etiam abbatesⁿ, qui hos minores ordines monachis suis conferendi potestatem sibi arrogant; quorum jura canonum auctoritate non destituuntur².

1) *Sess. 23. ref. c. 17.*

2) *Concil. Nicæn. II. c. 14.*

C A P. V I I.

DE ORDINIBUS SACRIS
UNIVERSUM.

SUBDIACONI est, *castitatem* servare; *titulum* habere, hoc est, alimenta sive ex ecclesiæ bonis, sive ex suo patrimonio certa; ac *totum officium ecclesiæ* saltem privatim recitare. Quæ tria quum sint omnium superiorum ordinum communia, attentio-
rem discussionem merentur.

Eorum,
qui in sa-
cris sunt,
tria offi-
cia gene-
ralia:

II. EPISCOPI semper * per univer-
sam ecclesiam coelibatum coluere^r. In pri-
1. Absol-
nencia &
matri-
monio.

1. Abren-
nuntia a
matri-
monio.

n) *Mitrati* scilicet seu *insulati*, qui ex privilegio pontificis pontificalibus insigniis h. e. baculo, mitra, annulo, chirotheca & sandaliis uti possunt, quo ipso jura quædam episcopalia consequuntur, c. 6. de privil. in 6. & propria diœcesi gaudent æque ac episcopi.

o) Summus in primitiva ecclesia abſtinentiæ & vitæ aſcetiæ amor, quæ philoſophica vocabatur; atque inter homines, non in antris & ſpeluncis ferarum, agebatur. Abſtinentes uſum omnis conjugii fugiebant & quidem ſponte, ut tradit TERTUL- LIANUS lib. II. de cult. femin. c. 9. cum ORIGINE contra Celf. lib. V. p. 264. edit. Cantabr. Hoc abſtinen- tiæ ſtudium & laicis & clericis commune erat, ut pu.

mitiva quidem ecclesia sæpe *conjugati* electi sunt; quia vix alii inter Judæos & paganos ad Christum conversos haberi poterant. Unde PAULUS requirit, ut saltē unam uxorem habeant, familiamque propriam bene regant². Sed simul atque ad sacerdotium evecti essent, ab uxoribus abstinuerunt; quarum de cetero magnam curam habuere³. *Sacerdotes & diaconi*^p eamdem observantiam secuti sunt per omnem Occidentem. Per *Orientem* disciplina fuit varia: & licet per mille amplius annos Græci uxores, quas ante ordinationem duxerant, postea retinuerint⁴; inauditum tamen est, sacerdoti uxorem ducere licuisse. *Subdiaconi* serius huic legi subjecti fuere, quam tamen ad eos quoque pertinuisse auctor est Epiphanius⁵. Sed inde a Gregorii M. temporibus perfectam legi cœlibatus obedientiam præstiterunt⁶.

1) *Dist.* 27. 2) *1. Tim.* III. 4. *Tit.* I. 6.

3) *Siric. ep.* 1. c. 7. *Innoc. ep.* 2. c. 9. *can. apost.* 6.

4) *Concil. in Trullo* c. 13. *can. apost.* 27. *Conc. Neocæsar.* c. 1.

5) *Hæres.* 59. n. 4. 6) *Dist.* 28.

rissima mente Deo servirent: non ergo demirandum, si episcopi imprimis ejus ardore flagrarent, licet nec omnes abstinerent, & qui abstinebant, id sponte facerent. Lex cœlibatus nemini imposita erat. Sciebant apostolos uxoratos. Opinio de sacrificio quotidiano missarico decrat, atque denique omnes aliæ rationes status regni ecclesiastici cessabant, v. IGNA- TIUS in *epist. ad Philadelph.* Ergo merum patrum quorundam figmentum est, episcopos conjugatos ab usu conjugii semper abstinuisse. SOCRATES *lib.* I. *hist. eccl.* c. 2. *Conf.* c. 12. *D.* 31.

p) Fuisse etiam continentes diaconos credo; sed

III. OLIM si quis e clericis majoribus uxorem duxisset, ei tantum sacris interdicebatur, laicorum numero censendo, Justinianus liberos hujusmodi matrimonii illegitimos, successionisque & donationum exsortes esse voluit ¹. Denique hæc connubia irrita habebantur, utraque parte ad pœnitentiam condemnata. Si quis uxoratus ordinatur subdiaconus, uxoris consensu opus est, quæ simul voto castitatis obstringitur, clauetro monachali recon-
denda ².

Refracta-
riorum
pœna.

1) L. 45. C. de episc. & cler.

2) Concil. Rom. sub Calixto II, c. 20. concil. Agath. c. 10.

IV. HÆ leges continentia tempori-
bus ignorantia incultis Germanis potissimum
& Anglis sæculo XI. & XII, animis rigida vi-
sæ sunt, novissimisque hæreticis ansam dedere
insurgendi contra ecclesiam. Sed sciendum
est, homines non vi pertrahi ad clericatum, &
si hoc olim factum est, id contigisse in iis, de
quibus certa erat persuasio, fore, ut regulam
ecclesiæ observarent. Clericis minoribus, quo-
rum copia major opus fuit, matrimoniorum li-
bertas semper constitit: nec ecclesia condemnat
nuptias. Sed quum ei competat electio, præ-
optat clericos eos, qui Deo consecrati continen-
tiam sectantur, in scripturis tantopere com-

Ecclesia
non
damnat
nuptias,
sed cæli-
bes præ-
ferit con-
jugatis.

forſan plures quoque fuere uxorati. IRENAEUS
lib. I. adv. hæreses c. 9. mentionem facit diaconi spe-
ciosam uxorem habentis, & in c. 8. D. 28. ex concil.
Ancyran. testimonium seculi IV. adfertur, diaconos, qua-
rales, potuisse uxores ducere, si hanc facultatem in
ordinatione sibi reservassent.

mendatam ¹. Presbyteri & episcopi ordinandi sunt provectiores ætate, ut precibus & institutioni populi vacent, & a cura rerum humanarum liberi, vitam non inter Deum & mundum dividant. Sacerdotes veteris Testamenti, ad sacrificandum accessuri, uxoribus abstinere jussi sunt. Nostris quotidie incumbit sacrificare ² & administrare sacramenta ³. Licet clericis minoribus nuptiæ permixtæ sint, desinunt tamen post nuptias esse clerici intuitu *beneficiorum* ⁴. Et si non actu ministrant in ecclesia, clericorum nec privilegiis gaudent, nec habitu, nec tonsura utuntur ⁴.

1) *Matth. XIX. 1. Cor. VII.*

2) *INNOC. I. ep. 2. & 3.*

3) *c. 3. 5. 9. X. de cler. conjug.*

4) *Ibid. c. 7. 10. juncto concil. Trid. Sess. 23. c. 17.*

Titulus
h. e. certa
sustenta-
tio vel ex
ecclesia,

V. QUOD ad titulum ^r adtinet, ratione ejus nulla fuit clericorum majorum & minorum differentia. Regulariter clericus non

q) Hanc hypothesin jam seculo III. fovit ORIGENES *homil. XXIII. in Numer.* sed eam duntaxat, ut sententiam privatam, - non ut communem ecclesiæ legem attulit. Ait: *impeditur sacrificium indefinens in iis, qui conjugalibus necessitatibus inserviunt; unde VIDETUR MIHI quod illius solius est offerre sacrificium indefinens, qui perpetuæ se devoverit castitati.* Sibi tantum tale quid ita videri ait, non vero constituit, & positive affirmat, ita faciendum esse.

r) Milites, olim lecti, in numerum referebantur, ut essent hujus vel illius cohortis. In eo consistebat *militum titulus*, sine quo esse non poterant. Eadem appellatio in significato simili tracta videtur ad clericos, ne sine *titulo* ordinarentur. MERILL. *lib. III. obs. c. 2.*

habebat, nisi ecclesiæ necessarius videretur, & ab episcopo vel certo officio, vel certo titulo h.e. certæ ecclesiæ præficeretur. Sic quoties episcopus lectorem vel ostiarium ordinabat, officium ei, quod exerceret, donabat, quod hodiernum fieri solet in ordinationibus. Simul nomen ejus relatum est in catalogum ecclesiasticorum, ut vel in dies, vel in menses^r ratam portionem oblationum acciperet. Presbyteris quidem ceterisque clericis jam sæculo V. ordinationes *vagæ* impertiebantur. Unde concilium Chalcedonense c. 6. prohibuit, ne quis ordinaretur nisi ad certam ecclesiam, *absolutasque* ordinationes irritas declaravit.

VI. Hoc jure stetit usque ad sæ-
culum XI. quo sancitum est, ut clerici ordi-
nentur ad *titulum*, cui primo fuerant destina-
ti^r. Sed sæculo XII. multiplicatis mire cle-
ricis ab hac regula discessum est. Nam & pri-
vatorum quisque privilegium clericorum uti, &
episcopi jurisdictionem suam protendere sate-
gerunt. Inde id damni inter cetera redunda-
vit in rempublicam, ut clerici, aliis sustenta-
tionis mediis destituti, vel sordidas artes exer-
cerent, vel panem emendicarent. Unde con-
cilium Lateranense, ab ALEXANDRO III.
an. 1179. celebratum, sanxit c. 5. ut episcopus,
quem clericum ordinasset, *ei tam diu necessaria*

vel ab
episcopo,

5) CYPRIANUS *quotidianas distributiones* vocat *sportulas* & clericos, eas percipientes, fratres *sportulantes*; portiones autem in menses singulos distributas nominat *divisiones mensurnas* ep. 1. 34. 38. edit. Brem.

*subministret, donec in aliqua ecclesia ei convenien-
tia stipendia militiae clericalis adsignet* ².

1) *Urban. II. in concil. Clarom. c. 13.*

2) *c. 4. X. de prabend.*

vel ex
proprio
patrimo-
nio,

VII. ADJECIT tamen concilium ex-
ceptionem: *nisi talis ordinatus de sua vel pater-
na hereditate subsidium vita possit habere. ibid.* id
quod ex falsa interpretatione vocabuli *possessio-
nis*, quod Chalcedonense usurpavit, natum vi-
detur ¹. Quidquid hujus est, ex eo tempore
firmata fuit regula, necessarium non esse, ut
clericus vel *reditu*, vel *loco* in ecclesia gaudeat,
modo per se haberet, unde victitaret ². Sed
hæc remedia effectu caruere. Quo enim quis-
que clericorum est pauperior, eo est ad im-
plorandam episcopi liberalitatem infirmior;
& titulus patrimonialis summe tenuis admissus
est. Statutis enim Francicis 50. libræ annuæ
sufficiunt; Parisis autem & in pluribus aliis
diocæsesibus 150. requiruntur.

1) *Gloss. in c. 1. dist. 70. verb. possession.*

2) *c. 23. X. de prab.*

VIII. CONCILIUM Tridentinum ¹

1) *Versio latina insulte possessionis vocabulum*
usurpavit, ut duplex versio apud HARDUIN. tom. II.
concil. p. 603. seqq. innuit: in *textu græco* *ἐκκλησία* fit
mentio, quod *vicum* denotat, designatque *ecclesias vi-
corum*. Eo absurdior autem est interpretatio glossæ,
quod *ecclesia possessionis* non possit denotare *proprium*
patrimonium, sed potius *ecclesiam* cum officio sacro, ad
quam quis ordinandus est. Enim vero non tam ex
falsa interpretatione glossæ hic mos natus, quippe qui
magis corruptissimo statui ecclesiæ acceptus ferendus,
quam aliunde natus, inde duntaxat defensus videtur.

revocavit pristinum morem, prohibuitque, ne quis sacris ordinibus admoveretur, qui non beneficio ecclesiastico frueretur, damnatis titulis *patrimoniorum*, vel *pensionum*, nisi episcopo e re videretur esse ecclesiæ. Atque hoc modo *beneficium regulam, patrimonium exceptionem* esse voluit, sanxitque ad exemplum ² ne quis ordinetur præter necessitatem, & ut ordinati certæ ecclesiæ affigantur, a qua sine venia episcopi recedere non possent ³. Sed in Francia *titulus patrimonialis* est tritissimus. Regulares quidem per plura sæcula non nisi ad certam ecclesiam ordinati sunt; sed novissimis temporibus vota monastica instar *tituli* esse cœperunt, quum monachi alendi sint in monasteriis: & mendicantibus *tituli* loco fuit ipsa paupertas seu potestas ubique mendicandi impune. In minoribus ordinibus titulus haud desideratur, quum vinculum eorum revocari possit.

vel ex monasterio,

vel ex mendicitate petendo.

1) Sess. 21. c. 2. 2) Conc. Chalc. c. 6. 3) Sess 23. ref. c. 6.

IX. QUUM autem clerici majores ^{3. Rectio S. officii.}

u) Ordinantur enim monachi & imprimis *mendicantes* sine certa ecclesia, cui præficiuntur, ut missas legere ceteraque officia presbyteralia peragere possint, præsertim cum etiam privilegium acceperint, ut confessiones quorumcumque audire possint. Ceterum ordinantur etiam quidam episcopi, quos *suffraganeos* vocant, sine *titulo vero*: *fucari* accipere videntur, dum assignatur eis episcopatus, qui vel non amplius est in rerum natura, vel non in potestate Romanæ ecclesiæ. Atque hi aliorum episcoporum *actualium* vires peragunt, qui magis *episcopatum*, quam *episcopum* curant.

omnes ad ministerium ecclesiæ sint destinati ; precibus saltem, si aliis officiis destituuntur, litare debent. Unde resultat obligatio ad recitandum officium: qua de re parte altera consultius videtur agere ¹.

1) *Сар. II.*

C A P. V I I I.

DE SUBDIACONIS. ET
DIACONIS.

1900 1901 1902 1903

Subdia-
conorum
ordinan-
dorum
præpara-
tio ;

SUBDIACONUM oportet esse in omnibus ordinibus minoribus exercitatum, viginti & uno annis majorem; ad officium idoneum; testimoniis præceptorum ac pastoris munitum; continentem^r. Ordinationem ejus trina præcedit publicatio, ut appareat, num *sponsam* habeat, num *voto* constringatur incompatibili, num *ære alieno* prematur, vel aliunde irregularis sit? *Ritual. Roman.* Hæc proclamatio fit e cathedra Ecclesiæ parochialis; veluti nubentium, trinis diebus dominicis consecutivis. Si ad *titulum patrimonii* ordinandus est, ejus quoque mentio facienda, ad evitandas fraudes,isque ab Episcopo adprobandus, qui ejus alienationem sub pœna censuræ Ecclesiasticæ prohibet, donec beneficio Ecclesiastico mactatus sit. Proclamationes autem singularum ordinationum fiebant. Præter explorationem, quam rector suscepit, Episcopus quatrIduo ante ordinationem vel ipse vel per presbyteros, legis

divinæ & sacrorum canonum peritos, ordinandum examinet ². Novissime in pluribus diocesisibus receptum est, ut ordinandi paullo ante commorentur per aliquod temporis spatium in seminario. Atque hoc quidem omnibus ordinibus commune est.

1) Concil. Trid. Sess. 23. ref. c. 5. 7. 8. 12. 13.

2) Concil. Trid. Sess. 23. c. 7.

II. DIE ordinationi præstituto, minoribus ordinibus jam collatis, advocantur ii, qui *subdiaconi* fieri debent, suo quisque nomine ac titulo. Alius titulo hujus vel illius *Ecclesie*, e qua sustentandus est; alius titulo sui *patrimonii*; alius, si sit monachus, titulo hujus vel illius ordinis; alius titulo *paupertatis*. Principio Episcopus eos animadvertere jubet, quanto se submittant oneri. *Hactenus, inquit^x, liberi estis, licetque vobis pro arbitrio ad secularia vota transire; quod si hunc ordinem susceperitis, amplius non licebit a proposito resilire; sed Deo, cui servire, regnare est, perpetuo famulari & castitatem, illo adjuvante, servare oportebit; atque in Ecclesie ministerio semper esse mancipatos. Proinde dum tempus est, cogitate, & si in sancto proposito perseverare placet, in nomine domini accedite.* Posthæc adpropinquant simul presbyteri & diaconi ordinandi, cunctisque simul hu-

Ritus ordinationis ex pontific. Rom.

x) Formula hæc desumpta est secundum corticem verborum ex ipso pontificali Romano p. 31. seqq. nec quoad stylum in versione aliquid immutare placuit, id quod etiam in formulis, in sequentibus adductis, accurate observatum est, ut styli ecclesiastici antiquissimi appareat ratio & memoria retineatur.

mi prostratis, Litania cantatur, omniumque sanctorum suffragia ordinandis conciliantur. *officium*, Relevatis ac genibus subnixis subdiaconis, Episcopus præcipit officiorum seriem, quæ sunt, ut diacono serviant, aquam ad altaris ministerium necessariam præparent, eucharisticas mappas & corporalia lavent, & quidem seorsim, sordesque in baptisterium conjiciant. Præterea subdiaconus diacono *calicem* quoque & *patenam* sacrificaturo porrigit, tantumque panis altari imponit, quantum populo sufficit, ne quidquam, quod corrumpi potest, in sanctuario remaneat. Atque hæ sunt functiones subdiaconorum, quas indicat *pontificale Romanum de ordinat. subdiac.* Quisquis vasa sacra aut mappas, eucharistiam contingentes, attingere vel tractare vult, eum ad minimum subdiaconum esse oportet.

1) Utpote quorum nomina in Litania recitantur, eorumque intercessio specificè expetitur. Præterea verò Litania ad præsentem actum accommodatur; nam post versum: *ut omnibus fidelibus defunctis &c.* surgit pontifex, seque vertit ad ordinandos, dicit prima vice: *ut hos electos & benedicere digneris.* Resp. *te rogamus, audi nos.* Pergit: *ut hos electos & benedicere & sanctificare digneris.* Resp. *te rogamus; audi nos.* Denique ultima vice ait: *ut hos electos & benedicere & sanctificare & consecrare digneris.* Resp. *te rogamus, audi nos.*

2) Laicis hic contactus vasorum sacrorum interdictus fuit, quibus tamen per plura secula integrum fuit, manu sua tangere & accipere corpus Christi, ut non diffitetur MORINUS *de ordinat. ex. 12. P. III. c. 3. §. 2. seqq.* Addit IDEM *cit. l. §. 17.* hanc differentiam, quod nihil illis cum *vasis* sacris commune sit, qui tamen participant de corpore Christi. Enimvero

III. POSTHAEC Episcopus subdia- hodie.
cono porrigit *calicem vacuum* una cum *patena*
ceterisque ad officium ejus pertinentibus or-
namentis, librumque Epistolarum, cum facul-
tate eas prælegendi in Ecclesia. Hodie offi-
cium eorum fere restrictum est ad altare, ut in
solemnibus pompis Episcopo vel presbytero
adsint. Olim Episcopis fuere a secretis, con-
siliis, missionibus, negotiationibusque, admi-
nistrantes bona Ecclesiæ & eleemosynas ero-
gantes; ut extra Ecclesiam fere facerent, quæ
sunt diaconorum propria.

IV. DIACONORUM origo patet ex Diaconus
quo ritu
ordine-
tur.
Act. VI. iisque semper usa est Ecclesia. Ordi-
nantur, ut presbyteri, manuum impositione &
suffragante populo. Principio archidiaconus
ad Episcopum adducit candidatum, asseritque,
Ecclesiam hunc velle fieri diaconum. Cui Epi-
scopus: *Scis, illum dignum esse?* Ille: *Quan-
tum humana fragilitas nosse sinit, & scio & te-
stificor, ipsum dignum esse ad hujus onus officii.*
Tum Episcopus, Deo actis gratiis, ad clerum
ac populum conversus, *auxiliante*, inquit, *do-
mino Deo & Salvatore nostro Jesu Christo, ele-
gimus hunc presentem subdiaconum in ordinem
diaconii. Si quis habet aliquid contra illum, pro
Deo & propter Deum cum fiducia exeat & di-
cat; verum tamen memor sit conditionis suæ*.
Hæc apostrophe refert pristinum morem, quo

cum concedat, laicos Eucharistiam manibus suis teti-
gisse, quis dubitaret, eosdem etiam calicem manu tan-
gere potuisse, qui per plura secula laicis adhuc com-
munis, & varia ratione communicatus fuit?

cleri plebisque consensu ordinationes peractæ. Licet enim Episcoporum semper ordinationes propriæ fuerint, nec ad eas *Laicorum* consensus sic requiratur, ut ejus defectus ordinationem faciat irritam¹; utilis tamen ille est ad certam probitatis ordinandorum scientiam. Cujus rei gratia hodieque *proclamationes* fiunt & examina præmittuntur. Præter hæc tamen saluberrime constitutum est, ut in ipso *ordinationis* actu coram Ecclesia inter rogationes² fiant, quo tanto certiores fiant Episcopi, neminem esse, qui ipsis quidquam exprobrare possit.

1) *Pontif. Roman. de ord. diac. p. 42.*

2) *Concil. Trid. Sess. 23. c. 41. c. 7.*

quid sit
ejus of-
ficiū;

V. HIS præmissis ad ordinandum orationem convertit Episcopus, eumque his verbis alloquitur: *Cogita magnopere, ad quantum gradum Ecclesiæ ascendis. Diaconum enim oportet ministrare ad altare, baptizare, prædicare. Diaconi Levitis surrogati sunt, tribus & hæreditas domini. Custodiunt enim portantque tabernaculum; hoc est, defendunt contra hostes invisibiles, ornantque Ecclesiam doctrina & exemplo. Integerrimi sunt, quippe comministri & cooperatores corporis & sanguinis domini, Evangeliumque annuntiantes. Sequuntur preces, quibus inter alia ait Episcopus: *Nos quidem, tanquam homines, divini sensus & summæ rationis ignari, hujus vitam, quantum possumus, æstimamus. Te autem, domine, quæ**

a) Magis tamen nudam *solemnitatem* refert, cum casus non sit dabilis, ut interrogatio hæc publica ad contradicendum quemquam movere queat.

nobis sunt ignota, non transeunt; Te occulta non fallunt. Tu cognitor es secretorum; tu scrutator es cordium. Tu hujus vitam celesti poteris examinare judicio, quo semper praevalēs & admissa purgare, & ea, quae sunt agenda, concedere. Denique manum capiti ejus imponit, dicendo: Accipe spiritum sanctum ad robur & ad resistendum diabolo & tentationibus ejus. Postremo cum ceteris ornamentis ei tradit librum Evangeliorum.

VI. HAE formulæ videntur innuere, diaconi functiones ad solum altare restringi, quo hodieque restringuntur; quamvis olim latius patuerint. Constat quidem, primos diaconos^b mensarum ministros fuisse¹. Mensæ vero in cœtu Hierosolymitano duplicis generis fuere. Mensa scilicet sacra ad consecrationem & distributionem Eucharistiæ, & mensa profana, ad quam corpus curabatur. In ista enim rerum communione id cujusque proprium fiebat, quod Apostolorum jussu erogabatur. Quod, quum singulis diebus fieri deberet, Apostoli diaconis commiserunt. Exem-

Ministra-
re ad
mensam;
eamque

vel sa-
cram vel
commu-
nem.

b) Quid si dicerēs, mensarum illarum ministros presbyteros? quod quibus argumentis evinci queat, offendi in *diff. jur. eccl. antiq. ad Plin. & Terzull. VI. §. 20. seqq.* Officium, quod *Act. VI.* denotatur, consistebat in distribuendis in pauperes pecuniis, quibus victum sibi quotidianum comparare possent. Antea Apostoli quotidianas erogationes faciebant: *Act. II. 45. IV. 35.* idem munus committitur septem electis, & quia presbyteri atque episcopi post hæc tempora imprimis curam pauperum habuere, exemplo *synagogæ judaicæ*, probabile est, presbyteros

pla tamen Stephani & Philippi ² docent, diaconos principio baptismum quoque administrasse & verba ad populum fecisse. Successu temporis his officiis rarius & dumtaxat vice Episcoporum & presbyterorum functi sunt.

1) *Act. VI. 2.* 2) *Act. VI. 10. 2. §.*

Unde duplex officium: alterum in Ecclesia;

VII. DUO ergo fuere officiorum genera. In Ecclesia ad *altare* ministrarunt, quod etiamnum faciunt, assistentes Episcopo vel presbytero sacrificaturo, simulque cum eo Eucharistiam distribuentes⁴; populum inter orandum admonentes, quando in genua procumbendum, quando surgendum: quando ad Eucharistiam vel accedendum, vel recedendum; quem quisque locum habere debeat; imperantes silentium, modestiam, discessumque post sacra³. Exstantior est hæc admonitio populi in liturgiis græcis. Posthæc pars hujus oneris ad *ostiarios* & *subdiaconos* est devoluta. Episcopo concionaturo vel alia agenti adstite-

ad hoc munus fuisse electos. Diaconi munia ab initio erant viliora, & dependebant a nutu episcopi & ecclesiæ.

c) Imo ab initio omnes *fideles* quoque baptizasse & docuisse, docet HILARIUS *in comm. ad Eph. IV.* quod etiam confirmat TERTULLIANUS *de baptis. c. 17.* ut eo minus diaconis prohiberi potuerit.

d) Actus *distribuendi eucharistiam* jam a JUSTINO martyre *in apol. II* adscriptus est *diaconis*, qui etiam eam ad *absentes* deferabant. Conf. CYPRIAN. *de lapsis serm. 5.* Præterea receptum est, ut episcopo sacrificaturo vel verba facturo circumstarent, eumque custodirent a malevolis hominibus, ut dicitur in *c. 56. de cons. D. 1.*

runt, antequam *acoluti* instituerentur. Sæpe Catechumenorum institutio iis fuit demandata². In casu necessitatis baptizarunt, jussuque Episcopi ad populum verba fecerunt. Atque hodiernum diaconorum est, ad populum differere, evangeliumque publice prælegere.

1) *Concil. Ancyran. c. 2. Carthag. IV. c. 38.*

2) *August. de Catheciz. init.*

VIII. EXTRA Ecclesiam diaconorum extra Ecclesiam alteram fuit, bona Ecclesiæ administrare & eleemosynas facere¹. Acceptas a fidelibus oblationes ex nutu Episcopi distribuerunt pro necessitate communi. Observarunt fideles, & si qui contentiosi essent, palamque peccarent, eos Episcopo indicarunt. Mandata Episcopi ad presbyteros vel Episcopos alios, locis diffitos, pertulerunt, Episcopi in itinere comites. Ut his laboribus pares essent, eligebantur in ea ætate, quæ robur corporis cum judicii maturitate conjungit, triginta vel triginta quinque annos natî: quamvis hodie sufficiat, habere viginti tres, unumque in subdiaconatu exegisse. Ad exemplum Ecclesiæ Hierosolymitanæ olim in singulis Ecclesiis non nisi septem fuere diaconi, ut efformarent imaginem septem spirituum, qui sunt coram throno Dei². Unde minorem clericorum numerum augeri necesse fuit. Diaconorum princeps *archidiaconus*

e) Sed non aliter, quam ex jussu episcopi, quippe qui cum presbyteris olim hanc spariam exercuerunt, *Act. XI. 29. seqq. XII. 25.* JUSTIN. martyr in *Apol. II. in f.* & ex officio curam pauperum habuerunt, licet in actu distributionis opera diacono-

audit, cuius insignis fuit auctoritas; qua de
re cap. 19.

1) *Baron. ad an. 34. v. 227.*

2) *Tob. XII. 15. Apoc. I. 4.*

Diaconis-
sa.

IX. FUERUNT etiam feminae diaconae^f. Hæ fuere viduæ ex cœtu Deo devotarum electæ, omnium piissimæ, majoresque annis LX. Succenturiabantur ex diaconis ratione eorum, quæ feminis præstanda erant, quæque a viris salvo pudore præstari non poterant¹. Floruerunt autem inde a temporibus Apostolorum ad minimum usque ad sæculum VI.

1) *1 Tim. V. 9. Concil. Epaun. an. 517. c. 21.*

C A P. IX.

D E P R E S B Y T E R I S.

I.

Presbyte-
ri dotes;

PRESBYTERUM oportet annum unum in diaconatu exegisse, majoremque esse XXV. olim XXX. annis¹. In ætate magis spectabatur tempus, quod in minoribus ordinibus exegerant, & si qui eligendi essent, prudentis-

rum vicaria, ut in aliis, uterentur. Nam adhuc per plura secula Episcopos bona Ecclesiastica administrasse, antiquitates Ecclesiasticæ memorant.

f) Talis fuit Phœbe, in ministerio Ecclesiæ, quæ fuit Cenchris. *Rom. XVI. 1.* Has pariter memorat *PLINIUS II. lib. X. ep. 97. quo magis necessarium credidi, ex duabus ancillis, quæ ministræ dicebantur, quid esset veri, & per tormenta quærere.* Tale videlicet earum fuit ministerium, quod etiam per ancil-

simus quisque, fortissimus, fideique plenissimus & spectatissimæ probitatis sumebatur. Et quamvis hodie remissiores simus; interstitia tamen in *sacris* ordinibus strictius, quam in *minoribus*, observantur, quæ Episcopi, sine causa, coarctare prohibentur². Examen huic ordini præmitti solet rigorosius, quia ordinandus idoneus esse debet ad monstandam populo viam salutis & ad sacramenta dispensanda. Sed nullare magis presbyterorum virtutes functionesque patescunt, quam ritu *ordinationis*.

1) *Concil. Neocæs. c. 2. Siric. ep. 1.*

2) *Concil. Trid. sess. 23. ref. c. 14.*

II. ARCHIDIACONUS quemadmo- ^{ordina-}
dum diaconum, ita *presbyterum* quoque veluti ^{tio;}
ab Ecclesia postulatum Episcopo adducit, laudatque. Episcopus populum consulit, quia cum pastoris, tum gregis interest, quos presbyteros habeat; unus ea, quæ plures ignorant, scire potest, & quilibet lubentius ei obtemperat, in cuius ordinationem consensit. Deinceps ad ordinandum conversus, *sacerdotem*, inquit, oportet offerre, benedicere; præesse, præ-

las expediri poterat, de quo speciatim agit ZIEGLER *de diacon. c. 19. §. 7. seqq.*

g) Quod ad *sacrificium* peragendum ordinentur, atque *sacerdotio* investiantur, in quo tam insignis excellentia atque prærogativa collocatur, ut ANDREAS du SAUSSAY in *panoplia sacerdot. P. II. lib. 1. c. 4. art. 4.* asserat, *hanc dignitatem adeo sublimem esse & potestatem tam admirabilem, ut sancti patres, quicquid aliud magnum & excelsum censeretur, hac inferius esse, unanimi iudicio arbitrentur.* Rationem hanc tradit PETRUS BLESSENSIS *serm. 47. quod sacerdos*

*dicare, & baptizare. Quare cum timore ad tantum gradum ascendendum est ac providendum, ut celestis sapientia, probi mores & diuturna justitia observatio ad id electos commendet. Presbyteri LX. senioribus, qui Mosen sublevarunt, & LXII. discipulis Christi surrogati sunt. Eorum est, macerare corpus assidua meditatione mortis Christi e mysterio missæ, quod celebrant; salutari doctrina pascere populum Dei; flagranti probitatis ardore perfundere; orna-
reque Ecclesiam prædicatione & exemplo.*

*manuum
imposi-
tio:*

III. EPISCOPUS ordinando ambas manus imponit. Idem faciunt presbyteri circumstantes. Episcopus super eo preces fundit, quibus diversos sacerdotii gradus profectitur¹. Secundæ ordinis presbyteri sunt pontificum comites adiutoresque, ut filii Aaronis parenti suo adstiterunt, & apostoli Christum sunt secuti. Dum ornatum ei tradit, orat, atque inter alia ait: *Deus, sanctificationum omnium autor, super hunc famulum tuum munus tuæ benedictionis infunde, ut gravitate actuum & censura vivendi probe se seniore, his institutus disciplinis, quas Tito & Timotheo Paulus exposuit, ut in lege tua die ac nocte meditans, quod legerit credat; quod crediderit doceat; quod docuerit, imitetur; justitiam, constantiam, misericordiam: fortitudinem, ceterasque virtutes in se ostendat; exemplo prabeat, admonitione confirmet &c.*².

fit coadjutor redemptionis, consiliarius domini Sabaoth, dapifer mensæ Domini.

- 1) 1 Tim. IV. 14. concil. Caribag. IV. c. 3.
 2) Pontif. Rom. de ord. presb. p. 65.

IV. POSTHAEC Episcopus palmas ^{unctio} ^{palma-} ^{rum ;} eorum oleo catechumenorum tingit^b, ut initientur ad benedicendum, consecrandum & sacrificandum; medio tempore hymno Spiritus sancti auxilium advocatur. Dum calicem vino repletum & patenam pane oneratam porrigit, potestatem ei facit Deo sacrificandi: hinc in ipso ordinationis ritu sacrum facit cum Episcopo.

V. POST Eucharistiam Episcopus eum ^{fidei pro-} ^{testatio.} alloquitur verbis Christi: *Non amplius servos meos vos appellabo, sed amicos; & quæ sequuntur*¹. Hinc ordinatus surgit, recitatque *symbolum apostolicum*, tamquam publicam fidei ejus quam prædicaturus est, professionem. Rursus in genua procumbenti manus imponit Episcopus, dicendo: *Accipite Spiritum sanctum, quibuscumque peccata remiseritis, remissa erunt: & quibus ea retinueritis, retenta*². Denique ad

b) Modus in pontificali p. 66. hic præscribitur: inungit unicuique ambas manus simul junctas in modum crucis, producendo cum pollice suo dextero in oleum inuncto duas lineas, videlicet, a pollice dextræ manus usque ad indicem sinistræ, & a pollice sinistræ usque ad indicem dextræ, ungendo mox ~~val~~iter palmas, verbis his adhibitis: *Consecrare & sanctificare digneris, domine, manus istius per istam unctionem & nostram bene & dictionem. Amen.* Post signum crucis super manus ejus, quem ordinat, producit, pergitque: *et quæcunque benedixerint, benedicantur, & quæcunque consecraverint, consecrentur & sanctificentur in nomine Domini nostri Jesu Christi. Amen.*

obedientiam² eum adstringit, monetque, ut ritum missaticum ex aliis presbyteris magis exercitatis curate addiscere allaboret, ob summum hujus rei momentum.

1) *Job. XV, 15.*

2) *Job. XXI, 22.*

Officium
positum.

VI. Ex his formulis patet, presbyteros Episcopis succenturiari non in functionibus exterioribus & temporalibus, ut diaconi; sed spiritualibus & sacerdotii propriis: quæ sunt, secundum pontificale, offerre, benedicere, præesse, predicare, baptizare.

In offe-
rendo.

VII. OFFERRE est sacrum facere h. e. missam celebrare: quod primis sæculis presbyteri non nisi vel deficiente episcopo, vel mandante^k, peregerunt. Ratio hujus functionis explicatur *part. II. c. 3.*

benedi-
cendo,

VIII. BENEDICERE est preces solemnes diversis benedictionibus aptatas concipere, veluti fontium tempore paschali & pentecostali, aquæ lustricæ, panis missatici, primitiarum fructuum, campanarum, tori

i) Per interrogationem hanc: *promittis mihi & successoribus meis reverentiam & obedientiam?* respondet: *promitto.*

k) In eo collocabatur auctoritas episcopi, qui presbyteris præerat, ut, quia in singulis locis una erat ecclesia, ordinis ecclesiastici gratia omnia a presbyteris & diaconis fierent ex dispositione episcopi, ut testis est TERTULL. *de baptis. c. 17.* Etenim hujus rei causa episcopi constituti sunt ab initio, ut ordo, pax & tranquillitas in ecclesiis conservarentur.

genia-

genialis, seminarum e puerperio prodeuntium, aliarumque rerum, quæ in *Rituali c. de presb. ordin.* continentur.

IX. PRÆESSE est moderari conventus sacros, omniumque nomine orare. Huc pertinent sepulturæ aliæque pompæ solennes, quarum semper presbyter est antesignanus. Item jus consulendi episcopo, jus suffragii in judiciis ecclesiasticis^m, jus decernendi nomine episcopi. Antiquis enim temporibus ubique presbyteri veluti *senatum Ecclesiasticum* constituerunt.

X. PRÆDICARE principio presbyteris insolitum, quod episcopi populum docerent. Sed inde ab ultimis IV. sæculis plurimi presbyteri, præsertim ex ordine monachorum, hoc sibi veluti præcipuum sumere, ut in

l) Infinitæ harum benedictionum species sunt relatæ ab ANDREA du SAUSSAI in *Panopl. sacerdot. lib. II. c. 1. seqq.* & EDMUNDO MARTENE *rom. III. de antiq. eccl. rit.* ubi etiam antiquos ordines refert. Primis Christianis benedictiones usitatas fuisse, palam est; non tamen constat, eas fuisse determinatas, statas, solennes aut in monopolium cleri translatas.

m) Quod vel *Cardinalium collegium* Romæ adhuc declarat. Sed postquam in aliis ecclesiis cathedralibus collegia canonicorum sunt instituta, & ad hæc *senatus ecclesiastici* jus devolutum est, presbyteri quales jus suffragiorum in judiciis ecclesiasticis amisere, quod canonicis *qua talibus* cessit, licet nondum ordinem presbyterii assumerunt, vel assumerunt quidem, sed otiose.

omnis generis ecclesiis, quoties adpellarentur, prædicarent, quum olim pastores ordinarii hoc nūmere fungerentur.

baptizan-
do.

XI. BAPTIZANDI vocabulo omnium sacramentorum administratio involvi videtur. Nam hæc presbyteris permiffa est, duobus exceptis ac episcopo reservatis. Distinguen- dum tamen est. Baptismus, si urgeat necessi- tas, a quolibet Christiano, Eucharistia a quo- libet presbyteroⁿ administrari potest, excepta *paschali & ultimo viatico*. Pœnitentiam injun- gere non possunt, nisi qui ab episcopo specia- tim veniam habent^o. Extrema unctio & be- nedictio nuptialis sunt pastoris loci, nec non baptismus solemnis. Atque hæc functionum amplitudo, quæ presbyteris tantam reveren- tiam olim conciliavit, novissimis temporibus pro ansa multiplicandi presbyteros arrepta est; quo ipso tamen viliores sunt redditæ.

n) Sive sit ordinarius *parochus*, sive alius pres- byter non *parochus*, veluti *monachus ordinatus*. Pa- rochus tamen in Paschate tantum parochianis eucha- ristiam administrat, ultimumque viaticum præbet.

o) Hoc rursus de monachis, presbyterorum gra- du decoratis, intelligendum, qui in suis ecclesiis con- fessiones audiunt ex *episcopi indultu* ad tempus præ- stitutum.

CAP. X.

DE PROMOTIONE
EPISCOPORUM.

I.

EPISCOPORUM dignitas curatius servata Quid sit episcopus
est, quam presbyterorum, quia nullus
episcopus ordinatus fuit, nisi ad vacantem ec-
clesiam. Vocabulum episcopi notat *inspecto-*
rem, ut appareat, in ipsum solum omnem
gregis curam derivari. Sæpe vocatur *Pastor*;
veteribus *præpositus*; græce *πρεσβυς*, latine
præsul, *antistes*. Appellatur etiam *sacrificator*;
græce *ιερεὺς*, latine *sacerdos*, quod nominis
novissime cum nomine presbyteri com-
mutatum est, simplicibus quippe presbyteris
datum. Olim quoque vocati sunt *pontifices* ^p;
sed recentiores nonnulli hanc appellationem
Papa propriam facere satagunt. Ipsi olim, de
semet ipsis loquentes, *servos* semet hujus vel
illius ecclesiæ, sive *fideles & servos Dei* adpel-
larunt, quam formulam Papa retinet.

II. CHRISTUS ipse discipulos suos Jure ve-
vocavit, & Apostolos elegit, quos voluit ¹. teri ele-
E mortuis resuscitatus ad eos ait: *quemadmodum* ctus egre-
pater meus misit me, ita ego mitto vos ². mio ec-
clesiæ vo-
cantis,

p) In pontificali episcopi ubique *pontifices* stylo
antiquo dicuntur, imo inde rituali huic nomen indi-
tum, quod in eo referantur actus solemnes a pontifice,
seu episcopo peragendi.

lus ad *Asia episcopos*¹ ait, esse eos a Spiritu sancto præfectos ecclesiæ Dei regendæ³, & ad Titum, quod eum reliquerit in Creta, ut per civitates presbyteros, quos mox episcopos vocat, ordinaret⁴. Denique ex traditione constat, episcopos semper ab aliis episcopis fuisse ordinatos. Equidem ad hunc actum vocabatur clerus & populus, ne pastorem acciperent ignotum aut ignarum⁵. Ad horum desiderium plerumque presbyter aut diaconus ejusdem ecclesiæ, diuturno ministerio, exacta virtute, scientia & caritate conspicuus; in cruciatibus constans; eligebatur, quem episcopi manuum impositione, precibus ac jejunio inauguratum in solio episcopali collocabant: quò pacto munere suo fungi cœpit⁶.

1) *Marc. II I, 13. 14.* 2) *Job. XX, 21.*

3) *Act. XX, 28.* 4) *Tit. I, 5. 7.*

5) *Can. apost. 1. can. Nic. 4. Sirmond. præfat. ad form. antiq. t. 8. Conc. p. 1860.*

6) *Cælest. ep. 2. c. 5. Leo ep. 84. ad Anastas. c. 5. & ep. 92. ad Rustic. c. 1.*

(quod
proba-
tur)

III. TESTIS est Cyprianus, qui¹ inquit, episcopos vicinos se contulisse ad ecclesiam vacantem, elegisseque episcopum præsentem populo², cui notus esset. Et Julius Papa³

q) Non ad *Asia* sed *ecclesiæ Ephesinæ* presbyteros hæc verba direxit, quos episcopus vocat, quod eo tempore adhuc deessent tales episcopi, qui postea collegio presbyterorum & ecclesiæ, ut peculiare inspectores, cum auctoritate præfecti sunt: quin potius omnes presbyteri seu episcopi erant æquales.

r) Imo ipsa electio populo passim a Cypriano tribuitur, quod etiam ex multis argumentis liquet, col-

Gregorium, qui Athanasio successus est, taxaturus, inquit, hunc Antiochiæ ordinatum per XXXVI. dierum iter missum fuisse Alexandriam, ubi nec baptizatus, nec notus, neque vel a presbyteris, vel ab episcopis, vel a populo sit postulatus.

1) *ep. 67. al. 68.*

2) *epist. 1.2. p. 306. D. hist. nostr. eccl. l. 12. n. 25.*

IV. **POPULO** Christiano post Constantini tempora aucto, omnium ordinum, nobilium, magistratum, monachorum, ratio fuit habenda; Cleri tamen præcipuæ hic semper partes fuere¹. In regnis, e ruina imperii Romani natis, principum consensu opus fuit, qui quum viderent, quanta episcoporum esset inter novos subditos auctoritas, veluti cuncta suspecta haberent, non facile alios, quam quorum fides ipsis esset explorata, eligi patiebantur.

a clero & populo,

1) *LEO ep. 89. ad episc. Vien. c. 6.*

V. **UNDE** temporibus regum Merovingicorum & principio Carolingorum licet in Francia electionum schema obtineret; e regum tamen manu prorsus pendebant. Liberiores esse cœperunt sub Ludovico pio, talesque

consensu principis.

lectis. **BLONDELLO** *de jure plebis in regim. eccles.* & in *tr. de episc. & presbyt.* Vicinorum episcoporum præsentia tandem necessaria visa fuit, ne, ut in eiusmodi cœtibus fieri solet, aliquid inordinate ageretur, omnibusque factionibus occasio amputaretur, quæ sæpe emerferunt.

mansere per sæculum IX. ita tamen, ut sine regum auctoritate nihil fieret¹.

1) Vid. formul. antiq. promot. episc. t. 2. conc. Gall. & 8. conc. general. p. 1864. Hist. eccl. l. 53. n. 33.

Ratio electionis
in veteri
regno
Franco-
rum.

VI. DEFUNCTO episcopo, clerus populusque misit, qui Metropolitano id nuntiarent, & hic, qui regi. Cujus jussu misit hic episcopum illius provinciæ, ut visitaret ecclesiam vacantem², promoveret electionem, videretque, ut cuncta fierent *canonice*, de qua ipse metropolitanus clerum populumque amplissimis literis monuit. Visitator ille episcopus, clero & populo collecto, prælegi jussit loca Pauli & canones, quibus episcopi dotes modusque electionis continentur. Quæ ut observarent, singulos ordines, presbyteros, ceteros clericos, virgines, viduas, nobiles & ceteros laicos, cives videlicet, sigillatim admonuit. Monachorum præcipua ratio habita. Nec canonici solum, sed & clerici urbani & rustici vocati. Jejunium trium dierum continuum cum precibus publicis & eleemosynis

2) Jam seculo IV: hic mos in ecclesiis Africanis Donatistarum causa introductus erat, ut ad vacantem ecclesiam visitator, quem etiam *intercessorem* & *commendatorem* vocarunt, mitteretur, qui electioni interesset, & interim sedi vacanti prospiceret. c. 22. C. 7. q. 1. GREGORII I. tempore latius patuit hæc praxis, ut docet ejus epistola in c. 16. D. 71. conf. c. 19. D. 6. Ubi episcopatus a manu regia dependebant, regis erat designare *visitatorem*, ad quem metropolitanus literas canonicas dirigebat, quique interim sedi vacanti præerat; imo nonnunquam eam per injuriam ad se rapiebat.

præcessit electionem, qua, quoad ejus fieri potuit, semper clericorum quisquam e gremio ecclesiæ illius ad episcopatum evectus est.

VII. ELECTIONE peracta, decretum electionis sigillo præcipuorum e clero, populo, monachisque munitum, Metropolitano missum fuit, qui omnes illius provinciæ episcopos convocavit in urbem ecclesiæ vacantis. Singulis comparendum fuit; sed qui per valetudinem aliaque impedimenta venire non poterant, ii per literas electionem adprobarent. Omnium enim consensu¹ ac trium assistentia opus fuit². Hoc veluti concilio coacto, metropolitanus electum interrogavit de natalibus, de vita ante acta, de adscensu per ordines, de functionibus, ut certior fieret, si quod subesset vitium. Exploravit porro doctrinam; postulavit fidei professionem, eamque in scriptis reddendam. Si cuncta bene se haberent, personaque videretur idonea; inaugurationi diem præfixit. Sin secus, si parum idoneus; si electio ambitu vel pecunia extorta, Concilium irritam eam declaravit, aliamque suscepit.

1) per Concil. Nic. c. 4.

2) Can. Apost. I.

1) Hunc morem quoad Italiæ episcopos refert GREGORIUS M. lib. II. epist. 19. 27. & 38. visitatoribus a se missis in mandatis dando, ut, si episcopus postulatus vel electus fuerit, cum solemnitate decreti omnium subscriptionibus roborati & testimonio visitatoris muniti ad episcopum Romanum, ut metropolitanum, veniret sacrandus.

Ritus
consecra-
tionis.

VIII. CONSECRATIONIS ritus idem ferme fuit, qui hodie. Metropolitanus consecrato scriptum tradidit, quo singulae officii partes explicantur, tamquam pater & doctor episcoporum ab ipso ordinatorum. Ipse e suis seriniis exempla canonum suppeditabat episcopis, & ab iis in omni causa ardua confulebatur. Si extra *vocantem ecclesiam* ^u confirmatio facta, metropolitanus literas eo misit, quibus episcopum commendavit suscipiendum. Regi autem singuli actus, praesertim *electionis* & *confirmationis* significabantur, quoniam excludere poterat, quos non probabat. Haec electionum facies per occidentem fuit saeculo IX. & X. quo exeunte canonici ecclesiarum cathedralium electiones ad se trahere conabantur: quod ex concilio Lateranensi an. 1139. patet, cujus c. 28. his ausis obviam itum est ¹.

1). Vid. THOMASS, *discipl. eccl.* p. 4. l. c. 40.

u). Regulariter sicuti electio, ita *consecratio* in *ecclesia vacante* fiebat, quia per eam ipsi ecclesiae, cui praeficiendus, firmissimo agglutinabatur vinculo, & sic aequum erat, ut populo & clero praesente ac inspiciente ordinaretur. Inde in *concil. Aurel. l. V. c. 3.* hac de re ita cautum: *licet melius esset in sua ecclesia fieri, tamen aut sub praesentia metropolitani aut certe cum ejus auctoritate intra provinciam omnino a provincialibus ordinetur.* Videlicet episcopi nunquam ordinabantur *sine titulo*, & ita per ipsam ordinationem ecclesiae vacanti praeficiebantur. Postquam vero ceterorum clericorum ordinatio etiam *sine titulo* recepta est, in genere creditum fuit, ordinationes eorum non necessario faciendas ab episcopo in *ecclesia vacante*, sed ab episcopo in *cathedrali* fieri posse absente populo, cui tamen per *ordinationem* ordinati praeficebantur. Hoc more recepto, necesse fuit, ordinati

IX. PRINCIPIO sæculi XIII. capitula, excluso clero & populo, elegerunt *, & metropolitani, inconsultis suffraganeis, confirmarunt electos episcopos. Utrumque patet ex concilio Lateranensi an. 1215 cujus c. 24. & 26. de hujusmodi electionibus statutum est.

Canonici ecclesiarum cathedralium electiones, episcopi usurpare incipiunt. sæc. XIII.

X. HÆC decreta minoris erant auctoritatis & aliquando injustiora, quam concilii episcopalis judicia. Inde frequentissime Romam appellatum, ipsique electi sæpius directo Papam pro confirmatione & consecratione adierunt. Quare dicendum de ratione electionum secundum jus novum & secundum decretales.

unde Romam delatae lites.

XI. DISTINGUENDI autem sunt actus electionis, confirmationis & consecrationis. Electio vocatur *postulatio*, si a canonicis eligitur, qui sine dispensatione episcopus esse nequit, v. gr. si sit episcopus; si non sit in sacris: si illegitimo connubio natus. His enim casibus non tam eligunt, quam *postulant*, ut superior episcopum illum det, quem eligere non possunt. Electio fit tribus modis, *scrutinium*,

Jure novo episcopus x) eligitur vel per inspirationem vel per compromissum vel per scrutinium.

institutionem facere in ecclesia vacante, quæ delegata est archidiaconis.

x) Hoc docet A. B. FRIDERICI II. de an. 1213. de libertate ecclesiastica condita, qua jubet canonicè fieri electiones, quatenus is viduata præficiatur ecclesiæ, quem totum capitulum vel major & sanior pars ipsius duxerit eligendum. Bonorum ingens copia, qua abundabant canonici, iis auctoritatem insignem conciliarat, ut soli senatum ecclesiasticum constituerent.

y) Unde, nec præcise in præcedente actu ele-

*tinio, compromisso, inspiratione*². Primis sæculis plura divinæ *inspirationis* exempla occurrunt, cui comparantur hodie, quæ unanimibus suffragiis sine præcedente deliberatione fiunt. Electio per *compromissum* fit, si universum collegium ~ paucis imparis numeri, veluti tribus, quinque vel septem canonicis potestatem eligendi permittit: quibus intra fines *compromissi* se tenere incumbit. Electio per *scrutinium* est omnium frequentissima, atque hoc modo peragitur:

1) *c. ult. X. de postul. junct. gloss.*

2) *Concil. Later. IV. c. 24. & 42.*

quomo-
do per
scruti-
nium?

XII. QUI jus eligendi habent, ii omnes statò die vocandi sunt, ut absentes vel ipsi venire, vel mandata mittere possint, ne electio clandestinitatis accusari valeat¹. Intra tres menses a die vacantix electio suscipienda est, ne capitulum protrahat interpontificium, quo diutius regnare possit². Interim publicæ preces instituuntur^a. Die præstituto electores congregati in ecclesia Missæ de *spiritu sancto* interfunt, eucharistiamque accipiunt; iurantes, se dignissimum electuros, neque cum suf-

fectionis, qui capituli voluntatem in *postulando* ostendit, forma alias usitata observanda, cum totius postulationis vigor ab ejus *admissione* dependeat.

2) Nullo dissentiente, ut *majora* non sufficiant; agitur hic de jure *singulorum*, & sic singulorum consensus desideratur. Ceterorum voluntate omnium & singulorum in *compromissum* conspirante, postea per *majora* eliguntur, qui electionem facere debeant.

a) Et prædeliberationes instituuntur de *modo eligendi* & capitulatione electo præscribenda.

fragio iuturos, qui ambitus suspectus sit. Suffragia olim data sunt viva voce; post in schedis complicatis, in calicem vel aliud vas immissis, quæ ab iis, qui *scrutatores*^b vocantur, colliguntur ac comparantur. Isque electus declaratur, qui non solum *majoris*^c, sed & sanioris partis suffragiis nititur.

1) *Concil. Basil. Sess. 12.*

2) *c. 41. X. de elect. ex concil. Later. IV. c. 23.*

XIII. ELECTIONE publicata, va- ^{quæ lites?}
riare non licet. Singula actus momenta rediguntur in instrumentum, sæpe non sine contentione¹. Sunt enim, qui protestentur; sunt, qui reluctantur, qui appellent, ac haud raro electores discordant. Electus intra mensem sub pœna amissionis jurium suorum consentiat necesse est. Insecuto trimestri petenda est à superiore immediato, Metropolitano, primate vel Papa, pro dignitate vacantis ecclesiæ, confirmatio².

1) *c. X. 18. de elect.* 2) *c. 6. X. de elect. in 6.*

XIV. METROPOLITANUS citat, <sup>quis ju-
dex?</sup>
quorum interest, scilicet, simul electos vel *contradicentes* specialiter, ceteros *edictaliter*. Terminò præterlapso, ad iudicium accingitur sive rogatus a partibus, sive ex officio, si contradictor non adest. Hic examinat qualitates ele-

b) Hi ante solent elegi, qui suffragia ante reliquos edunt, ne alioquin in eorum potestate sit, maiora pro lubitu facere.

c) Ratione totius *capituli*. Inde electiones tandem iterandæ, donec maiora hæc in aliquem cadant.

eti, modum electionis, ubi, si contradictor adest, longum negotium texitur ¹. Possunt enim esse plures contradictores, quorum quisque tot causas nullitatis injicere potest; quos irregularitates in electo & singulis electoribus ac ipso electionis ordine deprehendit.

1) c. 44. de elect.

quando
metropo-
litanus
provi-
deat?

2.) con-
firmatur

XV. Si electio nulla declaratur ob *vitium electorum*, metropolitano competit jus providendi ecclesiæ; ut eligentes culpæ suæ pœnas luant. Si ipsorum nulla sit culpa, veluti si princeps electum improbet, novam electionem suscipiunt. Si electio *confirmatur*, superest, ut electus consecratur. Interim ea habet omnia, quæ non sunt *ordinis*^d. Sed & a metropolitani vel primatis sententia, in utramvis partem lata, appellare licet: unde novum iudicium. Istæ appellationes generatim ad papam deferuntur, ex quo ALEXANDR. IV. concil. Lugd. II. c. 9. retulit eas inter *causas majores*. Et solo lapsu sex mensium jus providendi ad ipsum devolvitur ob negligentiam eorum, penes quos erat vel eligendi vel confirmandi potestas.

unde Pa-

XVI. QUIBUS constitutionibus fa-

d) Imò jam ante *confirmationem* electi extra Italiam ea habent, quæ sunt jurisdictionis episcopalis, cum cæteris juribus episcopatus coherrentibus, c. 44. X. de elect; id quod, in Germania præsertim, insignem usum quoad *jus publicum* habet. Diversa est ratio *postulatorum*, qui nihil juris ex *postulatione*, publica licet, habent; sed id demum consequuntur ex *admissione* ejus, qui facultate dispensandi pollet.

Etum est, ut sæculo XIII. & XIV. plerorumque episcopatum provisiones devolverentur ad Papam⁶, sive quod electiones intra terminum non fierent, sive quod vel electiones vel confirmationes essent vitiosæ: quarum infinita exempla occurrunt in decretalibus¹. Præterea plurimæ electiones manifesto ambitu ac largitionibus corrumpebantur, præsertim in provinciis, ubi Episcopi erant domini sæculares. Sæpe Principes eas interceperunt; sæpe seditionibus & violentia turbatæ, in bella, & clades vel saltem in lites immortales desinebant. Hæ turbæ Pontificibus ansam dedere reservandi sibi nonnumquam jus providendi Ecclesiis, quæ maxime periclitabantur. Et ab his processum est ad *reservationes generales* in certis casibus, veluti, si quis Episcopus diem obiisset in curia Romana; si sacram purpuram, si beneficium incompatible nactus esset. Ad ultimum Joannes XXII. in universum omnes Ecclesias cathedrales, quæ vacassent, sibi providendas reservavit², quod ipsum nihil aliud erat, quam electionum suppressio. Ejus loco tamen, ut huic defectui mederetur, non nisi in *consistorio*³, car-

e) Negari nequit, has turbas circa electionem factas Pontifici occasionem dedisse ad se trahendi constitutiones episcoporum, quorum electiones in discordia factæ erant. Enimvero hoc ex fundamento *reservations*, quæ, antequam vacet ecclesia, fiunt, justificare non potuit pontifex, qui eo potius prætextu usus legitur, quod concurrentem in omni ecclesia non tantum, sed supremam præterea haberet potestatem, & majori jure, ut putabat, Episcopatus conferre posset, quam Cæsares, quos jure suo inique privaverat, ut id sibi vindicare posset.

f) Inde dicta fuere beneficia *consistorialia*, &

dinalium nutu, prævioque diligenti examine, Episcopatus contulit.

1) l. 1. X. de elect. viz. eod. in 6. o) reg. cancell. 2.

Abusus
provisio-
num ge-
neralium
in ponti-
fice im-
probatus,
&

nova sta-
tuta per
regna
Christia-
na.

XVII. ISTAE reservationes genera-
les referebantur inter abusus, qui tempore
schismatis invaluerunt. Concil. Basil. Sess. 12.
electiones restituere tentavit, ejusque decre-
tum insertum est *pragmatica Bituricensi*: displic-
cuit tamen Papæ, quippe in medio concilii &
Eugenii IV. dissidio natum. Ex illo tempore
provisiones pro provinciarum varietate fuere
variæ. Per Italiæ maximam partem Papa Epi-
scopatus confert, cui velit; in Francia non ni-
si iis, qui a rege *nominantur* per concordata
an. 1516. quod nominandi jus Hispaniarum
rex ac nonnulli alii principes exercent speciali
venia pontificis, quam ad dies vitæ impetrare
solent. In Germania per concordata an. 1447.
electiones conservatæ usu obtinent. Mihi pro-
positum est ea, quæ in Francia fiunt, sola per-
sequi.

In Fran-
cia rex
nominat;

XVIII. IN Francia igitur Rex nomi-
nat ¹ & Theologiæ vel juris live doctorem si-
ve licentiatum, annos natum XXVII. atque
iis dotibus præditum, quos canones requirunt;
idque intra semestre a tempore *vacantiæ* spa-

potissimum sub *reservationibus* ea comprehensa, in
quibus conferendis Papa capitula & ordinarios colla-
tores facile prævenire poterat, postquam concursum
in constituendis episcopis sibi vindicaverat.

g) Jus simplex *nominandi* indulgerur regi, ne
ipse met *episcopatum*, rem maxime spirituales, dare

tium. Quod ubi novo trimestri negligitur, ad pontificem pertinet provisio^b. Per statutum Blesense *art. 1. 2.* annus regi datus erat, ut eo diutius maturiusque deliberare posset. Si quem elegit, antequam *nominationis* formula literis conciperetur, Episcopus loci, in quo *nominandus* ultimo quinquennio commorabatur, & capitulum Ecclesiæ vacantis, mores vitamque; aliusque Episcopus & duo Theologiæ doctores doctrinam & scientiam ejus explorarunt riguroso examine instituto. Hoc conforme fuit concilii Tridentini decretis², quo ad concilium provinciale rejecta est de hoc scrutinio statuendi potestas.

1) *per Concordat. tit. de election.* 2) *Sess. 24. c. 1.*

videatur. Laici enim *spiritualium* expertes judicantur. Facilius hoc temperamentum admittere potuit pontifex, ut rex designaret personam, cui *episcopatum* conferret. Ita & regi & papæ simul per concordata prospectum, quamvis facile liqueat, ipsam *nominationem* instar *electionis* esse, & *provisionem papalem* instar confirmationis.

b) Et ita post novem menses in Gallia Papa demum *jus devolutionis* exercet, quod satis indicant verba *concordat. de reg. ad prælat. nomin. §. monasteriis*, ubi ita: *alioquin dictis novem mensibus effluxis nulla seu de persona minus idonea, & modo promisso non qualificata nominatione, ac etiam vacantibus apud sedem prædictam, semper, etiam nulla dicti regis expectati nominatione, per nos ac successores nostros seu sedem prædictam monasteriis provideri.* Proinde in Gallia nec coadjutor dari potest, sine regia nominatione, quia coadjutoris datio ibi involvit successionem. Sunt tamen quidam ordines monastici & monasteria a regia nominatione libera, ex speciali privilegio, resta a CHOPPINO in *monast. lib. I. c. I.* in quibus prælati eliguntur. Præterea verba adducta ostendunt, benefi-

nomina-
tum papa
commen-
dat.

quo
provide-
tur.

XIX. NOSTRIS moribus rex nomi-
natⁱ, quando lubitum est, nominatusque ratio-
ne vitæ ante actæ ab Episcopo ultimi domicilii
æque examinatur, ac ii, qui ad ordines adspi-
rant. Episcopus vitæ ejus adjicit *professionem*
fidei ab ipso editam ac descriptionem vacantis
Ecclesiæ, atque hæc omnia mittit Romam.
Rex eodem mittit tres Epistolas, quarum pri-
ma *papæ*; altera *regis legato*; tertia *cardinali*
proteçtori nationis Francicæ redditur. Hic ad-
scitis tribus aliis cardinalibus perpendit acta
ad nominationem pertinentia, nominatumque
dignum Episcopatu judicat. Denique in con-
sistorio ejus prima vice, quod *præconizare* vo-
cant, mentionem facit, & in consistorio subse-
quenti de eo refert, quod *propositionem* appel-
lant. Interstitium illud cardinalibus datur, ut
interea dispicere possint, dignus sit, nec ne:
Pontifex, postquam relatum est, suffragia col-
ligit & decretum prodit, quo providetur no-
minatus. Atque hæc *provisionis* forma imita-
tur ex parte naturam electionum, quæ purio-
ribus temporibus in concilio Metropolitani ac

cia consistorialia a nominatione exempta esse, quod
ægre admodum Galli ferunt, teste LUDOVICO HÆ-
RICURTIO in tr. *les loix eccles. dans leur ordre na-*
turel p. 242.

i) Et quidem sine *indultu* in terris, quæ tempo-
re conditorum concordatorum ad Galliam pertine-
bant; cum *indultu papali* in noviter postmodum ac-
quisitis, quod Galliæ reges, ut cum curia papali pa-
cem servant, ita observant, licet ex regulis bonæ in-
terpretationis jus nominandi semel generatim regibus
concessum ad incrementa regni quoque referri debeat.
Conf. HERICURTIVS *cir. l. p. 245.*

suffra-

suffraganeorum, flagitante clero ac populo, suscipiebantur; atque idem juris tribuit, quod confirmatio. Post *decretum provisionis* bullæ pontificiæ adornantur^k, quibus acceptis, electus regi fidem jurejurando obstringit, & ab eodem literas patentes accipit, quas una cum epistola donationis fructuum, durante vacantia debitorum, cameræ rationum offert consignandas. Quo pacto liberatur a regalia, & possessionem adipiscitur. Consecratio autem sequenti trimestri suscipienda est.

C A P. XI.

D E E P I S C O P O R U M
C O N S E C R A T I O N E.

I.

RITUS consecrationis satis innuit, quæ do-
res spectentur in Episcopo, quæve ejus
functiones sint. Consecratio die dominica in
propria electi *Ecclesiæ* vel saltem in eadem pro-
vincia, quoad ejus fieri potest, peragenda est^l.
Consecratorem decet duos minimum Episco-
pos *assistentes* habere, vigiliaque præcedenti
æque ac electum jejunare. Consecratori co-
ram altari sedenti *assistentium* Episcoporum
major electum offert; dicendo; *Postulat san-*

3. conse-
cratur.

k) Sicuti nominatio ipsi Papæ facienda, ut sede vacante collegio cardinalium fieri nequeat; ita quoque hoc ipsum nec bullas has adornare potest, utut alias regimini ecclesiæ in universum præsit, quia *colatio beneficiorum* regulariter sede vacante fieri nequit.

ita mater Ecclesia catholica, ut hunc presentem presbyterum ad onus Episcopatus sublevetis. Ille non, ut in electionibus, num dignus sit; sed id solum quaerit, an mandatum habeat apostolicum, h. e. bullam pontificiam, quæ est instar meriti; eaque prælegitur. Electus juramentum fidelitatis præstat sedi Apostolicæ; cujus formula temporibus GREGORII VII. natales debet²; sed tamen variis capitibus postea aucta est, veluti, ut singulis quadrienniis Romam vadant, aut certum hominem eo ablegent, per quem rationem actionum suarum reddant pontifici¹. Sed hoc in Francia in desuetudinem abiit.

1) *Pontifical. de consecrat. Episc.*

2) *Concil. Rom. an. 1079.*

1) Capita hujus juramenti præcipua sunt: 1. de obedientia sedi Romanæ præstanda, ejusque statu integro conservando: 2. de secretis sibi revelatis non propalandis: 3. de juribus sedis papalis propugnandis: 4. de honore exhibendo nunciis apostolicis: 5. de fugiendis iis, qui quidquam moliuntur contra sedem Romanam: 6. de manifestandis iis, quæ ei noxam afferre possunt: 7. de observandis decretis, reservationibus aliisque institutis papalibus: 8. de hæreticis schismaticisque persequendis: 9. de adventu ad synodum, si electus vocatus fuerit: 10. de visitandis liminibus S. Petri singulis trienniis, reddendisque 11. rationibus pontifici de toto officio pastoralis: 12. de mandatis Apostolicis humiliter suspiciendis & diligenter exequendis: 13. de exequendis his omnibus per nuncium, si impeditus fuerit: 14. de bonis mensilibus non alienandis incensulto Pontifice Romano. Qua conscientia vero hæc capita juramenti ab electis in usum deducantur aut deduci possint, non satis capio, præsertim si juramentum, quod intuitu regæ-

II. His præmissis, consecrator electum interrogat de *fide* & de *moribus* h. e. qualem se in posterum præstare velit: nam de præteritis securus est. Interrogat, inquam, num rationem subjicere velit sensui scripturæ sacræ? num populum doctrina & exemplo erudire velit de iis, quæ in divinis intelligit? num observare & docere velit traditionem patrum, & decreta sedis apostolicæ? num Papæ obtemperare secundum canones? num fugere malum & Deo juvante bonum prosequi? num prosequi & docere castitatem, sobrietatem, animi demissionem, patientiam, misericordiam; pauperes solari: Dei servicio se mancipare; negotia sæculi & omne lucrum contemnere? Porro eum interrogat de fide in sacrosanctam Trinitatem, de incarnatione, de Spiritu sancto, de Ecclesia, deque ceteris symboli apostolici capitibus, & de hæresibus, & quidem exquisitissime iis definitionibus, quibus Ecclesia hæreses condemnat.

quibus d.
tibus ho-
die?

III. QUIBUS peractis, consecrator accingitur ad sacrum faciendum, & post epistolam pericopen ac *graduale* redit in solium & Episcopum prope assistentem de officio Episcopali admonet, dicendo: *Episcopum oportet judicare, interpretari, consecrare, ordinare,*

*lium, quibus a Cæsaribus & regibus investiuntur, præstant, considero. Nec sine causa sub HENRICO VIII. Angliæ præsules judicarunt, se non posse juramenta regi præstanda observare, si hoc juramento in posterum obstringerentur, observante BURNETO in *hisor. revel. Angl.**

offerre, baptizare & confirmare. Quo facto, in genua procumbunt electus & Episcopi assistentes, & consecrator, dum Litania intonatur, librum Evangeliorum apertum expandit super collo & humeris electi. Hæc cærimonia convenientior fuit antiquis temporibus, quibus Evangelia, voluminibus descripta, ad hunc modum expansa defluebant utrimque ex humeris instar *stelæ*. Inter hæc consecrator cum duobus Episcopis assistentibus ambas manus imponit capiti electi^m, dicendo: *Accipe Spiritum sanctum &c.* Hæc manuum impositio in divinis literis proditur veluti *ordinationis* pars maxime essentialis. Et impositio libri Evangeliorum itidem est antiquissima, innuitque obligationem ferendi jugum domini & Evangelii prædicandi.

IV. His ita gestis, consecrator Deumorat, ut electo concedat omnes virtutes, quarum symbola mystica fuerint ornamenta archisacerdotis veteris Testamenti. Et dum hymnus canitur de Spiritu sancto, caput electi in-

m) Etiam Judæi olim in creandis presbyteris hæc impositione manuum; ut signo *benedictionis*, Gen. XLVIII, 13. 14. utebantur, autore VITRINGA de synag. ver. lib. III. P. 1. c. 15. eamque Apostoli quoque, quamvis cum majori virtute, eaque miraculosa, variis occasionibus exercuere, Act. VIII, 20. IX, 12. 17. 2 Tim. I, 6. 1 Tim. IV, 14. imprimis cum ad prædicationem evangelii quosdam a se dimitterent. Nullo vero argumento solido demonstrari potest, per modum legis perpetuæ hunc ritum ecclesiis traditum fuisse, ut eo semper in creandis presbyteris uterentur; sed potius procures Ecclesiarum cum

ungit *chrismate*", pergitque orando, ut Deus ipsi concedat exuperantiam gratiæ & virtutis per oleum denotatæ. Dum canitur *Psalmus CXXXII.* qui de *unctione* loquitur, electi manus *sacro chrismate* tingit. Dehinc consecrat *baculum Pastoralem*, quem electo tradit in signum jurisdictionis, eumque admonet de iudicio sine ira exercendo & mansuetudine temperando. Consecrat & *annulum*, quem digito ejus apponit in signum fidei, monetque, ut Ecclesiam, Dei sponsam, servet immaculatam. Denique *librum Evangeliorum*, ab humeris ejus ablatum, manibus tenendum tradit, dicendo: *Accipe Evangelium & vade, predica populo tibi commisso. Deus enim potens est, ut augeat tibi gratiam suam.*

V. MISSA procedente, legitur Evangelium, quo factio olim oratione ad populum habita Episcopus munus suum auspicabatur^r. Inter sacrificium veteri more offert *panem & vinum*: postea ad consecratorem accedens per-

ex libero arbitrio retinuerunt secundum morem veterem, quo benedictionem divinam his, qui Ecclesiis præficiebantur, apprecari solebant. Neque enim existimatum fuit, apostolos in *virtute extraordinaria & miraculosa* habere successores.

n) *Unctio episcopalis* ex institutis ecclesiæ politicis, non jure divino petenda est, id quod vel inde liquet, quia græci eandem ignorant, & in Ecclesiis occidentalibus paulo serius recepta, docente MORINO *de ordinat. P. III. exerc. 6.* Nec dubium est, quin ex usu veteris fœderis assumpta sit, postquam Episcopis & presbyteris verum sacerdotium attributum est.

ficit cum eo missam, stansque Eucharistiā sub utraque specie accipit. Missa finita, consecrator tiaram & chirothecas cum mentione mysterii consecrat^o & consecratum in suo solio collocat, quod *saldistorium* vocant². Dum canitur *hymnus Ambrosianus*, Episcopi assistentes consecratum per omnes Ecclesiæ angulos deducunt, monstrantque populo. Quæ cuncta finiuntur *benedictione populi solenni*.

1) *Constit. Apost. l. 8. c. 5.*

2) *Pontif. Rom. de consecr. Episc. p. 113.*

quibus
olim?

VI. OLIM quum electiones essent liberæ, ipsis vigiliis consecrationis sunt plurimæ cærimonix peractæ. Namque sub vespere sabbathi metropolitanus cum suffraganeis medio templo residens archipresbyterum vel archidiaconum vacantis Ecclesiæ, qui in genua profusus ei se sistebat, interrogavit^p: *Mi fili! quid desideras?* cui ille: *ut Deus nobis det pastorem.* Iste: *Estne aliquis e gremio vestra Ecclesiæ?* Quid in illo vobis placuit? Hic: *Modestia, animi demissio, patientia & cetera virtutes.* Inde electionis decretum prælectum, quo

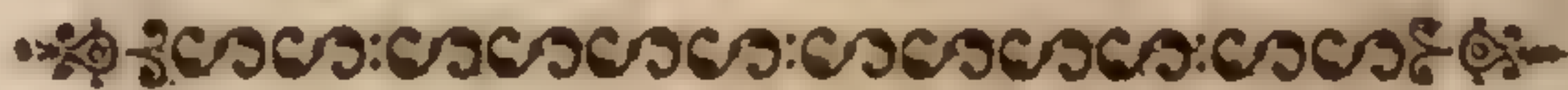
o) Et facta consecratione *mitram* imponit consecrato, adjuvantibus ipsum assistentibus episcopis cum voto; *ut decorata facie & armato capite cor dibus utriusque testamenti terribilis appareat adversariis veritatis & impugnator eorum robustus existat.* Hoc modo armatur episcopus contra hæreticos.

p) In plurimis hæc conveniunt cum ordine antiquissimo ecclesiæ Romanæ, quem exhibet EDMUNDUS MARTENE de antiq. eccles. ritib. lib. I. P. 2. p. 338. seqq. & aliis ordinibus relatis p. 409. seqq. 415. seqq.

laudabatur. Et canonici præsentes significarunt, se sigillis suis id decretum munivisse. Quibus metropolitanus dixit: *Cavete, ne quod ab electo promissum eliqueritis.* Hoc enim simoniam saperet, canonibusque repugnaret. Inde electum arcessivit. Ille vero, adhuc jejunus, & inter archidiaconum & archidiaconum medius, accessit. Quem metropolitanus interrogavit, *quot annos in presbyterio exegisset? num uxorem habuisset? num domui suæ prospexisset?* Ad quæ singula quum responsum accepisset, rursus interrogavit: *quinam libri in tua leguntur Ecclesia?* Respondit: *Pentateuchus, Prophetæ, Evangelium, Pauli Epistola, Apocalypsis, & reliqui.* Ille: *num canones tenes?* Hic: *Eos me doce.* Tum ille generatim eum erudit, ampliorem institutionem in scriptis pollicitus. Regulariter electus in jejunio perseveravit usque in crastinum post consecrationem. Illo vero die senior ex Episcopis assistentibus eum adduxit, testatus, eum esse dignum. Tum peragebantur omnia, quæ hæcenus adlata sunt, nisi quod electus non Papæ, sed metropolitano fidem suam & obedientiam jurejurando obstringeret, qui ei scriptam instructionem tradidit, cujus hæc præcipua fore capita: *Dilecte frater, scito, te subire onus maximi momenti maximique laboris, scilicet curæ animarum, ubi plurium necessitatibus succurrendum tibi, tamquam servo omnium; teque in die judicii rationem redditurum de talento tibi concredito. Puritatem fidei curate custodi. Ecclesiæ regulas in ordinationibus cum ratione interstitiorum, tum ratione personarum diligenter ob-*

serva: avaritiam & simoniam inprimis fuge. Continens esto, nec feminas ad te admittito. Et si virgines Deo consecratae visitandae sunt, ad eas accedito cum viris integerrimis. Scandala evita. Pradicationibus vacato. Verbum Dei uberrime, distincte, gratiose, indefinenter populo inculcato. Scripturam sacram perpetim legito, interque legendum orato. Traditioni eorum, quae accepisti, insistito, & doctrinas tuas vitae sanctitate tamquam regulam ovibus tuis commendato. Gregem ipsum intensa cura habeto, ac mansuetudine permulceto, ut zelo, caritate temperato, cum nimium rigorem, tum remissionem evites. Personarum respectum a tuis judiciis procul habeto. Bona Ecclesiae, tamquam rem alienam fideliter & prudenter dispensato. Hospitalis esto, & in pauperes beneficus. Viduas, orphanos, aliasque personas miserabiles solator. In adversis nec demittito, nec in secundis animum extollito¹. Et ista quidem sunt, quae de Episcoporum institutione vetustis libris continentur. Huic similem Ivoni Carnutensi, quum an. 1091. Episcopus consecraretur, dedit URBANUS II. Tom. X. concil. p. 430.

1) Vid. Pontif. Roman. de scrut. serotino p. 700. seq.

C A P. XII.

DE FUNCTIONIBUS EPISCOPI INTERIORIBUS.

I.

Functiones
interiores

FUNCTIONES Episcopales ad omnes religionis Christianae partes extenduntur, qua-

rum nulla non dependet ab Episcopo. Ejus <sup>Episcopi
sunt;</sup> est per prædicationem & baptismum facere Christianos; factos precandi modo imbuere, ac verbo Dei & sacramentis pascere; presbyteros & episcopos, qui similia faciant⁹, religionemque ad finem sæculi propagent, instituere.

II. PRIMA igitur Episcopi functio est <sup>1. præd
catio</sup> *prædicationis*, quæ ipsam gentilium conversionem antecessit. Quomodo enim credidissent in eum, de quo nihil audivissent¹? Prædicationis autem vocabulo intelliguntur omnis generis institutiones credendorum & agendorum, maxime autem illa, quæ fit per quæstiones & responsiones cum eorum, qui adulti baptizantur, tum infantum, qui jam baptizati sunt. In primitiva Ecclesia Episcopus ^{publice} singulis diebus dominicis vel etiam sæpius, quoties scilicet sacrum fiebat, verba fecit ad populum^r. Nulla enim Missa celebrata est si-

9) Quid enim aliud sunt episcopi, quam primi inter presbyteros? ut merito omnes functiones pastorales, ad quas primario vocati sunt, implere debeant. De his quidem sigillatim egit PAULUS QUILLANTE *de oblig. & privileg. episcop.* sed solidiori opera ZIEGLER *in tr. de episcop. lib. IV.*

r) Idoneo id testimonio illustrat firmatque JUSTINUS martyr in *apol. II. circa f.* qui de generali Ecclesiarum more loquitur. Nihilominus tamen SOZOMENUS *lib. VII. bist. Eccl. c. 19.* mores sui temporis referens ait: *in eadem urbe* (de Romana ipsi sermo est) *nec episcopus nec alius quisquam in Ecclesia populum docet.* Enimvero liquet ex documentis primitivæ Ecclesiæ, nec episcopos, nec presbyteros primario docendi causa constitutos fuisse 1 *Tim. IV. 17.* cum ecclesiæ abundaverint doctoribus aliis, a quibus pres-

ne prædicatione & sine prælectione Evangelii. Ecclesia fuit schola, & Episcopus doctor, ut sæpe adpellatur apud scriptores Ecclesiasticos. Ille instruxit suos presbyteros; instruxit omnem clerum, aperiendo mysteria in scripturis recondita, docendo canones & traditionem functionum Ecclesiasticarum, ac dubia eorum resolvendo.

1) Rom. X. 14.

privata,

cum viva
voce, tum
in scri-
ptis:

III. NEC publice solum, sed etiam *privatim* in domibus ad exemplum Pauli¹ docuere Episcopi, memores eorum, quæ Apostolus Tito & Timotheo rescripserat de omni ætatis, sexus & conditionis hominibus seorsim erudiendis. Eo etiam pertinent *Episcoporum Epistole*, quibus aliis consulentibus responderunt, & scripta reliqua queis gliscentes hæreses retuderunt. Ex tot primorum octo sæculorum patribus vix erit, qui non fuerit Episcopus.

1) Act. XX. 20. 21.

intermis-
sa,

IV. SAECULO VI. & sequentibus quum gentium migrationibus omnia perturbarentur remissiores in prædicando facti sunt

byteri distinguebantur, utut munere *docendi* simul quoque fungi potuerint. Quando ergo negat SOZOMENUS, suo ævo verba ad populum haud fecisse episcopos & presbyteros, non simul negat, id nec *doctores* fecisse, ut totus contextus indicat. Paulatim tamen *doctores* a presbyteris distincti desierunt, teste HILARIO in *comm. ad 1 Tim. V.* & docendi facultas solis Episcopis & presbyteris cessit, quod im-

Episcopi, partim quod per incursiones barbarorum cuncta intuta essent; partim quod per amplitudinem diœcesium, præsertim in Germania, infinitis laboribus implicarentur; partim quod negotiis publicis, ad quæ vel ratione territoriorum, vel ob rerum bene gerendarum peritiam, quæ in laicis nulla erat, vocati sunt, distinerentur. Præterea, (fatendum est enim, quod dissimulari non potest) pauci his temporibus fuere pii Episcopi, & ad erudiendum populum idonei. His de causis concilio *Lateranensi IV. c. 10.* Episcopis injunctum est, ut, qui ipsi prædicandi munere fungi non possent, idoneis hominibus id manderent, eisque vitæ necessaria suppeditarent. Fratrum *predicantium* & ceterorum *mendicantium* ordines hoc tempore instituti protulerunt ingentem hominum numerum, qui, *predicandi* artem unice sectantes, nulli certæ Ecclesiæ adscripti, quocumque mitterentur, prædicabant: in quo genere differendi quum magis exercitati ac promptiores essent pastoribus, hi ex eo tempore conticescere cœperunt. Concilium

& fratribus prædicantibus permissa,

conc.

primis urget LEO M. ep. 62. ut præter eos, qui sunt domini sacerdotes, nullus sibi jus docendi & prædicandi audeat vendicare.

1) Statum horum temporum, maxime sub CAROLO M. optime depingit Autor *rom. XIII. bist. Eccl. in disc prælim. §. 8. & 9.* observatque, in comitatu Cæsaris plures semper episcopos cum suis vassallis fuisse, hunc vero sedem constantem non habuisse, adeoque inde factum fuisse, ut tot episcopi ab Ecclesiis suis abesse cogerentur.

2) Idem observat PAPIRIUS MASSONIUS *lib. III. annal. aien:* bi ordines per Europam diffusi

conc.
Trid. in-
Ragratz.

Tridentinum¹ veteres canones resuscitavit, voluitque, ut ipsi Episcopi ad populum verba facerent, idque inprimis suarum partium esse censerent.

1) Sess. 5. Ref. c. 2. sess. 24. Ref. c. 24.

2. Oratio,

V. ALTERUM Episcopi officium est oratio. Apostoli, quum diaconos instituerent, orationem & ministerium verbi sibi relervarunt; & Paulus inprimis exhortatur Timotheum ad varii generis preces pro variis personis fundendas ac docendas¹. Episcopum itaque totum precibus deditum esse oportet cum pro semet ipso, tum pro grege; immo alios quoque ad orandum inducere, & publice in Ecclesia preces præire. Hinc omnibus officiis cum diurnis, tum nocturnis, quantum per alia negotia licet, assistere; quæ ad cultum divinum pertinent per totam diœcesin dirigere, librosque eo spectantes, si opus est, repurgare; preces extra ordinem, pro occasionum varietate, præscribere; fidelibus precum formulas, quibus in familia utantur, tradere; abusus autem & superstitionem tollere debet.

1. Tim. II. 1.

præfatus

VI. OMNIUM excellentissima species

docendi munus in ecclesia susceperunt: unde evenit, ut episcopi & parœciarum rectores soliti ad id tempus sacras conciones ad populum habere, deinceps in alto fere otio vixerint. Quis vero crederet, hos novos concionatores rebus Ecclesiæ profuisse? qui fabulis omnia impleverunt & laicos magis ad superstitionem quam ad veram pietatem deduxerunt, id quod vel concio-

orationis est sancti sacrificii opus", quod in sacris
Episcopum proprie offerre decet. Olim publicis.
presbyteris id non licuit, nisi absente, vel
ægrotante Episcopo. Quam enim inconcin-
num est, judicem die partibus præfixa non
comparere in tribunali; tam absurdum tum
visum, Episcopum die dominica non conspici
in cœtu fidelium, non verba facere ad popu-
lum, non sacrificare. Gregorius M. ut palam
faceret, quam gravibus arthritidis doloribus
vexaretur, dolet, se diebus festis vix per tres
horas pedibus insistere posse ad lacrum facien-
dum¹. Quem virum præter hæc tot Ecclesia-
rum curæ, tot tantaque premebant negotia.

1) Lib. 8. ep. 35.

VII. DENIQUE Episcopi est admi- 3. admi-
nistrare omnia sacramenta. Quoad Christiani, nistratio
non nisi tempore paschali & pentecostali bapti- sacra-
zabantur, ipse solus solemnem baptismum im- mento-
rum,

nes crucis, ut vocantur, quibus tot myriades ad ex-
peditionem in terram sanctam (h. e. ad internecio-
nem) cum summo rei & christianæ & publicæ detri-
mento, inductæ sunt, ut & indulgentiarum clarissime
docent.

u) Satis sobrie loquitur Autor, si modo ex men-
te primorum patrum sententiam ejus capiamus. Ar-
dentissima devotio Christianorum primitus observa-
batur in actu eucharistiæ, orationibus ad Deum fu-
sis celebrato: has suas victimas & sacrificia appella-
bant: has offerebant Deo, ut vel testimonia JUSTI-
NI martyris in dial. cum Tryphone p. 344. & in expos.
fidei in f. TERTULLIANI in apol. c. 10. & ad Sca-
pul. c. 2. aliorumque docent. In his precibus collo-
cabatur sancti sacrificii opus, non in eo, quod in lo-
cum ejus substituit sequior ætas.

pertivit; Presbyteris id non facientibus, nisi periculum in mora esset *. Itaque Episcopus verus pater fuit fidelium, quos spiritualiter generaverat. Ipse solus pœnitentiam & absolutionem dispensavit. Usque ad sæculum XIII. & nonnullibi ad XV. vetus consuetudo observata legitur, qua presbyteri confitentur Episcopo ¹, cui etiamnum plures casus reservantur. Ipse injungit pœnitentiam publicam, hæreticosque & excommunicatos Ecclesiæ reconciliat ². Interim Episcopi hæc sæpius pœnitentiariis suis, aut aliis presbyteris delegare solent.

1) Thomass. discipl. part. 4. l. 1. c. 69. 2) Pontif. Rom.

præfer-
tim con-
firmatio-
nis & or-
dinatio-
nis.

VIII. DUO tamen sunt sacramenta, quæ solus Episcopus vulgo administrat, *confirmatio baptizatorum*, & *presbyterorum vel ministrorum ordinatio*. Sunt etiam certarum rerum consecrationes & benedictiones Episcoporum propriæ, veluti abbatum & abbatissarum; Regum & reginarum, equitum, Ecclesiarum, altarium sive fixorum sive portatilium, calicis & scutellæ, sancti olei ³. Sunt & aliæ, quæ

x) Ait TERTULLIANUS de baptismo c. 17. dandi quidem (baptismum) habet jus summus sacerdos, qui & episcopus, de hinc presbyteri & diaconi, non tamen sine episcopi auctoritate.

y) Vocantur jure recentiori hi actus ordinis quod demum post consecrationem seu ordinationem illos peragere queat, utut olim ante ordinationem, qua ecclesiæ demum agglutinabatur, nihil autoritate Episcopali expedire posset. Postquam vero Episcopi electi nonnunquam ordinationem in longius distulerunt tempus, & dominatui jam assueti, proprium, quod *cap. antec.* explicatum est, munus neglexere, soli ju-

per presbyteros fieri possunt, veluti linteorum & mapparum altaris, ornamentorum sacerdotium, crucum, imaginum, campanarum, oratoriorum, cœmeteriorum, & Ecclesiarum profanatarum repurgationes. Vid. *rubricas pontificalis & ritualis*. Atque hæc omnia functionibus Episcopi interioribus accenseri possunt,

CAP. XIII.

DE FUNCTIONIBUS EPISCOPI EXTERIORIBUS.

I.

AD *functiones* Episcopi exteriores pertinent *Functio-*
jurisdictio, personarum Deo consecrata- *nes epis-*
rum & miserabilium cura, & bonorum Eccle- *copi ex-*
siasticorum administratio. *teriores*
sunt

II. EPISCOPUS eorum omnium, quæ *i. jurisdi-*
ad *religionem* pertinent, unicus verus & ordi- *ctio;*
narius judex est. Ejus est, quæstiones doctri-
nales & morales ex interpretatione scripturæ
& patrum traditione, fideliter relata, decide-
re. Hinc omnes libros, qui in diœcesi evul-
gantur, examinandi potestatem habet, neque
sine ejus consensu quidquam de rebus divinis
in lucem emitti potest: quod in Francia non

jurisdictioni intenti, inde factum est, ut ante consecra-
tionem mox hanc susciperent, crederentque, illam
ex consecratione non dependere, vel potius meo judi-
cio, hanc ab officio episcopali alienam & extrinsecus
assumptam fuisse.

observatur. *Politia Ecclesiastica* pendet ab Episcopo^z, qui statuta condit, mandata edit, & varias constitutiones promulgat necessarias: modo sint Ecclesiæ disciplinæ universali & juri publico conformes. Ejus est dispensare in casibus, in quibus canones permittunt dispensationes, veluti in trina proclamatione nubentium, in interstitiis ordinationum, & in reliquis, ubi præsens Ecclesiæ utilitas id postulat, exceptis tamen, qui longa consuetudine sedi Apostolicæ sunt reservati. Ipse sibi adiutores in ministerio Ecclesiæ adsciscit, quos vel sacris ordinibus inserit, vel certis officiis ac beneficiis præficit. Ipse enim *ordinarius* est omnium, quæ sunt in diœcesi, *collator beneficiorum*. Porro Episcopus judicat in criminibus Ecclesiasticis, reosque punit. Pro tribunali pœnitentiali judicat peccata, etiam maxime occulta eorum, qui sponte semet accusant. Judicat peccatores publicos, etiam invitos, eosque, si pœnitentiæ semet subicere renuunt, e gremio Ecclesiæ ejicit^a. Clericos autem

z) Id vero ipsum est, quod *papatum* alit, quodque ex officio episcopali trahi nequit. In primitiva Ecclesia nihil, quod magni momenti erat, episcopus agebat sine *consensu ecclesiæ*, & sic proprio jure nullum imperium exercebat, quod demum tum per *suppressionem populi*, tum per *conniventiam Cæsarum*, postquam nomen Christo dederunt, enatum est. Neque tamen *seculo IV. & seqq.* hanc jurisdictionem *independenter* exercuerunt, quin potius in ejus exercitiis ab imperatorum & regum directione dependerunt, prout *capitularia* inter alia docent.

a) Hæc perversa methodus paulo serius invaluit. In primitiva Ecclesia cum *consensu ecclesiæ* publicos corrigit

corrigit punitque ob culpas levissimas, quoniam plenam Episcopo debent obedientiam, & sanctius vivere tenentur, quam laici. Denique lites non solum inter clericos, sed etiam inter Laicos componit: qua de re *Part. III. c. I.*

III. PERSONAE, quarum cura præcipue Episcopo commissa est, sunt eæ, quæ Deo consecratæ vitam perfectiorem sequuntur, veluti virgines & viduæ, quibus successerant monachæ, monachi ac ceteri religiosi, qui principio omnes subjecti fuere Episcopis⁶. Ex quo jure superest benedictio abbatum & abbatissarum, nec non potestas, Deo devotis virginibus dandi superiores & visitatores. Eadem cura complecti tenetur personas miserabiles, veluti pauperes validos & invalidos; orphanos sive destitutos, sive, simulatque nati sunt, expositos; senes ad victum quærendum inhabiles; dementes, stupidos, viatores, peregrinatores, præsertim religionis ergo⁷. Hinc

2. cura
religiosorum
&
religiosarum,

3. miserabilium
personarum.

peccatores ejiciebat, nec eos ad poenitentiam coge-
bat. Ejectis autem reditus ad ecclesiam patebat per
poenitentiam, quam sponte suscipiebant, ut cum eccle-
sia reconciliarentur, pacemque recuperarent. Non
alii ergo quam *ejecti & desertores* ad poenitentiam con-
fugiebant, nec hæc poena, pro imperio imponenda,
sed unicum illud medium erat, restitutionem in in-
tegrum recuperandi.

b) Id magnopere dubium est. Monachi olim
erant *laici*, nec magis episcopis subjecti erant, quam
ceteri, quin potius ab abbate suo dependebant. Epis-
copis demum subjecti sunt in concilio Chalcedonensi
c. 4. conf. c. 12. C. 16. q. 1.

c) Id cum primitivæ Ecclesiæ moribus magno-

observatur. *Politia Ecclesiastica* pendet ab Episcopo^z, qui statuta condit, mandata edit, & varias constitutiones promulgat necessarias: modo sint Ecclesiæ disciplinæ universali & juri publico conformes. Ejus est dispensare in casibus, in quibus canones permittunt dispensationes, veluti in trina proclamatione nubentium, in interstitiis ordinationum, & in reliquis, ubi præsens Ecclesiæ utilitas id postulat, exceptis tamen, qui longa consuetudine sedi Apostolicæ sunt reservati. Ipse sibi adiutores in ministerio Ecclesiæ adsciscit, quos vel sacris ordinibus inserit, vel certis officiis ac beneficiis præficit. Ipse enim *ordinarius* est omnium, quæ sunt in diœcesi, *collator beneficiorum*. Porro Episcopus judicat in criminibus Ecclesiasticis, reosque punit. Pro tribunali pœnitentiali judicat peccata, etiam maxime occulta eorum, qui sponte semet accusant. Judicat peccatores publicos, etiam invitos, eosque, si pœnitentiæ semet subicere renuunt, e gremio Ecclesiæ ejicit^a. Clericos autem

z) Id vero ipsum est, quod *papatum* alit, quodque ex officio episcopali trahi nequit. In primitiva Ecclesia nihil, quod magni momenti erat, episcopus agebat sine *consensu ecclesiæ*, & sic proprio jure nullum imperium exercebat, quod demum tum per *suppressionem populi*, tum per *conniventiam Cæsarum*, postquam nomen Christo dederunt, enatum est. Neque tamen *seculo IV. & seqq.* hanc jurisdictionem *independenter* exercuerunt, quin potius in ejus exercitio ab imperatorum & regum directione penderunt, prout *capitularia* inter alia docent.

a) Hæc perversa methodus paulo serius invaluit. In primitiva Ecclesia cum *consensu ecclesiæ* publicos corrigit

corrigit punitque ob culpas levissimas, quoniam plenam Episcopo debent obedientiam, & sanctius vivere tenentur, quam laici. Denique lites non solum inter clericos, sed etiam inter Laicos componit: qua de re *Part. III. c. I.*

III. PERSONAE, quarum cura præcipue Episcopo commissa est, sunt eæ, quæ Deo consecratæ vitam perfectiorem sequuntur, veluti virgines & viduæ, quibus successerunt monachæ, monachi ac ceteri religiosi, qui principio omnes subjecti fuere Episcopis⁶. Ex quo jure superest benedictio abbatum & abbatissarum, nec non potestas, Deo devotis virginibus dandi superiores & visitatores. Eadem cura complecti tenetur personas miserabiles, veluti pauperes validos & invalidos; orphanos sive destitutos, sive, simulatque nati sunt, expositos; senes ad victum quærendum inhabiles; dementes, stupidos, viatores, peregrinatores, præsertim religionis ergo⁷. Hinc

2. cura
religioso-
rum &
religiosa-
rum,

3. mise-
rabiliura
persona-
rum.

peccatores ejiciebat, nec eos ad pœnitentiam coge-
bat. Ejectis autem reditus ad ecclesiam patebat per
pœnitentiam, quam sponte suscipiebant, ut cum eccle-
sia reconciliarentur, pacemque recuperarent. Non
alii ergo quam *ejecti & desertores* ad pœnitentiam con-
fugiebant, nec hæc pœna, pro imperio imponenda,
sed unicum illud medium erat, restitutionem in in-
tegrum recuperandi.

b) Id magnopere dubium est. Monachi olim
erant *laici*, nec magis episcopis subjecti erant, quam
ceteri, quin potius ab abbate suo dependebant. Epis-
copis demum subjecti sunt in *concilio Chalcedonensi*
c. 4. conf. c. 12. C. 16. q. 1.

c) Id cum primitivæ Ecclesiæ moribus magno-

ejus est directio Nosocomiorum, omnium caritatis operum, omnium confraternitatum aut congregationum, ob caritatem exercendam contractarum. Ipsi incumbit, examinare pauperes de necessitatibus ipsorum, de moribus, de religione, distinguere vere tales ab impostoribus & vagabundis; dispicere, ut eleemosynæ fideliter, utiliter & ordine distribuuntur; curare, ut cum terrenis cælestia bona cum iis communicentur. Atque hæc pauperum cura præcipua fuit in primitiva Ecclesia Episcoporum occupatio¹. Sibi enim commendatam habuere causam miserorum, viduarum & orphanorum, quam sæpe magistratibus & principibus commendarunt.

1) *Constit. Apostol. l. 2. c. 4. l. 4.*

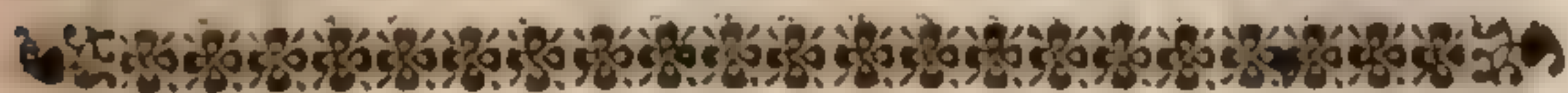
γ. bono-
rum ec-
cles.

IV. QUOD ad bonorum Ecclesiasticorum administrationem attinet, Episcopi est, fideles exhortari ad decimas, fructuum primitias, oblationes & eleemosynas liberaliter conferendas; immobilium donationes & quascunque alias fundationes acceptare. Omnia bona per diæcesin olim ejus potestati fuere subjecta, de quibus præter Deum nemini rationem reddere tenebatur. Nam si in horum dispensatione suspectus esset, animæ ipsi, sine dubio pre-

pere conspirat, teste JUSTINO martyre in *apol. II. in f.* ubi eleganter ita: *quod ita colligiur, apud præpositum deponitur: atque ille inde opitulatur pupillis & viduis & his, qui propter morbum aut aliquam causam egent, quique in vinculis sunt, & peregre advenientibus hospiribus, & ut simpliciter dicam, indigentium is omnium curator est.*

tiosiores, committi quomodo potuissent ?
Hodie Episcopus non nisi ea administrat, quæ
mensæ destinata sunt. Sed hæc omnia latius
persequemur *Part. II. c. 24.*

1) *Constit. Apost. 24. 25.*

C A P. XIV.

DE ARCHIEPISCOPIS, PATRIARCHIS,
PRIMATIBUS.

I.

UT Episcopus tot. functionibus vacare possit, Episcopi
aut exigui tractus diœcesi, aut magno
ministrorum numero, qui ipsum sublevent,
opus est. Prius antiquis, posterius nostris pla-
cuit temporibus.

II. SÆCULO IV. in Provinciis cul-
tioribus, veluti in Oriente, Ægypto, Asia,
Græcia, Italia, infinita fuit Episcoporum
multitudo ^d, quod subscriptiones conciliorum

olim fere
innumeri
in terris
cultiori-
bus.

d) Demirantur forsitan plerique hoc ævo primi-
tivæ Ecclesiæ praxin, quæ tot tulit episcopos. Ho-
rum eminentia & dignitas principalis, qua hodie
coruscant, ita plerorumque occupavit animos, ut ex
præsenti statu antiquos quoque æstimandos esse epi-
scopos censeant. In eo vero graviter peccatur. Sin-
gulæ ecclesiæ in tribus prioribus seculis suum habe-
bant episcopum, qui *primus* erat inter presbyteros,
sine tali eminentia, jurisdictione, territorio, cete-
risque juribus quibus hodie eminent. Paucis contenti
erant. Non habitu a laicis distinguebantur. Humili-
tati studebant, ceterisque officiis priori capite depictis.

& patrum Epistolæ testatum faciunt. In Africa sola, hoc est, in ora maris interioris a Tripoli usque ad fretum Gaditanum an. 411. numeratæ fuere sedes Episcopales DLXX. quod ex conventu Carthaginiensi clârum. Papæ quidem per Italiam novos quosdam Episcopatus etiam recens condiderunt; sed & nonnullos veteres suppresserunt. Ex notitia imperii, ad calcem codicis Theodosiani adjecta, patet, per Græciam haud pauciores fuisse. Soli patriarchæ Constantinopolitano subiecti fuere LXXX. Metropolitani & XXXIX. Archiepiscopi, quorum nonnulli ultra XXX. suffraganeos habuere. Græci enim has dignitates distinguunt, & Archiepiscopos post Metropolitanos locant. Concilium Sardic. c. 6. id solum prohibet, ne Episcopi vicis aut urbibus tam parvis præficerentur, quas vel unus presbyter regere posset.

rariores,

III. IN Gallia & Hispania rariores

Nec rurales ecclesiæ carebant episcopis, qui *chorepiscopi* vocantur, teste CLEMENTE in *epist. ad Cor.* Nec enim ratio juris permittebat, ut *rurales* Ecclesiæ a *civitatensibus* diverso uterentur jure. Crevit quidem in *majoribus* ecclesiis episcoporum auctoritas jam seculo III, sed non æque in *minoribus*, adeoque licet seculo IV. *parochiæ* hinc inde in illis instituerentur, in civitatibus tamen aliis una tantum Ecclesia sub *episcopo* erat. Denique nulla erat civitas quæ carebat Episcopo, donec tandem patribus in concilio Sardicensi consultius visum fuerit, ad augendam episcoporum auctoritatem duntaxat in *majoribus* Ecclesiis sedes episcopales ponere, quo ipso simul *chorepiscopi* admodum suppressi sunt.

fuere Episcopi ob civitatum raritatem; quorum etiam in Scythia sæculo V. major numerus, uno tamen omnes ab episcopo regerantur¹. Quum Christiana religio in Germaniam penetraret, quod ea urbibus destituta esset, pauci fuere Episcopatus constituti, nec postea, licet cultu cresceret, aucti, etiam per septentrionem. Unde nati sunt *vasta magnitudinis episcopatus* in Germania & in Polonia, in quibus quum Episcopi non gregem solum, sed ne presbyteros quidem omnes nosse ac regere possent, opus fuit multis *archipresbyteris, archidiaconis, vicariis generalibus*, nec non *religiosorum* auxilio; concilia autem haberi vix potuere. Præterea tanta fuit horum episcopatum potentia, tantaque in republica dignitas, ut cura rerum spiritualium sæpissime postponeretur negotiis politicis^e. Sapientius veteres, qui in Episcopatibus instituendis rationem habuere imbecillitatis humanæ, eosque ita

sed ampliores in incultis,

e) Aliam præterea confusionem ex hoc fonte derivat A U T O R Tom. XIII. *hist. Eccl. in disc. prælim.* §. 10. docetque, Episcopos ad temporalia & negotia regni admissos, sæpe credidisse, se id, quod ut *domini temporales* haberent agerentque, *jure Episcopali* possidere, & hac de causa etiam de regibus in conciliis & foro pœnitentiali judicasse, regesque de jurebus suis non satis informatos id permisisse, denique ceremoniam coronationis medio sæculi VIII. introductam prætextum præbuisse, ut Episcopi, coronam regi imponentes, sibi persuaderent, se ex parte Dei ipsi regnum tradere. Sic itaque reges ipsi in causa fuere, ut Episcopi per Galliam & Germaniam ad tam immensam & reipubl. maxime damnosam pervenerint potentiam.

arctarunt, ut Episcopus *per se* vacare posset omnibus officiis. Si enim satis esset, nullo multitudinis & distantiae locorum respectu habito, per alios hæc exsequi; non nisi uno Episcopo universa Ecclesia indigeret, nec ipse Christus pluribus Apostolis opus habuisset.

1) SOCRATES *hist. l. 8. c. 19.*

Origo
metropo-
litano-
rum.

IV. NEQUE tamen in primitiva Ecclesia *magni Episcopatus* ^f defuere, quia tum amplissimæ erant civitates. Semper enim constitutum fuit, non nisi unum in qualibet civitate esse debere Episcopum, ad Ecclesiae unitatem figurandam ¹. Sic Romantis, Alexandrinus, Antiochenus Episcopi maximos cœtus rexere; sed eorum diœceses vix ultra pomeria civitatum protendebantur, quod indicant veteres Episcopatus ad *portas urbis Romanæ* instituti. Et quoniam Apostoli eorumque discipuli in majoribus civitatibus habitarunt, ex quibus ad minores emisserunt Episcopos & presbyteros; hæ tenuiores Ecclesiae majores illas in magnis civitatibus, quæ jam tum in geographia politica *metropoles* vocabantur, collectas, veluti *matres* venerabantur ². Hinc

f) Non tamen erant magnæ diœceses, prout Autor ipse fatetur. Dicendum potius est, magnas fuisse *Ecclesias* seu cœtus; neque enim ostendi potest, in magnis civitatibus ante *seculum IV.* plures fuisse ecclesias institutas seu cœtus divisos.

g) Id vero magis ex *consuetudine* & usu pedetentim invaluit, quam ex *instituto* aliquo *Apostolico* receptum est, ut in *c. VI. concil. Nicæn.* patres fatentur. Variæ hujus moris fuere causæ. Jam seculo II,

metropolitano competit, omnes provinciæ Episcopos ordinare, monere, ad instar patris & doctoris corrigere, ad concilium convocare. In designandis provinciis adoptata est divisio imperii Romani, quod eo tempore latissime patuit, quo plantata est Ecclesia; nec facile divisiones illæ, licet per incursiones barbarorum respublica mutata sit, turbatæ fuere.

1) Conc. Nicæn. c. 8.

2) Dist. 21. c. 1.

V. METROPOLES Romana, Ale-
xandrina & Antiochena semper eminuerunt in
reliquis, quod Ecclesias illas collegisset ac plan-
tasset ^b Apostolorum princeps ¹. Earum Epi-

Qui Me-
tropolita-
ni?

hi, qui contra hæreticos disputabant, provocabant ad auctoritatem *ecclesiarum apostolicarum*, quas vel Apostoli fundarunt; vel ad quas literas direxerunt, ut vel IRENAEI & TERTULLIANI scripta testantur. Celebritas urbium præcipuarum in singulis provinciis quoque Episcopis ibi residentibus, quandam conciliabat auctoritatem, cum etiam minores civitates ad has passim confluerent. Denique, cum ecclesiæ, quas *una provincia civilis* conjunxerat, magis inter se unitæ essent, communi quoque consilio causas ecclesiarum communes dirigeabant, & ita, pedetentim provinciis ecclesiasticis ortis, naturale erat, ut ordinis gratia alicui inter Episcopos prærogativa daretur, qui communi saluti potissimum in singulis provinciis invigilaret, unde tandem varii Episcoporum gradus orti. Ut plurimum hic *primatus* metropoleos Episcopo; quandoque etiam *seniori* inter omnes provinciæ Episcopos datus est.

b) Hæc ratio nec plana nec satis fundata est: plures sine dubio fundavit Ecclesias Petrus. Utrum Romanam fundaverit, incertum est. Antiochenæ Ecclesiæ fundamenta jacta sunt ab aliis. Act. XI. 20 seq. Parum quoque certi asserere licet de fundatore Eccle-

Archie-
piscopi?

Patriar-
cha?

scopi vocati sunt *Archiepiscopi*, postremo *Patriarcha*: & licet Alexandrinus multa præcipua habuerit, Romanus tamen semper pro vero Petri successore, & sic *jure divino*¹ pro principe Episcoporum & visibili capite Ecclesiæ habitus est. Archiepiscopi titulus datus est postea omnibus in occidente metropolitanis; quamquam Græci diversos gradus fecerint Archiepiscoporum & metropolitanorum. Patriarchæ nomen quibusdam Episcopis præter cæteros eminentibus, veluti jam inde a sæculo IV. Hierosolymitano ob sanctitatem urbis, & Constantinopolitano ob sedem imperialem; post etiam nonnullis aliis, quorum potestas eo aucta non fuit, datum est.

1) *Dist. 22. c. 8.*

Exarchi?

VI. METROPOLITANI, qui habitant in magnis civitatibus, ex quibus integræ provinciæ regebantur, quas diœceses vocarunt, *Exarchi* sunt appellati. Quod enim hodie *diœcesin* appellamus, scilicet suum cuiusque Episcopi territorium, id olim *παροιμία*

sive Alexandrinæ. Insignis auctoritas harum trium urbium, per totam imperium Romanum celebrata, sine dubio pedetentim hanc prærogativam iis peperit, quæ in c. 6. concil. Nicæni non aliunde quam ex consuetudine petitur.

i) Nolo me in hanc immittere litem, ab aliis jam excussam. Id tantum moneo, Gallos plerosque huic sententiæ contradicere, & primatum universalem sedis Romanæ non *juri divino*, sed *instituti Ecclesiastici* attribuere, uti ante aliquot annos Autor Gallus in tract. *de l'autorité du Pape* lib. 1. c. 6. variis argumentis ostendere studuit.

parœcia, fuit appellatum, quasi *vicinia*. In primatibus aliis provinciis *primates*^k audiebant isti primariarum urbium metropolitani; quamquam per Numidiam non princeps, sed *senior* Episcoporum, *primas* adpellaretur. Regna ex ruinis Romani imperii nata ansam dedere pluribus *primatibus* instituendis, qui tamen præter titulum nihil habent præcipui, excepto *Lugdunensi* Archiepiscopo, quem Archiepiscopi Turonensis, Senonensis & Parisiensis, quippe olim Senonensis suffraganeus^l, superiorem agnoscunt, adpellationesque ad eum permittunt. Qui per omnem Christianum orbem solus jura *primatis* revera exercet.

Primas
hodie so-
lus Lug-
dunensis
in Gallia
Archie-
piscopus.

VII. HIC igitur est regiminis Ecclesiastici ordo. Fideles omnes reguntur ab Episcopis, qui presbyteros ac reliquos clericos in ministerio adjuutores habent, & ratione ordinis ac sacerdotii inter se sunt æquales^l; excepto uno, qui jure divino ceteris præfectus

Papa?

k) Quod patres concilii Taurinensis anno 317. habiti c. 2. produnt his verbis: illud inter episcopos urbium Arelatensis & Viennensis, qui de primatus apud vos honore certabant, a sancta synodo definitum est, ut qui ex iis comprobaverit, suam civitatem esse metropolim, is totius provinciae honorem primatus obtineat, & ipse juxta præcepta canonum ordinationum habeat potestatem.

l) Adeoque primas dicitur, qui plures provincias & metropolitanos sub se habet, quæ appellatio specialiori in sensu ex collectione Isidori nata, observante de MARCA de primat. Lugdun. §. 9. Ceterum fata primatus Lugdunensis plenius enariat causamque ejus agit MARCA cit. l. §. 57. seqq.

est ad unitatem Ecclesiæ conservandam, ejusque caput visibile exhibendum², Romano scilicet pontifice, successore illius, quem Christus ceteris præfecerat^m, Apostoli. Et ille vero solo Episcopi nomine contentus ceteros Episcopos *fratres* adpellat. Ceteræ distinctiones omnes sunt *juris humani*, pertinentque ad *politiam Ecclesiasticam*: unde tam diffformes sunt. Nam pro temporum & locorum diversitate plures vel pauciores metropoles & unicuique subjectas Ecclesias deprehenderis. Sunt Archiepiscopi, qui Patriarchis vel Primatibus pareant; sunt, qui sedi Apostolicæ. Sunt & Episcopi a Papa sine medio dependentesⁿ.

1) *Dist. 21. c. 3.* 2) *Dist. 22. c. 1.*

Archiepiscoporum insignne pallium.

VIII. ARCHIEPISCOPI ornamentum habent singulare, *pallium* scilicet, quod cetero ornatui superimponunt. Usus ejus in Ecclesia Græca antiquior fuit & frequentior. Nam in Ecclesiam Latinam sæculo demum VI. irrepsit^o, quod Papæ quibusdam Episcopis, ve-

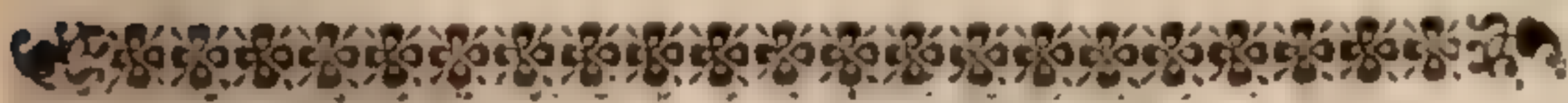
m) Id vero ipsum est, de quo quæritur. A mente salvatoris plane alienum fuit, principem Ecclesiæ, monarchamque totius orbis Christiani, constituere, & unum ceteris Apostolis præficere, quos omnes inter se *æquales* esse debere, quavis occasione inculcavit, *Job. XIII. 12. seqq.* omnemque dominatus speciem ab iis longe removit. Sed hæc ab aliis prolixius sunt disputata.

n) Ut *Bambergensis* in Germania, qui proinde proximum post Archiepiscopos honorem sibi arrogat & *pallii* prærogativa gaudet.

o) De *pallii* antiquo usu, forma & honore agit PETRUS de MARCA lib. VI. de C. S. & imp. c. 6.

luti singularis gratiæ tesseram, contulerunt¹. Sed inde ab aliquot sæculis omnibus Archiepiscopis commune redditum est, *dist.* 100. semper tamen Roma petendum; nec ante ejus impetrationem quisquam Archiepiscopali munere fungi potest^p.

1) THOMASS. *discipl. part. 2. l. 1. c. 24. 25. 26.*

CAP. XV.

DE EPISCOPATIBUS VEL ERIGENDIS VEL SUPPRIMENDIS, ITEMQUE DE EPISCOPIS NOMINE TALIBUS ET DE COADJUTORIBUS.

I.

INTER populos recens ad Christianam fidem Ecclesiæ plantatæ a vicinis Episcopis,
conversos Episcopi fuere sine metropolitanis, donec Christianorum numerus ita augeretur, ut pluribus Episcopatibus institutis, formari posset provincia quædam Ecclesiastica¹. Principio viciniore Episcopi sponte munus illud fidem propagandi sibi sumserunt: quibus cessantibus, superiores id curarunt, & inde a

simulque c. 7. ostendit, Archiepiscopos hoc modo adstrictius imperio Papæ fuisse subjectos, quod a me in *observ. 3. ad cit. l.* plenius illustratum est.

p) Hoc ipsum est, quod Archiepiscopos male habet. Hunc enim Pontifex ex postfacto pallii impetrationi significatum dedit, ut scirent, se ex beneficio sedis Romanæ hoc Archiepiscopali honore frui, quem ante pallii impetrationem proprio possidebant jure,

ſæculo IX. & X. *Pontificis* auctoritas præcipue accessit. Unde Anglia, Germania & regna septentrionalia, in quibus isto ævo plantata est Ecclesia, peculiari nexu obstricta erant, ante novissimas hæreses, Episcopo Romano ⁹².

1) THOMASS. *disc. part. 2. l. 1. c. 11.*

GREGOR. *l. 5. ep. 58. 59.*

2) ZACHARIAE *ad Bonifac. ep. 1. 4. 6.*

& Epi-
scopatus a
Papa fun-
dandi.

II. JURE veteri provincialis concilii decreto institui potuere Episcopatus & metropoles ¹. Sed ex quo spuria decretales receptæ sunt, nihil horum fit sine *auctoritate Papæ*: ubi tamen semper aliquid dandum Episcopis, quorum diœceses minuuntur; Metropolitanis, quibus suffraganeus datur; nec non novæ diœceseos clero & populo; regi quoque & aliis territoriorum dominis. Metropoles olim rariores, ob majestatem urbium, quæ pedetentim augustiores sunt redditæ, multiplicatæ fuerunt, nullo numeri Episcoporum in provincia respectu habito. Sic Parisiensis Ecclesia an. 1622. Metropolis facta est². Contra

9) Quod Anglia per AUGUSTINUM, abbatem, a GREGORIO anno 596. illuc missum, ad fidem Christianam conversa, & sedium Episcopaliū ordinatio facta; nec minus per BONIFACIUM, missum S. Petri, ut Carlomannus eum vocavit, in Germania Ecclesiæ plantatæ fuerint. Creditum autem est, Ecclesias matris loco esse colendas, quæ alias plantarunt, hæque *filiarum* nomine venire debere.

r) Ex eo prætextu, quod *causæ arduæ & majores* soli sedi papali reservatæ sint, quo principio pseudo-Isidorus passim in suis Epistolis utitur.

s) Sic nuper admodum Episcopus Vindobonen-

nonnumquam tituli Ecclesiarum, vel bello vel aliis calamitatibus desolatarum, supprimendi videbantur, quod in Italia potissimum labente imperio accidit. Nonnumquam duæ dioceses conjunctæ, vel Episcopalis sedes in aliam urbem translata: quod eodem auctore ac modo, quo Episcopatus instituuntur, fieri debet.

1) *Cod. Afric. c. 98.* 2) *Gregor. l. 1. ep. 76. l. 2. ep. 13.*

III. TERRAE Christianorum ab infidelibus occupatæ & civitates desolatæ non illico amittere Episcopos, qui sæpe vel in reliqua diocesi vel in vicinis urbibus perstiterunt, pristinum titulum conservantes. Hinc licet Antiochia vix memorabilis sit & Alexandria prope in nihilum redierit, patriarchæ tamen, qui harum civitatum titulis utuntur, supersunt, Memphi vel alibi, ubi Christiani tolerantur, habitantes. Et quum Christiani orientales abhinc MCC. annis in varias sectas

Vastatarum civitatum Episcopi.

sis ob augustam loci dignitatem, residentia Cæsaria decoratam, metropolitanus seu Archiepiscopus factus est, uno alteroque suffraganeo ei dato:

t) Sic Episcopatus Wratislaviensis primum Smograz in Silesia fundatus anno 965. mox 1041. a CASIMIRO I. & Leonardo Episcopo Bicinum & paulo post Wratislaviam translatus est, *de sententia præsum*, ut DUBRAVIUS *hystor. Bohem. lib. VII. p. 62.* ait Pontificisque Romani auctoritatem omittit.

u) Tales Episcopi dicti sunt *vacantes in concil.* *Antioch. c. 16.* qui in suo statu manebant nec desinebant esse Episcopi, *c. 4. & 5. D. 95.* sed interim sæpe aliis Ecclesiis ad tempus præseiebantur. *c. 42. C. 7. q. 1.*

discesserint, harum unaquæque suos habet Patriarchas, suos Episcopos. Unde plures videas, qui ejusdem civitatis dicantur Episcopi.

nomine
tenus su-
persunt.

IV. LATINI quum *terrâ sanctam* recuperassent, his omnibus suæ Ecclesiæ addiderunt *Patriarchas & Episcopos*. Non enim pastores agnoscere potuerunt hæreticos illos & schismaticos, qui ne catholicos quidem admitterent, lingua & ritibus discrepantes*. Auctore itaque Papa latinum Patriarcham *Antiochia*, latinum *Hierosolyina*, latinos aliis locis dederunt Archiepiscopos & Episcopos; quod etiam post expugnatam Constantinopolin in Græcia fecerunt. Quibus regnis amissis, spe recuperandi ablata Episcopi æque ac principes titulos illos retinuerunt, licet vel Romam se se vel in patriam recepissent.

& vocan-
tur Epi-
scopi in
partibus.

V. UT autem haberent, quo vitam & decus Episcopale sustentare possent, Papa vel annuas pensiones, vel *beneficia simplicia*, vel Episcopatus iis contulit; titulo tamen honorificentiori semper utentibus. Sic tempus fuit, quo idem esset *Alexandrinus patriarcha & Bituricensis Archiepiscopus*; cui Alexandria titulum; Bituricum præbuit titulum. Si quis ex his decessisset, alius eodem titulo ornatus est, cujusmodi Episcopi *in partibus infidelium* post etiam creati, quam omnis recuperandi terras

*) Præterea Pontificis magnopere intererat, ut ea occasione, imperium sacrum in orientales ecclesias extendendi, uteretur, quod hæ hucusque recusaverant.

illas spes decollavit. Horum titulorum usus id commodi habere videbatur, ut Episcopi ordinari possent *sine Episcopatibus*, veluti nuntii apostolici, vicarii Apostolici inter hæreticos vel in missionibus longinquis degentes, coadjutores, suffraganei, h. e. ii, qui Episcopi ordinarii munere fungi solent, veluti in Germania, ubi electores Ecclesiastici & ceteri Episcopi, quoniam *principes* sunt, plerumque hujusmodi Episcopos *in partibus* alunt, qui eorum vices gerant^y. Adpellantur autem *suffraganei*, quia apud Græcos, hujus vitii auctores, Archiepiscopi vices suas commiserunt *suffraganeis* suæ quilibet provinciæ.

VI. FIRMA tamen est regula, in una-
 quaque diœcesi non plures uno esse posse Episcopos, ad indicandam ac tuendam unitatem Ecclesiæ^r: quæ licet ob vastitatem in plures sit divisa greges; quilibet tamen grex non nisi unum ducem habet, eumque capiti Ecclesiæ universalis subiectum. Si in una diœcesi duæ nationes, lingua rituque diversæ, habitant, non duobus propterea Episcopis opus est. Potest enim Episcopus v. gr. Latinus Græcis dare vicarium generalem Græcum, qui functionibus

Unus
 tantum
 in singulis
 diœcesibus
 Episcopus.

y) Præterea quoque id commodi habere videtur, ut Pontificiæ auctoritatis in Ecclesias græcas, ut ut extinctas, superesset memoria, atque Roma ostenderet, se intentionem resuscitandi Episcopatus iis locis, occasione ferente, nunquam deposuisse. Quis ergo dubitaret. quin in Archiepiscopalibus aliisque diœcesibus, post reformationem sedi papali subtrahitis, eodem jure hodie utatur pontifex?

vācet, quæ presbytero committi possunt¹. Hoc contigit sæpius durante bello sacro, ac etiamnum contingit in iis regnis, ubi diœceses ad plures nationes protenduntur.

1) *Can. Nicæn. 8.* 2) *c. 14. X. de offic. jud. ord.*

Coadju-
tor quan-
do, qui-
bus, & a
quo de-
tur?

VII. Si Episcopus vel senio confectus vel ob aliam infirmitatem officio suo fungi nequit; expellendus non est, sed *Coadjutore* dato sublevandus¹. Principio presbyter ad hoc datus est, quem Episcopum fecere, cum spe succedendi Episcopo ægrotanti². Nunc vero ut functiones Episcopales exercere possit, oratur titulo quopiam *in partibus*. Potestas ejus finitur cum vita Episcopi, nisi cum spe succedendi datus sit. Olim metropolitanus in concilio provincialium *coadjutores* dedit; jure novo, solus *Papa*³.

1) *Concil. Meld. c. 47.* 2) *THOMASS. disc. part. 1. l. 1. c. 42. C. 7. qu. 1. c. 1. § 17.*

non ab
ipso Epi-
scopo.

VIII. REGULARITER Episcopo viventi successor non datur; nec ipse sibi successorem dare potest, præsertim agnatum vel

2) Hoc, Constantinopoli a Latinis anno 1204. capta, contigit, postquam Episcopi latini diœcesibus orientis ecclesiæ præfecti sunt, & latini simul cum græcis permixtim in iis habitarent. Hæc occasione INNOCENTIUS III. in concilio *Lateranensi* constitutionem edidit, cujus seriem Autor refert.

a) Accedente tamen assensu eorum, qui ad actum electionis concurrere debebant, adeoque & regis consensus ea tempestate necessarius erat, sine quo electio vires non habebat. vid. *MABILLON. sec. III. P. 1. act. Benedict. p. 372.*

cogna-

cognatum: quum regimen Ecclesiasticum non sit in patrimonio, nec certis familiis hæreditarium¹. Si tamen Episcopus integræ vitæ procul affectibus dignum hominem elegerit, merito id attendendum foret. Sic Augustinus *ep.* 807. successorem præoptavit Heraclium presbyterum^b, quem post mortem AUGUSTINI, quod populus consensisset, confirmarunt Episcopi. Sic Zacharias Papa *ep.* 62. Bonifacio veniam dedit, designandi sibi successorem in sede Moguntina. Novissimis temporibus Papa sæpe dedit coadjutores cum certa spe succedendi, neque fere aliter coadjutores dari solent^c; quum tamen concilium Tridentinum *sess.* 25. *c.* 7. *in fin.* prohibuerit, ne id fieret sine causæ cognitione, ac nisi persona data sit dignissima. In Francia regis nominatione opus est his æque ac Episcopis.

b) Ipse Augustinus hoc modo a Valerio infirmitate & ætate confecto in adiutorium assumptus, & quod magis, Episcopus ordinatus est, ut docet *c.* 12. *C. 7. l. 1* ita consecratus est, ut non succederet in Cathedra Episcopo, sed accederet. Nam incolūmi Valerio Hipponensi ecclesiæ Episcopo, coepiscopus Augustinus est, id quod contra morem Ecclesiæ factum.

c) Quid quæris? hodie fere solius successionis gratia constituuntur coadjutores, adeo ut invitis dentur, & iis qui nequidem ope aliorum indigent. Habent plerique plures officiales ordinarios, habent suffraganeos, archidiaconos, archipresbyteros, ceteros, qui vices Episcopi sufficienter implere possunt, quibus tamen coadjutores dantur, & sic plane in diversum, ac quidem olim, finem.

Hinc etiam sine nova *nominatio*ne & nova *con-*
*fir*matione succedunt defuncto Episcopo ^d.

1) C. 7. q. 1. c. 5. & 6.

C A P. X V I.

DE TRANSLATIONE ET RESI- GNATIONE EPISCOPORUM, ITEMQUE DE SEDE VACANTE.

I.

Episco-
porum
transla-
tiones,

EPISCOPUM decet Ecclesiæ suæ veluti
maritum uxori^e, patrem familiæ, sem-
per esse affixum: quod presbyteris quoque &
aliis clericis præceptum est^r. Cura enim
animarum non est actio desultatoria, sed con-
tinuum laborem exposcit in docendo, corri-
gendo & perficiendo. Tempore opus est ad
conciliandam fiduciam, ad bona opera osten-
denda, ad vitæ morumque probitatem unifor-
mem servandam. Suus cuique pastori scopus;
sua cuique agendi ratio peculiaris est: & grex
mutatione illa semper ad prima principia reji-
citur. Interim jam inde a sæculo IV. Ariani
ac ceteri hæretici Ecclesias suas sæpe cum aliis

^d) Impediuntque sedis vacantiam, quæ multa
incommoda parere solet.

^e) Ad designandum vinculum indissolubile, quod
inter Ecclesiam & Episcopum per *ordinationem* con-
trahitur, argumentum patres passim traxere a *vincu-*
lo conjugali, quod tandem novam doctrinam in Ec-
clesia peperit de *conjugio* quodam spirituali inter Epi-
scopum & Ecclesiam contracto; unde nova jura de
dote Ecclesiæ &c. enata sunt.

commutarunt, vel propria ambitione ducti, vel ab aſſeclis ſuis ad digniores ſedes eveſti.

1) THOMASS. *diſc. part. 1. l. 2. c. 25. part. 2. l. 2. c. 44. can. Apoſt. 14. can. Nicæn. 15.*

II. QUA de cauſſa concilium Nicæ-
num c. 15. Epiſcoporum, preſbyterorum &
diaconorum translationes prohibuit, irritas
declaravit, voluitque, ut translati reverteren-
tur ad priſtinam Eccleſiam¹. Quibus concili-
um Sardicenſe c. 1.2. laicorum communio-
nem etiam in articulo mortis denegandam cen-
ſuit. Id certe animadvertere licet, neminem
a majore Eccleſia tranſire ad minorem, eoſ-
que, qui mutationem ſperant, inquietos eſſe
locumque deſpicere, ubi vitam exigere no-
lunt. Modo dicta diſciplina diu vixit in Ori-
entali Eccleſia, & Romana per IX. ſæcula nul-
lum translationis exemplum tulit, primo in
Papa Formoſo prodito, qui Epiſcopus fuit
Portenſis. Succeſſor eum hac de cauſſa e ſe-
pulchro reduxit, & concilium Rom. an. 504.
ſub Jo. X. habitum c. 3. cavit, ne ceteri hoc
exemplo ſeducerentur.

ex gravi-
bus cauſ-
ſis prohi-
bitæ,

1) C. 7. 4. 1. c. 19.

III. NONNULLAE tamen legitimæ
translationis cauſſæ videbantur. Si Eccleſia ab
hoſtibus eſt devaſtata, Epiſcopus ad aliam
transferri poteſt; cujuſmodi translationum au-
ctor ſæpe fuit GREGORIUS M.¹. Si mani-
feſta Eccleſiæ utilitas flagitet, ut inſignibus
donis ornatus Epiſcopus e loco obſcuro pro-
trahatur in ſedem ampliorem, quemadmodum

hodie
permit-
tuntur,
auctore
Papa:

consensu Basilii M. Euphronius Colonia translatus est Nicopolin in Armenia ². Sed hæc fieri debent, invito, certe non desiderante Episcopo, & quidem jure veteri *a concilio provinciali*; jure novo a Papa *f* ³. Hoc ultimo obtentu translationes abhinc D. annis tam frequentes factæ sunt, ut juris communis in obtinendis majoribus episcopatibus esse videantur, modo pontificis accedat auctoritas ⁸.

1) C.7. q.1. c.35. 2) Basil. ep. 193.

3) C.7. qu.1. c.37. C.7. qu.4. c.34. *ex fals. decret. t.1. X. de transl.*

quo eodem
auctore
episcopatus
resignatur.

IV. SIMILITER jure novo solus Papa admittere potest renunciationes Episcopatum. Jam iis temporibus, quibus electiones viguerunt, creditum, majori potentia ad removendum, quam ad instituendum Episcopum opus esse, quemadmodum difficilius matrimonium dissuitur, quam consuitur ¹. Unde *renunciationes, cessiones, translationes & re-*

f) Sub hoc prætextu, tum quod translatio episcoporum sit causa *ardua & major*, soli pontifici reservata juxta philosophiam pseudo-Isidori, tum etiam, quod *matrimonium spirituale* inter episcopum & Ecclesiam contractum, quod solus pontifex dissolvere queat. c.3. & 4. X. *de offic. legat.* Recentioris ævi hæc sunt principia, ut sæpe observavi, quæ novam tamen introducere disciplinam.

g) Sed in Germania rariores post reformationem factæ sunt translationes, post quam consultius visum fuit, uni plures episcopatus committere, cujus rationes peculiare Autor intra tangit. Frequentior usus earum est in clericis inferioribus, qui transferuntur auctoritate episcoporum.

motiones Episcoporum relatæ sunt inter causas maiores Papæ reservatas, de quibus olim concilium provinciale cognoverat ^h.

1) C. 2. X. de translat.

V. QUOD ad renunciationem attinet, ^{certis de causis,} episcopo numquam licuit privato ausu refutare Ecclesiam, cui a spiritu sancto præfectus est, neque metu, neque ex animi abiectione, neque obtentu majoris perfectionis sectandæ ¹. Secesserunt quidem nonnulli sancti viri in desertum ⁱ; in quo imitandi non sunt. Sunt tamen causæ, ex quibus resignatio *permissu superioris* fieri potest, veluti defectus scientiæ; debilitas corporis vel ex infirmitate vel ex senectute; conscientia criminis, quo post actam pœnitentiam officii executio impeditur; scandalum datum; plebis malitia; quæ recensentur ². Dubitatum est, num Papa possit renuntiare, qui superiorem non habere dicitur, de causa cognoscentem. Dubium solvit CAELESTINUS V. & renunciavit, renuncia-

Papa renuntiare potest.

b) Id eleganti tractatu docet A U T O R de *majoribus Ecclesiæ causis*, ostenditque quanta metamorphosis postea in hac doctrina irrepserit, quam causam etiam egit dñ PIN de *discipl. Eccl.* cum P E T R O de *MARCA de C. S. & imp. lib. 7.*

i) Ut N A R C I S S U S Hierosolymitanus episcopus seculo II, qui relicta Ecclesia in solitudine ac devotis agris plurimos annos delituit, teste E U S E B I O lib. VI. *hist. c. 9.* Neque enim eo tempore concilii provincialis auctoritas erat necessaria, ut quis episcopatu abiret, quippe quæ demum seculo III. sese exferere cœpit, seculo II. in primis adhuc incunabulis posita.

tionemque successor BONIFACIUS VIII. ⁴ ratam habuit ³. De remotione Episcoporum & clericorum agetur *P. III. c. 19.*

1) THOMASS. *discipl. part. 1. l. 2. c. 26. C. 7. q. 2. c. 48.*

2) *c. 10. X. de renunciat. 3) c. 1. de renunciat. in 6.*

Vacan-
tem ec-
clesiam
regit.

VI. MORTE Episcopi aut alia de causa sede vacante, quantocius Ecclesiæ de alio Episcopo prospiciendum. Veteres omnes viduitatem Ecclesiæ maximum malum reputarunt, ac trimestri spatio novum ei maritum dandum esse voluerunt ¹. Concilium Lateranense tres menses confirmationi indulgit. In Francia per concordatum regi sex menses dantur ad nominandum. Eligentium ac metropolitanorum negligentia fenestram aperuit *provisionibus Romanis*. Interim vix est, ut Ecclesia non aliquandiu vacet: quo tempore quomodo ea regatur, bonaque administrentur, dicendum.

1) *Dist. 50. c. 2. dist. 100. c. 1. c. 41. X. de election.*

k) Qui, ut ad *papatum* veniret, pia fraude promovit hanc renunciationem, ut annales loquuntur. Ceterum renuncians, facta resignatione, non desinit esse clericus, nec ordinem deponit, sed *characterem indelebilem* retinet. Facilius resignare & ad seculum reverti possunt, qui nondum *subdiaconatus* ordinem consecuti sunt, quæ libertas tanti esse censetur, ut Cardinales plures ordinum assumptionem differant, ad plures annos. Qua de causa, prout supra ex pontificali AUTOR docuit, qui *subdiaconatus* ordinem ambiunt, sedulo admonentur, ut re adhuc integra, statuant, utrum se clericatui in perpetuum dare, an recedere malint.

VII. VETERI instituto clerus univer- ^{olim cler-}
sus vacantem rexit Ecclesiam ^{rus;} ^{l.}. Leguntur
apud CYPRIANUM ep. 3. 27. 31. literæ cleri
Romani, quibus significat, quod post obi-
tum Fabiani Papæ Ecclesiam regendam susce-
perit: In provinciis *metropolitanus* vacantis Ec-
clesiæ clerum ardentiore cura amplectebatur,
mittebatque vicinum Episcopum *visitatorem*,
qui defuncto funus & bonorum Ecclesiæ de-
signationem appararet. Officia autem cleri-
corum, si qua vacarent, non distribuebantur,
quum ante omnia Episcopus eligendus videre-
tur ^{I.}. Postquam capitula ^m electiones sibi ^{hodie ca-}
arrogarunt, his regimen vacantis Ecclesiæ ces- ^{pitulum,}
sit. Quum autem universitas proxime guber-
nare nequeat, nec, quibus auxilio opus, sciant,
ad quem se convertant, ac inter ipsos canoni-
cos, si cuncti administrarent, alter destrueret,
quod alter ædificasset; primo octiduo ad juris-

l) Sicuti *cleri universi* consilio quoque episco-
pus vivens regebat Ecclesiam, c. 5. D. 95. adeoque
æquum erat, ut, qui vivente episcopo, ut *primo*
presbytero, senatum Ecclesiasticum constituebant, eo
defuncto quoque partes hujus regiminis non desere-
rent. Enimvero hoc regimen admodum circum-
scriptum nec tam late diffusum erat, ut quidem ho-
die, sicuti olim nemo ex clero ab hoc senatu exclu-
debatur, uti post seculum XII. factum est.

m) Ex more monastico ita dicta, quod sicuti
monachi quotidie convenirent, & *capitulum de regu-*
la legerent, ut fatentur monachi Fuldenses apud
BROWERUM *lib. III. antiq. Fuld. c. 12.* ita quo-
que canonici, more monastico in vitam communem
a CHRODOGANGO coadunati, quotidie ad simile
institutum coirent.

ditionem voluntariam *vicarius generalis*, & ad contentiosam exercendam *Officialis* a capitulo constituendus est ². Qui enim ab Episcopo erant constituti, eorum mandatum expiravit cum morte Episcopi ¹, cujus potestas omnis recidit ad capitulum, in rebus potissimum moram non ferentibus.

1) *Concil. in Trullo c. 35. concil. reg. an. 439. c. 6. 7.*

2) *Concil. Triad. sess. 24. c. 16.*

cujus po-
testas de-
scribitur,

VIII. QUOD ad collationem beneficio-
rum attinet, instituere capitulum eos, qui a patronis nominati, & electos confirmare potest; proprio motu autem conferre non potest¹, nisi ea beneficia, quorum collatio capitulo est cum Episcopo communis, cujus jus vacante sede ei accrescit ¹. Literas dimissorias ad ordines suscipiendos dare nequit, nisi duobus casibus ². I. Si, qui dimissorias petit, ob beneficium ipsi collatum statim ordinandus est, veluti si *ad curam animarum* vocatus, quem intra annum fieri oportet presbyterum. II. Si ultra annum sedes vacat, dimissoriæ dari queunt iis quoque, quibus festinandum non est. Quo

n) Quod *delegatam* exercent *jurisdictionem*. Et tamen alio sensu *ordinariam* exercere dicuntur, quod videlicet per modum *regulæ perpetuæ* causas decident, in oppositione commissariorum, qui per modum *exceptionis* seu *extra ordinem* jurisdictione utuntur. Simile quid in *senatu imperii aulico* deprehenditur, cujus potestas quiescit, mortuo Cesare, & jurisdictionis ad vicarios redit.

o) Nisi forsan ad longius tempus *sedes impedita* sit, & Ecclesiæ necessitas provisionem expostulet.

ultimo casu vicarii quoque & visitatores vacan-
tibus beneficiis præfici, censuræ Ecclesiasticæ
fufcipi & dispensationes, ab Episcopo alias pe-
tendæ, concedi possunt ³. Quod ad admi- ^{quæ in}
nistrationem attinet, omnibus canonibus cau- ^{Francia}
tum, ne quid ex bonis cum Episcopi, tum Ec- ^{est restri-}
clesiæ auferatur aut dissipetur; sed cuncta as- ^{ctior.}
serventur successori ⁴. Hodie mobilia fiunt
Episcopi hæredum propria: sed ad redituum
mensalium administrationem capituli est con-
stituere œconomos, qui successori Episcopo
rationem reddant, æque ac vicarii generales
ceterique omnes, qui vacantem Ecclesiam ad-
ministrant ⁵. In Francia rex capitula hoc one-
re liberat, ipseque non solum œconomos con-
stituit, sed *jure regaliæ* ^p fructus quoque va-
cantis Episcopatus metit: qua de re *part. II.*
c. 19. In universum sedē vacante nihil inno-
vandum; nihil alienandum; nulla beneficia
erigenda, supprimenda, unienda; nihil de-

p) De fundamentis hujus juris agit NATALIS
ALEXANDER *tom. VII. hist. Eccles. ad sec. XIII.*
diff. 8. art. 1. §. 1. Primarium sine dubio collocan-
dum est in jure conterendi beneficia Ecclesiastica,
quod per *investituram* ad instar *feudorum* a regibus
exercebatur, & sic quoque feudi Ecclesiastici vacan-
tis reditus interim domino directo obveniebant, do-
nec noviter electus *investituram* accepisset. Patroni
quoque Ecclesiarum minorum sub titulo *guardiæ* sive
custodiæ eodem jure utebantur, *c. 23. X. de jure pa-*
tron. & quamvis pontifex hunc morem abolendum
esse censeat in *c. 12. X. de pæn. c. 13. de elect. in 6.*
in Gallia tamen patronos jus antiquum illibatum con-
servasse, testis est FRANC. de ROYE *de jure patron.*
in prol. c. 34.

nique, quod futuro Episcopo invisum, faciendum⁶. Tantum de Episcopis.

- 1) c. 2. X. de sede vacante c. un. eod. in 7.
- 2) Concil. Trid. sess. 7. c. 10.
- 3) c. un. X. de major. & obed. in 6.
- 4) C. 12. q. 2. c. 45. C. 22. q. 2. c. 43.
- 5) Concil. Trid. sess. 24. c. 16.
- 6) c. 1. X. de sede vacante.

CAP. XVII.

DE CANONICIS.

I.

Canonici
olim
ignoti,

PRINCIPIO præter ordines nulli alii fuere ministri Ecclesiæ: presbyter nil nisi presbyter: diaconus nil nisi diaconus fuit, & sic in reliquis. Tantummodo ad unitatem tuendam suus cuique ordini præses fuit, veluti presbyterorum, primus ratione ordinationis, quem *archipresbyterum* vocamus; *Archidiaconus*, qui diaconis ac universo clero inferiori ab Episcopo præfectus est. Ubi clerici minores magno numero fuere, datus fuit, qui eos regeret, *Primiclericus* seu *primicerius*; isque plerumque subdiaconus¹. Vocatur ille sæpe *primicerius notariorum*, quoniam minores clerici plerumque Episcopis fuere ab epistolis².

- 1) THOMASS. disc. part. 2. l. 1. c. 48.
- 2) Concil. Emerit. c. 10.

quaratio-
ne orti;

II. MAGNA pars cleri semper Episcopo fuit a latere cum inter preces, tum in omnibus functionibus publicis. Presbyteros Epi-

scopus in omni negotio consuluit, & diaconis ceterisque inferioribus usus est tamquam ministris. Ceteri per *titulos* (Ecclesias) urbicos & rurales dispersi nonnumquam convocabantur: quæ congregatio *Synodus* audit ¹. Ex primis istis, qui semper sunt a latere Episcopi, nati sunt *canonici* cathedralium Ecclesiarum ¹. Equidem principio clerici canonici^r vocati sunt omnes, qui secundum canones duce episcopo vivere, & qui in *matriculam*^s Ecclesiæ relati sunt, ut ejus sumtu viverent, sive in matre, sive in alia servirent ecclesia ². Sed posthac canonicorum nomen proprium factum clericis in commune cum episcopo viventibus:

1) THOMASS. *disc. part. 1. l. 1. c. 42. part. 2. l. 1. c. 21.*

2) *Conc. Clarom. c. 15; conc. Aarel. III. c. 11.*

III. NAM ex quo tempore pax eccle- convicto-
res epi-
scopi.
siæ reddita est, plures sancti episcopi, veluti EUSEBIUS Vercellensis, alique in commu-

q) *Episcopalis* scilicet, quam episcopus cogere tenebatur singulis annis visitando Ecclesias. BALUZ. *ad Regin. p. 578.* Civitatenses presbyteri sæpe in *senatum Ecclesiasticum* vocabantur atque olim capitulum constituebant; non item *rurales*. INNOCENT. I. *in epist. I. c. 5.*

r) Hi opponerentur illis, qui in villulis oratoriis privatis procerum præerant, quippe qui non erant in numero cleri ordinarii, ut docet *concilium Arvernum* anno 535. celebratum c. 18.

s) Inde *matricularii* dicti observante ANTONIO MATTHÆO *de nobil. lib. II. c. 33. p. 537.* a qua matricula excludebantur hi, qui privatis oratoriis præerant, utpote domestici magis clerici, quam publico fungentes officio.

nione vivere cum clero suo. Omnium eminentissimum est exemplum AUGUSTINI, qui clericos suos ad statum *perfectæ paupertatis* reduxit, sublata omni proprietate, ipsemet veluti minimus inter eos versatus¹. Nonnulli huic communioni adjecere vitæ monasticæ austeritates, quantum per functiones clericales fieri potuit: unde istæ clericorum communitates nonnumquam *monasteria* vocabantur. Sic Gregorius M. qui ante pontificatum monachus erat, monachus mansit in papatu, familiamque instar monasterii habuit, ex qua episcopos ad ceteras ecclesias & Apostolos misit in Angliam².

1) AMBROSIUS ep. 82. *Possidon. de vit. August. c. 5. 11.*

AUGUSTINUS *serm 49. 50. de divers. al. 355. 356.*

2) Jo. Diac. l. 2. c. 11. 12.

confi-
tuunt ca-
pitulum
& sena-
rum epi-
scopi,

IV. ET ita quidem communitas id fuit, quod hodie *capitulum*, Seminarium vel corpus præcipuum cleri totius diœcesis appellaremus. Ibi clerici juniores educabantur, & ex iis prodibant pastores, presbyteri Nosocomiorum & oratoriorum. Illuc senes corpore invalidi se recipiebant. Qui ibi commoraban-

t) Enimvero his ita coadunatis clericis nomen *canonicorum* speciali in sensu haud assignatum fuit, sed nomen hoc omnibus clericis adhuc commune erat. Neque constat *regulam* peculiarem AUGUSTINUM suis præscripsisse, nisi quam vita monastica suadebat. *Canonicorum* specialiter dictorum initia demum a CHRODOWANGO petenda sunt, qui quidem suum clerum ad *votum paupertatis* exemplo Augustini non adstrinxit, novas tamen regulas ex *canonibus patrum* haustas eis tradidit, secundum quas viverent. Et ab

tur, serviebant in Ecclesia cathedrali, Episcopo ministrabant, erantque ei instar *senatus ordinarii*.

V. HIS communitatibus, quum in Ecclesiis majoribus mire crescerent, & archidiaconus, aliis negotiis distentus, eas regere non commode posset; præfecti sunt *præpositi* ac *decani*, veluti monasteriis, sæpe plures *decani*, sæpius plures *præpositi*, & nonnumquam abbas, qui totum corpus regeret sub Episcopo tamquam capite. In minoribus civitatibus institutæ sunt similes congregationes^a, quæ sæpe monasteria, hodie *collegiatæ* ecclesiæ appellantur. Olim enim promiscuo usu congregationes, conventus & collegia venerunt. Capituli vocabulum est omnium recentissimum.

habent
suos Præ-
positos &
decanos,

VI. ANNO DCCLX. Mediomatricum Episcop. CHRODOGANGUS clero suo præscripsit regulam^x a pluribus Ecclesiis posthac

fiunt re-
gulares,

hoc tempore demum tales clerici *canonici* nominati sunt.

a) Ante CHRODOGANGI tempora vix tales congregationes in minoribus civitatibus deprehendere licet, utpote quæ demum ex ejus instituto sunt enatæ.

x) Eam sistit COINTIUS *rom. V. annal. Franc. ad ann. 757. p. 567. seqq.* secundum quam qui vivebant, *canonice* vivere dicebantur. Cléri paulo distolutior vita Chrodogangum inducebat, ut eum more monastico in *vitam communem* egeret, & pleraque ad instituta monastica componeret, quod crederet, per vitam moresque monasticos ad sanctiorem vivendi usum clericos duci posse.

acceptam ¹. Concilio Aquisgranensi ann. DCCCXVI. auspiciis Ludovici pii habito, amplissima canonicis regula prodita est, totius disciplinæ Ecclesiasticæ compendium ². Ubi-que *dormitoria, refectoria*, occlusa loca canonicis sunt ædificata. Sic per totum regnum Francorum convictus in Ecclesiis cathedralibus effloruerunt, in quibus capitulum, a reliquo clero distinctum, peculiare superiores habuit. Postquam vetus consuetudo migrata & a convictu illo recessum est ³, canonici tamen semper peculiare corpus mansere, conservantes communionem bonorum ex parte, & domicilia prope Ecclesiam. Nihil aliud mandatum sibi existimantes, præter recitationem officii; jura tamen totius cleri sibi vindicabant; ut soli constituerent senatum Ecclesiasticum; soli sede vacante regerent Ecclesiam; soli eligerent Episcopum.

1) *Hist. Eccles. l. 43. n. 37. tom. 7. concil. p. 1445.*

2) *Hist. Eccl. l. 66. u. 23. tom. 7. concil. p. 1307.*

& ob
hanc cau-
sam mul-
tis privi-
legiis or-
nantur,

VII. Ex eodem fonte *exemptiones* eorum manarunt. Habent enim, ad exemplum regularium, a Papis & Episcopis multa privilegia, quæ singulis electionibus ut confirmentur & augeantur satagunt. Alias capitula non solum in ipsum corpus, sed etiam per magnam

3) Quod seculo XI. factum esse annales referunt, utut quidam in veteri instituto permanserint, quos ut arctius constringerent, voto *paupertatis* in pristino retinere statu, quos deinceps *canonicos regulares* dixerent. Observabant enim plerique, ex nimia bonorum affluentia canonicos inductos fuisse, ut *vitam commu-*

diœceseos partem *jurisdictionem* habent; ipsa vicissim, a jurisdictione Episcopi exempta, ultra *decanum* nonnisi *metropolitanum* aut *Papam* superiorem agnoscunt^z. Hinc Episcopis nihil amplius auctoritatis est in magnam cleri partem, quæ jus peculiaris collegii habet; & Episcopis sæpe lis movetur de jure sacrum faciendi in Ecclesia cathedrali.

VIII. PRAEPOSITI in plerisque capitulis sunt abrogati, quoniam, quum bona administrarent, potentia inflati, canonicos durius habuere^a. Facilius *decani* tolerantur, non nisi sacra curantes: nec tamen plures uno admittuntur, qui veluti dux est capituli. Et quoniam præcipui officiales cujusque Ecclesiæ æque ac canonici addicti sunt templo cathedrali; eorum nomina sæpe dantur officialibus capitulorum particularibus. Sic quemadmodum *archidiaconum*; ita etiam dicimus *decanum* Ecclesiæ Parisiensis, qui *capituli* dicendus est.

Officiales
Ecclesiæ
non confundendi
cum officialibus
capituli.

nem derelinquerent, & acquirendis redditibus ex bonis ecclesiasticis inhiarent.

z) Accessit præterea *negligentia episcoporum*, qui fere omnem *canonicorum* curam decanis reliquerunt, unde pedetentim privative quandam in eos jurisdictionem nacti sunt.

a) Amplissime officium *præpositi* depingitur in diplom. BONIFACII VIII. relato ab UGHELLO tom. I. Ital. sacræ pag. 317. seq. edit. nov. In Germaniæ capitulis adhuc supersunt, utut magis præpositura *beneficium* cum dignitate conjunctum, quam *officium* sit, bonis ecclesiarum cathedralium jam inter canonicos divisis. Conf. HIERON. a COSTA in *histor. de orig. & progress. reddit. eccl.* pag. 223.

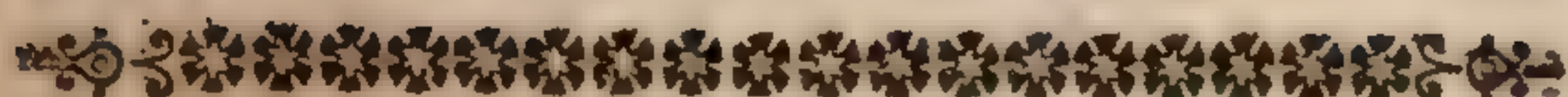
Ceterum archidiaconus, archipresbyter, cancellarius & reliqui officiales totius Ecclesiæ pro dignitatibus capituli sunt habiti.

capitula
collegia-
ta.

IX. Ad horum exemplum capitula *collegiata*, postquam a vita monastica recesserunt, peculiare tamen corpus porro constituerunt. Cujus generis inde a sæculo VII. plura præsertim in regum & principum sacellis instituta fuere ad juges preces coram sanctorum reliquiis fundendas. Immissi sunt etiam canonici in plura monasteria; quæ in statum sæcularem conversa sunt, quoniam regula non amplius observabatur^b. Officia canonicorum restricta sunt ad cultum divinum statis horis celebrandum¹. Sed si non sunt ad minimum subdiaconi; neque ad collationem beneficiorum, neque ad consultationes capitulares concurrunt activo vel passivo suffragio. Nam hoc modo ii, qui per beneficia ad Ecclesiastica munera provolant, excitandi videbantur ad utilem Ecclesiæ operam navandam.

1) Concil. Trident. sess. 22. ref. c. 4. Clem. ut ii qui. de atar. & qual. præf.

b) De causis declinatæ disciplinæ monasticæ agit MABILLONIUS in præf. ad sec. IV. act. Bened. P. I. nu. 137. Hi canonici monasteriis inclusi sub abbate vel præposito vixere, unde adhuc hodie supersunt ordinis Augustini familiæ, quæ nihil aliud sunt, quam corpus *canonicorum regularium*, ab AUGUSTINO denominatum, quod eorum coadunatio per votum paupertatis magis conspiret cum ejus, quam CHRODOGANGI, institutis.

CAP. XVIII.

DE CURATIS, CHOREPISCOPIIS,
ARCHIPRESBYTERIS.

I.

INDE a primis sæculis presbyteri dispositi fuere per certos *titulos*, hoc est, *oratoria*^e, quæ alternatim Episcopus visitavit, congregandorum fidelium causa. Ipsorum curæ commissa fuit certa urbis regio, ut plebis mores observarent, & ad Episcopum de omnibus referrent^r. Qui periclitabantur, iis baptismum aut absolutionem dare poterant. Hac distributione presbyterorum opus fuit in *majoribus civitatibus*, veluti Romæ & Alexandria, in quibus inde a sæculo IV. plures Ecclesiæ fuere, & in unaquaque peculiaris presbyter,

Origines
parochia-
rum, qui-
bus præ-
fecti, pres-
byteri.

e) Sed nequidem id admittunt, qui fabulas nar-
rant. PLATINA in vita Evaristi fingit, hunc *titu-
los in urbe Roma presbyteris divisisse*. Ergo ad mi-
nimum ante Trajani tempora non fuerunt Romæ ti-
tuli. PSEUDOISIDORUS in scenam producit
ANACLETUM, eumque hujus divisionis autorem
facit. c. 3. D. 80. Sicuti vero hæc ultima relatio ma-
nifesto laborat mendacio, ita prima ab omni proba-
bilitate aliena est, cum tempora Evaristi talem *paro-
chiarum* divisionem haud adiniserint. Quarto demum
sæculo, quo plura templa in civitatibus, maxime
majoribus, ædificata sunt, hæc divisio refertur, eoquæ
facilius fieri potuit, quo magis pax ecclesiis reddita
eam admittebat. Ab hoc tempore in quibusdam ci-
vitatibus duplicis generis esse cœperunt Ecclesiæ: *ma-
jores*, in quibus erant Episcoporum Cathedræ; *mi-
niores* seu tituli presbyterorum.

K

qui populum doceret². Paulo post ruri sunt *oratoria* ædificata in usum rusticorum^d, a civitatibus dissitorum, quibus præfecti sunt presbyteri. Atque hæ sunt origines *cùrarum* seu *parochiarum*. In civitatibus minoribus Ecclesia cathedralis una sufficiebat: unde adhuc parochiæ sunt in pluribus cathedralibus.

1) THOMASS. *discipl. part. 1. l. 1. c. 21. 22. 23. part. 2. l. 1. c. 12.* 2) EPIPHANIUS *hares. 69. de Ario.*

qui ob
stabilita-
tem sedis
cardina-
les vocan-
tur:

II. ISTI presbyteri principio a solo titulo h. e. *parochia* denominabantur. Post vocari cœpere *cardinales*, ut distinguerentur ab iis, qui Ecclesiis suis non ita affixi erant, quosve Episcopus vel certis diebus vel ad tempus eo mittebat. *Cardinalium* nomen significabat, esse eos ita titulis suis affixos, ut janua cardinalibus suis insistit. Idem nomen nonnumquam Episcopis titulo talibus datum fuit, ut distinguerentur ab Episcopis *visitatoribus* aut *commendatariis*^e, qui Ecclesiam regunt ad tempus. Et quoniam etiam diaconi ad *titulos* vel ad *oratoria*, quæ presbytero vix digna viderentur, constituti sunt; eos *cardinales diaconos* vocarunt. Hæ appellationes temporibus GREGORII M. usitatae & per omnem Ecclesiam lati-

d) Magnates & ditiores in suis agris solebant talia *oratoria* ædificare, & eorum gratia alere *presbyterum domesticum*, quem morem admodum laudat & commendat CHRYSOSTOMUS *homil. 18. in acta.* unde postmodum natales suos accepit *jus patronatus*.

e) Quales erant vel *vacantes*, vel *vicini*, quibus jure *fiduciario* vacantis Ecclesiæ cura commissæ erat.

nam frequentatæ fuere ^f¹. Postea titulus *cardinalium* presbyterorum in *civitatibus* solum audiebatur, donec postremo proprius fieret *Ecclesiæ Romanæ*, veterum traditionum tenacissimæ, e qua prorogatus est ad papæ suffraganeos, qui cum Romanis presbyteris & diaconis unum corpus in pontificum electione constituunt.

quod nomen hodie Romanæ Ecclesiæ proprium.

1) *Dist. 71. c. 5. ex Gregor. V. ep. 11. item 2. indict. 10. ep. 6. 25. indict. 11. ep. 13. &c.*

III. *ILLI cardinales presbyteri*, quos hodie *curatos* appellamus, crescente fidelium cœtu, instar *Episcoporum* habuerunt. Licuit enim iis in suis *titulis* sacrum facere, prædicare, baptizare etiam solemni tempore: non tamen in universum. Fontes enim baptismales non nisi in Ecclesiis potioribus erant, quos *plebes*, quemadmodum presbyterum, qui iis

Curatorum potestas.

Ecclesiæ baptismales.

f) Maxime in Cathedralibus Ecclesiis. JOHANNES XIII. sæculo X. in diplomate, quo Archiepiscopo Magdeburgensi *primatum* confert, de clero Cathedralis Ecclesiæ ita cavet: *Ceterum more Romanæ Ecclesiæ Ecclesiam tuam 12. presbyteros & 7. diaconos, & 24. subdiaconos CARDINALES, qui sandaliis & lisis utantur, habere volumus.* Hac appellatione clero cathedrali eo tempore nullam singularem prærogativam accessisse credo, cum sæculo sequenti demum Ecclesia Romana inde singularem prærogativam traxerit.

g) Hoc sensu, ut *ordinaria sacra*, exceptis Episcopo speciatim reservatis, in Ecclesiis sibi commissis peragere æque potuerint, ac Episcopus in Ecclesia *majori*, seu *cathedrali*. Imo populus æque illis addictus fuit, ac Episcopo, ut non alibi, quam in *parochia* sua rem divinam facere potuerint.

præerat, *plebanum* vocarunt, vocabulis hodie-
num nonnullibi superstitionibus, *pieve*, *pievano*.
Ex unaquaque Ecclesia *baptismali* pendebant
plura *oratoria* aut *minores* parochiæ. Curato-
rum porro fuit, infantes ante & post confir-
mationem instituere, corrigere mores, pec-
catores convertere, confessionibus vacare, pœ-
nitentias secretas injungere, ægrotos visitare,
extremam unctionem, viaticum, sepulturam
iis concedere. Ista curatorum officia descripta
sunt sæculo VIII. in capitulari THEODUL-
PHI, Aurelianensis Episcopi ¹.

1) *Hist. eccl. l. 44. v. 23. tom. 7. concil. p. 1136.*

IV. POSSUNT etiam matrimonia
consecrare; sola confirmatione & clericorum
ordinatione Episcopo servata: suo iudicio *psal-*
mistam vel *cantorem*, non vero *acolythum* aut
subdiaconum, facere; subdiacono minores cle-
ricos removere, & laicos a sacris arcere. In-
eunte sæculo XI. jurisdictionem contentiosam
sibi arrogarunt, exercueruntque ultra CCC.
annos ¹. Hanc cum pluribus aliis juribus
Episcopalibus soli conservarunt Romani car-
dinales ².

1) THOMASS. *part. 4. l. 1. c. 28.*

Chorepi-
scopi qui-
nam?

V. RURI florere *chorepiscopi* per ori-
entem inde a sæculo IV. frequentati. In oc-
cidente serius comparuere & disparuerunt ci-

b) Quippe qui in suis *ritualis* seu *parochiis* ho-
die fere *Episcopalem potestatem* exercent c. 11. X. *de*
major. & obed. c. 2. X. de cler. non resid. vid. COHEL.

tius. Fuerunt autem *vicarii forenses* h. e. presbyteri cum amplissima potestate missi, qui ruri pleraque Episcopi officia exsequebantur¹. Episcopi sæculo VIII. remissiores facti his omnia permiserunt, præter dedicationes Ecclesiarum & majorum clericorum ordinationes. Qua de causa consensu Leonis III. & Caroli M. fuerunt abrogati². in Occidente abrogati.

1) THOMASS. *discipl. part. 4. l. 1. c. 13.*

2) *Capitul. rom. 10. p. 379 hist. eccl. l. 45. n. 25.*

VI. PRESBYTERI per titulos in urbe rurique dispersi semper idem corpus constituere cum clericis in matre Ecclesia hærentibus, subjecti *archipresbytero*, qui primus semper fuit ab Episcopo, cujus viceungebatur absentis in functionibus interioribus¹. In sanctuario primum locum occupavit, clero in universum præfuit, tamquam superior & morum rector, curamque peculiarem habuit eo-

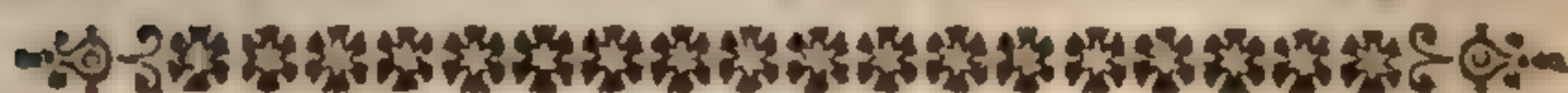
Archipresbyteri qui nam?

LIUS in *notit. Cardinal.* Hoc evidenter demonstrat, olim presbyteros ab Episcopis non adeo distinctos fuisse, ut sæpe innui.

1) Sicuri per tria priora secula veræ Ecclesiæ ruri & in agris erant, ita veri Episcopi quoque cum presbyteris iis præerant, quorum mentionem facit EUSEB. *lib. VII. hist. eccl. c. 30.* IDEM *lib. II. c. 3.* refert, per omnes civitates & vicos Ecclesias infinita hominum multitudine abundantes veluti areas quasdam frugibus refertas brevi congregatas fuisse. Quis ergo diceret, constitutis per vicos Ecclesiis, Episcopos defuisse, sine quibus per hæc tempora nulla Ecclesia concipi poterat. Sæculo IV. demum eos variis consiliis a civitatensibus studio ambitionis suppressos fuisse, docent concilia.

rum, qui publicam pœnitentiam subibant. Inde a sæculo VI. plures in eadem diœcesi occurrunt *archipresbyteri*, cleri pro *regionum diversitate* moderatores. Nonnumquam *decani*^k vocantur & sæpe fuere *curati* Ecclesiarum baptismalium. Hodie *archipresbyteri* fere solo titulo utuntur sine officio, qui certis parochiis affixus est.

1) ISIDORUS *Hispal. ep. ad Ludifr. Cordub.*

C A P. X I X.

DE ARCHIDIACONO, VICARIO GENERALI, POENITENTIA- RIO ET THEOLOGO.

I.

Archidia-
coni mu-
nus mul-
tiplex;

ARCHIDIACONUS olim fuit Episcopi præcipuus minister in functionibus exterioribus^l, præsertim in *temporalibus*. In Ec-

k) Quod decem *titulis ruralibus* præsent, presbyterosque eorum regant. c. 7. de offic. archidiac. Hi magis *speciales officiales* & *vicarii* Episcoporum erant, subjecti *archipresbytero* in ecclesia cathedrali residenti. conf. c. 4. X. de offic. archipresbyt.

l) Sicuti diaconi generatim ministri erant Episcoporum & Ecclesiæ, atque ab illorum nutu imprimis dependebant, ita non mirandum est, per primarios diaconos Episcopos pro *arbitrio* ab initio negotia ecclesiastica disposuisse, id quod cum in perpetuum abiret morem, episcopis in officio suo langueskentibus, tandem plura, quæ ad *officium episcopale* proprie pertinebant, iis propria facta sunt, ut jure quasi hereditario in quæcunque archidiaconos transirent, in quarum exercitio tamen ab episcopo dependebant.

clesia curavit, ut omnia rite fierent, & decen-
ter: Clericos ordinandos adduxit ad Episco-
pum, quod hodienum facit: suum cuique lo-
cum; suam cuique functionem assignavit: po-
pulo jejunia & dies festos indicavit: ornamen-
ta & fabricam Ecclesiæ curavit: oblationes &
reditus Ecclesiæ, quorum peculiares cœcono-
mi non essent, administravit: Clericis ratam
portionem erogavit: pauperibus, antequam
Nosocomia ædificarentur, prospexit: minorum
clericorum & plebis censor, morumque cor-
rector, lites vel prævenit, vel composuit, vel
Episcopo indicavit, ac restitutionem damno-
rum postulavit, *Episcopi manus & oculus* haud
immerito appellatus¹.

1) THOMASS. *part. 2. l. 1. c. 24. part. 2. l. 1. c. 13. Isidor. ep. ad Ludifr. Cordub.*

II. DIFFUSA illa & rebus in exter- & infi-
nis, quæ in hominum sensus incurrunt, po- gnis au-
tissimam spectata potestas archidiaconum ex- ctoritas;
tulit subito super presbyteros, rebus spiritua-
libus tantum, doctrinæ, orationi & sacramen-
torum administrationi intentos. Nihil tamen
archidiacono in hos juris fuit usque ad sæcu-
lum VI. sed ad ultimum non presbyterorum
solum, sed & archipresbyteri superior factus
est, primusque post Episcopum, cujus *juris-*
ditionem^m ac *visitationes* nactus est, cum per

m) Inde in plerisque episcopatibus invaluit, ut
ante XII. sæculum archidiaconi in *prima instantia* jur-
gia audirent, de iis cognoscerent atque statuerent,
salva ad episcopum appellatione, salvisque causis ma-
joribus episcopo reservatis.

delegationem, tum per ejus *absentiam*, tum *se-
de vacante*¹. Delegationes istæ tam frequen-
tes fuere, ut tandem juris communis fierent,
& archidiaconi inde ab ineunte sæculo XI. *ju-
dices ordinarii* haberentur, habentes jurisdic-
tionem propriam cum facultate *delegandi*ⁿ. Equi-
dem illorum jurisdic-^{ti}o pro diversa diversarum
Ecclesiarum consuetudine fuit diversa, & non-
numquam intra certam diœceseos partem re-
ducta. Nam ex quo potentia creverunt, plu-
res in eadem diœcesi constituti fuerunt, præ-
sertim in Germania aliisque regnis, in quibus
amplissimi Episcopatus sunt: ille autem, qui
in civitate vixit, *magnus archidiaconus* vocatus
est. Inde a sæculo IX. occurrunt *archidiaconi*
presbyteri; sed post CC. annos leguntur, qui
ne diaconi quidem essent: usque adeo tum or-
do spernebatur comparatione officii. Novissi-
me sancitum, ut minimum *diaconi*, &, qui
animarum curam habent, *presbyteri* fierent².

1) ISIDOR, ep. ad Ludifr.

2) Concil. Trident. sess. 24. Refor. c. 12.

minuitur
ab episco-
pis, qui

III. EPISCOPI, quum omni ferme
jurisdictione^o se privatos viderent, ineunte sæ-

n) H. è. proprium *officiale* constituendi, qui
eorum vice præset jurisdic-^{ti}oni, id quod archidia-
conorum potestatem, conniventia episcoporum adep-
tam, admodum arguit, ostenditque, eos ut ordina-
rios judices egisse, de quo plenius agit JANUA-
RIUS *de officio & jure archidiaconi*.

o) Qua archidiaconi ita utebantur, ut quando-
que in ipsos insurgerent Episcopos, & eos omni fere
potestate intercluderent. Adeo enim quidam libero
excommunicandi jure utebantur, ut Episcopo absol-

culo XIII. ad imminuendam potestatem archidiaconorum animum adjecerunt, prohibentes, ne de *caussis matrimonialibus* aliisque *majoribus* cognoscerent, neve delegatis uterentur, instituentes *officiales* ad *jurisdictionem contentiosam*, & ad voluntariam exercendam *vicarios generales* adhibentes, quorum mandata quum pro lubitu revocari possent, haud paullo minus metuendi videbantur ac archidiaconi. Nonnullibi forenses vicarii sunt instituti qui Ecclesiarum ruralium curam haberent, quive *decani rurales* sunt vocati. Cuncta hæc officia presbyteris mandantur, qui aliunde sæpe habent beneficia.

vicarios
generales,
officiales &
decanos
rurales
instituunt.

IV. CONCILIUM Lateranense anno 1215. c. 10. duo nova officia, *pœnitentiarum* scilicet & *theologi* instituit, statuendo, ut in singulis *cathedralibus* & *collegiatis* Ecclesiis idonei homines eligerentur, qui Episcopum in prædicationibus, confessionibus & pœnitentiis injungendis sublevarent. Hic est ille presbyter *pœnitentarius* seu *confessionarius generalis*, in quem rejecit Episcopus confessiones, quas ipse audire solitus erat, scilicet presbyterorum, & laicorum in *casibus reserva-*

item pœ-
nitentia-
rios.

venti repugnarent, vel ab ejus absolutione mox ad Papam appellarent, & ita non amplius episcoporum vicarii sed episcopi potius viderentur; veri autem Episcopi umbram potestatis tantum exercerent. Hæc exorbitans & ultra modum crescens ambitio tandem ita Episcopis stomachum movit, ut de ea frangenda omnes essent solliciti.

p) Consilio non respondisset eventus, nisi con-

ris: in ordinariis enim suo quilibet curato confitebatur.

Grammaticum seu schola-
firum &
theologum.

V. IDEM concilium c. 11. sanxit, ut in singulis cathedralibus aliisque Ecclesiis non prorsus pauperibus aleretur *grammaticus*, qui clericos gratis grammaticam, & in metropolibus *theologus*, qui scripturam & artem regendi animas doceret: quod officium concilium Basileense ad omnes cathedrales extendit, cuius decretum habetur in *Pragmatica* §. 8. & in *concordatis tit. de election.* §. 10. confirmatum *concil. Trid. sess. 5. reſor. c. 1. & statutis Aurelian. §. 8. 9. & Blesensi §. 33. 34.* quibus utrumque munus ad *collegiatas* & ad monasteria protenditur, videlicet ut alant *praeceptorem*, qui gratis doceat liberos civitatis, & *theologum*, qui dominicis & festis diebus ad populum verba faciat, & singulis hebdomadibus ter publice sacram scripturam interpretetur: sancita po-

ciliorum saeculo XIII. habitorum accessisset auctoritas, & archidiaconorum repressisset audaciam.

q) Hunc in finem peculiaris praebenda constituenda erat ex concilii Lateran. III. anno 1179. celebrati decreto c. 11. *per unamquamque ecclesiam Cathedrali magistro, qui clericos ejusdem ecclesiae & scholares pauperes gratis doceat, competens aliquod beneficium assignetur.* Provocat ad hanc dispositionem INNOCENTIUS in c. 4. X. *de magistr.* voluitque, ut etiam in aliis ecclesiis constitueretur magister idoneus, quae sanctio tandem in plerisque ecclesiis cathedralibus effecit, ut praebenda scholastici erigeretur, quae adhuc hodie in capitulis Germaniae superest, officio cessante & ad Academias translato, conf. MABILLON. *tr. des etudes monastiques.*

na in utrumque, si officium negligat, & in canonicos, si lectionibus non intersint. Sed res exitum non habuit, reducto *theologi* officio ad certum sermonum numerum, quos per alios ad populum recitat. *Grammaticus* ille nonnullis *scholaster* audit. Desideria auctorum harum institutionum explentur hodie per *academias* & *collegia*, maxime autem per *seminaria* ^r.

C A P. X X.

DE ACADEMIIS, COLLEGIIS ET SEMINARIIS.

I.

UNIVERSITATES nostro sensu sunt magistrorum & discipulorum societates ad provehendum bonarum literarum studium ^{Quid universitas?}, inde a sæculo XIII. ineunte initæ, in quibus

r) De his seminariis ex professo prolixius agit THOMASSIN. *de vet. & nov. eccl. discipl.* P. II. lib. 1. c. 102.

s) Optime observat THOMASSINUS *de vet. & nova eccl. discipl.* P. II. lib. 1. cap. 101. §. 3. facultates universitatum omnes quosdam fuisse gradus ad beneficia ecclesiastica, quæ potissimum appetebantur ab eruditis seu qui literis incumbabant: inde eveniebat, ut studium Theologiæ in iis dominaretur primasque partes ferret, & quamvis *jus civile* quoque in iis traderetur, id tamen ex pontificum & Episcoporum intentione, qui fundamenta earum jecerunt, tantum admissum est, ut ex eo *jus canonicum* illustraretur, adeoque hoc semper principatum præ jure civili habuit. Inde continentia quoque clericalis in

Bononiensis & Parisiensis sunt omnium antiquissimæ. Fuerunt quidem semper in omnibus Ecclesiis cathedralibus & in præcipuis monasteriis scholæ: quæ quum per turbas sæculi X. maximam partem vastatæ essent, maximus studiorum causa concursus factus est in eas civitates, in quibus cum optimi magistri, tum plurimæ eæque diversissimæ scientiæ floruerunt.

quæ earum olim facies?

quæ privilegia?

II. ET quidem ad pandendum aditum ad altiora, cœptum est ab artibus, scilicet grammatica, dialectica, humanioribus & philosophia. Inde adscensum ad superiores facultates, physicam scilicet seu artem medicam; ad jus civile; ad canones seu decretum Gratiani, & ad decretales; ad theologiam, h. e. *magistrum sententiarum*, & ad summam *S. Thomæ*¹. Conjunctiones harum quatuor facultatum vocatæ sunt *universitates*, quas Papæ & reges magnis privilegiis ornavunt¹. Et Papæ quidem eas exemerunt a jurisdictione Episco-

iis observata fuit: Scholares omnes *clerici* vocati, & immunitates *clericales* iis tributæ, quæ omnia ostendunt, universitates unice primario institutas fuisse propter *hierarchiam* & ad *statum Ecclesiasticum* confirmandum. Sed præter spem clericorum res aliter cecidit, tandemque eventus docuit, universitates fuisse optimam viam, qua tandem barbaries monachorum extincta, tenebrarum regnum dirutum, & humaniores literæ restitutæ sunt.

e) Non ergo vera *theologia* in Academiis tradita, sed *scholasticorum somnia* propagata, quibus *regnum clericale* unice innitebatur.

porum, dederuntque eis magistratum " in singula totius corporis membra, cujuscunque diœceseos vel nationis fuerint, & potestatem docendi per universum orbem Christianum iis concesserunt, qui in universitatibus probati doctoresque facti essent. Reges autem universitatibus, quæ tamquam *collegia clericorum* a jurisdictione laicorum per se exempta erant, peculiare præsidium, potestatem delegatam & exemptionem ab oneribus publicis indulserunt. Inde habent conservatores horum privilegiorum regionum & apostolicorum. Sed in Francia nihil fere relictum conservatoribus apostolicis, & academiæ jurisdictionem Episcopi agnoscunt.

1) Vid. *Tractat. de elect. stud. n. 8. seq.*

III. PRAETER corpus academicum *Collegia* sunt certæ species communitatum, ex *instituta* recentiori instituto. Primo enim fuere *hospitia* ob reli- *giosos in* *religiosorum* *, qui literarum causa venerant *acade-* *miis* :

u) Sicuti ergo *ecclesiæ* in quandam rempublicam tandem transformatae sunt, ita quoque eadem forma *Academiis* danda erat, ut novam quandam rempublicam constituerent. *Scholæ* per se sunt *societates æquales docentium & discipulorum*, adeoque sua natura rempublicam aut peculiarem civitatem nunquam constituerunt, ut CONRING. in *antiq. Academic.* optime observavit. Ratio status clericalis ergo demum hoc novum schema iis indidit.

x) H. e. vel *monachorum* vel *canonicorum regularium*, in quorum coenobiis numerosa juvenus instituebatur eundem in finem, in quem *Academiæ* erant erectæ. Simili ausu etiam *Jesuitarum* *collegia* invulnerunt, ipsisque in *Academiis* sedem collocarunt,

in academias, ut a sæcularibus separati essent in convictu. Post similia sunt instituta in gratiam *pauperum*, qui ipsi semet extra patriam sustentare non poterant: & pleraque certarum diœcesium alumni dicata sunt. Cujusque collegii alumni communi convictu utebantur & communi præside, studiorum & morum moderatore; sed discendi causa publica auditoria frequentabant. Pedetentim in ipsis collegiis doceri cœptum. Et plures civitates, quæ non habent universitates, etsi earum numerus mire excreverit, habent talia collegia.

Corruptio academia-
rum an-
sam de-
dit,

IV. Ex quo hæc instituta invaluerunt, Episcopi omne quous institutionis theologicæ & canonum in doctores academicos, & inferiorum studiorum in præceptores *collegiorum* devolverunt, ut adeo nihil esset, quod *theologus* & *grammaticus* Ecclesiarum agerent. Sed utut *universitates* & *collegia* literarum studium facilius reddiderint, scientiasque provexerint, disciplina tamen & mores deteriores sunt red-

ringentibus nonnunquam Academicarum professoribus, quibus admodum molesti erant, ut vel Academiae Parisiensis fata docent.

γ) Imo ex his *collegiis* tandem nata sunt certa *beneficia*, quæ his, qui *collegiis* his docendo operam dabant, collata sunt sub titulo *collegiaturarum*. Denique inde generatim appellatio *collegiorum publicorum* & *privatorum* nata, quod discentes, certi studii causa, stato tempore, congregarentur in *collegiis* hisce, quæ insignem applausum habuerunt. Imo & præceptores scholarum publicarum extra academias *collegæ* hujus vel illius classis dicti sunt, quod *collegio* essent adscripti.

di. Tanti enim juvenum confluxus ab extraneis magistris non sic in officio, ut clerici unius civitatis a primicerio vel archidiacono, præsente Episcopo, contineri potuerunt. Qui literis operam dederant, noluerunt amplius accipere ordines minores, qui cesserunt partim pueris chori musici, & cantoribus illiteratis; partim pedellis & servis mere laicis. Interim clerici, in academiis viventes, erant sine functione, degebantque in cœtu laicorum scholasticorum, quorum numerus immensum excrevit. Denique necessarium visum, ut, qui Ecclesiæ consecrandi essent, a laicis segregarentur.

V. UNDE nata sunt, quæ vocamus, *seminaria*. Quemadmodum enim arbuscula in seminario educuntur, unde postea transplantantur, quocumque opus videtur; ita clerici juvenes in *separatis collegiis* instituendi videbantur, ut ad recipiendos ordines & ad functiones Ecclesiasticas idonei redderentur. Quem in finem concilium Tridentinum *sess. 13. c. 18.* sanxit², ut eligantur pueri duodecim

Semina-
riis insti-
tuendis

2) Vel potius reducere intendit hæc *seminaria* penitus fere extincta, ut vix memoria eorum superesset, partim quod ad Academias omnis studiorum causa esset translata, partim quod *collegia* a regularibus fere unice dependerent, episcopis ad alia omnia intentis. Hi enim desidia sua effecerunt, ut pluræ curæ episcopali propria, tandem, ut *res nullius*, aliis occupantibus cesserint. Ceterum talia *seminaria*, in quibus candidati, ecclesiis præficiendi, instituendi & ad sanctiorem vitam efformandi sunt, eo magis necessaria sunt, quod ut plurimum studiosi theologiæ in

annorum & supra, in quibus appareant vocationis divinæ ad statum Ecclesiasticum indicia; in quibus pauperiores præferendi; quibus tonsura, habitus clericalis, & convictus præpe domum Episcopi vel saltem in civitate Episcopi præbendus, ut discant grammaticam, musicam, sacram scripturam, homilias patrum: quibus in administratione sacramentorum & in cærimoniis sacris opus est. Ad hæc prosequenda ætatis & profectuum ratio habenda: præsertim videndum, ut ad pietatem formentur, morum castitatem servent, sacramentaque sedulo frequentent.

in singulis
diocesis
sibus.

VI. UNAQUAEQUE Ecclesia cathedralis unum ad minimum seminarium, Episcopo subjectum, qui ejus impensam curam gerat, habere debet. Numerus discipulorum certus semperque perfectus sit. Ad ejus sustentationem permissum est Episcopo vel partem reddituum ex beneficiis omnibus in diocesi decerpere, vel certum beneficium *seminario* addicere. Ad hunc modum ex præscripto

Academiis mores deperditos assument, bachanalia vivunt, & vix ea, quæ ad officium pastoris fidelis necessaria sunt, addiscant. Relicta vita academica mox ambiunt officium sacrum, jejuni admodum, crudi, & iis moribus præditi, quibus magis corrumpunt quam ædificant ecclesiam. Inde tam insignis pastorum malorum numerus, qui nil nisi turbas in republica dant. Consultum omnino esset, ut monasteria, monachis ejectis, ad hæc *seminaria* applicarentur, & redditus eorum in hos usus magis pios, proficuos & ecclesiæ salutare converterentur.

conci-

concilii Tridentini ordinanda sunt seminaria, quem acta S. Caroli scitissime exprimunt ^a.

VII. IN Francia idem placuit *statuto Blesensi art. 24. & Melodunensi an. 1629. art. 6.* hinc pluribus in diœcesibus habentur seminaria. Sed quum difficile videretur judicare de puerorum ingeniis, qui sæpe magno sumtu per plures annos in seminariis educati, non respondent expectationi: visum fuit, juvenes, qui jam in collegiis inferiorum studiorum cursum emensi essent, in seminaria recipere, in quibus theologiæ & disciplinæ Ecclesiasticæ operam navarent, eaque ætate discerent, qua ordinari & officiis adhiberi possent ^b. Hoc modo pleraque seminaria in Francia sunt veluti *domus probationum*, in quibus *clerici juniores* tentantur, & ad ordines officiaque Ecclesiastica præparantur. In his, prout vel ipsis necessarium, vel *statuto diœceseos consentaneum*, nonnullos menses vel annos commo-

Semina-
riorum in
Francia
quæ fa-
cies?

a) Ut specialim ostendit THOMASSIN, *de vet. & nov. eccl. discipl. P. II. lib. 1. c. 102. §. 7.*

b) Similia fere instituta reperiuntur in quibusdam Germaniæ provinciis. Etenim in ducatu Brunsvicensi quædam monasteria informandis studiosis, post vitam Academicam, destinata sunt, unde satis præparati desumuntur, qui ecclesiis præficiuntur cum fructu. In Academia Tubingensi itidem talia *seminaria* deprehenduntur, nec in hac nostra Fridericiana ignorantur, in quibus forsitan majori cum fructu, quam alibi, efformantur scholarum & ecclesiarum præfecti, per universam Germaniam dispersi, admodum ringentibus illis, quibus sanctior vita displicet.

rantur. Ad ea sustentanda vel beneficia unita, vel nova instituta sunt: quæ ubi deficiunt, clerus partem reddituum conferre tenetur. Sunt in iis pauperes, qui gratis aluntur: ceteri suo sumtu vivunt. Atque hoc modo recessimus quidem paullisper a *decreto Tridentino*, quod tamen generatim servatur, dum clerici ad unguem in iis formantur: quod institutum quam fuerit necessarium, eventus docuit.

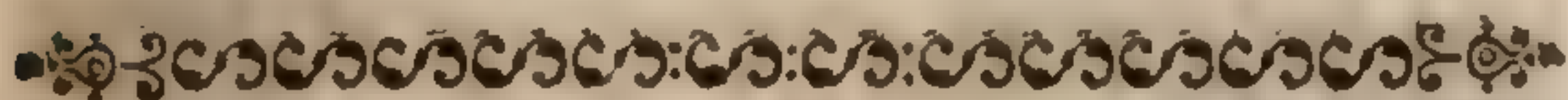
Institu-
tum PP.
oratorii,

& PP.
Missio-
nis,
qui non
sunt mo-
nachi,
nec reli-
giosi, sed
clerici sæ-
culares.

VIII. AD seminaria referri possunt *communitates eorum presbyterorum*, qui idem agunt, ut clericos digne educant, quales sunt in Francia *patres oratorii & patres missionum*. Nam PETRUS BERULLUS, postea cardina-
lis, an. 1613. Lutetiæ Parisiorum, ad exem-
plum Philippi Neri, Florentini, qui an. 1571. Romæ idem fecerat, instituit congregatio-
nem presbyterorum, quam *oratorium Jesu Christi* vocavit, ut in ea precibus & literis formarentur presbyteri, ad sacerdotium Jesu Christi prompti. Anno 1625. VINCENTIUS de PAULO, presbyter diœceseos Aquensis, itidem Parisiis instituit *congregationem presbyterorum missionis*, qui rudes ruri homines eru-
diendos sibi sumserunt. Sed & hi tamen se-
minaria colunt, in quibus clericos instituunt atque ad ordines præparant. Atque hi pres-
byteri oratorii, missionis ac similium congrega-
tionum non sunt monachi vel religiosi, quippe a votis solemnibus liberi, ac suorum bonorum domini. Et licet superiores suos habeant, Episcopo tamen parent, & in diœceseos clericis sæcularibus computantur, ad ani-

marum curam suscipiendam ac ad omnis generis beneficia capienda habiles.

IX. HAEC de diversis clericorum ordinibus, officiisque Ecclesiasticis potioribus dicenda videbantur. Quibus modis ordines amittantur, de eo videbimus *Part. III. c. 18. de poenis canonicis*. Quomodo officia, *Part. II. c. 19. seq. de acquirendis & amittendis beneficiis*. Sequitur alia personarum divisio.

C A P I T U L U M XX I.

DE ORIGINE ET PROGRESSU VITAE MONASTICAE.

I.

CHRISTIANI omnes sunt vel *regulares*, vel *seculares*. Regulares seu religiosi sunt, qui ex voto tenentur vivere ad certam regulam: Sæculares sunt ceteri fideles omnes, qui in sæculo h. e. in commercio humano mansere, sive sint *clerici*, sive *laici*; quæ subdivisio ad religiosos quoque pertinet.

Divisio
Christia-
norum
altera.

II. FUERE semper inter Christianos, Prim

c) Certa regula unice non facit *regulares*; nam etiam *clerici seculares* ad regulas vivendi adstringuntur, canonibus præscriptas, sed potius *votum paupertatis* hic omne fert punctum, quippe cui omnem perfectionem & sanctimoniam vitæ inesse credunt. Unde *clerici seculares* sibi adhuc acquirunt, & de bonis suis disponunt, non item *regulares*, quod proprietati rerum sese abdicaverint.

monachi
in Ægy-
pto,

Paulus,

Anto-
nius,

qui ad exemplum Joannis Baptistæ, propheta-
tarum & Rechabitarum, deserta coluere^d,
orationi, jejunio aliarumque virtutum exerci-
tio unice intenti. *Ascetas*, ab hoc exercitio;
Monachos, a solitaria vita, vocarunt. Cujus
generis homines principio statim prope Ale-
xandriam in Ægypto intra privatos parietes
occlusi vixere, meditantes scripturam & vi-
ctum manuum labore quærentes. Alii præ-
ruptos montes, & ab hominum vestigiis de-
serta loca petiere, præsertim quando persecu-
tionum æstus afflaverat Ecclesiam. Sic Pau-
lus, persecutionem Decii fugiens, adolescens
confugit in desertum Thebaidos, ibique man-
sit usque ad annum ætatis 113.¹

1) *Cassian. instit. l. 2. c. 5. Collat. 18. c. 5.*

III. ANTONIUS, itidem Ægyptius,
primus ingentem numerum solitariorum in
deserto collegit, eosque in commune vivere jus-
sit: unde Cœnobitarum^e nomen. Paullo post

d) Christianos plures in primitiva ecclesia sin-
gularem ἀσκησιν excoluisse, certum est; enim vero
pauciores hunc in finem in sylvas sese abdiderunt,
quin potius, inter homines viventes, sine voto, vi-
tam philosophicam amplexi sunt, testibus TER-
TULLIANO lib. II. de cult. femin. c. 9.º & ORIGE-
NE advers. Celsum lib. V. p. 264. Vita solitaria asce-
ticæ demum ex quorundam temperamento, ad soli-
tudinem proclivi, accessit, ut exemplum Narcissi do-
cet, teste EUSEBIO lib. VI. hist. eccl. c. 9.

e) Vel potius *monachorum* nomen. Antonio si-
ne dubio natales hujus vitæ solitariae debentur, quip-
pe qui primus fuit, qui discipulos adscisceret, & mo-
rem vivendi in desertis inculcaret, traderet, atque ad

Pachomius in eadem provincia celebra monasteria Tabennensia condidit, rexitque secundum regulam ab angelo quopiam dictatam. Hujus discipuli triceni vel quadrageni singulis domibus includebantur, quarum triginta vel quadraginta constituerunt monasterium: quorum unumquodque mille ducentos vel sexcentos habuit monachos, qui singulis diebus dominicis in communi oratorio convenerunt². Singula monasteria abbatem, singula domus superiorem vel præpositum, singula decenæ decanum habuere. Omnia monasteria unum eundemque agnovere superiorem seu præsidem, in cujus regione, pascha celebraturi, confluxere nonnumquam monachorum capita L. mille: idque ex solis monasteriis Tabennensibus². Præter quæ in cæteris Ægypti partibus alia fuere, veluti Scetenſia, Oxyriagica, Nitrosienſia, Mareotenſia. Atque hi monachi Ægyptii habebantur omnium perfectissimi, & veluti exempla ceterorum omnium.

Pachomius, quorum innumeris sectatores,

aliquando in una provincia 5000.

1) Hieronym. præfat. ad regul. Pachom.

2) Hist. eccl. l.20. n.19.

IV. ANTONII discipulus, Hilarion, Asia per Palæstinam, ad exemplum Ægyptiorum, plura constituit monasteria; quod institutum

Æthiæ instituta quodammodo componeret. PAULUS Thebæus discipulos nullos habuit, & soli fere Antonio innotuit. Cœnobitarum origo demum debetur PACHOMIO, qui discipulos suos a vita solitaria ad communem traduxit, ut in una domo, in desertis tamen, communem vitam agerent, uniusque imperio parerent. Mores eorum succincte tradit AUTOR tom.XX. hist. eccl. in disc. prælim. §.1.

per Syriam quoque receptum est. Basilius in Ægypto institutus fundavit in Ponto & in Capadocia nonnulla monasteria, quibus regulam præscripsit, compositam melioribus philosophiæ Christianæ principiis. Ex eo tempore vita monastica propagata est per omnem Orientem, per Æthiopiam, Persiam, ad Indos usque. Nec occidens in imitando hoc instituto segnior fuit *f*. Celebratur in Lerina, Provinciæ insula, magnum monasterium; ceteræque ad oram Dalmatiæ & litoris Italici insulæ monachis scaterere cœperunt; quamvis hi, Orientalium disciplina neglecta, laborem fugerent, & in jejuniis essent remissiores.

Europa.

Eremitæ
veteres,

V. EXORTI sunt etiam Eremitæ seu Anachoretæ & h. e. monachi perfectiores, qui, quum diu vixissent inter ceteras, studio domandi affectus & omnis generis virtutes exercendi, ab hominum consortio fugientes, remo-

f) Imo segnior videtur fuisse. In occidente hæc vita cœnobitica magis reprobata quam approbata fuit, ut non diffitetur HIERONYMUS in epist. 24. ad Paulum. Ad minimum Romæ hic usus vivendi in crimen vocabatur, nec tam facile receptus fuisset, nisi auctoritas Hieronymi & Athanasii intercessisset, qui disciplinam monasticam orientis admodum occidentalibus ecclesiis commendabant.

g) Non demum hi exorti sunt hac tempestate, sed anachoretæ cœnobitis antiquiores imo ipsum seminarium fuerunt, unde cœnobitarum consortia sunt enata. His vero, auctore Pacomio, introductis, quidam adhuc prætulerunt vitam solitariam, & communem vitam deserentes soli in sylvis & antris vivebant, more primorum monachorum, qui demum hoc nomine ex veritate rei insigniri poterant.

tiora deserta secuti, ut Deo propiores fierent, in separatis cellulis habitarunt. Atque hoc pacto sanctissimus quisque ad perfectionem enitebatur ¹⁾.

1) *Cassian. instit. l. 5. c. 36. Collat. 18. c. 6.*

VI. UTRUMQUE vitæ genus feminæ Feminæ
mona-
chæ. sectabantur, quarum multæ principio in communione, vel in deserto^b vivere, gubernatæ ab episcopis & monachis: ne quid dicam de virginibus & viduis Deo consecratis, quæ semper fuerunt in ecclesia, vixeruntque in separatis domibus, & postea in communione; sic tamen, ut neque civitates, nec hominum fugerent commercium.

VII. MONACHI fere omnes fuisse Monachi
laici &
rudes: Laiciⁱ. Nihil enim in iis requirebatur, quam sincerum propositum agendi pœnitentiam, & proficiendi in perfectione Christiana. Hinc admissi sunt omnis generis, omnisque ætatis

^b) Cum vero virginibus non æque conveniens esset vita solitaria in desertis, inde factum est, ut cœnobîa in earum usum in civitatibus extruerentur, atque inde tandem etiam virorum cœnobîa ad civitates tracta fuerint.

ⁱ) Inde 1.) offerebant in ecclesiis more ceterorum laicorum: c. 6. C. 16. q. 1. 2.) distinguebantur adhuc a clericis ævo Justiniani: l. 52. C. de episc. & cler. 3.) pœnitentiæ publicæ, æque ac ceteri laici subiciebantur, a qua immunes erant clerici: v. MORINUS de admin. pœnit. lib. VI. c. 13. 4.) laborabant ut laici: denique 5.) ante concilium Chalcedonense non ita subjecti erant episcopis, ut clerici, ne dicam ordines eos non recepisse, qui olim unice clericum faciebant, non tonsura aut diversus vestium usus.

homines, ne infantibus quidem exceptis, quos parentes offerebant ad pietatem erudiendos. Admissi sunt, volentibus dominis, servi: admissi sunt illiterati æque ac docti: nam multi eorum ne legere quidem poterant. Nec vires ingenii, nec corporis qualitates spectabantur; quum pro suarum quilibet virium modulo poenitentiam in se susciperet. *Vid. regul. Fru-
tuosi Braccar.*

soluti
præsides,
Sarabai-
ta;

vagabun-
di seu gy-
rovagi.

VIII. OMNES veri monachi *Cœnobii-
ta* fuere aut *Anachoreta*; sed statim innotuere
duo spuriorum monachorum genera. Alterum
eorum, qui quidem certo loco affixi, sed bini
vel trini conjunctim habitant, præsides desti-
tuti, propriamque voluntatem, obtentu vitæ
perfectioris, pro regula amplexi: qui *Sarabai-
ta* vocantur¹. Alterum eorum, qui *gyrovagi*
vel *errantes* vocantur, ceteris deteriores, qui
per provincias discurrebant, omnia monasteria
perreptabant, nullibi residentes, quasi qui nul-
libi vitam illam perfectam, quam se quærere
præ se ferebant, offenderent, abusi ad volupta-
tem comitate verorum monachorum, angulos
omnes perreptarunt, omnis generis homini-
bus, specie conversionis adjuncti, sub schema-
te monachali libidinum cœno volutabantur.

1) *Regula S. Benedicti c. 1. Reg. Magist.*

Mona-
chis præ-
scribitur
regula Be-
nedicti.

IX. POST ducentos, quibus vita mo-
nastica floruerat, annos S. BENEDICTUS,
qui diu in solitudine vixerat, diu monachos
rexerat, monasterio in monte Cassino, Romam
inter & Neapolin posito, quod ipse fundave-

rat, regulam præscripsit^k, Orientalium institutis mitiorem, permissio modico vini usu, permissis præter panem duobus ferculis, remissoque jejunio quotidiano; labore tamen manuario, exacto silentio & solitudine servatis³. Tam sapienter hæc regula concepta videbatur, ut *monachi occidentales* plerique eam amplecterentur, paullo post etiam in Franciam migrantem.

1) *Hist. eccl. l. 32. n. 4. Reg. S. Bened. c. 40. 41. 42.*

X. UT Longobardi per Italiam, Saraceni per Hispaniam monasteria destruxerunt: sic in Francia bella continua, a regibus Merovingicis gesta, mores everterunt, expilatis monasteriis, quæ vel donationibus, quas virtus monachorum comparavit, vel monachorum industria quæsitis divitiis abundare ferebantur. Carolus M. qui rempublicam nobis restituit, disciplinam quoque reduxit, adiutore pulcherrimi facinoris S. Benedicto Aniano, quem Ludovicus Pius constituit monasteriorum omnium præsidem¹. Hic est ille Benedictus, qui delineavit prima elementa reformationis Aquisgranensis². Multum tamen

Aquisgranensis

k) Scripta est hæc regula circa annum 530. de qua agit A U T O R tom XX. *hister. eccl. in disc. pralim.* § 2. Ante eum tot fere regulæ monasticæ erant, quorū monasteria, & quilibet Abbas pro suo ingenio & temperamento præscribebat monachis regulas, existimans, per regulas hæc veram vitæ sanctioris perfectionem impetrari posse. Non tamen tria vota, hodie usitata, ex regulis B E N E D I C T I derivari possunt, sed inagis ex usu et interpretatione pedetentim recepta videntur.

veteris licentiæ superfuit. Nam labor corporis, obtentu studiorum & orationis, neglectus est. Abbates facti sunt *domini seculares*, instructi vasallis, & cum episcopis ad parlamenta admissi, cum quibus paria facere cœperunt. Bellis civilibus, ut ceteri domini, immisti, armatis vasallis & servis ante prima signa ibant, nec fere alio modo deprædationes vitare poterant. Fuerunt etiam domini laici, qui obtentu protegendæ monasteria, vel a rege, vel a semetipsis impetrarunt monasteriorum possessiones, adscito abbatum titulo¹. Normanni Franciam percurrentes cuncta penitus pessumdederunt. Monachi, quibus effugium patuit, deposito habitu monachali, reversi ad penates, vel arma sumserunt, vel aliud vitæ genus secuti sunt. Quæ superfuere monasteria insidebantur a monachis tam rudibus, ut ne quidem regulam legere possent, superiores habentibus vel peregrinos vel intrusos³.

1) *Hist. eccl. l. 45. n. 37. l. 46. n. 28.*

2) *Tom. 7. Concil. p. 1509.* 3) *Concil. Troslei. c. 3.*

Clunia-
censis,

XI. PROLAPSAM disciplinam monasticam instauravit S. ODO in domo Cluniacensi, quam Berno Abbas an. 910. fundave-

1) Hinc passim in *antiquitatibus* hujusmodi abbas laicus vocatus fuit *Abba-Comes*. In *capitularibus lib. III. c. 8.* ita de hoc cavetur: *Abbatibus quoque & laicis specialiter jubemus, ut in monasteriis, quæ ex nostra largitate habent, episcoporum consilio & documento, ea, quæ ad religionem canonicorum, monachorum, sanctimonialium pertinent, peragant, & eorum salubrem admonitionem in hoc libenter audiant, & obe-*

rat^m I. Secutus regulam Benedicti paullulum immutatam, *attrum* amictum prætulit. Monachos jugi orationi intentos esse voluit, qui psalmodiis sic distrahebantur, ut labori corporis parum temporis relinqueretur. Horum regula admodum adamata brevi tempore magnos progressus fecit. Non solum nova monasteria iis ædificata, sed & vetera assignata sunt, quæ reformarunt, atque *abbati Cluniacensi* subjecerunt. Fuere & monasteria hujus ordinis *aggregata*, quæ Cluniacensem abbatem superiorem non agnoverunt. Sæculo X. & XI. nihil in ecclesia fuit hoc ordine illustrius.

1) *Hist. eccl. l. 54. n. 45.*

XII. D O M U S Cluniacensis primis qua monachos soli pontifici sub- foundationis literis peculiari S. Petri & papæ tutela commendata est, admonitis cunctis sæ-

ficis sub- *dians*. Per modum commendationis seu administrationis hæc monasteria possidebant, quod id exigeret necessitas reipubl. ut dicitur in concilio Paris. VII. de anno 829. unde *commendæ laicorum* dicta, quarum facta plenius refert THOMASSINUS de vet. & nov. eccl. discipl. P. II. lib. 3. c. 16. seqq.

m) WILHELMUS dux Aquitanix hoc monasterium anno 910. fundaverat, Abbate BERNONE ibi constituto, qui ope Hugonis monachi disciplinam monasticam restaurare, & ad strictiorem observantiam regularum Benedicti monachos adstringere studebat. Opus a Bernone inchoatum demum exædificavit perfecitque Odo. Sed etiam hæc monachorum familia tandem defecit a pristino ardore, atque celebritatem priscam amisit, partim ob copiam bonorum, quibus abundabat, partim ob vitam otiosam, ad quam ex regularum præscripto ducebantur, ut non diffiteatur AUTOR tom. XX. hist. eccl. in disc. prælim. §. 3.

cularibus & ecclesiasticis potestatibus, ne quid committerent, quo minus monachi bonis suis & libera abbatem eligendi facultate gauderent¹. Hoc titulo² ab episcopi jurisdictione se exemptos putarunt, & similem exemptionem ad omnia monasteria, a domo Cluniacensi propagata, extenderunt. Hæc est prima plurium familiarum uni capiti parentium congregatio pontifici soli subjecta, & unum corpus seu, nostro more loquendi, unum ordinem monasticum constituens. Nam antea licet cuncti monachi sequerentur regulam Benedicti, monasteria tamen nec omnia uni capiti subjecta erant, nec episcopis obedientiam detrectabant. Sed & ordo Cluniacensis quo latius propagatus est, eo majus disciplinæ detrimentum sensit, dimissis melioribus monachis ad novas sedes quærendas. Sic intra ducentos annos mira morum corruptione deformatus est².

1) *Guilielmi comitis testament. tom. 9. Concil. p. 565.*

2) *Bern. Apolog. ad Guil. abb. c. 7. seq.*

Cister-
ciensis,

XIII. SUCCESSIT an. 1098. novus vitæ monasticæ instaurator, Robertus, Mole-

Hæc omnia ostendunt evidenter, per regulas monasticas, qualiscunque reformatio suscipiatur, vitam sanctiorem impetrari non posse.

n) Sed hunc titulum non agnoverunt patres concilii Ansanii anno 1025. celebrati, in quo causa exemptionis hujus domus sub examen vocata, & privilegium hoc ipso jure nullum declaratum est. Neque enim ea potestate agere posse pontificem contra canones, quibus ipsemet esset subjectus, crediderunt patres. Si Successores pari ausu conatibus papalibus sese opposuissent, tot exemptiones postea factæ haud

mienſis abbas, fundata domo Cifterciendi^r. Ille ſecutus ad verbum ſine additamentiſ *regulam Benedicti*, laborem corporis, exactum ſilentium, ſolitudinemque reduxit, renunciavitque omnis generis diſpenſationibus & privilegiis. Reſumſit veſtem *candidam*. Unde Cifterciendiſ *candidi*, quemadmodum Cluniacendiſ *atři* vocantur monachi. Hujus ordinis monaſteria an. 1119. peculiari pacto, quod *chartam caritatis* vocant, in unum corpus coierunt, ac veluti *Ariſtocratiam*^o quandam conſtituerunt, ut evitarent incommoda regiminis monarchici Cluniacendiſ. Placuit enim, ut abbates alter alterius viſitarent monaſterium,

ſuiſſent. Enimvero anno 1063. in concilio Cabilonenſi denuo hujus exemptionis cauſa agitata, & remiſſiori ſtudio ita excuſſa, ut pro ea a pſtribus hujus concilii pronunciatum fuerit. v. HARDUIN. tom. VI. concil. P. 1. p. 1139. ſeqq.

o) Quæ tamen in aliis ordinibus ruruſ in monarchiam quandam, temperatam tamen, declinavit. Inſtitutam ordinis Cifterciendiſ approbavit INNOCENTIUS II. cujuſ epistolam referunt MARTENE & DURANDUS in theſ. anecd. tom. I. p. 389. & poſtquam idem reliquis ordinibus impoſuit INNOCENTIUS III. novi *duces ordinum* creati ſunt. Caput ſingulorum ordinum ab hoc tempore fuit *generalis*, magiſtratum eminentem gerens, ut *Papa ordinis* cenſeretur. Ut plurimum Romæ commoratur, & juribus totiuſ ordinis invigilat, atque *capitulo præſidet generali*, ex provincialibus collecto. Huic ſubſunt *provinciales*, ſingularum provinciarum, in quaſ ordines ſinguli diviſi, duces & capita ſubalterna, quæ *provincialia capitula* cogunt, convocatiſ illiuſ provincie abbatibus. Ita hodie cohærent ſinguli ordines, ut novam quandam *republicam monaſticam* conſtituere videantur.

habereturque singulis annis conventus abbatum, quorum placita totum ordinem obligarent. Quod institutum tam salutare visum, ut reliqui ordines idem facerent, & exemplum concilio Lateran. magno c. 12. commendaretur². Admiratione virtutum^p, quibus Cistercienses excellebant, ordo ille brevi tempore omnem Europam peragravit. Nam intra annos LVII. iam D. ejus monasteria numerabantur. Primæ Cisterciæ filiæ fuerunt monasterium *La-Ferteum*, *Pontinense*, *Claravallense*, *Morimontense*, suis adhuc privilegiis clara. Claravallense conditum fuit an. 1115. a S. Bernardo, Cisterciensi monacho. Sed hujus viri sanctitas tam illustris fuit, ut a plurimis ipse habeatur totius ordinis conditor, & *Cistercienses* monachi audiant *Bernardini*.

1) *Vid. Exordium Cisterc. Hist. eccl. l. 64. n. 64.*

2) *c. 7. X. de statu monach.*

C A P. XXII.

DE CETERIS RELIGIOSORUM ORDINIBUS.

I.

Canonici
regulis
subiecti

IN emendatione cleri quoque desudavit sæculum XI. Calamitates enim publicæ, quæ

p) Eadem virtutum admiratio iis quoque infinita bona peperit, quibus sub incunabulis suis destituebantur, nec ea magnopere captabant, quod animadvertissent affluentiam bonorum Benedictinis admodum damnosam fuisse. Ex hoc capite paupertatis va-

monachorum disciplinam everterant, facilius clericos, ab hominum commercio non separatos, perdiderunt, ut non solum convictum desererent¹, sed & passim concubinis uterentur. His vitiis obviam ivit PETRUS DAMIANUS², eoque impulsore Nicolaus II. an. 1059. concilium CXIII. episcoporum Romæ convocavit, quo, simonia & concubinato damnato, statutum est, ut clerici *communi dormitorio & refectorio* uterentur, eaque, quæ ab ecclesia accipiunt, in commune conferrent, vitamque agerent apostolicam, h. e. omni proprietate destitutam². Idem decretum in concilio plus C. episcoporum, ab Alexandro II. 1063. convocatorum, repetitum. Qui igitur clerici, proprietate abdicata, ad nutum horum decretorum vivere constituerunt, ii *canonici regulares*; qui autem laxiorem disciplinam mordicus tenere, *canonici seculares* audierunt.

1) Opusc. 24. dist. 23. c. 1.

2) Hist. eccl. l. 60. n. 31. l. 41. n. 5. 6.

ria privilegia a pontifice impetrarunt, quæ tamen postea revocanda esse censuit, quod abbatia hujus ordinis multis possessionibus ita essent ditata, ut multi viri ecclesiastici graves querelas contra Cistercienses moverint. c. 9. X. *de decim.* Hoc modo ditati in easdem corruptelas inciderunt, quæ Cluniacenses infecerant.

q) Etenim sæculo XI. mira metamorphosis in plurimis capitulis facta est. Canonici, ex abundantia bonorum animosiores facti, cristas erexerunt, & communem vitam deserentes singuli seorsim res suas habere cœperunt, v. TRITHEMIUS in *chron. Mirsaug.* ad ann. 977. Hoc admodum ægre habuit eos, qui omnem sanctitatem & perfectionem Apostolicam in *vita communi* quærebant. Hinc de nova reforma-

sequun-
tur regula
lam Au-
gustini.

II. QUUM autem regula Aquisgra-
nensis in nonnullis falleret, recursum est ad
institutionem AUGUSTINI, dictumque, ca-
nonicas regulares sequi *regulam Augustini*,
quamquam non satis constet, quodnam e scri-
ptis Augustini pro regula assumptum sit, num
sermone de *vita monastica* 355. 356. an vero
epistola ad monasterium, cui soror ejus præerat.
Quidquid hujus est, *regula Augustini* ex eo tem-
pore generatim clericis religiosi, quemadmo-
dum regula Benedicti monachis, proposita fuit.

Præmon-
straten-
ses,

III. CANONICORUM regularium sæ-
culō XI. & XII. magna fuit auctoritas, quum
in plerasque ecclesias cathedrales reciperen-
tur^r. Ipse Alexander II. eos recepit in eccle-
siam suam patriarchalem S. Joannis in Late-
rano, quæ congregationis cujusdam caput fuit.
In Francia idem contigit, teste ecclesia S. Ru-
fi prope Valentiam ad Rhodanum, & S. Vi-
ctoris apud Parisios an. 1110. Sic ad exem-
plum novorum ordinum monasticorum *cano-*

tionem cogitatum, nihilque consultius visum fuit, quam
eos, qui nondum vitam communem deseruerant, vo-
to paupertatis adstringere, quo bonis inhiare & quæ-
qui operam dare prorsus dediscerent.

r) *Regula Augustini* dicta meo judicio fuit, non
quod ab Augustino *formaliter* præscripta, sed quod ad
ejus mentem & intentionem accommodata fuerit,
quia itidem clericos *voto paupertatis* obstrinxit, non
item CHRODOGANGUS, primus canonicorum,
qua talium, conditor. Neque enim constat, Augu-
stinum peculiarem regulam clero suo, more monasti-
co collecto, præscripsisse. conf. *Histoire du clergé se-
culier & regulier, tom. 1. Part. 2. p. 126. sqq.*

nici

nici separata corpora constituere cœperunt, in quibus ordo *Præmonstratensium*, a S. Norberto an. 1120. fundatus, omnium est illustrissimus².

1) *Molinæi Rust.* 4. 2) *Hist. eccl.* l. 67. n. 17.

IV. EXPEDITIONES cruciatæ novum atque hætenus inauditum genus religiosorum pepererunt, *equestres* scilicet ordines, quorum celeberrimus est ordo *S. Joannis Hierosolymitani*¹, qui originem suam debet xenodochio. Inde a temporibus Raymundi de Puteo, qui tertius fuit xenodochii illius rector, tria hominum genera, videlicet *equites*, *fratres servientes* & *clerici*, hunc ordinem constituerunt, quod patet ex bulla Anastasii IV. an. 1154.¹. Amissa terra sancta, Rhodum an. 1310. indeque an. 1530. Melitam Insulam petierunt.

Equites
regulares
Joanniti-
ci.

1) *Hist. eccl.* l. 70. n. 12.

V. IN Hispania, quum ea ex parte a Saracenis etiamnum premeretur, plures ordines militares instituti fuerunt, quorum alii Au-

& Hispani-
ci.

3) Nam pedetentim hic ordo novas ex variis reformationibus produxit familias, quæ ad LXVI. creverunt, relatæ in *cit.* 11. p. 139. tum habitu, tum novis quibusdam legibus distinctæ, generatim tamen AUGUSTINI ordini nomen dantes. *Præmonstratenses* vel ideo inter eos inclaruerunt, quod tum austeritate vitæ & perpetua abstinentia, tum paupertate sese ab initio omnibus probarent, & reliquis hujus ordinis familiis, laxiorem vivendi usum sequentibus, longe præferendi viderentur. Verum post an. 1245. indulgentia paparum & liberalitate procerum admodum declinarunt ab austeriori disciplina primæva, &

gustini, alii Benedicti, alii Cisterciensium regulam secuti sunt: intra solos Hispaniarum fines contenti, maximam partem in statum sæcularem & confraternitates equitum abierunt, qui matrimonia contrahunt, nec ab aliis equitibus distinguuntur, nisi quod insigne ordinis super amictu gestant, & *commendis* potiuntur. Cujus generis confraternitates sunt Ordines S. Michaelis, S. Spiritus, aurei velleris, periscelidis, & si qui alii principum privata devotione instituti".

Hospita-
larii,

VI. SUNT etiam plures ordines *hospitalariorum*, qui vel ægrotantium, vel viatorum, religionis causa, curam habent. Hi omnes sequuntur regulam Augustini, quippe a clericis originem habentes; nec equites Joannitici ob aliam causam Augustini regulam observant, quam quod sunt hospitalarii. Alii *re-*

liberalius vivere cœperunt, ut gloria priorum morum admodum decreverit.

1) Ab initio hic ordo non *equestris*, sed mere *monasticus* fuit, pauperum, infirmorum & maxime peregrinantium in usum erectus. In *equestrem* transformatus est, postquam anno 1118. templarii coaluerunt, quibus *militia sacra* pro scopo fuit, quorum vestigiis inhæserunt, & per universam Europam immensum bonorum cumulum acquisiverunt, quod principes, magnates, nobiles & in genere latifundia possidentes, sese huic ordini adjungerent, & professione cum voto *paupertatis* facta, terras, ditiones, civitates, aliaque bona amplissima ordini, ut legitimo militum mortuorum heredi, relinquerent. Ita *votum paupertatis* admodum huic ordini profuit, eique tot bona acquisivit. Idem judicium ferendum de ordine *templariorum* & *teutonico*.

redemptioni captivorum speciatim semet addixerunt*.

VII. SED omnium religiosorum celeberrimus est ordo *mendicantium*. S. DOMINICUS, Osimensis in provincia Castellana canonicus, episcopi sui in itinere comes, an. 1206. in Septimania substitit, ad conversionemque Albigensum animum adjecit, una cum aliis nonnullis presbyteris. Quum rem bene gereret, HONORIUS III. an. 1216. clericis, in prioratu S. Romani Tolosani ad regulam S. Augustini viventibus, ad quam Dominicus, veluti canonicus, jam obstrictus erat, qui clericos illos regebat, peculiare privilegium impertivit: qui vocati sunt *fratres predicatorum*.

mendicantes, iique vel dominicani seu fratres predicatorum,

VIII. IISDEM temporibus FRANCISCUS, mercatoris Assisiensis filius, qui, extremam paupertatem professus, voce & exemplo omnes ad poenitentiam excitabat, nonnullos socios, partim clericos, partim laicos, ad-

vel Franciscani seu fratres minores,

u) De his eorumque institutis & juribus consulendus est ANDREAS MENDO *de ordinib. milit.*

x) Alias vocantur *fratres domus S. Trinitatis*; viventes sub praelato, quem *ministram* appellant. Tertiam partem reddituum redemptioni captivorum impendere tenentur. Instituta eorum confirmavit INNOCENTIUS III. *lib. I. ep. 481.* edit. BALUZ. in qua illa specialiter referuntur.

y) Ex male intellectis Christi verbis *Matth. X. 9. nolite possidere aurum, neque argentum, neque pecuniam in zonis vestris &c.* Franciscum deceptum fuisse, optime observat AUTOR *tom. XX. hist. eccl. in*

scivit, ipse literarum pæne rudis, & spreto presbyteri gradu, diaconi ordine contentus. Ipse laborem corporis exercuit, suisque commendavit, sic tamen, ut, si opus esset, panem emendicare non crubescerent. Eos *fra-*

disc. prælim. §. 8. cortici verborum inhærendo, eaque ab antecedentibus & consequentibus sejungendo. Id unice scilicet Salvator præcavere voluit, ne miraculis & prædicatione evangelii quæstum facerent, non autem ut tam *irrationabilem pauperiam* ambi-
rent, & ambitiose sub specie humilitatis quærerent. Addit Noster; ruditatem sæculi iis maxime profuisse, præsertim cum ordinarii pastores ut plurimum essent rudes, jejuni & ignavi, quorum defectum supplebant. Interim a monachorum moribus alieni erant: in poenitentia prædicanda occupati peragrabant mundum, docebant vagi, & imprimis **URBANO II.** utiles erant in commendanda expeditione in terram S. sicuti cum *Dominicanis* sese quoque venditionibus indulgentiarum manciparunt. Quantum barbara horum superstitio ecclesiæ corruptionem promoverit, notum est, nec **AUTOR** cit. l. dissimulat, sed horum mores egregie depingit firmatque ipsius **BONAVENTURÆ** testimonio. Audiamus **MATTHÆUM** Paris. ad ann. 1243. *morituris magnatibus & divitibus, quos norunt pecuniis abundare, diligenter insistant, non sine ordinariorum injuriis & jacturis, ut emolumenis inbient, confessiones extorqueant, & occulta testamenta, se suumque ordinem solum commendantes & omnibus aliis præponentes. Unde nullus fidelis, nisi prædicatorum & minorum rogatur consiliis, jam credit salvari. In acquirendis privilegiis solliciti, in curiis regum & potentum consilarii & cubicularii, & thesaurarii, paranympbi, & adulatores & mordacissimi reprebenses, vel confessionum detrectores vel incantii redargutores.* Admodum false quoque, sed tamen vividis coloribus eorum mores delineat **ERASMUS**, tum in colloquio, cui titulus: *funus*, tum in eo quod inscribitur, *Πρωτοπλαστίας Franciscani.*

tres minores, quasi ceteris inferiores, appellavit, formavitque ad certam regulam, ab Honorio III. 1223. confirmatam, quam eodem tempore civis ejus, S. Clara, cum virginibus suis amplexa est, quarum ordo vocatur *secundus* S. Francisci ordo, quemadmodum *tertius* consistebat ex viris & feminis, in hominum cœtu, immo etiam in matrimonio, viventibus, sed tamen peculiari voto ad pietatem & ad regulam Franciscanam, quoad ejus fieri poterat, obstrictis.

IX. EODEM sæculo ineunte Albertus, ^{vel Carmelita,} patriarcha Hierosolymitanus, Eremitis, in *monte carmel* austeram vitam viventibus, regulam præscripserat: quorum nonnulli in Europam profecti confirmationem regulæ impetrarunt an. 1226. Ludovicus IX. Parisios eos traxit an. 1254. quos *Carmelitas* appellamus.

X. ILSDEM temporibus Alexander IV. ^{vel Eremitæ Augustiniani.} plures *eremitarum*, cum nomine, tum institutis differentes, congregationes conjunxit sub appellatione *eremitarum S. Augustini*. Atque hæ sunt quatuor potiorum *ordinum mendicantium* origines. Nam hi omnes præ se tulerunt abdicationem plenam omnis proprietatis, ut ne quidem in commune quid proprii possiderent, sed diurna fidelium stipe viverent. Plèrique eorum clerici fuere, literis, prædicationi, administrationi sacramentorum, conversioni hæreticorum & peccatorum insudantes. His officiis *Dominicani* præcipue vacabant, quemadmodum extremum paupertatis studium

Franciscanos potissimos auctores habet. Sed paullo post eadem prorsus horum ordinum, qui subito immensum excrevere, facies emer-
sit. Propositum iis fuit, conjungere perfe-
ctiones vitæ *monasticae* & vitæ *clericalis*; auste-
ritatem vitæ & vestitus, orationem, literas &
aliorum hominum emolumentum. Sed *functio-
nes clericales* obfuerunt labori corporis, soli-
tudini & silentio veterum monachorum^z;
quemadmodum obedientia superioribus præ-
standa, qui eos sæpe ex domo in domum, ex
provincia in provinciam transtulerunt, impe-
divit stabilitatem veterum clericorum, qui
Ecclesiis suis unice affixi, Episcopis plenissime
paruerunt.

Congre-
gatio cle-
ricorum
Theati-
norum,

XI. INDE sæculo XVI. plures novæ
clericorum congregationes emerferunt, qui-
bus emendatio morum & disciplinæ ecclesiasti-
cæ, nec non novarum hæresium impugnatio,
fuit proposita^a. Prima est *Theatinorum*,

z) Paulo lenioribus verbis taxat mendicantium
mores, quos *liberiori calamo* depingit *cit. tom. XX.
§. 11.* simulque eorum disputationes subtiles enarrat,
sophismatibus magis, quam solidis rationibus nixas.
Denique addit rebellioem eorum, motam contra JO-
ANNEM XXII. cujus depositionem ope LUDOVICI
Bavari promoverunt.

a) Sed eventus docuit, hanc similesque congre-
gationes, pro reformando clero compositas, ad finem
obtineundum inidoneas, magisque aptas fuisse ad no-
vos abusus introducendos, quam veteres eradicandos.
Etiam hic ordo novus, quod primi ejus conditores
omni renuntiassent proprietati, *mendicantium* nume-
rum auxit, ut præter quatuor priores hic *quintus cen-*

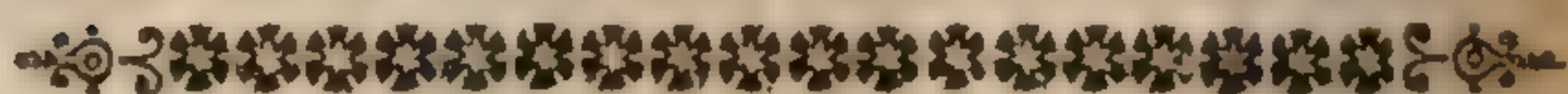
quos Marcellus Cajetanus, Vicentinus, & Petrus Caraffa, Neapolitanus, tum Theatenfis Episcopus, post Papa Paulus IV. an. 1524. collegerunt.

XII. DECEM post annis Ignatius Loyola ex voto, quod cum X. primis sociis in oratorio Montismartrensi prope Parisios emiserat, novæ societatis institutum prædixit, a Paulo III. 1540. confirmatum. Huic aliorum hominum emolumentum, institutio juventutis, prædicatio, hæreticorum refutatio, pœnitentiæ administratio, propositæ fuere. Nomen *societatis Jesu* placuit, quod per universum orbem habitatum penetravit successu in omnium oculos incurrente. Sunt in ea quadruplicis generis homines, *discipuli, coadjutores spirituales, professi & coadjutores temporales*. *Professi* totius societatis robur sunt, nec ex prima instituti approbatione ultra LX. esse debent: sed summa eorum cum necessitas, tum utilitas legem migravit. *Coadjutores spirituales* sunt presbyteri adgregati, iisdem functionibus, quibus *professi*, vacantes, si institutionem Theologiæ exceperis: eodemque vinculo societati devincti. Sed societas illos pro lubitu dimittere potest. *Coadjutores temporales* sunt instar *fratrum laicorum* inter monachos^I. In Francia sine discrimine, ex quo votum nuncuparunt, religiosi habentur, nec, si e socie-

feri debeat, non citra illorum dolorem, ut ERASMI colloquium, quod *funus* incribitur, declarat, in quo sub appellatione *cruciferorum* denotantur.

tate excedunt, hereditates petere possunt. Præter tria vota ordinaria professi spondent Papæ *devotam obedientiam* in omnibus, quæ ad salutem animarum & ad fidem propagandam pertinent. Sed Papa non utitur jure suo, quod permittit *Jesuitarum generali*¹⁾. Et isti quidem sunt illustriores religiosorum hominum ordines, qui ad quinque genera, *monachorum* videlicet, *canonicorum*, *equitum*, *mendicantium* & *clericorum regularium*, reduci possunt.

1) *Constit. societ. Jes. part. 2. c. 1.*

CAP. XXIII. DE VOTIS ET DE PROFESSIONE RELIGIOSA.

I.

Religiosi
ad regu-
lam ad-
stringun-
tur voto.

HOMO religiosus nostro sensu est *Christia- nus*, solemnî voto ad consilia evangelica, moribus & vita, secundum regulam quamdam, in Ecclesia approbatam, exprimenda, obstrictus^{c)}. Votum igitur solemne primario

b) Hic illimitatum gerit magistratum, & *monarchice* societati imperat, ut fere *absolutum regem* societatis eum dicere possis, in quo a reliquorum ordinum generalibus admodum differt, qui restricta admodum & *temperata* gaudent præfectura.

c) Olim *vita religiosa* abstinentes a ceteris distinguebat, non *vota*: nunc *vota* fere sufficiunt, quæ si susceperis, religiosus es, maxime si hypocritice *regulas* præscriptas ad amissim impleveris. Ita omnis virtus, sanctimonia vitæ, & perfectio christianismi

constituit religiosum. Est autem VOTUM promissio Deo facta de quovis bono opere, ad quod non tenebamur, veluti jejunio, eleemosyna, peregrinatione religionis causa suscipienda. Ad votum faciendum requiritur ætas matura, h. e. plena pubertas, libertas & facultas votum implendi¹. Sic uxor vovere non potest sine consensu mariti⁴. Votum simplex est quod fit privatim sine solemnibus. Hoc quidem conscientiam æque obligat²; sed, si sine prædeliberatione emissum, si difficile impletu, remitti potest, alterumque bonum opus alteri substitui: & generatim quodlibet votum pleno jure redimitur professione religiosa. Simplicia vota regulariter remittit Episcopus.

1) c. 2. X. de voto.

2) c. 8. X. de voto.

II. AD emittenda vota solemnia pro amplexenda vita religiosa a diversis diversis intra pubertatem primam & plenam anni requiruntur. Concilium Tridentinum¹ annos requirit XVI. & professiones infra eam ætatem

quod emittunt XVI. annis majores.

in his votis tribus deprehendi creduntur, ut perfectiores existimentur, qui ex voto abstinent, quam qui sine voto castitati per omnem vitam student, quod in voto cultus cujusdam divini species vulgo collocata fuerit. Hæc opinio plures novos peperit errores.

d) Nec maritus sine consensu uxoris. Excepit INNOCENTIUS III. votum ultramarinum, quod maritis etiam citra voluntatem uxorum suscipere permissum fuit. c. 9. X. vers. in tanta d. vot. Prævidit, rarius consensuras esse uxores in hanc periculosissimam expeditionem, eamque ita impeditum iri ut plurimum, si ab uxorum voluntate voti hujus vigor dependeret.

Solemni
ritu.

irritas declarat, ac præterea *unum* ad minimum *annum* initiandis dandum censet. Concinit statutum Blesense *art. 28.* ac dispositiones de bonis intuitu professionis infra eam ætatem factas irritas habet^e. Professio autem fieri debet *solemniter* i. e. initiandus publice viva voce formulam voti recitat, & in scriptis manu sua signatam tradit, quæ probationis causa in scriniis reponitur². Abolitæ enim sunt professiones *tacita* vel *presumptæ*, quibus, qui ultra annum habitu religiosorum in monasterio commorati fuerant, pro professis sunt habiti³. Quare post noviciatum absolutum candidatus, si non admittitur ad professionem, dimittendus est⁴.

1) *sess. 25. refor. c. 15.* 2) *Molin. refl. 55.*3) *c. 22. X. de regularib.* 4) *Conc. Trid. ib. c. 16.*sine pre-
tium,

III. CREBRO atque iterato prohibitum est, ne nummis divendatur aditus ad vitam religiosam, quod *simoniam*^f sapit¹. Professio reli-

e) Id sine dubio intelligendum de *dispositionibus* inter vivos irrevocabilibus, quas itidem admodum restrinxit *concil. Trid. sess. XXV. de regul. c. 16.* ut ante annum probationis finitum votumque nuncupatum semper integrum sit novitio, propositum mutare & ad sæculum reverti.

f) De hac Simonia vel quasi specie agit ESPE-
NIUS *diff. de vitio Simonie circa ingressum religionis*, quam opusculis conjunctim editis *P. II. c. 1.* inseruit. Supponit statum religiosum esse spirituales & sic materiam Simonie: sustentationem spiritualibus esse annexam, adeoque nequidem pro hac aliquid exigi posse. En fundamentum, quod tam infinitas *Simonie* species peperit, relatas a Dn. PERTSCHIO *tr. de Simon.*

gioſa merum ſpectrum eſt, ſi non ad divina & æterna dirigitur. Semper tamen venientibus permiſſum fuit, bona ſua vel bonorum partem vel ſecum afferre, vel a parentibus accipere ². Præterea ſi monaſterium alendis pluribus hominibus non ſufficit, nemo bonus propterea repudiari debet, ne qua recipiatur pecunia. Superiorum igitur conſcienciæ totum hoc negotium permittendum, qui gravem Numinis offenſionem incurrunt, ſi *ſpe lucri* indignum hominem recipiunt. Ex inſtituto Caroli Boromei ³ Episcopuſ arbitretur, quid dandum ſit, prout neceſſarium id eſſe videt. Profefſio autem involvit inter religioſum & conventum obligationem reciprocam ⁸, ut nec ipſe monaſterium relinquere, nec monaſterium eum ejicere, quocumque obtentu, poſſit, ne ad incitas redigatur, ſuæque familiæ oneroſuſ fiat.

1) c. 40. X. de Simon. c. 64. q. 1. c. 2. & 3.

2) THOMASS. part. 4. l. 3. c. 14. & 15. S. Thom. 2. q. 100. a 3. ad 4.

3) Concil. Mediol. II. de monial. c. 2.

IV. RELIGIOSORUM eſt perſeverare in vocatione ſua. Veterum præcepto nec monachis, nec canonicis regularibus de monaſterio in monaſterium migrare permiſſum ¹.

Ordinem
eum or-
dine per-
mutare
non licet,

g) Ea de cauſa quoque annuſ probationis non tantum in favorem novitiorum introductuſ, ſed ipſius monaſterii cauſa quoque exigitur, ut ille aſperitates ordinis & vim obligandi voto coherentem recte examinare; hoc vero mores novitii valeat experiri. Hinc nequidem a volente monaſterium intra annum profefſionem recipere cogitur.

nisi du-
riorem
ample-
ctaris.

A quo instituto licet mendicantes alique re-
centiores ordines recesserint, semper tamen
in congregationibus suorum ordinum perma-
nent. In universum autem prohibitum est,
ne quis ex altero ad alterum ordinem transfu-
giat ². Excipiuntur tamen, qui virtutis amo-
re ad ordinem austeriorem ^b adspirant. licet
superioris veniam, quam tamen expetere de-
cet, non impetraverint ³. Mendicantes ta-
men, nisi cum pontificis venia, in alium,
quam Carthusianorum ⁱ ordinem, se recipere
nequeunt. Interim hæc exceptio licentiæ an-
sam dedit, & successioni ab institutis veterum
monachorum Benedictinorum & Cluniacen-
sium. Nam religiosi strictioris observantiæ,
nec tamen rigidissimæ, si propriæ conscientiæ
stimulis non retinentur, impediri nequeunt,
quo minus posterioribus, utut manifeste re-
missioribus, adgregentur. Quod sæpe fit obti-
nendorum beneficiorum regularium causa, vel

b) Sed de gloria *austeritatis* adhuc inter se cer-
tant ordines, imo affectata *austeritas vitæ*, ad regu-
las monasticas efformata, & ad certas leges adstricta,
nunquam perficere potest studium veræ *pietatis* & so-
lidæ *sanctitatis*. Imo austerior vitæ usus sæpe *irratio-
nabilis*, & naturæ humanæ ita adversus est, ut *du-
rationem* ejus minuat, tollat, & ante tempus finiat,
ut *acta SS.* docent. An vero talem disciplinam ulli-
bi Salvator præscripsit? conf. P. PEZIUS tom. II.
anecdor. P.2. p.30. seqq.

i) Forsan ideo, quod inter hos demum *in officio*
contineri queant, id quod ægre in aliis ordinibus im-
petrari potest, quibus ob *vagam vitam*, cui assueti sunt,
inolestissimi esse solent.

ut errantibus claustra & obedientiam evitare liceat contra disertam prohibitionem ⁴.

1) c. 5. X. Regular. 2) Concil. Trid. sess. 25. c. 19.

3) c. 18. X. de regular. Extravag. comm. eod. c. 1.

4) Concil. Trid. sess. 4. c. 11.

V. NONNUMQUAM contingit, ut religiosus impugnet vota sua ex vitio vel nullitatis vel extorsionis. Sed post lapsum V. annorum audiendus non est. Neque auditur intra quinquennium, si habitum mutavit, aut proprio motu monasterio excessit, quo casu apostata habendus est ¹. Episcopus ergo adeundus est, qui post causam cognitam contra vota eum restituit in integrum. Qua de causa sæpe impetrantur literæ pontificis, quibus nihil opus est ^k. Causæ restitutionis sunt vis aut metus, qui hominem constantem vincere potest,isque argumentis evidentibus probandus ².

quomodo liberentur?

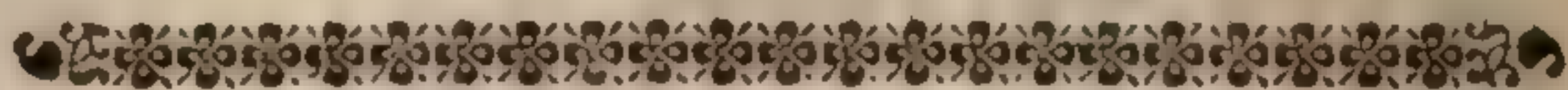
1) Conc. Trid. sess. 20. ref. c. 19. 2) C. 20. q. 1. c. 8.

VI. QUI vota violant & ad sæculum redeunt, apostatæ appellantur & transfugæ: nec tamen a superioribus, quibus cura animarum commissa, derelinquendi, sed omnibus modis reducendi & post actam pœnitentiam restituendi. Qua in re auxilio *judicium secularium* opus

Quid de transfugis & apostatis?

k) Pontifici quidem reservari solet *relaxatio vel redemptio voti approbata religionis*: sed 1. fundamentum hujus reservationis adhuc desiderant saniores canonistæ: 2. si ex capite nullitatis vel metus votum impugnatur, id unice inquiritur, utrum votum habeat vinculum nec ne? quæ cognitio non desiderat tribunal pontificis.

est, qui hos homines intercipere & superioribus tradere tenentur^l. Nec religionis solum causa, sed & publice interest, ne tolerantur isti transfugæ, ad omne facinus prompti & parati.

C A P. XXIV.
DE PAUPERTATE CETERISQUE
REGULARIUM VOTIS.

I.

Vota sunt **R**ELIGIOSORUM vota sunt *paupertatis, castitatis & obedientiae*. Voto paupertatis rebus externis, castitatis voluptati, obedientiae suomet ingenio nuntium mittunt: quibus tribus perfectionis Christianae ambitus *continetur*^m.

I. Obedientiae,

II. OBEDIENTIA complectitur reliqua omniaⁿ. Ex regula Benedicti c. 58. mo-

n) Nam in hoc consistit *brachii secularis* primarius usus, ut quoties clerici eo indigent contra rebelles, inobedientes, resistentes, etiam *vim armatam* manumque militarem pro exequendo imperio suo in promptu habeant. A multis retro seculis cognitum habuerunt, inanem esse potentiam, vires si desunt. Neque tantum auxilium *brachii secularis* precibus requirunt, sed *suo jure*, imo sub anathematis poena sollicitant, & imperio *spirituali* exigunt.

m) Quod his tribus votis tres furiae, *voluptatis, ambitionis & avaritiae*; domari & coerceri posse credantur, utpote quæ perfectionis christianae studio quotidianum indicunt bellum.

n) Ex hac ratione, quod veræ *humilitatis* argumentum certissimum sit, insimulque renunciationem

nachi non nisi *perseverantiam in monasterio* duce superiore spondent. Obedientia consistit in perfecta sectatione præceptorum divinatorum, & regulæ, quæ a religioso pro voluntate Dei est habenda, nec non omnium mandatorum superioris, nisi quid imperet, legi divinæ regulæque manifeste contrarium¹. Genuinus religiosus sponte quoque fratribus obtemperat, nec suæ voluntati indulget, nec sensu abundat; sed sinceram animi demissionem ostendit². Quibus modis obedientia illa semet exferat, patebit ex iis, quæ de *interiori* religiosorum gubernatione deinceps adferentur.

1) Regul. c. 5. c. 68. 2) c. 71. c. 7.

III. PAUPERTATIS nervus latet in verbis Christi¹: *Si vis esse perfectus, abi, vende quæ habes, & sequere me.* Consistit igitur paupertas in perfecta abdicatione^o rerum omnium externarum, quoad ejus fieri potest. Sed quum ad vitam sustentandam nonnullis rebus opus

2. Paupertatis, quæ intelligenda de singulis, non de corporibus

omnis usus rationis rectæ contineat. Malunt enim plures irrationabiles fieri, quam cultum rationabilem in sacris commendatum sequi. Observavi in actis SS. ex hoc principio plures, qui gloria sanctioris vitæ inclarescere studuerunt, & imprimis feminas, adeo se voluntati sui confessoris subdidisse, ut ad nutum ejus omnis, etiam absurdissima, facerent, crederentque se hoc modo propriæ nuncium misisse voluntati,

o) Non externa, utpote quæ affectata, simulata, imo conjuncta esse potest cum extrema avaritia; sed potius interna, qua mens, Deo dedita unice, ab amore bonorum abducitur, quæquæ conservari potest, si externa & monastica deest. Hanc, non illam inculcat Salvator.

fit, hæc necessitas difficultate non caret. Ad quam diminuendam omnibus regulis præcipitur, ut cibus, vestitus, utensilia denique religiosorum omnia sint vilia & pauperum similima ². Quod pro diversitate congregationum *strictius* vel *laxius* observatur. Isti necessitati variis modis consulitur. Veteres monachi manuum suarum opere victum quæsierunt, & reliquum pauperibus erogarunt, nihil servantes in crastinum ³. Sed jam pridem plerique religiosorum certos redditus habent, quos, ut alii homines sua patrimonia administrant, ita tamen, ut id onus soli *superiori*, & *procuratori* aut *œconomo* incumbat. Horum bonorum causa religiosorum conventus in republica jus habent magnarum familiarum *p*. Emunt enim & vendunt, locant, conducunt, contrahunt, litigantque in judicio, auctoritate superioris & consensu congregationis; prout fert sua cujusque regula. Jure communi, quod in nonnullis provinciis observatur, hæreditates capiunt. Qui enim vitam illam amplectuntur, bona sua secum ferunt, nisi de iis disposuerint, & si qua ad ipsos post professionem deferretur hereditas, eam adit ^q monasterium ⁴.

p) Seu *universitatum*, quæ unum corpus seu personam moralem constituunt, & vice *unius personæ* funguntur, adeoque omnia *negotia civilia* peragere queunt.

q) Proinde integrum non est abbatissæ, delatam sibi hereditatem repudiare forsitan in favorem consanguineorum, quia hæc non tam ipsi, quam monasterio deferretur, ut ante aliquot annos respondit Facultas nostra juridica.

In Francia religiosi professi nec ipsi hæreditates capiunt, nec ipsorum nomine monasteria⁵. Censentur enim, ex dicto CASSIANI⁶, esse mortui ante eos, quibus deberent succedere⁷.

1) *Matth. XIX. 19.*

2) *Vid. reg. Benedict. c. 22. 32. 39. 40. Reg. Basil.*

3) *Cassian. instit. 9. c. 7. Aug. de morib. Eccl. 1. c. 76.*

4) *Reg. Bened. c. 58. Nov. 5. c. 4 Nov. 123 c. 38.*

5) *Consuetud. Paris. art. 337. 6) Cassian. collat. 23. c. 9.*

IV. FRATRES mendicantes ex sua regula & prima institutione etiam in commune *pauperes* esse debent, certis redditibus destituti, solis eleemosynis contenti¹. Sed compertum est, tantæ hominum multitudini quotidianam stipem non sufficere, qui propterea ad modos acquirendi vel indecoros, vel cum solitudine & tranquillitate vitæ religiosæ parum consistentes, confugere sæpe coacti sunt. Immobiliū igitur possessionem ipsis permisit concilium Tridentinum, servata tamen mendicitate². Soli *Capucini & Franciscani strictioris observantiae* hoc privilegio uti noluerunt. Eodem concilio cautum, ne monasteria pluribus religiosis onerentur, quam quos vel ex redditibus, vel statis eleemosynis, alere se posse crederent.

etiam in
ritu
mendi-
cantium,

exceptis
Capuci-
nis &
Fran-
ciscanis
strictio-
ris observa-
vantiae,

1) *c. 3. X. de verb. signif. in 6. Clem. exivi eod.*

2) *Sess. 25. ref. c. 3.*

r) *Non jure communi.* Qua de causa si quis ante ingressum in monasterium testamentum fecerit, id demum post mortem monachi testatoris aperiendum, nec ante ejus mortem heredes ex eo succedere possunt, quin potius monasterium interim bona administrat, iisque fruitur. *LUCA rom. IV. de testam. disc. 36. n. 9.*

Hujus
pauper-
tatis vera
indoles,
proprie-
tatis abdi-
catio;
non tri-
stis ino-
pia.

V. PÁUPERTAS itaque proprie singulis religiosis commendata est, & magis in abdicatione proprietatis, seu rerum, de quibus disponere possent; quam in defectu necessariorum vitæ subsidiorum ac commodorum consistit. Professionis actu religiosus bona omnia, omnemque spem acquirendi bona, abdicat. Ante professionem de bonis suis per donationem, vel alio modo disponere potest: quo neglecto, bona fiunt hæredum legitimorum. Professus enim pro *civiliter* mortuo habetur ¹. Durante noviciatu rerum suarum dominus est. Sed quum in eo facile seduci possit, simulatque habitum sumsit, nulli monasterio bona sua addicere potest ². Licet autem religiosus professus per se succedere nequeat; si monasterium tenue sit, dari ei potest pensio alimentaria, ut reliquis civiliter mortuis: quam tamen conventus œconomi administrare debent.

1) *Conc. Trid. sess. 25. c. 16.* 2) *Comm. in Louet. c. 8.*

imitatio.

VI. NIHIL prorsus proprii, non vestes, non libros, non instrumenta pecuniaria, inprimis autem pecuniam nullam habere debet religiosus ¹. Veteri instituto apud quem defunctum pecunia reperiiebatur, ei, tamquam in peccato manifesto extincto, sepultura denegabatur ². Monachi, quippe uni

3) Alias inde nascitur vitium, quod vocant *peculiaritatis*, contra quod calamus strinxit ESPENIUS in opusculis, a se editis P. 1. c. 1. seqq. & in append. subjecta, postquam animadvertit, plures peculia monachorum propugnasse.

loco affixi & ab hominibus reliquis separati, exacte servare potuerunt hanc regulam. Sed & ^{et} quo ipsi & ceteri religiosi peregrinationes suscipere cœperunt, in itinere pecunia ipsis aliaque commoda permessa sunt. Qui beneficia capere possunt, veluti *canonici regulares*, qui *curas* habent, iis re familiari multisque utensilibus opus fuit*.

1) *Reg. Bened. c. 33.*

2) *C.2. de statu monach. C. cum ad mon. eod. in 6.*

VII. UT a regula generatim recessum est, ita etiam *officia claustralia*, in beneficia conversa, pristinam indolem amiserunt. Qui tam remissi facti sunt, ut a convictu recederent, ii paupertati non amplius insistant, quam quod *immobilia* acquirere nequeunt. Post mortem solum apparet, religiosos eos esse, quia nec legitimum heredem habere, nec testamentum facere possunt: hinc abbas vel superior ipsis succedit: quod fit in omnibus religiosis beneficiatis, aliisque, qui bona morientes relinquunt. Hæc successionis species vocatur *SPOLIUM* seu *mortuarium*; in jure, *peculium*: quia religiosi habentur pro filiis familias, qui nihil proprii habent, nisi venia

Officiales
claustra-
les bona
mobilia
habent.

2) Imprimis hoc usu venit in *ordinum militarium* sodalibus, voto *paupertatis* obstrictis, quique commendaturis, quæ ad instar beneficiorum sunt, gaudent, quibus plene, ut bonis suis, fruuntur, ex iis non ut pauperes sed admodum laute & splendide vivunt, ut hoc paupertatis votum eis magis profit, quam noceat. Hoc modo in paupertate vivere est in omni rerum abundantia vitam transigere.

superioris expressa vel tacita; sed usum tantum precarium. Qui omnium minime paupertatem sectantur, sunt equites religiosi, dispersi per mundum, nihil ex ordine recipientes, nisi degant in insula magistri, vel ei militent. Unde pensiones alimentariæ, ususfructus, donationes, vel harum surrogata, ipsis conferri possunt ¹.

1) *Brod. Louet. c. VIII.*

quod improbatum.

VIII. CONCILIUM Tridentinum ¹ pristinam disciplinam reduxit, & regularibus omnibus omnium rerum, cum mobilium, tum immobilium possessionem interdixit. Cuncta sunt manibus superiorum consignanda, quibus non licet cuiquam, quocumque obtentu, statas pensiones assignare. Bonaque omnia administranda sunt ab *æconomis*, quos superiores pro lubitu removeere possunt. Ustensilia, quæ superior religiosis concedit, sapere debent paupertatem, quam profitentur. Qui his reluctantur, privatione *suffragii activi & passivi* ad biennium, aliterque pro constitutionum modo, puniuntur.

1) *Sess. 25. ref. c. 12.*

3. Castitatis.

IX. VOTUM *castitatis* consistit in *renuntiatione matrimonii*. Vitiis enim, huic vir-

u) Vetères, qui *ἀσχηρί* sectati sunt, in *matrimonii renuntiatione* primariam *abstinentiæ* partem collocarunt; sed sine voto ut plurimum. Postea *votum* ad eam quoque extensum est, quamvis, ante usum *votorum*, sancte *abstinentia* hæc inter monachos conservata fuerit. Quamvis ergo protestantes ab hoc voto alieni sint, nihil tamen prohibet, quo minus ad legem

tuti oppositis, omnes Christiani renuntiant in sacro lavacro. Votum *castitatis* atque ipsa professio religiosa est impedimentum dirimens, quod subsequens matrimonium reddit absolute nullum, ita ut, si de facto contrahatur, conjunctio sit illicita, incestuosa & sacrilega, liberique, cum quoad effectus civiles, tum quoad irregularitatem, illegitimi habeantur ¹. Tale conjugium execrabilius est adulterio, quippe conjunctum cum manifesta & impudentissima promissionis Deo factæ violatione.

Ejus in-
doles ab-
stinencia
a matris
monio.

1) c. 8. dist. 27. c. 22. q. 1. c. 40.

X. UT facilius votum *continentie* observari possit, religiosis feminarum aliorumque hominum commercium, quoad ejus fieri potest, fugiendum est. Hinc regula Benedicti c. 66. claustris eos abdidit, in quibus, ne obtentus sit egressui, puteos, furas, molendinum, aliaque necessaria instrumenta habent, ipsæque eorum Ecclesiæ non sunt nisi *oratoria* recondita. Ceteri religiosi, præsertim mendicantes, quibus vita est ambulatoria, tam arcte occludi non potuerunt. Id tamen generatim observandum, ut feminae religiosorum limina ne superent; ut, quoties opus est, extra domum in publico sermones cum iis misceantur; ut nemo sine socio, nemo sine venia superioris, exeat e clauistro.

Occlusio.

XI. ITER suscepturo opus est scripta

Egressus
non nisi

abstinencia adstringi queant, qui vel quæ monasteria ingrediuntur, saltem hoc effectu, ut, quamdiu in hoc sodalicio vivunt, *abstinencia* legem servare cogantur.

cum ve-
nia supe-
rioris.

superioris venia, quam *obedientiam* vocant, quum nemo religiosorum, nisi invitus & obedientiae causa, claustrum relinquere praesumatur¹. Qua qui destituuntur, detineri ab ordinario loci, ac veluti *apostata* puniri possunt. Qui *studiorum* causa in academias mittuntur, migrare debent in sui ordinis collegium, nisi *apostata* haberi velint. Multo minus quisquam, quocumque obtentu, principi, aut praelato, aut civitati operam suam, sine *venia superioris*², addicere potest.

1) Concil. Trid. Sess. 25. ref. c. 4.

Macera-
tiones
corporis.

XII. AD votum *continentiae* referendae sunt omnes corporis castigationes, jejunia iterata, abstinencia ab esu carnis, cubile durius, abstinencia a linteis, preces nocturnae, vestis cilicia, flagellationes, pedum nuditas, ceteraeque macerationes, quae longa serie recensentur in regulis & constitutionibus singularibus. His omnibus proposita est *castigatio corporis* & *subactio in servitutem*, ut spiritus liberior sit, prom-

Si virgines enim nubere intendunt, renunciare suo juri & monasterio excedere coguntur, idque multo magis de *Abbatissa* dicendum.

x) Hac ergo impetrata etiam possunt esse confidarii summorum principum, negotiis publicis praesesse, & saecularia peragere, cum tamen *saeculo* mortui dicantur. Verum mox *saeculo vivere* incipiunt, quoties iussus superioris ad *vitam saecularem* eos resuscitat revocatque; quod vel exemplum P. JOSEPHI sub LUDOVICO XIII. illustrat, qui ad secretiora Regni Galliae administranda evocatus, facile vitae monasticae usum dereliquit, & cardinali Richelieu adeo inservivit, ut nil sine ipso susciperet perageretque.

1) I. Cor. IX. 27.

DE CLERICATU REGULARIUM
EORUMDEMQUE EXEM-
TIONIBUS.

I.

Vitz cle-
ricalis &
monasti-
ca con-
junctio,

γ) Admodum probe & ex rei veritate loquitur Autor. Non caro, sed voluntas carnalis domanda, subigenda, castiganda. Externa jejunia, macerationes, aliaque ad corpus domandum adhibita remedia, fiunt ut plurimum & fieri possunt si e mentis mutatione, hypocritice, gloriæ & ambitionis sacræ insin-
ctu, denique ex *absurdissima superstitione*. Veiut vita DOMINICI loricati, a DAMIANO descripta, hæc satis probat. vid. MABILLON. in *act. Bened. sec. VI. pag. 143.*

bris in lucem & ad Ecclesiastica munia obeunda protractus est. Non ita multo post in monachis telerati sunt presbyteri & clerici, quæ sacrum facerent in *oratoriis monasticis*, ne monachis publicæ Ecclesiæ frequentandæ essent.² Et ex monachis nonnulli clerici facti sunt, quod pauci ceterorum fidelium ad sacra munia essent idonei. Ad ultimum vita contemplativa & vita activa, h. e. monastica & clericalis, conjunctæ sunt in communitatibus canonicorum. Monachi tamen, quod ex regulis Aquisgranensibus apparet, semper distincti manserunt, licet jam tum clericis annumerati.

1) THOMASS. *par. I. l. I. c. 47. C. 16. q. 1. c. 2. 3. 4. &c.*

Monachi
plerique
sunt clerici,
ceteri
fratres
laici.

II. INDE a sæculo XI. soli clerici pro monachis sunt habiti; *Clerici*, inquam, ii, qui, choro destinati, psalmodiam & latinam linguam callebant, quæ jam pridem vulgo nota esse desierat. Denique *concilium Viennense an. 1311.* voluit, ut monachi omnes sacris initiarentur³. Illiterati, & solum ad laborem corporis ac vilia officia idonei, porro quidem

2) Monachi enim antiquitus diversoria sua in civitatibus extruentes, more ceterorum *laicorum* die dominico ecclesiæ parochialis sacris vacabant, adeo ut nec virgines sacratæ ab hoc nexu exemptæ essent, observante MORINO *de admin. sacram. pœnit. lib. II. c. 17. §. 12.* Ex instituto BENEDICTI demum *propria oratoria* acceperunt, in quibus soli monachi ab initio rem divinam faciebant, ut IDEM *cit. l.* docet, & ita tandem monachi ordines acceperunt, ne *adventitios presbyteros* sacrorum causa aliunde petere necessum haberent.

ad vitam monasticam admissi sunt; sed ita, ut nec chorum attingerent, nec suffragio gauderent in capitulo^a. Atque hi posteriores *fratres laici* seu *conversi* vocati sunt, quasi *laicos conversos* diceres. Monachi Vallis Umbrosæ in Tuscia primi fratres laicos, ad subeundos labores & vilia munera, adscivisse leguntur^b. Quos secuti sunt Carthusiani & Cistercienses, ut ipsi, externo labore levati, solitudinem oculi melius colere possent. Ex quo Cluniacenses & Cistercienses innotuerunt, assidue verba fecere ad populum, cujus illustre exemplum S. Bernardus est, omnibusque in Ecclesia officiis fungi cœperunt.

1) Cl. ne in agro §. pen. de statu monach.

2) Hist. Eccl. l. 60. n. 4. l. 63. n. 57.

III. VICISSIM *canonici regulares*, licet origine *clerici*, solennia vota instar *monachorum* fecere^b, domibus, quas monasteria appellant, inclusi, ab abbatibus recti, & cum congregationibus plurium domuum unum corpus constituere: quo factum est, ut vulgo mo-

Clerici
vicissim
sunt mo-
nachi.

a) Observat egregie AUTOR tom. XX. hist. eccl. in disc. prel. §. 5. usque ad sec. XI. monachos non tantum orasse, sed etiam laborasse; hac vero tempestate discrimen fuisse ortum inter *fratres chori* & *laicos*, & sic simul valde laxatam esse veterem disciplinam. Neglecto enim & ad fratres laicos rejecto labore corporis, sacro otio sese dederunt *fratres chori*, sub prætextu, quod fratres laici essent idiotæ, imperiti, & sic ad chorum inidonei. Accedebat *laicorum* quorundam supersticiosus amor inserviendi monachis, quos minime repellendos judicabant.

b) Non male ERASMUS in coll. cui titulus: pe-

nachorum vocabulo omnis generis religiosi comprehenderentur. Soli tamen *canonici regulares* retinere ecclesias parochiales, quarum nullam monachi habere possunt.

Inter
utrosque
fluctuant
mendicantes:

IV. MENDICANTES inter canonicos regulares & monachos veluti medii fluctuant. Sunt enim omnes *clerici*, destinati quippe salutis hominum, per prædicationem & pœnitentiæ administrationem, promovendæ. Sed plerique austerum monachatum sectantur, augentque pedum nuditate & mendicitate. Ab utrisque vicissim differunt, quod nullibi fixam sedem habent, sed *ambulatoriam vitam* agunt, ire parati, quo superiorum voluntas, quo ialus Ecclesiæ vocat.

regrinatio religionis ergo: censet, canonicos regulares medium genus inter monachos & canonicos seculares esse. Nam, pergit, *in odiosis canonici sunt, in favorabilibus monachi*, ut statum semper in suum favorem detorquere possint.

c) Hæc vero *ambulatoria vita* aditum eis paravit ad quævis negotia publica & secularia. In secreta familiarum illustrium penetrant, & testamentorum executiones ambiunt. Delegantur ad *negotia pacis*, & alia magni momenti, quod secretorum custodes fidissimi, omnique suspitione carere censeantur. Imprimis pontifici utiles sunt in causis expediendis, in colligendis pecuniis ex quæstu sacro, & inde debellandis hæreticis, quorum *inquisitiones* dirigunt, promoventque. Fidei conservationis prætextu crudeles sunt *judicia criminalia* contra hæreticos exercent, non alieni ab incarcerationibus, tortura, condemnatione & bonorum confiscatione. Et tamen, quod mireris, haud censentur *irregulares*. Qui ab initio humillimi in excessu erant, & summe pauperes, mox *magistra-*

V. EGREGIA in Ecclesiam merita, singularisque erga sedem apostolicam devotio, invidenda Paparum privilegia conciliarunt¹. quorum invidenda privilegia.

Qualia sunt, exemptio a jurisdictione ordinariarum, quam a primis incunabulis habuere: infinitæ indulgentiæ, iis impertiendæ, qui certis diebus festis Ecclesias ipsorum visitant, stipemque conferunt ad fabricam, vel ad convictorium; potestas celebrandi sanctorum sui ordinis anniversaria sacra: potestas publice verba faciendi, confessiones audiendi, sacramenta poenitentiae & Eucharistiae administrandi, sepulturas concedendi in suis ecclesiis, & quæ sunt similia; ab una domo sæpe ad omnes, & ab uno ordine ad reliquos extensa. Celeberrimum horum privilegiorum promptuarium est constitutio Sixti IV. an. 1474. *fratribus minoribus*, e quorum grege ipse fuit, data, quam *mare magnum* vocant, quamve Leo X. an. 1519. omnibus *mendicantibus* communem esse voluit².

1) Vid. Collect. privil. ord. mend. auct. J. Bapt. Confeclo.

VI. CLERICI regulares, veluti *Jesuitæ* & *Theatini*, eodem fere instituto, eadem facultate, sacra ubique faciendi, iisdem privilegiis utuntur; a ceteris religiosis præcipue æque ac clericorum regularium.

zum sibi acquisiverunt, & toti mundo terribiles tacti. Ita de iis eorumque moribus hodiernis rationes subducit AUTOR in hist. eccl. tom. XX. in disc. præl. §. 10.

d) Immensa hæc privilegia confusiones infinitas, odia, rixas, aliaque incommoda peperisse, quis negaverit? Verum magne pene iis profuit, 1) quod pla-

in eo discrepantes, quod Missam non cantant: de cetero multis negotiis districti & orationis mentalis studiosiores. Si *externa* spectes, austeris corporis macerationibus posthabitis, vestitu utuntur, presbyterorum sæcularium sui temporis proprio.

Regula-
res nu-
mero pa-
res sæcu-
laribus.

VII. SI itaque computes, quidquid uspiam in orbe Christiano monachorum chori, canonicorum regularium, religiosorum mendicantium & clericorum regularium, est, agmen habebis æque numerosum, aut numerosius *clero sæculari*. Et sane fatendum est, ante instituta S. Caroli, ante seminaria & recentiores presbyterorum congregationes, omne pondus functionum ecclesiasticarum incubuisse *regularium* humeris, qui illud etiamnum bajulant in Italia & in Hispania. Ipsi soli fere pueros instituere, adultos docere, confessiones audire, scholas regere, pios se præbere, aliosque ad pietatem exhortari. Ex ipsis sæpe sunt Episcopi, sæpe pontifices lecti.

exemptia
jurisdi-
ctione or-
dinariorum,

VIII. PLERIQUE regularium a *jurisdictione ordinariorum* i. e. Episcoporum exempti sunt, & quidem pedetentim. Monachi olim, ut ceteri fideles, paruerunt Episcopis¹. Quorum quum sæculo V. multi per civitates discurrerent, Ecclesiasque turbarent, *concilio Chalcedonensi c. 4.* decretum est, ut monachi, Episcopis penitus subjecti, sub pœna excom-

res ex suo ordine in sede papali viderint pontifices,
2) quod curiæ papali in multis causis arduis admodum

municationis, negotia omnia, cum *Ecclesiastica*, tum *civilia*, fugientes, jejuniis & orationi vacarent. Cuilibet monasterio præfuit abbas, quem a monachis electum instituit Episcopus: cujus juris reliquæ supersunt in *benedictione abbatum*. In Africa primum & in oriente exemptiones gliscere cœperunt². In Italia Gregorius M. nonnullis monasteriis indulgit, ut neque de redditibus rationem reddere Episcopo⁴, nec permittere tenerentur, ut Episcopus ad sacrum faciendum veniret in oratorium claustrale, solitudinemque congregationum turbaret³. Posthæc multi Episcopi, monachorum pietate tacti, vel ipsi eadem indulserunt, vel, ut Romæ exemptionem impetrarent, auctores fuere^f. Ad ultimum exem-

utiles fuerint; 3) quod intuitu *paupertatis affectata* se esse omnium animis insinuare didicerint &c.

e) Hæc a Gregorio indulta immunitas non *totalem* exemptionem, sed *parvalem* continebat; salva de cetero mansit episcopis inspectio in vitam & mores monachorum cum reliquis jurisdictionis capitibus; id unice, quod admodum molestum iis erat, quidam agere solebant, ut episcopos a redditibus suis arcerent, quos captare solebant.

f) Tales exemptiones tolerari poterant, quia fiebant *consensu episcoporum*, quod formulæ MARCULFI indicant. Fuldenfis monasterii exemptionem hoc modo factam fuisse, docet præceptum Pipini apud BARON. *ad ann. 755. n. 29*. Quæ aliter factæ dicuntur ante sæculum XI. exemptiones, de falso suspectæ sunt, prout eruditi passim observarunt. Sæculo XI. demum abusus exemptionum invaluit, invitis & reluctantibus episcopis factarum, postquam pontifices in eam iverunt sententiam, *se esse universales episcopos*, ut ait HERICURTIUS in tr. quem inseri-

tiones ad plerosque religiosorum ordines extensæ fuerunt, & Episcopi eos hac conditione, ut exempti essent, in diœceses suas receperunt. Sed postquam plura incommoda inde nata, novissimis temporibus exemptiones omni modo restringi cœperunt.

- 1) THOMASS. *discipl. part. 1. l. 1. c. 48. p. 2. l. 1. c. 38. sq.* 2) *Hist. eccl. l. 33. n. 4. l. 36. n. 26.* 3) *Gregor. VII. ep. 18. ind. 1. hist. eccl. l. 36. n. 33.*

limitatio
I.

IX. QUUM præsumptio sit pro jure communi, exemptiones non attenduntur, si titulo, si diuturna possessione destituuntur. Quæ durante schismate Avenionensi invaluerunt, eæ omnes, quotquot sine causæ cognitione & sine consensu ordinariorum datæ, concilio Constantiensi *sess. 43.* revocatæ, & reliquæ a concilio Tridentino¹ limitatæ, ac in Francia novis constitutionibus restrictæ sunt. Nemo regularium ad populum verba facere potest sine venia Episcopi, qui habet jus id prohibendi, etiam in Ecclesia monasterii². Nemo regularium confessiones audire potest, nisi adprobatus ab Episcopo, qui jus habet hominem ten-

bit: *les loix eccles. dans leur ordre natur. P. 1. p. 77.* Addit AUTOR tom. XX. *hystor. eccl. in disc. prælim. §. 13.* multum quoque falsas Isidori decretales hunc abusum promovisse, quippe quæ tradunt, *papam omnia posse*. Non negaverim, episcoporum vexationes & exactiones, quibus monasteriis molesti erant, in causâ nonnunquam fuisse, ut monasteria sese potestati eorum subducere studerent. Verum etiam pontifici rationes politicæ erant, quæ tales exemptiones suadebant, ut rei ecclesiasticæ admodum noxias, ut seniores non diffidentur.

tandi, & adprobationem suam limitandi³. Qui *curas* habent, ratione administrationis sacramentorum & functionum ecclesiasticarum, soli Episcopo parent. In universum omnes regulares in anniversariis sacris, in solemni pompa sacrorum, in ritibus ac cærimoniis publicis, sequuntur morem & observantiam diœceseos, in qua degunt⁴.

- 1) Sess. 25. Ref. c. 2. 2) Sess. 24. Ref. c. 4.
3) Sess. 23. Ref. c. 15. 4) Sess. 25. Ref. c. 11.

X. EPISCOPI auspiciis nova monasteria, aliæque piæ societates instituuntur, & si opus, destituuntur: sed ordines novi non nisi a pontifice inaugurandi, ex quo concilium Lateran. IV. c. 13. multiplicationem ordinum, quorum diversitas reipublicæ onerosa, prohibuit¹. Caritas alitur vita uniformi, ipsæque corporis macerationes, si *singulares* iunt, ambitionem & vanæ gloriæ cupiditatem spirant². Nihilominus plerique ordinum ex illo tempore instituti sunt, quia canonum interpretes prohibitionem illam intellexerunt de institutionibus sine venia pontificis susceptis. Ordinem semel approbatum receptumque non nisi papa potest aut concilium œcumenicum extinguere. Sic concilio Viennensi *templarii*, sic *humiliati*, postquam in caput S. Caroli conspirassent, extincti sunt. De instituendis, uniendis, supprimendisque monasteriis age-

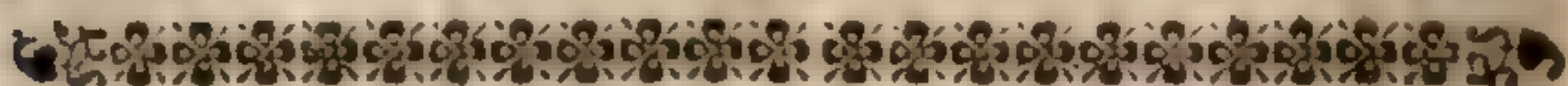
limitatio
II.

g) Et tamen *singulares* esse omnium ordinum novorum rationes, quis negaverit? adeoque *humiliatis* studium præ se ferentes, *ambitionis sacre* veneno omnia impleverunt.

mus *Part. II. c. 7.* ubi de Ecclesiarum fundatione dicendum.

1) *C. ult. X. de relig. dom.*

2) *Gloss. in d. cap. ult. verbo novam.*

C A P. XXVI.

DE REGULARIUM REFORMATIONIBUS.

I.

Prolapſa
regula-
rium diſ-
ciplina
cum mo-
nachio-
rum.

EXEMPTIONIBUS maxime perdita res est regularium. S. BERNARDUS^b quadam animi præſensione acerrimis inſectus est declamationibus in hujus generis privilegia. Quum superiores sæpe longe, longius pontifex abeſſet, infinitis negotiis diſtrictus; delinquere impune fuit, vitiaque radices egerunt, antequam animadverterentur. Obſervantiæ conſervandi privilegia in cauſſis ad diſciplinam pertinentibus Romam adpellatum est. Fuere & aliæ laxioris vitæ cauſſæ, fuga & contemptus

b) Merentur verba BERNHARDI, *de morib. & offic. episc. c. 9.* adducta, quæ hic repetantur, utpote quæ horum exemptionum monachorum indolem optime depingunt. Ait: *miror quosdam in nostro ordine monasteriorum abbates banc humilitatis regulam odiosa contentione infringere, & sub humili (quod pejus) habitu & tonsura iam superbe sapere, et cum ne unum quidem verbulum de suis imperiis subditos suos prætergredi patiantur, ipsi propriis obedire contemnant episcopis.* In ſequentibus pluribus hunc abuſum taxat, docetque, monaſtica diſciplinæ certiffimam imminere jacturam, remotis inſpectoribus neceſſariis.

labo-

laborum corporis, itinera in terram sanctam, ad expeditiones cruciatas, ad academias, ad monasteria visitanda, ad conventus generales; conversatio cum profanis hominibus officii causa; naturæ denique corruptio, quæ sola per se sanctissima instituta pervertere potest.

II. CANONICI, quod professione ^{tam cler-}
clerici essent, omnium maxime periclitaban- ^{ricorum}
tur. Zelus ille devotus, quo per annos CL. arserant, paullatim refriguit, desuitque in tantam morum dissolutionem, ut an. 1359. Benedictus XIII. huic malo medelam adhibiturus operam luderet. Exeunte sæculo XIV. monachi omnes, ne Cisterciensibus quidem exceptis, turpissime se dederunt. Abbates, ut ceteri prælati, instar Satraparum Bacchanalia vivere, monasteriorumque bona disperdere, ut ad ultimum officiis claustralibus, priori, camerario, cellario, valetudinario, eleemosynario, certi redditus, ut officiis suis fungi possent, assignandi essent: quæ officia pontifices mutarunt in *titulos beneficiarios*, quorum abbas erat collator ordinarius. Interea monachi deserta communione segreges vivere, *annua pensione* singulis assignata. Sic monachorum statione factæ sunt parva beneficia, quæ,

i) Hæc pestis, quæ infecerat monachos, ut se turpissime darent, non substitit intra monasteriorum sodales, sed penetravit etiam extra claustra, & Christianos pene omnes corripit. Hi enim, qui in sæculo esse dicuntur, ita rationes subducebant: Si bi, qui *exemplar perfectionis esse debebant*, talia audent, multo magis hæc nobis permissa erunt: si judicant, hæc vel.

tamquam certa sustentationis media, redimebantur ab hominibus, merum sæculum spirantibus: quo pacto sacrum & venerabile *monachi* nomen ad ludibrium recidit, sonuitque *ignavum & nullius pretii hominem dicam, an pecudem?*

instaura-
tur,

III. TANTA vitæ monasticæ depravatione, quæ speculum perfectionis Christianæ esse debuisset, optimus quisque semper movebatur. Principes cum sæculares, tum ecclesiastici conjunctis sæpe viribus emendationem moliebantur. Et quum illa licentiæ pestis exenta potissimum monasteria, quæ non erant certi cujusdam ordinis, afflasset; constitutum est, ut cuncta in formam congregationum redigerentur¹. Equidem dehinc tribus sæculis diversæ in diversis provinciis monachorum congregationes coierunt, sed & ipsæ maximam partem corruptissimæ, si novissimas exceperis.

1) C. 7. X. de statu monach.

inter
Francis-
canos a
Bernar-
dino,

IV. FRANCISCUS ceterique mendicantium auctores, quod divitiis adscriberent depravationum causam, bonis omnibus alumnos suos exuerunt. Sed horum stupendus numerus, perpetuum cum profanis commercium, theologiæ scholasticæ sophistica, cui totos sese dabant, miseros in morum præcipitium

illa sine peccato fieri posse, nec nobis scrupulum ea movere poterunt, prout AUTOR optime demonstrat
ism. XX. hist. eccl. in disc. prælim. §. 14.

egerunt, qui præterea a papis molliores regulæ interpretationes, plurimasque dispensationes impetrarunt^{k 1}. Rediere illi tamen haud ita multo post in viam. Ducentis annis Franciscum secutus BERNARDINUS Senensis, rejectis omnibus his dispensationibus, calcavit vestigia magistri, *strictioris observantiæ* instaurator, quam multi spernunt. Hinc fratres minores, alii *observantini* audiunt, alii *conventuales*. Eodem tempore Coleta, Corbienfis femina, virgines S. Claræ in Francia reduxit in viam.

1) C. 3. X. de verb. sign. in 6. Cl. 1. eod. Extravag. 1. 2. 3. 5. Joan. XXII.

V. EXEUNTE sæculo XV. emicuit in Hispania nova *minorum* reformatio, ab Innocentio VIII. laudata. Qui eam amplexi sunt e

Hispanis.

k) Non alia de causa, quam quod sedi apostolicæ devotissimi. Hi enim fuere, qui *auctoritati papali propagandæ* unice studuerunt. Potestatem papæ enim adeo extenderunt, ut omnem potestatem temporalem eidem prorsus subjicerent, traderentque, papam posse regna suppressere, transferre, erigere, eorumque capita pro lubitu deponere. Secundum eorum *systema*, ait AUTOR cit. l. 5. 13. in toto mundo unus tantum supremus imperans est, qui spirituale potestatem exercet tum per se, tum per clericos, quibus partem regiminiis committit, tum per laicos, quos administratores temporalium, a quibus sese levare gestit, constituit. En egregiam philosophiam, quæ pestilentior excogitari non potuit, quæque tot funestos eventus produxit, ut tot rerum documenta evincunt. Recte ad hunc rei Romanæ statum applicari possunt illa JUVENALIS lib. 1. sat. 1. vers. 30. quis iniquæ tam patiens urbis, tam ferreus, ut teneat se!

Capuci-
nis.

Franciscanis, eos *Recoletos*, & Hispanico vocabulo *Recogidos* i. e. reformatos appellarunt. Matthæus Baschi, *Observantinus* anno 1525. regnante Clemente VII. in Marchia Anconitana reformationis, ceteris omnibus ratione paupertatis exactissimæ, auctor exstitit. Hujus sectatores a longo & acuminoso capitis tegumento, quod barbare *capucium* vocant, *Capucini* dicuntur. Ineunte sæculo XVII. tertius quoque Franciscanorum ordo mundior factus est, instituta congregatione Francisca religiosorum capucinis terme similium. Sic in ceteris mendicantium ordinibus plures sunt reformatorum cœtus.

Carmeli-
tis.

VI. CARMELITÆ an. 1432. ab Eugenio IV. mitigationem regulæ impetrarunt, quam qui sectantur, ii *Mitigati* audiunt. Horum alumna S. Theresia an. 1568. Avilæ in Castella virginum religiosarum disciplinam emendavit, & Joannem de Cruce ac Antonium de Jesu excitavit, ut idem facerent inter religiosos. Hoc institutum qui sequuntur, ii vocantur *carmelite excalceati*, quos ineunte sæculo XVII. primum vidit Francia.

congre-
gationi-
bus

VII. INTERIM plerique monachorum & canonicorum regularium, ab hac cura intacti, vitiorum veterno inveterascentes, vel publica omnium voce & confessione, novis hæresibus spargendis ansam dederunt. Hinc concilium Trident.¹, vetera emendationum media revocavit, constituitque, ut regulares omnes exacte sequerentur regulam, votaue

observarent, & superiores hæc omnia curarent. In Francia *statuto Blesensi art. 30.* præceptum legimus, ut Episcopi & ordinum principes disciplinam monasticam primæ institutioni restituerent: quod in seculis statutis repetitum². Nec opus caruit effectu, institutis duabus celeberrimis congregationibus, altera *S. Mauri* pro monachis, altera *S. Genevieve* pro canonicis regularibus, quarum utralibet plures C. domos religiosas complectitur. Illa prodiit ex congregatione *S. Vannii*, quæ exorta est an. 1597. in Lotharingia. Nam an. 1613. Joannes Reynoldus abbas Sanct-Augustinianus, Lemovix, monachos *S. Vannii* conjunxit in unum corpus, quod Gregorius XV. confirmavit sub appellatione *S. Mauri*, quæ hodie per omnem Franciam extenditur¹. Hæc originem debet monasterio *S. Vincentii Silvanectensis*, auctoremque agnoscit Carolum Faurium, quem cardinalis Rupifulcaldus (*Rochefoulcauld*) Parisios vocavit in ædem *S. Genevieve*, ubi congregationem, per omnem Franciam patentem, formavit, ab Urbano VIII. an. 1655. confirmatam. Sunt etiam aliæ extra Franciam canonicorum regularium congregationes. Distinguuntur amictu candido,

S. Mauri
&

S. Genevieve.

1) Hæc congregatio fervori pietatis literarum bonarum studia conjunxit, existimans, hæc cum illa omnino subsistere posse. Unde ex hac tanquam ex equo Troiano prodire tot lumina egregia, quorum opera indefessa antiquitates imprimis illustratæ, quæ in tenebris jacebant, in lucem protracta, & quæcunque ad solidam eruditionem facere possunt, magna cura exculta sunt, quod ostendunt opera Menar-

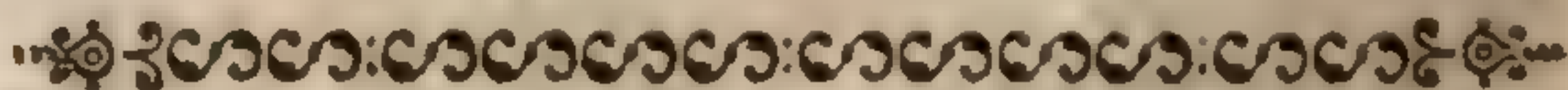
& linteo humerali, ut pateat, ipsos esse clericos.

1) *Seff. 25. ref. c. 1.*

2) *Aurelian. art. 20. Melodunensi art. 2. 6. 7.*

auctori-
tate pon-
tificis,

VIII. NON sine solemnibus susceptæ sunt hæ reformationes. Præter conciliorum decreta & regum constitutiones, quibus generatim commendantur, quælibet munita est singulari pontificis decreto ac regio edicto, post causam cognitam monasteriaque visitata prodito.. Qui ex senibus religiosi colorem mutare detrectarunt, iis annuæ pensiones assignatæ fuerunt. Interim non usquequaque reformatio suscepta est. Congregatio S. Mauri locum habuit tantummodo in monasteriis regulæ primæve subjectis, nec in unum corpus coalitis; non autem inter Cluniacenses & Cistercienses. Hinc plura supersunt monachorum & canonicorum regularium claustra, quæ antiquum obtinent cum bonorum omnium offensione.

C A P. XXVII.

DE RECTORIBUS REGULARIUM.

I.

Abbates
&

PRO diversis religiosorum ordinibus regimen est diversum. Ex regula Benedicti c. 2. quodlibet monasterium *abbatem* habet, qui non solum monachos omnes regit ratione mo-

di, Acherii, Mabillonii, Gerberoni, Ruinardi, Martenii aliorumque.

rum & vitæ interioris, sed instar boni patris-familias etiam temporalia omnia administrat. Monachi eum elegerunt, electumque Episcopus diœceseos ordinavit benedictione solenni, quæ æmulatur consecrationem Episcoporum^m ¹. Abbates sæpe quidem, sed non semper ordinati sunt presbyteri. In causis arduis abbas consuluit monachos, quorum tamen suffragia non fuere decisiva. c. 3. Potuit adsciscere præpositum, laboris socium, & si numerosum cœtum habuit, denis fratribus decanum præficere c. 65. item, janitorem, cellarium, vel procuratorem constituere, sed & pro lubitu destituere c. 21. Vixit ad morem Priores. aliorum monachorum, nisi quod onus universæ domus regendæ & separatam mensam, cui hospites adhibere poterat, haberet c. 56. Ad prædia longius distita certos monachos emisit administratores, qui oratorium sibi struxere, in quo regulam, spectante priore, ab abbate submisso, æque sancte observarunt: quæ loca cellulas, prioratus vel obedientias vocaruntⁿ.

1) Pontif. Rom. de bened. abbat.

m) Nisi quod tantum manus impositione perficiatur, sine unctione, quod non ad sacerdotium, sed ad regimen monasterii constituatur. Si defectus canonicus in electo deprehenditur, postulatio ad episcopum dirigenda, qui pro admissione electi imploratur, æque ut in episcoporum electionibus observari solet, prout late tradit TAMBURINUS de jure abbat.

n) De his consulendus est MABILLON. in ael. Benedict. in præf. ad sec. V. §. 53. Dictæ sunt obedientiæ, quod essent coloniæ monasterii majoris, eique obedirent & subessent; cellula vero, quod essent cellæ penuariæ, unde pasceretur cœtus monachorum. Ho-

Abbatem
unum
Clunia-
censes;
plures
habent
Cister-
cienses.

II. ORDO universus Cluniacensium servandæ uniformitatis causa unum tantum *abbatem* habere voluit, ceteris monasteriis, etiam amplissimis *prioribus* commendatis. Cistercienses, laxitatem disciplinæ absolutæ auctoritati abbatis Cluniacensis imputantes, singulis monasteriis singulos abbates præfecere, eorumque annuos conventus habuere, ut palam fieret, num uniformitatem tuerentur, regulamque fideliter observarent. Cisterciæ multum auctoritatis in quatuor filias majores; his tantumdem in suas filias; ut abbas matris Ecclesiæ regeret electionem abbatum filiarum, quos, adhibito quorundam abbatum consilio, si quid secus fecerant, destituere potuit.

Hi olim
electi, ho-
die nomi-
nantur a
rege ple-
rumque.

III. RECTURA canonicorum regularium propemodum ad normam regiminis monastici fuit efformata, quum potiora claustra *abbatem*, viliora *priores* haberent, ac olim *prepositos* atque *decanos*, qui supersunt in capitulis sæcularibus. Monachi & canonici regulares, abbates & priores suos ipsimet longa-

rum fuit, continere in officio servos, rem agrariam curantes, ceterosque colonos, ac redditus monasterio principali debitos, exigere.

o) Quamvis reliquorum ordinum *Generales* Romæ degant, *Cisterciensium* tamen *Generalis* residet in solo hujus ordinis natali, vocaturque Christianissimæ regis in Burgundiæ senatu primus consiliarius natus, universi ordinis caput & superior generalis, id quod tamen Cardinalis de LUCA tom. III. de regul. disc. 2. n. 25. restringit ad Cistercienses in Gallia degentes. Divisa enim hæc familia est in plures provincias, quarum singulæ *Generalem* suum habent,

consuetudine elegerunt usque ad an. 1516. quo in Francia per concordatum Francisci I. cum pontifice initum³ electiones istæ æque ac episcopales sublatae sunt. Rex igitur nominat, quem abbatem, quem priorem esse vult: nominatum instituit pontifex eo modo, quem supra *de Episcopis* explicavimus. Nominandus est religiosus ejusdem ordinis, XXIII. annos natus, ut intra annum presbyter fieri possit. Hoc cautum *statuto Blesensi art. 1. 9.* aliisque, quibus supponitur, monasteriorum recturam conferri secundum regulam. Sed si *commendæ* sint, prout hodie pleraque sunt monasteria, conferuntur clericis sæcularibus, nulla ætatis ratione habita. De commendis autem dicendi locus erit *part. II. c. 26.* Jus tamen electionis sartum tectum mansit monasteriis totorum ordinum matribus & capitibus, veluti monachis Cluniacensibus, Cisterciensibus, eorumque quatuor filiabus; Præmonstratensibus, Grandimontensibus & nonnullis aliis: quod falso instar *privilegii* habetur, quum hæ sunt reliquæ juris communis.

1) *Tit. 6. de elect.*

IV. RECENTIORES *monachorum* & *congregationum regularium* congregationes, a veteri instituto recedentes, reguntur prope ad mo-

Congregationum superiores

p) De his monasteriis a nominatione regia exemptis plenius agit CHOPPINS in *monast. lib. 1. tit. 1.* cisque addit familias *Cælestinorum*, *S. Trinitatis*, *mendicantium*, & maxime eorum, quorum officia sunt temporalia ex instituto ordinis.

eligen-
tur, ut

dum mendicantium & aliorum ordinum recentiorum, Abbates habent, sed tantum triennales, ne potentia crescant; qui non a monasterio, sed in conventibus, ad quos ex omnibus provinciis, per quas congregatio extenditur, certi legati mittuntur, eliguntur, æque ac *officiales generales*, qui sunt superior *generalis*, hujus *assistentes*, *visitatores* & *provinciales*. Monasteriis, quæ *abbates commendatarios*^q vel abbates regulares quidem, sed non reformatos habent, præiunt priores triennales, & prioratibus, quæ *priores commendatarios* vel priores regulares quidem, sed non reformatos habent, præiunt priores *claustrales*. Ceteri *officiales claustrales* in singulis domibus ab abbate vel priore *claustrali* instituuntur, & pro lubitu removentur. Hæc intelligenda sunt de *prioratibus conventualibus*^r; non de simplicibus, qui monasteria esse desierunt.

q) Durant adhuc in Gallia commendæ *monasteriorum*, quæ in perpetuum commendantur *clericis secularibus* ut plurimum. Hac commendatione hi quidem quoad titulum abbates fiunt, jurisdictionem tamen nullam in monachos de moribus Gallia exercent, (si cardinales exceperis,) sed hæc priori *Claustrali* (qui loco *abbatis* est, ejusque vices gerit) debetur. Hic enim ob votorum emissionem & professionem ad regimen monasterii habilis est, non item *abbas*, qui ut plurimum *clericus secularis*, sine professione & voto, & sic tantum *abbas* non intuitu regiminis monastici, sed reddituum monasterii est, ESPEN. P. I. *jur. eccles. tit. 31. c. 7. §. 45.*

r) Priores *conventuales* sunt capita monasteriorum ex instituto ordinis, quales habent Carthusiani, Coelestini, alique. Hæc monasterio si commendantur, reguntur per *priores Claustrales*.

V. MENDICANTIUM ordines singuli singulis generalibus parent; Franciscani *ministrum*, Dominicani *magistrum*, ceteri *priorem* vocant; qui olim soli universos ordines rexerunt. Post singulis domibus singuli priores dati sunt, quos Franciscani *Gardianos* appellant. Quum domus brevi tempore immensum crescerent, secundum *provincias* dispartitæ sunt, & singulis provinciis *ministri* seu *priores provinciales* præfecti. Atque hi officiales omnes eliguntur. Quorundam ordinum generalis ad dies vitæ; quorundam ad certum tempus constituitur: nec eadem omnibus conventuum generalium tempora. In his eligitur generalis; eliguntur reliqui generales officiales: in conventibus provincialibus provinciales & priores vel *Gardiani*, qui deinceps ipsimet *claustrales officiales* constituunt. *Provincialis* religiosos provinciæ e monasterio in monasterium pro arbitrio transferre potest, & *generalis* e provincia in provinciam, uni papæ subjectus. Generales assidue Romæ degunt, qui in Francia *vicarium*, natione Francum, habent, ne regis subditi ab *homine extraneo* e regno evocentur. Ad hunc modum mendicantes in universum reguntur, quem

s) Ab *abbatum* appellatione abstinere, quorum vitam luxuriosam, & plus justo splendidiorē, imo omni humilitati repugnantem reformidabant, atque rectoribus monasteriorum fugiendam judicabant. Et ne *nomen* mores successorum eodem inficeret luto, illud tolerare inter se noluerunt.

r) Diversa hæc ordinum instituta & regiminis jura plenius exponit PASSERINUS *de electione*.

plerique religiosi recentiores æmulantur. Jesuitis tamen aliud placuit.

Jesuitarum monarcha est generalis;

VI. QUI quum in electionibus & sæpe repetitis conventibus generalibus factiones & ambitum gliscere, multaque dissidia inde per totum ordinem spargi viderent; *monarchicam* regiminis formam deperierunt. Summa enim semper & ubique penes generalem est auctoritas¹⁾. Ille tentat laudatque, qui societati semet adungere cupiunt. Ille ejicit, quos parum judicat idoneos. Ille cuncta distribuit munera. Habet enim unaquæque domus *rectorem*, procuratorem, ministrum & quosdam alios officiales. Provincialis prope intuetur plures unius provinciæ domus. Generalis ut plurimum officia illa confert ad triennium, quod arctare & prorogare potest. Fundationes quoque acceptat & omnes contractus societatis firmat; alienare tamen nequit sine consensu conventus generalis, qui raro cogitur, sed eligendi generalis causa necessario convocandus est.

1) *Constit. Soc. Jes. part. 9. c. 3.*

Equitum

VII. PLURIMA singularia in ordi-

1) Primus eorum generalis cum *absoluta potestate*, ipse ordinis conditor, IGNATIUS, fuit Romæ electus, a patribus hujus societatis ex omni Italia collectis, sub cujus præfectura monarchica tantos fecit progressus, ut intra paucos annos societas in *duodecim* provincias divisa fuerit. Equidem Generalis in regimine quinque *generalibus assistentibus* stipatus est, sed hi suffragium non ferunt decisivum, sed consultativum; vid. *histoire du clergé rom. III. p. 113.*

bus militaribus, si vel solos equites Joanniticos seu Melitenses, qui ceteris sunt notiores, spectes. Non plures illis domus uni capiti parentes; sed una domus, cujus membra sunt per omnem orbem Christianum dispersa. Ob utilem bello sacro navatam operam plurima prædia, templariorum spoliis aucta, nacti, ad horum administrationem emittunt, quos commendatores, i. e. depositarios vel administratores^x vocant: quorsum etiam spectat Ballivii^y vocabulum. In singulis provinciis priorem^z habent, qui pinguißima provinciæ

Meliten-
sium ma-
gnus ma-
gister.

x) Hæc vero commendatio & administratio non communis, sed qualificata est, cum perceptione reddituum conjuncta. Scilicet ab initio hic ordo merè monasticus fuit: mox ejus sodales ad formam templariorum efformati militiæ operam dederunt, & sic magis laici, quam clerici fuerunt. Inde dubitatum fuit, quo jure bona ordinis possidere eisque frui possent, quæ ecclesiastica censebantur? Promta fuit decisio, jure tituli eos hæc bona possidere non posse, eo modo solis clericis conferenda; bene tamen jure commendæ, quo etiam per illud temporis spatium monasteria & prælaturæ laicis conferebantur. Inde his præbendis militaribus inditum nomen commendaturarum, quæ tamen ad instar ceterorum beneficiorum censentur.

y) Balivius præfectum denotat, qui provinciæ præest, inde ipsa provincia Balivia dicitur; quia ordo hic in octo nationes, quas linguas vocant, divisus est, sub quibus sunt Prioratus, Baliviæque.

z) Ratio denominationis desumpta est a moribus monasticis. Habuere ab antiquo sub se monasteria plures prioratus, quos obedientias dixere, in quibus residebant pauci monachi sub priore, reddituum imprimis colligendorum gratia. Qui in singulis linguis priores constituuntur, itidem a capite ejus dependent, & ab initio unice bonorum causa constituta sunt.

commenda gaudet, ac nonnunquam equitum provincialium conventus cogit. Uno omnes superiore reguntur, *magno* videlicet *magistro*, qui Melitæ degit, totius communitatis metropoli. Ibi instar habet principis absoluti; Papam tamen reverenter colit. Electioni dignitatem debet, non nisi cum spiritu dimittendam. Consilium habet maximorum ordinis ministrorum & *balliviorum* seu *priorum* conventualium, qui omnes cruce majore distinguuntur. Membra sunt, vel capellani, vel equites vel fratres servientes. *Equites* oportet patrum, avorum, proavorum, abavorumque cum paternorum tum maternorum equestrium imagines ostendere ^a. *Fratres*, in quibus nec plebeji rejiciuntur, partim armis, partim officiis admoventur. Quilibet equitum alium adsciscere potest, sed a concilio provinciali confirmandum; nec nisi majores XXV. annis, & meritis in ordinem clari, ad professionem religiosam admittuntur. Quum ad *commendas* obtinendas anni in militia exacti suffragentur; innumeri sunt, qui sine commendis degunt. Hi si in insula degunt, in *hospitio sua nationis* gratis aluntur; sin minus, nihil accipiunt. Unde a parentibus & agnatis pensiones petere possunt.

a) Unde *sedecim* majores nascuntur secundum schema *tomo II. jur. Eccles.* præfixum. Præterea in Germania non alis commendaturæ conferendæ, quam *Germanis*, ut diuturna observantia evictum est.

C A P. XXVIII.

DE RELIGIOSIS VIRGINIBUS ET
EREMITIS.

I.

Feminæ religiosæ reguntur ad modum *reli-* Virgines
gioforum^b, quorum regulam, quantum
per sexus imbecillitatem licet, sequendam ani-
mum induxerunt: ratione arctioris custodiæ
& virilis imperii potissimum ab istis diversæ.
Primis temporibus virgines etiam eæ, quæ
solemni ritu ab Episcopo consecratæ, privatis
in ædibus habitarunt, sola virtute custoditæ.
Post gregatim vivere, donec arctissime occlu-
dendæ viderentur.

II. I G I T U R non nisi extrema necessi- occlusa
tate urgente, incendium, pestilentiam, ho-
stem elusuræ, vel aliam domum excitaturæ,
aut instauraturæ, & his similia ausuræ, ubi
tamen scripta Episcopi venia opus est, e mo-
nasterio excedere possunt¹. Mendicantibus
permittitur stipem colligere². Ne secretior

b) Et in plurimis instituta virorum sequuntur.
Nam etiam in monasteriis monialium sunt *sorores lai-*
cæ seu *conversæ*, ministerium corpore præbentes: &
sorores choristæ sacris quotidianis inservientes, quæ
utplurimum illas a *conventu* & sic quoque ab electione
abbatissarum excludunt, vid. PELLIZZARIUS *de*
monial. c. X. n. 89. Viliores habitæ sunt sororibus
choristis, quæ ex ambitione quadam sibi prærogati-
vam quæsierunt, id quod soli consuetudini attri-
buit PELLIZZARIUS.

vita turbetur, sub pœna excommunicationis nemini^c, ne feminis quidem, ad eas penetrare licet³. Monasteria ruri incursionibus exposita in civitates transferre visum. Habent oratoria, in quibus venerabile & sacrum oleum custoditur, & sacra peraguntur. Cum exteris non nisi per transfennam loquuntur, nec nisi per rotam quidquam edere aut accipere possunt. De quibus regulæ & constitutiones peculiares sunt consulendæ. Tanta circumspectione imbecillitati sexus succurrere visum, ut, quas pudor non potest, illas necessitas in officio contineat^d.

1) C. periculosum X. de statu regular. in 6. Concil. Trid. sess. 25. Ref. c. 5.

2) Statut. Bles. art. 31.

3) Concil. Trid. ibid. stat. Bles. art. 4.

habent
facellanos,
confessores,

III. AD verbi divini & sacramentorum administrationem virorum industria opus est. Eligunt ergo facellanos, qui ipsis a confessionibus sunt, & ab Episcopo probandi. Eligunt & predicatores. Quotannis ter quaterve con-

c) Multo minus eas violare earumque pudicitiam attentare licet, id quod novam sacrilegii speciem constituit, illustratam a TAMBURINO de jure abbatiss. & monial. disp. XI.

d) Hæc ratio veritati, parum vero rationi & regulis christianismi conformis est. Vita monastica unice propter sanctimoniam vitæ eligitur & suscipitur. Qualis vero devotio aut pietas ab his puellis sperari potest, quas pudor non deterret, sed necessitas constringit? Reluctantes hæc devotæ vivunt, quia ita vivere coguntur. Dimittendæ tales magis essent, quam vi ad votum servandum cogendæ.

sessio-

cessionarii extra ordinem mittuntur^e, quibus conscientiam liberius nudare valeant^f.

1) Conc. Trident. sess. 25. Ref. c. 10.

IV. PARENT superioribus & cediunt ^{superiores,} episcopo, saltem, si exemptæ sunt, qua pontificis delegato, qui singulis monasteriis presbyterum, vel ejusdem ordinis, vel sæcularem visitatorem attribuit. Quæ in congregationes coiere, veluti Cistercienses & mendicantes, reguntur ab horum ordinum monachis, & episcoporum auctoritate spreta, superioribus parent generalibus.

V. INTERIORA monasteriorum si ^{abbatissas.} spectes, duorum generum superiores habent; perpetuas alteras, alteras triennales. Illius generis sunt abbatissæ, quarum potestas ex veteri instituto non nisi cum ultimo vitæ halitu expirat. Quæ olim electæ^f, hodie æque ac abbates, a rege nominantur^g. Quod jus cum

e) Quæ vero præcautiones circa confessionarios observandæ sint, exacte rursus tradit TAMBURI-
NUS cir. l. disp. 16.

f) Post electionem, solemnî benedictione inau-
gurantur, secundum ritum præscriptum in pontifica-
li p. 170. In hoc p. 184. illa notabilis regiminis mo-
nastici formula occurrit, quam recitat pontifex, post-
quam eam in sede collocaverit: accipe plenam & li-
beram potestatem regendi hoc monasterium & congre-
gationem ejus, & omnia quæ ad illius regimen interius
& exterius spiritualiter & temporaliter pertinere
noscuntur.

g) Si exceperis Franciscanæ sectæ muliebria
monasteria, quæ a nominatione regia exempta sunt,

concordato non nitatur, pontifex in literis confirmatoriis memorat, regem *commendasse*, majoremque conventus partem suffragiis suis ornasse hanc virginem: ut veteris electionis umbra colorque servetur.

VI. Hujus generis superiores, quæ vel abbatissæ, vel priorissæ vel aliter audiunt, vetera monasteria reformatâ, & recentiores, etiam mendicantium, congregationes habent. Abbatissas *perpetuas* facilius ad vitium inflecti, atque ad imperium sororibus grave impelli, compertum est. *Triennales* omnes eliguntur secretis suffragiis, præsentis visitatore, qui ad clathros appositus præsensque electionem confirmat.

VII. ELIGENDAE sunt XL. annos natæ & VIII. professæ, vel minimum XXX. natæ & V. professæ¹⁾. Nostro jure eliguntur, quæ vel X. annos professæ, vel VI. annos officio quopiam claustrali functæ sunt. Eliguntur præterea IV. aut VI. matronæ, annis & moribus graves, quæ superiori in minoribus consilio adsunt; de *majoribus* enim omnes consultant. *Minora* officia janitricum, valetudinariarum, cellariarum, thesaurariarum a superiore conferuntur, adimuntur, aut saltem cum ea extinguuntur.

1) Concil. Trid. Sess. 25. c. 7. C. indemnitas. X. de election. in 6.

uti ex rebus judicatis probatum dedit CHOPPINUS in *monast. lib. I. c. I. n. II.*

VIII. IN recipiendis virginibus ob sexus infirmitatem summa cautio, ut voluntati integra constet *libertas*^b. Qui metu vel impellunt nolentes, vel volentes deterrent, in eos excommunicationis fulmen vibrant patres Tridentini¹. Antequam investiuntur & ad professionem admittuntur a superiore monendus est episcopus, ut vel ipse de vocatione initianda judicet, vel presbyterum deleget, qui vel per clathros vel extra clathros, prout usus fert, cum ea colloquatur. Nonnunquam *Episcopus*, sæpe *superior*, plerumque ejus loco *presbyter*^c virginem velat sollemnique vota ritu singulorum monasteriorum recipit.

quo ritu recipiantur,

1) Sess. 25. Ref. c. 10.

IX. DIFFERT hæc ærimonia a solemni virginum *consecratione*^k, quæ fere in de-

& consecrentur

b) Datur tamen etiam professio *coacta*, postquam vita monastica quoque inter *pœnas* relata. Quis ignorat JUSTINIANUM in Nov. 134. c. 10. adulteram monasteriis post fustigationem addixisse, ita, ut si post biennium inritus eam recipere nolit, in vita tonderi & ad professionem monasticam cogi possit, ad *perpetuam pœnitentiam* agenda.

i) Non idem concessum est abbatissis, quæ puelis velamen imponere verantur, c. *statuimus* 3. C. 20. q. 3. quamvis alias quidam abbates ordines minores conferre queant. jurisdictionem tamen, etiam territorialem, quædam in Germania, quatenus immediate imperio parent, exercent, cum voto in comitiis curiam dando.

k) Hujus *consecrationis* ritus sedulo explicat, simulque antiquos ordines refert EDMUNDUS MARTENE, de antiq. Eccl. ritibus tom III. lib 2. c. 6. Jura consecrationis vero illustrat TAMBURINUS cit. l. disp. XXVII.

suetudinem abiit, nostra tamen attentione digna, quum ex ea appareat, quo fine religiosarum professionem receperit Ecclesia¹. Solus Episcopus consecrat virgines XXV. annis majores die festo aut saltem dominico, quas singulas privatim interrogat de causa propositi; de statu conscientiae, de vita antea acta: debent enim esse intactae². Quibus praemissis, monasterio egrediuntur, comitibus duabus anibus cognatione junctis, & Episcopo post praelectam epistolam & graduale missaticum offerantur ab archipresbytero nomine totius Ecclesiae, ut benedicantur, consecrentur & Christo desponsentur. Episcopus ter rursus interrogat³ singulas de proposito sanctissimo; quo facto prosternuntur & Litaniae recitantur. Episcopus benedicit amictui, quem ipsae induunt; *velum* autem ex ejus manibus accipiunt. Quibus praemittitur oratio de excellentia virginitatis, de conjugii impari sanctitate, de praecipuis virginum virtutibus. Post *velum annulum* porrigit, quo Christo desponsantur, & in signum hujus connubii coronam capiti imponit, precibus intersertis, quibus virginum officia & praemia immortalia celebrantur. Postremo diras imprecatur, virgines hasce vel bona earum violaturis. Hoc ritu peracta est solemnis illa veterum consecratio virginum, cujus exempla saeculum XIII. adhuc vidit³.

1) Concil. Mediol. IV. an. 1576. n. 11.

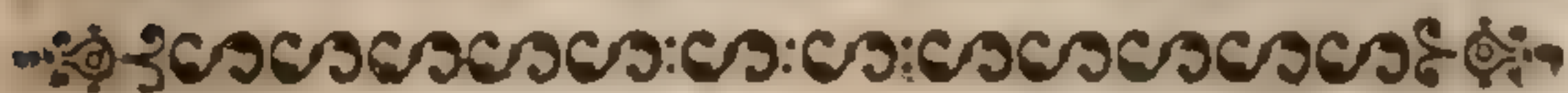
2) Pontif. Roman. de consecrat. virg.

3) THOMASS. discipl. part. 4. l. 1. c. 60.

1) Prima interrogatio, si plures consecrandae, in genere ad omnes dirigitur: *vultis in sanctae virginita-*

X. DE *eremitis* paucis dicendum. Hi Eremitæ
hodierni. vero non amplius sunt monachi, diuturno usu vitæ communis subacti, quales veteres illi Anachoretæ; sed homines suoapte ingenio secessum petentes, ubi vel singuli soli, vel bini ac trini instar *monachorum* vivunt^m. Episcopi est, dispicere, num vera devotione ad hoc vitæ genus impellantur. Nam neutiquam ferendi sunt, qui sola spe impudentissimæ mendicitatis & impunitæ licentiæ in abdita loca rapiuntur: quorum innumera in promptu sunt exempla¹.

1) Concil. in Trullo c. 41. 42. Concil. Tolet. IV. c. 5.

C A P. XXIX.

DE PRIVILEGIIS CLERICORUM.

I.

PERSONAE, vel *clericatu* vel *professione* religiosa Deo consecratæ, semper præ ceteris Christianis plura præcipua habuerunt, præsertim iis temporibus, quibus cum horum hominum *statu*ⁿ excellens virtus individuo vin-

Privilegia clericorum posita

is proposito perseverare? singulæ respondent: volumus: deinde singulas seorsim in genua coram eo procumbentes interrogat: promittis te virginitatem perpetuo servare? Resp. promitto. Denique rursus omnes interrogantur: vultis benedici? Resp. volumus.

m) A monachis tamen hodiernis in eo distinguuntur, quod voto paupertatis sese non adstringant, & inde ad testamenti factionem admittantur. Sed ut plurimum, eremitis mortuis, certum de paupere regno, nec aliud relinquatur patrimonium, quam ipsa paupertas, in cuius solatium hæc vita eligi solet, ut pinguires elemosynæ iis obveniant.

n) Status enim eorum a laicorum statu adeo di-

culo sociabatur. Gavisi sunt præcipuis honoribus, redditibus, exemptionibus, aliisque juribus utilibus. De his posterioribus, quatenus vel in certis redditibus, vel in retributionibus, vel in oblationibus incertis consistunt, potissimum agemus, *Parte II.*

in hono-
re præci-
puo,

II. TANTO majori honore sunt habiti^o, quanto magis honores fugiebant, demissionis animi & summæ caritatis sectatores. Primis sæculis Christiani ad eorum genua provoluti, pedes exosculati, benedictionem flagitantes, *patres, dominos, venerabiles, amabiles Deo, sanctos* appellabant: quæ vocabula deinceps, frigescente affectu, dicis causâ uturpata, & regulares etiamnum *domini, patres, reverentia*, vocantur, titulis Episcoporum olim & presbyterorum propriis¹.

1) *Vid. ir. de morib. Christianor. c. 25. 29.*

lingui cœpit, ut aliud genus hominum esse viderentur. Sanctior & integrior vita olim eos distinguebatur: nunc vero magis *status* talis, qui indicat laicos esse *filios* seu *parentes*; clericos vero magis *patres* seu *imperantes*.

o) Hoc honore omnino maculandi erant, qui tanto studio singulorum salutem invigilabant, vel ipso PAULO monente, 1. *Tim. V, 17*. Id tamen negari nequit, singularem hanc venerationem in sæculis corruptis ambitionem plerorumque inflasse, ut de laicorum statu supprimendo unice cogitarent, ut jam tempore SEVERI mores episcoporum & presbyterorum corruptos taxet Sulpitius Severus *dial. c. 21*. Ipsa concilia magis ambitionis studium in clericis promoverunt, quos ad humiliarem vitæ usum incitare debebant, ut vel ex *Matifconensi concil. anno 585. celebrato c. 15*. manifestum est.

III. ECCLESIASTICI vulgo in *Ecclesiis*, omnibusque sacris pompis, primum locum occupant, laicosque omnes antecedunt^p. In conventibus politicis *corpus clericorum* præit corpora reliqua omnia, quod in conventibus regni *generalibus* & diætiis *provincialibus* cernitur. Corpora clericorum, veluti capitula & collegia regularium cum inter se, tum ad corpora sæcularium relata, veterem consuetudinem sequuntur, quod etiam de singulis Ecclesiasticis observandum, nisi vel ob *beneficium*, quod habent, vel ob *officium* altius ascendere datum¹. Lites de hac re in pompis solennibus aliisque publicis cærimoniis oborientes componit Episcopus². In Francia quidem Episcopus vitandi scandali causa interloquitur, sed quia hæ controversiæ habentur pro causis *possessoriiis*³, iudex laicus decedit. Injuriam his illatam habentur pro atrocioribus, & si reales sunt, excommunicationem operantur, & eam quidem *reservatam*^r 3.

1) *Vid. Memoir. du Clergé part. I. tit. 2. c. 5.*

2) *Concil. Trid. Sess. 25. de regul. c. 13.*

3) *C. 16. q. 4. c. 29.*

p) Nam etiam in imperio nostro comitia iis scammum in latere dextro assignant, & diætæ provinciales primum iis locum ante comites concedunt.

q) Non sine ratione, quia in his controversiis omne fert punctum *observantia*, quæ ex usu & possessione trahitur. Inde expedit, remediis *possessoriiis* magis quam *petitoriis* uti, & cum *possessio* juris ecclesiastici in solo *facto* consistat, & in *possessorio* unice *quæstio facti* excutiat, etiam iudici sæculari integrum est, de ea iudicare.

r) Ut a solo pontifice absolutio obtinenda sit.

in immu-
nitatibus

IV. EXEMPTIONES sunt duplicis generis. Aliæ personas potissimum afficiunt, tenduntque ad tranquillitatem Ecclesiasticorum, ut sacris vacare possint: aliæ bona respiciunt. Quum enim ex publico aluntur & laborum præmia capiunt; justum est, ut hæc conserventur, ne altera manu eripiantur, quod altera datum est.

persona-
bus.

V. IN personalibus princeps est exemptio a *jurisdictione*. Nam vulgo nulla persona ecclesiastica coram *judice seculari* conveniri potest: qua de re *Part. III.* porro exemptio a *muneribus municipalibus*, a tutelis, curatellis, nisi quas sponte suscipiunt¹. Inde a Cypriani temporibus statutum est, si quis clericum in testamento tutorem nominaverit, pro ejus anima sacrificium fieri non debere². Debitorum causa non in *vincula* conjici³, nec in res mobiles eorum, quæ ad cultum divinum destinata & ipsis necessariae sunt, *executiones* fieri pos-

Non enim simplicem injuriam, sed sacrilegium enorme committunt, qui violant clericos, ut INNOCENTIUS III. passim in *epist.* suis increpat, ne quidem exceptis parentibus, filios suos clericos verberantibus, HARDUIN. tom. VI. P. 2. concil. p. 1260. Videlicet clerici dicuntur *spirituales*; sicuti vero rerum sacrarum, ita quoque personarum spiritualium læsio sacrilegium constituit.

s) Quid vero si pacti adjecti indoles hoc postulet? Quid si sub pacto obstagiali vel in *litteris cambialibus* sese obtinuerint? Rectius usus utriusque juris iis interdicitur sub pœna, uti passim factum est: hoc non facto, vix a vinculo carceris liberari possunt, quippe quod in ejusmodi obligationibus plane singularibus remanere facile excipit.

sunt³. Immunes sunt a *militia*, ad quam olim ob feuda, quæ possident, tenebantur, nisi in *sequela*: nec alios milites submittere, aut pretio id onus redimere coguntur. Immunes sunt ab *excubiis*, *vigiliis*, *militum hospitacionibus*¹, pœna capitis sancita in eos, qui in domus presbyterorum, aut in domus certis beneficiis affixas, aut a clericis habitatas, irrumpunt hospitandi causâ. Prohibitum etiam consulibus & scabinis, ne militi hujus rei causâ tesseras hospitales scribant; ne quid pro redimendo hospitii onere, pro utensilibus, militumque alimentis a clericis exigant; exacta restituant⁴. Eadem ratione ab onere alendi militem, muniendi civitates, conferendi ad subsidia cujuscunque generis exempti sunt⁵.

1) l. 52. C. de episc. & cler. C. 16 q. 1. c. 40.

2) Cyprian. ep. 1. al. 66 dist. 88. 3) Stat. Bles. art. 57.

4) C. 4. X. de immun. Eccles. 5) C. 29. C. 7. eod.

VI. IN terris, quæ onerantur in capi- censuali-
ta, immunes sunt clerici, nec onerari possunt, bus,
si vel maxime beneficia vel ipsi percipiant, vel
matrimonia habeant, decimasque teneant.
Quæ privilegia novissime parum pensi habita.
Plerisque in locis subjecti sunt *tributo negotia-*
torio, quum provinciarum præfecti decimas
conductas pro officio æstiment, & incolæ one-
ris partem in eos devolvant. *Beneficiati* unius
tantum beneficii intuitu immunes sunt.

VII. IN terris, quæ onerantur ratione realibus,
fundorum, fundi ecclesiarum æque ac nobi-

1) Olim tamen non aliter, quam si speciali præ-

lium immunes sunt, & qui alienati sunt, si ad ecclesiam redeunt, illico e *catastro* delentur. Sed hæc immunitas restricta est ad veteres fundos, quos Ecclesiæ possederunt, antequam *catastrum* invaluit^u. In terris, quæ oneri *salinario* subjectæ sunt, Ecclesiasticis parcitur, nec domus eorum, prohibiti salis ergo, perquiruntur. Nec vini, quod ipsi ex fundis sive patrimonialibus sive beneficiariis hauriunt, *censum*; nec si id per aversionem vendunt, *vicesimam*; nec si sigillatim, *octavam* vel *quartam* solvunt^x. Et ista quidem summa est privilegiorum, quibus Ecclesiastici in Francia gaudent, potius, minus, pro temporum & locorum diversitate; quod usu addiscendum. Communitates autem religiosorum & religiosarum corporibus Ecclesiasticis annumerantur,

vilegio essent muniti, quod formulæ diplomatum antiquorum testantur.

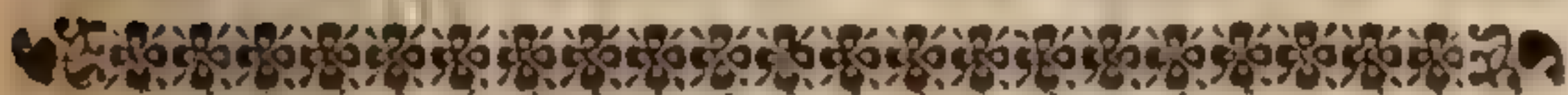
u) Si fundos acquirit ecclesia, oneribus jam subjectos, eos non aliter quam cum sua causa acquirere potest, quia grave reipubl. afferretur præjudicium, si prædia ab ecclesia acquisita mox tributis liberarentur.

x) Ex ipsis rerum argumentis, legibusque regni Galliæ illustrat HERICURTUS *dans les loix eccles. dans leur ordre naturel, p. 655. seqq.*

INSTITUTIONUM JURIS ECCLESIASTICI PARS ALTERA.

C A P. I.

DE ANNO, DIEBUS FESTIS ET ABSTINENTIIS.

I.

* **S A T I S** de personis: nunc ad res, Rerum
divisio.
 * **quæ** sunt alterum juris Ecclesiastici
 * **objectum**, deveniendum. Res sunt
 vel *spirituales* vel *temporales*. *Spirituales*, quæ
 recta diriguntur ad animarum salutem, ut sa-
 cramenta, ut prædicationes, preces, ritus sa-
 cri. *Temporales* sunt, quæ ad sustentationem
 clericorum & pauperum, ad jugem ignem, ad

y) Distinguendum tamen est inter *res ipsas* &
earum ordinem jure ecclesiastico introductum. Hic
 proprie *jura* constituit, ad juris ecclesiastici pruden-
 tiam spectantia, jure humano introducta, & rectius
ecclesiastica quam *spiritualia* vocantur. Sed jure cano-
 nico quicquid *juris ecclesiastici* est, per abusum *spiri-*
tualibus accensetur. Observat Autor ipsemet in §. sqq.
 se magis de *ordine*, quam de *rebus* ipsis *spiritualibus*
 acturum esse.

cetera, sine quibus publicus cultus peragi nequit, destinatae; ut decimae, oblationes, reditus ex beneficiis^z. Sunt etiam res *sacrae* spiritualibus inferiores^a, temporalibus potiores, ut vasa sacra, ornamenta sacra, aedes sacrae, cœmeteria. De singulis sigillatim.

Res spiri-
tualis.

II. DE spiritualibus acturi non dicemus de *gratia*, *fide*, *caritate* ceterisque virtutibus, quæ sunt anima religionis Christianæ; sed de iis, quæ incurrunt in sensus, & de quibus in judiciis lites agitari possunt. In his familiam ducit *officium divinum*, quandoquidem episcopo ante omnia diversi generis preces publicas commendat Paulus¹.

1) 1 Tim. II. 1.

Caput an-
ni eccle-
siastici.

III. DIVINUM officium pro dierum diversitate per singulorum annorum decursum est diversum¹. Anni *ecclesiastici* caput non est Januarius, qui anni *civilis*; sed *December*, & quidem *dominica adventus*, quæ est instar præparationis^b ad *festum nativitatis dominicæ*. Ea

z) Quia tamen propter *spirituales* h. e. clericos introductæ sunt, & *ecclesiarum* accessorium; a pluribus inter res *spirituales* referuntur ex abusu jam notato. Nihil notius est, quam *oblationes* & *decimas* rebus accenseri spiritualibus, & inde ipsis in conciliis contra laicos, argumenta desumi; vid. FILES ACCUS de *sacrilegio laico*.

a) Parem tamen fere virtutem cum *spiritualibus* habentes ob *consecrationem*, quæ iis virtutem spirituales attribueretur creditur.

b) Sicuti ante Pascha ab antiquo *quadragesimale jejunium* receptum est, ita simile jejunium ante Na-

proxima est ad anniversarium Sancti Andrea-
num, quod XXX. vel ultimo Novembris die
celebratur, inciditque vel in triduum præce-
dens vel in triduum subsequens, in tempus
scilicet, quod inter XXVII Nov. & III. Dec.
interjectum; verbo, in primam dominicam,
quæ est a tergo vigesimi sexti Novembris.
Ob mutationem *literarum dominicalium* hoc
instituto opus fuit, ut Adventui tres hebdoma-
dæ integræ & quarta saltem inchoata detur.

1) Vid. *rubric. breviar. & missalis.*

IV. DIERUM festorum celeberrimus Pascha
est *paschalis*, a quo pendent reliqui *mobiles*
omnes; inde dicti, quod certis temporibus af-
fixi sunt. Pascham præcedit *jejunium* quadra-
gesimale, ad quod præparantur animi tribus
hebdomadibus proxime antecedentibus, qua-
rum caput est dominica *septuagésima*, quæ est
instar novi principii anni ecclesiastici. Pa-
scham quadraginta diebus *adscensio Domini*;
quingenta, *Pentecoste* subsequitur. Cæte-
ræ dominicæ usque ad Adventum & ab Epi-
phania usque ad Septuagesimam numeris di-

ritivatem Christi a multis retro seculis in adventu
obtinuit. Ejus initium olim a festo S. MARTINI
repetebatur, & per XL. dies servabatur juxta capitul.
regum Franc. lib. VI. c. 187. ut adeoque olim laxius
spatium *adventus domini* habuerit. MARTENE de
antiq. eccles. discip. in divm offic. celebr. c. 10. Vide-
licet quia Christiani annos ab incarnatione Christi
computarunt, in *ritualibus* divina officia inde auspi-
canda fuerunt, initio facto ab *adventu Domini*, tan-
quam tempore, festo natalis domini destinato, ejus-
que præparationi inserviente.

stinguuntur. Ergo in figendo die Paschali præcipuus labor.

quomo-
do figen-
da?

V. IN quo duo præcipiuntur, ut sit *dominica*; ut sit ea, quæ decimum quartum lunæ Martii proxime insequitur: in quo non calculus *Astronomicus*, sed *Ecclesiasticus* sequendus, qui non semper ad cursum lunæ apparentem directus est. Dominica esto, eo quod Jesus Christus postridie Sabbathi, primo die hebdomadis, quo mundus creari cœptus, ex inferis rediit. Dominica illa quantocyus post XIV. lunæ Martii h. e. post *Plenilunium* proximum æquinoctio vernali, ex institutione primæva, quæ in XIV. illum diem incidit¹, celebranda est; sed non ipso illo die XIV. etiamsi sit *dominica*, quia constat, Christum postridie Paschæ Judæorum ab inferis fuisse suscitatum: unde Pascha nostra non potest incidere in Pascham Judæorum. Tribus prioribus sæculis plures Ecclesiæ ex instituto Hebræorum ipso XIV. Pascham celebrarunt^c. Qua de re magni fluctus orti, quos composuit concilium Nicænum, damnataque observantia Hebræorum dominicam elegit².

1) *Exod. XII. 6.* 2) ATHANAS. *de Synod. p. 873.*
EUSEB. *de vita Constant. 3. c. 18.*

c) Maxime in Asia minore, traditione quadam suffulta, a S. JOANNE Apostolo hanc observantiam sibi præscriptam esse. Traditione prorsus contraria, a S. Petro deducta, nitebatur ecclesia Romana cum aliis occidentalibus, quæ tamen hac in controversia parum momenti habere poterat, cum neutra ecclesia traditionem prætensam probare potuerit.

VI. SED quum annus Astronomicus olim difficile. annum civilem, quo utimur, horis V. minutis XLIX. superet; VI. horas completas computare placuit, ut quaternorum annorum, ultimo, qui bissextilis est, dies integer intercalari posset, neglectis XI. illis minutis, quæ annus Astronomicus non habet. Sed ex his minutis duodecim sæculorum spatio X. dies nati, qui Novilunia præcipitarunt. Qua de causa an. 1582. GREGORII XIII. auctoritate fasti emendati, quibus, quoad ejus fieri poterat, simili errori in posterum obviam itum. Soluta Nicæno concilio patriarcha Alexandria, ubi Astronomorum principes florere, quotannis diem veram indagavit, eamque Romano patriarchæ; Romanus longinquioribus significavit Episcopis, *literis*. quæ a re *paschales* appellatæ¹, & solenni more in singulis cathedralibus ab archidiacono publicatæ, qui dominica *Epiphania* indicavit omnia festa mobilia². Post reformationem Gregorianam ex fastis perpetuis & calendariis, quæ singulis annis evulgantur, nemo non exactissimum cum anni civilis, tum ecclesiastici, ordinem addiscere potest.

1) LEO ep. 64. al. 54. c. 24. D. 3. de consecrat.

2) Pontif. Rom. part. 3. init.

VII. SUNT festi dies, omnibus per totum orbem Christianum & omni tempore Dierum festorum & feria.

d) Et præterea etiam, diem synodo Diocesanae præfixum, inter ipsa festa publicavit hac formula: *dominica secunda pascha Diocesana synodus habebitur*, quæ itidem propter synodum solennis erat, & festis mobilibus annumerabatur.

torum
differen-
tia.

sacri, ut Pascha, Pentecoste, dominicæque omnes; item jejunium quadragesimale & *abstinentia antesabbathina*¹, idque veteri traditione, quam ab apostolis profectam autumant². Ceteri maximam partem nec semper, nec ubique observantur, quippe a certis Episcopis certis populis traditi: Sic singulæ provinciæ celebrant *anniversaria sanctorum*, qui in iis plantarunt Ecclesiam, aut quorum reliquiis gloriantur. Sic ex certis causis in certis locis vigent feriæ aut jejunia, ceteris omnibus ignorata. Summa hujus doctrinæ est, ut suæ quisque in his rebus Ecclesiæ instituta moremque sequatur².

1) c. 6. 7. D. 3. de consecrat.

2) AUGUST. ep. 34. 35. ad Januar.

illi offi-
cio, hi
cessatione
a labori-
bus cele-
brantur,
quam re-
mittere.

VIII. SUNT *festi* dies, qui in Ecclesia solum diverso officio celebrantur; sunt & *feriati*, veluti dominici, quibus nec serviles labores, nec cetera negotia expedienda, nec in sacris aut secularibus tribunalibus actus judiciales suscipiendi, nec nundinandum aut commercandum¹. Sancte in his versandum,

2) Recte Autor abstinet ab appellatione *jejunii*, vocabulo *abstinentiæ* usus; feria enim VI. non tam jejunatur, quam abstinentia a certo ciborum genere servatur, quæ duo antiquitus distincta fuerè. Ceterum hæc *abstinentia* ab ævo apostolico deduci nequit. Tempore TERTULLIANI *stationes* feria IV. & VI. seu *semijejunia* servabantur, sed ex *libertate*, ipso teste *de jejun.* c. XIII. Paulatim libertas prisca, accedente consuetudine, in *necessitatem* conversa, sine omni tamen præcepto apostolico, ut f. tenetur AUGUSTIN. in ep. ad Catul. & SOCRATES lib. V. *hist. eccl.* c. 22. nec

nec ferendum, ut commiffationibus & tripudiis tranfigantur². Urgente neceffitate, veluti fi fruges ingenti periculo expofitæ, aut optima pifcandi occasio, Epifcopus veniam metendi & pifcandi diebus feftis, immo etiam diebus dominicis, licet de jure divino^f feriatae fint, concedere poteft, quandoquidem Chriftus auctor eft, fabbatum homini, non hominem fabbato datum³.

1) C. 15. q. 4. c. 1. C. ult. X. de feriis.

2) c. 2. D. 3. ex concil. Toler. IV.

3) MARC. II. 27. C. 3. X. de feriis.

IX. IDEM dicendum de jejuniis & ab-

& ab ab-
ftinentiis
liberare
poteft
epifcopus

ftinentiis, a quibus epifcopi fingulos ex jufta cauffa liberare, & curatis eandem poteftatem intuitu ægrotantium conferre poffunt^f. Nonnumquam ob annonæ difficultatem univerfæ diœcefi indulgetur. Dominica tamen die nulum jejunium^f, nec die, Chrifti natalibus fa-

f) Id tamen patres primitivæ ecclefiæ non admifere, Chriftianos a feriis Sabbathi liberatos judicantes. v. JUSTIN. martyr. in Dial. cum Tryph. p. 226. EUSEB. lib. I. hift. eccl. c. 4. IRENÆUS lib. IV. adv. hæref. cap. 30. TERTULL. adv. jud. c. 4. Solis quidem diem celebrarunt, fed unice 1. ex instituto ecclefiaftico: 2. in memoriam refurrectionis dominicæ, non ex fubftitutione hujus diei in locum Sabbathi: nec tamen 3. judaico more. Unde multa Chriftianis die dominico permiffa funt, quæ judæis interdicta. IGNAT epift. ad Magnes. concil. Laodic. c. 49. & 51 conf. c. 12. de conf. D. 3.

g) TERTULLIANUS refert Chriftianos nefas duxiffe, die dominico jejunare; vel de geniculis adorare. Etiam judæis Sabbata funt dies lætiffimi; je-

cro, etiamsi sit *antesabbatinus*: quod ecclesia latina ceteris festis non dedit².

1) C. 2. X. de observ. jejun. 2) Dist. 30. c. 7. C. 1. & 3. X. de observ. jejun.

C A P. II. DE DIVINO OFFICIO.

I.

Series
precum
publica-
rum,

in libros
relata,

PRECES publicæ, quarum seriem *officium*^b seu *cultum divinum* appellamus, ex traditione apostolica inde ab ecclesiæ incunabulis observatæ, pro provinciarum diversitate diversum habitum induerunt. Clerici omnes & omnes monachi psalmos *memoriter* cantarunt, & ordine libros scripturæ, diversis temporibus assignatos, legerunt, ceterasque cærimo-
nias, in majoribus observatas, peregerunt. Multo post observantia illa in regulas monasticas, veluti in regulam Benedicti, qua c. 8. 9. *seq.* longo ordine omnis ratio Psalmodiæ enarratur, & in libros publicosⁱ ecclesiasticos,

junia vero *tristes*, unde nec Sabbato indici possunt, quem morem primi Christiani secuti videntur.

b) Ex græcorum disciplina hoc vocabulum natum, quic cultum divinum *λειτουργία* appellarunt, eumque potissimum in ardentissimis precibus, non tamen *statis* & *formulariis*, collocarunt. Paullatim tamen ordo certus non tantum in precibus determinatus, sed etiam *stata preces* constitutæ, quibus tota liturgia fuit absoluta vid. Dn. PFAFFIUS *de liturgiis*, JO. FRIDERICI *de liturg. vet. & nov.* FRIDERICUS SPANHEMIUS *to. II. oper. p. 930.*

i) Horum seriem in latina ecclesia recensuere

veluti in *psalterium*, *lectionarium*, *antiphonarium*, *sacramentarium*, aliosque, relata est, in quibus paucis verbis literisque *rubentibus* precum gestuumque comitum ordo modusque notantur. Unde natae sunt *rubricae*, hujus rei unæ, eademque fidelissimæ, indices. Quas particulatim cum cunctis caerimoniis describere, longum foret, & justum voluminis opus. Summos saltem apices attingere juvat.

II. INSTITUTUM autem est divinum *officium*, ut publice cum cantu & omnibus caerimoniis rei convenientibus celebretur. Igitur in singulis diœcesibus saltem unus locus patere debet, quo populus singulis diebus & horis singulis pro suo quisque affectu & otio confluere possit. Talia loca sunt ecclesiae *cathedrales* & *collegiatae*. Clericos, quippe in nullam vitae civilis partem vocatos, assidue publicos officio interesse decet, & si per negotia ecclesiae utiliora impediuntur, saltem privatim easdem preces recitare tenetur¹.

absolvit
officium,
vel publi-
ce.

1) C. ult. C. 29.

III. UNDE nascitur omnium clericorum, qui in sacris sunt, aut beneficia tenent, obligatio ad recitandum *officium*^k. . Justum

vel priva-
tim reci-
tandum,

NICOLAUS PETRUS SIBERN. *de libris latin. eccl.* & Dn. PFAFFIUS *de liturg.* Ordines antiquos recensuit EDMUNDUS MARTENE *de antiq. eccl. rit.* RENAUDOT. *in collect. liturg. orient.*

k) Inde usus *quotidianarum missarum* ortus, recitandarum etiam remoto omni populo, cui prodesse existimantur, quem tamen morem instituto pri-

enim est, ut saltem id dent ecclesiæ, ut pro populo, præsertim pro iis, qui per negotiorum multitudinem nec sæpe, nec diu, precibus immorari queunt, Deum orent¹. Novissime hæc obligatio disertis constitutionibus inculcanda videbatur, condemnatis beneficiariis, qui negligentiores essent, ad ratam fructuum restituendam². In plerisque ecclesiis ob donationes ob animam interferenda sunt officia seu Missæ extraordinariæ, quas eos, qui his gaudent, fideliter peragere decet. Sed quum per tot sæculorum decursum, accumulatis piis foundationibus, id institutum vix exitum habere possit, Concilium Tridentinum³ Episcopis permisit Missarum numerum arctare, ita tamen ut benefactorum memoria semper recolatur. Id quod aula Romana restringit ad foundationes ante concilium Tridentinum factas, & in posterioribus auctoritatem papæ desiderat.

1) c. 2. D. 91. & 9. C. i. X. de celebr. miss.

2) Constit. Pii V. n. 135. 1571. 3) Sess. 25. Ref. c. 4.

in quo
sequenda
observan-
tia eccle-
sialia loci

IV. IN cantando officio *publico* sequenda est observantia ecclesiæ, in qua cantatur. Sed qui *privatim* id recitant, neque ad horas, neque ad corporis diversos gestus, ingeniculationem, vel erectionem, adstringuntur. Suf-

maivo non adeo convenire palam est. Simili ratione *horæ canonica* olim erant *publicum officium*, quibus etiam laici intererant, paulatim tamen ad solos canonicos, monachorum æmulos, transiere, postquam idioma latinum, quo celebrantur, parum laicis prodesse poterat.

fieri enim XXIV. horarum spatium integrum perstringere officium¹. Præstat tamen anticipare, quam rejicere preces². Hinc omnes horas minores mane, & matutinas pridie ejus diei ab hora quarta pomeridiana recitare, permissum. Multo tamen præstat, horis, quoad ejus fieri potest, stricte inhærere, ne sanctissimi instituti fructum perdamus, qui est, ut subinde in Deum defixi aliquo modo assequamur præceptum divinum de jugiter orando³. In his utendum officio diœceseos, in qua domicilium; nisi *Romanum*^m præferatur, cujus usus per omnem ecclesiam latinam permissus. Correctum illud est ex decreto concilii Tridentini⁴, & ab omnibus novarum congregationum presbyteris receptum. Adoptatum est etiam a pluribus Franciæ provinciis servandæ uniformitatis obtentu; sed revera ob librorum inopiam, & quod correctu essent difficiles⁴.

1) Gloss. in c. presbyter. X. de celebr. miss. verbo persolv.

2) 1) Tbes. VI. 17. Luc. XVIII. 1. 3) Sess. 25. inf.

4) Concil. Burdigal. 1583. c. 4. Aquens. 1585. Narbon. 1609. c. 40.

V. QUUM Christiana religio non consistat in cærimoniis, nec ipse Christus præter eas, quæ ad sacramenta pertinent, alias præ-

quum de
versarum
ecclesiarum
sine
ritus di-
versi.

1) Vocant alias *cursum canonicum* vel *quotidianum*, cujus recitatio quotidiana ex *Breviario* monachis & clericis incumbit, si non possunt publico officio interesse. Idem officium privatum peragunt ordines militares, quod statum quodammodo monachorum habeant. MENDO de ord. milit. disquis. 13.

m) Intelligit Autor missale Romanum ex decreto SS. concilii Tridentini B. Pii V. P. M. jussu editum.

scripserit; quidquid harum est, ab apostolis & ecclesiæ pastoribus accepimus: quæ in re pro temporum & locorum diversitate maxima cernitur diversitas. Principio officium *lingua* cujusque gentis *vulgatissima* latissimeque patente, quæ in occidente *latina* erat, celebratum. Quum istæ linguæ a vulgi usu procedente tempore recesserint; ecclesia, novationumⁿ inimica, nihilominus publicum earum usum retinendum censuit. Major est in ritibus discrepantia, quibus tamen unitas ecclesiæ haud atteritur, quum nec doctrinam, nec mores afficiant^r. Sic Græci aliique Christiani

Clementis XIII. ac Urbani VIII. auctoritate recognitum, quod Romæ, Patavii aliisque locis editum est.

n) Ratio hæc parum stringit. Equidem alii hanc adjungunt rationem, ut per *linguæ latinæ* usum unio cum ecclesia Romana & veneratio erga *religionem* seu potius ejus antiquos ritus conservetur. Ipse tamen Autor *tom. XIII. hist. eccl. in disc. prælim. §. XXIV. in f.* parum hac ratione tangitur, sed eleganter de hoc more ita edisserit: *quod reliquum est, parum me movent rationes, quas plurimi hodie allegare solent, ut scilicet veneratio erga religionem conserve- tur. Cæca hæc veneratio falsis religionibus convenit, fabulis & frivolis innixis superstitionibus. Eo major erga veram religionem veneratio erit, quo magis cognita, sicuti in contrarium, postquam populus intelligere non potuit, quæ dicuntur in ecclesia, desiderium eorum notitiam acquirendi deposuit amisitque, & in tanta fuit ignorantia, ut nequidem institutionem sibi necessariam esse existimaverit. Qui autem naturali ingenii bonitate pollent, in ista ignorantia facile eo prolabuntur, ut de iis, quæ tanta sollicitudine absconduntur, sinistras cogitationes alant.* Judicium Autoris etiam adprobat LUD. ELLIES du PIN dans la *Biblioth. eccl. tom. XIX. p. 118.*

orientales *rituali* a nostro diversissimo utuntur, & plerisque in Francia cathedralibus, immo & Benedictinis, proprii ritus & propria sunt officia. Est hæc pars libertatis ecclesiastica a Gregorio M. profecta, qui *l. 12. ep. 31. §. 3.* discipulo suo, Augustino, auctor est, ut optimum quodque, sive sit ex Romana, sive ex Francicis ecclesiis haustum, Anglis præcipiat°. Vetus præceptum est, ut in singulis provinciis unum saltem observetur officium, ecclesiæ scilicet Metropolitanæ proprium².

1) C. 14. X. de offic. jug. ord.

2) Dist. 1. c. 31. dist. 2. c. 31.

VI. SINGULAE preces & cærimoniæ series, quum sit tantum institutionis humanæ, ex justis & gravibus causis, mutari potest, v. gr. ut fabulæ aut superstitiosi ritus, si quos superiorum temporum ignorantia invexit, eliminantur¹. Sed sola *ordinariorum*

Mutari
potest ab
episcopo.

o) Nec tamen illud observavit fideliter, postquam etiam usum latinæ linguæ in liturgiis conservavit, quod etiam BONIFACIUS in Germania fecit. Idem observat AUTOR cit. l. utrumque tamen excusat, quod veriti fuerint, ne Angli & Germani se a reliquis Christianis plane separatos crederent, nisi latina lingua eos quoque cum illis uniret, primario vero cum ecclesia Romana, ut centro unionis ecclesiasticæ. Enimvero forsan ipsemet animadvertit hanc rationem parum stringere, hinc novam addit, scilicet admodum periculosum atque laboriosum fuisse, scripturam sacram ceterosque libros liturgicos in linguam vernaculam vertere, ad quod meo iudicio hi inepti erant. Ita vero in suo conversionis negotio parum profecerunt, nisi ut numerum subditorum ecclesiæ augerent.

non a ju-
dice sa-
culari.

auctoritate, quibus multo magis novationes impedire, eisque resistere licet; qui devotionis obtentu, sive per ignorantiam sive per lucri cupidinem, divinum cultum alterare, & in sacris novo ritu ineptire audent. Si ex certis causis, veluti ob sterilitatem agrorum, ob inclementius cælum, ob hostium incursionem, aliasque calamitates, itemque ob victoriam ab hoste reportatam, aliaque divina beneficia, extra ordinem Deus vel exorandus vel laudandus est; episcopus formulas præscribit, tempusque, & locum & formam indicat: qua in re nulla *judicium secularium* auctoritas^p, quibus cognitiones causarum, ad officium divinum pertinentium, interdictæ sunt². De prædicationibus aliisque institutionis generibus: *parte I. c. 1. 2.* quantum satis est. Nunc de sacramentis dicendum.

1) *Conc. in Trullo c. 43. conc. Trid. sess. 22. c. 29. in fin.*

2) *Mem. du Clergé part. 1. liv. 2. c. 5. nu. 6. 7. 8. c. 8. c. 4. n. 18. &c.*

C A P. III.

DE BAPTISMO, CONFIRMATIONE, EUCHARISTIA.

I.

Baptif-
mus in
ecclesia

BAPTISMUS, extra casum necessitatis, pu-

p) Reges Galliæ tamen, reportata victoria, archiepiscopo Pariensi per literas solennes injungere solent, ut publice per hymnum Ambrosianum Deo gratias agantur laudesque dicantur.

blice in ecclesia¹, ubi sunt fontes baptismales, baptis-
 solemni ritu suscipiendus est. Olim ipsi infan-
 tes non nisi tempore Paschali & Pentecostali
 solemniter sunt baptizati: unde his diebus
 etiamnum fontibus baptismalibus benedici so-
 let¹. Post infantum baptismus, ne salus eo-
 rum periclitaretur, dilatus non est: sed adulti
 etiamnum solemnibus diebus ab ipso episcopo,
 si pote, baptizandi sunt. Ordinarius hujus
 sacramenti administer est parochus, vel pres-
 byter ab eo delegatus. Et ob hanc spiritua-
 lem nativitatem potissimum ecclesie pastori-
 bus *patrum* nomen datum^r.

1) Cl.un. de bapt. SIRIC. ep. 1. ad Homer. LEO
 ep. 4. de consecr. dist. 4. c. 11. 12. 13. Rubr. Ru. Rom.

II. BAPTIZANDUM autem aqua na-
 turali, & vel per immersionem vel per infu-
 sionem. Infusio hodie usitata est, quum aquam
 capiti infundamus; sed veteribus immersio
 placuit usque ad sæculum XIV¹, quæ exacte
 respondet *baptizandi* vocabulo, quod lavacrum
 sonat, meliusque exprimit mysterium baptismi,
 in quo una cum Christo sepulti sumus, ut ad
 exemplum ejus resurgentes novam vitam viva-

immer-
 sione vel
 infusione
 aquæ na-
 turalis.

q) Non tam loci esset habenda ratio, quam cœ-
 tus fidelium, adeoque expediret, ut, congregata mul-
 titudine sacrorum causa, baptismus perageretur, &
 sic assistente tota ecclesia baptizandus in ejus gremium
 reciperetur.

r) Id quidem negari nequit; optandum tamen
 esset, ut in hac sola ratione hæc appellatio substitui-
 set, nec sub appellatione *patrum* simul imperium in
 laicos affectatum fuisset.

mus' ². Inter immergendum vel infundendum pronuncianda sunt verba, ex institutione Christi in ecclesiam recepta: *Ego te baptizo in nomine Patris, Filii, & Spiritus sancti*. Si ex justis causis dubium sit de baptismo, veluti infantis expositi; adjecta conditione baptismus fieri potest, dicendo: *Si non baptizatus es, ego te baptizo* &c. ne baptismum iterare videamur¹. Quæ tamen conditio præter necessitatem adji- cienda non est³.

1) MARTENE *de ritib. l. c. L. I. art. 14. num. 6.*

2) *Rom. V. 24. Coloss. II. 12.*

3) *C. 110. 111. 112. D. 4. de consecr.*

adhibitis
sponsori-
bus

III. OPUS est autem patre vel matre, vel ad summum uno patre & una matre lustrica, non pluribus, qui infantem baptizandum offerant¹, nomen, quod aliquis e sanctis, ab ecclesia agnitis, gessit, imponant, pro eo stipulentur, educationemque curent, quos propterea bene instructos & maturis annis esse decet. Baptizari possunt furiosi, qui ante usum rationis baptismum flagitarunt; sed invitus² nemo baptizatur². Licet adulti per

s) Hac de causa orientales adhuc usum immersionis sancte conservarunt, occidentalibusque, quos adpersos vocant, vitio dederunt, quod cum transformaverint.

r) Intentionem in baptizante præcise desiderant, qua deficiente, baptismum non conferri ajunt, ex quo principio hæc formula conditionalis nata est. Sed recte dicitur in c. 16. de consecr. D. 1. non monstratur esse reiteratum, quod nescitur factum.

u) Ergo nec judæorum reluctantium liberi: facilius parentibus Christianis imponi potest, ut libe-

se respondere possint, habent tamen & ipsi parentes lustricos. Est autem hic actus instar adoptionis, operaturque cognationem spirituales.

1) *Concil. Trident. sess. 24. R. c. 2.*

2) *C. 3. X. de baptism.*

IV. URGENTE necessitate, missis a quolibet Christiano administrari potest; his ambagibus, baptismus sola aquæ affusione & verborum divinorum enunciatione peragi potest a quacumque persona, modo & ipsa baptizata sit; nisi quod nemo semet ipse baptizare potest¹. Interim si electioni locus, etiam hoc casu dignior indigniori, veluti diacono presbyter, clericus laico, vir feminae præferendus. Quibus exemplis non palliandus est mos ille perversus, quo infantes, qui non periclitantur, aqua adsparguntur, simulque nati sunt, ipso baptismatis ritu ex frivolis causis, veluti dum parentibus lustricis commodius sit, in longius tempus rejecto².

1) *c. 24. D. 4. de consecrat.* 2) *c. 4. X. de baptism.*

V. QUI inter hæreticos baptizati sunt non iterari. in nomine sanctæ Trinitatis, ii sacro oleo tincti, per manuum impositionem, vel solam fidei professionem, recipiuntur in gremium ecclesiæ¹. Baptismus autem ipse non iteratur, unum baptismum credentibus². Qui id fa-

ros suos baptismo offerant, quem ex errore quodam differre intendunt ad ætatem adultiorem. Cum enim legibus ecclesiasticis sint subjecti, his quoque vivere debent, non animi sui sententiam sequi.

cit *, excommunicationem incurrit, & baptizatus, si vel maxime per ignorantiam, irregularis fit ³. Baptismus tantum effectus supernaturales producit; sed statum hominis externum non mutat ⁴.

1) c. 44. D. 4. de consecrat. 2) Ephes. IV. 5.

3) Concil. Trident. sess. 7. c. 9. c. 107. 108. D. 4. de consecrat.

4) Ibid. c. 117. 118. 1. Cor. VII. 17. 20. 24.

æque ac
confir-
matio,

VI. NEC confirmatio iteratur, cujus administer ordinarius est episcopus. Adhiberi hic quoque potest pater lustricus: quod tamen fere in desuetudinem abiit ¹.

1) Concil. Trid. sess. 7. c. 3.

Missæ fre-
quentan-
da.

VII. EUCHARISTIA dumtaxat inter sacrum missaticum ritibus ab ecclesia approbata consecranda est. Hujus materia est *panis*

x) Multum tamen refert, utrum hoc fiat ex errore intellectus, an dolo malo quæstus causa? Posteriorius judæi conversi, ut vocantur, nonnunquam attentare solent, qui crimen *stellionatus* committunt, & sic etiam criminaliter puniendi.

y) Id vero admitti nequit. Post baptismum tinctus dicitur *fidelis* & *Christianus*. Quis vero nescit, ex hoc statu plures fluere effectus externos? Finge judæum baptizatum esse, annon statum externum mutat? Macula, quæ ei adhæsit, deletur, ut ad officia publica, a quibus ob maculam exclusus erat, admitti possit. In posterum inter honestos refertur: potestati ecclesiæ, cujus subditus sit, subjicitur: cœmeterii Christianorum communionem nanciscitur: matrimonium cum Christiana inire potest, denique commercio omnium jurium sacrorum & civilium frui potest. Plenius hanc doctrinam exponit RICCIULIUS *de jure person. extra grem. eccl. exist.*

& vinum. Ex traditione ecclesiæ latinæ vino paullulum aquæ affundendum, & panis azy-
mus sumendus est ¹. Quemque fidelium, sin-
gulis diebus dominicis, & festis præceptis, toti
officio assistere decet, & quidem in sua paro-
chia Missæ solemni, ut a pastore suo doceatur,
& preces suas conjungat cum cœtu eorum,
cum quibus ipse Deo volente conjunctus est ².
Qui tribus diebus dominicis continuis desunt
officio, ii a pastore episcopo denuntiantur, &
qui inter sacrum profanis spectaculis assident,
ii sacro fulmine feriuntur ³.

1) Concil. Trident. sess. 21. c. 5. c. ult. X. de celebr.
Miss. c. 2. D. 2. c. 64. 65. D. 1. de cons.

2) Concil. Trid. sess. 24. c. 4.

3) Concil. Senon. 1528. c. 11. vid. Ritual. Paris.
de P. S.

VIII. IN casu necessitatis sufficit, mis- ^{saltem}
sæ minus solemni devota attentione assistere. ^{minus so-}
Missæ conventualis seu *solemnis* celebranda est ^{lemnis;}
post Tertiam; *minus solemnis* ab aurora ad me-
dium diem ¹. Eucharistia exhibetur inter sa-
crum missaticum statim post communionem
presbyteri. Olim cuncti fideles ter quotannis,
scilicet tempore Paschali, Pentecostali & na-
tali domini, ad eucharistiam accipiendam ac-
cessere ². Sed concilio Lateranensi sufficere
videbatur, si semel id fieret per quatuordecen-
ne Paschale ³. At sacerdotes toties, quoties
sacrum faciunt, communicant ⁴. Hodiernis
Ecclesiæ latinæ moribus solus presbyter sacri-
ficans sub utraque, ceteri sub sola specie pa-

nis ² communicant. Sed pontifex, prout id expedit ecclesiæ, integris gentibus permittere potest etiam calicis usum ⁵.

- 1) c.48. c.66. D.1. de consecr. 2) Ib. c.19. D.2.
 3) C. omn. utriusque X. de pœnitent. & remiss.
 4) c.11.12. D.2. 5) Conc. Trid. sess.12. c. fin.

enchari-
 stia ægro-
 tantibus
 deferen-
 da.

IX. PRO ægrotis in singulis Ecclesiis parochialibus in ciborio puro & solido, tabernaculo incluso, asservandæ sunt consecratæ particulæ, quatuordecim diebus renovandæ ¹. Si ægroti Eucharistiam flagitant, ea deferenda ad ipsos cum summa reverentia, ut populus ad eam adorandam invitetur. Si est ultimum viaticum, competit hoc munus parocho, aut presbytero ab eo delegato ². Publicis peccatoribus & personis infamibus denegatur Eucharistia. *Venerabile* autem non nisi justam ob causam & Episcopo permittente exponi ⁴ debet ³.

- 1) c.93. D.2. concil. Trid. sess.13. c.6.
 2) Ibid. c.29. C.10. X. de celebr. miss.
 3) Ib. c.95. ex Cyprian. decr. congr. concil. 164.

2) Quod sæculo XIII. demum ea potissimum de causa introductum, ne ullum effusionis vini consecrati periculum superesset, alique casus circa illud contingerent, ut nonnullis testimoniis probatum dederunt P. de MARCA dans l'histoire de Bearn, lib.V. c.10. n.3. seqq. Card. BONA lib II. rerum liturg. c.18. MABILLON. in museo Ital. tom. II. comm. in ord. Rom. p.61. Cum enim Eucharistia, ægrotantium causa, semper in promptu esse debeat, nihil facilius, quam ut vinum consecratum, quod non æquali cura, ut panis, custodiri potest, effundatur.

a) Peperit hunc morem exponendi, tum solemniter deferendi venerabile ad ægrotantes, doctrina

DE POENITENTIA, EXTREMA
UNCTIONE, ORDINE.

I.

**Absolutio im-
pertitur a
presbyte-
ris.**

b) Et quidem *occulta* poenitentia privata tantum
 duenda sunt, ne quis semetipsum prodere teneatur,
 quem in finem etiam *sigillum confessionis* inventum est,
 sancte colendum & observandum; *publica* vero poe-
 nitentia publica plectenda. Hæc in primitiva Eccle-
 sia tantum in usu erat, quod non diffitetur JACO-
 BUS SIRMONDUS in *histor. poenit. publicæ c. II.*
 nec ratione destituta, quia unicum refugium erat,
 quo mediante ejecti & desertores cum Ecclesia in gra-
 tiam redire, & cursu poenitentiae peracto, in pristi-
 num statum restitui poterant. Non ejectis illa haud
 subeunda erat, quia de *reconciliatione cum ecclesia* iis
 haud cogitandum, cujus pace & communione adhuc
 fruebantur. Paulatim quidam de *occultis* ultro publi-
 cam subierunt poenitentiam, observante SIRMON-
 DO cit. l. C. V. quo ipso in statum *ejectorum* revera
 semet constituiebant; poenitentes enim *communione*
Ecclesiæ haud perfecte fruebantur. Quod vero ultro
 ab initio susceptum, tandem in necessitatem tractum,
 ut de occultis non quidem *publica*, privata tamen
 poenitentia esset subeunda.

dinati accipiant potestatem *absolvendi*, non possunt tamen eam exercere injussu Episcopi, qui vel beneficium cum cura animarum conjunctum, vel sine beneficio post prævium examen, consensum concedit ³. Hæ permissiones ad certas personas, ad certa loca & ad certos casus restringi possunt. Ut plurimum enim eximuntur absolutiones monacharum, quibus exquisito confessore opus, & nonnulli casus atroces, quos sibi reservat Episcopus ⁴. Etiam *Regulares*, & in his ipsi *mendicantes*, tot privilegiis ornati, his regulis circumscribuntur ⁵. Sunt casus veteri observantia, consentiente Ecclesia, *pontifici reservati*⁶: quorum causa absolutionis ergo Romam olim eundum fuit. Hodie indulgentia papæ Episcopis & nonnullis presbyteris de iis mandata dare solet.

1) C. *omn. utriusq.* X. de pœnis. & remiss.

2) Concil. Trid. sess. 14. c. 5. f.

3) Sess. 23. c. 15. 4) Sess. 14. c. 7. sess. 23. c. 15.

5) Arrêt. d'Agén. 4. Mars 1869. Mem. du Clergé part. 1. tit. 2. c. 8.

Casus pa-
pæ refer-
vari.

II. CASUS papæ reservati, indice *Rituali* Parisiensi, sunt: 1. Incendium Ecclesiarum & locorum non sacrorum, si incendiarius publice denunciatus est. 2. Simonia ordinum & beneficiorum publica & realis.

c) De his casibus pontifici reservatis speciali tractatu agit JO. GEORG. KIENE, eosque Part. I. recenset atque illustrat, docetque, quosdam in *bulle cænæ domini* reservari, quorum seriem sistit cap. II. quosdam *jure communi* esse reservatos, de quibus c. III. agit.

3. Occisio seu mutilatio hominis in sacris.
4. Verbera episcopo vel alii prælato inflicta.
5. Arma infidelibus suppeditata.
6. Adulteratio bullarum & brevium pontificis.
7. Invasio & deprædatio terrarum Ecclesiæ Romanæ.
8. Violatio interdicti a sede apostolica profecti.

Casus *episcopo reservati*^d sunt: 1. Verbera atrocitas homini religioso aut clerico, qui in sacris est, illata. 2. Incendium voluntarium. 3. Furtum in loco sacro cum effractione commissum. 4. Homicidium voluntarium. 5. Duellum. 6. Insidiæ vitæ conjugis structæ. 7. Abactio partus. 8. Verbera patri vel matri inflicta. 9. Sortilegium & veneficium seu divinatio. 10. Profanatio Eucharistiæ & sancti olei. 11. Violenta sanguinis in templo effusio. 12. Fornicatio in Ecclesia. 13. Stuprum religiosæ illatum. 14. Stuprum a confessore confessionariæ illatum. 15. Raptus. 16. Incestus in secundo gradu. 17. Sodomia, aliaque similia peccata. 18. Latrocinium sacrilegum. 19. Crimen falsi, falsi testimonii, falsæ monetæ, adulteratio epistolarum Ecclesiasticarum. 20. Simonia personata & occulta. 21. Assum-

Episcopo
reservati

d) Olim episcopi de quovis crimine publico inquirebant, non ad effectum puniendi delinquentes criminaliter, sed pœnitentiam iis imponendi, id quod potissimum in visitationibus Ecclesiasticis expediebatur. Sed tunc decrant confessiones, statim tempore, parochis faciendæ, quibus ab INNOCENTIO III. introductis, ex more antiquo episcopi in gravioribus delictis absolutionem reservarunt. Ceterum de his casibus rursus ex professo agit prælaudatus K I E-
NE cit. *tr. de casibus pontif. Episcopis & prælat. reserv.*
P. II.

tio falsi tituli & nominis in examine, recipiendorum ordinum causa.

qui non
attendun-
tur in ar-
ticulo
mortis,

III. PRO diversis diversarum diœcesium moribus reservationes sunt diversæ, quarum manifesta utilitas in eo posita, ut homines, perpensa absolutionis difficultate, ab his criminibus abhorreant. Pœnitentiarius potissimum ad id datus est, ut de his cognoscat absolvatque. In articulo mortis nec casus reservati, nec confessores attenduntur, sed quilibet presbyter absolvere potest quemlibet agonizantem, quædam pœnitentiæ signa edentem. Sed ne fraudi locus sit, ægroti ante omnia ad hoc sacramentum confugere, nec prius medici opem implorare possunt, quam hoc factum sit: quod concilii Lateranensis decretum¹ per Italiam & alibi observatum, in Francia negligitur. De cetero hoc sacramentum nemini mortalium, ac ne iis quidem, quibus capitale supplicium subeundum, denegatur².

1) c. 13. X. de pœnit. 2) Cl. de pœnit. c. 1.

confessio
peccato-
rum e-
nda;

IV. QUUM autem pœnitentiæ h. e. opera satisfactoria sint peccatis metienda;

e) In hoc unice tota ratio pœnitentiæ collocatur, licet, ut ex antea dictis liquet, hæc sententia praxi primitivæ Ecclesiæ conformis non sit. Enimvero quam periculosa quoque hæc enumeratio peccatorum sit, quantisque abusibus obnoxia, si indiscreti confessionarii inquisitionem formalem formant & per captiosas quæstiones incautam plebem inducere conantur, ut alios sua confessione gravent, ostendit Doctor

opus est, ut distincta fiat singulorum peccatorum confessio, cujus secretum tam inviolabile, ut presbyter, qui id infausto omine revelat, e gradu suo dejiciendus sit & perpetuo carceri mandandus ¹. Sane quingentis abhinc annis pœnitentiæ canonicae, singulis peccatis præstituta, in desuetudinem abierunt; quas tamen utile est nosse, ut satisfactiones peccatis adæquatae injungi & vetus disciplina resuscitari possit ^f. Sunt etiam casus, in quibus etiamnum pœnitentia publica injungi potest, si episcopo id utile videatur ad reparandum scandalum crimine publice commissio datum ³. Huic rei dies *cinerum*, quemadmodum publicæ absolutioni dies *viridum*, convenientissimus judicatur in pontif. Rom.

1) C. omni. utriusque §. caveat. X. de pœnit.

2) Conc. Trid. sess. 14. c. 8. 3) Ib. sess. 24. c. 8.

quidam Sorbonicus in *tr. du secret de la confession* Paris. anno 1708. edito: ex quo manifestum redditur, admodum lubricum esse confessionis sigillum.

f) Id nec sperandum, nec optandum. Ipsemet **AUTOR** tom. XIII. *hist. Eccl. in disc præl.* §. 5. 10. & 16. plures antiquæ pœnitentiæ abusus refert, qui evitari non poterant, postquam clerus a prima modestia desciverat. Episcopi regibus perpetuas imponentes pœnitentias, effecerunt, ut solum relinquere coacti fuerint, ut Regum Vambæ & Ludovici pii exempla docent. Antiqua tempora pœnitentiarum quæ opinionum monstra pepererunt! Creditum enim fuit, toties tempora multiplicanda esse, quoties unum idemque delictum esset reiteratum; inde vero rationibus subductis, eveniebat, ut sæpe quis ultra mille annos pœnitentiam egere coactus fuerit, h. e. ultra vitam, in purgatorio. Hæc doctrina rursus novas in doctrina de *indulgentiis* produxit conclusiones, ut antiqua *Calendaria indulgentiarum* docent.

usus in-
dolgen-
tiarum.

V. INDULGENTIIS vel partim, vel plene remittuntur pœnitentiæ, prout illæ vel *particulares* sunt vel *plenariæ*; quarum tamen effectus pendet ab effectu pœnitentium. Concedendæ autem sunt *gratis*, & ab episcopo curandum, ut superstitio aliique abusus, quibus hoc institutum expositum, procul sint¹. Cave tamen *pœnitentias* confundas cum *pœnis* canonicis. Nam pœnitentiæ injunguntur *volentibus* resipiscere & mutare animum. Pœnæ infliguntur *invitis* & ut vel emolliti redeant ad frugem, vel indurati ejiciantur ex Ecclesia. Quod quum in foro externo fiat, *part. III. c. 18.* explicabitur.

1) *Concil. Trid. sess. 24. c. 8.*

extrema
unctio

VI. EXTREMA unctio ex diserto scripturæ præcepto¹ a solis presbyteris, & ex traditione Ecclesiæ, a parrocho, vel ejus delegato administrari² debet³. Sanctum oleum ad hoc sacramentum & ad baptismum necessarium in synodo, vel alio tempore præstituto, quotannis ab episcopo die *viridium* consecratum, vasis puris argenteis, vel stan-

g) Et tamen pœnitentiæ inter genera *pœnarum* referuntur, per sententias infliguntur, & *invitis* imponuntur, ut vel JUSTINIANI lex de *adulteris* docet, & infra plenius enucleandum est.

b) Et quidem in *remissionem peccatorum*. Si vero hoc, cur tantum agrotantibus applicatur; eis vero denegatur, qui ultimo supplicio adficiendi sunt, quibus tamen usus reliquorum sacramentorum non denegatur?

neis, bene munitis, ne sacrilegio violari possit, asservandum ³.

1) Jac. V. 14.

2) Conc. Trid. sess. 14. c. 3. Catech. Rom. p. 2. c. 6. n. 13.

3) c. 8. D. 95. INNOC. I. ep. ad decent. Ritual. Rom.

VII. POSTEA, quæ *Part. I.* diximus, ^{ordinatio} de sacramento *ordinis* pauca dicenda restant, videlicet, hoc sacramentum, æque ac baptismum, imprimere characterem ¹. Unde iterari nequit ². Si tamen dubium, num valida sit prior ordinatio, repeti potest, sed *sub conditione*, si prior sit invalida ³. Unde porro sequitur, presbyterum non posse fieri laicum, & ob crimina e gradu dejectum valide administrare sacramenta, licet ipse peccet, & episcopi, qui in hæresin prolapsus, destitutus & excommunicatus est, ordinationes, quamvis illicitas, validas tamen esse, quia non *potestatem*, sed *potestatis exercitium* amisit ³.

1) Concil. Trid. sess. 23. c. 4. Dist. 68. c. 4. 1. 2.

2) c. 107. D. 4. de cons.

3) S. THOM. *supplem.* q. 38. art. 2.

i) Militibus olim *characterem*, quo cognosci possent, impressum fuisse, testis est AUGUSTINUS in c. 97. C. 1. q. 1. qui ejus erat efficaciz, ut deleri non posset. Usum loquendi inde mox desumpsit, & ad militiam sacram eundem applicavit allegorice, in quo scholastici postea ingenia sua exercuere.

CAP. V.

DE MATRIMONIO ET CAUSSIS
MATRIMONIUM IMPEDIEN-
TIBUS.

I.

Consen-
sus ma-
trimonia-
lis debet
esse i. le-
gitimus,
quem im-
pedit

MATRIMONIUM potissimum consistit in *consensu*, hoc est, in unione voluntatum, tamquam imagine^k affectus Christi in Ecclesiam. Consensus ille debet esse *legitimus*^l, hoc est, institutioni divinæ, legibusque, cum ecclesiasticis, tum civilibus, conformis. Nam in re tanti momenti, cui omnis societas civilis superstruitur, consultum non est, ut suo quisque sensu abundet, suum quisque affectum, suum sequatur ingenium, suam libidinem. Institutionis divinæ præceptum est, ut unus uni individuo vinculo jungatur, ne affectus sit divisus aut incertus, ut communi cura sobolis educatio promoveatur. Quod ut omni modo observetur, jure *ecclesiastico & civili* multa impedi-

k) Sicuti spiritualia sub *imagi*ne aliarum rerum terrestrium, quæ sensus feriunt, a Salvatore adumbrata sunt, ita convenientior imago *adfectus Christi in Ecclesiam* desumi non potuit, quam ab *unione voluntatum conjugali*, quæ imago tamen matrimonio nihil *spiritualitatis* addit.

l) Nihil verius dici potuit. Ita vero non quis *consensus, clandestinus, privatus*, minusque solemnis matrimonium constituit, quod tamen jus canonicum censet, constituendo in sponsalibus *de præsent*i adesse *verum matrimonium*, quod consensus in illud editus sit, licet clandestinus & occultus.

menta indicata, multaue solemnia, in hac conjunctione observanda, præscripta sunt.

II. IMPEDIMENTA matrimonii vel a ^{vel natura,} *natura*, vel a *lege*, vel a *facto* nubentium oriuntur. *Naturale* impedimentum est ætas immatura *impuerum*, masculorum infra XIV. femellarum infra XII. annos: quamquam jure canonico habitus corporis magis, quam anni, spectandus ¹. Item, *impotentia* continua & im- ^{vel lex divina} medicabilis ². *Legale* impedimentum est *cognatio* & *affinitas*, respicitque inter personas, inæquali gradu conjunctas, *disparitatem ætatis* ^m, & *reverentiam* naturalem, cum *licentia nuptorum vix conciliandam*; inter personas æqualis gradus *periculum corruptionis*, cui personæ in eadem familia educatæ aut continuo conversantes, si matrimonii spes foret, expositæ essent. His prohibitionibus Deus vincula societatis humanæ multiplicanda, & caritatem hominum erga homines extendendam & dilatandam esse censuit ³.

1) C. 3. X. de sponsal. impub. 2) tot. tit. X. de frigid.

3) AUGUST. XV. de div. c. 16.

III. ECCLESIA inhæsit omnibus le- & huma-
gis divinæ ¹ prohibitionibus, quæ excludunt in ^{na},
linea recta in infinitum omnes consanguineos
vel cognatos; in collateralibus materteras solum,
fratresque & sorores ². Sed pridem creditum,

m) Disparitas ætatis parum ad rem facit, quæ nec inter extraneos impedimentum constituit. Decorum ratio plus operatur, quæ efficere potest, ut inter certas personas nuptiæ prohibeantur.

prohibitionem illam extendendam esse ad omnes consanguineos, qui sibi mutuo succedere possent, h. e. ad septimum gradum¹⁾, ultra quem non amplius parentela attenditur³⁾. Concilium Lateranense tamen eam cum ratione consanguinitatis, tum ratione cognationis, ad *quartum*; ratione affinitatis ad *primum* gradum, qui est inter conjugem & conjugis consanguineos, reduxit; quum in hac etiam *secundus* inter secundum conjugem & prioris conjugis consanguineos, immo & *tertius* inter secundam conjugem secundæ conjugis & primæ conjugis consanguineos olim attenderetur⁴⁾; quæ duo affinitatis genera dicto concilio sublata sunt⁵⁾.

1) Levit. XVIII. 5. XXII. 10.

2) Vid. Gloss. in C. literas 13. X. de restit. spoliar.

3) PETR. DAM. Opusc. 8. de par. grad.

4) C. 8. X. de consanguin. 5) Ibid. C. non debet.

gradibus
prohibi-
tis.

IV. CONCILIUM Tridentinum restrinxit etiam alia hujus generis impedimenta¹⁾ e crimine orientia. Nam secundum canones illicita conjunctio operatur affinitatem cum consanguineis stupratæ²⁾, quam concilium reduxit ad gradum *secundum*, qui sit in-

n) Quam absurda vero hæc ratio sit, quilibet facile animadvertit. Etenim olim tantum ex *jure pratorio* cognatis, *jure civili* exclusis, usque ad *septimum gradum* jus succedendi datum erat, cum agnatorum successio in infinitum extenderetur, qui tamen æque vinculo sanguinis cohærebant, ac quidem cognati. A *jure* vero succedendi ad rationem consanguinitatis in genere nulla valet consequentia.

pedimentum dirimens*, & eam, quæ ex validis sponsalibus oritur, quæve *honestatis publicæ* dicitur, ad gradum *primum*, c. 3. restricta etiam cognatione spiritali, in baptismo seu confirmatione contracta, quæ non ultra parentes lustricos, baptizantem, baptizatum, baptizatique parentes extenditur. c. 2. Quam ob rem plures parentes lustricos adhibere prohibuit. His restrictionibus opus videbatur, quia multi per ignorantiam tales nuptias contrahunt, quas sine peccato non continuare, nec sine scandalo rumpere queunt.

1) *Sess. 24. Ref. c. 4.* 2) *102. tit. de eo qui cogn. consang.*

V. GRADUS numerantur *computacione canonica*, quæ unicuique generationi unum tantum gradum adsignat, etiam collaterali, sic ut pater & soror sint in primo, fratrum liberi in secundo, nepotes in tertio gradu. In inæqualium computatione numerantur generationes longius distantis personæ usque ad stipitem communem. Sic patruus & neptis sunt in secundo, filia patruus in tertio gradu. Hæc computandi ratio in usu fuit temporibus^p Grego-

qui cano-
nice
compu-
tandi.

o) Quatenus ante matrimonium contracta est: superveniens affinitas non dirimit matrimonium jam contractum, si innocens nocenti gratiam facere, ei-que injuriam remittere velit. Claudicans tamen matrimonium fieri censent, ut nocens *debitum conjugale* petere non possit, id quod non adeo rationem habet,

p) Id vero admodum dubium esse, docuit idoneis argumentis SCHILTER *de libert. eccl. German. lib. III. c. 10. §. 7.* Ceterum canonica in eo differt a civili, quod fundamentum computandi in stipite communi quærât, & tantum inquirendum esse decernat,

rii^r. In materia successionum sequimur computationem juris civilis, quod alterum tantum graduum inter easdem personas interjicit.

1) *lib. ult. ep. 31. ad August. c. 6.*

qui dispenset?

VI. QUI per ignorantiam in gradu prohibito nuptias contraxere, iis dispensatio haud denegatur^r. Sed ante matrimonium contractum raro, nec sine prægnante causa, conceditur. In gradu secundo solus pontifex & quidem *publicæ salutis* causa, inter principes; in quarto autem, vel si pauperes sint, in tertio, etiam Episcopi, partim longa consuetudine tuti, partim pontificis auctoritate muniti, dispensant. Quæ dispensationes omnes ex concilii præscripto debent esse gratuita^r.

1) *Concil. Trid. Sess. 14. c. 5.*

vel crimen.

VII. IMPEDIMENTA ex facto nubentium orientia sunt: præcedens consensus in aliud matrimonium futurum; solenne votum castitatis; adulterium sub promissione matri-

quousque uterque desponsatorum a *stipite communi*, ut *cognitionis fundamento*, distet? quod in linea *æquali* satis tutum est, in *inequali* vero paulisper impeditum, quod duntaxat denominatio gradus sit facienda linea *remotiori*, cum tamen æque facile, prout res ipsa postulat, ab utraque fieri queat, imo etiam debeat, cum de utraque proximitate desponsatorum, quousque a communi stipite distet, quæstio moveatur.

q) Sed debebant esse, cum praxis curiæ Romanæ contrarium doceat, ostendatque dispensationes fere venales esse, ut MARCUS ANTONIUS de DOMINIS cum aliis fatetur.

monii^r in casum morientis conjugis perpetratum, aut cum insidiis prioris conjugis vitæ structis conjunctum^r.

1) C.3. q.1. c.3.4.5. C.3. X. de eo qui dux. in matrim.

VIII. NEC sufficit, impedimenta nulla esse. Oportet præterea consensum esse liberum. Ergo furiosus; ergo qui erravit; qui coactus est, matrimonium non contrahit. Qui erravit, inquam, in *persona*, ut Jacob in Lea, aut in *conditione personæ*, veluti servæ^r. Metus talis esto, qui in hominem constantem cadere potest: hinc rapta raptori nubere nequit^r.

1) C.24. X. de sponsal. C.29. q.1. c.2. & 4. X. de conjug. secul. Concil. Trid. Sess.24. c.6.

IX. QUI sunt in potestate alterius, ut filii familias & minores, ii matrimonium contrahere non possunt sine consensu eorum, in quorum potestate sunt. In hoc negotio arduo potissimum ex præscripto legis divinæ parentes sunt honorandi. Hinc jure nostro prohibentur talia matrimonia, & pastores, qui ea benedicunt, habentur pro raptus sociis, exheredandis, qui ita convenere, liberis^r. Quin

eorum,
qui sunt
sui juris.

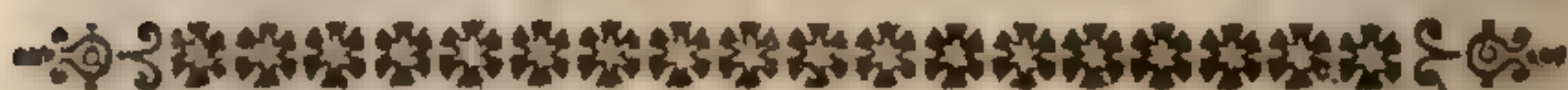
r) Quid, si promissum matrimonium sine adulterio, an matrimonium, defuncta uxore, maritus inire potest valide? Id quidem haud negandum; puto tamen talia sponsalia esse illicita nec obligatoria, quæ in mortem conjugis viventis ineuntur, ut inde agi non possit. c. f. X. de eo qui duxit.

s) Aut in *qualitate subintellectu*, ut si quis corruptam ab alio ignorans duxerit. c.2. C.32. q.6.

r) Si tamen suis restituta, vel in libero constituta loco, postea in conjugium consenserit, permittitur.

per declarat. 1639. liberi, ex matrimoniis usque ad finem vitæ secretis, vel ex feminis, quibus patres in articulo mortis demum juncti sunt, nati succedere nequeunt, quum hujusmodi conjunctiones turpitudinem *concubinatus* magis sapiant, quam *connubii* honestatem^u.

1) *Stat. Bles. art. 40. Melodun. art. 25. edit. 1558.*

C A P. V I.

DE NUPTIARUM SOLEMNIBUS EARUMDEMQUE DISSO- LUTIONE.

I.

3. Solem-
nis

UT certum fiat, non esse impedimentum matrimonio libere contracto, & ut semper probari possit; plures legibus ecclesiasticis & civilibus cærimonix sunt sancitæ.

declara-
tus inter
sponsalia,

II. PRINCIPIO nupturi post pacta dotalia in diœcesibus, in quibus id usus fert, ad matrimonium præparantur per *sponsalia*, quæ sunt *promissio* sollemnis & jurata in Ecclesia facta de matrimonio, quandocumque alteri id placuerit, ineundo. Parochus, ante-

2) Effectus ergo civiles tali matrimonio subtrahuntur, quamvis hæc edicta regia efficere non potuerint, ut in *foro ecclesiastico* quoque pro nullo haberi debeat. Quin potius etiam tale conjugium *rarum* esse dixere, quoad vinculi indissolubilitatem, licet non esset *legitimum*. Idem judicium formant de conjugis illustrium sine regis consensu contractis. Conf. LAUNOIUS *de regia in matrim. potest.*

quam eam recipit, interrogat desponsandos, num sint ex parochia? an re verbisque sint liberi? num votum continentiae emiserint? annon consanguinei sint, norintque, quod impedire possit matrimonium? Quibus præmissis subjungit institutionem de natura hujus sacramenti, & quam sancte ad id adgrediendum¹. Talis promissio diu ante matrimonii celebrationem, immo inter impuberes, fieri potest, modo infantiam egressi consentire possint². Effectus sponsaliorum, si promissio reciproca vel scriptis peracta sit, is est, ut pars deficiens coram judice ecclesiastico conveniri, & ad pœnam *canonicam** condemnari possit³. Judex autem ecclesiasticus competens est etiam in diocœsibus, ubi sponsalia non sunt in usu. Post coram judice sæculari ad *resarciendum damnum* & ad *interesse* agitur. Solvuntur autem sponsalia mutuo consensu⁴, matrimonio cum tertia persona contracto, professione religiosa, morbo immedicabili vel contagioso alterutrius partis, & stupro a sponfa post sponsalia admissio⁴.

1) *Ritual. Paris.* 2) *C. 1. X. de sponsal. impub. in 6.*

3) *c. 2. & 6. X. de sponsal.*

4) *C. 15. & 22. X. de sponsal. C. 2. X. de convers. conjug. C. ult. X. de conjug. leprof. C. 25. X. de jurejur.*

x) Non vero ut pars refractaria absolute cogi possit, quod nequidem jus canonicum permittit. Ceterum admodum convenienter condemnatio in id quod interest cum pœna conjungitur, ne *duplici judicio* opus sit.

y) Si vel maxime sponsalia *pura & jurata* fuerint, cum alter alteri juramentum remittere queat,

prævia
procla-
matione

III. MATRIMONIUM celebrandum publice, quod ut publicum fiat, tria requiruntur; proclamatio seu bannus, præsentia parochi, testes. . Proclamationes olim in Francia usitatæ natales debent concilio Lateranensi², quod voluit, ut presbyteri publice in Ecclesia indicent contrahenda matrimonia terminumque præfigant, intra quem impedimenta allegari possent¹. Clarius² sancitum, ut tribus diebus dominicis vel festis continuis intra sacra solemnia missæ parochialis utriusque partis tres proclamationes fiant. Episcopus tamen, præsertim si nupturi majorennēs sunt, unam alteramque proclamationem remittere potest, si maligna metuitur contradictio³.

1) C. 3. X. de clandest. sponsal.

2) Concil. Trident. sess. 24. Ref. c. 12.

3) Statut. Blesens. art. 40.

præsentibus testi-
bus perfi-
ciendus.

IV. CELEBRANDUM præsentē pastore alterius partis^a, vel presbytero a pastore vel Episcopo delegato, itemque tribus quatuorve testibus præsentibus¹. Pastoris & testium præsentia tam est necessaria, ut sine ea

per c. 2. X. de sponsal. ANTON. DESPEISSIUS tom. I. oper. de matrim. sect. IV. §. 2. p. 280.

2) Hoc vero se fundat in antiquissimo more ecclesiastico, jam tempore TERTULLIANI usitato, secundum quem conjugia apud ecclesiam indicanda & manifestanda erant, alioquin pro illegitimis habitæ, ut prælaudatus Autor de pudic. c. 4. indicat. Est hæc proclamatio instar provocationis ad agendum, adeoque pæna præclusi, ut juris est, munita.

a) Vel potius sponsæ, qui merito præferendus, quia apud plerasque gentes usitatum fuit, ut post

actus nullus reputetur. Clandestina enim matrimonia, sæpe prohibita, denique irrita fuisse declarata^b. Quæ si essent valida, deficientibus testibus, contingere posset, ut pars partem desereret, & utraque in continuo adulterio viveret.

1) *Concil. Trid. ibid. stat. Bles. ibid.*

V. EFFECTUS matrimonii sunt, ut effectus
alter conjugum in corpus alterius nanciscatur ^{matrimo-}
potestatemⁱ, cumque in jure convenire pos- ^{nii.}
sit, & maritus quidem petitionem adhæſionis
instituere, h. e. ut femina ipsi cohabitaret; fe-
mina, ut conjugali affectu ipsam prosequatur.
In Francia si hæ actiones instituuntur in foro
contentioso, judex *secularis* cognoscit^c, neque
Ecclesiæ cognoscere permissum, nisi in foro
pœnitentiali. Afficit porro matrimonium sta-

nuptias peractas sponsa demum ad *domum mariti* de-
duceretur.

b) Huc pertinent *matrimonia conscientiarum*,
clandestine sine præſentia parochi contracta, quæ ta-
men in Gallia non infrequentia sunt, sed effectibus
civilibus destituta, & revera a *concubinato* non diffe-
runt. Nata autem sine dubio sunt ex principio, in-
discrete a patribus adhibito, *quod consensus faciat ma-*
rimonium, quod tamen non de consensu quovis mo-
do, sed legitime declarato demum accipiendum est.
Hoc vero posito, sponsalia *de præſenti* pro matrimo-
nio minime essent habenda.

c) En juris antiqui vestigium evidentissimum!
Quis nescit, olim judices sæculares in genere de cau-
sis matrimonialibus jus dixisse? Multum ex veteri
libertate contra ausus ecclesiasticorum sibi conservavit
Gallia, ut LAUNOIUS *cit. tr. evict.*, & vel hoc
exemplum docet. Neque enim laicorum causæ tribu-

tum liberorum, qui si sunt legitimi, præter emolumenta civilia, quæ hic seponimus, ordinum, beneficiorum & dignitatum ecclesiasticarum fiunt participes.

1) 1 Cor. V. 1. 4.

Matrimonium
solvitur
morte;

VI. CHRISTIANORUM conjugium morte tantum solvitur. Jesus Christus legem divortii, judæis ob duritiem cordium indulgentiam, abrogavit, connubiaque reduxit ad institutionem primævam¹. Infideles, qui conjugati conversi sunt, conjuncti porro esse possunt, nam baptismus remittit peccata, sed matrimonia non rumpit². Sed si alteruter conjugum nolit cohabitare ei, qui conversus est, vel alterum exponit periculo peccati mortalis; conversus declinare potest & conjungi cum alia³. Christianorum connubia nonnumquam dissolvi videntur, licet revera non solvantur, si v. gr. matrimonium apparens a judice nul-

lilibus episcoporum sacris olim suberant, nisi ut poenitentia iis imponeretur, id quod *voluntariæ jurisdictionis* esse dicebatur, quia tantum *volentes*, ut censebant, poenitentia subijciendi. Inter contendentes *judice seculari* opus erat. Quocirca non absolute admitti potest sententia *ESPENII P. III. jur. eccles. tit. 2. c. 1. §. seqq.* causas matrimoniales in Gallia simpliciter foro ecclesiastico esse relictas, sed tunc demum, quando de *validitate matrimonii* quæstio movetur. Quin quod si ad *divortium* quoad thorum & mensam agitur, ut plurimum causæ civiles huic actioni ratione bonorum &c. incidunt, & sic ut plurimum ad magistratum *seculare* iter in Gallia, teste *HERICURTI* in *tr. des loix eccles. dans leur ordre naturel* p. 427. §. 29.

lum

lum declaratur; si personæ vero matrimonio vinctæ, separantur thoro^d.

1) *Matth. XIX. 2. seq.* 2) *2 Cor. VII. 12. 13. seq.*
C. 8 X. *de divor.* 3) C. 7. 8. *eod.*

VII. NULLITATEM matrimonii accusare non permissum est omnibus. Si impotentia aut consensus defectus accusatur, personæ contrahentes solum; si præcedens matrimonium, pars læta solum, audiuntur. Si incestuosum vel alio modo illegitimum, actori probanda est ignorantia^e, nisi pro complice haberi velit. Impedimenta, quæ matrimonium nullum reddunt, quæve propterea vocantur *dirimentia*, supra attulimus. Votum simplex pariter impedit h. e. causam declinandi matrimonii suppeditat, vel contrahenti pœnitentiam conciliat; sed non inducit nullitatem.

nullum
declara-
tur;

1) C. 6. X. *qui matr. accus.*

VIII. SEPARATIO conjugum verè talium vel *mutuo consensu*, veluti ex voto continentiae vel *judicis autoritate* fit^f. Votum au-

separatio
conju-
gum.

d) Doctrinæ hujus, quod tantum matrimonia dissolvi debeant quoad thorum & mensam, autor primarius est AUGUSTINUS, ut optime demonstravit SCHILTER *in histor. jur. circa dogma eccles. de dissolut. matrimonii quoad vinculum*. In tantum vero valuît ejus autoritas, ut post ejus mortem in conciliis approbata & juris communis facta fuerit.

e) Maxime quod tribus hannis ecclesiasticis evocati fuerint, qui contra matrimonium hoc impedimentum adferre voluerint, unde suspicio gravis contra actorem nascitur.

tem solemne sit oportet, ut vel ambo religiosam professionem edant, vel maritus sacros ordines recipiat. Si matrimonium nondum consummatum est, alter invito altero, cui aliud deinceps conjugium eligere liberum, religiosam vitam amplecti potest². In quo plus valet religiosa professio, quam ordinatio, quæ non rumpit matrimonium, licet nondum consummatum. Separatio *involuntaria* injungitur a iudice, si adulterium commissum, quem casum notavit jus divinum³. Si alter conjugum in hæresin prolabitur, vel alia ratione professioni Christianæ fidei renuntiat⁴. Si alteruter in morbum incidit contagiosum; si maritus atrociter sævit in uxorem; si denique sine periculo vitæ & salutis una esse nequeunt^f. In Francia *judex secularis* cognoscit, sive de adulterio criminaliter agatur, sive de sævitiis atrocibus, sive de morbo contagioso. Femina actrix pendente lite sequestranda est vel a parentibus, vel in monasterio, vel in alio loco tuto & honesto⁵. His casibus separari possunt conjuges *a thoro & mensa*; sed renubere

f) De causis divortii legitimis prolixius agit JCtus Gallus ANTON. DESPEISSIUS *tom. I. oper. de matrim. sect. 4.* easque potissimum ad praxin Galliarum applicat.

g) Addit HERICURTIUS *c. l.* hanc rationem, quod vix separatio talis concipi possit, in qua questio civilis ratione alimentationis, & separationis bonorum in commune collatorum non omne ferat punctum. Ex hoc fundamento Galli hanc praxin, juri canonico contrariam, ut plurimum defendunt, ut mirandum sit, Protestantes segniores Gallis fuisse in reducenda fori secularis libertate antiqua.

non possunt. Redire enim queunt, simulatque consentiunt. Durante separatione sunt in eo statu, quo conjuges, altero absente vel ægrotante, esse solent.

- 1) C. 4. 5. X. *de convers. conjug.* 2) C. 2. *ead.*
 3) *Matth. V. 32. XIX. 9.* 4) C. 2. 7. X. *de divort.*
 5) C. 8. 13. X. *de restit. spoliat.*

IX. SOLUTO per mortem matrimonio, superstes conjux ad secunda, immo ad ulteriora vota, transire potest, quoniam Apostolus, hujus auctor libertatis, illimitate loquitur¹. Ut ne femina quidem annum luctus observare teneatur². Sed viduæ ad secunda vota properantes non iterum benedictionem nuptialem h. e. preces super sponsa fundendas, nanciscuntur, quam una vice impetrasse sufficit³. Ante omnia autem constare debet de morte prioris mariti vel uxoris idoneis auctoritatibus; alias nulla vel longissimi temporis præscriptio, nec causa ignorationis secunda vota excusabit⁴.

Matrimonio iteratur.

- 1) 1 *Cor. VII. 8. 39.* 2) C. 4. 5. X. *de sec. nupt.*
 3) C. 1. 2. *ead.* 4) C. 19. X. *de sponsal.*

b) Magis colorem quam veram causam hæc sapit sententia; cur enim non esset reiteranda benedictio, novis nuptiis contractis? Vera desumenda est ex doctrina antiquæ ecclesiæ, quæ secundas nuptias adeo odio habebat, ut indignas eas crediderit, quibus benedictio impertiretur. Passim id docent canones conciliorum per priora sæcula, ex quibus adhuc plures aliæ conclusiones supersunt in vita civili, quæ pœnas secundarum nuptiarum respiciunt, de quibus ex Gallis Jctis agit ANTONIUS DESPEISSIUS tom. I. oper. P. I. sect. VI. *de matrim. p. 315. seqq.*

quomo-
do probe-
tur?

X. MAGNI refert etiam in vita civili, ad statum liberorum quoque nosse, quo die quisque baptizatus, quo nuptus sit. Quae de causa ex praescripto canonum¹ & juris nostri² Pastoribus solemne est, liberorum, quos baptizant, nomina certis libris notare, quibus inscribitur natalis, nomen infantis, parentum, parentum lustricorum & duorum testium. Idem fit in conjugatis, quorum & quatuor testium nomina consignantur: nec alias matrimonii promissiones, praeter eas, quae scriptae sunt, judici audire licitum. Sunt & libri, quibus nomina morientium, addito die mortis & sepulturae, inscribuntur. Qui libri, si ex praescripto legum consignantur, plenam vim probandi habent in omnis generis tribunalibus.

1) Concil. Trident. sess. 24. c. 1. 2.

2) Statut. 1539. stat. Bles. art. 181.

Sacra-
menta
sancte ha-
benda.

XI. CETERUM de sacramentis generatim notandum, validitatem eorum non a fide & virtute ministri pendere, licet magis consentaneum sit, ut hi digni sint ministerio. Sed minister tamen intentionem habere debet, sacramentum conferendi, h. e. serio peragere debet, saltem externe, actus ab Ecclesia imperatos^k: nam de occultis & interioribus non

i) Interim *natalis* non praecise ex his libris probari potest, sed duntaxat *baptismi dies*. Quoad hunc parochus testatur de *proprio facto*, in quo ei fides habenda: est intuitu illius fidem facit tantum, ex *aliorum relatione*, & sic magis testi de *auditu alieno* aequiparandus.

k) Admodum temperat sententiam communem

judicamus mortales¹. Inter administrandum populus lingua vernacula de natura sacramenti deque caerimoniis erudiendus est². Quæ institutio actioni juncta mire auget reverentiam & devotionem. Administer habet saltem unum clericum assistentem, qui respondeat precibus caerimoniarumque partem peragat. Ubi clerici desunt, laici, veluti in pagis ludimagistri, id faciunt.

1) *De consecrat. dist. 4. c. 25. 26. Concil. Trid. sess. 7. c. 11. 12.* 2) *Concil. Trid. sess. 24. Ref. c. 7.*

C A P. VII.

DE ECCLESIIS AEDIFICANDIS ET CONSECRANDIS.

I.

RES sacrae sunt Ecclesiae & quidquid ad Sacro-
cultum publicum est necessarium. Ec-
clesiae autem hoc loco non *cœtum fidelium*, sed *locum* significant, in quem fideles sacrorum
caussa confluant. Licet enim in omni loco
preces fundi possint, sacrificium tamen Missæ
non nisi in loco sacro & in mensa consecrata
offerendum¹. Quod inde a sæculo IV. obser-
vatum, ut ex Ischyrae exemplo¹ patet². In

Sacro-
rum caus-
sa eccle-
siae aedi-
ficantur.

de intentione ministri Sacramenti Autor, quæ eo sen-
su admitti potest. Etenim si constat, eum non serio
agere, sed per *jocum* ritum in Sacramentis usitatum
expedire, quis diceret, Sacramentum ab eo celebra-
tum esse? quamvis ob tam sacrilegum facinus meri-
to puniendus sit gravissime.

1) Imputatum erat ab Eusebianis, ATHANA-

longinquo tamen itinere & in castris sola sufficit mensa consecrata, quod est *altare portatile*³. Sed in oratoriis privatis insalutato Episcopo Missam celebrare ac baptismum administrare prohibitum⁴.

1) C. 1. 12. D. 1. de consecr.

2) ATHANAS. 2. Apol. p. 781. Hist. Eccl. l. III. n. 49.

3) C. 30. D. 1. eod. 4) C. 33. 34. D. 1. eod.

quæ sint
causæ?

II. AD novam ædem suscitandam, vel ædem, aliis usibus adhuc destinata, consecrandam, *caussa* opus est & *Episcopi* auctoritate. Causæ legitimæ sunt: 1. necessitas, si natio quæpiam ad Christianam fidem adducta; si cœtum omnem una non amplius capit Ecclesia; si ad ædem ob itineris difficultatem & longinquitatem cuncti non commode confluere possunt¹. 2. Monasterium vel alia nova congregatio instituta. 3. Devotio peculiaris ex voto vel ad certarum reliquiarum custodiam^m.

SIO, ejus jussu in ædibus Ischyra, cui ille usu sacrorum interdixerat, *calicem mysticum* a Macario esse fractum, *mensam sacram* subversam, & *libros sacros* combustos. Sacrilegio hæc imputatio adscripta fuit, tantosque motus dedit, ut concilii Tyrensis patres Athanasium deponerent, teste SOZOMENO lib. II. hist. eccles. c. 25. Negari nequit, ex hoc exemplo jam quodammodo *rerum sacrarum* colligi posse vestigia. Id vero nondum evictum est, vasa sacra & mensam solemniter ritu consecrata fuisse, cum *sacra* vel ab usu & destinatione dici potuerint, æque ut *librorum sacrarum* in hac historia sit mentio.

m) Hæc ratio originem capellis dedit. Magnates iter facientes, maxime peregrinantes ad locum religiosum vel ad terram sanctam, reliquias sanctorum secum ferebant, asservatas in repositoio seu condi-

Nam primis statim temporibus Romæ & in aliis civitatibus majoribus magnus ædium sacrarum fuit numerus, licet fideles semper in unum cœtum modo in hac, modo in alia æde, coirent². Ex causis contrariis ædes vel inutiles aboleri, vel superflue aliis inseri possunt³. Priusquam Ecclesiæ constructionem concedat Episcopus, idoneis instrumentis docendum, eam esse satis *dotatam*, h. e. certis redditibus ad fabricam, luminaria, & stipendia clericorum instructam, ut cultus publicus decenter peragi possit⁴. Qui vero novæ fabricæ intercedendi causam habet, audiendus est.

1) C. 3. X. de Eccles. ædif. 2) Hist. Eccl. l. 36. n. 16.

3) Concil. Trid. sess. 21. Ref. c. 7. 4) C. 9. D. 2. de cons.

III. ATRIO designato, Episcopus in loco, in quo altare fabricandum, crucem ^{quomodo ædificanda?} figit, lapidemque angularem inter preces, quibus Christi, tanquam *lapidis angularis*, mentio fit, benedicit, mysteriaque per hanc constructionem significata explanat¹. Ædificium autem ita struendum, ut sacerdos ad altare consistens *Orientem* prospiciat: itaque ab aliis ædificiis separandum, ut circumiri possit, instructum *porticu* & *atrio* convenientibus. Simulatque perfectum est, ædis *dedicatio*ⁿ sus-

torio, quod *cappas* & *capellas* dixere. vid. MATTHÆUS Paris. ad ann. 1242. p. 525. Domum reversi mox *oratoria* exstruxere, in quibus ex in posterum asservarentur, quæ inde *capellæ* dictæ, sicuti in itinere in *capellis* asservatæ fuerant.

n) Non *simplex*, sed quæ *consecrationem* denotat. *Simplex dedicatio* est solennis quædam loci de-

cipienda, quæ omnium carimoniarum ecclesiasticarum est longissima ac maxime solemnis. Jam ATHANASII temporibus officium divinum, excepto necessitatis casu, non nisi in Ecclesia consecrata celebrari potuit².

1) Pontif. Rom. de benedict. prim. lapid.

2) ATHANAS. I. Apol. p. 682. hist. eccl. l. 13. n. 40.

quomo-
do conse-
cranda?

IV. DEDICATIONEM præcedunt *jejunium & vigilia* coram reliquiis, altari immittendis, cantandæ^o. Die præstituto horis matutinis Episcopus novam ædem consecrat variis benedictionibus & adspersionibus extus & intus, adhibita aqua, sale, vino, cinere, rebus ad purgationem factis. Suffitum addit, murosque interiores hinc inde sacro oleo inungit. Altare, quod est tabula saxeæ, consecrat, in eoque reliquias condit. Denique ipse Missam celebrat. Dedicationis solemnia per octiduum protrahuntur, ejusque memoria quot-

nistatio ad usum sacrum aliumve, ejusque in actum deductio per ritus quosdam arbitrarios. Enimvero plus efficit consecratio, qua res profanæ ex censu earum ita transeunt, ut juris divini prorsus fiant, & per actum consecrationis divinam qualitatem accipiant, ut ad rem divinam faciendam adhiberi possint. Hanc igitur novam qualitatem ut accipiant res consecratæ, tanto apparatu opus esse creditum fuit.

o) Pridie enim illius diei, quo Ecclesia consecranda est, Episcopus cum clero & populo processionem instituit, reliquiasque deportari curat ad tentorium, quod ante Ecclesiam pro asservendis per noctem reliquiis erectum est. Ipse Ecclesiæ clerus illa nocte vigiliis ante SS. reliquias celebrat, & ita sese ad actum solennem præparat.

annis recolitur^p. Tantam populo erga loca, precibus & divinorum mysteriorum celebrationi destinata, reverentiam incutere visum.

V. CONSECRATIO, quoad ædes per-
manet, non iteratur; sed cultu impio, san-
guine effuso, vel enormi crimine polluta Ec-
clesia per aquam cum vino, sale & cinere be-
nedictam reconciliatur, precibus adjectis, qui-
bus dæmon abigitur & remissio peccatorum
impetratur¹. Reconciliatio² Ecclesiæ polluta
æque ac novæ ædis dedicatio ac altaris
consecratio, a solo Episcopo suscipienda³.
Altare proprie loquendo est sola tabula saxe-
a, consecrata, quæ si confringitur, consecratio-
nis vim amittit³. Usque dum Ecclesia conse-
cratur, benedici potest per presbyterum ab
Episcopo delegatum, ad celebrandum officium,
& si polluta est ante consecrationem, a pres-
bytero reconciliari potest.

quomo-
do polluta
recon-
cilianda?

1) C. 3. X. de consecrat. Eccl.

2) C. 9. X. de consecrat. Eccl. 3) C. 1. ibid.

VI. ECCLESIA, orationis domus, non pro-
fanis usibus permitti non potest¹. Ergo
nec in iis, nec in cœmeteriis, nundinandum,
non pro-
fanis usi-
bus adhi-
benda.

p) Verum festum hoc anniversarium maxime in
pagis in bacchanalia & mercatus conversum est, ut
pro eo abolendo magis quam propugnando laboran-
dum sit.

q) Multus admodum atque subtilis in hac ma-
teria est PETRUS FRANCISCUS PASSERI-
NUS de pollut. Ecclesiar. in quo tractatu de causis
pollutionis magis quam de reconciliatione loci agit.

nec commercandum, nec jus dicendum, nec quidquam negotiorum humanorum, licet in se bona & honesta sint, peragendum ³. Neque in iis convivandum aut pernoctandum, nisi in transitu & urgente summa necessitate; nec merces aliæque res deponendæ, nisi in incendiis & hostium incursione. In quo præsertim sacrorum locorum consistit immunitas, ad quam tuendam ne quidem opus est ut ædes consecrata sit ¹, dum sufficit, in ea celebrari divina mysteria ³.

1) *Matth. XXI. 12.*

2) *C. 1. & 5. X. de immun. Eccles.* 3) *C. 9. eod.*

Ecclesia-
rum im-
munitas.

VII. SED per immunitatem ecclesiasticam vulgo indigitatur *jus asyli* ¹. Religio-
num enim reverentia sacris locis refugii tute-
lam conciliavit, ut nemo vi adhibita ex iis ex-

Ipse concedit, pollutionem magis *imaginariam* quam *veram* esse, ergo *imaginaria* quoque erit *reconciliatio*.

r) Observatione sedula opus habet hæc sententia, quæ in jure canonico quidem fundata, sed admodum singularis est. Nam 1. inde fluit, consecrationem talem, quam præscribunt, magis superfluum quam necessariam esse; 2. locum etiam sacrum fieri posse ex sola sacrorum celebratione, & ita 3. sanctitatem non minus denominari ex *usu* & *destinatione*, quam ex peculiari eidem superaddita divina qualitate per actum consecrationis. Talis vero *sanctitas*, quæ loco ex *usu* & *destinatione* conciliatur, magis est *externa*, immunitatem externam habens, quam *interna*. Hæc enim denotat *singularem loci cujuscumque separationem*, respectu divinae peculiaris præsentiae, domini divini, & gratiae ibi collocatae, & per consecrationem acquisitæ. Interim ut plurimum talem sanctitatem attribuunt locis consecratis. Posses forsan dogma

trahendus sit, quantumcunque gravia maleficia perpetraverit. Adigebantur quidem tales homines ad reparationem damni facti, & ad subeundam pœnitentiam, sed non tradebantur quærentibus, nisi jurassent, vitam salvam, membraque salva fore. Hoc asyli jus vetustissimum² extensum est ad cœmeteria, Episcoporum habitationes, monachorumque & canonicorum claustra, intra XXX. passus in circuitu, ad cruces in via regia fixas³. Sed quum jure divino homicidæ etiam ab altaribus abripi possint ad supplicium⁴, crimina atrocia exempta sunt. Quia tamen etiam in his peccatum; asyla omnia in Francia cum in causis civilibus, tum in *criminalibus*, sublata sunt', simulatque *arrestum* decernitur⁵.

hoc singulare ita in concordiam deducere, ut loca *consecrata* sanctitatem internam quidem accipiant; non consecrata vero, in quibus tamen divina celebrantur, tantum *sanctitatem externam* seu immunitatem ab omni injuria, violatione, & strepitu mundano.

s) Varia hujus *asyli* fata fuere, cujus ratio unice ab imperatorum & regum Francorum liberalitate pendit. Quia vero Episcopi hujus juris causam & determinationem ad se trahere conati sunt, illudque ultra modum extenderunt, satis prudenter decretis regum Galliæ hisce ausibus obviam itum, & ita libertas regni ab imperio episcoporum etiam in hoc jure incolumis & salva conservata est. Non ergo eam stringit decantata illa GREGORII XIV. bulla d. 12. Maji 1591. edita, sed in Gallia nunquam publicata, utpote quæ non potuit publicari sine *placito regio*, ut loquuntur. Quamvis enim MICHAEL ANGELUS DONATUS *de asylibus* res. 210. hanc constitutionem etiam eas ligare terras, contendat, in quibus usu haud recepta, parum tamen ei, ut homini Romano,

In Italia tamen & in Hispania etiamnum viget hæc immunitas *localis*: præter quam suppetit *realis* quoque & *personalis*, illa *bonorum*, hæc *personarum ecclesiasticarum*: de quibus *part. I.* dictum.

- 1) C.6. X. de immun. eccl. C.17. p.4. c.6.7.8. &c.
- 2) C.23. q.8. c.28. ex concil. Sardic. an.347.
- 3) L.3. C. Tb. de his qui ad eccl. confug. tom.3. Conc. p.1233. hist. eccles. l.25. n.32. l.29. n.26.
- 4) Exod. XXI. 14. 5) Statut. 1539. art.166.

CAP. VIII.

DE RELIQUIIS, VASIS ET
LIBRIS SACRIS.

I.

Res sacræ. **R**ES in ædibus sacris asservatæ vel ita comparatæ sunt, ut a laicis tangi non possint, vel ad divinum cultum dumtaxat sint destinatæ.

a solis
clericis
tractan-
da.

II. QUAE a solis presbyteris tractari possunt, sunt *eucharistia*, & *sacrum oleum*; sive id sit *chrismatis*, sive *infirmorum*, sive *catechumenorum*. Quod oleum die viridium inter sacrum ab Episcopo consecratur, & præstituto die ac loco a pastoribus accipitur, qui veteris reliquias luminaribus Ecclesiæ affun-

fidem habebunt Galli, libertati suæ plus tribuentes, quam resolutioni tali parum fundatæ. Ceterum, præter DONATUM, cujus tract. Romæ 1652. editus, de hoc jure copiosius etiam scripsere FARINACIUS & MYLERUS ab EHRENBACH.

dunt, & recens vasis minimum stanneis asser-
vant ¹. Huc quoque sanctorum pertinent
reliquiæ; vasa sacra, ut calices & scutellæ, quæ
debent esse argenteæ vel saltem stanneæ, sacro
oleo ab Episcopo consecratæ: nec non lintea
altaris ab Episcopo vel mandatario presbytero
benedicta ². Quæ cuncta non nisi clericis,
minimum subdiaconis, quadam sacramento-
rum reverentia, tangenda sunt.

1) c.4. D.95.c.1. X. de custod. eueb.

2) Pontif. Rom. part. II.

III. BENEDICUNTUR etiam mappa ^{crucis,}
ac omne altaris instrumentum, amictus, hu- ^{imagines}
merale, cinctura, manipulus, stola, casula, ^{sancto-}
tunica, vestis dalmatica; crucis quoque, & ^{rum.}
imagines beatæ virginis & sanctorum, quæ
publicæ adorationi exponuntur. In quibus
curandum Episcopo, ne quæ sint mutilæ, aut
indecoræ, quæ scandalum dare possint; neve
exponantur non approbatæ; proposita earum
utilitate, quæ consistit in eo, ut vel opus re-
demtionis ob oculos, vel sanctorum virtutes ad
imitandum nobis proponantur ¹. Benedi-
cuntur & capsulæ reliquiarum, inter præces,

1) In hoc non videtur subsistere cultus vel ima-
ginum vel martyrum. Bulla canonisationis S. Udalrici
apud MABILLON. in act. Bened. sec. V. p. 471. hanc
ea de re prodit sententiam: Sic adoramus & colimus
reliquias martyrum & confessorum, ut eum, cujus
martyres & confessores sunt, adoremus: honoramus
servos, ut honor redundet in dominum, qui dixit: qui
vos recipit, me recipit, ac proinde nos, qui fiduciam
justitiæ nostræ non habemus, illorum precibus & meri-
tis apud clementissimum Deum jugiter adjuvemur.

quibus flagitatur, ut præsentibus reliquiis fideles sint a dæmonum insidiis, cunctisque tuti periculis cum spiritualibus, tum corporalibus.

1) *Concil. Trid. sess. 25. fin.*

reliquiæ,

IV. RELIQUIA E antiquæ *extra capsam* non sunt ostendendæ, nec recens inventæ venerandæ, nisi prius auctoritate Episcopi ejusque consilii fuerint approbatæ ¹. In omnibus videndum, ne quæstui habeantur, vel commissionibus, tripudiis & profanis lætitiæ demonstrationibus dedecorentur ². Sancti novi non absque auctoritate *Romane Ecclesie* ³, prævioque rigido testium & documentorum examine ³, quod judicium *canonizatio* audit, colendi sunt.

1) C. 2. X. de reliq.

2) *Concil. Trid. sess. 25. C. 2. X. de reliq.*

3) C. 52. X. de testib. C. 1. de reliq.

campā-
na,

V. OMNIVM autem rerum, quæ in Ecclesia sunt, nulla solemnius benedicitur ^x,

u) Hoc jus demum sæculo X. natum, & antiqua disciplina, qua Episcoporum auctoritas idem præstabat, abrogata. S. UDALRICUS primus fuisse videtur, qui a JOANNE XV. a. 983. Sanctorum catalogo adscriptus est, a quo tempore deinceps hoc negotium, ut majus & arduum, sedi Romanæ appropriatum est. PAPEBROCH. *diff. de solemnium canonizat. initiis ac progress.* FABRICIUS in *bibliogr. antiq.* c. 8.

x) Benedictionem hunc ritum magis, quam baptismum appellandum esse censent saniores. Interim expediret quoque, ne schemata baptismi adhiberentur, quæ hunc loquendi usum introduxere. Revera

quam campanæ ¹. Cantantur plures psalmi, quibus partim auxilium divinum imploratur, partim Deus celebratur. Episcopus vel presbyter eas aqua benedicta lavat, iterumque atque iterum oleo infirmorum & chrismatis ungit, suffitque thure & myrrha. Precibus explicatur campanarum usus in excitanda fidelium devotione, in repellendis dæmonum insidiis, & in tempestatibus dissipandis.

1) *Pontif. Rom. de campan. benedic.*

VI. IN Ecclesiis porro sunt vestes sacerdotales, pluvialia, altarium tegumenta varii coloris pro diversitate ministrorum & altarium: item libri hymnorum, veluti psalteria, antiphonaria, gradualia, processionalia, lectionaria, seu breviaria, missalia, ritualia vel manualia. Libri veteris & novi Testamenti olim in sacristia ad usum missaticum asservabantur; sed hodie in habitationibus presbyterorum. Sunt autem libri isti, ex libri sacri, traditione Ecclesiæ catholicæ, sequentes: Et veteris Testamenti quidem Mosis Pentateuchus, scilicet Genesis, Exodus, Leviticus, Numeri, Deuteronomium; Josua; Judices; Ruth; Quatuor libri regum; duo Paralipo-

enim iidem ritus, qui in baptismo infantum adhibentur, hic deprehenduntur, ut lotio, unctio per oleum catechumenorum & chrisma, denique etiam solemni patrinorum assistentia, cum impositione nominis.

2) De his vestibus earumque significato mystico, ex mente Romanæ Ecclesiæ, prolixè agit ANDREAS du SASSAY *de panoplia sacerdotali seu de venerando sacerdotum habitu.*

menon; Esdras; Nehemias; Tobias; Judith;
 Esther; Job; Psalterium CL. hymnorum;
 Proverbia Salomonis; Ecclesiastes; Canticum;
 Sapientia, Ecclesiasticus; Quatuor prophetæ
 majores, nimirum Jesaias, Jeremias cum la-
 mentationibus & Baruch, Ezechiel, & Daniel;
 Duodécim minores, videlicet, Hóseas, Joel,
 Amos, Abadias, Jonas, Michas, Nahum,
 Habbacuc, Zephánias, Haggai, Zacharias,
 Malachias; Prior & posterior Maccabæorum:
 Novi Testamenti: quatuor Evangelia Matthæi,
 Marci, Lucæ, Joannis; Acta Apostolorum;
 Epistolæ Pauli XIV. una ad Romanos, duæ
 ad Corinthios, una ad Galatas, una ad Ephe-
 sios, una ad Philippenses, una ad Colossenses,
 duæ ad Thessalonicenses, duæ ad Timotheum,
 una ad Titum, una ad Philemonem, una ad
 Hebræos; Epistola Jacobi una; Petri duæ;
 Joannis tres; Judæ una; Apocalypsis ².

gōrum
 versio la-
 tina.

VII. QUUM officium divinum *latinā*
lingua inter nos peragatur, præ ceteris electa
 fuit *versio*, quæ vocatur *vulgata* ^a, inde a

²) Quæ ad historiam horum librorum pertinent,
 cum variis observationibus criticis erudite persecutus
 est LUDOVICUS ELLIES du PIN peculiari tra-
 ctatu, cui titulus: *dissertation préliminaire ou prole-
 gomenes sur la bible*, in quò tum in genere de S.
 Scriptura, tum in specie de singulorum librorum au-
 ctoribus, auctoritate, aliisque copiose egit.

a) Hoc ipso studium linguarum orientalium à
 plerisque ab hoc tempore neglectum, verus Scripturæ
 S. sensus sæpe posthabitus, pluribusque erroribus an-
 fa data fuit. Quis nescit *Sacramentum* matrimonio
 assignari potissimum, ex *Eph. V. in f.* ubi loco my-

saculo

ſæculo VII. fidelium manibus trita, & pro *authenticâ* declarata, h.e. ut ea inter ſacra, orandum, prædicandum, diſputandum, cunctosque actus publicos, adhibeatur, ita ut nemo eam, tamquam aliquid, quod fidei & moribus adverſum continentem, rejicere poſſit. Nihilominus Eccleſia agnoſcit veteris Teſtamenti verſionem græcam, qua Eccleſiæ orientales utuntur; neque induſtriam eorum, qui textum originale pro ſuo quiſque modulo rimantur, condemnandam cenſet.

VIII. SED verſiones in linguas vernaculas inde a ſæculo XIII. ſuſpectas habuit Eccleſia, eo quod Albigenſes aliique hæretici, ſpreta auctoritate Eccleſiæ, divinos libros ad ſuos ſenſus ^b detorquendos ſibi ſumſerunt ^I. Unde Episcopis mandatum, ne promiſcuum talium verſionum uſum cunctis permittant, niſi

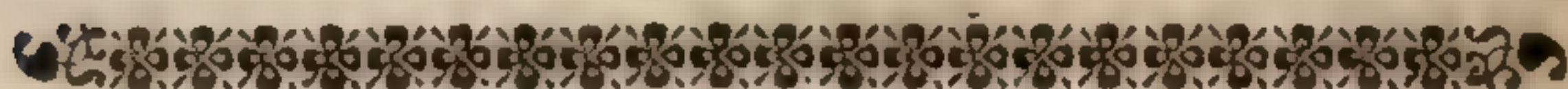
damnatib
vernaculis.

ſterii, qua voce utitur textus græcus, ſubſtituta hæc ſunt: *hoc ſacramentum eſt magnum*, alia ut non tangam. Sed forſan *mendicantium* interfuit, ne a *vulgata*, quam unice callent, vel quoad ſyllabam recederetur, ut innuere videtur ERASMUS in *colloq.* cui titulus: *concio*. Mollius quodammodo concilii Tridentini ſententiam, *vulgatæ* auctoritatem authenticam tribuentem, interpretatur du PIN. *cit. tr. lib. I. c. 7. §. 3.* ut tantum primatum gerere debeat inter omnes *latinas verſiones*, quibus præſata duntaxat fuiſſe dicitur, non textui originali.

b) Ita confundendi erant hæretici, qui ſenſu ſuo abundare dicuntur, quoties ea, quæ ad interpretationem vel grammaticam vel logicam pertinent, nolunt ſubmittere iudicio Eccleſiæ h.e. dominantium Clericorum. Et tamen utraq; interpretatio non eſt tale negotium, quod legibus ſubjici poſſit.

qui a pastoribus idonei reputentur ad fructum ex eis percipiendum: nec ulla nova versio sine Episcopi auctoritate divulganda ².

1) *Conc. Tolos. 1229. c. 14.* 2) *De libr. prohib. reg. 4.*

C A P. IX. D E S E P U L T U R I S.

I.

in terra
sancta,

CADAVERA fidelium, qui in communione Ecclesiae decesserunt, quoad ejus fieri potest; in terra sancta in cœmeteriis vel prope Ecclesias ^c sepelienda sunt, ut eorum propinqui & alii fideles, quoties ad ea sacra loca veniunt, nec non sancti, qui in iis adorantur, pro eis domino preces fundant ¹. Cœmeterium propterea benedicendum hoc modo: Episcopus ^d, postquam in eo quinque cruces solo defixit, ad potiorem in genua provolutus, Litanias recitat, totum locum aqua benedicta adspersit, psalmis pœnitentialibus recitatis, & coram singulis crucibus preces effundit,

c) Docent antiquitates, usque ad sæculum IX. fere sepulturam liberam fuisse, ut quilibet in suo loco mortuum inferre potuerit. Sed nimius pruritus, cadavera circa ecclesias terræ mandandi, tandem effecit, ut omnium desideriis satisfaceret, & cœmeteria prope ecclesias erigerentur.

d) Inde erectio cœmeterii ad jura episcopalia refertur, nec magistratui sæculari conceditur. Ceterum qui a tali benedictione abstinent, cœmeterium non aliter considerare possunt, quam *rem universitatis*, cujus erectio cuivis universitati permittenda est.

quibus spes remissionis peccatorum & beatæ resurrectionis ingeminatur.

1) C. 13. q. 2. c. 17.

II. SEPULTURÆ non in Ecclesia, ^{non in ecclesia} sed in atrio vel porticu, vel in exedris, quæ extra Ecclesiam esse censentur, fieri debent¹. Interim inde a sæculo X. contrarius usus invaluit, eo quod Episcopi interdum aliique sancti homines in Ecclesiis sepelirentur². Sepeliendus est quisque in cœmeterio parochialis Ecclesiæ suæ, ubi eucharistiam sumsit, vel decimas solvit & oblationes. Liberum quoque, more sanctorum patriarcharum, sepulchra majorum; liberum cuique, quam velit, sepulturam eligere³, ut nec uxor necessario sit in sepulchro mariti condenda³.

1) Concil. Braccar. c. 36. Tribur. c. 17. Nannet. c. 6. C. 13. q. 2. c. 15.

2) C. 18. ibid. THEODULF. c. 9. 3) C. 1. 7. X. de sep.

III. MORTUÏ post certum spatium, ^{fideliū cadaverā sepeliendū} ut de morte nullum dubium, sepeliendi sunt, postquam veteri more coram cadavere Missa celebrata est⁴. Pompa funebri, accensis ce-

e) In choro tamen ecclesiæ non alii sepeliendi quam parochi, patroni, & domini jurisdictionales, quibus honor sepulturæ datus est. v. FRANCISCUS de RÖYE de jurib. honorif. in eccles. lib. 1. c. 9. HERICURTIUS de LL. eccles. secundum ordinem natural. p. 506. §. 6.

f) Id in favorem mendicantium introductum, apud quos plerique eligere solent sepulturam, adeo ut corpus suum inter eos dividant, quod hisce ordinibus admodum lucrosū fuit.

reis, inter cantum Psalmorum pœnitentialium pro remissione peccatorum defuncti cadaver efferendum &. Presbyteri & cuncti clerici, amictum & ornamenta ordinis induti, in præcipuo cœmeterii loco, condendi sunt. Est & suus infantum, quorum salus indubia, locus, quorum funera cantu encomiastico celebrantur. Sepulcorum corpora, nisi gravi de causa & diserta Episcopi venia, non effodiuntur.

1) *Ritual. Rom.*

gratis,

IV. OMNIUM canonum præceptum est, ne quid pro sepultura, vel obtentu aperientæ terræ, vel luminarium, aliorumque sumtuum causa, quibus bona suppetunt ecclesiastica, muneris exigatur, ne sacerdotes terram ^b vendere aut de mortibus, si ex cadaveribus certum compendium, gratulari videantur ¹. Permissum tamen & laudabile est, *elemosynam* legari Ecclesiæ, ad quam sepelimur ². Quæ oblationes quum medio ævo maximæ essent, ægris oculis respectæ sunt sepulturæ in ædibus monasteriorum, quibus cathedrales & parochiales Ecclesiæ tanto fructu

g) Inde ritus funebres partem *liturgiæ* constituunt, quæ *juris publici* censetur, singulorum dispositioni haud supposita, ut pro lubitu eam negligere non possint, nisi venia impetrata.

b) Quæ cum *benedicta* sit, spiritualitatis quid alit, ut parum a Simonia abesse videantur, qui pro sepulchro pecuniam exigunt. Quodsi cœmeterium, ut *locum universitatis*, consideramus, etiam tunc jura non permittunt, ut pro sepulchro aliquid exigatur, cum res universitatis in singulorum usus & commoda cedere debeant.

privabantur. Unde statutum est, ut, quemcumque quis sepulturæ locum elegerit, Ecclesiæ parochiali semper *quarta pars funeralium* omnium & quarumcumque obventionum relictarum, instar legitimæ, danda sit, quam *portionem canonicam* adpellamus, cuius pars quota pro locorum diversitate est diversa.

1) C. 13. q. 2. c. 12. 13. 14. 15. C. 9. X. de *simon.*

2) C. 9. 10. 11. *ibid.*

3) C. 8. 10. X. de *sepult.* Cl. 2. eod. C. 9. X. de *sepult.* Concil. Trid. sess. V. 25. Ref. c. 51.

V. IN Francia portio canonica exulat: consue-
tudo
Franciae sed quocumque quis loco sepeliatur, parochus cum clero suo cadaver domicilio effert ad portam Ecclesiæ monasterii, in quo sepeliendum: ubi postquam religiosis asseveravit, defunctum in communionem Ecclesiæ decessisse, recedit, luminariumque dimidiam capit. Ita inter parochos & religiosos Parisiis conventum¹. Parochorum *honorarium* pro diversitate diœcesium, præsertim ruri degentium, qui certis redditibus destituuntur, varie definitum: unde prohibitio de non exigendo restringitur ad pactum præcedens, & ne pauperes, qui nihil solvere possunt, sine solemnibus sepeliantur².

i) Si parochus cadaver domicilio defuncti efferre recusat, desuper a religiosis, penes quos sepeliendus, admonetur, quo facto, si in contumacia perseverat, integrum est religiosis, cadaver e domicilio ad suum monasterium efferre, ut parlamenti Arrestis probatum dedit HERICURTIUS de *LL. eccl. Gallie secund. ord. natural.* p. 506.

- 1) Arrêt du 27. Mars 1646. Mem. du Clergé
part. 1. tit. 2. c. 6.
2) Ritual. Rom.

quibus
sepultura
denegatur?

VI. SEPULTURA ecclesiastica solis fidelibus conceditur; deneganda itaque infantibus non baptizatis, adultis infidelibus, hæreticis, excommunicatis, in manifesto peccato, veluti in duello vel propria manu interementis, usurariis, concubinariis publicis, sacramenti paschalis contemtoribus, verbo, cunctis peccatoribus impœnitentibus ¹. Hi omnes privantur sepultura & precum fructu^k, & si in loco sacro conditi, effodiendi sunt ac projiciendi ², ut defuncti memoria infamia oneretur, & viventibus terror incutiatur. Qui ultimum supplicium passi sunt, sepeliri possunt, si condignam pœnitentiam egerint ³.

- 1) C. 2. de hæret. in 6. C. 2. de usur. in 6. C. omn. utriusque X. de pœnit.
2) C. 12. X. de sepult.
3) C. 13. q. 2. c. 30.

k) Species hæc nova banni ecclesiastici est nata ex regula juris antiqua: quibus vivis non communicamus, iis nec mortuis communicare debemus, c. 1. 3. C. 24. q. 2. Communicatio cum defunctis consistit in oblationibus pro iis & precum subsidio, imo & in loci benedicti usu, quibus prærogativis extra ecclesiæ communionem degentes privantur. Inde cognitio de sepultura ecclesiastica est fori ecclesiastici,

martyribus & confessoribus, vel in carceris squalore degentibus, vel ad metalla atque ad alia opera publica damnatis.

olim res
mobiles.

II. NON de primitiva Ecclesia Hierosolymitana, in qua fideles cuncta habuere communia; sed de ceteris omnibus loquor, quarum nulla fuit, quæ non pro facultatum modulo his sumtibus suppeditaret, qui in tenui illa & laboriosa Christianorum vita facile suppetebant, omni plura habendi desiderio & lucri cupidine persecutionum æstu dissipata¹. Unde bona Ecclesiæ illis temporibus consistebant in rebus mobilibus, quæ facile asportari, abscondi vel distribui possent; veluti in pecunia aut rebus ad victum & amictum necessariis, in frumento, vino, oleo, vestibus pro pauperibus².

1) *Mor. Christ. c. 28. 50. JUSTINUS I. Apol. in fin.*

2) *TERTULL. apol. c. 39. vid. Acta Colonia Cirib.*

ex l. oblationibus.

III. JUDÆI, Deo decimas & primitias fructuum, nec non varia subsidia ad sacrificia & vota offerre soliti, quum Christiani fierent, idem institutum sub Evangelio urgendum esse censuerunt. Pagani autem, ad Christum conversi, maximos sumtus in sacrificia idolorum & in profana spectacula facere consueverunt. Quidquid hujus est, id sane constat, in-

fectæ sunt, ubi *imaginarii & affecti pauperes* invaluerunt.

de a principio^m fidelibus *decimarum* & *primi-
tiarum* oblationes fuisse commendatas¹.

1) *Const. apost. 2. c. 25.*

IV. OBLATIONES istæ *voluntarie* volunta-
ria. fuere, ad quas antistites populum exhortaban-
tur: Fideles autem quid, quale, quando &
quantum vellent, vel in hebdomadas, quod Pau-
lus suadet¹, vel in menses vel aliter offerebant².
Relatæ sunt ad Episcopum, vel in certum lo-
cum, ubi diaconi oblationes acceptas asserva-
runt, & pro re nata ex nutu Episcopi dispen-
sarunt³. Episcopus nullam rationem reddidit,
quippe haud suspectus⁴. Non enim electus
fuisset, si non de animis, multo sane pretiosio-
ribus, Deo rationem eum reddere polle, cer-
tum fuisset⁵.

1) 1. Cor. XVI. 2. 2. Cor. IX. 1.

2) TERTULL. *apol. c. 39.* 3) *Can. Apost. 3. 4. 5.*

4) *C. 12. q. 2. c. 34.* 5) *Can. apost. 41.*

V. PACE post persecutiones redeunte, 2. Post
immobi-
lia eccle-
siis data. quum imperatores & principes Christiani fie-
rent, libere donatum Ecclesiis; nec cuiquam
nimia donationes videbantur, quæ tanta cura
distribuebantur¹. Habuere quidem jam an-
tea Ecclesiæ bona *immobilia*, quod ex edicto

m) Enimvero idoneo testimonio id nunquam
probat A U T O R. Nec ei præsidium faciunt *consti-
tutiones Apostolicæ* seculo V. fabricatæ, quo *decimarum*
& *primitiarum* doctrina potissimum inculcari cœpta.
Ad minimum ante sæculum VI. per concilia *decima-
rum* tributum nemini impositum legitur. Neque
enim patrum quorundam privata doctrina praxin
ecclesiæ universalem ostendit.

CONSTANTINI & LICINII manifestum, quo an. 313. eorum restitutio urgebatur ²; sed postea numero creverunt. Nam & in civitatibus domus & ruri prædia, h. e. pagi cum omnibus habitatoribus, qui servi erant, donabantur, tanta munificentia, ut v. gr. Ecclesia Romana terras haberet prope Euphratem, e quibus thus & suffitum capiebat ³. Ad quas administrandas subdiaconi vel alii clerici emittebantur ⁴.

1) *Mor. Christ.* 39.

2) EUSEB. 10. *hist. c. 5.* LACTANTIUS *de mortib. persecut.* n. 45.

3) *Hist. eccl.* l. 9. n. 46. l. 35. n. 15.

4) GREGOR. 1. *ep.* 70. 73. 7. *ep.* 17. 18.

a dispen-
satoribus
admini-
strata;

VI. IIS igitur temporibus duplicis generis bona habuere Ecclesiæ; *fundos*, e quibus certi redditus; & *oblaciones* quotidianas, quæ parcius quidem, sed tamen fiebant. Sanctissimus quisque Episcoporum, priores exosi, maluissent obventiones istas fortuitas, si suffecissent, quam satraparum more a conductoribus rationes exigere, aliosque labores, sine quibus annui redditus colligi nequeunt, suscipere ¹.

n) Sic etiam in Gallia ecclesia Romana fundos quosdam per testamenta vel donationes fidelium possidebat, quos *ad firmam* concesserat colonis, de quibus hi quotannis ecclesiæ Romanæ censum solvebant. GREGOR. *lib. V. epist. 5.* MAIMBURGIUS *in hist. Gregor. M. lib. III. in f. p. 314. seqq.* Pro luitu de his bonis disponendi eaque alienandi retinuit libertatem ecclesia Romana usque ad sæculum VI. vid. JUSTELLUS & VOELLIUS *in biblioth. jur. can. antiq. p. 261.*

Quod onus vel in *archidiaconos*, vel in *œconomos* devolverunt^o, qui in omnibus Ecclesiis instituti², & e corpore clericorum lecti sunt; Episcopo tamen rationem reddituri³. Optimi Episcopi, qui bona sua omnia pauperibus erogarunt, bona Ecclesiæ omni modo augere sat-e-g'erunt⁴.

1) CHRYSOSTOM. in *Matth. hom.* 85. POS-
SIDON. *vita August.* c. 23.

2) *Concil. Chalced.* c. 26.

3) C. 16. q. 7. 2. 21. &c. 4) C. 12. q. 1. c. 12.

VII. BONA illa erant *communia*, di-
stribuebanturque ex nutu Episcopi inter cleri-
cos & pauperes. Mos generatim fuit, ut qua-
tuor partes fierent, quarum una Episcopo & fa-
milix ejus propter hospitalitatem exercendam,
altera clero, tertia pauperibus, quarta Ecclesiis
reparandis cessit¹. Quod negotium non fuit
divisio quæpiam fundorum, sed nuda reddituum
assignatio, quæ e re nata mutari poterat².

distribu-
tio redi-
tuum.

1) C. 12. q. 2. c. 30. 2) c. 23. *ibid.*

VIII. CLERICIS non communiter *Origa*
viventibus, vel quod uxores sortiti essent, vel *præben-*
daram.

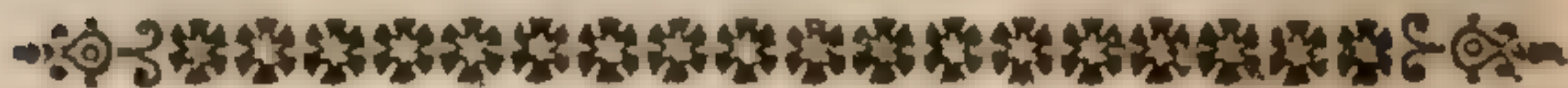
o) Optime hoc illustrat MORINUS *de SS. or-*
dinib. P. III. ex. 16. c. 5. §. 3. Cum bona tam immobi-
lia quam quotidiana fidelium oblationes ad omnem cle-
rum pertinerent, nec esset designata aliqua pars, quæ
hujus vel illius clerici, his bonis curandis, administran-
dis & distribuendis deputatus erat a clero aliquis, quem
œconomum canones appellant, ne si episcopus ea sola ad-
ministrasset, excepisset, distribuisset, suspectus aliquando
fieret rei communis male administratæ, surreptæ, sibi
vindicatæ, atque eo nomine apud clerum & laicos male
audiret. His præmissis œconomorum officia specia-
tim delineat & ex antiquitate illustrat.

aliis de causis, stipendia vel *hebdomadalia* vel *menstrua* vel in pecunia numerata, vel certa cibariorum portione, quæ proinde *præbendæ* audit, suppeditabantur¹. Quæ pro opera navata augeri, minui, suppressive poterant. Sed hi Ecclesiæ ministri, qui ex Ecclesia erant, ut populo exemplum perfectionis Christianæ ostenderent, jure suo sæpe neglecto, pauperibus cuncta admensi, suo patrimonio, vel labore, Pauli exemplo² & canonum præcepto³, vitam sustentarunt⁴. Communiter viventes, quos posterior ætas *canonicos* vocavit^p, omnium rerum humanarum cura soluti, paupertatem veluti monachi coluere⁵. Hæc bonorum Ecclesiasticorum primis octo sæculis facies, hic usus fuit.

1) C.12. q.1. c.8. CYPRIAN. ep.14.

2) Act. XX.15. 3) c.3.4. D 91. 4) C.12. q.1. c.25.

5) C.12. q.1. c.10.11. Hist. eccl. l.24. n.40.

C A P. XI.

DE BONIS ECCLESIASTICIS CONTINUATIO.

I.

denique
3. deci-
mæ.

INDE a sæculo IX. præter oblationes voluntarias & patrimonium Ecclesiarum¹ nova

p) Intelligit Autor sine dubio eos, quos efformavit CHRODOGANGUS. Quis vero diceret, eos in *paupertate* vixisse, quibus mensa communis quotidie strata erat, ut de subsidiis vitæ solliciti esse non deberent? Nam sæculo VII. & VIII. monasteria jam

bonorum Ecclesiasticorum species occurrit, decimæ videlicet, quæ eo tempore instar *tributi* exigì cœperunt. Antehac Christiani de decimis & fructuum primitiis æque ac de ceteris eleemosynis in pauperes conferendis movebantur, & singulorum pudori relinquebatur, vellentne dare, an non dare, sic ut parem rationem haberent cum oblationibus quotidianis². Exeunte sæculo VI. quum frigeret hoc officium³; Episcopi in negligentes excommunicationis pœnam sanxerunt⁴. Quæ exactiones tamen in oriente inde a JUSTINIANI temporibus prohibitæ leguntur⁵. in oriente prohibita.

1) *Const. apost. 2. c. 25.* 2) *Cass. coll. 21. c. 5. 6. 7.*

3) *AUGUST. in Ps. 146. n. 17.*

4) *Marisc. II. c. 5. an. 685. Cabilon. sub Carolo M. c. 1. an. 813.*

5) *PHOT. Nomoc. tit. 6. c. 1.*

II. POPULI caritate sæculo IX. magis frigefcente, pristinum censurarum rigorem auxerunt pœnæ a principibus adjectæ¹. in occidentem imperantur. Fortassis illa bonorum Ecclesiasticorum dissipatio ansam dedit incrustando juri, quod ex lege divina² colorari posse videbatur. Bella

bonis abundabant. Nec ecclesiæ cathedrales aut collegiatæ redditibus sufficientibus carebant; quod tot diplomata donationum evincunt demonstrantve. Ceterum id non nego, ex hac *vita communi* natam esse sententiam, canonicos paupertatem profiteri, & titulo *paupertatis* ex penu ecclesiæ ali, quæ tandem ansam dedit, bona ecclesiastica generationi clericis assignandi, quod hi inter omnes *paupertatem* profiterentur. Ita tandem *pauperum quarta* iis quoque cessit, & antiqua divisio abolita est.

q) Autor, in §. *anteced.* asseruit, instar *tributi*

enim civilia & Normannorum excursions regnum Francorum tum misere lacerabant. Interim non sine maximis fluctibus jus decimarum per septentrionem introductum est, parumque abfuit, quin Poloni L. annis post, quam ad Christum conversi erant, hujus rei causa fidem dimitterent². Thuringian. 1373. Moguntino archiepiscopo negarunt decimas, non nisi per vim exigendas³. S. Canutus, Danorum rex, subditos ad decimas solvendas coactus, rebellionem suscitavit, in qua interiit⁴. Et Frisia etiamnum decimas ignorat.

1) §. Capitul. c. 46. 2) DUGLOSSUS an. 1022.

3) LAMBERT. Schaffnab. an. 1073. hist. eccl. l. 61. n. 18. l. 63. n. 73.

4) SAXO Gramin. l. 11. p. 194.

cujusdam exactas fuisse decimas. Hoc extra controversiam positum est, olim decimas regibus fuisse solutas instar *tributi*, ut observat CLERICUS in *comm. ad Gen. XLI. 34. & XLVII. 26.* Theocratia a Deo erecta, *decimarum* jus certis legibus circumscriptum fuit; quod Deus morem inter gentes receptum conservandum, atque sibi, ut summo in hac republica imperanti, hoc *tributum* reservandum esse, conveniens existimaret. Merito itaque in *republica judaica* hoc tributum ad *regalia divina* referendum erat, cujus commoda ex *cessione divina* sacerdotes & Levitæ pereipiebant. Inde vero simul liquet, 1. decimarum tributum ad *ius publicum reipublicæ judaicæ* pertinuisse, & hac destructa cessare debuisse: 2. clericos N. T. illud sibi nullo jure vindicare potuisse, titulo *cessionis* destitutos, nec in tali republica viventes: 3. multo minus *jure regalium* hodie imperantes hoc tributum sibi asserere posse, aliunde tributâ pinguisima percipientes. Quæ si accurato perpenduntur judicio, facili evincunt negotio, *decimas* ab ecclesiis hodie possessas non alio jure censi posse aut debe-

III. SUNT, qui decimas *juris divini* quia juris divini esse cre-
duntur; esse censent¹, omnemque censuum & tributorum exactionem, decimarum solutionem, nec deducta cultura & semente, præcedere volunt². Quum enim Deo deberi videantur in signum dominii universalis, cunctis debitis humanis præferuntur. Unde porro sequitur, nullam terram his exemptam, & laicos, decimarum possessores, usurpatores esse sacrilegos³. Ex eodem fonte manarunt decimæ personales seu industriales, ex arte factis, omni-que honesto lucro solvendæ, ne quis immunis esset⁴.

1) ZYPÆUS *jur. pontif. l. 3. decim. n. 10.*

2) C. 33. X. de decim. 3) C. 19. eod.

4) C. 20. X. de decim. C. 28. eod.

IV. THOMAS tamen Aquinas¹, & quod ne-
gatur. doctissimi Theologi decimas viderunt non esse *juris divini*, nisi quatenus ad sustentatio-

re, quam ceterarum rerum ecclesiasticarum redditus, id quod tamen, ut plurimum, negari solet.

r) Facile ex rationibus ab AUTORE adductis liquet, eum non alienum fuisse a sententia, quam in nota præcedente tradidi, utut paulo timidius rationes subduxisse videatur. Liberius de hoc tributo edisserit PAULUS SARPIUS (vel potius, qui sub hoc nomine latitat, M. FULGENTIUS Brixienfis, Monachus Servita) in *tr. de benefic. eccl. art. 21. qu. 1.* qui optime de hoc themate edisserit.

s) Inde etiam IDEM colligit, etiam a laicis decimas has possideri & percipi posse, hac tamen sub restrictione: *potest laicis ecclesia concedere, ut dandas decimas ipsi accipiant, jure accipiendi ministeris ecclesiae reservato.* Inde discernit jus decimarum ab ejus exercitio seu actu secundo. Illud soli ecclesiae tri-

nem ministrorum Ecclesiæ sunt necessariae. Lex enim Mosaica in moralibus solum obligat, obligavitque omnes ante, quam scriberetur, quippe cordibus hominum inscripta. Ad cærimoniam autem & ad politiam Hebræorum referendum est, quod sacerdotibus & Levitis, nulla hereditatis portione maectatis, a ceteris tribubus decima reddituum pars erat solvenda. Si igitur Christiani aliunde clericis prospicerent, hoc onere supersedere possent. Præterea si in his legem veterem sectari vellemus, Ecclesiæ nec immobilia, nec clerici patrimonia habere possent. Quare Græci ac ceteri per Orientem Christiani *decimarum* exactiones numquam admiserunt. Nihilominus hodie nos consuetudine DCCC. annorum & constitutione humana, exemplo legis divinæ positivæ innixa, ad decimas tenemur².

1) C. 2. q. 89. 2) Concil. Trid. sess. 25. Ref. c. 12.

Redditus
partiti
originem
cedere

V. INTEREA temporis bona ecclesiastica pedetentim discerpta sunt & in particulas illas abierunt, quas *beneficia* adpellamus. Monasteria semper propria bona habuere, quorum, ob exemptionem, nulla umquam Episcopo ratio reddita. Circa sæculum X. *mensa canonicorum* separari cœpit a *mensa Episcopi*, & canonici ipsi, prout longius a communione recesserunt, sua bona separatim possederunt;

buit, hoc verò etiam laicis communicari posse concedit. Enimvero si decimæ jure divino non debentur clericis, naturam ceterorum bonorum ecclesiasticorum habent, quæ in perpetuum, etiam quoad jus ipsum, ab ecclesia alienari & a laicis præscribi possunt.

quum

quum tamen in his plurima veteris communionis vestigia observentur. Parochis autem ruralibus Episcopi vel decimas territorii permisere, vel decimas sibi servantes, salaria aut alios redditus assignarunt ¹.

1) C. 29. X. *de decim.*

VI. PARTITIONES istæ, pro tem-^{benef.}porum & locorum diversitate diversæ, parti-^{cias}culatim indicari non possunt. Id generatim constat, eo denique deventum esse, ut singuli officiales Ecclesiarum separatos redditus nanciscerentur, de quibus nemini ratio reddenda. Hujusmodi redditus, officio ecclesiastico junctus, *beneficium* adpellatur, quoniam Episcopi olim clericis, qui vitam in officio ecclesiastico exigunt, nonnumquam portionem quandam assignarunt, qua fruerentur, quæve ab ipsorum obitu rediret ad Ecclesiam. Quale quid in præmiis militum Romanorum observatum, quæ *beneficia*^t vocantur, a quibus nonnulli *feudorum* nostrorum origines derivant.

2) Dubitandum non est, quin ab institutis feudorum appellatio *beneficiorum ecclesiasticorum* derivanda sit. Antiquitus feuda quævis *beneficia* dicta fuisse noto notius est, quæ instar *salarii* ob servitia militaria vasallis & militibus dabantur. Clerici etiam *militiam sacram* exercere, c. 19. C. 23. q. 8. c. 1. X. *de cler. ægrot.* MABILLON. *rom. II. analect.* p. 248. sq. & hujus intuitu redditus ex bonis ecclesiasticis percipere credebantur, quia beneficium datur propter officium. Proinde sicuti vasalli certa bona fruenda accipiebant, ita clericis priter paropter officium sacrum certa bona assignantur, adeo ut in his primaviam feudorum, quæ itidem tantum ad vitam durabant, in-

Quidquid hujus sit, *beneficiorum ecclesiasticorum* exempla jam sæculo VI. occurrunt ¹, & jam XII. *beneficii* vocabulum sensu hodierno acceptum ².

- 1) C. 16. q. 1. c. 61. 2) Concil. Agath. c. 22. r. 4.
Concil. Hist. eccl. l. 31. n. 54. l. 32. n. 1.

Clerici si-
ne bene-
ficiis vi-
vunt ex
4. hono-
rariis re-
tribution-
ibus.

VII. PARTITIO illa non fuit tam æqualis, ut non plures semper clerici essent quam beneficia, præsertim quum multi ordi-
narentur sine titulo. Hi igitur vel ex oblatio-
nibus quotidianis, quæ adhuc vigeabant, vel
ex præmiis, pro functionibus diversis præsti-
tis, vivere. Equidem Concil. Lateran. sub
Alexandro III. habitum horribilis simoniæ
damnavit, qui pro clericis introducendis, pro
sepulturis & exsequiis mortuorum, pro bene-
dictionibus nubentium, seu aliis sacramentis
aliquid exigunt ¹. Quod autem sponte offer-
tur, accipere non prohibuit. Distinguendum
ergo videbatur inter *pacta & exactiones coactas*
& inter *retributiones voluntarias*, quæ præstito
demum officio offerebantur & accipi potue-
runt, modo ministri sincerum animum ha-
beant, præmiaque illa non pretium sacramen-
torum ac rerum spiritualium, sed vitæ huma-
næ necessaria subsidia reputent ².

- 1) C. 9. X. de simon. 2) S. THOM. 2. 2. q. 100. art. 2. 3.

ex lege
penden-
dis,

VIII. RETRIBUTIONES istæ ad ul-
timum in consuetudinem abierunt, ab Eccle-

dolem perspicere liceat. Conf. ESPEN. P. II. jur.
eccl. tit. 18. c. 1. §. 2. seqq.

sia adprobatam. Sed Albigenſes, preſbyterorum & clericorum hoſtes jurati, calumniandi anſam inde arripuerunt, & plures catholici, Albigenſium veneno infecti, obtentu veterum canonum, retributiones conſuetas clericis denegarunt. Hinc concilium Lateranenſe ſub Innocentio III. habitum *exactiones quidem prohibuit, ſed pias conſuetudines^u obſervandas præcepit, ſtatuendo, ut libere conferantur eccleſiaſtica ſacramenta: Episcopi tamen locorum, veritate cognita, compeſcant, qui malitioſe nituntur laudabilem conſuetudinem immutare¹.*

1) C. 42. X. *de ſimon.*

IX. Hoc jure poſthac viximus, ſtatutis noſtris confirmato¹. In quibuſdam diocæſibus viſitatum eſt cataſtrum, ſecundum quod hæ retributiones, ſi de his litigetur, exiguntur. Parochi civitatum, quippe decimis deſtituti, vix quidquam certi habent, quo ſe-

etiam in
Francia,

u) Neque hæc conſuetudo *Simoniam* aut aliud vitium revera ſapit. Si Simonia labem incurreret, qui pro officio ſacro aliquod commodum percipit, beneficia quævis, quæ pro officio dantur, poſſidentur, & utilitatem præſtant, hoc vitio infecta forent, id quod cûra calumniam dici nequit. Parum autem referre videtur, utrum clerici aliquid accipiant *in genere* pro officio eccleſiaſtico, an in ſpecie pro certo officio, quod in gratiam certæ perſonæ præſtatur, modo præcaveatur, ne nimis acerbæ & amare talia jura *Stolæ* exigantur. Denique ſi laici in ſubſidium ad ſuſtentationem clericorum conferre debent, quorum gratia eccleſiis inſerviunt, non adeo improbandum eſt, ſi ſingulis per legem eccleſiaſticam imponitur, ut pro certo actu ſacro, nomine eorum ſuſcepto & peracto, aliquid honorarii nomine præſtent.

met ac collaboratores presbyteros exhibeant, si has retributiones amputaveris*.

1) *Bles. art. 51. Melodun. art. 27.*

X. HODIERNO jure igitur quatuor sunt bonorum ecclesiasticorum species: *oblaciones* prorsus liberæ; *fundi* aliaque immobilia; *decimæ*; *retributiones* fortuitæ, sed *exigibiles*. De immobilibus autem & decimis est, quod seorsim exhibebimus.

C A P. XII.

DE BONORUM ECCLESIASTICORUM ALIENATIONE ET ACQUISITIONE.

I.

Immobilia

ECCLESIA bona immobilia nec libere acquirere, nec libere alienare potest. Deo enim consecrata, in neminis proprietate sunt,

x) Eo æquiora censenda hæc honoraria in civitatibus, quo rariores sunt in illis hi redditus, qui extra civitates percipiuntur, adeo ut primaria pars salarii in *juribus Stola* intuitu horum clericorum constitui debeat. Denique eo minus hæc jura iis sunt amputanda, quo magis hodierno tempore cogitandum est de salario pastorum augendo, quam minuendo.

y) Quantum ex hac ratione colligi potest, Auctor in communi opinione substituisse videtur, alienationem harum rerum *ex interna qualitate* interdictam fuisse. Enimvero quis ignorat, LEONEM primum in ecclesia Constantinopolitana per l. 14. C. de SS.

& qui in iis præter præscriptum canonum versantur, *sacrilegium* committunt¹. Principio quum satis perspecta esset probitas Episcoporum, & servos manumittere, & vasa sacra, redimendorum captivorum causa, distrahere, & redditus ministris Ecclesiæ assignare, & monasteria condere potuerunt². Quibus quum nonnulli abuterentur, res ad concilia delata est, e quibus prodire canones, quibus Episcopis, aliisque bonorum ecclesiasticorum administratoribus, omnis alienatio interdicitur, ne ministri & pauperes languerent³. Succedunt principum constitutiones. LEO enim⁴ alienationem bonorum Ecclesiæ Constantinopolitanæ prohibuit, quod edictum ad omnes Ecclesias extendit JUSTINIANUS⁵. Tales constitutiones necessario fuere postmodum renovandæ, quia Ecclesiastici, solum

eccl. hoc jus prohibitivum introduxisse, JUSTINIANUM vero in *nov. 7.* idem ad omnes ecclesias extendisse? Liberæ ergo erant ante hæc tempora alienationes, nec citra calumniam dici potest, ante hæc tempora tot sacrilegia, quot alienationes factæ sunt, commissæ fuisse, id quod tamen dicendum foret, si ex *interna qualitate* alienatio foret prohibita. Videlicet e re ecclesiæ fuit, tandem alienandi libertati modum præscribere, postquam episcopi eadem abuterentur, & hæc ipsa magis sibi suisque, quam illis, qui ex redditibus ecclesiæ alendi erant, consulerent, ut AUTOR ingenue fatetur. Sane admodum notabile est, quod SYMMACHUS papa in concilio anno 502. Romæ coacto tantum sibi & successoribus suis hanc legem de non alienando scripserit, reliquis autem ecclesiis eam obtrudere noluerit, ut acta ejus, DIONYSII exigui collectioni adjecta, docent apud JUSTELLUM in *bibliot. jur. can. ant.* p. 261.

usumfructum habentes, nonnumquam magis emolumenta e bonis haurienda, quam successorum utilitatem spectarunt, præsertim novissimis temporibus, quum non seligerentur optimi. Per alienationem autem intelligitur donatio, venditio, permutatio, oppignoratio & si qui sunt alii actus domini translativi ⁶.

1) C. 12. q. 2. c. 1. 2. 3. 4. 2) Ibid. c. 66. c. 73.

3) Ibid. c. 18. 19. 20. 21. 25. C. 41. c. 6. X. de reb. eccl. alien. 4) l. jubemus C. de sacr. eccles.

5) Nov. 7. Nov. 120. 6) C. 5. X. de reb. eccl. alien.

alienan-
tur

II. SUNT tamen & utiles Ecclesiæ alienationes¹, veluti si ædes ruinosæ in emphyteusin dantur, vel silvestria loca aut aliæ terræ incultæ colonis permittuntur². Si terræ prope positæ cum longe positis commutantur³. Jure veteri in his sola Episcopi auctoritas & cleri consensus desiderabatur⁴. Exemptiones autem recursum ad pontificem aperuerunt iis, qui Episcopo non sunt subjecti: sed id fere hodie negligitur, modo nulla subsit collusio, quæ omnem alienationem vitiat. In Francia regis auctoritas accedat oportet, qua protectoris Ecclesiarum & canonum custodis.

1) Nov. 7. c. 3. Nov. 120. c. 6.

2) C. 12. q. 2. c. 53. Nov. 128. c. 7. C. 1. X. de rer. permut. 3) C. 12. q. 2. c. 51. c. 52. in f.

ab epi-
scopo,
consen-

III. IN alienandis igitur bonis ecclesiasticis, si v. gr. capitulum ad æs alienum di-

2) Si res ab antiquo in emphyteusin dari solita est, h. e. si sub ea qualitate ab ecclesia acquisita, facilius eodem modo aliis rursus concedi potest, ubi ad

luendum terram tenuis proventus distrahere ^{tiende} cupit, in Francia hic ordo servatur, ut capi- ^{pitulo,} tulum faciat senatus consultum, quod Episcopus adprobat, & rex, a capitulo implorandus, confirmat, permissa alienatione. Rescriptum regium a capitulo offertur homologationi senatus supremi, quem *parlamentum* vocant, qui, antequam petitioni subscribit, perspecta procuratoris generalis oratione, respondet, se dispecturum de commodo & incommodo: quod judici regio in illa provincia demandatur. Cunctis rite peractis sub hasta publica post consuetas publicationes auctionesque terra plus licitanti addicitur¹. Hæc solemnia si negliguntur, alienatio nulla est, neque vel primus acquirens, vel ejus heredes vel longissimi temporis præscriptione, vel possessione tuti sunt. Sed si titulus vitiosus non amplius appareat, & res ad tertium bonæ fidei & justi tituli possessorem pervenerit, XL. annis præscribi potest. Etiam si autem Episcopi sufficiat auctoritas, sæpe tamen pontifex, ut acquirens eo tutior sit, pro permit- tenda vel confirmanda alienatione adiri solet².

ecclesiam revertitur, quia hoc modo antiquus rerum status non immutatur per *c. ambitiosa. extravag. de reb. eccles. non alien.*

a) Provide admodum reges Galliæ hoc jus sibi reservarunt, quod *jure reipublicæ* singuli principes merito sibi asserere deberent, nisi eo jure in aliis regnis atque provinciis excidissent. Nec imperatoribus in imperio nostro hoc jus denegandum, si investituram per *annulum & baculum* sibi reservassent, quæ iis per injuriam extorta est.

Cujus auctoritas ad alienationes illas generales, quas sæculi XVI. infausta fata flagitarunt, accessit, adjectis solemnibus particularibus³. Procerarum arborum excisiones, quum alienationis species sint, non nisi rege volente fieri possunt, cautione addita, pretium utiliter locatum iri.

- 1) *Mem. du Clergé part. 3. tit 6.* 2) *Cl. 1. de reb. eccl. al.*
3) *Mem. du Clergé part. 4. tit. 6.*

& locan-
tur.

IV. NEC alienationibus solum, sed & deteriorationibus, quibus successorum conditio durior redditur, obviam itum est, prohibitis bonorum ecclesiasticorum locationibus per *anticipationem* h. e. semestri spatio ante, quam possessio prædiorum urbanorum, & duobus annis ante, quam possessio prædiorum rusticorum vacua sit¹. In Francia extraneis, nobilibus, & magnatum ministris conductiones tales interdictæ sunt, quia haud facile ad solvendum compelli possunt². Prospectum est etiam reparationibus, quibus regii procuratores invigilant.

- 1) *Concil. Trid. sess. 25. c. 11.* 2) *Statut. Bles. art. 48.*

Immobili-
um ac-
quisitio-
nes in
Francia
interdi-
ctæ,

V. TANTA cura quum bona Ecclesiarum observarentur, lapsu plurimum sæculorum compertum est, Ecclesias plurima prædia possidere, in quibus multa usurpata. Unde metuendum erat, ne Ecclesia, semper acquirens, numquam alienans, omnium immobilium vel majoris partis domina fieret. In rempublicam, cujus interest, ut multi fundi sint in commercio, multum incommodi; in magna-

res & in regem, ob census & tributa, maxime realia, ingens detrimentum redundavit, præsertim quum olim ob feuda possessores tenerentur ad servitia personalia. Quare clericis & præsertim communitatibus regio edicto generatim omnes acquisitiones fuerunt prohibita; neque rex dispensat, nisi domino prius *indemnitas*, & regi *amortisationis* jus præstitum¹.

VI. INDEMNITAS est conventio cum domino de certa pecuniæ summa solvenda pro jactura commodorum, quæ ex prædii tributis, censibus, operis, venditionibusque in posterum sperare posset: Vel, si dominus nolit pretium, de homine vivente & moriente substituendo, quo moriente census in tali mutatione debiti solvantur, aliusque homo substituatur. *Amortisatio* est pretium regi solvendum de prædio, quod devenit in *manus mortuas*^c, hoc est, in proprietatem clericorum,

nisi dominus indemnitas;

regi jus amortisationis præstitum.

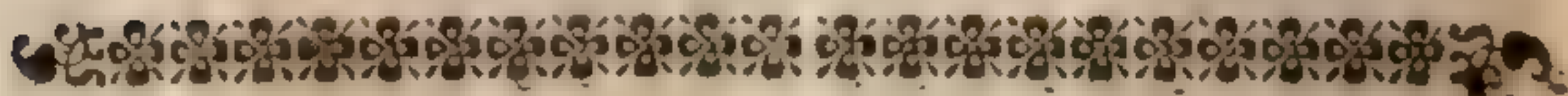
b) In aliis quoque rebus publicis idem jus sancte servatur, ut constitutiones passim editæ docent. Ad manus jam est *sanctio pragmatica* Imperatoris gloriose memorie LEOPOLDI de anno 1679. d. 17. nov. quam in comitatu Tyrolensi publicavit, quamque, nime omnia fallunt, invictissimus Cæsar CAROLUS VI. renovavit & aliis quoque terris hæreditariis præscripsit. Ex professo de AMORTIZATIONE scripsit PETRUS PECKIUS, quod jus, ut vel ipsa denominatio indigitat, primum in Gallia natum, & ad alia quoque regna provinciasque traductum est.

c) *Manus mortua* denotat possessorem immortalem, qualis est ecclesia, ut non diffitetur PETRUS BELLUGA in spec. princ. rubr. XIV. Quæ enim semel in manus ecclesiæ pervenerunt, per leges eccle-

qui publicis oneribus non conferunt, ut laici. Si hoc negligitur, detentores obnoxii sunt censui, novis acquisitionibus subinde imposito, tamquam multæ eorum, qui legibus regni neglectis nova prædia sibi compararunt.

VII. EST & alia restringendi acquisitiones Ecclesiarum ratio in Francia excogitata, dum universa *beneficiariorum* hæreditas, nulla ratione habita proventuum ex redditibus ecclesiasticis, ad consanguineos eorum defertur¹.

1) *Consuet. Paris. art. 336.*

CAP. XIII. DE DECIMIS.

I.

Decimæ.

QUANTUMVIS maximo studio sequiora sæcula in decimis ubique commendandis

fiasticas reddi non possunt, sicut *manus mortua* nullam potentiam aliquid reddendi habet. Inde vero manifestum est, legem, de bonis ecclesiæ aliarumque piarum causarum non alienandis, iis quidem proficuum utilemque, sed tandem reipublicæ damnosam atque summe noxiam fuisse, adeoque vel hanc unicum observationem ostendere, quantum rerum-publicarum inter sit, ne supremam inspectionem in ecclesias & pia corpora deponant, & a se abdicent imperantes, id quod ubi factum, non sine ingenti reipublicæ detrimento factum. Non invidenda essent bona ecclesiis piisque corporibus, si modo limites modestiæ & pudoris observarent. Ceterum de JURIS AMORTIZANDI praxi in Gallia agit CHORPINUS *de sacra polit. forensi lib. III. tit. 1.*

desudarint; variis tamen limitibus hoc jus moribus circumscriptum legitur. *Personales* seu *industriales* in plerisque parochiis exoleverunt, & *reales* non amplius de fructibus *civilibus*, veluti ædium locationibus & pensionibus solvuntur, quippe ad solos fructus *naturales* restrictæ.

II. NEC strictim *decima* pars frugum; maiores sed plerumque minus præstatur, veluti duodecimus quisque vel quintus decimus; nonnulli vicesimus vel tricesimus manipulus. Distinguuntur etiam *decimæ maiores* a *minoribus*; *veteres* & *novales*. *Majores* penduntur de frumento omnique genere granorum; de vino & omnis generis potionibus, de fœno ac ceteris fructibus distentioribus pro soli natura: *Minores* | *minores* de leguminibus & oleribus. Sunt & *decimæ nutrimentorum*, quibus animalia vescuntur, veluti vitulorum, agnorum, suculorum; quæ proprio cujusque provinciæ jure nituntur. *Novales* sunt, quæ ex agris recens ad cultum redactis^d, vel fructibus, qui *decimæ* subjecti sunt, consitis penduntur. Novitas circumscribitur XL. annis ante, quam *decimæ* petuntur².

1) C. 21. X. de verb. signif. 2) Le Prêtre cent. 1. ch. 15.

III. DECIMAE invaluerunt, ut sit, unde victus suppeditetur iis, qui alimenta spiritalia nobis subministrant. Solvendæ igitur debentur personis ecclesiasticis,

d) De quibus non exstat memoria, quod unquam culti fuerint; tales enim agri dicuntur *prædia novalia*. Non ergo huc pertinent *prædia*, quæ olim

sunt *pastoribus*, qui populo decimanti doctrinam & sacramenta administrant. Unde in quibusdam provinciis Episcopi, tamquam pastorum principes, omnes decimas; in aliis capitula cathedralium magnam decimarum partem possident, quippe quæ cum episcopo bona Ecclesiæ matris partitæ sunt^e. Olim episcopo, si alio proventu destitutus, tertia vel quarta decimarum data¹. Parochi rurales plerumque decimis fruuntur, & quidem nostris moribus optimo jure, quum maximam laborum partem exhauriant.

1) *Concil. Aurel. c. 17. Paris. VI. an. 839. Glos. in c. 19. X. de cens.*

& mona-
steriis.

IV. HABENT & monachi vel abbates & priores monachorum amplissimas decimas, variis modis acquisitas. Sunt enim, quas monachorum labori debent, qui terras inutiles ad cultum reduxerunt, in quibus deinceps vici & oppida condita: sunt ab episcopis donatæ: sunt & a magnatibus restitutæ, quas Ecclesiis olim in ruinis jacensibus eripuerant. Habent tamén etiamnum laici decimas^f, quas *infeudatas* adpellant, haud dubie juris indubii.

culturæ subjecta fuerunt, sed ob tempestatem bellicam per plures annos inculta relictæ, quæ *vetera* manent, nec jure *novalium* fruuntur. Non eadem enim ratio decimarum quoad *vetera* & *nova* prædia.

e) Postquam vitam communem reliquerunt; unde dubitandum non est, decimas has, quarum magnam partem capitula possident, olim Episcopos sibi & clero suo cathedrali vindicasse: ab his vero, bonis divisis, ad capitula pervenisse.

f) Docent antiquitates, post CAROLI Mar-

V. IN feudis enim & censibus consti- & laicis, tuendis domini vasallis prædia dederunt cum onere partis fructuum reddendæ, quod in colonis partiariis & in solario manifestum. Nonnumquam decimas vel nonas sibi reservarunt, quod etiam Ecclesiastici fecerunt. Ex quo autem vana persuasio omnes corripuit, decimas omnes de jure divino Ecclesiis deberi, creditum est, eas omnes, quas laici possident, usurpari, & plures revera usurpabantur.

VI. CONCILIUM Lateranense anno 1179. sub Alexandro III. habitum prohibuit, cum restrictione

zelli tempora promiscue ecclesiastica bona militibus in feudum fuisse data, quorum nomine veniebant oblationes, decimæ, alique redditus. Tunc Ecclesiæ, addit PETRUS de MARCA in not. ad concil. Clavomont. c. III. eo jure possessæ sunt, quo cetera beneficia sive feuda, adeo ut tandem in heredes quoque transferunt, & expositæ hominum commercio. vid. FILESACC. de sacrileg. laico. Unde factum, ut decimæ a laicis usurparentur, quas, restitutis licet Ecclesiis post tot conciliorum decreta, sibi retinebant feudi titulo muniti. Quidam cum aliis bonis Ecclesias monasteriis donabant, qua occasione decimæ plures iis obvenerunt. Id molestum videbatur episcopis, adeoque sub URBANO II. an. 1090. in synodo Melitana cautum, ne ullus laicus decimas suas aut Ecclesiam sine consensu episcopi aut Romani concessionem pontificis monasteriis aut canonicis offerre præsumat. Verum, pretio dato, facile consentiebant episcopi, unde redemptio altarium orta.

g) Meretur hæc observatio attentionem, unde liquet datas fuisse olim decimas a laicis proprio jure possessas, non ab ecclesiis acquisitas, quas jure suo in bonis, a colonis possessis, sibi reservare potuerunt. Ceterum decimarum nomen ut plurimum retentum,

ne laici decimas detinentes in alios laicos eas transferant¹: & INNOCENTIUS III. agnoscit^b decimas laicis in feudum perpetuum datas². In Francia per has constitutiones laicis permittuntur decimæ, quas an. 1179. habere, tamquam redditus vulgares. Quæ autem concilio Lateranensi posteriores sunt, pro *illegitimis* habentur, si id probari potest. Sin minus, pro infeudationis antiquitate præsumitur, si probata sit centenaria³ possessio³.

1) C. 19. X. de decim. 2) C. 7. X. de his quæ fiunt.

3) Louet D. 8. 9. Le Prêtre cent. 1. ch. 13.

parochi
loco de-
cimarum
Portio-
nem con-
gruam
eligere
possunt.

VII. DECIMÆ ecclesiasticæ semper parochi esse præsumuntur, nec alius ab eo titulus exigitur, quam turris campanaria. Si *maiores* ab aliis possidentur, ipsius sunt semper *minores* & *novales*, nisi titulus adsit contrarius. Nam si in proposita *decimarum* & *portionis congruæ* optione posteriorem eligit, novales habebit solum ex agris inde ab optionis tempore

utut sæpe minor vel major quantitas præstita sit domino fundi.

b) Possessores decimarum antiquarum potissimum olim sese fundarunt in concilii Lateran. dispositione, quæ tamen illis parum præsidii attulit, ut observat THOMASSINUS de vet. & nov. eccles. discipl. P. III. lib. 1. c. 8. §. 7. Magis eis profuit INNOCENTII III. constitutio, qua amplexus est interpretationem usualem concilii Lateranensis, quam etiam confirmavit Alexander IV. inc. 2. de decim. in 6.

i) Vel potius *immemorialis*, quia vetustas tanti temporis loco *optimi tituli* habetur, ut credere par sit, eas ante concilii Lateranensis ævum fuisse in feudum datas.

ad cultum redactis¹. *Portio congrua* est pensio, quam episcopus, vel qui decimas maiores habet, parochio assignat, vel in numerata pecunia, vel in fructibus. Idem observandum parochio primario erga parochum vicarium². Senatus consultis Parisiensibus *congruae portionis*^k summa trecentarum librarum constituta est, quam regulam rex an. 1686. omni Franciæ præscripsit.

1) C. 29. X. de decim. 2) C. 30. de præbend.

VIII. QUOTA & forma decimarum XL. annis; obligatio solvendi a *laicis* nullo tempore præscribitur. Ecclesia contra Ecclesiam, multo magis contra laicum, qui decimas possedit infeudatas, præscribit XL. annis. Monachi Cistercienses¹ prædiorum suorum decimas nonolvere tenentur, quia ea suis manibus sumtibusque excoluerunt¹. Eadem immunitate gaudent equites militiæ Joanniticæ².

præscriptio decimarum.

1) C. 10. X. de dec.

2) Hist. eccl. l. 68. n. 20. S. BERNARD. ep. 352.

k) Hæc *congrua portio* tunc inventa est, postquam ecclesiæ in feudum datæ vel a monasteriis redemptæ. Quia enim regendæ erant per vicarium, quem personam dixere, huic *portio congrua* assignanda fuit, unde pasceretur. HERICURTIUS de LL. eccl. sec. ord. natural. p. 554. Ceterum hanc etiam suppleendam esse ex decimis in feudum datis, plenius demonstrat CHOPPINUS de polit. eccl. for. lib. III. tit. 4. n. 20. seqq.

l) Cum vero hæc immunitas iis data fuerit, intuitu pauperiatis, in qua ab initio vivebant, pontifex censuit, eam merito exspirasse, postquam bonis ditati sunt, c. 9. X. de decim.

decimæ
ex agris
auferun-
tur.

IX. QUUM decimæ ante omnia alia debita debeantur, in specie ex agris auferuntur. Unde domini significare tenentur diem messis & vindemiæ. Sæpe contingit, ut prædia sint in diversa parochia sita: quo casu decimæ inter utrumque parochum dividi solent. Nonnulli personam domini spectant, cujus parochus integras decimas capit utrimque¹, quæ vocantur decimæ *prosecutionis*. In his consuetudo^m spectanda, videndumque, ne qua diversarum diœcesum decimæ confundantur:

1) C. 20. X. de dec.

decimæ
pontifici
penden-
da.

X. LEVITIS¹ præceptum legimus, ut decimarum a populo acceptarum decimas summo sacerdoti donarent. Ex hoc principio *papales decimæ* manaruntⁿ, vanaque homines incessit persuasio, pontifici decimas fructuum omnium beneficiariorum deberi². Decimas acquisitas papa aliis cedere & regibus donare potest. Unde reges nostri inde a tempore PHILIPPI AUGUSTI sæpe decimas a clero

m) De variis locorum consuetudinibus in solvendis decimis agit CHOPPINUS *de polit. eccl. for. lib. III. tit. 4. n. 4.*

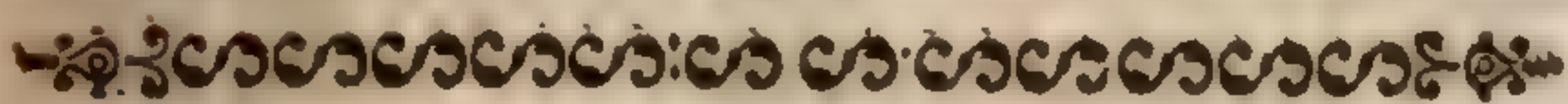
n) Tales tituli inventi sunt a curia Romana, ut expeditiones in *terram sanctam* hoc acquæstu promovere possent, ut acta publica docent apud MARTENIUM & DURANDUM *in thes. anecd. tom. I. p. 1286. & seqq.* Declarat hoc ipsum quoque oratio³ legati LEONIS X. coram imperatore MAXIMILIANO habita, *pro colligendis decimis in expeditionem contra Turcas* apud FREHERUM *tom. II. rerum Germ. p. 698. edit. noviss.*

exigendas, si opus esset, impetrarunt. Tales an. 1516. a Leone X. impetravit Franciscus I. quarum quotam sequimur. Tandem an. 1580. comitiis Melodunensibus & per contractus clericorum cum rege denis annis renovandos decimarum onus factum est perpetuum: cui donum gratuitum nonnumquam adjicitur. Sed horum subsidiorum enucleatio magis ad notitiam status cleri Francici, quam juris ecclesiastici pertinet³. Id solum observes velim, ex latino vocabulo *decima* linguam Francicam effigiasse *dixmes* & *decimes*. Illo vocabulo designamus decimas, quas laici Ecclesiis; hoc, quas clerici papæ vel regi pendunt.

1) Num. XVIII. 28.

2) Cl. ult. de dec. Extravag. un. eod.

3) Vid. Commentar. de reb. Cleri Franc. ad calcem
hujus opuscul.

C A P. XIV.

DE BENEFICIIS IN UNIVERSUM.

DE BENEFICIIS IN UNIVERSUM. I.

NUNC dispiciendum de particulis, in quas Transitio.
bona ecclesiastica abierunt, deque ratione, qua singulis clericis attribuantur, h. e. de *beneficiis*, & quibus modis acquirantur vel amittantur beneficia.

II. BENEFICIUM est officium ecclesiasticum, cui certi redditus ita annexi sunt, ut ab

Beneficia
sunt vel
secularia,

eo separari nequeant °. Beneficia sunt vel *sa-*
cularia, vel *regularia*. *Sacularia* sunt Episco-
 patus, præposituræ, decanatus, archidiacono-
 natus, cancellariatus, cantoratus, scholastri
 dignitas, thesaurariatus, & si qua sunt alia
 dignitatum capitularium nomina; canonica-
 tus, qui sunt vel sine, vel cum præbenda,
 eaque vel integra vel dimidia. Sunt tamen
 in Francia duo capitula cathedralium, ex ca-
 nonicis regularibus composita, scilicet Apa-
 miense & Uctiense. Porro prioratus, paro-
 chiatus, vicariatus perpetui, curæ simplices,
 prioratus simplices, sacella.

vel re-
 gularia,

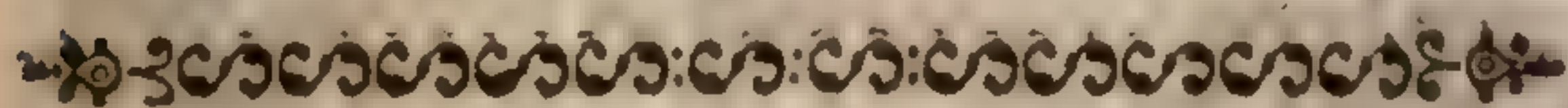
III. REGULARIA sunt Abbatiaë ti-
 tulatæ^p, officia claustralia redditibus prædita,
 ut prioratus conventualis titulus, officium
 camerarii, eleemosynarii, hospitalarii, sa-
 cristani, cellarii, alia; stationes monacho-
 rum veterum non correctorum habent instar
 beneficiorum, quod nomen tamen non datur
 nisi officiis proventu gaudentibus. Commen-
 dæ sunt potius *sacularia beneficia*, si spectes
 eos, quibus conferuntur. Omnia beneficia
 præsumuntur esse *sacularia*, nisi probetur con-

o) In sensu vulgari ita definiri solet. Alias *be-*
neficium in sensu nativo denotat *utile*, quod propter
officium sacrum percipitur; quia vero illud appetunt
 homines *primario*, ipsi officio hoc nomen tribui cœpit.

p) Titulatæ abbatiaë opponuntur *commendatis*,
 quod jure *tituli* possideantur a veris abbatibus, qui
 professionem monasticam fecerunt, & sic *jure proprio*
 beneficium percipiunt, cum commendæ magis *jure*
alieno dicantur possideri.

trarium; quia *regularia* originem debent *divisioni bonorum*, a monachis perperam susceptæ: quod magis tolerandum, quam promovendum.

IV. DE promotione episcoporum, ^{transitio.} quæ consecrationem semper præcedit, satis dictum. Sed quia presbyteri & ceteri inferiores clèrici sæpissime ordinantur ante, quam beneficium impetraverint; de beneficiorum provisionibus & collationibus nunc dicendi locus est. Dicam autem primo de collatoribus; tum de dotibus ad beneficia possidenda necessariis; denique de forma collationis.

C A P. XV.

DE BENEFICIORUM COLLA-
TORIBUS.

OMNIUM officiorum ecclesiasticorum col-
lator principio fuit episcopus, qui etiam
abbates, a monachis electos, instituit, cujus
juris vestigia in *benedictione abbatum* supersunt.
Contulit etiam omnia beneficia *secularia*: quod
jus hodie usque adeo restrictum est, ut revera
paucissima libere conferat. Veteri jure epi-
scopus in eligendis Ecclesiæ ministris, æque
ac in aliis negotiis majoris momenti, adhibuit
consilium cleri sui, & de iis ad populum re-
tulit, ut consensum totius ecclesiæ haberet,
& fideles lubentius iis parerent, quorum ele-
ctionem laudassent *. Sæculo XII. canonici

Collatio
olim epi-
scopo-
rum
propria,
divisa
cum ca-
pitulis.

cathedralium soli *senatum episcopi* affectarunt, atque ex hoc principio nulla sine suo consensu beneficia conferri permiserunt. Post, collationes illæ, æque ac ipsa bona ecclesiarum, varie divisæ sunt pro locorum varietate. Est, ubi *episcopus*; est, ubi *capitulum* ¹ omnes confert præbendas; est denique, ubi divisim conferunt ². Capitulum dignitates confert per *electionem*, quæ nonnullibi a superiore confirmanda. Tale beneficium vocatur *electivum confirmativum*. Ubi nulla confirmatione opus, beneficium vocatur *electivum collativum*. Hæc distinctio solo usu invaluit, qui etiam solus capitulorum dignitates *electivas* reddidit. Nam secundum regulam sola illa beneficia electiva sunt, quæ vacua *ecclesiam viduam* faciunt, ut episcopatus & Abbatia. Episcopus ut plurimum eas dignitates confert, quæ diœcesin magis spectant, quam capitulum, ut archidiaconatus. Præter hæc omnia, concordata episcoporum cum capitulis ³ & possessio consue-
lenda.

q) Multum refert, quomodo collatio fiat ob *jus devolutionis*. Si capitulum jus conferendi habet, hoc episcopus exercet ad supplendam negligentiam capituli c. 10. de concess. præb. Si solus episcopus, archiepiscopi est, ex *jure devolutionis* beneficium conferre.

r) Ut capitula jura, quæ sibi vindicaverunt, firmarent, capitulationes introductæ sunt, quibus contringuntur electi, juramento accedente, ne vetera jura, sibi debita, in usum deducere possint. Hoc modo collationes plurium beneficiorum capitula sibi confirmarunt.

1) CYPRIAN. ep. 14. 29. 38.

2) C. 2. X. de concess. præb. C. un. de sed. vac. in 6.

II. EPISCOPUS neque omnes parochias libere confert, quum in pluribus sequenda sit *nominatio patronorum*. Nonnullas capitulum; quasdam monachi vel monachæ conferunt¹. Sed quæ conferuntur a personis, nullam jurisdictionem spirituales habentibus, veluti a virginibus religiosis & ab equitibus Joanniticis, his impertit episcopus *institutionem* suam, quæ vocatur *auctoritabilis*², quia per eam provisi potestatem nanciscuntur prædicandi & sacramenta administrandi. Vicarius generalis sine mandato speciali conferre nequit³. Sede vacante capitulum collationes *necessarias*, veluti institutionem hominis a patrono nominati, suscipere potest⁴. *Libera* autem successori, ut ceteri fructus, reservandæ essent⁵. Sed haud ita pridem capitula, ut papam occupent⁶, omnia beneficia vacua, quæ non ad regem spectant, conferenda sibi sumserunt. De cetero beneficiorum collationes in *fructibus* censeri cœperunt, oblivioni

ab aliis
nomina-
tos epi-
scopus
instituit
qui est
collator
ordina-
rius.

r) Postquam per *unionem* ecclesiæ parochiales monasteriis incorporatæ sunt; inde enim factum, ut parochiis *vicarios* præfecerint. Sæpe etiam a laicis jus patronatus monasteriis cessum est.

s) Ne videantur aliquod spirituale contulisse. Inde etiam jus patronatus *laicum* & *ecclesiasticum* sedulo distinguere & huic plus potestatis quam illi adscribere solent.

u) Qui concursum in collationibus præten-
dit, quod omnium beneficiorum dominus sit, & cum
quovis *ordinario collatore* concurrat.

dato veterum instituto, qui eas pro oneribus habuere, conscientiam collatoris obligantibus: & quidem ita in fructibus censentur, ut sint bonæ fidei possessoris ⁴. Personæ istæ, quæ jus conferendi vel proprio jure habent, vel nomine collegii exercent, appellantur *collatores ordinarii*.

- 1) C. ult. de off. vicar. in 6.
- 2) C. 14. X. de major. & obed.
- 3) C. illa decret. X. ne sed. vac.
- 4) Vid. Gloss. c. 14. X. de major. & obed.

si cessat,
collatio
devolvi-
tur ad su-
perio-
rem.

III. QUIBUS cessantibus, collatio est superioris, ne ecclesia lugeat. Cessare autem intelliguntur, qui intra semestre a die scientiæ non conferunt ¹. Si superior rursus cessat, hoc jus ad ejus superiorem, & sic per gradus ab episcopo ad Metropolitanum, tum ad primate, denique ad papam devolvitur: unde *jus devolutionis* audit ².

- 1) C. 21. X. de conc. præb.
- 2) C. 3. X. de negl. sup.

Papa sibi
arrogat
collatio-
nem va-
cantium
benefi-
ciorum.

IV. AT vero etiamsi non cessent, sequioribus tamen temporibus perversa sedit sententia, papæ ex plenitudine potestatis competere collationem omnium beneficiorum non vacantium solum, sed & non vacantium, antequam vacant ³. Equidem concilio Latera-

x) Ab initio precibus egit, & ea usus est modestia, ut tantum in singulis ecclesiis unam collationem per preces faceret. Docent id literæ HONORII III. ad episcopos Galliarum, apud MARTENIUM & DURANDUM in *thes. anecd.* P. I. p. 929. quibus petit ab iis unam præbendam in singulis ecclesiis cathe-

nenſi III. an. 1179. beneficiorum non vacan-
tium provisiones inhibentur, quum ſint veluti
diſpoſitiones de hereditate viventium & alienæ
mortis captationes ¹. Sed tam arguta eſt cu-
ria Romana, ut papam ſupra canones eſſe
præcipiat ². Duo autem, beneficia nondum
vacantia conferendi, modi ſunt excogitati,
exſpectativus ſcilicet & *reſervativus*.

1) C. 2. X. de conceſſ. præb.

2) C. 4. §. licet eod. & ibi glosſa.

V. *EXSPECTATIVA* eſt certa ſpes <sup>per ex-
ſpectan-
tias,</sup>
præbendæ v. gr. in certa eccleſia cathedrali,
quandocumque vacaverit, obtinendæ a papa
clerico facta. Quod quibus gradibus invalue-
rit, oſtendit THOMASSINUS ¹. Principio
papa clericos, Roma venientes, vel meritis
graves, ſolum commendavit prælatis: quibus
quum gratificarentur prælati ſemel atque ite-
rum, quadam religione inſita; commendatio-
nes frequentabantur & nonnumquam ſuſque
deque habebantur. Unde preces abierunt
in mandata: *monitoriis* enim (ſic primas lite-
ras adpellabant) jungebantur *præceptorie*, quas
excipiebant *executoriales*, quibus delegato ju-
dici imperatum, ut collatorem ordinarium
vi adigeret ad conferendam homini Roma miſ-

dralibus & collegiatis. Mox per imperium egit, &
una collatione haud contentus inſtar ordinarii colla-
toris cenſeri voluit, non tantum in Gallia, ſed etiam
in Germania alibique.

2) Hac de cauſa jus hoc ſoli pontifici adſcribi-
tur, qui legibus ſolutus dicitur, quibus ſubjecti ſunt
epiſcopi ceterique collatores.

so præbendam a papa concessam; aut, illo tergiversante, ipse conferret, quæ coactio sæpe in *excommunicationem* desiit. Atque tam indignis modis papa inde a sæculo XII. collatorum ordinariorum jus subvertit.

1) *disc. part. 4. l. 2. c. 10.*

& reser-
vationes,

VI. RESERVATIO² proprie loquendo est declaratio pontificis, qua profitetur, se huic vel illi Ecclesiæ provisurum, si quando vacaverit, simulque capitulo electionem, vel collatori collationem interdicit. A reservationibus specialibus facilis transitus fuit ad generales, ut Joannes XXII. ineunte sæculo XIV. primam cancellariæ suæ regulam scriberet.

2) *Reservationes* per calliditatem aulæ Romanæ introductæ sunt. Ut plurimum id agebant ordinarii collatores, ut collationem papæ prævenirent, postquam *jus conferendi* usurpavit. Ad præventionem hanc impediendam *reservationes* fiebant, & ita *per indirectum* fere ubique ordinarii collatores excludebantur. Hinc 1. mox post ingressum sui regiminis reservationes determinabant, easque certis regulis includebant, ut liquet ex BENEDICTI XII. decretali *ad regimen extrav. comm. de præbend.* 2. reservabant collationem illorum beneficiorum ad vitæ suæ terminum; morte enim exspirabant; inde 3. tempore sedis vacantiae ordinarii collatores libere jus suum exercebant; ast 4. electo pontifice, mox rursus impediabantur per publicationem regularum, quæ determinabant reservationes. En natales & rationem *regularum cancellariæ*, quas ad memoriam in scripturam redigebat *cancellarius* vel *Vicecancellarius* papæ, ut docet documentum d. ann. 1316. apud BALUZ. in *vit. Pap. Avenion.* p. 712 Ipsas regulas cancellariæ cum commentario edidit A. CHOCKIER.

omnium per Christianum orbem cathedralium reservationem ¹.

1) THOMASS. *ibid.* c. 11.

VII. OMNEM modum exceſſerunt iſta ^{quæ in} *cancellaria Romana* inventa tempore ſchiſmatis ^{Francia} *Avenionenſis* ^{abolita,} ⁴, inſanientibus utriuſque partis pontificibus, præſertim Bonifacio IX. cujus tempora incidunt in finem ſæculi XIV ¹. Obicem his vitiis poſuere concilia Piſanum, Conſtantiene & Baſileenſe, permiſſis dumtaxat *exſpectantiis*, quas vocarunt *mandata apoſtolica*. Hoc juſ migravit in pragmaticam Biſturicenſem ², & inde in concordatum ³, quibus nomine reſervationum omnes collationes anticipatæ intelliguntur: donec concilium Tridentinum ⁴ omnes una ex Eccleſia proſcriberet, abolitis omnibus *mandatis & exſpectantiis* etiam ad academias & ſumma tribunalia, indultorum, ſeu quocunque nomine & obtentu, datis vel dandis; prohibitis etiam reſervationibus mentalibus & generatim omnibus ad beneficia non vacantia nominationibus. Hinc

a) Potiſſimum Gallis moleſtiſſimi fuerunt pontifices, poſtquam in Gallia ſedem poſuerunt; procul a Jove, tutius eſſe, tunc demum didicerunt. CLEMENS V. & ipſe præſul Gallicanus, Gallorum præſules variis modis afflixit, & reſervationes rigide exercuit. Succeſſores haud clementiores fuere, imo præſertim magis magisque auxere. Exorto ſchiſmate CLEMENS VII. omnia ſibi reſervavit, ut omnia diſſiparet & principum magnatumque favorem emercaretur, ut THOMASSIN. P. II. de diſc. eccl. lib. I. de diſc. eccl. lib. I. c. 44. §. 5. appoſite ait.

ea pars concordati, quæ ad mandata apostolica pertinet, non amplius in usu est.

1) THEODORICUS de NIEM l. II. c. 7. 8. 9.

2) tit. 2. de elect. 3) tit. 3. de reserv. subl.

4) Sess. 24. Ref. c. 9.

cum re-
strictione.

VIII. PRAGMATICA Bituricensis *Britanniam* nostram & *Provinciam*, quæ nondum regno insertæ erant, haud affecit; unde nec *concordatum* ad has provincias extendi potuit. Quum *Britannia* an. 1532. regno adiceretur, ejus provinciæ Episcopi non amplius reservationi pontificis locum esse crediderunt, qui quotannis semestria providit beneficia, stilo cancellariæ Romanæ recepto¹. Sed Henricus II. Innocentio X. gratificaturus, an. 1549. publico edicto partitionem collationis per semestre spatium inter pontificem & Episcopos confirmavit: quo jure etiamnum vivunt in *Britannia* nostra². In *Provincia* concordatum viget, sic tamen, ut a prolegato Avinionensi, qui propior est, petantur provisiones beneficiorum, quæ Papa confert. Interim hæ duæ provinciæ vocantur *terre obedientiæ*^b. In reliqua Francia, ad quam *concordatum* proprie pertinet, jus *preventionis* inter Papam & ordinarium & a momento vacantia obtinet, ita ut provisiones priores posterioribus dero-

b) Utpote quæ obedientia strictiori sedi papali subsunt, ejusque jussa reverentius subeunt, quam ceteræ Gallia provinciæ, ut specialius illustrat demonstratque THOMASSIN. de vet. & nov. eccl. disc. P. 2. lib. 1. c. 46.

gent stentque: quod moribus magis, quam lege aliqua, invaluit.

1) Reg. 9. 2) Conf. ord. l. 1. tit. 11. §. 12.

IX. CONCILIUM Basileense ¹ exceperat reservationes in corpore juris expressas, quas usus restrinxit ad vacantiam in curia: quod jam Innocentii III. temporibus observatum legimus ². Papa igitur beneficia, quorum titulares vel in curia, vel duorum dierum itinere a curia decedunt, solus ^c confert ³. Idem jus cardinali legato a latere & vicelegato Avenionensi ⁴, ita ut in ista legatione tres concurrant collatores, ordinarius, legatus & Papa, inter quos jus præventionis obtinet.

nisi beneficium vacet in curia Romana.

1) Sess. 12. decret. de elect. 2) C. 23. X de accus.

3) C. 2. X. de præb. in 6. extravag. ad regim. & execr.

4) C. 1. de off. leg. in 6.

C A P. XVI.

DE JURE PATRONATUS.

I.

COLLATOR sæpe in conferendo beneficio adstringitur ad nominationem alterius; quod ubi fit, provisio, non collatio audit, sed institutio. Jus nominandi vel præsentandi vel

Nominatio vel est ex jure communi, vel ex privilegio.

c) In his beneficiis papa facile omnes prævenire potuit, quod citius ei vacantia innotesceret, quam ordinario, unde fere nunquam olim contingebat, ut eo casu ordinarius conferre beneficia posset, id quod, ad hæc jure perpetuo reservanda, occasionem præbuit.

ex jure communi descendit, ut *patronatus*; vel ex privilegio, ut nominationes gradum & indultum habentium, item nominationes regis Francorum aliorumque principum.

Juris
commu-
nis est jus
patrona-
tus.
Hujus
origo.

II. Jus patronatus præcipue locum habet in parochiis ruralibus, sacellis & minorum collegiatarum præbendis. Pleraque enim hujus generis beneficia originem debent oratoriis^d, quæ magnates & alii opulenti homines in prædiis suis in usum domesticorum & vasallorum suorum exstruxere. Quibus Episcopus unum vel plures submisit clericos, qui sacrum facerent, quive a dominis expetebantur, ne quos alere tenerentur, qui iis displicerent¹. Postea quum essent Episcopi, qui hunc morem contemnerent, & domini, qui jure suo abuterentur, & Ecclesiam in servitutum redigere tentarent; canonum auxilio opus fuit².

1) THOMASS. *disc. part. 1. l. 2. c. 7.*

2) *Concil. Aurel. 4. c. 7. 1. Tolet. 4. c. 2. Wormat. c. 49. C. 4. X. de jur. patr. Conc. Trid. sess. 25. c. 9.*

d) Qui ab ecclesiis parochialibus adhuc distinguebantur, quod essent magis domesticæ & sacra in iis extra ordinem fierent propter fatigationem familiæ, ut aiunt patres concilii Agath. 506. c. 21. Interim diebus solennioribus possessores horum oratoriorum una cum familia adhuc interesse tenebantur parochialibus ecclesiis, quas tandem prorsus neglexerunt, indeque factum est, ut hæc oratoria, in usum familiæ exstructa, parochialium ecclesiarum indolem acceperint. Interim inde palam est, 1. oratoria hæc fuisse in magnatum dominio & proprietate, c. 23. C. 16. q. 7. BALUZ. *tom. II. capitul. p. 339.* indeque 2. patronos di-

III. PATRONUS est, qui Ecclesiam ^{quis sit patronus} fundavit vel dotavit: quod idoneis documentis, aut quadragenaria possessione, tribus praesentationibus roborata, probandum. Jus patronatus transit ad haeredes & quoscunque successores, quippe praedii affixum ¹. Si praedium est ecclesiasticum, patronatus est ecclesiasticus; si profanum, laicus, licet per accidens clericus eum possideat, veluti patrimonii partem. Sequitur alienationem praedii, cujus accessorium est; sed separatim vendi nequit, quippe jus spirituale ². Est indivisibile nec inter plures heredes spargendum: sed heredes aut conjunctim aut alternatim nominant, quorum suffragia si discrepant, praefendus est a pluribus nominatus, vel pluribus excellens dotibus ³. Suffragia autem per stirpes feruntur; non per capita. Hoc exercet, qui praedium possidet, licet dominium in lite versetur ⁴.

- 1) C. 7. X. de jur. patr. 2) C. 16. eod.
3) C. 3. eod. 4) C. 7. c. 19. eod.

IV. PATRONO laico IV. menses indulgentur ad nominandum ¹. Sed in Normania aliisque provinciis VI. ² Ecclesiastico ubi ^{quis & quando sit nomi. nandus?}

Etos fuisse, qua appellatione olim *domini* denotabantur: 3. denique clericos suos de hac ecclesia & bonis eidem assignatis investivisse, ut tamen 4. eos episcopo sisterent, tum ad *examen*, tum ad *ordinationem*.

e) Datur tamen etiam *jus patronatus personale*, quod simpliciter citra respectum praedii patrono debetur, & ad omnes haeredes transit, ordine successionis consueto.

que VI. qui tamen variare nequit *f*, suoque jure defunctus est; si unum præsentavit, licet ab ordinario indignus reputetur; quia in patrono ecclesiastico præsumitur canonum peritia ³. In laico ignorantia excusatur, qui si præsentavit indignum, alium, immo duos præsentare conjunctim & ordinario electionem permittere potest ⁴. Nec in Francia Papa laicum prævenire, nec ordinarius laico invito personas præsentatas permutare potest, quia hoc ipso per indirectum læderetur dominium prædii, cujus accessorium patronatus est. His commodis ecclesiasticus patronus haud fruitur. Si patronus intra tempus præstitutum non nominat, jure suo pro eo tempore excidit, quod ad ordinarium devolvitur. Patronus, etiam si clericus, quantumcumque idoneus, semetipsum præsentare non potest, filium potest ⁵.

- 1) *C.un. de jur. patr. in 6.* 2) *Consuet. Norm. art. 70.*
 3) *C. 24. X. de jur. patr.* 4) *C. 29. eod.* 5) *C. 26. eod.*

f) Plus juris attribuunt patrono ecclesiastico, quam laico, quod illius præsentatio electionis instar censeatur, variatione omni exclusa; hujus vero nullum jus tribuit præsentato, adeoque *variatio* hoc effectu admittatur, ut si post primum alius præsentatus sit, episcopo *jus eligendi* competat. Hoc tamen patronis magis noxium quam proficuum fuit, *c. 5. & 24. X. de jur. patron.* quia ita admodum enervatur jus patronatus, eligendi facultate alteri data. Ratio ab Autore adducta non adeo solida videtur, cum omnia ab examine episcopi dependeant. Clericos admittendos facilius censuerunt ad *collationes*, quam laicos. Inde horum præsentatio quovis modo enervari debuit, ne aliquid juris per illam transtulisse videantur, quæ præcautio in clericis haud necessaria fuit.

V. PATRONUS habet jus protegendⁱ Ecclesiam, invigilatque commodis ejus¹. Ecclesiasticus rationes ab administratoribus exigere potest: laicus vero episcopum monet, si bonorum dilapidatio metuitur². Habet etiam honores præcipuos, ut primus sit in processione, primus suffiatur, aqua benedicta adspargatur, ad eucharistiam accedat³, & si ad inopiam vergit, ab Ecclesia illi *modeste* succurratur². Jus Patronatus, ut ceteræ servitutes, amittitur *interitu rei*, cui inhæret, si Ecclesia forte excisa, si beneficium extinctum; *renuntiatione* vel *cessione* Ecclesiæ facta; *non-usu*, si ordinarius est in possessione libere conferendi: *crimine*, quod in re feudali *felonia* audiret, ut, si parochum occidisset³; *heresi*, quæ est crimen læsæ majestatis divinæ. Sed hæc quidem exercitium tantum suspendit in patrono laico, quod ipse vel heredes ejus recuperant, simulatque cum Ecclesiâ catholica in gratiam redeunt.

1) C.16. q.7. c.31. 2) C.25. X.cod.16.q.7.c.30.

3) C.12. X. de poen.

g) Rursus hoc discrimen ex ratione adducta desumptum est, ne ullo modo in bona ecclesiastica jus quoddam exercere videatur, de quibus olim tamen pastorem investivit

h) Præterea habet honorem sedis in choro, honorem sepulturæ, precum publicarum, & luctus ecclesiastici in plerisque Germaniæ ecclesiis: v. FRANC. de ROYE *de juribus eccles. honorificis*. Finxere hæc jura ex moribus feudorum. Quid enim olim aliud fuit *patronus* quam *dominus directus*, quis de ecclesia eique bonis annexis investiebat presbyterum? Ceterum praxin Galliæ circa jus PATRONATUS optime explicant FRANC. de ROYE *de jure patr.* FLORENS *de jure patron.* CHOPPINUS *de polit. eccl.*

quæ pa-
troni ju-
ra?

CAP. XVII.

DE HIS, QUI LAUREA ACADEMICA SUNT INSIGNITI.

I.

Gradua-
tis ob sin-
gularia
merita

JUS horum hominum nititur decretis *conci-
lii Basileensis*. Doctores Parisienses atque
aliarum academiarum magistri, qui utilissimam
Ecclesiæ in componendo schismate Avenionen-
si operam navaverant, summa in conciliis ea
de re habitis auctoritate conspicui, quum de
reformanda Ecclesia ageretur, inter ceteras cor-
ruptelas accusarunt summam cum pontificis,
tum ordinariorum in conferendis beneficiis in-
curiam, dum suis quisque consanguineis vel
domesticis, licet nullo literarum cultu tinctis,
velificaretur, postularuntque, ut ratio habere-

*for. lib. 1. tit. 4. HERICURTIUS de LL. eccl. Franc.
secund. ord. natur. p 265. seqq.*

i) Verum eodem prætextu pontifices, promiscue
beneficia conferentes, graduatos tamen negligentes,
tutebantur, allegantes, se facile permissuros regi colla-
tionem præbendarum, si modo eas conferret *magistro
in theologia vel doctore juris canonici vel civilis*, vel
personæ singulari eruditione conspicuæ. THOMAS-
SIN. *de discipl. eccl. P. II. l. 61. c. 33. §. 2.* Revera er-
go Pontifices Gallis objecerunt, quod indignis sæpe
conferrentur beneficia, neglectis graduatis. Imprimis
JOANNES XXII. præfules Galliarum objurgavit, quod
inidoneos præferrent iis, qui in universitate Parisiensi
insignem rei literariæ operam navaverant, teste RAY-
NALDÓ *an. 1318. n. 26.* unde forsitan tales objurga-
tiones etiam aliquid contulerunt, ut graduatis impri-
mis aditus ad beneficia aperiretur.

et in universitate Parisiensi insignem rei literariæ operam navaverant, teste RAY-

tur eorum, qui omnem vitam, magno Ecclesiæ & reipublicæ bono, in literis degerent, hisque, si habiles essent ad ministerium, aditus ad beneficia ecclesiastica præ ceteris aperiretur¹.

1) *Rebus. præf. in rubr. Conc. de coll.*

II. QUA de causa concilio Basileensi² statutum est, ut tertia pars omnium beneficiorum^k iis, qui in academiis privilegiatis lauream impetrassent, addiceretur, idque tanto studio, ut collationes aliis factæ pro irritis habendæ essent. Iis enim temporibus *gradus academici* doctrinæ & singularis dexteritatis insigne reputabantur. Migravit hoc jus ex concilio in *pragmaticam* Bituricensem², ulterius^{etiam Francia.} eo detortum, ut hujus tertiæ, *graduatis* debitæ, duæ tertiæ darentur membris academiarum³: cui post adjectum, ut academia ipsa nominaret, quos prælatos vellet^l. Hi igitur *graduati nominati*, ceteri *graduati simplices* adpellantur. Eadem^m *pragmatica* collatoribus omnibus &

k) Præterea etiam ad *parochias* civitatum hoc extensum, ut hæ, si fieri posset, non aliis quam *graduatis* vel qui saltim per triennium in scholis theologiæ vel juris versati, vel ad magisterium promoti essent, conferrentur.

l) Præterea vero Academiis injunxit, ne quempiam gradibus Academicis insignirent, nisi clericos *doctrinæ & probitatis spectata*; nam etiam eo tempore nonnumquam ad magisterium provolabant, qui admodum jejuni erant, & quidem ideo, ut beneficiorum ecclesiasticorum eo citius participes fierent.

m) *Nominati & simplices* in eo differunt, quod hi testimonio suorum graduum tantum muniti sint; illi vero ab Academia simul præsentati.

patronis ecclesiasticis injunxit, ut exactum omnium beneficiorum, quæ conferre possunt, catalogum conficerent, ut secundum hujus seriem tertium quodque beneficium *graduatis* curate conferretur. *Concordatum*, jure ipso conservato, seriem catalogi, quippe minus tutam & incommodam, sustulit, & graduatis cuncta beneficia quatuor anni mensibus vacantia attribuenda esse censuit⁴: quo jure etiamnum vivimus.

1) *Sess. 31. decret. de coll. r. 12. concil. 1. p. 605.*

2) *lit. de coll. §. 9.* 3) *ib. §. 22. 23.* 4) *lit. 11. de coll.*

qui sint
gradus?

III. GRADUS illi, qui homini suffragantur ad beneficium obtinendum, sunt gradus *magistri* seu *doctoris* in qualibet facultate, & gradus *baccalaurei* in tribus superioribus. Baccalaureus autem seu *Licentiatus* perfectus doctori æquiparatur. Sed quum jam ex eo tempore *gradus* profunderentur indignis, statutum est, ut candidati certum tempus in studiis ultra grammaticam, incipientes a logica, transigerent. Et theologiæ quidem doctorem X. juris civilis aut canonici, itemque medicinæ doctorem VII. Magistrum artium V. Baccalaureum VI. Juris vel medicinæ V. annos studiis insudasse oportet, exceptis nobilibus, quibus III. anni sufficiunt. Oportet eum præterea esse tonsum seu in ordine, bonis moribus, aliisque dotibus, quas jus commune requirit, instructum, proque natura beneficii sæcularem vel regularem. Unde laurea medica prope modum exaruit, quum nemo fere clericorum arti medicæ litet.

IV. GRADUATUS, jure suo usus, quemlibet collatorem ordinarium aut patronum ecclesiasticum, nec unum solum, sed & plures compellare potest, quibus exhibet acta, ad statum, studia laureamque ac nominationem impetratam pertinentia, sollicitationemque quotannis in jejuniis quadragesimali repetit, prodito nomine & cognomine^r. Quo facto a collatore petere potest cuncta beneficia, mensibus *graduatorum* vacantia, qui sunt *Januarius, Aprilis, Julius & October*. Et *Januarius* quidem ac *Julius* sunt menses *rigidiores*, quibus nemo prætereundus, sed singuli pro tempore nominationis, vel, si plures eodem tempore nominati, pro ordine graduum & facultatum, sunt providendi, ut theologia jurisprudentiæ, doctor baccalaureo, baccalaureus magistro artium præferatur. Aprilis autem & October sunt menses *gratia*, quibus collatores etiam ex *graduatis simplicibus* providere possunt, cui voluntⁿ. Omnis generis beneficia cadunt in *graduatos*, exceptis consistorialibus, electivis, dignitatibus cathedralium & quæ *patroni laici* conferunt. Jus eorum locum habet dumtaxat; si beneficium *morre*^o vacuum fiat.

n) Interim tamen graduatis collatio necessario facienda, alioquin enim collatio est irrita. Quomodo vero in casu *rejectionis* procedatur, tradit HERICURTUS de LL. eccl. Franc. p. 280. §. 21.

o) Beneficia enim, quæ *permutatione* vacant, non possunt aliis quam *permutantibus* conferri, quin etiam episcopus ea, quæ simpliciter in manus episcopi resignantur, libere confert, nulla graduatorum habita ratione. Ceterum sicuti hæc sanctio Gallis propria est, ita *Basileensis concilii* decretum in statutis ecclesia-

Papa eos prævenire potest, & si sex menses cessant a tempore vacantiae, ordinarius libere confert.

1) Concord. tit. 14. 15. 16.

non accu-
mulanda.

V. NE tamen hoc jus ansam præbeat accumulandis beneficiis, sancitum est, graduum, si repletus est, novum beneficium petere non posse. Censetur autem *repletus*, si beneficio gaudet annui proventus CC. aureorum, qui CCCC. libris æquiparantur: quod intelligendum de *seculari*; nam *regularis* vel minimo repletus censetur, quippe paupertatem professus¹. In *repletionem* sola spectatur possessio, & pro beneficio censetur etiam pensio ob resignationem vel ipsum beneficium resignatum, quod intuitu *gradus* acquisitum fuit; de quo in provisionum literis mentio facienda. Si ad curam animarum admoventur, æque ac ceteri ab episcopo examinandi sunt ob summam laurearum & testimoniorum in academiis impetrandorum facilitatem. Itaque concilii Basileensis sapientissima, si illa tempora spectes, instituta hodie inutilia propemodum sunt ad *dignam* beneficiorum *collationem*. Nam & jus *graduatum* infinitarum litium mater est, & qui omnium ardentissime ad gradus anhelant,

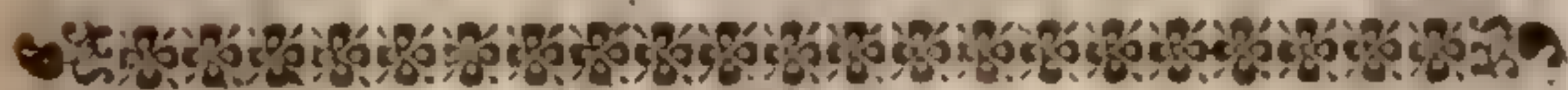
rum cathedralium Germaniæ passim repetitum, atque in plerisque cautum, ne alii ad beneficia admitterentur, quam graduum academicorum insigniti & nobilitate avita conspicui, vid. SCHATEN in *annal. Paderborn. ad an. 1434.* AUB. MIRAEUS *lib. I. donat. Belg. c. 146.* quod etiam regulatum in *instrum. pac. Osnabrug. art. V. §. 17.*

nec sæpe satis docti, nec satis pii sunt. Britannia nostra hoc jus, ut reliqua pragmaticæ, ignorat. Concilium Tridentinum cum ceteris expectantiis² id aboleverat; paulo post tamen restitutum³.

1) *Edict. 1606. art. 30.*

2) *Sess. 14. Ref. c. 19.*

3) *Sess. 25. c. 9.*

C A P. X V I I I.

DE INDULTU, REGALIA, CETERISQUE REGIS FRANCIAE
NOMINATIONIBUS.

I.

SUNT & aliæ nominationes per modum expectantiarum Franciæ propriæ. Quum enim Papæ expectantias sibi arrogassent, cesserant eas nonnumquam regibus, ut hi ministros suos clericos providere possent. Sic pontifices Avenionenses sæpe regi, nonnumquam reginæ ac regiis liberis^p, *indulserunt*, ut mini-

Origo
indulti.

p) Erat ergo hoc jus olim non *perpetuum*, sed unice ex pontificum singulorum gratia dependebat. Hi tempore schismatis eo liberaliores erant in hac gratia profundenda, quo magis senatus regii & Parlamenti, in cujus favorem hæc *indulta* dabantur, favorem sibi conciliare nitebantur. EUGENIUS VI. imprimis voluntates a se alienatas hoc modo sibi reconciliare studuit, atque cancellario Franciæ, præsidibus & senatoribus Parlamenti expectativam perpetuam obtulit, ut collatores ordinarii tenerentur semel uni indultariorum beneficium conferre, si modo *breviculo regio* munitus esset. Hæc est illa bulla, quam postea demum PAULUS III. in usum traduxit, cum ratio-

stros suos nominarent ad beneficia olim vacan-
tia: quod negotium nihil aliud fuit, quam
cessio expectantiarum. Unde derivandum est
indultum officialium senatus Parisiensis, cujus
vestigia apparent *an.* 1303. in actis Bonifacii
VIII. & Philippi pulchri; complementum
autem in Bulla Eugenii IV. *an.* 1434. data.
Quod, quum exolevisset, a Paulo III. 1538.
restitutum est, cujus bulla est regula hodie-
na¹, licet omnes *reservationes*² abolitæ sint,
& concilium Tridentinum *indultum*, de quo
sermo, nominatim³ abrogaverit, licet⁴ re-
stituere videatur.

1) *Mem. du Clergé* part. 2. tit. 9.

2) in *Pragmat. tit. 3. & Concord. tit. 8.*

3) *Sess. 14. c. 19.* 4) *Sess. 25. c. 5.*

quid in-
dultum?

II. EST autem *indultum* nihil aliud,
quam jus a pontifice regi comiter datum, quo
cuilibet collatori consiliarium vel alium sena-
tus Parisiensis ministrum nominat, cui bene-
ficio necessario est conferendum. Minister
ille semel tantum providetur, & collator se-
mel tantum oneratur, vel, si non moritur,
ut sunt universitates, semel, quoad rex vivit.
Si minister est *clericus*, quod tempore conces-
si indulti solemne fuit, ipse nominari potest⁹.

nes politicæ obstarent, quo minus EU GENII IV. in-
dulto frui posset Gallia. Virtute hujus indulti 1. rex
rescriptum de providendo dat; 2. ad collatorem or-
dinarium & quidem 3. ad præsentationem unius ex
senatu Parisiensi, in cujus favorem provisio facienda.

9) H. e. semet ipsum præsentat regi, eumque
rex nominat per *rescriptum de providendo*. Singulis

Si *laicus*, aliam personam habilem laudat, a rege nominandam. Quumque beneficia sint vel *regularia* vel *secularia*; ad illa semper aliæ personæ & quidem *religiosi* nominandi fuere: quod nonnumquam collusionibus ansam dedit. Hinc Clemens IX. an. 1668. permisit, ut beneficia regularia possiderent ceu *commendas*, eosque demum *repletos* esse censuit, qui quotannis DC. libras meterent, quum antea CC. contenti agerent.

III. SIMULATQUE regia literæ indulti indices collatori traditæ sunt, collator vinctus est, & *indultarius* intra sex menses beneficium petere, nec a pontifice præveniri potest, ex quo petiit. Præfertur etiam graduatis, quum indultum ad ejusdem generis beneficia extendatur. Si collator tergiversatur, adeundi sunt *executores mandati apostolici*, videlicet Abbas S. Magalorii h. e. Parisiensis archiepiscopus, & abbas S. Victoris seu cancellarius universitatis.

IV: HABET rex etiam alia jura nominandi ad beneficia recta via, scilicet jus *aussicati ingressus in regnum*^r, quo ad regni gubernacula admotus primam, quæ in singulis cathedra-

quam
utile?

nomina-
tiones re-
gis Fran-
ciæ pro-
pria.

enim membris senatus Parisiensis jus præsentandi competit, & quidem ideo, quod in eorum favorem hoc indultum regi concessum sit, ut beneficio ecclesiastico perfruantur propter navatam ecclesiæ & rei publicæ operam. HERICURTIUS *de LL. eccles. Franciæ sec. ord. nat. p. 287.*

r) Etiam imperatores in imperio Romano-Germanico hoc jus exercent per *preces primarias*, quæ

libus vacat, præbendam libere conferre potest: *jus præstiti juramenti fidelitatis*¹, quo præbendam primam vacantem, quam novus Episcopus conferre potest, ipse confert. Quæ jura tuetur sanctius consilium¹.

1) *Mem du Clergé part. 2. tit. 8. declar. 1612. & 1646.*

Jus regalia, olim in fructibus vacantium episcopatum percipiendis positum,

V. HABET denique *jus regalia*, quod hodie ad beneficiorum collationem est restrictum, quum olim extenderetur ad omnes vacantis episcopatus fructus, quos rex suos fecit, ut dominus fructus feudi, donec feudum renovatum & laudemium præstitum². Et quum ex communi canonum interpretum sententia *collatio* in fructu censeatur, *regalia* etiam ad *collationes beneficiorum* extensa est. Sed jam pridem rex *regalia* intuitu fructuum uti desiit, quos Ludovicus IX. & Carolus V. sacello Parisiensi attribuit; Ludovicus autem XIII. anno 1641. postquam eorum loco huic sacello abbatiam Nicasii Rhemensem dedisset, publico

eandem cum papalibus precibus, quibus ab initio egerunt præsules Romani, originem habent. Unde sicuti rex Galliarum hoc jus citra *indulium papale* exercet, ita nec imperatores eo indigent, licet curiæ Romanæ stet diversa plane sententia.

1) Postquam præstitit nominatus *juramentum fidelitatis*, cui hæc obligatio conferendi, ut primum *fidelitatis* & *obediencie* argumentum, annexa est.

2) De origine & vero fundamento hujus juris supra in notis edisserui: Titubanter de eo edisserit CHOPPINUS *de polit. Eccles. for. lib. 1. tit. 7. num. 9. seqq.* ne curiam Romanam offendar, quæ privilegio papali hoc jus acceptum ferendum esse contendit, quod tamen in rerum natura non est.

edicto novis episcopis se daturam promisit, sed an. 1644. sibi appropriavit, licet hodie rex^m eos plerumque novo donet Episcopo^r.

1) *Mem. du Clergé part. 2. lit. 6. n. 24.*

VI. JUS regalæ itaque in sola *beneficiorum*, quæ Episcopo deberentur, dispositione consistit; sed tamen omnis generis beneficia, si *curas* exceperis, complectitur, miris modis extensum a senatu Parisiensi, qui solus est harum causarum judex competens. Sufficit beneficium vacare de facto, aut de jure, h. e. titulum vel non possidere, vel possessorem non esse titulum^x. Regalia enim, quod aiunt, non admittit fictionem^r. Rex accipit in ipsius gratiam factas resignationes & pensiones assignat, a curia tamen Romana adprobandas. Prævenit etiam *patronum ecclesiasticum*, & ipse a nemine prævenitur, nec instar ordinarii collatoris solum, sed instar Papæ agit: quoniam, ut aiunt, non habet superiorem. Sed maxime ampliari cœpit, quum novissime per totum regnum obtinere debere asseveratum est.

hodie restringitur ad beneficia vacante sede conferenda.

1) *Louet. R. 47. junct. Brod.*

VII. OLIM enim distinguendum erat inter Ecclesias *subjectas* & non *subjectas*. Sed advocati regii regaliam venditarunt pro jure

per totum regnum.

u) Solus rex hoc jure utitur, nec, eo adhuc minorenne, vices ejus gerenti id ipsum asseri potest, quod simpliciter *coronæ* cohæreat. ANTON. DESPEISSIUS tom. III. oper. p. 403.

x) Sed *commendatarium*, cujus morte non vacare beneficium fingunt canonistæ, quod non jure sua

regni inalienabili & impræscriptibili⁷, cui comitum Tolosæ aliorumque Parium renunciationes nocere non possent⁷. Anno 1608. senatus Parisiensis in causa Ecclesiæ Bellovacensis sententiam tulit, qua asseritur, regaliā per *totum regnum* patere. Episcopi Septimanenses sanctius consilium adierunt, & causa per LX. annos & amplius disceptata est. Denique an. 1673. Ludovicus XIV. litem decidit, regaliāque in omnibus locis² valere edixit. Huic sententiæ quum clerus universus an. 1682 congregatus precibus obviam iret, alio edicto rex declaravit, quomodo in posterum jure suo uti vellet. Nam quum antea, quia rex plenam collationem sibi arrogavit, beneficiati per literas regias non solum *præbendarum* theologi, pœnitentarii & dignitum capitularium, quæ vel jurisdictionem vel animarum curam annexam habent, veluti archidiaconatum & decanatum, possessiones arriperent, nec facile esset ad intelligendum, quomodo rex missionem & spiritualem auctoritatem his donare posset, licet semper & ipsis

id possideat, sed instar *administratoris*. Etenim talia revera *fictiones* sapiunt, nec citra glaucoma applicari possunt ad *commendas* perpetuas.

y) Etiam jus *regaliarum* juribus *domanialibus* accensendum esse censuere Galli, quæ omnem ex sententia Gallorum *præscriptionem extinctivam* excludant, quamvis non levia dubia contra eam moverit WERLHOFF *de præscript. inter gentes liberas*.

z) Etiam quæ regno Galliæ noviter acquiruntur, ut ex mente Gallorum censet HERICURTIUS *de LL. Eccles. Franc. sec. ord. natur. p. 258. §. 4.*

Ludovici S. temporibus ea consuetudo prævaluerit; hoc edicto rex voluit, ut, quos beneficiis, *jurisdictionem* aut *spiritualem functionem* annexam habentibus, providisset, ii vel a vicariis capituli generalibus, vel a novo Episcopo, si jam inauguratus est, post examen rigorosum, quo succumbentes veluti inhabiles & indigni rejici possunt, assensum & missionem canonicam impetrarent. Præterea declaravit, usum se vi regaliæ jure Episcopi, ad eum modum, quo Episcopus eo usus esset, non quo uti deberet, secuturumque cujusque Ecclesiæ consuetudinem in partitis inter Episcopum & capitulum collationibus. His modis adstrictum jus regaliæ ut toto regno reciperetur denique adsensu est clerus, exceptis tamen episcopatibus, qui titulo oneroso exemptionem sibi compararunt, & datis regi certis domaniis vel aliis terris onus illud redemerunt. Perdurat autem jus regaliæ quousque novellus Episcopus literas *absentatorias* (*main-levée*)^a a camera rationum impetraverit, quod fit, quum formulam jurisjurandi regi præstiti homologandam offert: quæ literæ post regiis præfectis in provincia significandæ sunt. De nominationibus ad episcopatus & abbatias, quæ regi per concordatum competunt, jam dictum est. Atque hæ sunt illæ personæ, quæ more hodierno jus ad beneficium dare possunt.

1) *Louet. R. 58.*

a) Literæ hæ diriguntur ad *receptorem* seu commissarium ad receptionem regaliæ deputatum, per quas ipsi mandatur a *camera computorum* ut *levet* in-

CAP. XIX.

DE QUALITATIBUS AD OBTINENDA BENEFICIA NECES-
SARIIS.

Ad bene-
ficia ad-
mittun-
tur

1. regula-
res ad re-
gularia,

2. secula-
res ad se-
cularia,

BENEFICIUM non nisi personis *habilibus* est conferendum. Si adhuc primario spectaretur officium, ob quod datur beneficium,abilitas illa facile æstimari posset ex iis, quæ *Part. I.* diximus. Sed postquam beneficiales causæ in iudicium deduci cœperunt; abilitas restricta est ad *qualitates externas*, quæ iudici facile probari possunt. Oportet igitur pro natura beneficiorum vel *secularem* esse, vel *regularem*. Regulares, etiam si clerici, etiam si presbyteri, ad beneficia secularia haud vocantur, si episcopatus exceperis^b, qui eos ob eminentiam perfecti sacerdotii e monachatu eximunt¹. Vicissim *seculares*, etiam si clerici vel presbyteri, non possunt possidere beneficia *regularia*, quæ originetenus sunt officia monastica². Oportet enim esse regularem, & quidem ejusdem ordinis, ejusdemque mona-

num regis (ut stylus curiæ habet) & permittat Episcopum electum uti & gaudere episcopatu.

b) Ex antiqua Ecclesiæ disciplina hoc retentum, quæ admodum comiter habebat monachos, ut plures ex iis ad episcopatum promoti fuerint, inviti sæpe & reluctantes, quod pluribus documentis illustrat THOMASSINUS *de antiq. & nov. Eccl. discipl. P. I. lib. 3. c. 13. seqq.*

sterii, nisi hoc cum aliis in unam congregationem coierit: aliquibus tamen casibus exceptis. Nam & provisiones iis dantur, qui ad professionem anhelant, modo intra annum faciant; & translationes ex ordine in ordinem, ex monasterio in monasterium fieri possunt, consentientibus tamen quorum interest, religioso scilicet & utroque monasterio. Quas exceptiones haud improbare videtur Concilium Tridentinum³.

1) C. 5. de præbend. in 6.

2) C. 22. X. de elect. 3) sess. 14. c. 10. 11.

II. SUNT & beneficia *sacerdotalia*, quæ 3. qui sunt in sacris ad sacerdotalia, solis presbyteris conferenda, & quidem vel *lege*, vel *fundatione*. In his posterioribus, qualia sunt *sacella sacerdotalia* aliaque similia, lex foundationis ad literam observatur, exclusis omnibus, qui non sunt presbyteri. In prioribus, qualia sunt parochiæ, decanatus, prioratus & abbatix regulares, aliaque similia, sufficit provisum intra annum quietæ possessionis ordinari¹. In ceteris beneficiis, ut sunt 4. qui in minoribus ad reliqua. præbendæ, sacella, prioratus simplices, commendæ, usus sequendus est, quo alia non aliis, quam qui in sacris sunt, alia clericis simplicibus conferuntur: unde tot clerici vel simplices tonsura acquiescunt, vel in subdiaconi gradu subsistunt. Ordines autem singuli, ac ipsa tonsura, per literas probandi sunt, quum nemo præsumatur ab infimo per omnes gradus ad superiorem adscendisse. Singuli, inquam, gradus probandi sunt, ut appareat, promotionem non factam esse per *saltum*.

1) C. 1. X. de arar. & qual. præf.

ætas legi-
tima.

III. RATIONE ætatis ad beneficia sacerdotalia XXV. ad ea, quæ dantur iis, qui in sacris sunt, XXII. ad regularia XVI. anni requiruntur, quibus religiosa professio fieri potest. Beneficiorum simplicis tonsuræ regula firma non suppetit. Ex mente concilii¹ XIV. requiruntur anni², quæ ætate cives Romani a tutela liberabantur. In Francia sequimur veterem cancellariæ Romanæ regulam³, secundum quam ad præbendas cathedralium XIV. ad collegiatas X. anni requiruntur; ad simplices autem prioratus & capellas nonnumquam VII. anni suffragantur⁴. Quod institutum obtentu^c *melioris educationis* hujusmodi puerorum in seminariis vel collegiis incrustant. Abbatiæ commendatariæ plerumque presbyteris, aliquando clericis conferuntur simplicibus, ut regula nulla firma sit.

1) *Trid. sess. 23. Ref. c. 6.*

2) *C. 3. X. de æt. & qual. præf. 3) Reg. 18. Pauli III.*

4) *Louet E. 1. Le Prêtre cent. part. 2. c. 74.*

Qui a be-
neficiis
exclu-
dantur
absolute?

IV. IRREGULARITATES omnes, de quibus dictum, quum de ordinationibus ageremus, aditum præcludunt ad beneficia. Inde inhabiles sunt spurii, mutilati, vel alio notabili corporis defectu laborantes, bigami, milites, carnifices, obæratî. Crimina non attenduntur, nisi sint *publica*, quæ in iudicium

c) Optime Autor observat, prætextum in hac ratione magis latere, veram autem causam in *abusu* quærendam esse. Pruritus redditus ecclesiasticos acquirendi eum generavit, effecitque, ut prorsus indonei, puerique, solius quæstus gratia, numero cle-

deduci possent, aut *ecclesiastica*, quæ privationem beneficii involvunt. Irregularitas ignorantiae infertur ex defectu laureæ academicæ, i. e. ut nomineris ad episcopatum, doctor vel licentiatus theologiæ aut utriusque juris; ut ad parochiam in civitate vel in oppido nomineris, magister artium esto, vel alium gradum, post triennium theologiæ vel juri impensum, habeto¹. Ad cetera beneficia *gradibus* non opus est. Sed & *graduati* ab ordinariis, antequam provideantur, examinandi sunt, quos, si manifestos idiotas deprehenderint, repellere possunt.

1) *Concordat. de elect. tit. 5. tit. 19.*

V. SUNT & alia, quæ hominem speciatim ad beneficia inhabilem reddunt, veluti matrimonium, quod licet promotionem ad minores ordines non impediat, beneficiorum collationem tamen impedit, etiamsi simpliciter tonsis cedant, quia compertum est, clericos conjugatos dissipare bona Ecclesiæ¹. Ex pari ratione filius, utut legitimus, patri in beneficio succedere nequit, ne beneficia reddantur hereditaria². Peregrinus, qui non callet linguam vulgi, inhabilis est ad beneficium cum cura animarum conjunctum³: quod jure nostro ad omnes peregrinos⁴ intuitu omnis generis beneficiorum extensum est⁴.

qui secundum quid?

ricorum adscripti fuerint, quibus non alii quam satis probati adscribendi erant.

d) Idem quoque in Germania observari, supra dictum est, adeo ut ne quidem pontifex in mensibus sibi propriis alii quam Germano providere possit, sed

- 1) C. 5. X. de cler. conjug. 2) C. 2. 3. X. de fil. presb.
 3) Reg. 20. cancell. Innoc. X.
 4) Ed. Carol. VII. an. 1431. Statut. Blefens. art. 14.

CAP. XX.

DE RESIGNATIONIBUS ET
DEVOLUTIONIBUS.

I.

Beneficia
resignari
possunt;

BENEFICIUM conferri nequit, nisi vacet: vacat autem vel *morte*, vel *resignatione*, vel *devolutione*. Datur enim beneficium ad dies vitæ, quò *titulatus* invitus, nisi ex causa criminis, privari nequit: resignare tamen, h. e. sponte id collatori refutare, & collator resignationem vel admittere, vel dene-gare potest, & beneficiarium cogere, ut in officio permaneat, si id e re Ecclesiæ esse arbitretur. Idque veterum instituto¹. Qui beneficium pure resignavit, ei collator aliud conferre, & si duo simul renuntiant, alterum in alterius locum transferre potest, quod est fundamentum *permutationum*², quibus Ecclesiæ utilitas proposita esse debet, si v. gr. episcopus persuasus, parochum meliorem ope-

si peregrinum obtrudere capitulo audeat, proceres Germaniæ ut plurimum reclamare soleant, ut acta publica fidem faciunt.

e) Ut plurimum in hunc finem mutuz fieri solent resignationes, ut resignatarius ad aliud. quod pinguius est, promoveri possit, adeo ut revera *resignationes*, commercio beneficia subjiciendi, occasionem præbuerint, ut Autor §. seq. in f. haud diffitetur.

ram

ram navaturum in alia parochia³. Ad ipsos autem nullum inde emolumentum redundare debet, pactionesque ea de re initæ pro simoniâ habentur⁴.

- 1) THOMASS. part. 4. l. 2. c. 17. 2) C. 1. X. de renuns.
3) C. 3. X. de rer. permut. 4) C. 7. eod.

II. SED recentiores canonum interpretes contendunt papam hanc simoniæ speciem, quæ tantum juris sit ecclesiastici, remittere posse. Hinc admittunt pactiones non solum in permutandis, sed etiam in resignandis beneficiis in *favorem tertii* h. e. ut alii conferatur beneficium, quod absque eo non resignatum intelligeretur¹. Nondum CC. anni sunt, ex quo moribus hoc prope invaluit²: quod etiamnum ita frequentatur, ut vulgo beneficia habeantur veluti in patrimonio, quæ pro lubitu in alios transferri possint, & in quæ agnatis plus juris, quam aliis.

- 1) Gloss. in c. 4. de pact. verbo illicita, & in c. 12. de off. deleg. v. dimittere.
2) THOMASS. ib. n. 15.

III. IN tanta igitur resignandi facilitate omnibus modis impediabantur vacantia per mortem. Nam qui viribus se destitui animadverterunt, nihil prius habuere, quam ut, dum spirarent, resignarent^f, sæpe etiam in ultimis. Huic dolo obviam ivit cancellaria

sed male
in favo-
rem ter-
tii ex pa-
cto resi-
gnantur.

quæ
hoc mo-
do impe-
diantur
vacantiæ:

f) Revera tamen hæc praxis cum natura beneficiorum pugnat. Recte Autor §. 1. observavit, conferri beneficia *ad dies vitæ*, adeoque jus personalissimum, quod morte expirat, tribuere, quæ exemplo

Romana¹, qua sancitum, ut, si quis infirmus resignasset, & intra *viceſimum* exspirasset, proviſio nulla, & beneficium morte vacuum reputaretur. Sed ſolemne eſt hanc regulam infringere, quam e Francia exulare certum². Interim prohibitum eſt, ne mortes^b beneficia-riorum, ne cadavera celentur, quod grave crimen reputatur².

1) Reg. 19. Innoc. X. de infirmis.

2) Ordin. 1539. 50. 54. &c. declar. 1617.

quod fit
etiam alio
modo,

IV. ALIUS impediendi vacantiam per mortem modus fuit, quo quis ſalvo beneficio resignat, & resignatario *acta proviſionis* procurat ſub conditione; ut ſecretum teneat uſque ad deceſſum resignantis. Cui medetur Cancellaria¹ ſanciendo, resignationes nullas.

uſufructus alii cedi nequeunt, id quod per *imaginariam* hanc *resignationem* revera fit. Interim ut *ceſſio* hæc occultetur, nova collatio a collatore ei, in cuius favorem resignatur beneficium, facienda, adeoque ſemper ſedulo tempus resignationis observandum, maxime in Germania, quæ menses cum papa diviſit.

g) Contrarium atteltatur HERICURTIUS de LL. eccl. Franc. ſec. ord. natur. p. 317. §. 27. docetque, recentiora edicta hanc regulam inter leges eccleſiaſticas collocare.

b) Multum ex *tempore mortis* dependet. Sunt in plerisque capitulis *dies critici*, quos ſi quis ſuper-vixerit, hos vel illos redditus ſuos facit, quod illorum dies ceſſerit, his acquirendis præfixus.

i) Verba *regulæ* hæc ſunt: Dominus noſter ſta-tuit & ordinavit, quod quæcunque beneficia eccleſiaſtica, ſive in curia Romana, ſive extra eam resignata, niſi de illis factæ resignationes (ſi in curia Romana infra

esse, nisi publicentur, & nisi resignatarius Romæ provisor intra semestre, domi intra menstruum spatium, possessionem arripiat. Alias si resignans in *possessione* moritur, beneficium morte vacuum censetur. Si vivit post semestre, resignatarius eum ejicere potest intra triennium: nam post triennium novum titulum nactus videtur. *ex decreto de pacificis, an. 1646.*

i) *Regul. 36. de publicandis.*

V. NOVISSIMIS temporibus favor cautelæ resignan-
tium. resignantis prævaluit, quem ejici nolunt. Unde novæ regulæ: procurationem^k ad resignandum faciendam coram notario specialiter conceptam; impuberes ad resignandum inhabiles esse; procurationem, nisi resignatio sequatur intra annum, nullam esse, quippe præsumtive revocatam; revocari posse re integra. Apertus est etiam regressus ad beneficia resignata tribus casibus^l. Primus est recuperatæ valetudinis, vetuti si quis in periculoso morbo me-

sex menses, si extra dictam curiam factæ sint intra mensem) & tunc ubi dicta beneficia consistunt publicatæ, & possessio illorum ab eis, quos id contigerit, petita fuerit, si resignantes ista postmodum in eorundem resignatorum possessione decesserint, non per resignationem, sed per obitum hujusmodi vacare censeantur.

k) Cum Romæ regulariter resignationes fieri debeant, vix aliter fieri possunt, quam per procuratorem, speciali mandato instructum; est enim resignatio res magni præjudicii, quæ requirit *mandatum speciale*. Unde tot peculiare observationes circa procuratores natæ, de quibus ex professo agit HERICURTIUS *sæpe cit. tract. p. 313. seqq.*

tu mortis & cum tacita regrediendi conditione resignasset. Alter est minoris ætatis, veluti si quis minor XXV. annis invito patre vel tutore inductus est ad resignandum². Tertius est defectus adimpletæ cujusvis conditionis: quo ipso resignationes faciem civilium contractuum induerunt. Concilium Tridentinum³ omnes cujuscumque generis regressus, & quidquid in beneficiis hæreditatem sapit, ex præscripto veterum canonum prohibuit, decuitque horum sanctitatem corruptelis recentiorum esse præferendam.

1) *Louet B. 13. Le Pretre cent. 1. c. 88.*

2) *Louet B. 7.* 3) *Sess. 25. Ref. c. 7.*

quid sit
devolutio?

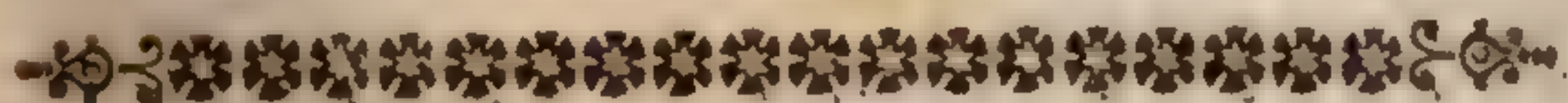
VI. VACANTIA per *devolutionem* incidit, quoties collator providit personam indignam. Non enim variare, ac digniorem personam eligere potest, sed jure suo ista vice cadit. Hoc non confundendum est cum jure devolutionis ob *negligentiam*, de quo *cap. 14.* licet utrumque eandem habeat originem. Eodem pertinet inhabilitas post collationem superveniens: nam si titulatus, postquam canonice provisus est, incidit in quamdam irregularitatem, aut crimen committit, quod privationem beneficii involvit, beneficium per *devolutionem* vacare dicitur¹. Et tamen hoc casu

1) *Non usus & abusus juris sui parem effectum habent. Non videtur uti jure suo, qui non eo, quo debebat, modo utitur. Qua de causa, qui indigno confert beneficium, similis esse videtur illi, qui jure suo non utitur, ut uterque pro ea vice jure suo privetur. Ceterum id male applicatur ad eum, qui*

ordinarius providere potest, æque ac si beneficium vel morte vel dimissione simplice vacasset. Licet devolutio sit ex causis, quibus beneficium ipso jure vacat; titulus tamen resignare potest, donec devolutarius compareat possessionemque significet. Id solum dispicitur, ut ecclesia quocumque modo liberetur a possessore indigno¹. Ceterum devolutarii persona odiosa est, quum sæpius studio proprii commodi, quam pietate, excitetur^m. Unde provisioni ejus causa devolutionis specialis inferenda; possessio intra annum arripienda; trimestri post actio intentanda; cautio præstanda in ingressu, & beneficium non nisi post sententiam percipiendum².

1) Brod. in Louet. B. 10.

2) Ed. 1637. decl. 1646. stat. Bles. art. 46.

C A P. X X I.

DE FORMA PROVISIONUM.

I.

FORMA provisionum generatim est diploma collatoris, quo indicat, se conferre huic vel illi hoc vel illud beneficium, hoc vel illo

Provisio-
nes sunt
diploma-
ta collato-
rum.

post provisionem crimen vel aliam inhabilitatem contraxit, quia secundum veram juris rationem ob novum emergens novo auxilio ei succurrendum esset. Proinde contraria praxis magis debetur interpretationi forensi quam veræ juris rationi.

m) Admodum enim frequens & usitatum est, ut hoc prætextu, quod beneficium *de jure* vacet ob contractam inhabilitatem vel irregularitatem, Romam

modo vacuum*. Dirigitur autem vel ad ipsum *provisum*, vel ad eos, a quibus recipiendus est vel in possessionem mittendus. Si collatio libera est, collator ordinarius semper proprio motu, perspecta hominis dignitate & probitate, conferre censetur, nec mentio fit petitionis vel intercessionis, quæ disciplinæ adversaretur, cujus *externam speciem*° servare laboramus. Si collatio est coacta, & vel nominationi patroni, vel laureæ *graduati* debita; hoc exprimendum est. Sed tamen ordinarius hanc quoque personam ante collationem satis explorasse supponitur.

recurratur, & provisio tanquam vacantis beneficii impetretur, quæ ipsa tamen revera *provisionalis* tantum & *conditionata* est, si preces veritate nixæ fuerint. Inde antequam devolutarius effectu provisionis impetratæ gaudeat, necesse est, ut causa irregularitatis sub examen in foro competente deducatur.

n) Hæc collatio libera, ad provisum directæ, est instar *vocationis*, imo cum ea coincidere videtur, quia per vocationem duo intendimus: I. ut persona ad officium sacrum suscipiendum, ab eo qui *jus vocandi* habet, invitetur: II. ut simul ipsum officium sacrum ipsi committatur & deferatur. Unde ubi patroni *jus vocandi* exercent, revera *collatores* sunt, quod jus canonicum ægre admittit.

o) Ingenua hæc confessio Auctoris, qua sinceritatem animi sui prodit, confirmat, probatque ea, quæ hinc inde de externis rerum antiquarum simulacris observavi. Antiquum loquendi usum retinemus sæpe, qui tamen novum & insolitum accepit significatum ex corruptione sæculorum. Quid ergo mirum, si stylo antiquo etiam utantur in collationibus episcopi, licet fere rarius hodie contingat, ut absque sollicitationibus, commendationibus, & precibus beneficia conferantur.

II. PAPA suas quoque provisiones *quasi* *motu proprio*^p edit; edit tamen & alias implo-
 ratus, in quibus non piget exprimere, benefi-
 cium fuisse petitum & a papa concessum. In-
 ter has multum interest. Posteriores enim re-
 feruntur ad petitionem, quibus papa dat, quod
 petitur, & sub iisdem dat conditionibus. Qua-
 re in petitione exprimendus est modus vacan-
 di cum omnibus impedimentis, veltuti si po-
 stulans jam beneficium possideat: alias enim
 libellus sub & obreptionis argueretur. A prio-
 ribus autem hæc omnia abesse possunt, quum
 papa harum rerum omnium notitiam perfe-
 ctam habere, & plenam gratiam facere velle
 præsumatur¹. Sed quum satis constet, papam
 tales provisiones æque ac ceteras sine causæ
 cognitione edere, & clausulam *motu proprio*
 stilo curiæ acceptam ferendam esse; in Francia
 hujus generis provisiones rejiciuntur, admissis
 solis posterioribus, quæ saltem ad certas regu-
 las adstrictæ sunt².

& papa,
 quæ vel
 motu
 proprio

vel ad in-
 stantiam.

1) C. 25. de præb. in 6.

III. POSTQUAM provisiones ponti-
 ficum per resignationes in favorem tertii, per

vel bullis
 vel sim-
 plice si-

p) Notanter Auctor ait, *quasi motu proprio*. Ad
 precistarum instantiam ut plurimum hæc clausula re-
 scripto inferi solet, ut eo plenioribus gaudeat effecti-
 bus, de quibus agit STRYK *de motu proprio*. conf.
 BARBOSA *de claus. usu freq. sub hac clausula*.

q) Et strictæ interpretationis censentur c. 16. X.
de præb. in 6. cum talia mandata papalia sint contra
juris ordinarii dispositionem, & magis exceptioni quam
regulæ accedant. Plures inde propullulant effectus,

gnatura
expe-
diuntur.

pensiones & præventiones in omni beneficio-
rum genere frequentissimæ factæ sunt; literæ
pontificiæ in pergamento conscriptæ, & sigil-
lo plumbeo munitæ, quas *bullas* vocant, sum-
tuosæ nimis in tenuioribus beneficiis videbar-
tur, quorum possessionem simplicibus *signa-
turis*, quæ *bullarum compendia* sunt, muniti
adpetere instituimus, ita ut bullæ propriæ
manerint episcopatum, abbatiarum, aliorum-
que beneficiorum, quibus quis sit caput certi
corporis ecclesiastici: non quod necessariæ sint,
sed quod curiales Romani has provisiones alia
forma expediri nolunt.

Quid sit
signatura

IV. QUUM autem *signatura* in se con-
tineat omnia, quæ in bullis deprehendimus,
ejus formam explicabimus. Est autem *signa-
tura curiæ Romana* nihil aliud, quam libellus
supplex pontificis responsione stipatus. Potior
ergo hujus diplomatis pars est libellus, quo
genus vacantia, conditio implorantis, quali-
tas beneficii & impedimenta exprimuntur.
Expresso vero vacantia genere, v. gr. resigna-

relati a CORVINO in *apbor. jur. canon. lib. II.*
tit. 29. §. 24. seqq.

r.) In bullis conficiendis plures Romæ observan-
dæ sunt regulæ: ne per errorem vel fraudem quid
committatur, quas in compendio recenset HERI-
CURTIUS dans les *loix eccl. de Franc. p. 331. §. 7.*
nec in majoribus beneficiis una, sed plures expediun-
tur bullæ veluti ad regem, ad capitulum, ad metro-
politanum &c. unde *pretia bullarum* magnopere aucta
sunt.

s.) In eo tantum est differentia, quod *signaturæ*
chartæ inscribantur, nec sigillo muniantur.

uione; caute sub conditione subjiciuntur & reliqua, mortis scilicet & devolutionis, cum clausula generali *aut alio quovis modo*: quia contingere potest, ut die, quo libellus scriptus, resignans vel decesserit, vel in calum devolutionis inciderit ¹. Inter qualitates implorantis ea exprimuntur, quæ sunt necessariae & ad *confirmandam* gratiam faciunt, ordines scilicet & laurea. Impedimenta, quæ *obstantias* vocant, sunt ea omnia, quæ ad *dimovendam* gratiam facere pollent, ut irregularitates, licet jam tum remissæ, & inprimis beneficia, si quibus jam gaudet implorans. Quum enim beneficiorum pluralitas sit contra canones, pontifex, ut dispenset, admonendus est. Expri-menda est etiam beneficii qualitas secularis, regularis, simplex, conventualis, cum vel sine cura animarum, inprimis autem æstima-tio annui proventus. Sed hodie vera æstima-tio tantum indicatur eorum beneficiorum, de quibus debentur *annata*, & quorum veteres æstimationes, quæ pro veris habentur, continentur in libris cameræ apostolicæ. Cetera beneficia omnia non censentur excedere æsti-mationem XXIV. aureorum h. e. 2400. solidorum monetæ Francicæ: neque alio numero summa proventuum efferri solet. Ad calcem libelli subjicitur responsio, quæ proprie *signa-tura* ² audit, & consistit in verbis: *Concessum*,

1) Ante *signaturam* subjectam simpliciter libellus *supplex* dicitur: post eam subjectam priorem deno-minationem amittit, diciturque a *potiori*, unde effi-caciam accepit, *signatura*. Hæc mox traditur *revi-sori primo*, qui in libello corrigit, quæ abludunt a

*ut petitur, in presentia domini nostri papæ manu prælati, præsidis signaturæ, adscriptis. Hoc fere fit in expeditionibus quotidianis. In gratiis majoris momenti apparent verba, fiat ut petitur, seu fiat motu proprio, manu pontificis exarata, quibus appingit primam nominis sui baptismalis literam. Sequuntur plures clausulæ pro genio stili curiæ magis, quam cogitare, ad derogandum juri communi, si forte gratiam impediret. Omnium illustrissima est ea, qua papa episcopo diœcesano mandat executionem concessionis, addita vulgo conditione, si *precista h.e. impetrans dignus judicatus fuerit*“, qua corrigi putant absurdum illud, quod multi deprehendunt in isto modo providendi, quo pontifex omnibus orantibus, absentibus, præsentibus, notis, ignotis, dignis & indignis indulget. Atque hæc quidem provisiones dicuntur expeditæ *in forma dignum*. Sed si *precista* Romam mittit vitæ morumque testimonium, provisio redit *in forma gratiosa**

stilo curiæ, & clausulas subjectas juxta illum conformat. Tales *rasuræ* & *correctiones* nihil suspicionis argnunt, quem in finem *Revisor primus signaturæ* primam sui Nominis literam subjicit. Idem etiam *secundus Revisor* facit, rursusque si quid adhuc correctione indiget, emendat, subjecta litera prima sui nominis, ut omnia *stilo curiæ* convenientissima evadant.

u) Cum itaque revera gratiam indulget, non inepte sentiunt, qui putant, eam morte papæ non exspirare, re integra, sed exsecutorem ad ejus executionem procedere posse, ut plenius illustrat GARCIAS *de benef. P. VI. c. 2. §. 3.* Revera collatio hoc modo ante mortem facta est, & executio tantum mandata, quamvis *in forma dignum*.

h. e. ut sine examine sit admittendus ². Excipiuntur curæ, ob examen rigorosum, quod curatis subeundum injunxit concilium Tridentinum ³. In infimo signaturæ loco manu *subdatarii* dies adscribitur, non quo signatura scripta, sed quo libellus Romam perlatus est, idque ex privilegio nationis Francicæ. Quod maximi momenti est in concessionibus, quæ fere nemini negantur, & jure præventionis nituntur: Sed in beneficiis consistorialibus hoc privilegium cessat, quorum bullis dies consistorii adscribitur. Porro dies ille conveniat necesse est cum *regula 3. de verosimili noticia* ^x h. e. ut a die mortis probabile sit notitiam ejus ad pontificem venire potuisse eo die, quo libellus Romam venit, idque sub pœna nullitatis. Eadem pœna locum habet, si comper- tum fuerit, ante mortem nuntium Romam dimissum fuisse, quod *cursum* vocant *ambitiosum*. Concursum plurium ejusdem diei provisionum ab eodem collatore profectarum vi-

x) Alias est *regula XXVIII. Innocentii VIII. & XXIX. Pauli V.* cujus tenor hic est: *Item voluit & ordinavit, quod omnes gratiæ, quas de quibusvis ecclesiasticis beneficiis, cum cura & sine cura secularibus vel regularibus, per obitum quorumcunque personarum vacantibus, id antea fecerit, nullius roboris vel momenti sint, nisi post obitum & ante datam gratiarum hujusmodi tantum tempus efflaxerit, quod interim vacationes ipsæ de locis, in quibus prædictæ personæ decesserint, ad ejusdem D. N. notitiam verisimiliter potuerint pervenisse. Sic tempus verosimilis notitiæ Lutetia Romam esse censent spatium sex dierum, quod constitutum contra importunas & ambitiosas preces, quibus fraudem committere possunt precustæ.*

tia omnes; sed si a diversis collatoribus profectæ sunt, papa legato suo & ordinarius vicario suo generali potior habetur ac præfertur.

1) *Le Prêtre cent. 2. c. 73. Brod. ad Louet. B. 10.*

2) *Ord. 1629. n. 21. declar. 1646.* 3) *Seff. 24. c. 18.*

C A P. X X I I.

DE ADIPISCENDA POSSESSIONE BENEFICIORUM ECCLE- SIASTICORUM.

I.

Provisio-
nes indi-
gent visa,

SI provisio pontificis Franciam attigit, duorum hominum, qui nobis in curia Romana sunt ab expeditionibus, scriptis testimoniis comprobandum est, solemniter eam confectam esse. Si bulla continetur, bulla *fulminanda* h. e. ab episcopo vel eo, cui mandata executio, publicanda est. Eodem ritu obtinentur bullæ pro beneficiis consistorialibus, misso Romam de vita moribusque testimonio, ab ordinario scripto. Si provisiones *in forma dignum* datæ sint sive in bullis, sive in signaturis; ante possessionem opus est *adprobatione ordinarii*, quæ *visa* vocatur. Ad quam obtinendam subeundum est examen, de qualitatibus personalibus ad officium necessa-

2) De hac adprobatione per *visa* & praxi Gallicæ conferendus ANTON. DESPEISSIUS tom. III. oper. p. 433. Hac adprobatione destitutus si possessionem arripit, pro *intruso* habetur.

riis ², non de tituli validitate ¹. Sed manifestum est, in hoc examine rejici non posse, nisi quorum indignitas & inhabilitas in judicio probari possit ⁴. Quod maxime abhorret a dignissimorum electione, antiquis canonibus præscripta.

1) *Statut. Bles. art. 12. 13. Melodun. art. 14.*

II. QUA de re concilium Tridentinum veterem electionem, saltem ratione *curarum*, præfer-
tim curæ. instauratum ivit, voluitque, ut darentur in *concurso* ¹, hoc est, ut, curâ vacante, etiam per resignationem, omnes, qui jus habent providendi, immo & qui vellent, episcopo nominarent personas habiles, qui die præstituto, adscitis tribus examinаторibus, ex his eligeret dignissimum. Quod in Francia non observatur ². In *curis* tamen major rigor inter nos viget, dum ii, qui ad possessionem properant, antequam ab ordinario probati sint, veluti *intrusi* jure suo excidunt.

1) *Sess. 25. Ref. c. 18.* 2) *Louet. P. 25.*

3) Si in *forma gratioſa* provisio impetrata, vel ideo *visa ordinarii* non est opus, quod hæc non aliter fieri soleat, quam si mores, habilitatem, & reliquas ad obtinendum beneficium necessarias qualitates præcisa per testimonium ordinarii probaverit, quia tunc jam ante impetratam gratiam dignus judicatus fuit. Ceterum in beneficiis curam animæ habentibus talis provisio in *forma gratioſa* non attenditur in Gallia, sed nihilominus proviso examen subeundum est, quod rationem habet. HERICURTIVS *cit. tr. p. 341. §. 3.*

a) Si rejicitur præcisa, causas rejectionis in scriptis edere tenetur ordinarius, de quibus ad que-

quo rite
possessio
arripia-
tur

III. POSSESSIO arripitur per *ingressum* in ecclesiam; ubi est titulus beneficii, occupando locum convenientem, veluti *stallum* in choro vel sedem abbatialem. Si qui sunt, qui ingressum impediunt, sufficit portam ecclesiae manu tetigisse; si ne hoc quidem sine periculo liceat, sufficit prospexisse *turrim campanariam*¹. Fieri hoc potest per *procuratorem*, sed mandato speciali instructum. Actus autem debet esse publicus, de quo conficiendum instrumentum coram notario & duobus testibus². Nulla autem beneficii sine titulo legitima possessio³, ut bonorum profanorum, quæ, si nemo repugnet, a primo occupante arripiuntur & præscriptione acquiruntur. Sufficit tamen titulus *apparens*, & sæpe possessio arripitur, titulo nondum comparente, quia in Francia creditur literis agentium Romanensium, quibus significant, provisiones signatas esse, licet in Franciam nondum delatæ sint².

1) *Edict. 1550. §. 13.* 2) *Brod. in Louer. V. 2.*

relas precistæ cognoscit immediate superior, ad quem alias appellatur.

b) Hæc apprehensio possessionis est instar *traditionis*, quæ alias in jure Romano *oculis* fieri dicitur. Admodum tamen irregularis est, cum revera nullum *actum genuinum possessorium* contineat, sine quo possessio apprehendi nequit. Nihilominus antiqua observantia hanc praxin confirmavit, ut idem operetur, quod ordinaria possessionis apprehensio. Conf. ANTON. DESPEISSIUS tom. III. oper. p. 434. sect. 3.

c) Qui ita apprehendunt possessionem *intrusi* dicuntur. Huc refert jus canonicum, qui sola patroni præsentatione contentus occupat ecclesiam sine episcopi institutione c. 21. X. de jur. patron.

IV. POSSESSIO arrepta statim dat jus quis ejus effectus?
agendi ex interdicto, si turbetur; & *annalis possessio* dat jus in possessorio h. e. eum, qui per annum & diem possedit, porro possidere debere, donec in petitorio lis decisa sit: anno enim elapso, nullæ audiuntur amplius querelæ ^d ¹. Huic fundamento innititur cancellaria Rom. Triennalis possessor amplius inquietari nequit, ne quidem in petitorio, quia triennalis præscriptio in materiis beneficialibus legitima est, ex decreto *de pacificis*, quod ex concilio Basileensi migravit in pragmaticam & concordatum, peperitque regulam ². Ut hos effectus habeat possessio, fundanda est in titulo saltem *colorato* h. e. sine vitio in oculos incurrente ^f, & ab eo dato, qui est in potentia conferendi. Possessio autem debet esse *continuata* in eadem persona, quum non profit possessio antecessoris: debet esse *quieta*, ut

d) Quid enim si quis contra *annalem possessorem* novam provisionem impetraverit, quia beneficium hoc *de facto*, v. c. ob crimen, vel ob irregularitatem aliam, vacare prætendit? In petitorio tantum lis excutienda, ita ut infra sex menses possessor in iudicium evocetur, & infra annum lis finiatur.

e) Unde nec sequestrari potest beneficium, lite possessori triennali mota; potest, si non triennali possessori, iusta causa id susdente, quia superest cognitio in petitorio. *clem. un. de sequestr.*

f) Colorata possessio respuit exceptiones altioris indaginis, & admittit tantum eas, quæ in continenti sunt probabiles, quales sunt, quæ in oculos statim incurrunt. Quid ergo si objiciatur, collatorem eo tempore fuisse ipso jure suspensum; provisum tempore promotionis non gavissimum fuisse debitis qualitatibus &c. Hæ & similes exceptiones rejiciuntur.

non interrupta sit judicialiter per litis contestationem, nisi forte adversarius vi majore ab agendo retentus est.

1) Reg. 35. de annali possessore.

2) 36. de triennali possessore. Pragm. tit. 7.

CAP. XXIII.

DE UTENDIS BONIS ECCLESIASTICIS,
ET DE REPARATIONIBUS.

I.

Benefi-
ciarii sunt
usufru-
ctuarii
bonorum
ecclesia-
sticorum.

BONA ecclesiastica sunt res sacræ, quarum proprietatem nemo habet, administratæ a beneficiariis, qui propterea non proprietarii adpellantur, sed *titulati*. Equidem nostris moribus non nisi Deo rationem reddunt, & in foro humano habentur usufructuarii, qui per tempus ususfructus fructus suos faciunt, laudandi, si fundos sartos rectos servant, neque successoris usumfructum anticipant. Ast in foro conscientiæ bona ecclesiastica pristinam naturam non exuerunt, sed etiamnum sunt votâ fidelium, pretium peccatorum, patrimonium pauperum^r. Nec ecclesiasticis personis plus in ea juris, quam apostolis. Nam ad horum exemplum plus sibi arrogare non

g) Id de *singulis* accipi potest. Si ex verò res esset æstimanda, bona ecclesiastica dicenda forent *ecclesiæ patrimonium* h. e. quod ad universitatem ecclesiasticam pertinet. Quid enim aliud sunt *ecclesiæ*, quam universitates, collegia, corpora? Et sicuti alia collegia bona possidere possunt, ita etiam *ecclesiæ*.

debent

debent ^h, quam ut ne propriis sumtibus serviant, si nolint, sed altari servientes ex altari lege veteri, ex evangelio, jure novo vivant, & ex præscripto domini, qui dixit: dignus est operator mercede sua ².

1) *Pomer. vita cont. l. 2. c. 9.*

2) *Luc. X. 7. 1. Cor. IX. XIII. 14.*

II. LICET igitur clerico, etiam patrimonium habenti, sumtibus ecclesiæ, si ei ^{quod jure permittitur} servit, vivere. Quod ad duo restringitur: ut serviat ecclesiæ; ut satis habeat, victum capere ex bonis ecclesiæ, h. e. ut necessariis contentus agat, præcipiente Paulo ¹: Habentes victum & amictum, contentos esse convenit. Quicumque igitur ecclesiæ non servit, aut non utiliter servit, & tamen bonis ejus utitur fruitur, ille suam onerat conscientiam, etiam necessaria tantum, vel minus, sumeret.

b) Quia vero beneficia ecclesiastica instar feudorum conferuntur, & loco *salarium* tant, quod determinationem in se nullam habet, sed a *lege* vel *homine* eam accipit, non video, qua ratione conscientia ejus turbari possit, qui fructus officio assignatos percipit. Aut ergo assignatio hæc, si modum excedit, mutanda, aut vero dicendum, salva conscientia semel assignatos percipi posse.

i) Id omnino concedendum est; sine *causa* enim fructus percipit, imo illis præripit, qui ex instituto primævo inde alendi erant. Equidem causam *paupertatis* plerique allegare, & constituere solent, clericos esse *eminenter* pauperes. Enimvero nec Autor prudentissimus, nec alii saniores somniis ejusmodi capiuntur. His suppositis, rationes subducamus ex statu præsentis ecclesiarum, quæ evincunt, ingentem clericorum cohortem *sine causa* percipere fructus ecclesiasticos.

Et qui ecclesiæ utilem navat operam, plus tamen sumit, quam est necessarium, ut vel ipse luxu diffluat, vel divitias colligat, suosque locupletet cognatos ^k, eum terribile, manet iudicium; quod qui non metuit, illum ecclesiam fugere convenit, quum omnem Christiani hominis sensum ex animo amiserit.

1) 1. *Tim. VI.* 8.

si ser-
viunt ec-
clesiæ;

III. SERVITIUM, a beneficiario ecclesiæ præstandum, non solum in recitando privatim officio consistit, sed & ut totus sit in eo, quemadmodum aliorum hominum quisque artem colit, qua sustentatur. Si beneficium *simplex* est, sine functione & nulli loco affectum; pro viribus ingenii proque occasionum varietate precibus, literis, concionibus, catechismo, sacramentorum administrationi, infirmis visitandis, pauperibus adjuvandis, omnisque generis bonis operibus tempus omne transmittendum. Ipse vitam, si non tenuem, modestam tamen & frugalem agat, nec expensas vel natalibus suis vel proventuum opulentia, sed loco, quem tenet in ecclesia, & servitii necessitate metiatur, & reliquos redditus eleemosynis ^l aliisque operi-

k) Forsan hoc contra *Nepotismum* dictum est, cujus fata & historiam descripsit Autor *du Nepotisme de Rome*, quo morbo a temporibus SIXTI IV. infecta fuit ecclesia Romana. Verum nec in *episcopatibus* hujus mali desunt exempla. Huc quoque illi referendi, qui contendunt, bona ecclesiarum cathedralium primario in *sustentationem mobilium & magnarum* esse applicanda.

l) Ita debitum in finem fructus impenduntur,

bus caritatis, præsertim in loco, e quo proventus habet, impendat.

IV. SED ante omnia oneribus, quibus ferendis tenetur, satisfaciat. In his familiam ducit reparatio ædium. Quum enim in foro externo usufructuarius reputetur, ad reparationes vitalitias tenetur^m, quarum causa ecclesia hypothecam in omnibus ejus bonis a die arreptæ possessionis nanciscitur¹. Diligentis patrisfamilias officium faciat; si tamen indiligenti successit, actio tantum adversus heredes ejus competit. Si ruinosa prædia sint instauranda, ultra tertiam proventuum non tenetur, quum duæ tertiæ ipsi ad faciendum officium censeantur necessariae. Idem dicendum de reparationibus ab antecessore neglectis, & a cujus heredibus rem servare non potest. Ut autem hæ appareant, beneficiarius simulatque in possessionem immittitur, auctoritate judicis per artis peritos omnia visitanda & exploranda curat, & designationem illam aservat².

hinc tenentur
i. ad reparationes

1) *Mem. du Clergé part. 3. tit. 5. Le Prêtre cent. 1. c. 19.* 2) *Loues R. 50.*

qui potissimum sine causa h. e. officio sacro necessario percipiuntur, cujus moniti canonici in genere memores esse deberent.

m) Olim refectiones ædium sacrarum aliarumque fiebant ex quarta fabricæ destinata. Hanc beneficiati sibi pedetentim vindicarunt, adeoque æquum fuit, ut ex redditibus suis, quibus onus hoc cohæret, eam susciperent perficerentque, nisi ararium fabricæ superfit, ut plenius tradidi in diss. de jure & onere reficiendi ecclesiam.

cum eccle-
sia-
rum, tum
reliquo-
rum ædi-
ficiorum.

V. REPARATIONES autem non solum ecclesiarum, sed & domuum, prædiorum, horreorum, omniumque, quæ a beneficio pendent, ædificiorum intelliguntur. In *ecclesiis parochialibus* ⁿ partes distinguuntur. Chori enim & suggestus reparatio suscipienda ab eo, qui decimis gaudet majoribus; ad cetera, nec non ad habitationem parochi, populus tenetur ¹. In aliis locis decimatores sine partium distinctione tertiam pendunt; in aliis altera pars materiam, altera opifices supeditat: in quo cujusque loci consuetudo attendenda. Est autem episcopi, provinciam obeuntis, reparationes necessarias injungere, ad quas hominem censuris ecclesiasticis compellere potest ². Interim in Francia regii præfides pariter his invigilare, & refractarios sequestratione proventuum ad eas adigere possunt ³, quia rex protector est externæ disciplinæ.

1) *Arrêt du Gr. Cons. 27. Nov. 1670.*

2) *Concil. Trid. sess. 7. c. 8. sess. 21. c. 7.*

3) *Stat. Aurel. art. 21. Bles. art. 52.*

n) In *ecclesiis patronatis* præsens status ab antiquo distinguendus est. Olim patronus reficiebat suo sumtu ecclesias, in patrimonio suo existentes; at postquam in *parochiales* conversæ sunt ævo recentiori, æquum est, ut *parochiani* partem, ad minimum dimidiam, sumtuum ferant, cum etiam in eorum utilitatem resectio redundet.

1.

1) Mem. du Clergé part. 6. & 7.

o) Postquam enim episcopi aliis redditibus pingui-
ssimis abundare ceperunt, neglectum est hoc tri-
butum; alibi tamen archidiaconis assignatum.

tanti a parochio præbendum^p. Sed quum episcopi immodico familiarum & equorum grege ecclesias onerarent, concilio Lateranensi an. 1179. statutum est: ut archiepiscopi, paræcias visitantes, numerum LX. vel L. Episcopi numerum XX. vel XXX. Cardinales XXV. evectionum (jumentorum) haud excedant, nec cum canibus venatoris & avibus profisciscantur, sed ita procedant, ut non qua sua sunt, sed qua Jesu Christi, querere videantur, nec sumtuosas epulas querant, sed cum gratiarum actione recipiant, quod honeste ac competenter illis fuerit ministratum^s. Nonnumquam, quod etiam in Francia in pluribus sit diœcesibus, hoc onus pecunia redimitur. Sed Concil. Trid.⁶ id reduxit ad specierum præstationem, restrinxitque ad loca, in quibus consuetudine inolevit, monitis episcopis, ut moderate eo uterentur. Archidiaconi & decani, quibus competit jus visitandi, habent etiam jus procuracionem exigendi; sed comitatus eorum ad duos equos est restrictus⁷.

3. quarta
mortua-
riorum,

Quarta mortuاريorum seu legatorum ad pias

p) Etiam hæc procuratio magis in subjectionis signum quam compensationem sumtuum solvi dicitur. c. 11. X. de præscript. ALTESERRA differt. jur. can. lib. IV. c. 5. Videlicet: docent antiqua monumenta, olim vassallos dominis & subditos principibus suis vel ab iis missis provincias peragrantibus in documentum fidelitatis & obsequii procuraciones, h. e. fodrum, mansiones, paratas præstitisse. Eundem morem secuti sunt episcopi, pontifices, & legati eorum, & hi quidem olim in iis exigendis tam insatiabiles fuerunt, ut regna exhaustisse legantur, docente BALUZIO in supplem. ad PETRUM de MARCA de C. S. & Imp. lib. V. c. 49. sqq.

causas, quæ in Francia exulat, nonnullibi tamen exigitur, nititur veteri partitione, qua episcopus quartam omnium reddituum ecclesiasticorum capiebat. *Moderatum auxilium*, quod episcopi olim a clero extra ordinem, si v. gr. iter ad concilium suscipiendum esset, petere poterant ^{4. auxilium moderatum}, juris formam induit, appellaturque *subsidium seu donum caritativum*: quod raro locum habet. Quod reliquum est, generali iurium episcopali nomine, & in nonnullis diœcesibus cum decimis, colligitur.

- 1) THOMASS. p.4. l.4. c.31.
- 2) Concil. Braccar. c.2. an.572.
- 3) C.16. X. de off. jud. ord.
- 4) Concil. Toler. VII. c.4. an.646.
- 5) C.6. X. de censib. 6) Sess.24. Ref. c.3.
- 7) Cap. eod. 8) C.6. §. prohibemus X. de cens.

III. SUNT autem alia nonnulla jura ^{5. deportus.} pinguiora, quæ toties locum habent, quoties beneficia vacant, scilicet *deportus*, *annata*, & *spolium* ^{3.}. *Deportus* est jus beneficii vel vacantis⁹, vel litigiosi, vel non deserviti, si v. gr.

9) Hujus juris idem fundamentum esse videtur, quod juris *regaliarum*. Collatores ab antiquo sese dominos directos ex moribus feudorum constituerunt; hi vero feudi vacantis fructus percipiebant tamdiu, donec illud denuo conferrent. Neque vero aliud per jus *deportus* agitur, quam ut beneficii vacantis redditus a collatore percipiantur. Reprobavit hoc ipsum BONIFACIUS VIII. in c.9. offic. ordin. in 6. Admittens tamen privilegium speciale, vel consuetudinem legitime præscriptam, qua olim etiam patroni, eodem collationis jure, nitebantur, ut ad iur. de jure patron. observavi. Plurimi ad integrum annum olim beneficia vacare sinebant, quo totius anni fructus suos fac-

curatus non est presbyter, redditus colligendi & suos faciendi; competitque vel episcopo vel prout usus fert, archidiacono, & nonnullibi totum annum, licet vacantia brevior fuerit, complectitur, quod ubi fit, proprie *annata* est^r. Qui hoc jure fruitur, quod in Normannia & in aliis provinciis Francicis viget, ei curandum, ut servitium beneficio annexum obeatur.

1) THOMASS. p.4. l.4. c. 32. &c.

6. ann.
18.

IV. PONTIFICEM nonnumquam episcopis vel omnes fructus, vel primum annum omnium beneficiorum, quæ intra certum tempus v.c. intra biennium in diocesi vacarent¹, ad æs ecclesiarum alienum diluendum, indulgisse legimus². Atque hæ sunt origines *annatarum*, quibus Joannes XXII. universam ecclesiam obnoxiam reddidit, quasve Bonifacius

rent, ut in *clem. un. de excess. pralat.* refertur, simulque reprobat^{ur}.

2) Solemne est, ut jus *annatarum* cum jure *deportus*, quod sæpe per integrum annum extensum fuit, confundatur. Cum *annatæ* solvantur a jam proviso, palam est, eas non vacantis beneficii fructus annuos esse, sed primi ejus anni, quo provisos gaudere debebat. Sunt hi redditus honoraria olim solvi solita episcopo Romano pro ordinatione, ut testis est JUSTINIANUS in *nov. 56. c. 1.* Postquam ergo pontifex collationem plerorumque beneficiorum sibi appropriavit, non mirandum est, ipsum quoque hoc tributum, ab antiquo sibi debitum, omnibus ecclesiis imposuisse. Agnovit optime harum differentiam ipse clerus Gallieanus in concilio Constantiensi, ut responsio ejus docet relata ab EDMUNDO RICHERIO in *hystor. concil. gener. lib. II. c. 3. §. 19. p. 197.* Conf. NATALIS ALEXANDER ad *sec. XV. & XVI. diff. 9. art. I. n. 9.*

IX. & schisma Avenionense perpetuavit³. Basileense concilium⁴ *annatas* damnavit, ejusque decretum insertum est in nostram pragmatice⁵. Sed substituere tamen, licet ad beneficia consistorialia reductæ. In aliis regnis extenduntur ad omnis generis beneficia, etiam minimi proventus. Non tamen verum anni proventus, sed æstimationem veteris cancellariæ Romanæ involvunt, solvendæ ante expeditionem bullarum, quia difficulter exigi possent post possessionem arreptam.

1) C. 32. X. de verb. sign. 2) C. 10. de rescript. in 8.
C. 26. de præbend. in 6. Extrav. comm. c. 11.

3) RAYNALDUS ad an. 1399. n. 12.

4) Sess. 21. 22. 42. 5) tit. 9.

V. JUS SPOLII ortum est in monasteriis, ubi priorum & aliorum officialium claustralium peculia, quæ tolerabantur, ab eorum obitu revertebantur ad abbatem⁷. Idem jus Episcopi sibi arrogarunt in peculiis presbyterorum & clericorum², & pontifex in succes-

7. spoli-
um.

5) Accessit quoque hæc ratio, quod crederent, mobilia clericorum esse comparata ex redditibus ecclesiasticis, qui ad ecclesiam reverti, non vero ad heredes eorum transire debebant ex præcepto canonum. Ecclesiam autem repræsentabat episcopus, vel ad minimum se eam repræsentare censebat, ut vel c. 12. X. de testam. testatur. Inde sine inquisitione mobilia sibi tribuebat, quod revera spolii speciem sapiebat. Eodem jure olim gaudebant imperatores in bonis prælatorum, quibus exclusis, pontifex illud sibi vindicavit, nisi per *indultum* prælati jus testamentum condendi impetrarunt. Autores, jura spolii explicantes, collegit atque conjunctim edidit JULIUS CAESAR LUTIVS de CALLIO.

sione Episcoporum, quorum ipse solus heredes se jactitat legitimum³. Utitur jure illo pontifex in Italia & in Hispania; sed reluctatur Francia, quæ inde a CCC. annis constituit, ut legitimi cujusque Episcopi vel beneficiarii heredes ab intestato succederent, nulla discriminis inter bona patrimonialia & beneficiorum proventus ratione habita⁴.

1) Concil. Salmur. 1253. 21.

2) Concil. Pictav. 1280. C. ult. de off. ord. in 6.

3) Concil. Const. Sess. 39.

4) Hist. Carol. V. l. 1. c. 11. Preuves des libertés Gall. c. 22. n. 8. Ord. Carol. VI. ibid. n. 8. n. 9.

8. pecu-
lium.

VI. INTERIM veterum canonum præcepto bona morientis clerici Ecclesiæ adduntur, nisi patrimonium vel liberalitates in ipsum collatæ evidenter probatæ fuerint¹. Reliquum enim Ecclesiæ donatum, vel ex proventu sacro repositum censetur. Atque hoc ipsum est, quod canones vocant *peculium clericorum*, qui instar erant filiorum familias². De hoc peculio in favorem piarum causarum vel domesticorum olim; post promiscue testari potuerunt: denique agnatis ab intestato delata successio in odium *spolii*³, quod summo rigore exactum offecit reparationibus. Heredes beneficiarii capiunt fructus totius anni emortualis, eosque cum successore dividunt⁴. Sed quum mores naturam bonorum ecclesiasticorum non mutant, non video, quomodo vel beneficiarii,

1) Pro rata temporis, quo officio præfuerunt in ultimo officii sui anno, quod per statuta capitulorum variis modis definitum est, ut prolixius ostendi in *diff. de anno deservitio*.

vel eorum heredes Deo rationem reddituri sint, si fructus beneficiorum, qui necessarium victum & onera excedunt, piis causis subtrahunt.

- 1) C. 12. q. 3. 4. 5.
- 2) Conc. Later. III. 1179. c. 15. THOMASS. p. 4. l. 4. c. 16. 17.
- 3) Consuet. Paris. art. 226.

VII. MONASTERIIS certa onera sunt peculiariora, ut hospitalitas & eleemosynæ, quas pro modo facultatum, quum lege nulla teneantur, erogant¹. Antiquissimum jus rex habet, singulis monasteriis, quæ fundavit, imponendi *laicum religiosum vel oblatum*; quales plerumque sunt milites & militum præfecti mutilati; quorum plerique pensionem annuam maluerunt, quam in convictu monachorum degere². Quum Ludovicus XIV. Parisiis palatium *valetudinariorum* militum exstrueret, huic pensiones omnes *oblatorum*, quæ singulæ 150. libris æstimantur, transcripsit³. Cui oneri subiectæ sunt omnes abbatiæ & prioratus, ad quos rex abbates & priores nominare potest, idque exigitur una cum decimis.

9. laicum oblatum alunt monasteria in Francia.

- 1) GUIM. in Pragm. de annat. §. quod si eccles.
- 2) Conf. ord. l. 1. tit. 7. §. 18. seq. Louet. O. 7. Mem. du Clergé part. 3. tit. 4. c. 3.
- 3) Ord. 24. febr. 1670.

u) Idem latè ex antiquissimis ecclesiarum moribus declarat ill. Dn. a LUDEWIG de jure valetudinariar. docetque, non inique hoc onus imponi monasteriis aliisque pinguißimis beneficiis, quæ olim magis sustentationem pauperum quam pasturam clericorum intendebant.

CAP. XXV.

DE PENSIONIBUS.

I.

Pensiones
veteribus
haud in-
cognitæ.

Beneficiorum redditus sæpe *pensionibus* alii solvendis minuuntur; quod pridem fieri coeptum, ejusque rei illustre^x habetur exemplum concilio Chalcedon¹. quo Bassiano & Stephano, qui de sede Ephesina contenderant, exclusis assignantur ducenteni solidi aurei quotannis ex episcopatu pendendi, qui sunt 1600. libræ, monetæ Francicæ². Ex quo apparent causæ pensionis assignandæ, scilicet, ut pax conserve-
tur, & ut ejectus de Ecclesia habeat, unde se exhibeat. Apparet etiam, successorem pensiones definire non posse, quum ei commendentur bona Ecclesiæ secundum canones administranda. Apparet porro, pensionem debere esse modicam, & ad necessitates pensionarii restrictam, quum Ephesino Episcopo, Asiæ Metropolitano, 200 solidos assignatos legimus. Suppetunt & alia vetera exempla pensionum, Episcopis vel senectute confectis, vel incur-
sione barbarorum dejectis^y, & clericis, ad agen-

x) Facilius hæ pensiones olim tolerari poterant, beneficiis nondum erectis, sed redditibus omnibus adhuc ab episcopo administratis. Ex his alebantur potissimum pauperes, infirmi, ceteri: cur non ergo ex iis potuere assignari certi redditus ei, quem ex bonis ecclesiæ præ cæteris ali æquum erat, prout exemplum adductum docet. Beneficiis vero semel erectis difficilius pensionum usus fuit, qui admodum gravat beneficiatum, & rarius solido fundamento nititur.

y) Justissima quoque hodie est *pensio*, quæ refer-

dam pœnitentiam monasterio commendatis, datarum ³.

1) *In concil. Chalced. act. 12. p. 705.*

2) *Hist. eccl. l. 28. n. 26.*

3) JO. DIAC. *vita S. Gregor. l. 3. c. 26. l. 4. c. 39. GREGOR 1. ep. 43. 42. 2. ep. 53.*

II. PRESBYTERORUM & clérico-
rum redditus principio erant pensiones, & post-
quam beneficia partita sunt, Episcopi infirmis
pauperibusque tales assignarunt, quæ res inde
a sæculo XII. corruptelis ansum dedit. Sæpe
enim Episcopi cum titulato partiebantur præ-
bendam vel curam, licet hic non serviret; sæ-
pe in conferendo partem fructuum sibi reser-
varunt; sæpe beneficia locarunt, ut ipsi tan-
tumdem meterent, ac beneficiarius ²; qui vix
spiritum ducens cum officium tum reparatio-
nes neglexit ¹. His corruptelis medelam ad-
hibuere canones, quibus causæ & quotæ pen-
sionum determinatæ, pontifici earum crean-
darum vel admittendarum potestate reservata ².
Sed schisma Avenionense turbavit omnia. Car-
dinales quippe, quibus tot beneficiorum cu-
mulus denique ruborem excussit, partem ea-

trahun-
tur in ab-
usum.

vatur presbytero, senio confecto vel ægrotanti resi-
gnanti, ne alias egeat, id quod potissimum arbitrio
episcopi subjectum est.

2) Hi abusus insignes, onerandi beneficia pen-
sionibus, varia jura produxerunt, litiumque anfra-
ctus, de quibus egerunt TONDUTI, BARBOSA,
DARTIS alique. Revera non sunt beneficia, quæ
propter officium ecclesiasticum præstantur, sed gra-
tiosa assignatio certorum reddituum ad alimenta a pos-
sessore beneficii præstandorum.

rum resignarunt, sed tanta pensione onerata, ut titulus esset instar conductoris ³. Pensiones assignatae fuere hominibus aliunde locupletibus, qui nec serviebant, nec umquam serviverant, nec servituti erant Ecclesiae: immo & laicis. Ultima lex est bulla Pauli IV.

1) THOMASS. p. 4. l. 4. c. 38. n. 4. seq.

2) Conc. Lat. III. 1179. c. 7.

3) Hist. Carol. V. l. 1. c. 11.

huiusmodi
tur Pau-
lus IV.

III. Ex hujus igitur constitutione a solo pontifice ^a ex justis causis constitui possunt. Justae causae sunt, resignatio sive pura sive permutationis causa; transactio inter duos litigantes & pacis conservatio. Sunt & causae extraordinariae, veluti singularia in Ecclesiam merita, & aliae, ob quas Rex Franciae, si quem ad majus beneficium nominat, pensiones sibi reservare solet assignandas. Ubi tamen semper supponendum, pensionarium sine his talem se exhibere non posse, qualem vel natales vel dignitas postulant. Paupertas enim suffragatur ad pensiones e bonis ecclesiasticis ^b, tamquam patrimonio pauperum, percipiendas.

a) Imò etiam ab ordinum militarium magistris commendatarum pensionibus onerari solent, qui instar paparam agunt, & eodem fere jure sublimi ordinibus praesunt.

b) Sunt tamen ab his pensionibus exempta beneficia a patronis laicis conferenda, utpote quae nec pontifex confert, nec gravat, ex more antiquo, ne laici ab aedificandis ecclesiis & dotandis absterreantur. Clericos arctius suo constringit iugo, eosque facilius gravare potest.

IV. DETERMINATA pensionum ^{quota} ^{quæ sit?} quota est, & tertiam proventuum superare nequit; ubi tamen nulla sit partitio, sed nuda quantitatis assignatio. Nec plures pensiones uni injectæ eandem tertiam superare possunt. Nostro jure resignantes pensionem sibi reservare nequeunt e beneficio, quod obligat ad residentiam, nisi XV. annos servierint, vel adversa valetudine urgeantur ¹. Quod propter eos constitutum est, qui simulatque quietam possessionem nacti sunt, beneficium pro certa pensione resignarunt, ut novum ambire possent. Eodem jure titulus in tantum onerari nequit, ut non quotannis CCC. libras salvas habeat. Unde tenuia beneficia pensionibus exempta sunt ². Constitutionibus Pii V. & *proxim.* & Sixti V. *cum sacros.* pensionarii simplices, aliis beneficiis destituti, tonderi & habitum clericalem induere, nec non minus officium S. Virginis recitare tenentur, ut sciant, clericos se esse, & Ecclesiæ servire debere, a qua nutriuntur.

1) *Edict.* 1671. & 1679. 2) *Conc. Trid. sess. 24. c. 13.*

V. PENSIO in collatione tantum & in ^{quomo-} ^{do consti-} ^{tuantur?} literis provisionum constituitur: sed constituta per omnem vitam impetrantis perdurat, licet beneficium ad alium perveniat, & in hujus provisione nulla *pensionis* mentio ³. Resignans, si pensio per plures annos non solvi-

c) Censentur pensiones *onus reale*, atque ad omnem beneficii possessorem transeunt, adeoque non dubium est, quin etiam solvendæ sint ab eo, qui *jure deporius* gaudet.

tur, regressum petere potest in beneficium. Amittitur pensio iisdem modis, quibus beneficium; matrimonio scilicet, irregularitate, crimine. Redimi quoque potest pecunia, si pensionario non est instar tituli clericalis, & si bona fide sine pactione simoniaca assignata est. Pensio habet favorem alimentorum: si tamen beneficium, pensione oneratum, ad plures possessores pervenit, præsens possessor, moribus nostris, solvit tantum ^d pensionem ultimi anni, quum ipse non habeat apochas antecessoris, & pensionarius sibi imputare debeat, quod pensionem *sequestratione fructuum* vel alio modo non exegerit. Aliter comparata sunt alia beneficiorum onera, quæ quisque fert pro rata temporis. Nihilominus decimator, purgata moræ suspicione, ab eo, qui morte vacans beneficium nactus est, *duorum*; & a resignatario *trium* annorum decimas exigere potest ¹.

1) per edict. Januar. 1599. art. 16.

d) Neque hoc ratione caret; pensiones enim, quarum dies venit, sunt instar alterius debiti, quod *personam*, non *rem* afficit, licet ipsum onus pensionum, quarum dies nondum venit, juri reali annumeretur. Optime vero conferri possunt cum *annuis legatis*, & sic ab *initio anni* debentur, adeoque merito quoque heredibus pensionarii cedere debent, quia *simpliciter*, non ob *causam*, ut beneficia præstantur.

C A P. X X V I.
D E C O M M E N D I S.

I.

AL I U S modus attribuendi redditus benefi- Com-
mendæ
olim, ne-
cessariæ
ciorum iis, qui non sunt titulati, est
commenda, quæ principio id erat, quod voca-
bulum latinum sonat, *custodia* scilicet seu *ad-
ministratio vacantis Ecclesie*, dum titulum
nancisceretur. Sic Longobardis Italiam vastan-
tibus, quum Ecclesiæ sæpe desererentur &
Episcopi e sedibus ejicerentur, GREGORIUS
papa vicinis Episcopis vicinas Ecclesias, pasto-
ribus destitutas aut dejectis Episcopis orbas,
dum Episcopo cardinali seu titulato provide-
rentur, *commendavit*. Talis visitator seu
commendatarius e proventu Ecclesiæ commen-
datæ non nisi necessaria & modicum laborum

e) Aliam adhuc hujus moris praxin antiquam,
sed admodum sanam, huic addit FRANC. DUARE-
NUS de SS. eccl. minist. lib. VII. c. 4. impedimenta
quandoque videlicet incidisse, ob quæ vacanti eccle-
siæ statim provideri haud potuerit de idoneo presby-
tero vel episcopo, ideoque necesse fuisse, ad tempus
vacantiæ interim vacantem ecclesiam alteri commen-
dare. Hæc *commendatio* etiam hodie in usu est, ru-
ralibus parochiis vacantibus, ne defensore legitimo
interim careat ecclesia, quæ vicario presbytero *jure
fiduciario* commendatur. Cæterum hæc commen-
datio carebat quæstu: ontis tantum adjunctum habo-
bat, & quidem ad tempus, nec dici poterat, bene-
ficio ad commendatarium pertinere, cujus admi-
nistratio interim ipsi tantum concedita. SARPIUS
de benef. §. 35.

præmium tulit, reliquis fructibus ordinario servatis ¹. Nonnumquam dejecto Episcopo abbatia dabatur, ut vivere posset ³.

1) 1. ep. 76. 2. ep. 13. 15. 35. *bist. eccles. l. 35. n. 17.*

2) *Id. ep. 35.*

3) *Id. ep. 38. 39.*

trahun-
tur in ab-
usum,

II. SUB regibus nostris Carolingicis tam perversus hujus juris usus invaluit, ut monasteria non solum Episcopis & presbyteris, sed & laicis ac sæpe *militibus* ^f profunderentur; ut sumtum bellicorum adversus Normannos partem ferre ac denique familias sustentare possent ¹. Repressa hac corruptela, Episcopi tamen quædam monasteria vel de facto vel pontificis consensu retinere cœperunt ², ut paullatim etiam prioratus, parochia & minima quæque beneficia *commendarentur*, immo & *commendæ multiplicarentur*, salvis canonibus. Sic inde a sæculo XII. ex quo terram sanctam amisimus, quum plures Episcopi titulos suos haberent *in partibus infidelium*, pontifices his alios in Francia & in Italia Episcopatus, e quibus sustentarentur, *commendarunt* ³.

f) Et quidem his potissimum, propter imminentia bella & persecutiones ceterarum gentium, quæ in circuitu regni Francorum erant, ut dicitur in *capitular. lib. V. c. 3. v. BALUZ. tom. 1. capit. p. 826.* Id quidem episcopi ferebant ægerrime, nec nefas esse ducebant, pio comimento de CAROLI MARTELLI damnatione, religionem CAROLI calvicircumvenire, quod refertur apud BALUZ. *tom. II. capitul. p. 109.* Fabulæ hujus Autorem HINC MARUM facit COINTIUS *tom. V. annal. eccl. Franc. ad ann. 743. n. 5. seqq. p. 78. seqq.* eamque optime & false rejicit.

g) Tolerari potuerit hæc *commendæ*, juri antiquo

Auctæ sunt commendæ inde a Clementis V. temporibus, & in secessu Avenionensi prope in infinitum³. Nam & curia pontificia, cui reditus ex Italia intercepti erant, beneficiis Francicis indigebat, & regi Francorum, talia postulanti ab inquilino papa, durum videbatur obluſtari. Monachi & canonici regulares, pristinæ disciplinæ desertores, a communione recedentes, bona dissipare, & abbates, satraparum more, pauperum & monachorum patrimonium luxu perdere. Hinc cardinales & prælati rogarunt, ut ipsis monasteria illa corrigenda ac instauranda commendarentur. Sed compertum fuit, non correctioni monasteriorum, sed reditibus illos malos corvos inhiasse. Monasteria enim, his egregiis correctoribus commendata,

In pejus ruere ac retro sublapsa referri.

NAM eorum avaritia religiosis nihil reliquit, unde Deo cultum, peregrinantibus hospitium, pauperibus stipem præstarent. Ecclesiæ ornamentis spoliata, ædificia in ruinam prona, disciplina superioris absentia quam laxissima, cellula monachorum raro habitata, plurimæ habitatore destituta, egregiam illam correctionem alta voce proclamabant⁴. Durante schismate malum illud subinde majora incrementa sumsit, nec ulla ætas

magis convenientes, ut Autor tradit §. 1. Neque hoc casu metuendus erat sacrilegii reatus, (quem commendis laicorum objiciebant) cum episcopatus jure fiduciario darentur episcopis h. e. personis sacratis eoque gradu insignitis, quem beneficium poscebat.

plures *commendas* vidit ^b. Nec ex amplius *ad tempus* dabantur, sed *in perpetuum* usumfructum, de quo nemini ratio reddita. Quæ corruptela tam altas radices egit, ut nec ultimo concilio Lateranensi ⁵, nec concordato, nec edictis regiis 1571. 1617. quibus cautum, ne abbatia aliis quam regularibus darentur, coerceri potuerit.

1) THOMASSIN. p.3. l.2. c.43. 44.

2) *Id.* p.4. l.2. c.62. GREGOR. VII. l.7. ep.7. 8. l.9. ep.29. Conc. Salmur. 1258. c.28. C.15. de elect. in 6.

3) THOMASS. p.4. l.2. c.63. Rayn. ad an. 1307. n.28. Extrav. comm. c.2. de præb.

4) DURAND. specul. p.2. tit.21.

5) Concil. Later. 1514. sess.9. p.220.

qui corri-
gitur?

III. CONCILIUM Tridentinum ^x *commendas* in universum non damnavit, sed voluit saltem, ut monasteria *commendata* intus regerentur a regularibus sui ordinis; in posterum autem regularibus conferrentur, atque ex illo tempore superioribus ordinum restituerentur. Interim pro *commendis* militat, quod *abbates regulares*, exceptis paucis, qui strictissimam sequuntur observantiam, redditibus monasteriorum vix cautius utuntur, quam plu-

b) BENEDICTUS XII. quidem, qui itidem Avenione sedem habuit anno 1334. electus, *revocavit omnes commendas per prædecessores factas de ecclesiis cathedralibus & abbatibus*, ut Autor vitæ ejus apud BALUZ. in vit. pap. Aven. p. 198. 214. & 222. indicat; excepit vero *cardinales*, ex ratione ab autore indicata, & *patriarchas*, quo ipso factum videtur, ut *constitutio papalis* effectum speratum habere non potuerit.

rimi commendatores, & quod major sit eorum in abutendo licentiaⁱ. Religiosi non reformati parum ædificant Ecclesiam, & si vel maxime exactissimam correctionem admitterent, vix sperandum, ut eorum tantus sit numerus, qui fuit eo tempore, quum Cluniacenses & Cistercienses instituerentur; ubi religiosi mendicantes, Jesuitæ, aliique clerici regulares & tot sanctæ congregationes ignorabantur, quæ ultimis CCC. annis Ecclesiæ utilissimam navarunt atque etiamnum navant operam. Quare non est dubitandum, Ecclesiam pro *temporum diversitate* aliter atque aliter de fructibus suis disponere; beneficia regularia collégiis, seminariis aliisque communitatibus applicare, & monasteria Episcopis, qui tenuem censum e diocesi colligunt, vel presbyteris, qui utilem Ecclesiæ operam post Episcopum navant, *commendare* posse. Si qui sunt, qui commendis abuntur, proventum Ecclesiæ capientes, cui non serviunt, & præter necessitatem plures accumulantes; ii in districto judi-

i) Verum etiam id negari nequit, commendarum involucrum tutissimam viam visam fuisse, contra canonum disciplinam plura beneficia uni conferendi, hoc sub colore, quod unum tantum beneficium *jure tituli seu proprio nomine*; commendas vero *nomine alieno*, jure fiduciario, titulo *custodiæ*, possiderent. Et quia hæc methodus non erat desetenda, quo curia Romana semper haberet, unde clericorum & potentiorum animos sibi devinceret, eo allaboratum est, ut commendæ in suo vigore subsisterent. Magis ergo ratio status aulæ Romanæ intercessit, quo minus praxis commendarum eliminari potuerit, ut non diffitetur DUARENUS *cit. l.*

quo Deo rationem reddendam esse meminerint.

(1) Sess. 15. Ref. c. 21.

natura
com-
menda-
rum ho-
dierna.

IV. HAEC igitur conditio, hæc forma est commendarum moribus hodiernis. Papa solus commendat; sed Episcopatus ac virginum monasteria nec ipse commendare potest. Sunt tamen *cura regularium*, quæ presbyteris sæcularibus commendantur^k. Commendanda sunt solum beneficia *commendari solita*; quæ consuetudo infertur ex trinis collationibus continuis & quadragenaria possessione. Si vero commenda est *decretalis*, h. e. ad dies vitæ titulati; papa eam denegare potest, licet plures invicem successerint. Magno beneficio imputandum, si beneficium regulare commendat. Commendatarii partium est, onera ferre, reparationes suscipere, ornamenta suppeditare, eleemosynas erogare; cetero proventu libere utitur instar *titulati*. Immobilia immo nec mobilia pretiosa alienare potest. Fit collator beneficiorum, habetque locum & omnes ho-

k) Præter beneficium, quod jure *tituli* jam tenent. Revera tamen *titulum* inter & *commendam* nihil adeo in effectu interesse, optime docuit COCCIGIUS *de convenientia titul. & commend.* In eo tamen differunt, I. quod ordinarius conferat tantum titulata, non commendata beneficia: c. 15. *de elect.* in 6. II. quod hæc inhabilibus etiam conferri possint, non illa: III. quod hæc residentiae vinculum annexum non habeant, sicut illa; IV. quod commendata cum aliis sint compatibilia, non *titulata*, adeoque illa aliunde jam provisus conferri queant: V. commendata adhuc *vacare* dicantur non *titulata*, quæ differentia tamen revera glaucoma sapit.

nones titulati. Cavendum, ne sui causa vel publicus cultus, vel religiosorum numerus minuatur. Religiosi permanent sub *jurisdictione superiorum regularium*, habentque *priorem claustralem* vel alium superiorem regularem, interioris disciplinæ custodem.

CAP. XXVII.

DE BENEFICIORUM PLURALITATE.

I.

UT unum corpus naturali ratione duobus Occasio pluralitatis beneficiorum, locis præsens esse nequit, ita unus clericus duabus Ecclesiis servire non potest; & in eadem Ecclesia inutile foret *plures* ministros instituire ad functiones, quibus *unus* par est. Equidem quo quisque servit utilius, eo pinguiora laboris præmia tulit ex præcepto Apostoli ¹: sed in duobus Ecclesiis nemo *matricula* inferi aut *titulum* capere potuit ². Post partitionem proventuum compertum est, quædam beneficia tam esse tenuia, ut non sufficerent alendo clerico, nec continuum servitium flagitarent. Ex quo fundamento uni plura attribui cœperunt beneficia, veluti canonicatus C. librarum & sacellum LX. librarum, ea conditione, ut quotannis, vel in eadem vel in vicina Ecclesia missæ V. & VI. celebrentur.

1) 1 Tim. V. 17.

2) Concil. Nicæn. c. 15. Antiocb. c. 3. Chalced. c. 10. Emerit. c. 19. Tol. XVI. c. 5.

ejus ab-
usus.

II. IRRUENTE morum remissione hoc obtentu plura beneficia¹, locis remota, & cum animarum cura conjuncta; immo plures curæ, pluresque Episcopatus conjungi cœperunt, quum existimaretur, officio satisfieri, si alteri spartæ ornandæ præficeretur homo quantivis pretii, qui fructuum partem caperet². Mederi nitebatur huic malo concilium Lateran. 1179, quod collationem secundi beneficii irritam declaravit³. Huic succenturiatur Lateranense 1216. quo decretum est, ut, si quis beneficium *curatum* habens aliud ejusdem speciei recipit, primum vacare censeatur, & si id conservare contendit, etiam secundo privetur⁴. Idem de dignitatibus seu personatibus sancitum, quorum duos in eadem Ecclesia nemo habere potest. Additur autem eodem: *Circa sublimes tamen & literatas personas, quæ majoribus sunt beneficiis honoranda quum ratio postulaverit, per sedem apostolicam poterit dispensari.* Quo ipso tam lata dispensationibus fenestra aperta est, ut videantur esse juris communis, nec ordinariis, si quem clericum plura beneficia curata possidere comperissent, plus licuit, quam interrogare

1) Tres omnino modi excogitati sunt, plura obtinendi beneficia & pluralitatem palliandi: I. per commendas, ut, *tit. preced.* dictum: II. per unionem ecclesiarum, qua factum, ut plura unum viderentur esse beneficium, fictione pia fucum tegente: III. per dispensationem, qua etiam prælati ad plures episcopatus, ratione status ecclesiastici id postulante, promoveri possunt. Hæc posterior ratio effecit, ut Colonienfis, Monasteriensis, Paderbornensis & Hildesienfis ecclesiæ hodie uni prælato concreditæ sint, de qua praxi Germaniæ Autor *in f.* hujus tituli agit.

de forma dispensationis debita; & dispicere, ne animæ negligērentur. Quæ sanctio est Gregorii X. in concil. Lugdun⁴. Sed inventæ sunt fraudes, quibus hæc omnia superabantur, videlicet *uniones beneficiorum*, ad dies vitæ titulati, & *commenda*, cum omnis generis titulis compatibles, sic ut titulus unius episcopatus haberet sæpe duos vel tres alios, ut administrator seu commendatarius.

- 1) Concil. Paris. IV. an. 829. Concil. Claram. sub Urban. II. c. 12. c. 14. C. 5. X. de præb.
- 2) Cap. eod. c. 3. X. de Cler. non resid.
- 3) C. 28. X. de præb. 4) C. 3. de off. ord. in 6.

III. CONCILIUM Tridentinum principio prohibuit pluralitatem beneficiorum, curam animarum habentium, aut alias incompatibilium, remque reduxit ad decreta Innocentii III. & Gregorii X.¹. Post generatim pluralitati adversatur, & singulis singula beneficia conferenda statuit². Si unum non sufficit,ungi potest beneficium simplex, si tamen neutrum requirat residentiam. Hæc lex stringit omnis generis beneficia, sæcularia, regularia, immo & commendas. In Francia prohibita est pluralitas beneficiorum, animarum curam habentium³. Sed senatus consulta Parisiensia canonicatus quoque cum curis h. e. cum omnibus beneficiis residentiam postulantibus consistere non posse statuerunt⁴. Simplicium beneficiorum pluralitas permittitur & cuiusque pudori relinquitur, quantum sibi necessarium existimare velit. In Germania pontifex permittit, ut unus plures Episcopatus possideat, quia Ec-

natura
hodierna.

pluralitas
benefi-
ciorum in

Germa-
nia quare
permiffa?

clesiæ interesse putant, principes Ecclesiasticos; maximis proventibus lætari^m, quo protestan- tibus pares esse queant.

1) Sess. 7. c. 2. 2) Sess. 24. c. 17. 3) Stat. Bles. art. 11.
4) Mem. du Clergé part. 2. tit. 14. n. 15. tit. 15. per tot.

C A P. XXVIII.

D E R E S I D E N T I A.

I.

Residen-
tia neces-
saria,

P R I M I S sæculis clerici omnes titulis suis, veluti cardinibus, fixi firmique inhære- bant, quos deferere, vel in aliam diœcesin mi- grare sine Episcopi venia non poterant, nisi cum ipsi, tum Episcopi, qui eos recepissent, excommunicari vellent¹. Sed ex quo clerici ordinari cœperunt sine *titulo*, vagabundorum numerus mire excrevit. Deinde beneficiorum *pluralitas* necessario residentiaë neglectum in- volvit, & quæ avaritia beneficia multiplicavit, eadem servitium Ecclesiæ susque deque habuit, lucro unice dedita. Unde legimus Episcopos & clericos, multis beneficiis ornatos, procul Ecclesia omne ævum in aulis principum, vel quocumque aut negotiis aut voluptatibus suis traherentur, exegisse^{n 2}.

m) Non tantum *proventuum* gratia hoc videtur fieri, sed imprimis *virium* causa, quæ si in uno coa- dunantur, majorem producant efficaciam. Quid ro- boris hæc episcopatum pluralitas intuitu suffragio- rum in comitiis imperii operetur, facili quilibet con- jectura assequi potest.

n) Præterea quoque, residentiam episcoporum

1) Conc. Nicæn. c. 26. Chalced. 10. 20. Antioch. 3.

LEO. ep. 84. ad Nicet.

2) PETRUS Bles. ep. 84.

II. FUERE tamen justæ absentia^{ex certis} causis, ut, iter ad concilium, ad Episcopi consecrationem, ad Ecclesiæ dedicationem. Nonnulli ex optimis in aulis degebant; Ecclesiarum, pauperum aliorumque afflictorum causam agentes; sed nec sæpe, nec diu; & tanta vitæ innocentia, ut satis appareret, quo spiritu ducerentur. Quia tamen sæculo IV. nonnulli hac libertate abusi sunt, concilio Antiocheno c. 11. statutum est, ne quis Episcopus sine venia collegarum, & Metropolitanorum imprimis, migraret ad aulam: & Sardicense¹ absentiam eorum, urgente necessitate, restrinxit ad tres menses, cunctisque Episcopis injunxit, ut observarent collegas, per diœceses eorum iter facientes, causamque itineris flagitarent, ut scire possent, num salvis conductibus eorum subscribere possent.

1) c. 7. 10. 11. 12.

III. TEMPORE expeditionum cruciatarum indulti sunt multis clericis fructus beneficiorum absentibus per plures annos¹. In-^{quæ ad-} modum ^{multipli-} cata, ne-^{gligitur,}

imprimis laxabat, quod reges Francorum olim in comitatu suo plures episcopos habuerunt, qui rarius ad ecclesias suas revertebantur. Sic, ut ait **AUTOR** tom. XIII. hist. eccl. in disc. prælim. §. 9. Carolus M. modo cis, modo trans Rhenum erat: modo in Italia, modo in Saxonia: bodie Romæ, post tres menses Aquisgrani. Secum ducebat semper ingentem episcoporum numerum, vasallis suis domesticisque stipatorum.

dultum est etiam clericis, qui vel discendi vel docendi causa degebant in academiis. Indultum porro iis, qui in curia Romana litium causa vel provisionibus inhiantes commorabantur. Pessimi exempli denique fuit pontificum secessus Avenionensis, qui ejusdem criminis rei aliis facile privilegium perpetuum de non residendo dederunt, ut absentes tamquam praesentes fructus suos facere possent^o. Obtentui erat, eos, qui in curia pontificis agerent, Ecclesiae universali utiliorem operam navare, quam si loco beneficii adstringerentur. Quod ad se traxerunt^p Sacellani regii, & senatus supremi consilarii, qui reipublicae litarent². Sed primis saeculis cum Ecclesia, tum respublica non infelicius regebatur absque hujusmodi dispensationibus. Et populus sine doctrina, clerus sine disciplina, vitia impunita, cultus publicus neglectus, Ecclesiae sine ornamentis, aedificia sine reparationibus, pauperes denique destituti, satis proclamarunt, quantum interesset, clericos non residere.

1) C. 4. 12. X. de Cler. non resid.

2) Stat. Melodun. art. 7.

o) Hoc vocare postea coeperunt *beneficium a latere*, quod hi, qui a latere papae vel episcopi esse coguntur, a residendi necessitate liberati sint, id quod approbatum in c. 7. X. de clex. non res. non obstante juramento de residentia praestito, ut pontifex censuit in c. 14. X. eod. Tales reipublicae ecclesiasticae causa abesse dicuntur, & sic eos non stringit lex de residentia.

p) Idem etiam hodie in Germania canonici capitulorum, qui a latere principum sunt, sibi vindicant etiam in terris protestantium observante STRYKIO de jur. papali princ. evangel. c. 5. §. 13.

IV. HIS malis ut mederetur concilium Tridentinum¹, voluit, ne quis *episcopus* ultra bimestre aut trimestre spatium abesset e diœcesi, extra casum *necessitatis, caritatis, obedientie*, & ob *evidens Ecclesia* aut *reipublica bonum*²: ubi tamen scripta venia pontificis, aut Metropolitani aut primi suffraganei opus. Voluit porro, ut provideret, ne ex causâ absen-

denuo
præcipi-
tur.

q) Ita vero nihil correctum, id quod etiam agnoscit SARPPIUS in *tr. de benefic. §. 49*. Noluere patres hujus concilii decidere quæstionem, *utrum obligatio residendi esset ex jure divino, an canonico petenda?* Interim mirifice in utramque partem summa cum libertate de ea edisseruerunt. Declinarunt, qui Romanæ curiæ favebant, decisionem, ne, si *juris divini* constitueretur, *papæ potestas dispensandi* adimeretur, ut SARPPIUS *cit. l.* non negat. Ceterum non adeo mirandum est, fuisse, qui hanc obligationem unice adjuris canonici dispositionem restringerent. Quamvis enim scirent, *beneficium dari ob officium sacrum*, facile tamen hanc regulam eludebant canonici similesque, allegando etiam *absentes & non residentes* suo munere fungi posse: officium S. potissimum consistere in horis canonicis psallendis: has publice quidem recitandas esse; sed *usuali interpretatione* factum, ut recitatione privata breviarii eo officio defungerentur, atque ita *beneficiario decem millium & eo amplius aureorum proventus tantummodo* datus esset, ut *breviarium in manibus haberet*, illudque *submissa voce*, qualibet poterit *linguæ velocitate & absque ulla mentis*, nisi ad *solam verborum enunciationem*, attentione pronuntiaret, ut ait SARPPIUS in *histor. concil. Trid. lib. II*. Hoc glaucoma solvit residentiam canonicorum; (maxime cum aliunde jam functionibus pastoralibus soluti essent) & opinionem introduxit, residentiam non præcise necessitatis esse, si modo beneficiatus breviarium suum quotidie percurreret. Non negat AUTOR *consultat. de reform. horis canon. 1644*.

tia populus detrimentum caperet, ipseque saltem *adventum, jejunium quadragesimale & solemnes ferias* obiret in æde cathedrali; addit-

editæ c. 4. hanc consuetudinem primum inde natam fuisse, quod juste impediti crederent, se non aliter fructus beneficii sui, salva conscientia, suos facere posse, quam si *absentes* etiam sese præcise adstringerent ad horas canonicas privatim recitandas. Hæc opinio postea prætextum præbuit desidibus, ut loco publicarum horarum canonicarum, ad quas officium suum restrinxere, *breviario* uterentur, atque hoc modo sine peccato, ut credebant, abesse possent. Puto hunc morem primum in monasteriis natum fuisse, in quibus monachi regulis suis adeo inhærent, ut vel ad syllabam eam observent. Qui itaque impediti fuere, choro interesse, ad hoc officium privatum sese alligarent, ne a regula declinarent. Canonici communi vita relicta, hoc medium avide arripuerunt, & sese facile ad hoc *officium otiosum* accommodarunt. Ne quid per injuriam dixisse videar, addam de hoc officio privato, quod *otiosum* dixi, judicium BARCLAY in *icon. anim. c. 16.* *Habent ecclesiastici præscriptas ad numen sibi preces, quas effundunt in quotidiana pietatis officium, sanctas has quidem, neque illis omittendas, sed tantillo penso defuncti, credunt, se nihil cœlitibus debere, opesque suarum insularum bono jure sibi emtas. Larvæ illæ & vecordium furor! quod munus assiduo labore ægre perficias, id credere, levi & perfunctoria opera rite absolvi. Si ergo pro tali officio, ut putant, datur beneficium, residentia non præcise exigenda, maxime postquam etiam munia pastoralia & episcopalia per vicarios expediri possunt.*

r) Ita omnino *residentia* intelligenda erat, ut cum effectu acciperetur, & in sedula officii sacri tractatione consisteret. Quis vero negat, residentiam apud eos, qui ex moribus corruptis rarius residere solent, ut plurimum esse umbratilem, superficialiam, otiosam, imo ita comparatam, ut præsens esse non videatur prælatus, quod officio suo non tangatur, licet

que, secus facientes peccatum mortale committere, nec salva conscientia fructus absentiae capere posse, applicandos fabricae Ecclesiae & pauperibus loci. Eadem poena praesagitur *curatis* & ceteris beneficiariis, animarum curam habentibus, quibus injungitur, ne qua absint sine scripta episcopi venia, cui mandatur, ut vagabundos fructuum sequestratione, immo & privatione beneficiorum, adigat ad residentiam. Concinit *statutum Bles.*² licet non observetur per omnes apices. *Canonicis* injungitur³ sub poena dimidia fructuum, si primo anno; omnium fructuum, si secundo anno ultra tres menses abfuerint, nec alios, quam qui praesentes sunt, *distributionum quotidianarum* vult fieri participes. Sed in his sequenda sunt peculiaria capitulorum statuta, nisi juri communi repugnent⁴. Sunt enim, quae exactam urgent residentiam; sunt, quae praesentiam in officio, quoad quis in loco est, sedulam urgent, longioremque indulgent postea absentiam. Ca-

in loco beneficii sui ex *lege ecclesiastica* commoretur. Rationes hujus *otiosae* praesentiae rursus ex antea dictis sub *lit. q.* peti possunt.

1) Quippe quae institutas & introductas esse censent, ut canonici hoc praemio facilius invitarentur ad horas canonicas frequentandas. Crederem potius, eas adhuc reliquias esse ex antiqua *vita communi* canonicorum, qui olim his quotidianis sportulis pascebantur, quemadmodum adhuc hodie ex communibus capituli bonis praestantur, licet potiora inter eos divisa fuerint. Adeo vero *absentibus* denegantur, ut ne quidem, qui a latere principis vel episcopi sunt, & alias pro *praesentibus* habentur, de eis participant, c. 7. X. *de cleric. non resid.*

tonici inferioris chori homines & semipræbendarios, *capellanos, cantores*, vel quocumque alio nomine censeantur, ad cultum assiduum adstringunt, quia ipsorum stipendiis vivunt, & eorum vicibus funguntur⁵.

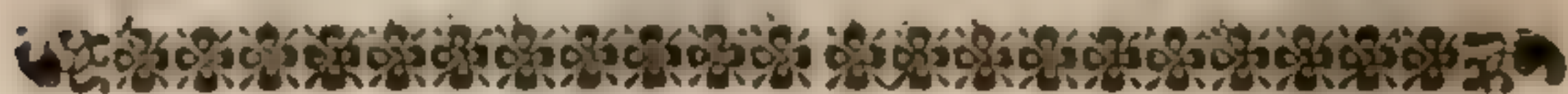
1) Sess. 23. Ref. c. 1. 2) art. 14. 15. 16.

3) Sess. 25. Ref. c. 12. 4) C. 1. de consuet. in 6.

5) Mem. du Clerg. p. 2. tit. 14.

quæ beneficia
sint a residentia
immunita?

V. SIMPLICIA beneficia vocantur, quæ nec *curam animarum*, nec præsentiam in *choro* annexam habent, a residentia immunita, ut sunt *abbatiae* vel *prioratus commendati* & *sacella*, in quibus certus numerus Missarum recitandus, quod etiam fieri potest per *procuratorem*. Interim & illa bono Ecclesiæ sunt instituta, nec quidquam nobis obligationem naturalem & divinam remittere potest, perficiendi promissa, dum servitio Ecclesiæ nos dedimus, ut ejus proventibus jure frui possimus.

CAP. XXIX. DE UNIONE BENEFICIORUM.

I.

Unionis
causæ legiti-
mæ.

BENEFICIA procedente tempore interire possunt, si vel Ecclesiæ destruuntur, vel proventus dilapidantur. Si proventus permanet, æde corruente, quod ruri sæpe contigit, cultus in aliam Ecclesiam vicinam transferendus est¹. Si pars proventuum superat, quod

1) Vocatur hæc unio *extinctiva*, quia beneficium plerum-

plerumque fit, unitur alii cuidam titulo beneficiario¹. Uniri ergo beneficia possunt ex causa *necessitatis & utilitatis*². Si per hostium incursionem civitas ita desolata est, ut vel nulli, vel pauci Christiani supersint, Episcopatus ejus unitur vicino Episcopatu³: quod Longobardorum temporibus sæpe factum in Italia³. Idem dicendum de parochiis, de quibus vetus regula, cœtum decem familiarum presbytero sufficere. *Utilitas* militat pro unione, si v. c. parochia non habet redditus, qui alendo presbytero sufficiant. Huic enim vel capella vel aliud simplex beneficium jungi⁴, & si præbendæ tenues sunt, numerus earum minui potest, ut superstites canonici lautius vivant. Atque hæ solæ causæ sunt legitimæ.

1) Concil. Trid. sess. 21. c. 9. 2) C. 33. X. de præb.

3) GREGOR. I. ep. 15. Hist. eccl. l. 3. n. 17.

4) C. 33. X. de præb.

II. MORIBUS corruptis arrisit novum genus unionum sine causa, quas *gratiosas* vocarunt, quando papa vel Episcopus beneficia conjunxit sine *necessitate*, ut Episcopi vel capituli redditus augerentur⁵. Sed quum id

extinguitur, & parochiani statim separati cœtus amittunt, cum alio cœtu conjuncti. Altera species est *subjectiva*, quando ita alteri unitur, ut vel per *vicarium*, vel per ipsum principalis beneficii possessorem regatur.

u) Exemplum hujus unionis bulla Gregorii IX. anno 1236. confirmatæ in Italia, refert UGHELLUS in Ital. sacra tom. I. p. 13.

x) Et sic in gratiam clericorum, cum detrimento summo ecclesiæ, hoc fuit, ne plura quis beneficia possidere crederetur. Ita lex, de pluralitate beneficio-

in fraudem collatorum fieret, placuit uniones facere ad dies vitæ hujus vel illius cardinalis, cui papa hoc modo plura indulſit beneficia titulo *unionis*, quæ cum ejus vita exspirabat. Quas uniones concilium Trid.¹ ſuſtulit, voluitque, ut perpetuæ, ultimis XL. annis factæ, examinarentur ab ordinariis, annon *subreptionis* vitio laborarent, neve in poſterum ſine cauſſa legitima fierent: quo ipſo uniones *gratiſe* ſublatae ſunt².

1) *Seſſ. 7. c. 4. an. 1547.* 2) *Seſſ. 24. c. 7.*

quis
uniat?

III. UNIONES legitimas etiam beneficiorum regularium Episcopus facere; personatus autem Episcopo inferiores non facere poſſunt¹. Si Episcopatus uniendi ſunt, aut ſi beneficium menſæ episcopali adjiciendum, jure novo papæ auctoritate opus eſt; quod tamen ſine Episcopi conſenſu facere nequit, neque in Francia id facile permetteretur. Præcedere debet cauſſæ cognitio, citatis, quorum intereſt, parochianis, collatoribus, patronis; explorata locorum conditione, commodo & incommodo. Jam vero quum ſalus animarum ſemper præferatur, *cura* nulla ſupprimenda eſt, ut alteri curæ uniatur. Obſequendum eſt voluntati fundatoris². Non unienda ſunt monaſteria, quouſque conventuales ſuperſunt & obſervant regulam; non præbendæ, ſi ſine iis cultus publicus cum pompa peragi nequit;

rum non concedenda, ſpecie externa ſervata, h. e. verbis legum retentis mens eorum prorsus ſubverſa eſt, ut recte judicat SARPÍUS de benefic. §. 34.

non hospitalitati, non eleemosynis unio fraudi sit; nec diversarum diœcesium beneficia uni-
enda³.

1) C. 8. X. de excess. præl. Cl. ne in agro. de stat. monach. §. ad hæc.

2) Conc. Trid. sess. 24. c. 13.

3) Ibid. sess. 25. c. 8. sess. 14. c. 19.

IV. UNIO fit vel per *accessionem*, vel per *confusionem*, vel per *exaurationem*¹. Per *accessionem*, quod plerumque fit, si beneficium principale titulum conservat; & beneficium unitum ejus fit membrum & accessorium, in quo, si curam animarum habet, constitutus est vicarius perpetuus². Per *confusionem*, si ambobus titulis suppressis novus creatur. Per *exaurationem*, si ambo tituli subsistunt æqualiter & independenter, ita tamen, ut semper conjunctim uni & eidem personæ sint confe-

quod mōa
dis unio
fiat?

y) Infinita incommoda sequuntur ex unionibus beneficiorum in diversis diœcesibus sitorum, maxime si unio est *subjectiva*, virtute cujus quis pluribus ecclesiis præest. Nam jurisdictionis ecclesiasticæ limites ita ut plurimum turbantur, quod filia sequi dicatur matrem. Interim hæc regula vix regula dicenda, cum filia in plerisque jura sua reservet, & jurisdictioni ecclesiasticæ suæ diœceseos in omnibus subjecta maneat, nisi aliud pacto placuerit.

z) Hæc unio est imprimis odiosa, quia palam detrimentum ecclesiæ continet, curamque animarum destruit. Quid enim aliud sunt vicarii, quam *mercenarii*? quippe qui mercede parca conducuntur, ut parochialis ecclesiæ functiones subeant, redditibus pinguioribus beneficio principali reservatis, cujus possessor eos *sine causa* percipit.

rendi^a. Resolvitur unio ex causis contrariis, rebus ad pristinum statum revolutis.

1) *Gloss. in c. 1. X. ne sed. vac.*

CAP. XXX.
DE RELIGIOSIS DOMIBUS.

I.

Hospita-
lia olim
episcopis
subjecta
eximun-
tur.

PRINCIPIO Episcopi partium fuit, pauperibus, infirmis, viduis, orphanis, peregrinis prospicere, quibus per diaconos partem oblationum, deductis, quæ clericis & fabricæ impendenda erant, erogavit. Postquam Ecclesiæ certos redditus nactæ sunt, *quarta* assignata est pauperibus, quibus, ut liberalius haberentur, *domus religiose* exstructæ sunt, quas *hospitalia* vocabimus, quasve rexerunt presbyteri & diaconi, Episcopo rationem reddentes. Sequior ætas infinitas hujus generis domus tulit, multasque destructas, & plures instauratas vidit. Multæ privata devotione certi generis pauperibus & sub certis conditionibus exstructæ^b. Plures a religiosis vel virginibus hospitalariis possessæ, privilegio exemptionis

a) Qui in utraq[ue] ecclesia æqualiter residere debet, unde potissimum hæc unionis species æstimatur.

b) Unde variaz species harum domuum numerantur. Dantur 1. nosocomia, ægrotantium receptacula; 2. prochorophia, pauperum domicilia; 3. gerontocomia, senum solatia; 4. brephotrophia, infantibus alendis destinata; 5. facinorosorum purgatoria; 6. militum valetudinariorum sustentacula; 7. furiosorum claustra; 8. leproforia; 9. viduarum hospitia.

gaudebant; unde Episcoporum potestas restricta est.

II. RELIGIOSI *hospitalarii* omnes sequuntur regulam Augustini, quia omnia hospitalia fuerunt a clericis gubernata, qui vel regulam generalem, vel specialem S. Antonii Viennensis sectantur, quæ præcipit curam infirmorum, qui laborarent morbo, quem *ignem S. Antonii* vocant, & qui quingentis abhinc annis maximam stragem edidit. Ceteri hospitalarii sunt equites ordinum militarium, veluti Joannitici & S. Lazari. Sunt & hospitalarii mendicantes, ut *fratres caritatis*, quorum congregatio, Granatæ coalita, confirmata est a pontifice an. 1572. quive omnes laici sunt, & quartum votum emittunt de *infirmis pauperibus succurrendis*.

gubernantur a religiosis, qui sectantur regulam Augustini.

III. ULTIMA quatuor sæcula graviter in emendandis religiosis domibus desudarunt. Nam plerique clerici administratione abusi erant ad *titulum* beneficium, nec fructuum rationem reddiderunt. Sic proventu

post, a laicis.

c) Neque enim hospitales domus unice *jurisdictioni episcopali* subsunt: ad magistratus quoque curam pertinet hæc provisio, sine qua reipublicæ salus subsistere nequit. Unde dantur domus hospitales vel *laicales* vel *ecclesiasticæ*. Hæ tamen magis gaudent juri ecclesiasticorum privilegiis, quam illæ.

d) Quod vel eodem modo, quo cetera beneficia, illis essent collata, & sic jure *tituli* dicerentur possideri: vel etiam ut commendata. Uterque modus eos a rationibus reddendis liberabat. Graviter hos abusus notarunt patres concilii Arelat. de anno 1260, c. 13.

diffipato ædificia in ruinam prona vix responderunt expectationi fundatorum. Unde concilium Viennense magna cleri ignominia voluit, ne qua hospitalia clericis sæcularibus titulo beneficii darentur; sed ut eorum administratio viris laicis providis, bonis & idoneis crederetur, qui ad instar tutorum vel curatorum juramentum præstare, inventarium conficere, & ordinariis quotannis rationem reddere tenerentur¹, exceptis tamen hospitalibus ordinum militarium². Hoc decretum firmavit concilium Trident.³ & ordinariis gubernationem credidit hospitalium, cum potestate, redditus, certæ speciei pauperum, quos hodie ignoramus, veluti peregrinis & leprosis destinatos, ad alia pia opera adplicandi⁴.

1) Cl. 2. §. *Ut autem de relig. dom.*

2) Cl. eod. §. *permissa.* 3) Sess. 7. c. *ult.*

4) Sess. 28. c. 8. 9. sess. 25. c. 8.

etiam in
Francia,

IV. JURA Franciæ nec clericis, nec nobilibus, nec militum ductoribus, sed mer-

apud HARDUIN. tom. VII. conc. p. 514. ubi ita conqueruntur: *in civitatibus & oppidis provinciæ nostræ hospitalia pauperum multa sunt, quorum regimina ut frequentius laici & clerici sæculares multiplices PRECE & PRETIO aliquando etiam per LITERAS PAPALES & MANDATA PRINCIPUM & potentum consueverunt occupare, nec ibi pauperibus aliquid ministratur, sed omnia bona & eleemosynæ talium hospitalium per hujusmodi rectores in usus proprios asportantur & devorantur. Hinc apparet, quam necesse fuerit in concilio Viennensi huic malo medelam adferre.*

e) Hospitalia ordinum militarium instar beneficiorum sunt, & nomen non rem hospitalium habent,

catoribus aliisque civibus h. e. bonis patribus familiarum, rei gerendæ gnaris & œconomix peritis, quive facile ad rationes reddendas adigi possunt, hospitalium administrationem deferunt¹, nominandis a fundatoribus, qui sunt vel civitates, vel magnates, vel privati homines. Si fundator ignoratur, rex fundator esse præsumitur, cujus tum *eleemosynarius* administratores nominat, qui ab exacto triennio liberantur & rationem reddunt nominantibus coram Episcopo, vel ejus delegato & regiis seu civitatis deputatis².

1) Stat. Bles. art. 65. 2) Declar. 1639.

V. HOSPITALIA igitur, quæ sunt beneficia, a trium generum hominibus reguntur, *ministis, clericis & administratoribus*. *Ministri* sunt famuli pauperum & infirmorum, qui his serviunt & succurrunt, sumtibus hospitalis. Nonnullibi hoc officium gratis præstatur, quod Parisiis alibique faciunt in publico Nosocomio *virgines religiosa*: quorsum referri possunt *sorores griseæ* seu *virgines caritatis*, quas VINCENTIUS quidam & quædam GRASIA an. 1635. collegerunt, ut infirmis vel in Nosocomiis vel domi servirent. *Clerici* pauperes docent, solantur, sacramentis beant; quorum stationes in antiquis hospitalibus sunt beneficia: sed in novis pro lubitu amoveri possunt, ut optimorum electioni semper locus sit. Denique *administratores* laici bonorum curam habent.

ubi administrantur a triplicis generis hominibus.

cum pauperibus non sint destinata, sed magis usibus ordinis deputata.

quibus
ratio red-
denda?

VI. SED hi administratores, quia nec satis selecti, nec ad rationes reddendas diligenter evocati erant, bona illa, maxime in bellis intestinis religionis causa gestis, dilapidarunt. Unde an. 1606. rex edixit publicam omnium hospitalium reformationem, qua *summus elemosynarius* rationes exigere, residuumque in milites mutilatos impendi deberet: cui rei gerendae *camera caritatis Christiana* instituta est. Quod quum parum successisse videret Ludovicus XIII. Cardinali Perronio an. 1612. idem negotii dedit, voluitque, ut ternis annis ratio redderetur, & residuum reparationibus vel aliis piis corporibus, impenderetur, instituta Parisiis *camera reformationis hospitalium generalis*, duce Perronio, cui assidebant quatuor libellorum supplicum magistri & quatuor sanctioris consilii assessores. Hæc camera a solo consilio sanctiori pependit, & per annos LX. substitit, suppressa an. 1672. a Ludovico XIV. qui plura de administratione hospitalium edicta prodidit, quorum præcipuum est declaratio d. 12. Dec. 1698. *Tantum de rebus sacris.*

f) De jure communi episcopi singulis annis ab administratoribus rationes exigere debent, idque ex præscripto *legum civilium* l. 42. §. 3. C. de episc. & cler. Idem in clem. 2. X. h. t. cautum; additur tamen: *vel aliis quibus subsunt loca hujusmodi*, cum jam ante observaverim, etiam ad curam civitatis pertinere strenuam pauperum provisionem, adeoque hospitalium laicalium administratores senatui oppidano sæpe rationes reddant. De praxi Galliae fusius agit CHOPPINUS de polit. forens. eccl. lib. III. tit. 7.

INSTITUTIONUM
JURIS ECCLESIASTICI
PARS ULTIMA.

CAP. I.

DE JURISDICTIONE
ECCLESIASTICA.

*

I.

ABSOLUTA tractatione de personis
& rebus ecclesiasticis, quæ sunt juris ec-
clesiastici objectum; superest, ut de
ratione hujus juris exercendi, h. e. de judiciis
agamus. Jurisdictio Ecclesiæ proprie compe-
tens prorsus spiritualis est, innixa potestati
quam Christus dedit apostolis suis, dicendo:
Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra.

Jurisdic-
tio ec-
clesiastica
tota spiri-
tualis.

g) Si potestas hæc mere spiritualis est, respicit
que salutem animæ, gratiam divinam, sanctificatio-
nem vitæ & vitam æternam, ut apprime A U T O R
doctissimus t. XIX. hist. eccl. in disc. prælim. §. 1. docet,
non est jurisdictio, quæ imperium coactivum & princi-
patum quendam involvit, ut jurisdictio spiritualis sit οὐ
ἀνεγκύβητος, cum spiritualia coactionem respuant, juris-
dictio autem sine imperio concipi nequeat. Denique
jurisdictionem talem spiritualemente formando, simul for-
matur imperium in conscientiis. Interim negari ne-
quit, sententiam Autoris esse admodum temperatam,
& a rationibus curiæ Romanæ abhorrentem.

Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti, docentes eos servare omnia, quaecumque mandavi vobis. Et ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem saeculi¹. Quibus etiam dedit potestatem judicandi peccatores, dicendo: Accipite Spiritum sanctum. Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis; retenta sunt². Et: si peccaverit in te frater tuus, vade & corripe eum inter te & inter ipsum solum. Si autem te non audierit, adhibe tecum adhuc unum vel duos testes. Si non audierit eos, dic ecclesiae. Si ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus. Amen dico vobis: quaecumque alligaveritis super terram, erunt ligata & in caelo; & quaecumque solveritis super terram, erunt soluta & in caelo³. Hæc igitur potestas est Ecclesiae⁴ propria, docendi, quæ Christus præcepit, sive credenda, sive agenda, & doctrinam ejus interpretandi, secus docentes aut eam aliqua ratione alterantes reprimendi; ad preces & institutionem fideles convocandi, pastores & publicos ministros iis dandi & indignos remo-

b) Vel potius fuit Apostolis propria, quibus dona extraordinaria tributa erant, in quibus non habere successores. Loquor de potestate remittendi & retinendi peccata, id quod agnovit TERTULLIANUS de pudic. c. 21. Nec in jure clavium seu solvendi & ligandi aliqua jurisdictionis umbra latitat, utpote quod unice potestatem docendi & interpretandi scripturam sacram circumscribit, ut rerum Hebraicarum periti jam dudum observarent.

i) Ea potestas vero olim non episcopis, sed ecclesiae propria erat, & quidem ex naturali ratione, qua cuivis coetui præfectos sibi constituere indultum.

vendiⁱ, distinguendi peccatores absolvendos a pertinacibus, hosque ex ecclesia ejiciendi^k, clerum denique vel unius Ecclesiæ vel plures pastores, exercendi iudicii causa, congregandi^l.

1) *Matth. XXVIII. 18. 19. 20.*

2) *Job. XX 22. 23.* 3) *Matth. XVIII. 15. sq.*

II. Jus illud rescandi a corpore Ecclesiæ eos, qui ex iudicio ecclesiæ fratribus suis satisfacere tergiversantur, per obliquum an-
sam dedit iurisdictioni temporali. Apostoli enim prohibere Christianis lites agitare coram magistratibus infidelibus, volueruntque ut causas referrent ad arbitros Christianos¹. Tales ut plurimum electi sunt episcopi, qui hoc officio tanta fide functi sunt, ut postea, etiam si principes & magistratus Christiani fierent, nec amplius iudicia eorum recusandi causa esset, plures Episcoporum arbitrio se mallent subiacere. Quod imperatores indulserunt, præcipientes, ut, qui ex consensu apud Episcopum litigare voluerint, non vetentur²; nec ab eorum iudiciis provocare liceat, & ut per iudicum officia definitioni executio tribuatur³.

detor-
quetur in
sæcula-
rem.

k) Etiam hic actus ad universum cœtum fidelium, & quidem adhuc sæculo III. non ad solum episcopum relatus est, ut CYPRIANI & CORNELII literæ docent, quem quilibet cœtus peragebat non ex aliqua iurisdictione ecclesiæ propria, sed ex confederata disciplina, quam status illius temporis, quo ecclesiæ adhuc a republica derelictæ erant, postulabat.

l) Quomodo vero hæc iudicia ex adductis locis deduci possint & debeant, non liquet. Quæ per tria priora sæcula exercita sunt, necessitati illius ævi adscribenda, quæ non permisit, causas ecclesiæ iudicio Gentilium subiacere.

Clericis quoque & monachis indulserunt, ut litis causa extra provinciam evocari non possent, sed in omni negotio civili & in delictis ecclesiasticis Episcopos judices haberent⁴.

1) 1. Cor. V. 12. Constit. Apost. l. 2. c. 45.

2) L. 7. C. de episc. aud. 3) l. 8. C. eod.

4) l. 29. C. eod. Nov. 33.

volenti-
bus Im-
peratoribus Chri-
stianis.

III. PRAETEREA quum plerique Episcoporum summa caritate & probitate lucrarent, imperatores eos publico bono plurima negotia civilia voluere peragere, veluti in curatoribus furioso dandis¹; in redditibus civitatum & metatorum exactione²; in visitandis carceribus³; in tuendis mancipiis, infantibus expositis aliisque personis miserabilibus⁴; in reprimendis aleatoribus⁵, & scenicis mulieribus⁶; ita tamen, ut in his omnibus rem ad pietatis & morum disciplinam christianam reducerent; *jurisdictionem autem coactivam*^m nullam exercerent.

1) l. 27. C. de episc. aud. 2) l. 26. eod. 3) l. 22. & 23. eod.
4) l. 24. eod. 5) l. 25. 6) l. 33. eod.

praeser-
tim in
causis
clerico-
rum.

IV. LEGES illae, quibus in clericorum controversiis causae cognitio ad Episcopum re-

m) Eam quoque revera non exercebant in causis litigiosis, ad se devolutis, de quibus §. antec. actum, unde potestas eorum *audientia episcopalis* dicta fuit, quae in nuda quadam *notione*, citra admixtum imperium, consistebat. Ceterum vel ex hoc loco liquet, *jurisdictionem* concipi non posse sine *coactione externa*, sine *imperio* & huc pertinentibus adminiculis. Hoc posito, ponuntur *judicia*, *poenae*, *mandata*, *legum iussa* &c.

ferenda, disciplinae ecclesiae conformes sunt. Clericis enim numquam licuit coram *judice laico*ⁿ comparere, ordinemque suum veluti contemptui aliorum exponere. Non quod episcopi quærerent, quod agerent, quippe tot negotiis districti; nec quod laicis iudicibus inviderent; sed quod clericos omnino litigare ægre ferrent. Inde¹ statutum est, ut clericus clericum conventurus rem deferat ad episcopum tamquam iudicem, vel Episcopi iudicio arbitros eligat; iudices autem sæculares non adeat². Quin ante³ placuit, ut quisque Episcoporum, presbyterorum vel aliorum clericorum, derelicto iudicio ecclesiastico, publicis iudiciis contendit, etiamsi pro ipso prolata fuerit sententia, locum suum amittat: & hoc in *criminali* actione. In *civili*, perdat, quod evicit, si locum suum obtinere maluerit: siquidem inique de Ecclesiae consortio iudicat, qui de *iudicio sæculari* poscit auxilium⁴. Recentiores canones non districte prohibuere implorationem iudicis sæcularis; sed ne id fieret, insalutato Episcopo⁵. Sequioribus temporibus jus illud subinde maiora incrementa sumsit. Nam *an* 866. Nicolaus I. ad Bulgaros⁶ rescripsit, eis nullum

n) Ita vero clericorum ordo aliorum odio exponitur, si ad iudicem sæcularem causam suam deferunt, quod citra *ambitionem* dici nequit. Id certum est, ex adductis locis constare, episcopos id omnino egisse, ut clericos a sæculari iudicio abstraherent. Id vero imprimis ex indultu imperatorum speciatim iis datum erat, *l. 13. l. 29. C. de episc. aud.* & ita primario hoc legibus civilibus acceptum ferendum, ut vel *l. 51. C. de episc. & cler.* docet, quæ soli privilegio, clericis dato, hanc immunitatem adsignat.

jus esse judicandi clericos. Quæ doctrina hausta est ex falsis decretalibus, quas habet Gratianus⁷ passim, & ex falsis legibus, quæ codici Theodosiano adjectæ sunt⁸. Denique concilium Lateranense III. laicis sub pœna excommunicationis prohibuit, ne clericum ad sua tribunalia pertraherent, cui privilegio ex mente Innocentii III. renunciare non possunt⁹, quum non sit personale, sed publici juris, cui privatorum pacto derogari non possit⁹.

1) Concil. Chalced. c. 9. 2) C. 11. q. 1. c. 46.

3) Concil. Carthag. III. 4) C. 43. ibid.

5) C. 4. & 11. ibid. Concil. Aurel. III. c. 32. IV. c. 20.

6) NIC. ad consulta Bulgarorum c. 70: 83.

7) C. 11. q. 1. c. 14. 8) Lib. 16. tit. ult. & ibi Gotbofr.

9) C. 12. X. de foro compet. l. 38. de pactis.

post etiam laicorum.

V. IISDEM temporibus, sæculo scilicet XII. Ecclesiastici non solum prorsus exempti erant a jurisdictione sæculari; sed etiam in plurimis causis^p ipsi laicos judicabant: quod sensim invaluit. Collapso imperio Romano in novis regnis maxima semper episcoporum fuit auctoritas, præsertim apud Francos, qui reges

o) Quod hoc jure divino ordinatum dicatur in c. 4. de censib. in 6. Inde nequidem per sanctiones imperatorum principumque hoc mutari posse, constituunt traduntque, postquam, quæ ab initio ex privilegio Cæsarium obtinere, proprio jure sibi attribuerunt. Enimvero hic recte diceret: privilegio merito privandum esse, qui eo tam enormiter abutitur. Olim sane merum imperatorum privilegium hanc immunitatem a foro sæculari fuisse, docet l. 51. C. de episc. & cler. qua permissa fuit clericis prorogatio jurisdictionis in sæculares judices ex hac ratione, quod cuilibet integrum sit, privilegio pro se introducto renunciare.

p) Ex variis prætextibus ad forum suum tractis.

semper habuerē orthodoxos. Hi vero Episcopos de summis regni negotiis in consilium adhibuerunt, & in omni re clericorum auxilio indiguere, quippe qui traditionem formularum conservaverant, & propemodum soli literas pingere scirent. Renascentibus bonarum artium studiis clerici *juri Justiniano* tantumdem vel amplius operæ impenderunt, ac canonicis imbibendis, tanto successu, ut sæculo XIII. omnis generis lites causasque deciderent¹. Suscitati demum judices laici alta voce proclamant, Ecclesiam involasse jus regis². Quade re Petrus Cunerius, advocatus regius, & Petrus Bertrandi, Augustodunensis Episcopus, an. 1329. celebrem coram Philippo Valesio Vincennis disceptationem agitaverunt³. Ibi Petrus Cunerius contendere, jurisdictionem Ecclesiæ esse mere spirituales, ac neutiquam ad causas sæculares extendendam, exhibitis LXVI. articulis, quibus clericos potestatis suæ

unde judices laici querelam ad regem deferunt 1329.

1. quod essent ecclesiasticæ; 2. quod conscientiam tangerent, vel alias 3. peccati evitandi respectus concurreret. Denique 4. quod laicis persunderent, se expeditius, citra anfractus, lites componere, & praxi antiqua jurisdictionem suam commendari, qua quævis causæ etiam ad tribunalia episcoporum delatæ sunt. Vid. BASNAGE *de tribunal. episcop.* MORNACIUS *ad l. 8. C. de episc. aud.* AUTOR *rom. XIX. hist. eccl. in disc. præl. p. 8.*

q) Ex rationibus jam adductis, adeo, ut, MORNACIO observante, in Gallia per illa tempora tota regia jurisdictio evilerit emarcueritque.

r) De motibus hisce, ob ereptam jurisdictionem in Gallia excitatis, fusius agit ESPEN. *P. III. jur. eccl. tit. 1. c. 2.*

terminos excedere statuit, quorum præcipuos hic exhibere juvat:

- 1) DURAND: *de modo gener. Concil. tit. 70.*
- 2) *Libell. P. Bertrandi tom. 4. Biblioth. patrum.*

ejus arti-
culi po-
tiores.

VI. INCUSA VIT ergo Episcopos, quod privilegium clericale omnibus modis extenderent, tractis ad sua fora causis realibus vel mixtis, quibus clericus intervenire, eoque revocatis delinquentibus, qui se clericos dicerent, licet nec habitu, nec tonsura uterentur; ipsaque tonsura promiscue omnibus daretur, ut subjectorum suorum augerent numerum. Deinde, quod jurisdictionem in laicos sibi arrogarent vario obtentu, veluti jurisjurandi, si quod opponitur contractibus, quod sæpe fit; executionis testamenti ob legata ad pias causas, ex qua pendet obsignatio & inventarium; matrimoniorum & pactorum dotalium; tutelæ viduarum & orphanorum. Denique quod abuterentur excommunicatione, compellentes in causis pecuniariis debitores ad solvendum sub pœna excommunicationis; injungentes sub pœna excommunicationis iudicibus laicis, ut excommunicatos cogerent ad petendam absolutionem; prohibentes, ne quid excommunicatis venderetur aut operæ locaretur; interdicto ferientes provincias; ubi iudices ipsis morem gerere detrectarent, & censuris ecclesiasticis jungentes multas pecuniarias.

3) Inde sine dubio petenda sunt dissidia inter clericos & laicos, quorum tamen auctores illi exstiterent, aliena involantes. Huc respexit BONIFACIUS VIII. in c. 3. de immunit. eccles. in 6. aiens: clericis lai-

VII.

VII. CONTRA Bertrandi Ecclesiasticos secularis jurisdictionis æque ac spiritualis compotes clamare, & ad singulos articulos respondere. Quorum nonnullos in abusum tractos inficiari noluit, quem clerus non probaret & emendatum iret. Sed maximam partem defendit, nixus moribus & possessione, itemque imperatorum & regum concessione expressa vel tacita, qui cleri industriam in administranda justitia elegissent; exhortatus regem, ne quid innovaret. Quod & factum est.

responsio
episcoporum.

VIII. FUERE Ecclesiastici, qui his juribus sancte uterentur, veluti Ivo, presbyter & officialis Trecentis, qui tum vixit. Fuere autem plures, qui iisdem pessime abusi varios obtentus excogitarunt, quibus omnis generis lites ad suum forum traherent, litesque quam diutissime in eodem protraherent. Artes illæ increbuerunt in secessu pontificum Avenionensi & in diuturno illo schismate; quas concilia Constantiense, Basileense & Tridentinum ex

quæ ejus
facies ho-
dierna in
Francia.

eos infestos oppido tradit antiquitas, quod & præsentium experimenta temporum manifeste declarant, dum suis finibus (clericis tamen turbatis) non contenti nituntur in verum, ac illicita frena relaxant, nec prudenter attendunt, quam sit eis in clericos ecclesiasticasque personas & bona interdicta potestas.

1) Inepte provocavit ad exemplum Petri, censuitque, eum Ananiam & Saphiram pro crimine furti & mendacii judicialiter condemnasse; addit, Paulum quoque convictum fornicatorem condemnasse &c. quo nihil absurdius dici potuit. Sed ita commenta corradenda erant, quibus iniquitas causæ regeretur ab episcopo Eduensi.

parte represserunt: quæ singula suis locis red-
demus. In Francia autem judices regii & se-
natus longius progressi, in criminalibus intro-
duxere distinctionem inter *delictum commune* &
casum privilegiatum; in civilibus per distinctio-
nem inter *possessorium* & *petitorium*, præter
omnes causas sæculares*, magnam ecclesiasti-
carum partem ad sua tribunalia traxere. Par-
lamenta admiserunt *appellationem tamquam ab*
abusu, quoties judex ecclesiasticus vel potesta-
tis terminos egressus, vel contra canones aut
leges regni judicasse insimulabatur. Hi limites
jurisdictioni Ecclesiasticæ positi, statuto anno
1539. & superveniente consuetudine confirmati
sunt, quibus cuncta conversa, sic, ut hodie
Ecclesiastici in Francia habeant, quod de *pri-*
vatione jurisdictionis conquerantur.

partes ju-
risdictio-
nis eccle-
siæ pro-
pria,

IX. REDEO ad distinctionem jurisdic-
tionis Ecclesiæ *propria* & *aliena*. Per se &
proprie Ecclesia jus habet decidendi omnes
quæstiones doctrinales, sive fidem, sive mo-
rum spectent regulam; jus præscribendi ca-
nones seu regulas disciplinares ad vitam interio-
rem directas; jus ab earum observatione cer-

u) Exhibet CHOPPIN. de polit. for. eccl. lib. II.
tit. I. §. 6. in not. arrestum parlamenti de an. 1371.
sub CAROLO V. quo iudicibus ecclesiasticis inter-
dicta est cognitio de actionibus realibus, videlicet de
rei vindicatione, petitione hereditatis, interdictis pos-
sessoriiis, causis retractuum hereditariorum, de redi-
tibus annalibus affidatis seu debitis & petitis super he-
reditagiis, supposito, quod partes hoc debere minime
confiteantur &c.

tis de causis liberandi, easque, si salus Ecclesie id postulet, prorsus abrogandi; jus instituendi pastores & ministros, ad perficiendum opus domini ad finem sæculi, & ad hanc jurisdictionem exercendam; jus eosdem ministros, si id e re videtur, destituendi; jus corrigendi liberos suos, poenitentiamque eis injungendi, si in secreto loco peccata sua accusaverint, si publice eorum convicti sint; jus denique membra corrupta h. e. immedicabiles peccatores, qui ceteros inficere possent, a suo corpore resecandi. Hæc sunt jura illa Ecclesie propria, quibus imperatorum paganorum temporibus* gavisæ est, nec ab ulla potentia humana privari potest, licet de facto nonnumquam & vi majore eorum impediatur exercitium.

X. CETERA jura, quorum possessio. alienæ. nem Ecclesiastici & olim habuere & etiamnum nonnullibi habent, nihilominus legitime acquisita sunt, & a regibus vel expresse vel tacite concessa. Nam quemadmodum bona immobilia, fundi & dynastie iis datæ, ita dari quoque potuit potestas judicandi, multas dictandi, carcerem, apparitoresque & alios of-

x) Posito quod hoc tempore ex consensu ecclesie hæc potestate gavisi fuerint episcopi, inde tamen minime sequitur, ut eadem, pace ecclesiis restituta, frui debuerint, quia quæ pro necessitate temporum sunt instituta, ea cessante, quoque mutanda fuere. Ait GREGORIUS in c. 2. D. 29. *Regula sanctorum patrum pro tempore, loco, & persona & negotio, instante necessitate, traditæ sunt.*

ficiales habendi, & corporis afflictiones magis per modum *castigationis*^y, quam *supplicii*, imperandi. Nec minores causas hæc jura conservandi habet Ecclesia, quam cetera bona sua.

C A P. II.
D E C O N C I L I I S.

I.

UT distinctius cognoscatur *jurisdictio ecclesiastica*, videbimus primum, a quo illa exerceatur; deinde, ad quas causas extendatur; tum, quæ sit forma judiciorum; denique, quæ sint poenæ canonicæ.

Judex ecclesiasticus ordinarius est episcopus;

episcoporum papa.

II. OMNIS *jurisdictio ecclesiastica* proprie est penes *Episcopos*^x. Christus eam apostolis, apostoli suis discipulis per manuum impositionem; hi rursus aliis continua serie usque ad nos tradiderunt, tradentque ad finem sæculi, quum Christus promiserit, se semper futurum cum discipulis suis docentibus & baptizantibus. Et quia Petrum in primis gregis sui ducem constituit, voluitque, ut is fratres confirmaret; pie credimus, papæ jure divino^z competere jurisdi-

y) Hoc modo palliantur poenæ ecclesiasticæ, ne videantur *criminali more* agere, quod tamen revera fit.

z) Sed non omnes Gallos hoc pie credere, supra observavi ex traditis Autoris *de la primauté du pape*. Deinde admodum limitant & circumscribunt hanc *jurisdictionem papalem* supremam, quod docent *quatuor propositiones*, quas ecclesiæ Gallicanæ deputati in

tionem in omnes Episcopos, & per omnem Ecclesiam, ne qua fidei depravatio gliscat, neque canones vilipendantur.

1) *Constiz. Apost. l. 2. c. 36.*

conventu Parisiensi anno 1682. ediderunt, & quæ a rege Ludovico XIV, ut publicæ doctrinæ vigorem haberent, corroboratæ sunt. Sunt autem hujus tenoris: I. Pontifici rerum spiritualium & ad æternam salutem pertinentium, non autem civilium ac temporalium, a Deo creditam potestatem. Regentes ergo & principes nulli ecclesiæ potestati Dei ordinatione subjici, neque auctoritate clavium ecclesiæ directæ vel indirectæ deponi aut illorum subditos eximi a fide atque obedientia ac præstito fidelitatis sacramento solvi posse. II. Sic autem inesse Apostolicæ sedi ac Petri successoribus rerum spiritualium plenam potestatem, ut simul valeant atque immota consistent S. æcumenicæ synodi Constantiensis a sede apostolica comprobata ipsoque Romanorum pontificum ac totius ecclesiæ usu confirmata, atque ab ecclesiâ Gallicana perpetuo religione decreta de auctoritate conciliorum generalium, quæ sess. 4. & 5. continentur, nec probari, qui eorum decretorum, quasi dubiæ sint auctoritatis ac minus approbata, robur infringant, aut ad solum schismatis tempus concilii dicta detorquent: III. Apostolicæ potestatis usum moderandum per canones spiritui Dei conditos, & totius mundi reverentia consecratos. Valere etiam regulas, mores & instituta a regno & ecclesiâ Gallicana recepta, patrumque terminos manere inconcussos: IV. In fidei quoque questionibus præcipuas esse summi pontificis partes ejusque decreta ad omnes & singulas ecclesias pertinere, nec tamen irreformabile esse judicium, nisi ecclesiæ consensus accesserit. Sedi Romanæ ejusque adflectis admodum inimicas atque invisas has propositiones fuisse, nemo in dubium vocabit. Acriter imprimis eas oppugnavit EUGENIUS LOMBARDUS in tract. cui titulus: regale sacerdotium Romano pontifici assertum an. 1684. edit. quo imprimis id agit, ut auctoritatem Regum sacram collectione testimoniorum multorum

regimen
est restri-
ctum

III. REGIMEN ecclesiasticum non est *dominatus* ^a, ut principum sæcularium ¹; sed caritati inædificatum & humilitate temperatum ². Hinc primis temporibus Episcopi nihil non de consilio presbyterorum, qui erant instar senatus Ecclesiæ ³; & cum præscitu diaconorum & clericorum egere. Res majores etiam ad populum retulere ⁶, præ se ferentes auctoritatem suadendi magis, quam jubendi potestatem. Sed quo minus sibi arrogarunt, eo plus auctoritatis sibi compararunt.

1) *Luc. XII. 25.* 2) *1. Pet. V. 2.* 3) *Vid. Part. II. c. 15.*

ad con-
cessum
cleri

IV. HIC igitur veterum judiciorum ecclesiasticorum ordo, hic modus fuit. Episcopus medius inter presbyteros confedit, veluti magistratus inter assessores. Diaconi instar apparitorum vel ministrorum justitiæ circum-

infringat, potestatem papæ in infinitum extollat, & facile prodat, cui sectæ addictus fuerit. Defensionem harum propositionum in compendio refert DUPIN dans la nouvelle biblioth. des aut. ecclesiast. tom. XIX. p. 404. seqq.

a) Ita verba Christi interpretari vel potius invertere solent, quibus omne imperium Apostolis abjudicavit. Ait: *reges mundi dominantur; vos autem non sic. Dominatum* his verbis tantum Apostolis prohiberi asserunt, qui eo tempore orbem occupaverat, non *legitimum imperium*. Enimvero tam alienus Salvator ab omni imperio fuit, ut *ministres* potius quam *imperantes* eosdem constitutos asseruerit, & exemplo suo Apostolis in hoc præiverit.

b) Satis prudenter, quia potestatem judicandi, quam pro *necessitate temporum* exercebant, ex consensu populi Christiani exercebant, ut *ecclesiæ ministri*, non *proprio jure*.

stabant. Partes litigantes, vel si qui accusati essent, coram causās suas egerunt. Judicium fuit summarium, ab ambagibus solemnum remotum. Judex, in ipsam rei arcem intentus, non solum, quod justum, judicare, sed & partibus persuadere, rancorem & iram abstergere, avaritiamque & nimiam ad terrena bona propensionem corrigere¹. Talem se *arbitrum* semper exhibuisse legimus AUGUSTINUM².

1) *Constit. Apostol. l. 2. c. 47.*

2) *Vid. POSSID. in vit. c. 19.*

V. ISTA consuetudo judicandi in cœtu clericorum perduravit ad sæculum XII. quod ex decreto Gratiani manifestum¹. In rebus arduis Episcopus præter suæ civitatis clericos convocavit cunctos per diœcesin sparsos & titulis ruri affixos; quas convocationes hodie appellamus *synodos diœcesanas*. Sic & Episcopi nonnumquam a Metropolitano convocati formarunt concilia seu *synodos provinciales*, quibus ipsæ Episcoporum lites & majores Ecclesiæ causæ disceptabantur. Hæc igitur duo sunt ordinaria *tribunalia*^c; alterum Episcopi in consensu cleri sui; alterum concilium provinciale. In illo solus Episcopus; in hoc omnes Episcopi, præside metropolitano, judicabant.

vel diœcesani.

1) *C. 15. q. 7.*

c) Ex conceptu *regni ecclesiastici* loquitur Autor. Hoc posito, concilia nihil aliud esse possunt, quam *comitia & tribunalia ecclesiastica*, collecta ex statibus *bujus regni*, in quibus tum de gravioribus causis litigiosis contenditur, tum quæ ad salutem *bujus regni* pertinere

Concilia
provin-
cialia quo
ordine ac
ritu ha-
bita ?

VI. CONCILIA *provincialia* leguntur jam sæculo II. unde inferre licet, ea semper in usu fuisse, quoad per persecutiones cogi poterant. Concilium Nicænum c. 5 statuit, ut quotannis bis haberentur, vernali & autumnali tempore. Illud ante quadragesimale jejunium, ut, omni rancore seposito, purum Deo redderetur sacrificium. Ex eadem ratione Episcopi jubentur *audientiam* habere diebus lunæ, ut partes haberent totam hebdomadem, qua conciliarentur, dieque dominica elevare possent, ex præscripto apostoli, manus puras sine ira & contentione¹. Formulæ synodorum & conciliorum, quæ supersunt, satis innuunt, fuisse ea tribunalia, quibus lites composita, vitiaque correctæ, sed duce caritate & indulgentia. Hunc autem ordinem concilii celebrandi præscriptum legimus concilio Toletano IV. an. 633.² Primo mane, omni plebe ex ecclesia ejecta, omnes portæ claudebantur præter unam, quam ostiarii custodierunt. Per hanc intrarunt Episcopi; deinde presbyteri & diaconi, concilio interfuturi, qui erant plerumque ejus ecclesiæ, in qua conventus celebrabatur; porro notarii, h. e. clerici, notarum scribendarum periti, qui instrumenta prælegerent & acta consignarent. Episcopi in circulo, & post eos presbyteri confederunt,

videntur, constituuntur. Inde vero simul manifestum est, concilia tantum iis propria esse debere, qui ecclesiam in formam *reipublicæ* conjiciunt, eique peculiare magistratus & regentes attribuunt. Non nego, sub persecutionibus *concilia provincialia* in usu fuisse; sed hæc necessitas ejus temporis extorsit, quod abs-

adstantibus diaconis. Post longum silentium, quum archidiaconi voce ad orandum invitarentur, cunctis prostratis, Episcoporum natus maximus preces fundere cœpit, invocando spiritum sanctum ad remissionem peccatorum, & ad justum judicium reddendum, procul odio & favore. Post e diaconis quidam prælegit evangelium vel canones, vel alium librum institutioni propositum. Tum metropolitanus fratres suos allocutus monuit, ut quisque, quæ de singulorum officio dicerentur, æquis auribus acciperet, & vicissim, quæ sibi viderentur, libere, sed placide diceret. His precibus, lectionibus & exhortationibus, quibus nonnumquam laici intererant, ut inde proficerent, triduum fere dabatur. Sed quum ad rem veniendum esset, laicis excedere jussis, archidiaconus ad portam adstitit, ut, si quis presbyterorum, monachorum aut laicorum quem convenire, aut concilio quidquam proponere vellet, esset, quem ejus rei causa alloquerentur. Cunctis peractis, antequam patres discederent, subscribere decretis, sive ad privatorum causas, sive ad disciplinam pertinentibus, audiveruntque diem Paschæ & proximi concilii indicatum. Post preces, quibus remissio culparum, si quæ admixtæ, & conservatio unionis flagitabatur, osculo pacis mutuo sibi valedixerunt Episcopi, quibus Metropolitanus impertivit benedictionem solemnem³.

1) *Const. apostol. l. 1. c. 47. 1. Tim. II. 8.*

que his tranquillitas & unio ecclesiarum per illa tempora conservari non posset, cum omni reipublicæ præsidio essent destitutæ.

2) *rom. 5. Concil. p. 1704.* 2) *Pomif. Rom. p. 595. sq.*

Concilia
œcume-
nica,

nationa-
lia;

VII. URGENTE magno malo, veluti exorto inter Episcopos præsertim majorum cathedralium magno dissidio, extra ordinem celebrata fuere *concilia œcumenica*, h. e. ex omni orbe Christiano convocata^d, qualia sunt Nicænum, Ephesinum, & reliqua usque ad Tridentinum, quod eorum est ultimum. Non quod revera omnes ex omni orbe, sed quod ii præsertim Episcopi, qui dissidebant, comparuere, ceterique omnes comparere poterant. Labente imperio, diversisque in Europa regnis natis, celebrata sunt *concilia nationalia*^e, ad quæ singuli ejusdem regis subiecti Episcopi vocantur. Talia sunt Toletana sub Gothorum regibus in Hispania; talia Francica complura. Sed ordinarium tribunal semper cujusque provinciæ ecclesiasticæ concilium fuit.

provin-
cialia ne-
glecta,

VIII. HORUM ex præscripto conciliis

^d) Ab imperatoribus, ut acta quatuor primorum conciliorum docent, quibus etiam præfuerunt, & decisa auctoritate sua roborarunt. Ipsam causarum decisionem episcopis reservabant, persuasione decepti, eos esse legitimos in hac causa judices, ut observavi in observ. ad PETR. de MARCA de C. S. & I. lib. IV. c. 3. obs. 5.

^e) Itidem auctoritate regum coacta, ad quæ protestantes in Germania provocarunt, atque imperatorem inducere voluerunt, ut more veterum regum Francorum & imperatorum ageret, & hoc modo dissidia componere studeret. Verum curiæ Romanæ artibus hæc dudum evanuerant, postquam ex quiescentibus Isidori communis invaluerat opinio, sine consensu pontificis talia concilia cogi non posse.

Nicæni diu quotannisduo fuere habita. Quod facile fieri potuit in tanto Episcoporum numero, qui alternatim confluere poterant ad Metropolin, domi manentibus absentium interea procurantibus Ecclesias *f.* Post remissus actum, quum Episcopi a primo zelo recedentes, laborem itineris sumtusque impendendos prætexerunt culpæ. Unde sæculo VII. annui conventus commendati concilio in Trullo ² septimoque & octavo œcumenico. In occidente & sub regibus nostris Merovingicis rariora fuere concilia *provincialia* ob comitia regni bis singulis annis habita, quibus interfuere omnes Episcopi, & quæ instar habuere *conciliorum nationalium* *g.* Majus impedimentum Caroli Calvi tempore a bellis civilibus, ab incursione Normannorum & dissidia perpetua Regulorum. Unde sæculo X. XI. XII. vix concilium nisi papæ auctoritate convocatum, qui vel ipse vel legato missio præsidebat *h.*

1) c. 8. an. 692.

f) Nec episcopus Romanus exemptus erat, sed itidem bis in anno, h. e. tempore *quadragesimalis jejunii* & in mense *novembris* concilium provinciale coegbat, nec sine eo quicquam decernebat.

g) Etenim non tantum quæ ad negotia *publica* & *civilia* pertinent, in his sunt decisa, sed etiam præterea sollicitè determinata, quæ disciplinam ecclesiasticam tangunt. Atque in hoc imprimis auctoritas regia in his causis apparuit, a regibus Francorum conservata, & contra ejus hostes propugnata. Plena sunt *capitularia* scitorum ecclesiasticorum, quæ ea de causa *collectionibus conciliorum* quoad maximam partem inserta.

h) Id vero disciplinæ ecclesiasticæ antiquæ, per septem sæcula conservatæ, repugnasse, evincunt ge-

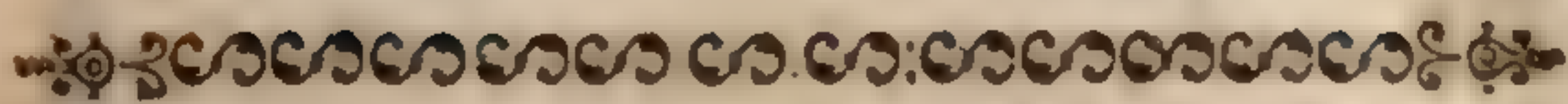
instaurantur.

IX. INTERIM INNOCENTIUS III. concilio Lateranensi 1216. regulam de conciliis provincialibus quotannis habendis renovavit¹. Quod quum negligeretur, concilium Valentiaë in Hispania an. 1322. habitum voluit, ut singulis bienniis celebrarentur; denique concilium Basileense² ea reduxit ad singula triennia: quod concilium Tridentinum³ ratum habuit, voluitque, ut ubique terrarum instaurarentur, monitis Metropolitanis, ut talia cogerent, & Episcopis, ut ea frequentare non recusarent, ita quidem, ut Episcopi *ingenui*, qui nullius archiepiscopi essent suffraganei, eligerent, cujus conciliis interesse malent: pœna adjecta canonica. In Francia idem sancitum edictis *Melodunensi art. 1.* alio an. 1610. alio 1646. Neque tamen inde a concilio Burdigalensi an. 1626. aliud vidimus⁴.

1) C. 25. X. de accusat. 2) sess. 15. 3) sess. 24. Ref. c. 2.

nuina antiquitatum documenta, ut etiam AUTOR *tom. XVI. de hist. eccl. in disc. præl. §. 2.* observat. Praxin hanc novam ecclesiis, ut modo observavi, obtrudit pseudo-Isidorus, impostor nefandus, fingendo sub personis episcoporum Romanorum primitivæ ecclesiæ, nullum concilium sine consensu pontificis celebrari posse. Hæc nova doctrina decepit quoscunque, qui nefas esse duxere, a praxi imaginaria primitivæ ecclesiæ recedere.

i) Quia impedimenta haud sunt sublata, quæ illis hucusque obstiterunt, ut fateatur PETRUS de MARCA *de C. S. & I. lib. VI. c. 15. in f.* Hæc sunt: 1. quod nuncii sedis Romanæ iis nomine papæ interesse cupiant: 2. quod gravati faciles esse soleant, ab horum conciliorum decretis appellare, *tanquam ab abusu*, id quod episcopis non potest non molestum esse eorumque auctoritatem lædere.

C A P. I I I.

DE JUDICE ORDINARIO ET
DELEGATO.

I.

EPISCOPI majorum præsertim cathedra-
rum, multis negotiis obruti, judicium
nonnullarum caussarum in quemdam presby-
terum, vel in archidiaconum devolverunt.
Quod frequentius factum, ex quo episcopi ju-
risdictionem in plerisque etiam civilibus caussis
sibi arrogarunt. Archidiaconi juri dicundo ita
assueverunt, ut *jurisdictionem propriam* affecta-
rent; & in pluribus diœcesibus præscripserunt
primam instantiam^k. Unde Episcopi maluerunt
delegare presbyteros, quorum mandata pro-
lubitu revocari possent. Hos vocarunt *vicarios*
vel *officiales*, quo sensu *officialis* vocabulum
usurpatur a Petro Blesensi^l circa an. 1179.

Vicarii &
officiales
episcopo-
rum,

^k) Inde 1. ita *ordinariam* dicuntur habere ju-
risdictionem, ut ea his adimi, nec 2. forum eorum
tolli aut mutari queat; recursus tamen 3. ab eis patet
ad episcopalia judicia superiora, quæ magis ab epi-
scoporum nutu, præscripto; & determinatione de-
pendent. Denique 4. tandem inde factum, ut ar-
chidiaconi, episcoporum more, *officiales*, a se unico
dependentes, judiciis suis præficerent.

^l) Sarcastice eosdem perstringit PETRUS BLE-
SENSIS, & *credo*, ait, *hujusmodi officiales non ab*
officio, nomine, sed ab officio, verbo, mutasse voca-
bulum, quod magis officiant, quam profint. Neque
enim de simplici & plano decidere lites, sed tricis fo-
rensibus imbuti & assueti lites ex litibus movere stu-
duerunt. Pergit enim; *officium officialium hodie est,*

& sæculo sequenti tribus conciliis Turonensibus an. 1231. 1236. & 1239. ² officium eorum confirmatur: ubi simul apparet, archidiaconos tum habuisse suos officiales. Sed postea officiales & vicarii distincti fuere, & *officiales* appellati, quibus *contentiosa*; vicarii autem *generales* seu *vicarii majores*, quibus *voluntaria* fuit ab Episcopo mandata jurisdictio. Officiales autem immensum multiplicati sunt, quum & capitula tales habere vellent, & Episcopi plures notinumquam in eadem diœcesi obtentu multitudinis negotiorum instituerent; reclamantibus iudicibus sæcularibus, qui perhibebant, quod sæpe verum est, officialium multitudine lites multiplicari.

1) ep. 25. 2) Tom. 2. concil. p. 441. c. 12. p. 504. c. 4. 6. p. 567. c. 8.

ut metropolitano-
rum mul-
tiplicati,

II. HABUERE etiam Metropolitanî officiales suos, qui non solum in diœcesi jus dicerent; sed etiam de *appellationibus*, e suffraganeorum diœcesibus ad Metropolitanum delatis, cognoscerent. Nam querelæ illæ, quæ olim raro ab Episcopis sententia ad concilium

jura confundere, suscitare lites, transactiones rescindere, innectere dilationes, suppressere veritatem, fovere mendacium, quæstum sequi, æquitatem vendere, inbiare exactionibus, versutias concinnare. Hi ipsi potissimum fuere, qui usum juris Romani in fora ecclesiastica traherant, absque quo *decretalium* praxis nulla erat. Ex glossis, ex interpretibus utriusque juris, deserto jure patrio, decisiones hauriebant, & quid justum esset, desumebant, inde illæ turbæ, iniquitatum segetes, aliasque mala provenire, a PETRO BLESENSI adducta.

provinciale deferrebantur, jam tum conversæ erant in *appellationes ordinarias*. Et quum concilia rarius celebrarentur, Archiepiscopus seu potius archiepiscopi officialis appellationum prope unus iudex fieri cœpit. Hæc iudicis mutatio potissimum in causa fuit, quod omnis jurisdictio ecclesiastica caderet. Vix enim hominum proborum & rerum intelligentium tanta copia erat, quæ ad officialium munus obeundum requirebatur. Deinde si vel maxime omnibus numeris absoluti eligerentur officiales, facilius tamen falli poterant & minori auctoritate erant, quam Episcopus in presbyterorum consessu præcipuis clericorum stipatus. Ne quid dicam, quam parvi momenti auctoritas sit presbyteri *officialis* cujusdam Metropolitani comparatione totius *concilii officialis*.

III. NON igitur mirandum, reverentiam iudiciorum ecclesiasticorum exolevisse, quam censurarum plaustis recuperatum ibant. Nam in his tribunalibus, prout *solemnia formularum*^m invalescunt, *bona fides* vacillat. Iudicia illa olim amica, quibus, duce caritate, verum justumque exigebatur, concordiaque partium, præcis omnibus dissidiorum radicibus, quærebat, degeneraverant in tribu-

corrupe-
runt ve-
teris ju-
risdictio-
nis natu-
ram.

^m) Hæc imprimis stylo curiæ Romanæ accepto ferenda, & ex scholis Italiæ facile ad omnia iudicia ecclesiastica devoluta, præsertim cum *jus canonicum* & *Romanum* ubique regnare inciperet, unde tanquam ex equo Trojano omnes subtilitates, olim incognitæ, in hæc fora transierunt, postquam omnia forensi modo peracta fuere.

malia, in quibus *strictum jus* regnabat, omnesque subtilioris juris apices captabantur, nemine quidquam de jure suo remittente: quo litigantium animi pascebantur magis, quam sedabantur. Presbyteri & clerici, qui ad causas vel orandas vel judicandas provolabant, caritatem ac sanctimoniam procul habuere. Hinc principes magnam partem potestatis, quam Ecclesiae concesserant, revocarunt, & privati homines, quia nunc necessario litigandum erat, judicem laicum æque lubentes adire voluerunt. Id mali inde redundavit in Ecclesiam, ut dum nimium adpeteret, jurium etiam competentium partem amitteret:

Qui sint
judices
ordinarii?

IV. UT igitur adpareat, quæ hodie jurisdictionis Ecclesiasticæ facies sit, animadvertendum est, duplicis generis esse judices, *ordinarios & delegatos*. Ordinarii sunt, qui jurisdictionem per se vel propriam habent, veluti Episcopi, eorumque officiales, vicarii,

n) *Per se ac propriam habere jurisdictionem* idem est ac Ordinario jure vi officii eam exercere in subiectos, *lege vel consuetudine aut privilegio*, tributam. Episcopus dicitur primario *ordinarius*, quod ex *jure divino* eam credatur exercere: papa vero *ordinarius ordinariorum*, quod supremam in Episcopos potestatem gerat. Inde *jus ordinariatus* nihil aliud est, quam *jurisdictio Episcopalis*. Officiales itidem dicuntur *ordinariam exercere jurisdictionem*, quod *ordinarie & per modum regulæ* de causis quibuscunque in genere cognoscant, in oppositione ad *delegatos*, qui per modum *exceptionis & sic extra ordinem* ad certam causam dantur. Interim *officiales* adhuc dependent ab Episcopo, & sic *jus advocandi causas* ipsi non ademptum.

Metro-

Metropolitani, primates, papa: præterea capitula exempta intuitu totius corporis & certæ partis diœceseos, in locis, ubi sunt in possessione; item abbates monasteriorum, quæ præter exemptionem territorium habent & jurisdictionem, licet paucissimorum privilegia sustinere possint examen rigorosum. Eodem referri possunt abbates regulares, priores claustrales, cunctique monasteriorum vel aliarum communitatum religiosarum superiores. Nam interior harum congregationum disciplina petentim in *jurisdictionem** conversa est, quæ scriptis ceterisque solemnibus exercetur. Exemptiones eas liberant a jurisdictione Episcopi, habent tamen plures querelarum gradus seu instantias, appellantque a superiore particulari ad *Provincialem*, a provinciali ad *Generalem* vel ad papam: nonnumquam & aliorum, specie adpellationis tamquam ab abusu, vel per modum querelæ ad sanctius regis consilium.

V. DELEGATI sunt qui habent jurisdictionem alienam, & delegantur ad certam causam *p*, qua decisa mandatum expirat.

qui delegati?

o) Postquam peculiaris quædam *respublica monastica*, introductis capitulis, est constituta sub *generalibus* & *provincialibus*, qui magis magisque potestatem suam auxerunt, maxime in illis ordinibus, qui ab Episcoporum potestate exempti sunt. Inde tandem eorum *inspectio* in *jurisdictionem* est conversa, ut *AUTOR* observat. De *jurisdictione* harum congregationum prolixius agit *HERICURTIUS* dans les *loix Eccles. de France* P. I. c. 10. p. 71. seqq.

p) Hi proprie *delegati* sunt, quod *extra ordinem*

Horum referendi sunt *conservatores apostolici*, v. gr. privilegiorum academicorum, qui sunt instar *delegatorum generalium* & perpetuorum; item legati pontificis, qui, quoad durat legatio, omnia faciunt, quæ papa in locis, ubi degunt, facere posset: quamquam alii eos habeant loco *judicum ordinariorum* ⁹. Nuntii in Hispania & in pluribus aliis provinciis jurisdictionem habent; in Francia non item. Delegati papæ perpetui censi quoque possunt *quasitores fidei* in terris, ubi eorum jurisdictione admittitur: itemque in suo genere monasteriorum *visitatores* delegati sunt iudices.

horum
potestas.

VI. DELEGATORUM potestas limitata est terminis mandati, quos migrare nequeunt, adeo, ut dubitatum fuerit, num exceptiones judiciales admittere debeant^r. Delegatio non solum causâ decisa, sed etiam revocatione mandati, re adhuc integra, & morte, sive ordinarii, sive delegati, finitur, quippe ad omnes mandati regulas exigenda. Pontificis delegati plura habent præcipua. Possunt

nem jus dicant, nec perpetuam habeant potestatem: *generales delegati* magis officialibus ordinariis æquiparandi, nisi quod ad certum causarum genus constituti sint. Huc etiam pertinent episcopi, qui *delegatam* potestatem gerunt in monasteria exenta, nomine pontificis immediate exercendam.

9) Eodem sensu, quo *officiales* Episcoporum dicuntur habere *ordinariam jurisdictionem*. Nam etiam sunt officiales pontificis, tribunal in provinciis sibi decretis exercent ad instar legatorum apud Romanos, denique causarum quarumcunque Ecclesiasticarum iudices ordinarii censentur.

enim, ad exemplum delegatorum principis, subdelegare²: quod iudicis ordinarii delegati non possunt, quum non eorum, sed ordinarii, iurisdictio sit propria. Possunt suas ipsimet, si ordinarius tergiversetur, exsequi sententias, & censuris uti; quum delegatorum ceterorum sententias ordinarius exsequatur. De exceptionibus, quæ delegato opponuntur, iudicat *ordinarius*; quæ pontificio delegato, vel ceteri condelegati¹ iudicant, vel arbitri. Hæc singularia peperit difficultas Romam recurrenti, præsertim in Francia, ubi rex non vult, ut cives foris litigent. Nec pontifex rescripta delegatoria quibuscumque personis; sed vel ordinariis locorum, vel iis, qui in unaquaque diœcesi designati & idonei iudicati fuerint, tradere potest. Quæ vero in decretalibus³ & in

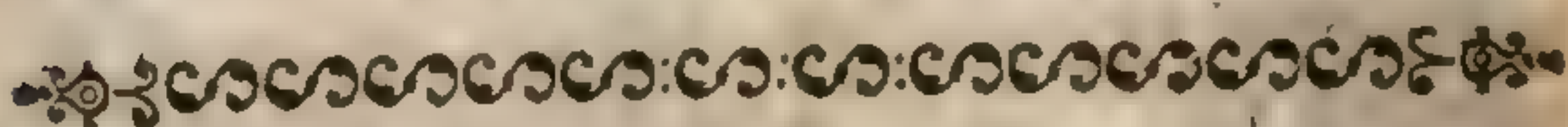
r) Facultas *subdelegandi* delegatis pontificis potissimum concessa propter *dignitatem Ecclesiasticam*, qua coruscant; neque enim alios delegat, quam in hac constitutos ex præscripto juris canonici *c. 11. d. rescript. in 6.* Non ergo hoc indistincte ad delegatos principum applicari potest, nisi æque *illustri dignitate* conspicui fuerint, utpote si imperator status imperii delegat. Videlicet *subdelegandi* potestas delegatis, quorum fides & industria est electa, regulariter non competit, nisi ex voluntate delegantis *expressa* vel *præsumpta*: hæc colligitur vel ex *dignitate* peculiari delegati, vel ex *peculiari statu*, ob quem subdelegatio necessaria est, veluti si delegatio facta in capitulum, civitatem imperii, abbatissam &c.

s) Utpote si clausula adjecta: *si non omnes*, quæ facultatem ceteris non recusatis præbet inquirendi in *recusationum causas*, cum soli procedere non possint, nisi de impedimento uni alterive objecto cognitum fuerit.

concilio Tridentino⁴ de *conditione delegatorum* traduntur, ea in Francia non attenduntur.

1) C. 13. X. de off. jud. 2) C. 28. eod.

3) C. 11. de rescript. in 6. 4) Sess. 5. c. 10.

COMP. IV.

DE JURISDICTIONIS ECCLESIASTICAE ADMINISTRIS.

Episco-
porum in
jurisdi-
ctione

NOVISSIMIS temporibus Episcopi tam raro ipsimet ad judicandum accesserunt, ut jus eorum a sæcularibus iudicibus in dubium vocaretur, quos *dynastis*, jurisdictionem subalternam habentibus, compararunt, qui per leges regni Francici hanc *per alios* exercere tenentur. In quo tamen falluntur, ut qui maxime. Dynastiæ enim, quibus *jurisdictio patrimonialis* inhæret, ab omnis generis hominibus, immo & a feminis ac infantibus possideri queunt, & plerumque possidentur a nobilibus, qui castra sequuntur, justis & æqui ignaris. E contrario Episcopus canonum gnarus & ad jus dicendum idoneus est vel esse debet: hoc enim consecrationis formula commemorat inter ejus præcipua.

admini-
stri sunt
officiales,

II. OFFICIALIS igitur tantummodo loco & vice fungitur Episcopi. Ei succenturiatur *vicarius*, quem *vicegerentem* adpellant,

1) Quique non per *electionem* iudices sunt, sed *hereditario jure*. Atque ideo etiam in Germania re-

Episcopi mandato instruendus. Ceteri ministri jurisdictionis sunt *promotor, procuratores postulantes, scribe, notarii, apparitores.*

III. PROMOTOR est instar procuratoris officii generalis, qui publico bono ac nomine interpellat postulatque, instituendus ab Episcopo, qui ei, ubi opus, adjungit vicarium. *Procuratores postulantes* hodie vix sunt, qui non aliis muneribus fungantur, eorumque vicem *obcunt* advocati seu procuratores tribunalium sæcularium seu *notarii apostolici*. Hoc nomine insigniuntur, qui *pontificis auctoritate* in provincia condunt publica instrumenta, & quidem in causis Ecclesiasticis: quales etiam habuere Episcopi. Sed utrumque genus notariorum in Francia sublatum est, creatis an. 1691. *notariis regiis apostolicis*. Scribam constituit Episcopus, & emolumenta, ex hoc munere capienda, quum in redditibus Episcopatus censeantur, plerumque locari solent.

ceptum est, ut nobiles hanc jurisdictionem aliis mandare possint. Episcopis idem concessum est propter *eminentem dignitatem*, quamvis ad hoc non teneantur, cum jure suo uti non possint.

u) A prioribus in eo differunt, quod illi *auctoritate pontificis vel Episcoporum* crearentur, quia ceteri, a potestate sæculari creati, crederentur inhabiles ad negotia ecclesiastica peragenda. Sed aliam prorsus philosophandi rationem recepit Rex Galliarum anno 1691. suæque auctoritate creavit Notarios, titulumque *regiorum & Apostolicorum* eis attribuit. Hi duplici juramento obstringuntur, tum coram *judicibus regiis*, tum etiam coram *officiali illius episcopi*, in cujus diocesi officio suo fungi debent.

libellio-
nes,

IV. IN Francia sunt præterea *libelliones* (*graphiarii*) *insinuationum Ecclesiasticarum* a rege constituti. Nam Henricus II. quum nonnulla provisionum pontificiarum vitia sustulisset, an. 1553. voluit, ut omnes provisiones, aliaque instrumenta, quibus aditus ad beneficia panditur, actis insinuarentur, ne qua fraus committi posset; *libellionum* seu *graphiariorum* nominatione Episcopis permittenda: quam tamen Henricus IV. sibi vindicavit, institutis an. 1595. novis tabellionibus, qui, ut ceteri, sæculares essent & domaniales. Clerus autem intercessit, horumque officia redimendi facultatem impetravit. Ludovicus XIII. an. 1637. constituit censores procurationum ad resignandam, aliorumque ad beneficia spectantium actorum, eodemque edicto numerum eorum, qui in curia Romana expeditionibus invigilant, definivit, ac alia in causis beneficiariis utilia præcepta dedit. Sed quum censores isti reipublicæ graves viderentur; clerus pretium iis, quod pro hoc munere erogaverant, restituit, & Ludovicus XIV. an. 1646. publico edicto eos abrogavit; cetera autem paternæ constitutionis capita confirmavit, addiditque, ut vigiles illi in curia Romana sint laici, viginti quinque annis maiores, nulli personæ Ecclesiasticæ obnoxii, cautione trium millium librarum stringendi; libelliones autem *insinuationum* itidem sint laici, a personarum ecclesiasticarum ministerio, & a cognatione procuratorum Romanorum remoti, ne qua sit metuenda collusio. Hi libelliones postea suppressi, sed an. 1691. restituti sunt, novæ con-

stitutione de pluribus huc pertinentibus rebus prodita.

V. INTERIM in hoc foro tam pauca ^{apparito-}
versantur litigia, ut plerique ministrorum plu-^{res.}
ribus fungantur officiis, ut iidem sint notarii
apostolici & procuratores postulantes, immo
interdum etiam procuratores in curia Roma-
na, aut libelliones insinuationum, aut advoca-
ti summorum tribunalium. Apparitores etiam
sunt laici, qui citationes innuant, aliaque
munia obeunt, quæ tamen etiam per appari-
tores judicum sæcularium obiri possunt. Ex
omnibus igitur hujus tribunalis membris so-
lus officialis, vicegerens & promotor clerici
sunt. Officiale autem oportet esse presby-
terum, & theologiæ vel juris doctorem aut sal-
tem licentiatum¹.

1) Stat. Bles. art. 45. declar. 1680.

C A P. V.

DE COMPETENTIA JUDICIS
ECCLESIASTICI.

L I B. I.

JURISDICTIONI ecclesiasticæ, ut ceteris, <sup>Judicis
ecclesia-
stici sunt
causæ
spiritua-
les,</sup>
lites definiendæ & crimina vindicanda pro-
ponuntur. Prius genus rerum vocantur *causæ*
civiles. Moribus Franciæ hodiernis eccle-
sia solum de causis *mere spiritualibus*, nullo ha-
bito personarum respectu, & de causis *perso-*
nalibus eorum, qui in sacris sunt, cognoscit.

Mere spirituales^v causæ sunt sacramentorum & cultus publici.

præfer-
tium ma-
trimonia-
les.

II. INTER sacramenta solum *matrimonium* conventionibus patet, quæ tamen pleræque per adpellationes *tamquam ab abusu* in forum sæculare deducuntur. Nam qui matrimonium *nullum* declarari desiderant, quod vel a minoribus, vel sine trina proclamatione, sine consensu parentum, sine testibus, absente pastore, &c. initum sit, ii a matrimonii celebratione *tamquam ab abusu* adpellant^x, postulantque, ut matrimonium *male, nulliter & abusive* contractum declaretur; quod facilius a iudice laico, quam ab ecclesiastico impetrari norunt. Sponsalia tamen plerumque ad iudicem ecclesiasticum perferuntur, si vel *consummanda* sunt, vel *resolvenda*. Prius præcipitur, si accessit concubitus; &, si pars refractaria est, vel dolo fecit, quo minus connubium perfici possit, pœna canonica ac eleemosyna iungitur, partibusque commendatur, ut de damno ac de eo, quod interest, laicum judi-

v) Jus canonicum in his non acquievit, sed omnia negotia & res, quæ etiam *per indirectum* ecclesiam tangere videntur, *spiritualia* per abusum dixit, ut sæpissime observavi. Inde in infinitum *causas fori ecclesiastici* extendit, sæculariamque potestatem diminuit. Plenius eas secundum juris canonici principia recenset D. SCHRADER *de causis fori ecclesiastici*.

x) Jus canonicum hanc praxin eo ipso promovit, quod *appellationes extrajudiciales* admiserit, quibus non admissis, appellatio talis locum habere non posset. Ceterum liquet ex traditis Autoris, quo præ-

cem adeant^r. Nam si ecclesiasticus de eo cognosceret, *abusus* foret.

III. Si matrimonium consummatum ^{qua ratione} impugnatur, quod vel prior conjux superstes, vel votum emissum, vel gradus prohibitus, vel aliud impedimentum *dirimens* subsit, veluti impotentia; judici ecclesiastico competit cognitio. Si nullum declarat matrimonium ob vinculum præcedens, vel ob cognationem; partibus injungitur, ut mutuum congressum vitent: si ob impotentiam, impotenti interdicat, potenti permittit matrimonium. Olim probandæ impotentia *congressus*² injuncti; sed talia judicia, a temporum nostrorum pudore abhorrentia, proscripta sunt senatus consulto Parisiensi d. 18. Febr. 1677. Quoties matrimonium nullum declaratur, partibus, nisi in bona fide fuerint, pœna canonica, quippe in canones peccantibus, est infligenda. Matrimo-

textu *cause matrimoniales* ad fora ecclesiastica fuerint tractæ, videlicet quod *sacramenti* rationem habeant, de quo judices ecclesiastici tantum judicant.

y) Secundum principia *juris canonici* etiam judex ecclesiasticus de eo *incidenter* cognoscit, sicuti in causa divortii etiam *incidenter* de privatione lucrorum dotalium jus dicit, c. 3. X. de donat. int. vir. & uxor. Sed *libertas Gallicana* non admisit hæc *juris canonici* placita, quæ, quod mirandum, admiserunt fora ecclesiastica protestantium.

z) De hac methodo *indecora* & *parum honesta* in utramque partem, multo cum eruditionis apparatu, edidit ANNAEUS ROBERTUS lib. IV. rer. judicat. c. 10. Occasionem, qua tandem hæc turpissima probandi impotentiam ratio sublata fuerit, enarrat HERTIUS de inspect. oculari §. 11.

nio subsistente, si conjux conjugii consuescere nolit, vel a toro separari velit; iudicis ecclesiastici deberet esse cognitio, quia *debitum conjugale* est juris divini^a, & conjuges corporum suorum non sunt compotes¹. In praxi tamen distinguitur. Nam si agitur ad consummandum, h. e. si pars partem in iudicio prosequitur, ut recipiatur, quam *instantiam adhesionis* adpellamus, & si actor vincit; ecclesiasticus iudex reum vel ream de officio admonet. Sin agitur *ad separationem*, laicus cognoscit, quia *separatio corporum comitem habet separationem bonorum*.

1) 1 Cor. VII. 4.

& quæ ad
cultum
publicum
pertinent

IV. CULTUS publicus litibus ansam præbere potest, si vel *sacra turbantur*, vel fundationes, seu legata pia non persolvuntur, vel cantores stipendio defraudantur, vel statuta diœceseos ratione horarum non observantur. De quibus omnibus iudex judicat ecclesiasticus.

item be-
neficiariæ

V. IDEM cognoscit de *caussis beneficiariis*, quum ecclesiæ maxime inter sit, qui ministri eligantur, quomodo redditus administrentur. Quod utut nemo eat inficias; invaluit tamen abhinc annis CCC. distinctio inter *possessorium & petitorium*; hac occasione. Iis

a) Sed non omne quicquid est *juris divini*, ad forum ecclesiasticum pertinet, alioquin enim etiam paternum in liberos imperium, debitum subditorum obsequiale, & plura alia ad hoc forum essent trahenda, si de iis contenderetur. Proinde Autoris ratio parum stringit, nec prudenter praxin Galliae redarguit.

temporibus, quibus reges minus, & dynastæ plus auctoritatis habuere, sæpe contigit, ut qui jus ad beneficia venditarent, vi ea occuparent vel possidentem vi ejicerent. Duo rivalet nobiles, de episcopatu contendentes, suis quisque amicis & agnatis stipati, speciem belli excitarunt in provincia; ad quod sopiendum regii judices accurrentes pronuntiarunt, uter interea, dum de jure coram Metropolitano aut papa lis definiretur, possidere deberet. Quod improbari non poterat, quoad intra *summarium* se continebant, simplicemque possessionem facti ei, cujus jus maxime apparebat, præstabant, ac alteri vim interdicebant, seposita jurium cognitione & discussione. Sed non intra hos terminos subistere, perhibentes, in causis beneficiariis nullam possessionem justam esse sine *titulo*^b, quia bona ecclesiastica non

b) Alias hoc *possessorium* appellari solet *mixtum*, in quo præter *possessionem* etiam demonstrandus est *titulus*, quod vel præsumtio sit contra possessorem, veluti regaliū, vel quod possessio sola eum relevare nequeat, ut in beneficiis, quamvis POSTIUS *de manut. obs.* 42. n. 24. vel solam possessionem sufficere crediderit. Videlicet communi persuasione incanatum est sententiam, beneficia ecclesiastica, qualiacunque sint, cum aliis juribus haud conferenda esse: possessionem solam facile operari posse, ut fures & prædones officia sacra occuparent: intrusos non esse in republica ecclesiastica tolerandos &c. v. STRYK. *de necessitat. edendi titulum possess.* c. V. quod *de titulo edendo in beneficiis eccles.* agit. Et tamen possessio beneficiorum magis redditus, commoda, & emolumenta concernit, quæ æque possessori cuicunque interim permitti possent, ac quidem inutili clerico, *titularo* licet. Ceterum extra Galliam interpretes juris canonici

sint instar bonorum sæcularium, quæ a proprietario derelinqui & primi occupantis fieri possent. Unde ante de *titulo* & de *habilitate*, quam de possessione, judicandum esse inferebant. *Titulos* autem adpellant acta, quæ dant jus ad beneficium, ut sunt literæ provisionum, provisionum laudatio, instrumentum de possessione impetrata. *Habilitatem* vocant acta, quæ probant personæ habilitatem, veluti testimonium e libro baptismali, de tonsura, de ordine, de laurea academia impetrata. Quod quum sæpe in longiorem discussionem exeat, ac interim necessarium sit, ut partibus sua assignentur nomina, quo constet, uter actor, uter reus sit; duplicis generis possessoria constituenda fuere, alterum summariissimum, quod durante hac discussione obtineret; alterum ordinarium, quod plenam & definitivam possessionem ac *manutentionem* daret. Quo facto iudex laicus ex præscripto statuti de an. 1539.^r partes ad iudicem ecclesiasticum *petitorii causæ* ablegare deberet; sed hoc negligitur, quia,

ci in alia omnia eant, quod cognitio de *titulo*, nec in totum nec in tantum, iudici sæculari permitta sit. FELICIANUS de OLIVA de *for. eccl.* P. 1. q. 8. n. 58. *sqq.* Verum non immerito hanc clericalem philosophiam reliquit Gallia, quæ unice in opprobrium potestatis civilis excogitata est.

c) Neque enim *petitorium* per *possessorium mixtum* absorbetur, in quo titulus tantum *demonstratur*, h. e. præsumptive & probabiliter editur; minime vero *plene* de eo disputatur, quod *petitorio* reservatur, reiectis ad illud exceptionibus altiore indagine habentibus. Ceterum quod in Francia *petitorium*, absoluto *possessorio*, ut plurimum negligatur, advoca-

quum obtentu possessorii caussa accurate cognita, & sæpe in secunda ac tertia instantia ventilata est, inutile ac onerosum partibus videtur, de eadem re novam litem auspicari. Quidquid hujus est, hodie partes in *petitorio* de beneficiis judicem ecclesiasticum adire non possunt; qui si in hujusmodi causis sententiam quamcumque ferret, regii procuratores ab eodem, *tamquam ab abusu*, appellare non dubitarent: idque auctoritate senatus consulti d. 15. Jun. 1626. publicati². Sic ecclesia in Francia penitus privata est cognitione in *caussis beneficiariis*. Sententia provisionalis in possessorio, quam *recredentia*^d vocamus, executioni

torum imperitiæ adscribendum, qui exceptionibus oppositis respondent, easdemque contra genium hujus remediï resolvunt.

d) *Vindicias*, ait GUILIELMUS BUDÆUS in annot. ad Pand. ad tit. de orig. jur. hodie *recredentiam* vocamus, quod ex verbis Asconii Pediani in *Verrinas* Ciceronis intelligere possumus. *Lis vindiciarum* est, inquit, cum litigatur de ea re apud Prætores, cujus incertum est, quis debeat esse possessor, & ideo qui eam tenet, satisfacit pro præde litis vindiciarum adversario suo, quo illi satisfaciat is, nihil se deterius in possessione facturum, de qua jurgium esset: rursus sponcione ipse provocatus ab adversario certæ pecuniæ aut æstimationis, quam amittat, ni sua sit hereditas, de qua contendit. Post pauca pergit: Hujusmodi possessio non justa & absoluta est possessio, sed fiduciaria & velut depositoria, ut hæc nostra *recredentia* rationibus reddendis de fructibus est obnoxia. Fiduciariam autem appello, quam sub manu regia possidere vocant, quasi fide data accepta. Ita revera *recredentia* est summarium possessorium, in quo provisionaliter, quis interim donec causa possessionis decisa fuerit, possidere debeat, decernitur, atque ita præcavetur, ne partes ad arma

datur, nulla adpellationis ratione habita; nec possessorium *ordinarium*, adpellatione interposita, suspenditur, secundum formam recedentia³. Si alter ex litigantibus durante lite decedit, lis proseguenda non esset, quia beneficiorum heredes non dantur, &⁴ præcipitur, ne lite pendente litigiosa beneficia aliis conferantur. Sed provisiones ex aula Romana ad hanc regulam non adstringuntur, quum resignatarius resignanti, vel noviter provisos defuncto veluti successor singularis vel heres surrogetur. Surrogatio tamen postulanda est, & quidem intra annum, qui terminus *actionibus possessoriiis* est præstitutus.

1) art. 49. 57. 2) du Fres. Journ. C. 1. c. 112.

3) Ed. 39. 61 Brod in Louet. R. 23.

4) C. 2. ut lite pend. in 6.

decima-
les,

VI. EADEM distinctio extensa est ad *decimas*, de quibus in *possessorio* cognoscunt laici iudices: cognoscunt etiam de quota decimarum plene, & de curatorum portione congrua summariter. Quod de decimis ecclesiasticis est intelligendum: nam de *infendatis*, quæ habent naturam bonorum sæcularium, etiam in petitorio cognoscunt.

veniant, ut plenius docet LUD. POSTIUS de manutenendo obs. 3. n. 34. 35. 36. Dicitur autem *recedentia*, quia res conceditur & committitur interim alicui cum cautione, observante PAULO CHRISTINAEVO vol. 6. decis. Belg. 92. n. 18. Breviter: la *créance* Gallis est *summarium possessorium*; la *mainte- nue* vero *possessorium ordinarium*. Conf. STRYK de decret. interim. c. 1. n. 30 seqq. PAPONIUS in corpore jur. Franc. lib. VIII. tit. 11.

VII. IN causis *mere personalibus* clericorum, & quæ versantur inter clericum & laicum, si clericus reus sit cognoscit ecclesiasticus judex^e. Sed ubi vel tantillum causæ *realis* vel *mixtæ* concurrit; veluti in actione hypothecaria; Clerici, etiam si conveniantur, laicum adeunt, æque ac si agitur de implendo contractu coram notario inito, aut de agnitione ejus, quod promissum est. Immo etiam in causâ *mere personali*, si clericus contra clericum in eodem foro degentem agit, laicum adit, cujus & justitia promptior, & executio facilior, quæ apud ecclesiasticum languet^f. Equidem clericus conventus in causâ *mere personali* forum laicum declinare, ac petere potest, ut ad ecclesiasticum remittatur^f. Sed & omittere potest, invitis constitutionibus canonicis, quæ

personales clericorum,

e) Moto itaque concursu contra clericum, judex ecclesiasticus creditores quoscunque citat, quia in hoc casu rei vices sustinet, & creditores ut *actores* ad agendum provocantur. Extensum quoque hoc est ad episcoporum *familiares* & *servientes*, ut vocantur in diplomate URBANI IV. apud UGHELLUM in *Ital. sacra tom. I. p. 314. 316. nov. edit.* Quod si laicus cum clerico simul conveniatur ob continentiam causæ, forum ecclesiasticum, ut potentius, prævalere aiunt, quod utrum Gallia admittat, dubio non caret.

f) Quod immunitas hæc Dei ordinatione & constitutionibus canonicis constituta sit, ut aiunt Patres Tridentini *sess. XXV. de reform. c. 20.* Lepidam addit rationem ALEXANDER IV. in diplomate apud UGHELLUM *tom. I. Ital. sacr. p. 315. nov. edit.* quod *servus suo domino stet & cadat*, qua indigitare voluit, clericorum dominos solum esse episcopos, non item principes.

hoc privilegium *juris publici* esse præcipiunt, cui privati renunciare non possint².

1) art. 1539. art. 92. 2) C. 12. X. de foro compet.

solatium
episcoporum.

VIII. HABENT tamen episcopi, quo orbitatem judiciorum solentur, si perpendunt, jurisdictionem ecclesiasticam origine tenus & ex mente evangelii non in eo consistere, ut quamplurimæ causæ coram episcopis disceptentur, sed ut disceptationes judiciales ab episcopis præveniantur & sufflaminentur: licet hodie nec lites inter ipsos clericos, ut olim impedire, nec ministros ecclesiæ dignos, quod canones jubent, eligere valeant.

C A P. VI.

DE PROCESSU CIVILI.

origo
processus
formula-
rii.

VIDEAMUS jam nunc, quo ordine in foris ecclesiasticis *causa civiles* disceptentur, ut postea separatim *criminalia* conjungi possint. Primis sæculis quum judicia ecclesiastica in causis secularibus essent instar *arbitratorum*, & in spiritualibus caritatem sequerentur; procul habuere formulas tribunalium

g) Patrum hanc rationem in *prorogatione* stringere facile liquet, quæ etiam in aliis, privilegiato foro utentibus, locum habet. Magis stringit eo in casu, si in totum sese subducere jurisdictioni episcopali, & seculari sese submittere vellet clericus, quod permissum non est.

secu-

secularium, regulis scripturæ sacræ & canonibus unice intenta. Quæ judiciorum ecclesiasticorum & secularium differentia elucescit^b ex collat. Carthag.¹ & ex compluribus conciliis. Sed quingentis & amplius abhinc annis formularum ambages, velut agmine facto, irruerunt in tribunalia sacra, quibus studium *juris Justiniani* fenestram aperuisse videtur, cujus placita veterem modum agendi, solo usu conservatum, evertèrunt, quum judices ecclesiastici strictum jus omnesque juris formas observare niterentur, quas judices seculares neglexere, quippe qui nobiles erant ac milites, nulla literarum cultura tincti, soli *consuetudini*ⁱ insistentes. Postea clericos elegere judiciorum assessores, quibus jurisdictionem mandarunt: qui hoc modo jus formularium in cun-

b) Vestigia adhuc quædam ex antiquo procedendi modo supersunt in *decreto GRATIANI*, quippe quod ex illis scriptis collectum est, quæ nondum formulas processus civilis agnovere, in usum demum post hanc collectionem deductas. Huc refero modum procedendi, traditum in c. 4. 5. & 8. C. 35. q. 6. si matrimonium contractum impugnatur ob nimiam conjugum propinquitatem, qui *processus* a regulis hodiernis plane abluat.

i) Et ita *jus patrium* conservantes. In Germania eadem rerum mutatio contigit. Tribunalia episcoporum ecclesiastica mox sæculo XIII. cum decretalibus, quæ processum juris Romani tradunt, explicant, inculcant, juris Romani scita pedetentim secuta sunt, quæ absque eo juris Canonici seu *decretalium* scita intelligere non possent. In ceteris judiciis, oppidanis scilicet, atque nobilium, jus patrium observatum, donec tandem sæculo XV. jus Romanum prorsus & ubique per introductionem Academicarum erumperet,

Et tribunalia, maxime in suprema illa, quæ *Parlamenta* vocamus, intulerunt: ita ut totus ordo judiciorum, quo hodie in foris sæcularibus utimur, canonum interpretibus debeatur, ejusque origines sint e decretalibus eruendæ. Qualis ille jam incunte sæculo XIII. fuerit, patet ex decreto concilii Lateranensis an. 1216. quod iudex jubetur *semper adhibere personam publicam, quæ fideliter universa iudicii acta conscribat, videlicet citationes, dilationes, recusationes, exceptiones, petitiones, responsiones, interrogationes, confessiones, testium depositiones, instrumentorum productiones, interlocutiones, appellationes, renuntiationes, conclusiones &c.*².

1) *Act. 1. n. 40. seq.* 2) *C. 11. X. de probat.*

cujas or-
do in
Francia
usitatus,

II. IN Francia ultimis duobus sæculis plures constitutiones de ordine judiciario, in compendium redigendo, promulgatæ, difficilius in sacris tribunalibus obtinere, ob longius conservatum *linguæ latinæ* usum^k, pristinis formulis familiarem; quam tamen sensim eliminavimus, sic, ut constitutio an. 1667. in

^k) Hic simul cum processu, in decretalibus delineato, tractus est ad tribunalia ecclesiastica, quem adhuc hodie Germani in iis observant. Rationem ut plurimum in eo constituunt, quod ab iis appellari possit ad curiam Romanam seu tribunalia nunciorum; quæ nulla acta *legitima* esse censent, nisi in lingua latina conscripta, nec in alia lingua *acta primæ instantiæ*, in secunda edenda, recipere possunt, cum exoticarum linguarum peritiis destituti sint. Enimvero cum non in quibusvis causis adpellari possit ad pontificem, ut in *civilibus*, quæ inter laicos coram officialibus ventilantur; ratio adhuc alia, quæ *generalior*

civili, & constitutio 1670. in criminali processu exacte observetur. Neque tamen propterea modus agendi ubique est uniformis, quum in singulis tribunalibus quædam observentur singularia, quæ præsidēs habent propria. Alii enim sunt regularum & ordinis observantissimi: alii superflua resercentes ad decisionem properant. Enarrabo itaque universum ordinem, quive actus in judiciis necessario sint expediendi, adductis etiam iis, quæ tribunalia ecclesiastica cum sæcularibus habent communia, quum forsitan non omnes, qui hæc legunt, fori tritura subacti sint. Indicabo etiam multa vetera, quæ in desuetudinem abiire, & tamen ad perfectam *decretalium* intelligentiam sunt necessaria.

III. UT lites componi possint, opus est, ut partes coram iudice compareant, jura sua deducant, sententiaque iudicis pronuncietur. Hæc tria igitur, *comparitio*, *litis contestatio* & *sententia*, sunt omni processui essentialia, ad quæ cetera omnia referri possunt. Ut comparitio obtineatur, monenda est pars adversa scripto, quod in foro ecclesiastico *citationem* adpellamus. Hæc olim decreto iudicis mandato per apparitorem denuntiabatur; hodie ad exemplum tribunalium sæcularium ad

enarratur
habet.
que tria
essentia-
lia.

est, quærenda & priori adjungenda. Illa vero præcipue in eo consistit, quod *usus linguæ* in stylo curiæ, quem merito *Tyrannum fori* dixeris, omne ferat punctum, quem cum curia Romana efformaverit, non potuit non quoque usus latinæ linguæ in fora cum processu curiæ Romanæ introduci.

requiſitionem partis expeditur, & per omnis generis apparitores vel miniſtros inſinuatur^r. Forma ejus utrimque eſt eadem. Nam factum eſt in libellum redigendum, cui petitio ſummariter inferenda, & exempla documentorum probantium ſubjicienda. Hoc ſcriptum inſinuandum eſt vel ipſi *perſone*, vel *ad domum*^l, & exemplum ejus illi relinquendum.

1) *Ordin. 1667.*

r. Citationem,

IV. CITATIONES ad judicem delegatum ſunt virtute mandati, quod citato exhibendum, eique ſimul comiſſio indicanda^m, qui ejus notitiam habere non poteſt. Indicandus etiam eſt locus, in quo comparendum, quum proprium auditorium delegati non habeant. Præſtituendus eſt ſingulis citationibus certus dies profeſtus. Actiones enim, die ſolis vel feriato inſtitutæ, nullæ forent. Feriis

l) Si neminem domi offendunt, citatio foribus ædium aſſigenda, vocatis teſtimonii cauſa vicinis, quod ex jure Romano deprointum eſt. HERICURTIIUS *dans les loix eccl. de France p. 129. §. 6.* Hoc facto, relatio de hac inſinuatione ad acta referenda, designatis atque denominatis vicinis, in quorum præſentia affixa fuerit. JO. PAPON. *in corp. jur. Franco lib. VII. tit. 4. art. 1.* Ceterum hoc ſingulare eſt in praxi Galliæ forenſi, quod dies, quo reus comparere debet, decreto citationis inferi non ſoleat, verum victori tantum mandetur, ut citationem faciat in certum & competentem diem, ut IDEM *art. 10. cit. l. declarat.*

m) Id quod commodiſſime fit per tranſmiſſionem literarum delegationis, tum ut hoc modo citans ſeſe ad hanc cauſam legitimet; tum etiam, ut limites delegationis exacte ſciat reus.

tamen humanis, ut tempore messis vel vindemiae, consensu partium quaestiones judiciales suscipi possunt. Citationes ad personas incertas, vel ad plures, qui non efficiunt *universitatem*ⁿ, directae, locis publicis affiguntur, vel e suggestu pro concione publicantur. Agere omnes in iudicio possunt, qui non sunt in aliena potestate, nec laborant infamia. Agimus vel ipsi, vel per alios, qui vocantur procuratores ad causam vel *postulantes*, qui distincti sunt a *procuratoribus ad negotia*. Tales in Francia *honorabili officii titulo* in omnibus tribunaliis sunt constituti, quorum opera necessaria est, quum non omnes iudiciorum ordinem calleant: non tamen suo, sed partium nomine agunt. Procuratores universitatum syndici adpellantur. Citati compareant vel ipsi, vel scripto procuratori tradito. Qui non compareret, *contumax* adpellatur, & semper in culpa esse censetur. Nam etiamsi ad iudicem incompetentem vocatus esset, venire tamen deberet, & causas *fori declinatorias* proponere. Secundum canones contumax causa non cadit, sed vel condemnatur in expensas¹, vel missione in possessionem², vel censuris ecclesiasticis coercetur³. Iudicis in arbitrio fuit, quam poenam eligere mallet. Missio in possessionem est partus juris Romani, tenditque ad defati-

n) Hæc ad instar unius censetur personæ, & præfidi vel præfecto ejus insinuatio fieri potest.

o) Ergo hi non sunt *domini litis*, quod figmentum quidem jus canonicum passim sequitur, sed in Gallia vix usum habet.

gandam contumaciam^p, dum actor in actione REALI immittitur in possessionem rei litigiosæ, & in *personali* in possessionem omnium rei bonorum usque ad summam concurrentem. Sed hac possessione, quæ est tantum rei servandæ causa, nullum jus acquiritur, nisi post lapsum anni, & accedente *secundo decreto*⁴. Olim censuræ ecclesiasticæ & ipsa excommunicatio frequentabantur: quod concilium Tridentinum prohibuit⁵, quoties vel pignora capi, vel mulctæ pecuniariæ exigi, vel personæ in carcerem compingi, vel beneficiorum privatione coerceri possunt, ita ut censuræ, deficientibus aliis mediis, sint ultimum refugium. Quod autem contumax *pœnis* magis, quam *causæ amissione* plectatur, in causa est trita juris regula, *ut lite non contestata non procedatur ad probationem vel ad sententiam definitivam*^{6 7}. Ob publicam tamen utilitatem excipiuntur causæ *matrimoniales*, ubi in mora periculum, & *beneficiaria*, ne ecclesiæ læsionem patiantur, ubi missio in possessionem *sine causæ cognitione* aleæ plena videtur, quum diligentissimus quis-

p) Ut reus tædio custodiæ hujusmodi flexus tandem compareat seseque defendat. In effectum hæc missio est *sequestrationis* instar, quæ admodum gravat reum, interim varia incommoda habet, adeoque in Germania per leges imperii publicas prorsus sublata.

q) Qua de causa secundum jus commune lis *negative contestata* habetur, ad hunc effectum, ut actor probationem suscipere, & ea peracta sententiam definitivam ferre possit. In quibusdam tamen Germaniæ judiciis revera reus punitur *amissione causæ*, quando sub pœna *confessi* & *convicti* citatur, & denuo non comparens pro *confesso* & *convicto* judicatur.

que ad agendum non sit dignissimus⁷. Potius summariter rationes ac probationes excutiuntur, ut in possessionem mitti possit, si jus apparens eluceat, ut contumax puniatur, sic tamen, ut refutis expensis admittatur rursus ad iudicium. Hic agendi modus, quum humanior videatur ac commodior, ad omnes causas extenditur. Itaque contumacia actoris efficit, ut reus absolvatur; rei, ut actori, quod petitum est, adjudicetur; cessantibus ceteris contumaciæ pœnis. Olim post comparitionem actor tenebatur in scriptis libellum porrigere⁸, quo facto ad consultandum & respondendum dilatio reo indulgebatur. Cui præcidendæ constitutum est⁹, ut supplicationi pro citatione libellus infereretur. Quod & iustum est¹⁰, quum actionem intentaturus non solum petitionem, sed & probationes omnes in promptu habere debeat. Reus comparens sæpe objicit exceptiones, quibus intentatam actionem vel eludere, vel iudicium sufflamina-re, vel examen causæ frustrare intendit. Primum genus earum sunt *fori declinatoriæ*, quibus ostendit, se coram iudice præsentî stare non debere. Et hæc quidem in principio sunt obmovendæ, quum postea non attendantur. Implicat enim, respondisse, & perhibere, responderi non posse. Sequuntur *dilatoriæ*, quæ litem retardant & examen causæ suspendunt.

r) Idem quoque in legibus Germaniæ tam universalis quam particularibus provisum, & inde factum est, ut *dilatio deliberatoria*, olim post oblationem libelli danda, per *citationem*, seu quæ in citatione continetur, absorbeatur.

Item *peremptoria*, quæ probatæ actionem perimunt. Sunt & *personales*, quibus actori quæstio status seu qualitatis, sub qua agit, movetur. Harum celebratissima in canonibus est exceptio *excommunicationis*, licet nostris moribus inutilis. Quum enim excommunicati infames fiant, alios in judicio prosequi nequeunt, quia etiam *in loco judicii* institutum colloquium ex mente interpretum involveret commercium cum his hominibus. Hæc exceptio in qualibet parte litis opponi poterat¹⁰ iis temporibus, quibus excommunicationes frequentissimæ, magno abusui subjectæ. Unde concilium Lugdunense 1245. constituit, ut ea usus ipsam excommunicationis speciem nomenque excommunicatoris exprimat, & utrumque intra *octiduum* probet, nec nisi bis eam alleget¹¹. Reo objici nequit¹², quippe qui invitatus ad tribunal trahitur defensione sua haud

s). Quatenus mox probari possunt, ut sunt rei judicatæ, transactæ, juramento judiciali decisæ, alique *litis finitæ* seu quæ statim indicant, revera litem jam mortuam, extinctam, & finitam esse, unde etiam exceptiones præscriptionis, solutionis, compensationis &c. huc referri debent c. 1. de L. C. in 6. Altioris indaginis quæ sunt, rejiciuntur post litis contestationem.

r) Unde nascitur exceptio *legitimationis ad causam*, si ut heres, ut cessionarius &c. actor agit. Si in hac probanda deficit, nulliter actum, quicquid actum est.

u) Quod admodum absonum est, cum *familiare commercium* tantum cum excommunicatis interdictum sit, non quod ex *necessitate vitæ civilis* instituendum. Ut itaque hoc absurdum Autor vitet, notanter addit: *ex mente interpretum*.

quaquam defraudandus^x, immo respondere tenetur, *ne videatur de sua malitia commodum reportare*¹³. Haud minus canonibus celebrata est exceptio *spolii*. Jure communi spoliatus h. e. vi e possessione rei litigiosæ dejectus, ab eo, qui dejecit, ante conveniri non potest^y, quam restitutus sit, ne usurpator violentiæ fructum habeat. Porro si quis bonis omnibus spoliatus esset, actiones omnes intentatas declinare poterat, impar ferendis sumtibus. Sed hæc principia diversas fraudes peperere. Spolium enim adpellata est quævis injusta dejectio si vel maxime sententia judicis injuncta; & actori sæpe objecta est exceptio *spolii* ab altero facti^z. Hoc obtentu eludebantur omnia judicia criminalia, & qui impune peccare moliebantur, illi numquam restitui desiderarunt. Hinc concilio Lugdunensi 1274. variis modis restricta

x) Ad hunc effectum tamen ei objici solet, ne ipse in persona compareat, sed per procuratorem potius, ad quod alias non cogitur.

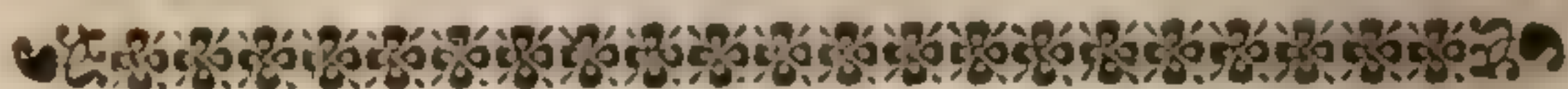
y) Non tantum in causa connexa, sed etiam in quacunque alia. Impedit hæc exceptio, intra 15. dies probanda, litis contestationem, ut reus, nisi plenarie restitutus fuerit, respondere haud obstrictus sit. Nec sufficit restitutio possessionis, nisi de damnis expensis & fructibus satisfecerit. Paupertati tamen spoliatoris ex æquitate hoc dari solet, ut audiendus etiam sit ante plenariam fructuum & damnorum restitutionem, quæ ad litis intentatæ terminum reservatur. GABRIEL ALVAREZ de VALASCO *de privil. pauper. qu. 46. n. 10.*

z) Abusum vero hæc praxis sapit, nec fundamento ullo juris subnixa, forsan tamen ex hoc errore deducta, quod sicuti actio *spolii* contra omnem possessorum dari dicatur, ita etiam exceptio.

recon-
ventio in
Francia
exul.

est hæc exceptio ¹⁴, quæ in Francia pariter exulat. Exoleverunt etiam reconventiones, quas olim ecclesiastica tribunalia; sed laica numquam, admisere ¹⁵. Interim reo integrum est, qualemcumque adversus actorem actionem sub nomine *petitionis incidentis* instituere, præsertim in causa connexa. Si non connexa est, non auditur, si partes non eidem judici subjectæ sunt. Sic clericus coram officiali a laico conventus *petitione incidenti* laicum ferire non potest, nisi sit admodum connexa.

- 1) C. 6. X. de dol. & contum.
- 2) C. 4. X. de eo qui mitt. in poss.
- 3) C. 3. & ult. X. ut lite non contest.
- 4) C. 1. X. de eo qui mitt. in poss. C. 2. X. de seq. possess.
- 5) Sess. 25. c. 3. 6) t. t. X. ut lite non contestat.
- 7) C. ult. §. 1. eod. 8) t. t. X. de libell. oblat.
- 9) Ordin 1539. art. 16. 10) C. 12. X. de except.
- 11) C. 1. de except. in 6. 12) C. 5. X. de except.
- 13) C. 7. X. de judic. 14) C. 1. de restit. spol. in 6.
- 15) Consuet. Paris. art. 106.

CAP. VII.

DE PROCESSU CIVILI CONTINUATIO.

I.

2. litis
contestatio-
nem.

Si nullæ exceptiones oggeruntur, vel oggestæ a iudice rejiciuntur; ad arcem causæ penetrandum est, propositis judici defensionibus vel scripto vel viva voce; quo casu prologo sententiæ inferuntur. Primum de defensione iudicium fit litis contestatio, quæ est caput & cynosura litis universæ ¹. Nam ante-

quam iudex partium intentiones percepit, earumque probationes audiendas esse censuit; dici nequit, partes litigare. Litis contestationis effectus insignes sunt. Est enim *quasi contractus*, quo partes conveniunt de iudicato solvendo; & reus, qui ante in *bona fide* fuit, in *mala fide* constituitur⁴. Firmantur etiam qualitates agentium & actionum in tantum, ut mutari nequeant⁵. Ex quo formularum solemnitas opplerunt tribunalia ecclesiastica, duplex judiciorum genus formandum fuit; *solemnium*, quibus ambages formulariae strepitusque & figura iudicii exacte observantur, & *summariorum*, quibus cuncta viva voce arctatisque dilationibus peraguntur². Indicatae sunt etiam causae, quae *simpliciter & de plano* sine judiciorum strepitu & figura tractandae, leviores scilicet, vel majores, quae moram non ferunt, ut beneficiorum, decimarum, matrimoniorum³. Quae quum hodie fere solae officialibus relictae sint, satis apparet, eorum iudicia esse *summaria*. Et quo magis a solemnibus recedimus, eo proprius veterem iudicio-

a) Hunc effectum communiter attribuant litis contestationi, & quidem sine ullo discrimine per l. 25. §. 5. *de hered. petit.* Et tamen idem effectus etiam *controversiae motae* adscribitur, c. l. imo soli etiam *denunciationi* in l. 20. §. 11. *ead.* Litis contestatio sane hunc non operatur, sed *scientia rei alienae*, quae modo per *denunciationem*, modo per *controversiam motam*, modo etiam per *litis contestationem* reo ingenerari potest. Haec ubi deficit, mala quoque fides cessat.

b) Nam si vel maxime causa reum non tangat, post litem tamen *suo nomine* contestatam aequae teneatur, ac si causa eum tangeret.

rum ecclesiasticorum simplicitatem attingimus.

1) C. 54. licet X. de elect.

2) Cl. sepe 2. de verb signif. 3) Cl. 2. de judic.

quam se-
quuntur
probatio-
nes vel
vocales,

II. LITE contestata, partes ad probationes accinguntur, de quibus iudex cognoscit. Probatio est vel *vocalis*, vel *literalis*. *Vocalis* vel a partis adversæ confessione, vel a *testium depositione* proficiscitur. Licet enim partibus semet mutuo interrogare de *factis & articulis* congruis; & qui respondere detrectat, habetur pro *confesso*¹. Iudex quoque in qualibet litis parte interrogare potest². Sæpe actor reo juramentum defert; refert nonnumquam reus, & interdum iudex, deficiente probatione, actori injungit³. Juramentum litis decisorium in foro ecclesiastico frequentius est, quum ecclesiastici plus conscientiæ fideique dare præsumantur. Majoris negotii est probatio per testes. Hi citandi sunt a iudice, coram quo depositiones secreto edunt in scripturam redigendas, quam in causa *civili examen* (*enquête*;) in *criminali informationem* adpellamus. Si examen detrectant, multis aliisque pœnis cogi possunt, si noti sunt; si ignoti, censuris ecclesiasticis⁴, quibus præmittuntur *monitoria generalia*, publicis locis affigenda vel pro concione publicanda, quibus iudex ecclesiasticus, proposito facto, quod fere atrox crimen

c) Quem in finem *posuiones* ex libello format actor, quæ tamen non *probationis* gratia offeruntur, sed tum ut litis contestatio eo planior fiat, tum etiam ut religione juramenti, quod reus subire debet de malitia, a temeraria negatione deterreatur.

esse solet, omnes, ad quod ejus rei notitia pervenit, exhortatur ad revelandum^d, adjecta poena excommunicationis, si post trinam publicationem cessaverint. Quæ fere unica ad probationem factorum occultorum via admodum teritur, dum & judices laici in causis mere secularibus sæpe eam eligunt, & officialem, qui publicationem detrectat, fructuum sequestratione compellendum censent; quod concilio Tridentino^e diserte prohibitum, cautumque, ne in causis levioribus monitoria adhiberentur.

1) C. 10. X. de fide instrum. 2) l. 21. de interrogat.

3) C. ult. X. de jurejur. juncta glossa.

4) C. 11. X. de testib. cog. 5) Sess. 25. c. 3.

d) Prolixior est hæc praxis, quam ut binis verbis tangi possit. Plenius de ea egerunt ANTONIUS LAZARIUS in *quest. canon. de monit. seu excommunicat. ad effectum revel.* & THEOPHILUS RAYNAUDUS, societatis Jesu theologus, de *monitoriis ecclesiasticis ad extorquendam restitutionem aut revelationem*, in quo tractatu imprimis cap. III. praxis ab autore facta enarratur. Fundamentum ejus deprehenditur in c. uu. *extrav. comm. de furtis*. Supponunt traduntque, conscium veritatis, cujus detectio quaeritur, per potestatem ecclesiasticam adstringi posse ad revelandum sub cominatione excommunicationis, si intra terminum præfixum haud paruerit. Postquam enim excommunicationi effectus prorsus insolitos tribuerunt, qui etiam ignotos stringere, eorumque conscientias laqueos, terrores & cruciatus imponere possunt, non adeo mirandum est, hac methodo sæpe feliciter crimina manifestari, quam ordinaria inquisitione. Plurima etiam de hac materia congegit JOSEPHUS GIBALINUS de *sacra jurisdict. in ferend. poen. & censur. eccles. disq. 11. q. 2.* cui jungendus JACOBUS EVEILLON dans le *traité des excommunications & monitoires. c. 19. p. 389.*

vel litera-
les.

III. PROBATIO literalis consistit in scripturis publicis, privatis. Publicæ per se fidem faciunt, suntque eæ, quæ a publicis personis ex officio agentibus conceptæ¹. Scriptura privata fidem non facit, nisi recognita, vel literarum comparatione vera deprehensa fuerit. Strictè solis instrumentis *authenticis* fides adhibenda, nisi exempla sint per manum publicam facta, & quidem pars adversa stricto jure petere potest, ut ipsa *exemplificationi* intersit^e, quæ olim jussu judicis erat suscipienda². Si instrumenta sunt penes personam publicam, compelli a judice potest ad edenda exempla. Instrumenta ex curia Romana adlata tum demum in tribunalibus nostris fidem faciunt, si duorum *agentium in rebus* testimonio nituntur.

1) C.2. X. de fid. instrum. 2) C. ult. eod.

3. senten-
tiam

IV. PROBATIONES absolutæ partibus mutuo aperiuntur, ut intra terminum eas impugnent: quo facto, vel saltem termino elapso, sententia ferri potest. Si tamen in Ecclesiam vel in rempublicam aliquid detrimenti redundaturum esset; promotori seu procuratori generali acta tradenda sunt, ut ipse arbitrari possit. Sententiæ sunt duplicis generis, *interlocutoria* & *definitiva*. Illis aliquid fieri jubetur, dum lis decidatur, v. gr. sequestratio.

e) Ut exemplo fides plena adscribi possit, cognoscendum de originalis valore & fide; æquum ergo justumque est, ut adversa pars audiatur, & ejus exceptiones, si quas habet, judex examini subjiciat, atque de iis decernat. Hoc neglecto, fidem plenam exemplum operari nequit.

Nam quoties judex hoc vel illud in causa suscipiendum imperat^f, interlocutoriae vim habet. His autem lis deciditur.

V. OLIM sententiae, licet ex instru-^{definitivam.} mentis & secreto judicatum esset, partibus scripto recitandae erant: quod in foris saecularibus primum neglectum, &¹ generatim sublatum est. Concordato² duo anni ad finiendam instantiam praescribuntur iudicibus delegatis, quod concilium Tridentinum³ sancit etiam de ordinariis. Unde partibus a lapsu biennii iudicem superiorem adire, litemque coram eo proseguidatum. In Francia nec biennium perdurandum est; sed, simulatque partes submiserunt, iudicem cessantem bis interpellant de ferenda definitiva. Si rursus cessat, pars laesa veluti a denegata justitia adpellat, & adversus iudicem agit ex *syndicatu* ad resarciendum damnum, & ad id quod interest⁴. Haec est forma processus *primae instantiae*. De adpellationibus post crimina dicemus.

1) Stat. 1644. 2) tit. 29. 3) Sess 24. c. 20.

4) Ordin. 1667. tit. 25. art. 4.

f) Vel etiam *punctum incidentem* decedit, super quo uterque satis auditus est. Haec speciatim vocatur, interlocutoria *mixta*, quia vim *definitivae* intuitu ejus controversiae incidentis, quam definit, habet.

CAP. VIII.

DE HAERESI, ALIISQUE LAESARUM RELIGIONUM CRIMINIBUS.

I.

Quid hæ-
resis?

MAJOR jurisdictionis ecclesiasticæ vigor in ulciscendis criminibus, canonum carbonè notatis, quia magis sacra & bonos mores lædunt, quam societatem civilem turbant, licet principum legibus quoque coerceantur ac vindicentur. Criminum ecclesiasticorum atrocissimum est *hæresis*, quæ fidei Christianæ fundamenta labefaciat. Hæresis autem est *per- tinax defensio dogmatis, ecclesiæ universalis judicio condemnati*, sive decreto concilii œcumenici, quod Ariatismo Nicææ contigit; sive pontificio oraculo, per totam ecclesiam recepto, quale D. Innocentius adversus Pelagium edidit¹; sive sanctione concilii particularis ab universa ecclesia agniti, quod Pauli Samosateni placitis Antiochiæ contigit². Hujus autem causæ duæ disceptationes sunt; altera *dè jure*, ut appareat; num dogma orthodoxum sit, an hæreticum, de quo unice *ecclesiæ*, id est,

g) Sæpe jam observavi, ea, quæ *ecclesiæ* tribuuntur, proprie de episcopis, ut ejus præfectis & magistratibus, intelligenda esse. His *jus decidendi* & *dè* quæstionibus fidei decernendi datum esse credunt. Quid vero si episcopi inter se dissentiant, ut Eusebiani olim & orthodoxi? potentior pars prævalet, eaque sententia decisiva creditur, quam amplectuntur epi-

epi-

episcopus, vel concilium provinciale, vel papa cognoscit³; altera *de facto*, num hic vel ille sit hæreticus, quam in Francia iudices laici, si hæresis manifesta est, salvo iudicio Ecclesiæ, sibi arrogant, quum hoc casu de exsequendis legibus regiis, deque pœna eorum, quos Ecclesia condemnavit, agatur. Jam vero principes pœnas sæculares huic crimini, quod tranquillitatem publicam diversitate sententiarum turbat, præstituerunt. Vix enim fieri potest, ut inter homines, religionum debita reverentia flagrantes, qui mutuo vel pro sacrilegis vel pro superstitionis habentur, pax fervetur⁴. Neque huc facit, quod vulgo jactitant, principi nullum conscientiae alienæ,

dominantes. Sic olim approbabant imperatores illam formulam, quam Damasus papa, & Petrus Alexandriæ episcopus, magna in autoritate constituti, receperant. l. i. C. *de summa trinit.* Et sic fere semper in his controversiis observatum fuit, ut, quæ pars prævaleret, *orthodoxiam* constitueret. Nunquam *Remoustrantes* condemnati fuissent, nisi adversarii eorum in synodo Dordracena prævaluissent, eique JOANNES BOGERMANNUS, hæreticorum inalleus & persecutor implacabilis, præfuisset. v. GERARDUS BRANDT *in histor. reform. Belg. vol. III. lib. 33. seqq.* Paucis: religio dominans denominari solet *orthodoxa*, quia publice approbata est: damnata & reprobata (id quod ex iudicio *majoris partis* fit) vero *hæresin* sapere dicitur. Ita vero contingit, ut quod hodie *orthodoxum* iudicatum fuit, mox atro hærescos notetur carbone, quoniam tempora mutantur, & mox hæc, mox alia multitudo prævalet.

b) Cur vero non? si domantur hæreticorum persecutores: si dissentientibus omnis calumniandi ratio severe interdicitur, pax etiam inter dissidentes in religione servari potest.

nullum opinionum humanarum competere dominium. Sufficit, ut jus habeat impediendi propullulantes perversas doctrinas. Nec indulgendum est, ut adversus Deum & dogmata divina, liberius, quam adversus principem, adversus leges reipublicæ fundamentales, vel contra bonos mores, quidquam effutiat¹.

1) ep. 24. 25. *Hist. eccl. l. 23. n. 34.*

2) EUSEB. l. 7. c. 30. 3) C. 9. X. *de hæret.*

quæ pœ-
næ?

relapso-
rum.

II. HAERESIS purgatur abjuratione erroris & professione fidei catholicæ. Si post abjurationem hæreticus in eandem vel aliam hæresin recidit; *relapsus* audit, cujus generis hominibus difficilior redditur absolutio, ne sacramenta profanentur¹. Condemnantur etiam credentes, receptatores, defensores & fautores hæreticorum². Pœnæ canonicæ sunt atrocissimæ: nam clerici gradu privantur; laici & clerici excommunicantur, atque in hoc statu morientibus denegatur sepultura ecclesiastica³. Quid quod a beneficiis & officiis ecclesiasticis liberi eorum excluduntur, & quidem primi & secundi gradus in paterna; primi tantum in materna linea⁴. Sæculares pœnæ a principibus pro temporum & hæreticorum

i) In *ibesi* non inepte philosophatur Autor. Ast quem mihi dabis hæreticum, qui *dolo malo* (absque quo crimen concipi nequit) contra Deum loqui, vel contra bonos mores quid effutisse convinci potuit? Errantes *dolo malo* errare, & contra Deum loqui dicuntur, qui a judicio dominantis ecclesiæ h. e. cleri recedunt. Ita ubique rationes subduxere hæreticorum *maestyges*, quos *hæretifces* dicunt, quamcunque inspexeris religionem.

varietate variæ constitutæ sunt, ut mulctæ pecuniariæ, confiscatio vel partis vel omnium bonorum, fustigatio, carcer, exilium, ultimum supplicium *.

- 1) C. 9. X. de hæret. 2) §. 13. §. credentes eod.
3) C. 8. eod. 4) C. 15. eod. in 6.

III. HAERETICI *nati* excusatiùs peccant; *facti*, *apostata* vocantur, & atrocius puniuntur. Quum enim religiosi professi & clerici, qui in sacris, quando ordinem deserunt, ut uxorem ducant vel sæcularem vitam agant, *apostata* adpellentur ^{apostatarum,} : justius sic adpellantur, qui ad exemplum eorum, qui ad Mahometismum deficiunt, professioni Christianæ fidei nuntium misere. In tales Ecclesiæ salva manet jurisdictio, cujus filii, utut rebelles ^l, non

k) Non tantum pœnas gravissimas & capitales hæreticis dictitant catholici. Fuere etiam quidam inter reformatos, qui eodem ducti sunt fervore, ut BEZA, & ipse synodi Dordracenæ præses, JOANNES BOGERMANNUS, Bezæ affecta, qui capitali supplicio plectendos hæreticos dixerunt, vid. MICHAEL de la ROCHE dans les Memoires literaires de la grande Bretagne tom. IX. p. 11. Nec hoc adeo mirandum, cum ipsemet CALVINUS hæresin SERVETI morte afficiendam esse censuerit, quod moderatiores indigne tulerunt, ostendentes hæreticos non esse gladio puniendos, v. de la ROCHE cit. l. tom. II. p. 190. seq. Ipse Henricus VIII. postquam jam obedientiæ ecclesiæ Romanæ nuntium miserat, plures hæreticos necare jussit, quo eo magis orthodoxiæ gloria coruscarer, ut aliquot exemplis IDEM observat p. 157. seq. Inde liquet, quid *dominatus in religione* præstare, quamque infelices effectus producere quest.

l) In hoc potissimum hujus criminis atrocitas quæritur: qui dissentiunt a fide catholica, in commu-

esse desinunt, sacro lavacro tincti, quod imprimit characterem indelebilem.

1) C. i. & ult. X. de apostat.

infidelium,

IV. SED infideles, qui semper tales fuere, ut Judæi, Mahometani, idololatræ, non subjecti sunt *jurisdictioni Ecclesiæ*, quæ tamen fidelibus commercium periculosum cum his omnibus interdiceret^r, & adversus eorum ausus brachium sæculare implorare potest^m. Principis enim est, eos reprimere, si Christianam fidem facto vel verbis impugnant, Christianos seducunt, falsam religionem publice exercent. Quibus malis ut obviam eatur, princeps prohibere potest, ne quis in territorio habitet, qui non profiteatur religionem territoriiⁿ. Ex hoc capite CCC. abhinc annis Judæi; ex hoc capite an. 1685. Calviniani e Francia fuerunt ejecti. Quum hæretici & infideles errores suos in deliciis habeant, ferendum est, ut in suis territoriis leges ferant contra veram religionem. Sed istæ leges neminem bonum absteruere unquam, quo minus illic habitent,

nione ejusdem ecclesiæ manere nequeunt, unde dicuntur *rebeldes*, & sic contra statum reipublicæ ecclesiasticæ delinquant.

m) Ita per *indirectum* potestatem ecclesia in infideles exercere dicitur, quod eos omni commercio cum fidelibus intercludere quest, quod plenius illustravit RICCIULLUS *de jure person. extra grem. eccl. existent*.

n) Inde factum, ut judæi in Germania non aliter, quam interveniente *dispensatione* commorari queant, & sic jus judæos recipiendi regalibus annumeratum sit.

animarumque saluti invigilent, scientes, Deo magis obediendum esse, quam hominibus ². Nec eos esse metuendos, qui corpus solum occidere possunt ³. In hujusmodi angustiis religio Christiana nata est; in his crevit; in his adolevit; quæ certissimum perhibent de fide verorum Christianorum testimonium.

1) C. 5. 6. 15. 16. X. de jud.

2) Ad. IV. 19.

3) Matth. X. 28.

V. HÆRETICIS succenturiantur ^{schismaticorum} schismatici, quia, auctore Cypriano, *qui unitatem Ecclesiae non tenent, fidem non tenent* ¹. Est autem schisma divisio, quæ lacerat Ecclesiam, dum pars plebis, vel cleri insurgit adversus legitimum pastorem, communionemque ejus exosa, falsum doctorem suo nutu sibi eligit ². Hujus criminis eadem poenæ sunt ac hæreseos. Inter alia omnes ordinationes, beneficiorum collationes, alique actus judiciales, a prælatis schismaticis peracti, irriti sunt ³. Interim hæretici & schismatici non amittunt potestatem administrandi sacramenta, si quam habuere, haud magis, quam alii peccatores, quia character sacerdotalis æque est indelebilis ac baptismalis. Peccant saltem, quod hac potestate utuntur extra Ecclesiam. Ut igitur baptismus ab hæretico vel schismatico admi-

o) Id quod citra hæresin etiam contingere potest, aliis de causis, inter quas per sæcula plura eminuit *ambitio*, seu *imperii gloria*. Hoc crimen rursus tangit statum publicum ecclesiae dominantis, ejusque caput imprimis petit, quod non potest non abominabile iis videri.

nistratus æque validus est, ac baptismus ab ebrio vel impudico homine administratus³; ita qui ab hæretico vel a schismatico Episcopo ordinantur, presbyteri sunt, modo Episcopus ille recte ordinatus sit. Quos enim laici vel simplices presbyteri Episcopos vel pastores, quocumque nomine veniant, constituunt, ii numquam non laici sunt manentque. Si igitur canones schismaticorum ordinationes irritas declararunt, hoc intelligendum est de interdicto perpetuo, de quo Ecclesia dispensare potest⁴.

1) C.12. q.1. c.18. 2) C.1. X. de scbism.

3) de consecrat. dist 4. c. 40.

4) C.24. q.1. c.37. C.2. X. de scbism. S. THOM. supplem. q.38. art.2.

blasphemorum.

VI. HÆRETICI plerumque sunt blasphemi^p. Nam qui fidem non tenet, de Deo & de divinis mysteriis, quæ contemnit, irreverenter loquitur; atque hoc ipsum est, quod proprie blasphemiam vocamus. In eundem censum veniunt vanæ & insolitæ execra-

p) Ut hæreticos eo magis gravent, omniumque odiis exponant, constituere solent dominantes, eos esse blasphemos. Jam olim infideles ipsi Salvatori & Apostolis blasphemix crimen objecerunt, quam praxin persecutores & flagella hæreticorum in usus suos traxere, & hoc atro carbone eos notarunt. Quam vellem vero, ut protestantes saniores facti fuissent, inter quos (proh dolor!) plures reperi, qui nil nisi blasphemias earumque imputationes in ore habent. Videlicet quos a se dissentire animadvertunt, hæreticos appellant: hæretici autem contra Deum loqui dicuntur; qui autem contra Deum loquitur, blasphemus est.

giones; quarum aliæ aliis pro verborum natura & animi affectu atrociorē pœnam merentur¹. Eodem pertinet *perjurium*. Nam Deo illudere videtur, qui fidem sub invocatione numinis datam violat, aut Deum vindicem vocat promissi, quod salva fide & sine crimine servare nequit.

1) C. 2. X. de maledic.

VII. SACRILEGIUM est quodlibet factum, quo *religio* ⁹ *despicatui* habetur, ut eucharistiæ, sacri olei, sacrorum vasorum, Ecclesiarum, cœmeteriorum profanatio; immunitatis sacrorum locorum violatio in terris, ubi ea observatur; furtum seu usurpatio rerum Deo consecratarum; clericis & religiosis intentata vis¹. Cum hoc crimine sæpe conjunctum est *sortilegium*, ceteraque maleficia eorum, qui cum dæmonibus commercia jactitant ad furta inveniēda, ad res futuras divinandas, ad amorem aliorum sibi conciliandum, ad damnum inimicis dandum². Ejusdem furfuris sunt *magia*, *astrologia judiciaria*, *chiromancia* ac reliquæ divinationum species; item conceptiones verborum & characteres

sacrilego-
rum, a-
strologo-
rum,

malefico-
rum, di-
vinato-
rum,

q) Vel quicquid vulgo *religiosum sanctumque* habetur, vel dicitur, licet nulla *religio* insit. Unde non tantum datur sacrilegium *sacrarum rerum*, sed etiam *nuptiarum*, & *politicum*, utpote si contra reverentiam principi debitam quid committitur. Quo majora vero superstitio sumsit incrementa, eo plures hujus criminis enatæ sunt species, ut vel quadraginta species referre integrum foret ex decretis conciliorum, mox speciali differtatione colligendas.

supersti-
tioso-
rum.

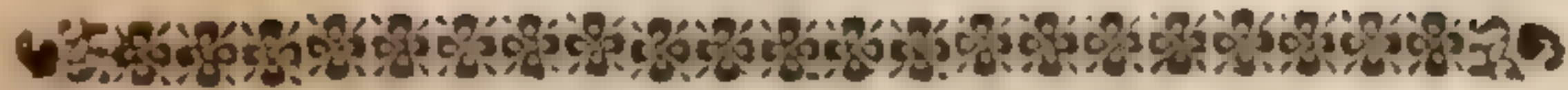
certis morbis pellendis aut certis effectibus naturalibus sufflaminandis. Quum inter hæc remedia & effectus eorum nulla sit naturalis proportio; si qui sunt, ii dæmoni adscribendi sunt, quum Deus nullibi miraculis patrandis semet obligaverit. Si nulli sunt, quod frequentissimum est, criminis loco tamen est professio artium jure divino prohibitarum & animus iis inhiandi. Hæc crimina fere nutrit *superstitio*, quæ generatim indigitat omnes actiones obtentu religionis susceptas, licet nec publico Ecclesiæ calculo adprobatas, nec utiles ad pietatem³. Notabilis & pertinax superstitio crimen habetur; sed plerumque *languentium* aut *ignorantium* morbus est. Moribus nostris laici horum criminum rei non ad judicem ecclesiasticum vocantur, sed ad laicum, qui de iis cognoscit, legum regiarum vindex.

1) C.17.q.4.c.2. 2) C.1.2.X.de forail. 3) C.26.q.2.c.6.

r) Ergo publicum ecclesiæ judicium & approbatio facit, ne aliquid *superstitionis* in censum referri possit. Hoc principium in ecclesia Romana magnos superstitionum peperit cumulos, nec illæ cessabunt, quamdiu in hoc principio subsistitur.

s) Observarunt jam alii, utplurimum hoc morbo affectos fuisse monachos, & imprimis quidem mendicantes, qui *superstitioni* utplurimum adeo dedicati fuere, ut fere, quicquid mali inde in ecclesiam derivatum est, ex monasteriis, tanquam ex fonte perenni, fluxerit. Hæc eo plus roboris *superstitioni* superaddiderunt, quo magis, in sæculis barbaris, ignorantia per monachos promota fuit. conf. c. seq. §.1.

C A P. I X.

DE INQUISITIONE EJUSQUE
ORIGINE.

I.

INDE a quingentis annis hæresium aliorum- Origo in-
quisitionis.
que criminum causa constituta sunt pecu-
liaria tribunalia, quæ *inquisitionum* vocantur,
quæve per Italiam Hispaniamque, licet in Fran-
cia exulent, tantæ sunt auctoritatis, ut de iis
pauca in medium afferre operæ pretium vi-
deatur. En eorum natales. Supradiximus,
fratres predicatorum maxime convertendis Albi-
gensibus aliisque hæreticis primum destinatos
fuisse, quod munus sibi pariter recens institu-
ti sumere *fratres minores*: quorum animis,
dum calerent, utendum censuit pontifex, quum
maximopere proficerent. Nam *voce & scriptis*
refutarunt hæreticos, principesque & populos
excitarunt, ut pertinaces persequerentur pel-
lerentque. Numerum conditionemque hæ-

i) Dominicum hic zelus sanctus vel quasi infla-
vit atque animavit, ut hanc provinciam sibi postula-
ret, & primus *inquisitor generalis* fieret. Non mino-
ri ardore FRANCISCUS in Italia hæreticis bellum
indixit, eosque oppugnavit, ut his duobus ducibus im-
manissima illa inquisitio, per quam sævitum est in
quoscunque, natales suos debere videatur.

ii) En conversionem hæreticorum monasticam,
sed plus quam barbaram. Tali methodo haud usus est
Christus, multo minus Apostoli, unde sequitur, ut
Christi spiritu & Apostolico haud sint præditi, qui hac
monastica methodo in convertendis hæreticis utuntur.

reticorum cujusque loci exacte explorarunt; quam diligentes episcopi, quam assidui principes, quam prompti ceteri ex plebe essent in extirpandis hæreticis, curate observarunt, Romanamque retulerunt. Jurisdictione tum quidem destituti, animarunt tamen nonnumquam magistratus ad proscribendos vel puniendos hæreticos, ac dynastas ad arma sumenda, populumque ad belli societatem signo crucis panno, pectori affixo, excitarunt, harumque expeditionum sociis easdem *indulgentias* dederunt, quas nacti sunt, qui ad bellum sacrum in terram sanctam profecti.

ex edictis
Friderici
II. Imperatoris.

II. QUUM Fridericus II. pontifici Honorio III. reconciliatus Paduæ degeret, die 22. Febr. 1224. quatuor edicta promulgasse dicitur; quibus sæcularibus iudicibus hæreticos, ab Ecclesia iudicatos, puniendos commenda-

Quæ vulgo dubia ex dicto Christi: *compelle intrare*, adferuntur, proluxa opera examinata sunt in tractatu BÆLII dans le Comment. philos. sur les paroles de Jesus-Christ, *Contrainles d'entrer, ou Traité de la tolérance universelle*. Ceterum quanta auctoritate terribili instructi fuerint hi *inquisitores* papales, docet INNOCENTII III. instructio, data fratribus RAYNERIO & GUIDONI, relata a RAYNALDO ad ann. 1198. n. 37. vi cuius injunctum est principibus, ut quos hi legati anathemate perculissent atque hæreticos pronunciaissent, e sua ditione ejicerent, bonaque eorum fisco addicerent; si vero in iis ulterius morarentur, morte eos adficerent, id quod ni facerent, anathemate eos, terrasque interdicto ferirent; præterea vero propositis præmiis papalibus h. e. indulgentiis, aliorum zelum incitavit, qui legatis suis operam auxiliumque in persequendis hæreticis præstarent.

vit; obstinatis ignem ultorem; pœnitentibus carceres perpetuos præstituit; pœnas adversus perduellionem & læsæ majestatis crimen ad hæresin extendit, omnesque leges cum jure civili, tum jure canonico adversus hæreticos latas confirmavit^x. Præterea tuendos recepit *inquisitores*, quod nomen iis, qui hæreticos indagarent, datum, quodve in quadam lege Theodosii magni adversus Manichæosprehenditur². Innocentius IV. qui an. 1243. in solium Romanum evectus est, observandis legibus hisce perpetui cura invigilavit *Dominicanosque & Franciscanos*, qui Ecclesiæ hac in re utilissimam operam navabant, eximia auctoritate ornavit, & Episcopis, quibus cognitio de crimine hæreseos competebat, adjunxit, atque magistratibus mandavit, ut, ex judicio *Episcoporum & Inquisitorum*, apparitores conducèrent,

x) Tres omnino leges FRIDERICI II. sunt, quibus inquisitionem contra hæreticos magnopere promovit, quas integras refert PHILIPPUS à LIMBORCH in *hisor. inquis. lib. I. c. 12*. Crudeliores leges vix excogitari potuisse crediderim, quibus factum, ut innocentissimi etiam, quibus *omnis proclamatio & appellationis beneficium* seu omnis defensio denegata, clericali furori subjecti fuerint, qui mox *hæreticos* declararunt, quos sibi infestos crediderunt. Denique ipsum Imperatorem magis studio opprimendi eos, quos odio habebat, quam pietatis has leges tulisse, multa suadent, de quibus argumenta adfert KAYNALDUS ad an. 1233. §. 33. *sqq.* adeo ut GREGORIUS IX. eum admoneret, ne perdendis fidelibus, sed delendis perfidis operam daret. Verum his ipsis armis, quibus hostes impugnabat, mox ipsemet petitus, & anno 1245. pontifice excommunicatus, imperio privatus, & sic eidem legi, quam in alios statuerat, subjectus fuit.

Inquisi-
tio Ita-
lica,

Veneta;

a quibus hæretici in carceres compingerentur, & bona eorum occuparentur. Hoc ipsum præstitit Innocentius edita d. 15. Mai. 1252. bulla ad omnes rectores, consilia & communitates in Longobardia, Æmilia & Marchia Trevisana, 31. articulis propositis, qui statutis omnium civitatum inserti sunt³. Quorum primo magistratus omnes, simulatque munera sua ineunt, jurejurando ad observantiam illam adstringuntur, ni muneribus excidere, & hæreseos suspecti censerī malint. Hanc constitutionem, paucis mitigatam, septem post annis 1259. & post eum annis sex Clemens IX. 1265. renovavit. Sed licet in his tribus provinciis magna esset pontificis auctoritas, non tamen sine maximo labore firmari potuit inquisitio. Nam compertum fuit, Inquisitores cæco impetu ferri, nimia severitate opes emungere, officio abuti in vindictam privatam, populosque sermonibus suis concitare ad seditiones, quarum duæ sunt memorabiles, Mediolanensis 1242. & Parmensis 1279. Venetiis inde ab Innocentio IV. omnes pontifices inquisitionem obtrudere moliebantur, donec Nicolaus IV. an. 1289. rempublicam eo permoveret; de qua re certa conventio inita⁴. Veneta igitur inquisitio ex curia Romana non pendet; sed ducem habet sententiarum exsecutorem, & rei

γ) Tantum horrorem injecere hi inquisitores singulis, ut mallent nescire & ignorare quæ ad fidem sunt necessaria, quam se periculo mortis subjicere. Optime A U T O R tom XIX hist. eccl. in disc. prælim. §. 13. observat, ex hac via inquirendi natam esse summam ignorantiam & hypocrisin, dum securior ratio se-

nummariaē depositarium. In urbe tres senatores; extra urbem rectores civitatum huic iudicio adhibendi sunt. In Tusciam an. 1258. receptum est hoc tribunal, cui præfecti sunt familiares D. Francisci, terræ illius alumni.

1) *Novell. collat. 10. Direct. inquis. in fin. aurb. l. 10. C. de hæret. & Manich.*

2) *Vid. l. 4. §. 4. & mortem quoque inquisitio extendatur C. de hæret. & Manich.*

3) *Post director. p. 6.* 6) *Fra Paolo bist. dell' inquisit.*

III. INSTINCTU Raymundi de Pen- Hispani-
ca.
naforti an. 1233. inquisitio immigravit in Aragoniam; cognita etiam in nonnullis civitatibus Germaniæ ac Franciæ, præsertim in Occitania, unde ortum habuit; sed in his haud diu commorata. Regnum Neapolitanum ob dissidia regum & pontificum intactum mansit ab hoc iudicio, quod in Aragonia quoque elanguit, ac in ceteris Hispaniæ provinciis vix ullâ sui vestigia reliquerat. Sed Ferdinandus catholicus, post penitus ejectos Mauritanos, quum novorum Christianorum plerosque videret ad simulationem Christiani ritus compositos, metu eos, præsertim Judæos, quibus terra affluebat, in officio continendos esse censuit. Ejus precibus an. 1483. Sixtus IV. dedit bullam, qua Thomas de Turrecremata, Dominicanus & regi a confessionibus, qui hoc opus urserat in primis, constitutus est *inquisitor generalis*. Quo nomine an. 1484. conventum egit Hispalensem, ubi universus iudicii ordo, quo etiam-

met conservandi alia non erat, quam *silere* nec in sacra placita inquirere.

Lusitani-
ca,

num utuntur, designatus est. Idem Thomas an. 1485. confirmatur ab Innocentio VIII. ex quo tempore hoc munus in Hispania semper fuit maximum atque honorificentissimum². Interim pontifici nihil juris in inquisitionem Hispanicam, præterquam quod inquisitorem generalem, quem rex cunctis provinciis præponendum nominat, confirmare solet, qui vicissim ex nutu regis nominat singularum provinciarum inquisitores. Ipse est consilii inquisitorii præses natus absolutaque præditus potestate, semperque a latere regis. Consilium illud leges inquisitoribus præscribit, eorum lites decedit, peccata punit, ministros inferiores castigat, adpellationes recipit, nec nisi regem agnoscit superiorem, & ex eo pendent ceteræ omnes in Sicilia, Sardinia, ceterisque Hispaniæ terris, immo apud Indos, hæc. e. in insulis Philippinis & in Americæ continenti stabilitæ inquisitiones¹. Lusitaniæ regi Joanni III. an. 1535. Paulus III. Inquisitionem dedit Hispanicæ simillimam. Hispani hujusmodi tribunal in regno Neapolitano formaturi impediuntur a pontifice, quia subjiciendum foret consilio inquisitorio Hispanico. Unde in illo regno hæretici judicantur ab Episcopis vel a pontificis, i. e. inquisitorum Romanorum delegatis, quibus tamen venia proregis opus est. Simile quid ausi sunt Hispani in Belgio, ubi dux Al-

2) De ratione hujus tribunalis peculiari, prout etiam nunc obtinet, fusius agit prælaudatus à LIMBORCH *lib. I. c. 20. p. 79.* unde liquet, potestatem ejus adeo illimitatam esse, ut non possit non summum præjudicium regiæ potestati absolutæ creare.

banus regnante Philippo II. armata manu rem aggressus est. Cujus immanitatis metu defece-
re Batavi cum fœderatis provinciis; nec in re-
liquo Belgio inquisitionis ullum monumentum.

1) LUD. A PARAMOL. 8. tit. 2. c. 8. l. 2. tit. 2. c. 3.

IV. IN FRANCIA^m, quum recentio- Francia,
res hæreses efflorescerent, querelæ audiebantur
de negligentia Episcoporum in perquirendis
puniendisque ea labe infectis. Unde decursum
ad judicia extraordinaria. Nam Parisiensis se-
natus ab Episcopis impetravit literas, quibus
senatoribus clericis vices suas demandarunt, ex
quibus compositum est concilium inquisito-
rum a Clemente VII. an. 1525. confirmatum^r.
Sed inciderunt bella civilia & edicta pacifica-
tionum, quibus hæc omnia abolita, ut nullum
inquisitionis Francicæ supersit vestigium, præ-
terquam quod Tolosæ modico stipendio alitur
quidam e familia dominicanorum, qui inquisi-
tor audit, sed sine ulla functione.

1) *Preuv. Gall.* l. 2. c. 28.

V. Ex hæresi Lutherana ansam arri- Romana,
puit Paulus III. Romæ instaurandi hoc tribu-
nal, quod remissum erat sæpius; instituta con-
gregatione cardinalium, cum potestate absolu-
ta de hæresi similibusque criminibus cogno-

m) Alexander IV. in Francia rogatu Ludovici
regis inquisitorem fidei instituerat, jam anno 1255.
Priorem Parisiensem ordinis prædicatorum; sed non
diu durasse videtur hoc tribunal, quippe quod Gallis
admodum infestum videbatur, sicuti etiam hodie quo-
que tale tribunal abominantur,

scendi, inquisitores instituendi & destituendi, eisque normam functionum præscribendi. Quum Sixtus V. diversas alias congregationes, quæ Romæ florent, instituisset; huic primum locum adsignavit. Constat ea cardinalibus septem ac diversis ministris, præsidemque habet ipsum pontificem, ejusque potestas per omnem Italiam, immo, si papam audias^a, per totum orbem terrarum extenditur.

Index ex-
purgato-
rius.

VI. IN TERRIS, quibus inquisitio recepta est, competit ei jus lectionem librorum, qui periculosi videntur, prohibendi, & prohibitos libros auferendi; eos autem, quorum nonnulla loca suspecta sunt, expunctis suspectis versiculis vel vocabulis, corrigendi: sine qua mutilatione venum exponi nequeunt¹.

1) *Vid. præfat. indicis Hispan.*

a) Anno 1542. Paulus III. tribunal instituit, deputavitque sex Cardinales inquisitores generales in omnibus reipublicæ Christianæ locis, tam citra quam ultra montes ubilibet existentibus, ut docet LIMBORCH *cit. l. lib. I. c. 29.* Pius IV. anno 1564. potestatem eorum admodum auxit, nec Pius V. suo defuit officio, sed imprimis brachium sæculare ubique locorum imploravit, ut hisce inquisitoribus sedulo assisterent, & eorum industriam in extirpandis hæreticis promoverent.

C A P. X.

DE PROCESSU INQUISITIONIS.

I.

TRIBUNAL inquisitionis eo nomine maxime terribile fit, quod novissimæ constitutiones adversus hæreticos stricte observantur, quæ tamen *generales* sunt, & ex mente legislatorum etiam ab ordinariis h. e. ab Episcopis seu eorum officialibus observandæ. Hæ leges volunt, ut qui sine alia probatione *sola fama*^b hærescos notam contraxit, adigatur ad purgationem canonicam, quæ fit per testes juratos: qua de re infra¹. Suspectus autem abjurare debet². Distinguuntur autem tria suspicionum genera; suspicio *levis*, *vehemens* & *violenta*. Vehemens infert præsumptionem juris, contra quam valet probatio, veluti esus

Inquisiti
quomodo
punitur?

b) Id vero omni rationi adversum esse, nemo facile negaverit. Notum est, quam lubricum *famæ* indicium sit, quæ ut plurimum ab his, qui nobis infesti sunt, originem trahit, quæ tamen mox in inquisitionem rapit etiam innocentissimos. Vel ex hoc solo *crudelitas* hujus tribunalis cognosci potest. Optime de hac *diffamatione*, qua onerari solent viri honesti & pii, edisserit JO. LASSENIUS in tr. quem inscribit: *arcana politico-Atheistica*, ubi p. 199. hoc axioma politico-atheisticum ponit: si bonum noveris, argutis tuis contrarium, in remedium, hæreticum dicito, obtinebis omnia: religionis magna vis. Nemo non ignorat statum clericorum corruptissimum, adeoque inde simul colligit, nihil facilius fuisse, quam sub horum dominatu tyrannico quascunque perpeti calamitates, sub prætextu, quod *favor fidei* hoc suadeat.

carnis die prohibito; prolatio errorum in rebus fidei. Qui post probationem recidit in eandem suspicionem, habetur pro *relapso*, licet antea crimen non probatum fuerit³. Suspicio violenta foret, si quis hæreticorum conventicula frequentaret, si ultra annum excommunicationem *de causa fidei* perferret. Hæc operatur *presumptionem juris & de jure*, contra quam nulla admittitur probatio, acceleratque condemnationem hominis tamquam hæretici⁴. Jam vero qui ex suapte confessione hæreseos convincitur, licet resipiscat & ejuret errorem, damnatur ad condignam pœnitentiam vel ad perpetuos carceres, ut per omnem vitam in pane & aqua pœniteat⁵. Si relapsus est, licet resipiscat, judici sæculari ad comburendum traditur, ita tamen, ut sacramenta pœnitentiæ & Eucharistiæ non denegentur⁶. Qui convictus impœnitens manet ac pertinax, etiam si relapsus non sit, flammis traditur. Idem supplicium manet eum, qui aliunde convinci potest, licet ipse neget hæresin, ac fidem profiteatur catholicam⁷. Hæ sunt hæreticorum pœnæ novis legibus constitutæ⁸.

1) *Director. inquis. part. 3. c. 38.*

2) *C. 13. adjicimus X. de hæret. C. 8. de hæret. in 6.*

3) *C. 8. eod.* 4) *C. 7. eod.*

5) *C. 9. c. 15. X. de hæret.* 6) *C. 4. de hæret. in 6.*

7) *Concil. Biterrit. 1246. c. 9. C. 13. X. de hæret.*

8) *Direct. inquis. p. 2. c. 34.*

Ordo
proce-
dendi.

II. ORDO autem procedendi is est.
Inquisitor mandatum a pontifice vel pontifi-

c) De ordine procedendi contra hæreticos, &

cis vicariis acceptum exhibet Episcopo seu ejusdem vicario generali & ministris tribunalium sæcularium, hosque adigunt ad iuramentum de executione legum civilium & ecclesiasticarum adversus hæreticos. Primi inquisitores a principibus litteras liberi comitatus & ab eorum ministris hoc iuramentum tam rigide exegerunt, ut, si id facere detrectarent, ipsos excommunicarent, officiis removerent, civitatesque interdicto premerent. Sed postquam certa tribunaia habent, eorumque jurisdictio agnita est; violentis illis mediis abstinent. Longinquis terris, si magnus ei campus est assignatus, inquisitor dare potest delegatos, sibi metque adungere vicarium generalem. Habet autem promotorem seu fiscales^d, scribam,

omnibus aliis quæ ad officium inquisitorum contra hæreticam pravitatem spectant, ex mente Romanæ ecclesiæ fusiis agit JOANNES CALDERINUS in *tr. de hæreticis*, cui jungendæ sunt quæstiones XXV. quæ frequentiori usu in materia fiscali coram iudicibus fisci s. inquisitionis controversari solent, collectæ a GABRIELE a QUEMADA. Infinitas etiam irregularitates in hoc processu collegit JOANNES a ROYAS quas vocat *singularia in favorem fidei*, quæ revera singularia sunt, quia ab omni jure & ratione exorbitant.

d) Prolixior est tractatio de ministris hujus inquisitionis, ut hic referri possit. Planissime omnia conquisivit a LIMBORCH in *histor. inquis.* lib. II. ubi c. II. agit de inquisitoribus; c. III. de vicariis & sociis inquisitoris; c. IV. de assessoribus & consultoribus necessariis pro officio inquisitionis; c. V. de promotore fiscali; c. VI. de notariis inquisitionis; c. VII. de Iudice & receptore bonorum publicatorum; c. VIII. de exemptore & officialibus inquisitionis; c. IX. de familiaribus sive stipatoribus.

qui aliunde debet esse persona publica, veluti notarius apostolicus, pluresque *familiares*, qui suæ & inquisitoris securitati arma gestant, suspectos in vincula rapiunt, secretique plerumque sunt denuntiatores. Pro natura & moribus provinciæ plures vel pauciores ministros habet, & quum in Hispania plurimum possit, duodecim ministrorum numerantur genera: quo ipso ejus jurisdictio mirifice amplificatur, quum omnes illi homines in causis cum *civilibus*, tum *criminalibus*, coram inquisitione non solum conveniendi sint, sed & ipsi alios conveniant¹.

1) *Direct. part. 3. per tot. PARAMO de inquis. Toler. l. 3. 4. 5.*

a moni-
toriiis,

III. INQUISITOR munus suum solemni oratione in æde primaria, in qua proponit *edictum fidei*^e, auspicatur. Sic adpellant monitum generale ad omnes homines, ut intra certum tempus eos omnes, qui hæreseos, apostasiæ ac similium criminum suspecti sunt, denuntient, revelentque, quæ norint. Terminus præstituitur 30. vel 40. dierum, intra quem qui veniunt ac semet ipsos accusant, liberantur a pœnis consuetis: unde *terminus gra-*

e) De hoc *edicto fidei* agit LIMBORCH *cit. tr. lib. IV. c. 2.* observatque, magna cum solemnitate illud proponi die dominico præstituto. Quin; ut illius diei solennitas tanto major sit, omnes sermones eo die suspenduntur, atque indulgentiæ XL. dierum ad sermonem illum venientibus promittuntur. Hoc facto, per suum Notarium ex ambone prælegi jubet *litteras monitórias*, quæ sunt ipsum *fidei edictum*, quod exhibet prælaudatus AUTOR p. 246.

ria audit. Hoc edictum non solum sub auspiciis muneris, sed etiam in *visitationibus* proponi solet. Posthæc accusationibus vel denuntiationibus aures præbet, vel ex officio, ut iudex ordinarius, ex sola forma inquirat, & suspectum, si gravatus est, in carcerem abripiendum jubet, interrogatque, licet tumultuarie, quia novæ leges permittunt, ut causæ hæreticorum summariter tractentur, & hæreseos crimen, ceteris omnibus execrabilius, nullum favorem^f mereri videtur. Inquisitor autem cuncta alta nocte premit, ne accusati vel ignem ultorem effugere, vel erroribus ceteros contaminare queant. Præparata causa, adhibito Episcopo vel vicario suo generali, itemque doctorum vel aliorum proborum virorum concilio, sententiam profert². Sententia autem pro varietate diffamationis, suspicionis, convictionis, item pœnitentiæ & impœnitentiæ, est varia. Pronuntiatur autem in loco publico, cum debita solemnitate³: & hoc ipsum

f) Meretur tamen cum favore, ne *tumultuarie* procedatur, quod tamen, ipso Autore observante, fit, quo ipso nihil crudelius excogitari potuit. Inde propullularunt egregia illa dogmata de *notorio*, ut sine processu in eo mox procedatur ad executionem.

g) Plures huc pertinent observationes, quæ *actum fidei* absolvunt, relatæ a LIMBORCHIO *cit. l. lib. IV. c. 41. 1.* Inquisitor diem dominicum vel festum huic actui præfigit; 2. hunc parochi in singulis ecclesiis populo denunciant, & ecclesiam nominant, in qua inquisitor sermonem *de fide* habiturus sit: 3. omnibus huc confluentibus promittitur indulgentia XL. dierum: 4. pridie hujus diei solennis e carceribus ad publicum actum fidei deducendi comam & barbam

est, quod Hispani ACTUM FIDEI (*Auto de fe*) adpellant. Quem ut tanto celebriorem reddant, plerumque plures diversorum criminum reos asservant, quos simul supplicio tradant. Attollunt in loco frequenti suggestum, ex quo inquisitor vel socius verba facit ad populum de *fide*, deque erroribus reorum, quos in sublimi loco expositos ostendit populo. Denique sententia fertur ac singuli sine mora perimuntur.

1) C. 20. de *hæret. in 6.* 2) Cl. 1. de *hæret.*

pœna.

IV. QUI convicti aut violenta suspicionem gravati, sed pœnitentes sunt, ii publice abjurata hæresi absolvuntur ab excommu-

deponunt, ut designent, hæreticos in eam formam, in qua nati sunt, rediisse h. e. in filios iræ; 5. captivi, ornatu, quo in publicum spectaculum prodituri sunt, inducuntur, diverso tamen modo, prout vel pœnitentes vel impœnitentes vel relapsi sunt, ut IDEM p. 369. declarat; 6. post solis ortum ecclesiæ cathedralis major campana sonat, omnesque ad miserandum spectaculum invitat; 7. honoratiores accedunt ad domum inquisitionis, ut rei cujusque latus cingant; 8. Notarius S. officii nomina captivorum recitat eo ordine, quo singuli nudis pedibus in processione ire debeant, simulque fidejussores ex honoratioribus designat, qui eorum latera cingant; 9. Processionem præcedunt Dominici cum vexillo s. officii, 10. templum intrantes sedibus locantur designatis, inquisitore cum suis consiliariis thronum a dextera occupante, rege vero thronum a sinistra; 11. Tum sermo a Dominicano quodam habetur de *fide & officio inquisitionis*, in quo actus fidei potissimum collocari solet; 12. finito sermone duo lectores cathedram alternis conscendunt, & sententias in singulos latus prælegunt.

nicatione. Insigne pœnitentis accipiunt vestem, quam *saccum benedictum* (*sanbenito*) vocant, quæ est instar humeralis, cruce Andrea-na a tergo & in pectore signatam, quamque, quoad vivunt, gestare, ac certis diebus ad portam ecclesiæ cum cereo accenso in manibus se sistere, vel similem pœnitentiam agere tenentur. Nonnumquam in perpetuum carcerem detruduntur¹. Qui convicti sunt & impœnitentes, vel pœnitentes & relapsi; illi, si sunt in ordinibus, de gratu dejecti, curiæ sæculari traduntur ad supplicium². Equidem sententiæ inseritur formula, qua inquisitor & episcopus efficaciter intercedunt, ut citra mortis periculum iudex sententiam moderetur³. Sed formula nuda est, qua ecclesiastici iudices irregularitatis suspicionem amoliuntur. Nam si iudex vel recusaret, vel momentum differret exsequi leges imperiales, quæ ultimum supplicium in hæreticos constituunt, excommunicandus^b foret⁴. Ad omnem scrupulum amovendum, Paulus IV. ab hoc irregularitatis genere immunes declaravit, qui præsentē pontifice in causis criminalibus consulti suffragantur ad mortem vel corporis mutilationem: quod a Pio V. probatum & ad omnes inquisitores eorumque consiliarios extensum

b) En hypocrisin turpissimam! mortem eorum & quidem acerbissimam intendunt, pro quibus intercedunt: ne ecclesia sanguinem sitire videatur, hunc agunt ludum, in quo crudeli appetitu sanguinem hæreticorum sitiunt, in quo mores primitivæ ecclesiæ mitissimos prorsus deposuerunt, & sub veste ovina lupum omnia devorantem tegunt. Hæc vero AU.

est^s. Actibus fidei interfunt iudices laici eorumque ministri, quibus simulatque rei traditi sunt, discedunt ecclesiastici, laicisque permittunt, ut sententiam reddant, exsequanturque subito. Atque hoc est in Hispania omnium spectaculorum maximum: quod ut eo terribilius reddant, impœnitentes, saccis nigris, quibus flammæ infernales & dæmonum figuræ depictæ, indutos, in rogi conjiciunt. Hac severitate opus esse existimant, ut metu maliquidquid Judæorum ac Maurorum superest, qui ingenium nondum mutarunt, in officio contineatur.

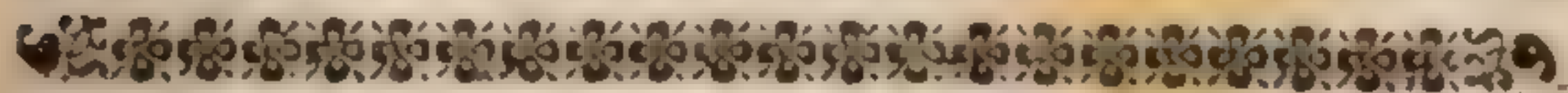
- 1) PARAMO l. 1. r. 2. c. 5. 2) C. 9. X. de hæret.
 3) C. 27 X. de verb. signif. 4) C. 8. de hæret. in 6.
 5) PEGNA in 2. part. direct. comm. 20.

Inquisi-
tio, in
Francia
exul, im-
probat.

V. ALIA Francis sedet sententia, persuasus, aduiscenda crimina ecclesiastica, quum episcoporum sufficiat auctoritas, opus non esse delegatis extra ordinem, qui ad ultimum in tribunal ordinarium abire possent. Nam verendum est, ne homines, alienæ jurisdictionis administri, mandati regulas migrent, culpasque ac suspensiones augeant exaggerentque, ut sit, quod agant. Porro inconcinnum est, ut in terris, in quibus per duo sæcula hæretici non tolerantur, quotidie hæretici vel apostatæ inventi puniantur. Præterea metus ille *hypocritas* quidem, at *vere Christianos* non faciet. Severitas utilis est reprimendis nascent-

TOR prudentissimus ita enarrat, ut simul ostendat, se ea minime cum cordatioribus approbare, ut etiam *s. sq.* declarat.

tibus hæresibus; sed si omni tempore atque omni loco ad præscriptum legum stricte adhibetur, sacra nostra exosa reddidit, efficitque, ut justitiæ obtentu maxima mala patrentur. Haud postrema pars libertatis ecclesiæ Gallicanæ in eo posita est, quod has novas leges & hæc nova tribunalia, quæ nihil cum indole veteris ecclesiæ commune habent, procul habuimus.

C A P. X I.
D E S I M O N I A.

I.

MAXIMUM post hæresin crimen est *simonia*, quam & ipsam veteres sæpe hæresin adpellant, quum vix fieri posse credant, ut ad emendas res spirituales accedat, qui a fide non aberraverit. Huic crimini nomen a Simone Mago, primo hæresiarcha, qui Petro pro donorum divinorum communicatione aurum obtulit. Celebre ejusdem criminis ex-

Simoniam unde audiant?

i) Alii ut MOREAU de la simonie c. 23. hanc addit rationem, quod Simoniaci infinita subterfugia excogitare soleant, quibus simoniam tegant, & ita per indirectum eam defendant, ut licitam & ut permissam. Quis vero curiam Romanam hac ratione ab hæresi excusabit, quæ itidem subterfugia talia conquirere solet, quibus praxin suam regit, contra quosin ex protesso scripsit LAUNOIUS, de veneranda eccles. Romanæ circa Simoniam traditione. Ceterum de Simonia præter LAUNOIUM egerunt JOANNES. ANSILLON, MAURITIUS, PERTSCHUS, JAEGERUS alique.

emplum est in Veteri Testamento Gehasi^k, Eliæ prophetæ famulus². Observandum itaque est præceptum domini, apostolos ad prædicandum & mirabilia opera edenda emittentis, ac dicentis: *Gratis accepistis, gratis dabitur*³. Non vero imitandi sunt falsi doctores, quorum meminit Paulus, qui religionem *quæstui habent*⁴. Majore ignominia verbum Dei & sacramenta obrui nequeunt, quam si rebus profanis ac pretio parabilibus æquiparantur; nec ministerium ecclesiasticum turpius fœdatur, quam si in matrimonium ac quæstum vertitur^l.

1) Act. VIII. 18. 2) 2 Reg. V. 20. 3) Matth. X. 8.
4) 1 Tim. VI. 5.

qui sint?

II. SIMONIACI ergo sunt, qui prædicationem verbi & sacramentorum administrationem emunt vendunt, sic, ut docere, baptizare, remittere peccata, sine pretio recusent. Simoniaci sunt, qui ordinationem episcoporum, presbyterorum, diaconorum, aliorumque ecclesiæ ministrorum, & per consequens collationem officiorum, & beneficio-

k) Imposturam quidem singularem per *simulationem* commisit, sed non simile delictum, quod Simon intentabat, adeoque frustra ad hoc provocatur exemplum.

l) Ita rectissime Autor subducit rationes, simulque tacite notat praxin communem, secundum quam plerique magis quæstum quærunt in beneficiis, quam ut officio sacro debito modo præsent, bonumque verum ecclesiæ quærant. Si ergo in hoc Simonia committitur, heu quam læta seges Simoniacorum ubique deprehenditur!

rum ecclesiasticorum emunt vendunt. Nec solum collatio officiorum & beneficiorum; sed & omnes actus eo pertinentes, ut electio, confirmatio, nominatio, præsentatio, resignatio, exploratio, possessio, inauguratio, instrumentorum expeditio, debent esse gratuita^{m 1.} Damnatur etiam subtilitas argutantium, *officium* quidem esse debere *gratuitum*; *beneficium* autem *pretio* æstimari posse. Nam beneficium ita officio innexum est, ut ab eo pactis privatorum separari nequeat. Officium autem est res mere spiritualis^{2.} Dispensatorum & defensorum officium olim versabatur in bonis ecclesiæ externis, & tamen concilium Chalcedonense illud æque ac cetera omnia vendi prohibuit^{3.} Canonum jure simoniaci sunt, qui aliquid exigunt pro licentia docendi^{4.}; pro admissione ad vitam religiosam, cui pœnitentia & uberior perfectio proposita esse debet^{5.}; pro sepultura ecclesiastica; pro consecratione ec-

m) Quid ergo de curiis Romanis dicendum, in quibus hæc omnia ingenti redimantur pretio, & absque ære gravi nihil impetrari solet? An hæc habent singulare privilegium, quo impune has redemptiones exercere possint? Hoc si deest, uti omnino deest, vel in iis non committitur Simonia, vel Romana curia, omnibus ad imitandum proposita, præ ceteris hoc vitio infecta est. Ego vero facile patrocinium ecclesiæ Romanæ præberem, si opus esset, ostenderemque, in his negotiis expediendis pro certo pretio tale vitium non deprehendi, quod Simoni attribuunt, quamvis si in excessu peccetur, notam *avaritiæ* non effugiant accipientes. Neque enim, quod sufficit, his redemptionibus *spiritualium* emtio intenditur, alioquin nec salva conscientia fructus beneficiorum percipi possent, qui pro *officio spirituali* percipiuntur.

clesiarum; pro benedictione nuptiali⁶. Hæ fere res illæ sunt, quæ in quæstum verti non debent.

1) C. 1. q. 1. c. 8.

2) *Pragmat. de elect.* §. 4. & *de annat. Concil. Trid.* sess. 21. c. 1. sess. 24. c. 14. stat. *Bles.* art. 20.

3) C. 1. q. 1. c. 8. 4) *tit. X. de magistr.*

5) C. 40. X. *de simon.* 6) C. 8. c. 9. *eod.*

non præ-
cise
ementes,

III. PRETIUM, quod prohibetur, non consistit solum in pecunia numerata; sed & in quavis re, quæ pecunia æstimari potest; immo & in officiis alteri præstitis, licet æstimationis sint incertæ. Beneficia, quandoquidem de his maxime sermo est, dignitati personarum; non gratiæ, non retributioni, non aliis externis causis danda sunt. Commendationibus tantum dignitas personarum collatoribus est proponenda.

sed quo-
vis pacto
sibi pro-
spicien-
tes.

IV. VENDITIONIS vocabulo intelliguntur omnes contractus venditioni affines, ut locatio, conductio, census constitutio. Nam iis temporibus, quibus feuda & bona

*) Interim tamen pontifices ut plurimum censum sibi reservarunt pro concessione exemptionum aliorumque jurium. Præxin hanc ita excusat pontifex in c. 6. X. *de relig. dom.* nos quoque cum libertatis privilegium vel protectionis præsidium aliquibus ecclesiis indulgemus, gratis accipimus censum gratis oblatum, & in literis nostris ad successorum nostrorum memoriam census etiam exprimimus quantitatem. Vides involucria, quibus sese hoc vitium (loquor ex hypothesi Romanæ ecclesiæ) tegat. Gratis quod offertur, non constituit Simoniam, & tamen nisi offeratur, nihil impetratur.

cenſitica conſtitui cœpere, idem de beneficiis nonnulli facere audebant: quod improbatum¹. Prohibitum eſt etiam rem ſpiritualẽ cum re temporalĩ locare. Horum contractuum anima eſt conſenſus, quem in hoc argumento ſemper eruere magni laboris eſt, & ad crimen determinandum neceſſarium. Non enim abſolute prohibemur occasione functionum ſpiritualium accipere, quod donatur² non ex pacto³. Chriſtus ipſe apoſtoliſ permiſſit vivere ſumtibus eorum, quos docent, quum dignus ſit, qui laborat, mercede ſua⁴. Ipſe indulſit, ut ſanctæ mulieres comites de bonis ſuis ei ſuppeditarent⁵. Ut ſacerdotes veteris Teſtamenti vixere ex altari; ſic dominus vult, ut annuntiantes evangelium ex evangelio vivant. Et ſi populo ſpiritualia profundimus, quid juſtius, quam ut temporalia metamus⁶?

1) 1. 2. X. ne prælati vices. 2) C. 18. X. de ſim.

3) Luc. X. 7. 4) Luc. VIII. 3.

5) 1 Cor. IX. 3. Vid. part. II. c. 10.

V. IGITUR diſtinguendum inter re-tributionem permiſſam, & inter quæſtum ſeu mercimonium prohibitum. Non enim ſimonia-cum eſt, accipere, quod ſponte offertur intuitu functionum noſtrarum ſacrarum; licet non re-tributionem ſponte oblatam accipientes.

o) Hoc modo honoraria a Simonia excuſari ſolent, quod pactum in iis deſit. Hoc modo forſan ſe purgabit eccleſia Romana, quod nunquam paciſcatur cum illis, quibus per bullas vel ſignaturas aliquid concedit. Quia vero Roma nihil gratis præſtat, evidens eſt, hos, qui aliquid in curia hac petunt, tacite promittere, ſe pretia conſueta ſoluturos eſſe. Sic pactum quidem deeſt expreſſum, nunquam tacitum.

canones hoc nonnumquam ad maiorem cautionem prohibuerint; quia in foro externo haud facile discernitur, num retributio sit plane libera, nequē arte quadam ab accipiente elicitā. Nec simoniacum est, accipere, immo & in iudicio prosequi^p, retributiones, veteri observantia, legibusque & statutis locorum praescriptas¹; licet ab initio innoxiae non fuerint: modo animus purus, nec alia sit intentio, quam ut necessaria vitae subsidia habeamus. Ex hoc principio excusantur annatae & quidquid pontifici datur pro beneficiorum provisionibus, quod speciem tributi praebet, quale ecclesia necessitatibus aulae Romanae suppetendum recepit². Idem dicendum de jure deportus; de juribus tabularii, & cancellariae, quae usu invalescere possunt, si sint modica³.

- 1) C. 42. X. de sim. 2) S. Thomas 2. q. 200. art. 2. 3. Pragmat. de annat. §. voluit tamen,
3) Concil. Trid. sess. 21. c. 1.

Simonia
multiplex

VI. SIMONIA autem est, de re spiritali quocumque modo pacisci aut conventionem inire, veluti si dicerem: Non praedicabo, non sacramentum hocce administrabo, non conferam, non resignabo tibi hoc beneficium, nisi dederis mihi centum. Vel si alter diceret: Quod tibi dari vis, ut des? Immo ne quidem diserta & crassa hujusmodi conventionem, sed animo solo simonia committitur, quibuscumque verbis utaris, immo etiam-

p) Non improbo Auctoris sententiam; ast simul inde infero, vix dari casum, quo non excusari possit hoc vitium, si ambitum ecclesiasticum excipias.

si verba non interveniant⁹, quum Deus cor respiciat; immo ne quidem opus est, ut conventio impleta sit. Interim hi diversi gradus naturam criminis alterant. Unde doctores distinguunt inter simoniam *mentalem*, *conventionalem* & *realem*¹. *Mentalis* est, quæ intra voluntatem subsistit, nec in actum externum prorumpit, veluti si collatori munusculum offero sub spe obtinendi beneficii; de qua tamen nullam mentionem facio. Hæc simonia, ad forum conscientiae remittenda, in foro externo habet impunitatem. *Conventionalis* est, quæ se exserit per pactum expressum vel tacitum, verbis ac signis declaratum: sic ut alter alterius propositum perspexerit, licet impletum non sit. Horum uterque plecti potest in foro externo. *Realis* denique ea est, quæ utrimque adimpleta. Et hanc quidem maxime detestantur canones, qui omnes ad eam concurrentes, veluti proxenetas, depositarios, simoniacos declarant.

1) NAVARR. *Man c. 23. n. 103. &c. Gloss. in C. un. de Cleric. non resid. in 6.*

VII. POENAE hujus criminis sunt, clericorum quidem, dejectio e gradu; laicorum excommunicatio^r. Præterea simoniaci

q) Sed ita excusatio, quam Autor in gratiam curiæ Rom. adfert, corrui, quia licet hic desit *pallium*, ut dixi modo, mente tamen intenditur datio pretii consueti pro pallio, pro confirmationibus &c imo etiam curia Romana mente quoque pretium hoc intendit, & pro illo omnia expedit.

r) Et jurium, quibus abutuntur, privatio. Sic

nullum ex hoc crimine fructum reportare debent. Unde veteres canones ordinationes simoniacas irritas declararunt, i. e. illicitas, prout de hæreticis diximus; ut, qui ita ordinati sunt, officium facere non possint, ni irregulares videri velint. Collatio beneficii simoniaca absolute nulla est, & beneficium vacuum manet ac *impetrabile*; immo possessor simoniacus ad fructus perceptos restituendos obligatur. Immo etiam ceteris beneficiis, si qua habet, excidit spoliaturque.

Confidentia est
Simoniz
species.

VIII. SIMONIAE species vel adiutrum sæpe est *fiducia*, quam in causis beneficiariis haud inconcinne *fideicommissum* adpellares. Est enim pactum, quo alteri beneficium ea lege traditur, ut fructus, vel post certum tempus ipsam titulum, alteri reddat. Prioris exemplum sit militum ductor, qui impetratum a rege pingue beneficium conferendum curat

patroni ecclesias vendentes merito jure patronatus privantur. Imperatoribus imprimis hoc vitium imputatum est in collationibus episcopatum, nec negari potest, magnopere hic peccatum fuisse, ut tempora HENRICI IV. & V. docent. Utrum vero pontifici ex hac causa jus fuerit, imperatores, jure suo abutentes, investitura hac privandi, vel inde dubium est, quod pontificis potestas tam exorbitans in imperatores & reges nondum probata fuerit.

Plures observationes circa hanc materiam tangit atque examinat FLAMINIUS PARISIUS de *confidentia beneficiali*, ita tamen eas explicat, ut hæc *fiducia* semper a vitio purgari possit. In fraudem legis hanc tendere & excogitatam fuisse, nemo negaverit; sed quid non mortalia pectora cogit usus inveteratus?

in fratrem aut sacellanum, ut modica pensione contentus majorem reddituum partem ipsi tradat. Posterius faciunt, qui pingue quoddam beneficium, universæ familiæ alendæ idoneum, familiæ servaturi, post mortem titulati curant, ut beneficium conferatur amico, quid id veluti depositum custodiat, dum puer e familia, cui id destinatur, legitimam ætatem attigerit. Hæc ingeniosa fraus exeunte sæculo XVI. Francis nostris fuit commendatissima, quum multa majora beneficia, immo & episcopatus, alieno nomine possiderentur a feminis & ab hæreticis. Hujus criminis eadem pœnæ sunt quæ simoniæ. Nam præter restitutionem locum habet excommunicatio ipso facto & omnium reliquorum beneficiorum privatio¹.

1) *Constit. Pii X. d. 1. Jun. 1565.*

C A P. XII.

DE HOMICIDIO ET DE CONCUBINATU.

I.

HACTENUS de criminibus, quibus maxime divina majestas læditur; sequuntur, quæ in homines committuntur, in quibus familiam ducit homicidium¹, homicidii-

Atassi.
nia,

1) Cum in jure canonico unice in hunc finem *criminum* materia tradatur, ut censuræ, in ea constitutæ per concilia & pontificum decreta, inde liquerant, commentatione prolixiori supersedebo, cum *criminum* primaria ratio in jure civili excutienda sit.

duellâ,

tornea-
menta,procura-
tiones
abortus
prohibitæ

que atrocissima species assassinium, quod consistit in locata opera ad occidendum alterum. Concilium Lugdunense II. non solum in hos homines, & qui eorum operam conducunt; sed etiam in eorum fautores, & receptatores statuit excommunicationem & privationem omnium officiorum & beneficiorum¹. Duella quoque legibus ecclesiasticis² prohibita sunt, ex quo barbarorum moribus inveterata publice inibantur, æque ac torneamenta³. Ut sepultura ecclesiastica privandi sint, qui in duellis occumbunt⁴. Sed hæc male observantur, belle succedentibus torneamentis, & in Hispania concursationibus cum tauris, quæ sub iisdem pœnis sunt prohibitæ. Sunt etiam severæ pœnæ statutæ in eos, qui abortus procurant, animasque infantium baptismo privatorum salute privant⁵; in parentes, qui partum exponunt; qui infantes in lecto secum jacentes in somno suffocant⁶.

- 1) C. 1. de homic. in 6.
- 2) t. t. X. de purg. vulg. t. t. X. de cler. pugn. in duell.
- 3) t. t. X. de torn. Concil. Trid. sess. 25. c. 19.
- 4) Constit. Pii V. d. 1. Nov. 1567.
- 5) C. 20. X. de homic. 6) C. ult. X. de his qui fil. occid.

Paucis tantum observo: I. olim quævis crimina graviora, quatenus publice nota erant, ejectione punita fuisse, ut ecclesiæ sua constaret integritas. II. ejectos tamen peracta duriori pœnitentia receptos fuisse: III. paulatim tamen ubi pro occultis etiam criminibus satisfaciendum esse constituerunt doctores ecclesiæ, pœnitentiarum varia genera introducta fuisse, a delinquentibus per certa annorum curricula subeunda, de quibus antiquorum conciliorum canones pleni sunt.

II. HOMICIDIUM clericorum, & <sup>homici-
da,</sup> quævis clerico illata vis, acerbissime vindicatur. Qui clericum extra casum inculpatae tutelæ verberibus afficit, ipso facto¹ excommunicatus censetur²; & qui vasallus episcopi aut patronus presbyteri eadem molitur, feudo vel jure patronatus excidit³. Similiter clerici, qui aliis vim inferunt, atrocibus poenis castigantur. Iis enim, ne quidem justo bello, arma gestare permissum⁴. Clericus percussor officio privatur⁵, & si quem, etiam casu, occidit, irregularis fit, nisi casus prævideri non potuit, & clericus versatus sit in re licita, veluti sacerdos ille, qui tintinnabulum pulsans impulsu illo tintinnabulum præcipitavit in puerum adstantem, qui necatus est⁶. Qui semetipsos interimunt, peccatores impoenitentes habentur, privanturque ecclesiastica sepultura & precum fructu⁶.

- 1) C.17. q.4. c.29. 2) C.12. X. de poenis.
3) C.23. q.8. c.6. 4) C.1. X. de cler. percuss.
5) C.23. X. de homicid. 6) C.23. q.1. c.12.

III. PROXIMUM ab homicidio crimen est adulterium, quo pertinent omnes illicitæ conjunctiones, quibus genuini natales vitiantur, natique opprobrio & infamia obruuntur. Hujus generis crimina ad præscri-

adulteri
qui sint?

u) Hoc facinus sacrilegium grande constituit, quia clericus spiritualis & sacrata persona est, cujus violatione Deus ipse lædi videtur. Nec ab hoc reatu excipiuntur reges & principes, qui prælatum forsan carceribus mancipant, sed ut securi tutique esse possint, petere debent ad minimum absolutionem ad cautelam, ut loquuntur,

ptum juris divini severe ulciscitur ecclesia, virique adulterium æque ac uxoris, si noscitur, condemnat¹. In Francia tamen iudex Ecclesiasticus in laicis adulteros in foro externo non animadvertit. Adulterium impedit matrimonium, contrahendum inter eos, qui id commiserunt promisso matrimonio, si liberi fuerint². Omnis conjunctio vel concubinatus vivo marito aut vivente uxore est revera adulterium.

1) C.32. q.1. c. ult. 2) C.31. q.1. c.5.

concubi-
natus
prohibi-
tus.

IV. CONCUBINATUS, jure civili toleratus vel saltem impunitus, jure ecclesiastico crimen reputatur^{*}. Laici, sive conjugati, sive cœlibes, in hoc crimine hærentes, ab ordinario ex officio sunt reprehendendi, & post trinam admonitionem, si parere nolunt, excommunicandi¹. Concubinæ autem ex locis, quibus scandalo sunt, manu militari expelluntur. Clericorum concubinatus majus flagitium involvit, primis sæculis inauditum. Non enim ordinabantur, nisi qui lecti & assidua probitate conspicui essent; inferiores autem, quorum major numerus, plerique uxores habuere. Sed sæculo X. clericorum, etiam presbyterorum, concubinatus publico usu sic vulgatus erat, ut propemodum permissus crederetur. Unde plu-

x) Nec a stupro & fornicatione distinguitur. Unde pedetentim factum, ut jura olim concubinatui, legibus permissa, data, ad stuprum & liberos inde natos hodie applicata fuerint. Sic olim naturales tantum legitimabantur, quod hodie ad eos, qui ex stupro nati sunt, applicant: olim ex stupro natis alimenta non debebantur, bene tamen naturalibus, quod hodie ex stupro natis applicatur &c.

res constitutiones natæ². Plebi injunctum, ne Missam concubinariî frequenter, officio privandi³. Sed malo intenso, pœnarum rigor remissus. Ex sententia concilii Basileensis⁴ hujusmodi homines statim fructu trimestri beneficiorum, & si intra terminum concubinas non dimittunt, ipsis beneficiis privandi sunt. Si qui ad vomitum redeunt, irregulares censentur. Concinit huic decreto jus nostrum⁵, temperatque concilium Tridentinum⁶ statuendo, ut post primam admonitionem tertia; post secundam omnibus fructibus priventur & suspendantur; post tertiam beneficio destituantur & irregulares censeantur. Si redeunt ad ingenium, excommunicantur. Concubinæ autem intuitu clericorum non solum eæ reputantur, de quibus id certum est; sed etiam omnis generis feminæ, in quas cadit suspicio⁷. Puniantur etiam vel minima delicta, quibus clerici violant votum continentia. Olim post pœnitentiam decennalem demum veniam sunt consecuti; veteres autem eos sine mora removerunt⁸. Clericus, qui contra naturam luxu-

y) *Subintroductarum* fit mentio in *cir. c. 5. D. 32.* quæ sub specie pietatis cohabitabant cum clericis, cœlibatum strenue profitentes, & semet a concubinis distinguentes, utut de concubinato admodum essent suspectæ. Sæculo III. jam talium mulierum consortium cum clericis viguisse palam est, quod tam altas radices egerat, ut per aliquot sæcula eradicari non potuerit. Nomen ex amore, Christianis imprimis colendo, assumerant, seque *Agaperas* dixere. Præter concilia etiam leges civiles hujusmodi suspecta consortia reprobarunt atque prohibuerunt, ut docet *l. 19. C. de episc. & cler. cf. ESPENGAEUS lib. VI. de continet. c. 12.*

riatur, carceri perpetuo ad perpetuam agendam pœnitentiam mancipatur, ut ab oculis populi tanti sceleris memoria removeatur⁹.

1) *Concil. Trid. Sess. 24. c. 8.*

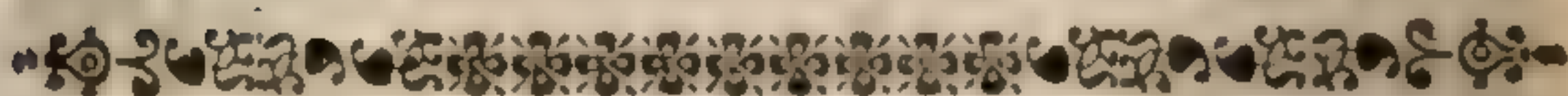
2) *PETRUS DAMIAN. opusc. 12. in opusc. 18. c. 4 & dissert. 2.*

3) *c. 5. D. 32.* 4) *Sess. 20.*

5) *Pragmat. tit. 19. 20. & concordatum tit. 32.*

6) *Sess. 25. c. 14.* 7) *c. 5. D. 32.*

8) *c. ult. D. 61. c. 4. D. 81.* 9) *C. 4. X. de excess. præl. C. 13. X. de vit. & honest. cler.*

C A P. X I I I.

D E U S U R I S.

I.

Pro usu
rei fungi-
bilis ni-
hil,

RATIONE contrectationis & usurpationis rei alienæ, non furtum solum & spolium damnat ecclesia; sed etiam usuras rejicit, jure civili paganis permissas, nec Judæis jure divino intuitu extraneorum² interdictas¹, aut intuitu proximi prohibitas. Jam vero Christus, optimus legum interpres, non solum docuit, quemlibet hominem esse nostrum proximum²; sed etiam discrete præcepit, ut mutuum demus⁴,

2) Quod jus gentium postulabat, ut æquali jure cum ceteris fruerentur gentibus. Cum enim hæ vi commerciorum usuras a Judæis acciperent; nec his adimi potuit facultas, ab extraneis eas exigendi. Peculiaris vero ratio reipublicæ judaicæ non permisit, ut judæus a judæo usuras acciperet, quo quilibet in populo eo magis ad regulas amoris erga proximum exercendas assuefieret.

a) Præceptum singulare amoris hoc ipso inculca-

nihil inde sperantes ³. . Eaque constans & perpetua ecclesiæ catholicæ sententia fuit, neque ex pecunia, neque ex ceteris rebus fungibilibus, quæ secundum quantitatem æstimantur, h.e. quæ pondere, numero & mensura constant, veluti frumento, vino &c. mutuo datis, quæstum esse^b faciendum⁴. Idque ex ea ratione, quia contractibus proposita est summa æqualitas, ut alter, quod ipsi expedit, obtineat

vit, nec tantum de usuris non percipiendis sensisse, sed plus intendisse videtur. Amor necessitatibus proximi etiam tunc succurrere suadet inculcatque, si vel maxime periculum quoddam sortis amittendæ probabiliter adsit. Judæi se satis suo fecisse officio legemque observasse credebant, si modo puras ab usuris manus retinerent, utut de cetero essent imminericordes, ab omni alieni amore, & avaritiæ dediti. Salvator noster hos mores reprobare ostenditque, tunc verum exerceri demum amorem, si etiam mutuum detur in necessitate summa constituto, a quo sortis restitutionem ne quidem sperare possimus. Legem itaque *summi amoris* contra judæorum interpretationem & traditionem explicavit; non legem de *usuris* tulit, quam nec repetere necesse fuit: quia Judæi eandem *ad litteram sancte* observabant. Enimvero nec in mutuo, quod faciunt canonistæ, subsistendum, sed ex generali intentione salvatoris etiam aliis in rebus indigentibus succurrendum v.c. gratuitam habitationem eis dando, nudos vestiendo, esurientes pascendo cibo & potu sine spe lucri &c. Sicuti vero hæc lex tantum erga eos exercenda, qui nostra ope in necessitatibus indigent, ita in contrarium, qui illam non appetunt, non desiderant, sed solius commercii causa nostram pecuniam petunt, non minus aliquid lucelli ab his petere licet, ac quidem pro usu tabernæ vel ædium lucrum aliquod petere permissum, nec ullibi a Salvatore interdictum est.

b) Sed hæc interpretatio in eadem principia im-

pro eo, quod alteri expedit. Quod videre est in permutationibus, ubi quod æqualitati deest, pecunia suppletur. Sic in emtione venditione id agitur, ut pretium merci quam potest fieri exactissime æquetur. Deinde quod lege humanitatis jubemur res innoxie humanitatis, quæ nobis non necessariae sunt, & alteri profunt, alteri concedere, ut, efranti viam monstrare, lumen accendere. Quod est fundamentum contractuum gratuitorum, ut mutui & depositi. Amico enim officium custodiendi ejus pecuniam eadem solertia, qua meam, detrectari non potest, & injustus foret, qui ob hoc officium præmium polceret. Pari ratione amico, de cujus candore persuasus sum, non deneganda est pecunia, mihi inutilis & ipsi necessaria, quam si stato tempore reddit, nihil amplius salvo jure petere possum.

1) *Lev. XXV. 36. 37.* 2) *Luc. X. 29.* 3) *Luc. VI. 34. 35.*
4) *Conc. Nicæn. c. 17. C. 14. q. 3. & 4. per tot.*

pingit, quibus pharisæi depravaverant juris Mosaici prudentiam. Ita legem amoris ex *verbis* æstimant, verum autem sensum prætereunt.

c) Supponit Autor casum, quo pecunia apud me inutilisprehenditur. Quid vero si ego eam, quod semper fieri potest, impendere potuissem in rerum immobilium, quæ fructus ferunt, acquisitionem, annon privor hoc mutuo usu meæ pecuniæ? Quid si alter meam pecuniam ad eundem finem petat, ut fundum sibi comparet, utque fructus lucretur? Debitor commodo pecuniæ meæ fruitur; ego vero eodem carere teneor, qui eodem commodo frui poteram. Quod ergo in gratiam alterius huic commodo renuncio, nihil æquius est, quam ut alter mihi partem quandam commodorum, pecunia mea quæsiturum, concedat.

II. ALIUD dicendum de certis corporibus, veluti de utensilibus, de equo, domo, in quibus proprietas distinguitur ab usu, quem præstant salva substantia, licet deteriora fiant¹. Quæ licet gratis concedi possint; injustum tamen non est, pretium pro usu eorum postulare. Nam licet post usum corpus reddatur, non tamen prorsus idem redditur, quod datum est. Usu enim atteritur plus minusve pro usus diurnitate & modo; & illa attritio pretio æstimari potest ad obtinendam perfectam æqualitatem. Hoc est fundamentum pretii locationis, quod longa consuetudine æqualitatem illam superare potest, quum multi sint, qui sæpe eodem tempore ejusdem rei usu opus habent. Sed qui ad annum mille mutuatur, & post annum mille restituit, exacte reddit, quod accepit, ut jure nihil amplius postulare queas^d.

pro usu
rei non
fungibilis
aliquid
peti po-
test.

1) S. THOM. 2. 2. q. 78. art. in corp.

III. DUO tamen sunt necessaria: primum, pecuniam tibi, quum mutuo dares, fuisse inutilem^e; alterum, ut stato tempore sit red- dita. Nam si restitutio differtur, & ex mora

pro usu
pecuniz
merx qui-
bus cali-
bus usu-
ras pete-
re pos-
sim?

d) Sed petitur hic quod est in principio: pro attritione non solvitur locarium in rerum locatione, sed pro fructibus, pro usu, pro cominodis. Ager locatus per usum non deterior redditur, nec attritioni subjectus est, ideo tamen admittit locarium, quia usu rei in gratiam alterius dominus se privat. Idem de pecunia mutuo data dicendum. Quid est enim aliud usura, quam merces pro usu pecuniæ?

e) Hunc casum semper eludere possunt credito- res mutuo dantes, quia nunquam boni patresfamilias pecuniam otiosam domi conservare solent.

tibi damnum enascitur; justum est, ut tibi id refarciatur, officiumque amico præstitum non noceat rei tuæ familiari. Et quoniam probatio & æstimatio ejus, quod interest, in foro externo difficilis est; leges civiles id semper, ubi debitor in mora est, præsumunt, & nostris in provinciis ad vicesimam reducunt annuam. Atque ex hoc fundamento in judiciis *interesse* f. adjudicatur postulantibus¹. Similiter si pecunia mutuo data mihi necessaria vel utilis foret ad redimendum censum, ad annonam comparandam, quæ angustior post redditur; item si interea prædium magni proventus exiguo pretio emere potuissem; jure lucri cessantis & damni emergentis restitutionem postulo². Et quia mercatores continuo nummos in comparandis mercibus utiliiter collocare possunt; licet eis *interesse*, h. e. pro lucro cessante aliquid petere: quod tamen certum & *radicatum* esse debet, veluti si arator sumeret frumentum ad sementem faciendum³.

1) Gloss. in c. 8. X. de usur.

2) Thomas 2. 2. q. 78. art. 2. ad 1. & ibi Cajetan.

3) C. 6. & c. navig. in fin. X. de usur.

Usuræ vitium non habent
i. societates mercatoriae,

IV. PECUNIAE fructus permittitur porro, si contractus magis in societatem inclinat, quam in mutuum. Si duo in societa-

f) Imo plerique, quo usuras pallient, sub nomine ejus, quod *interest*, illas exigunt, petunt, sibi stipulantur. Denique casus, quos Autor subjungit, ita comparati sunt, ut semper fere usuras petere permissum sit, præstetque, usuras intra modum, generatim permittere, quam ansam infinitis litigiis dare, quæ ex probatione ejus, quod interest, nascuntur.

tem negotiatoriam coeunt, quorum alter pecuniam confert, alter operam; justum est, ut lucrum æque ac damnum partiantur: quod est fundamentum *affecurationis* ac ceterorum contractuum maritimorum. Constituitur pecunia in lembum mercatorium, ea lege, ut, lembo pereunte, pecunia amissa sit; lembo redeunte, ingens lucrum capiatur. In hoc negotio nullum mutuum: manet enim quisque pecuniæ suæ dominus. Est potius emtio spei, ut qui retis jactum emeret ¹.

1) l. 8. de contrab. emt.

V. ALIUS pecuniæ legitimus fructus nascitur e censuum constitutione, quam post longam fluctuationem adprobavit ecclesia ^{2. census annui,} ¹. Permissum enim est, prædium quingentorum annuorum vendere pro decies mille cum pacto de retrovendendo pro eodem pretio in perpetuum, ut tamen ad redemptionem cogi non possimus. Cur igitur non liceret decies mille accipere & annum censum quingentorum pendere, eaque de re creditori in fundo vel in aliis rebus, in quibus securus esse potest, hypothecam constituere? Atque hoc modo census constituuntur: quod negotium toto cælo differt a mutuo, qua fors alienatur in perpe-

g) Horrent tantum nomen *mutui*, licet simile negotium peragatur, & ita contrahentes eo tantum secundum hanc doctrinam eniti debent, quo naturam *mutui* tegant, id quod etiam felici successu factum est in emtionibus annuorum reddituum, ut res ipsa loquitur, de quibus AUTOR seq. §.

tuum, ita ut repeti nequeat ^b, quoad creditor de census solutione securus est.

1) C.6. X. de usur. constit. Martin. V. & Calixti III. extrav. comm. de emtion. Constit. Pii V. 1564.

3. redditus
vitalitii.

VI. PERMISSI quoque sunt redditus ex contractu vitalitio, veluti si Nosocomio cui-dam do decies mille, ut quoad vixero mihi dec mille annuos. Hoc enim est donatio sub conditione onerosa facta, vel, si mavis, venditio lucri fortuiti, quia contingere potest, ut postridie vivere desinam. Nova species similis acquæstus, quæ proxime ad usuras accedit, est institutum *montium pietatis*, qui vocantur ¹.

4. montes
pietatis?

Quod nomen inde habent, quod pauperes eo recurrere, necessitatibusque promptum auxilium arcessere possunt ¹. Sunt autem montes pietatis emporia, in quibus iis, qui pignora adferunt, datur tantum pecuniæ, quantum

^b) Sed supponamus, *mutuum* deesse externo colore, *implicite* tamen revera adest, idemque consequor ex hoc negotio, quod ex contractu usurario. Ita stricte verba Christi: *mutuum dare*, accipiunt, & judaice cortici verborum inhærentes verum sensum amittunt. Nec adeo negotium quoad intentionem Christi inde alteratur, utrum fors repeti possit, an vero omnis repetitio denegetur, quia pro hac perpetua alienatione perpetuum lucrum capio, & quidem ex bonis alterius, perpetuo hoc onere gravatis.

ⁱ) Tunc vero pietatis infucatæ montes forent, si gratis indigentibus succurreretur, omnesque alii pretextus abesse juberentur. Sed vide, quam se torquet hujus juris ratio, ne *usuras* quodammodo sapere videatur, quibus difficultatibus supersedere potuissent ejus conditores, si præconceptam opinionem de *mutuo usurario* deposuissent.

postulant. Quæ si stato tempore reluunt, præter pecuniam mutuo sumtam solvunt modicum pro labore scribendi, pignora custodiendi, proque scribarum salario. Si fallunt, pignora venduntur, pretiumque, deducto debito ac deductis deducendis, debitori restituitur. Talia instituta in Italia ac in Belgio celebrantur. Paucis: contractus legibus principum Christianorum adprobati, & longa consuetudine inveterati, temere ac sine consideratione *utilitatis publicæ* ac fundamentorum jurisprudentiæ, non sunt damnandi^k. Aufert homini suum, qui indebitum restitui postulat. Interim in foro externo in negotio pecuniario multa adprobantur, quæ in foro conscientiæ non consistunt. Nam leges civiles ad evitandum majus malum sæpe minus permittunt, & hominum consuetudines vetustissimæ nullo tempore vincent observantiam legis Dei². In primis cautione opus in allegatione lucri cessantis & damni emergentis: in cujus æstimatione facile fallimur, si non credimus dicto Apostoli: *qui divites fieri cupiunt, in varias tentationes incidunt*³, & Christo, dicenti, fieri non posse, ut Deo simul & Mammoni serviamus⁴. Hæc qui pensitat, in dubio suum potius jactabit, quam alieno damno ditescere cupiet.

1) *Bulla Leonis X. in concil. Later. sess. 20. init.*

2) THOMAS. d. q. 78. art. 1. ad 3.

3) 1. Tim. VI. 9.

4) Matib. VI. 24.

k) Satis prudenter Autor judicat, ostenditque, leges *amoris*, quæ etiam per suam naturam liberæ esse debent, non semper in statu civili applicari & in usum deduci posse. Multa committenda sunt singu-

usuræ
proprie
dictæ
prohibi-
tæ.

VII. PROPRIAE sic dictæ usuræ sunt lucrum, quod ex mero mutuo capitur, ita ut post termini lapsum plus exigatur, quam mutuo datum est, sive ex chirographo, sive ex pignore, sive sub specie pœnæ, venditionis, hypothecæ, vel cujuscumque contractus liciti, nam modi fere usuras palliandi infiniti sunt. Fundamentum semper exquirendum, ac dispi- ciendum est bona fide, num lucrum quæsitum sit, an damnum saltem evitare voluerimus. Usuræ itaque Christianis omnibus sunt prohi- bitæ. Concilium Lateranense III. usurarios sa- cramentis & ecclesiastica sepultura privandos, & oblationes eorum repudiandas esse¹ censet¹. Concilium Lugdunense II. prohibet, ne eis hospitia præbeantur, ne ædes eis locentur². Ipsi non solum, sed & liberi ac heredes eo- rum tenentur usuras restituere³. Meliori jure severioribus pœnis castigantur clerici usurarii, qui præ ceteris Christianis turpe lucrum fuge- re, & humana spernere debent⁴. Concilium Nicænum⁵ ab officio eos removendos censet, quod pluribus canonibus repetitum⁶.

1) C. 3. X. de usur. C. 14. q. 5. 2) C. 1. de usur. in 6.

3) C. 14. q. 6. c. 9. 4) C. 14. q. 4. c. nec hoc.

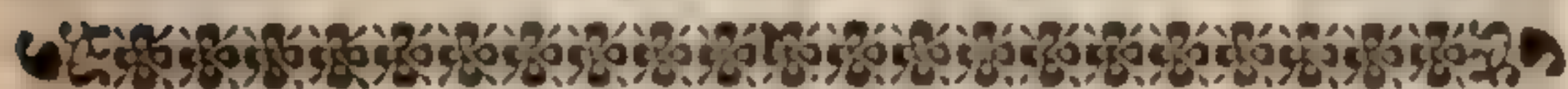
5) C. 17. D. 46. 6) Dist. 47. per tot.

lorum conscientiis, quibus leges proprie non dantur. Hoc monitum si pontifices patresque observassent, nec tam rigide usuras damnassent, multis aliis abu- sibus haud ansam dedissent, quæ plus detrimento at- tulerunt rebus publicis, quam moderatæ usuræ.

1) Hunc in finem ne forsan per testamenta ali- quid ecclesiis relinquunt, clericosque hoc modo invi- tent, ne ab usurariis aliquid lucrentur, prohibitum est, ne testamenta usurarii condere possint; quamvis

VIII. CRIMEN falsi gliscere cœpit ^{crimen falsi.} inter clericos, ex quo Roma arcessi cœperunt literæ gratiæ vel justitiæ. Quod apparet ex constitutionibus Innocentii III. præsertim ea, qua falsarum bullarum fabricatores excommunicandos censet, & eos, qui eas in subsidium vocant, e beneficiis exturbandos ¹. Agentes in rebus, qui nunc instituti sunt, præstant, ut falsa difficulter & raro committi possint. De ceteris criminibus nihil singulare habent canones, Ecclesia enim non solum ea, quæ contra legem Dei militant; sed etiam ea, quæ legibus humanis prohibentur, condemnat: quia lege Dei jubemur sæculari potestati obtemperare ².

1) C. 7. X. de crim. fals. 2) Rom. XIII. 1.

C A P. X I V. DE DELICTO COMMUNI ET CASU PRIVILEGIATO.

I.

ECCLESIA principio solum delicta mere ^{Ecclesia olim non cognovit de criminibus.} ecclesiastica judicavit, quia Christiani criminum publicorum exsortes erant ^m. Si qui e nostris, inquit Tertullianus ¹, carceribus

forſan hæc prohibitio nunquam in praxin deducta fuerit.

^m) Hoc cum grano ſalis accipiendum, nec credendum eſt, inter chriſtianos ſemper repertos fuiſſe ab omni crimine puros. Rariora erant crimina publica; nonnunquam tamen deprehenſos fuiſſe adulteros & ſtupratores, ipſe TERTULLIANUS alii-

vestris detinentur, Christiani solum esse accusantur; si vero alia de causa detinentur, non sunt amplius Christiani. Quod de Christianis generatim dicit, id multo iustius de *clericis* intelligendum, qui e Christianis perfectioribus eligebantur. Si quis horum lapsus disciplinam poenitentiae subire detrectabat, ei regressus patuit ad paganos, inter quos genio pro lubitu indulgere poterat, ne dehonestaret Ecclesiam. Nec privilegia imperialia Episcopis & clericis concessa quidquam ratione criminum ulciscendorum immutarunt. Eorum enim sententiae, partium consensu & quidem in causis civilibus tantum redditae, *laudum* instar habuere. Equidem clerici & monachi in causis pecuniariis solum episcopum iudicem habuere². Ast in criminibus civilibus h. e. contra leges politicas militantibus Episcopus & iudex saecularis concurrentem jurisdictionem exercuere³. Si episcopus prior cognovit, clericum reum e gradu deiecit, & tum dejectum iudex saecularis carceri mandavit. Si hic episcopum occupavit, reum Episcopo remisit, ut gradu priusⁿ, quam vita, privaretur. Atque haec quidem ex praescripto

que fatentur, quos mox ejiciebant, & post diuturnam demum poenitentiam recipiebant. Haec unica erat coërcitio: nec aliud iudicium, quam super criminibus, ejectione dignis, constituebant ex confederata disciplina. Excommunicatio ex capite *connu-
maciae*, quam postea episcopi introduxere, adhuc ignota erat, quam diu ignotum erat imperium sacrum.

n) Quod rursus ex *disciplina militari* desumptum, secundum quam cingulo prius privabantur, qui morti tradendi erant, ne dignitati militari quid decederet.

juris

juris Iustiniani. Sed in criminibus ecclesiasticis solus episcopus cognovit. Compertum erat, Ecclesiam abhorrere a sanguine, & Episcopos semper intercedere, ut reis, etiam a sacris nostris alienis, vitam servarent: unde eis solis crimina clericorum capitalia judicanda permitti non potuerunt. Equidem clericis omnem actionem, & quidem criminalem strictius quam civilem in judicio sæculari interdictam legimus⁴, quia quidquid vindictam spirat, Evangelio magis repugnat, quam quod avaritiam. Sed prima VII. vel VIII. sæcula nihil suppeditant causæ, quare clericorum capitaliter peccantium judicium judici sæculari denegandum censeamus, nisi Episcopos excipere malis, qui raro in hæc crimina incidunt, & quorum dignitati aliquid dandum videtur.

1) TERTULLIANUS apolog. c. 4. 5.

2) l. 7. 8. C. de episc. audient.

3) Nov. 83. c. 1. 123. c. 21.

4) Concil. Chalced. c. 9. Caribaz. III. c. 9.

II. DENIQUE spuria decretales laicis omnem cognitionem de rebus moribusque clericorum abstulerunt, quæ falsa persuasio divo Thomæ Cantuariensi archiepiscopo tantum dirarum^o conciliavit¹. Hoc clypeo tuti clerici

sed per
falsas de-
cretales
clerico-
rum cri-
mina la-
corum

o) Quæ tandem & eidem interitum attulerunt. HENRICI II. Regis Angliæ indignationem potissimum ea de causa in se concitavit, quod clericorum immunitati, plus quam par erat, ex præconceptâ opinione studeret. Anno 1164. consuetudines regni ab omnibus regni statibus, quorum e numero etiam Thomas erat, jurejurando confirmatæ erant. Hoc facto mox eum facti pœnituit. Rem gestam enarrat

jurisdi-
ctioni
subtrahita
sunt,

quum fere impune peccarent, privilegii clericalis præcipua vis poni cœpit in subtrahendis judici reis. Inter querelas Petri Cunierii haud ultima fuit, quod ii, qui ad atrox flagitium patrandum accingerentur, tonsuram prius acciperent, ut impune esset ². Celebre exemplum est prætoris Parisiensis de Tigouville, qui, quod duos scholasticos, publici latrocinii convictos, posthabito privilegio clericali, condemnasset ac ultimo supplicio tradidisset, destitutus est & acerrime mulctatus ³. Interim iudices ecclesiastici, remissius crimina punientes, levibus pœnitentiis contenti, raro reos curiæ sæculari tradebant, qui Romæ facili negotio non veniam solum, sed & pristinum gradum, si qui dejecti essent, impetrabant.

1) *Vita quadrip. 1. c. 14. hist. eccl. l. 71. c. 6.*

2) *Libell. P. Bertrandi, ubi supra.*

3) *MONSTREL. vol. 1. c. 13. PASQUIER l. 9. c. 27.*

MATHAEUS Parisiensis in *hisor. Angl. ad cit. ann.* p. 85. His itaque gestis potestas laica in res & personas ecclesiasticas, omnia pro libitu, ecclesiastico jure contempto, tacentibus ac vix murmurantibus episcopis potius quam resistantibus, usurpabat. Thomas igitur Cantuariensis Archiepiscopus in se reversus, cum leges iniquas & omnibus Christi fidelibus detestandas concessisset, & eas observare juramento firmasset, rem temere perpetratam diligenter examinans, se ipsum graviter afflixit alimentis austerioribus & indumentis corpus humiliavit, suspendens se ab altaris officio, donec per confessionem & condignos pœnitentiæ fructus a summo pontifice mernerit devotus absolvi. Mox hujus novi propositi edidit effectus. Nam eodem anno rex volens in singulis maleficia debita cum severitate punire & cujuscunque ordinis dignitatem ad iniquum trahi dispendium, incongruum esse asseruit, clericos a suis

III. UNDE publicæ securitatis causa quæ id in Francia non ferunt, distinguentes inter delictum commune & casum privilegiatum. Iudices sæculares crimina atrociora excipienda esse censuerunt, ac suæ cognitioni, saltè conjunctim cum Episcopo, subjicienda: atque hæc quidem ea sunt, quæ vulgo *casus privilegiati* adpellantur. Nam quia privilegium clericorum naturam *juris communis* induerat; id quod olim *juris communis* fuerat, nunc *privilegium* audit. Equidem inde a CCC. annis distinctio inter *delictum commune* & inter *casum privilegia-*

justitiaris in publico flagitio deprehensos episcopo tradere impunitos. Decrevit enim ut quos episcopi invenirent obnoxios; præsentem regis justitiaris exauclorarent, & post curiæ traderent puniendos. In contrarium sentiebat Archiepiscopus, ut quos exauclorarent episcopi, a manu laicali postmodum non punirentur, quia his in id ipsum punire viderentur. Inde nova indignationis regis causa in archiepiscopum.

p) Ex nova disciplina, quæ clericos ab omni jurisdictione sæculari exemit, ut, hoc facto, magis ad exceptionem & jus singulare pertineat, si judex sæcularis de delictis clericorum cognoscere potest. Olim per modum privilegii foro ecclesiastico gaudebant, quod per novam disciplinam ad regulam relatum. Ceterum divisio hæc delictorum ex concertatione de fori competentia orta est. Cum ecclesia sanguinem non sitiret, inconveniens creditum fuit, graviora clericorum crimina inulta relinquere, quæ criminaliter non poterat punire episcopus, & sic sæcularis judex de eo sibi cognoscendum esse ducebat. In concil. Paris. d. anno 1346. c. 1. patres id sibi molestum esse docuerunt, conquerentes, quod justitia sæcularis clericos & personas ecclesiasticas de die in diem capiat & capti faciat; & captos seu captas in prisonem seu carcerem detrahatur. Hæ similesque concertationes ansam dederunt, ut in Francia de finibus regundis cogitatum fuerit.

tum audita est; in qualitate tamen & numero casuum privilegiatorum determinando adhuc fluctuamus. Nonnulli eos intelligunt de *casibus regis* ¹ ⁹: alii eo trahunt quævis facinora, quibus reipublicæ auctoritas læditur, ut sunt armorum gestatio, falsa moneta, insurrectio adversus iudices ². Nimirum, si laicos iudices audias, *delictum commune* restringendum est ad injurias verbales & ad crimina mere ecclesiastica, i. e. culparum, quibus peccatur contra disciplinam, de quibus solus iudex ecclesiasticus cognoscit. De *casu privilegiato* autem conjunctim cognoscunt ecclesiasticus & secularis. Immo etiam hi casus distinguuntur, quum quidam tam atroces sint, ut clericum privilegio indignum reddere videantur. Ratione *præventionis* statutum ³ est, ut laicus prior cognoscat, & reum ecclesiastico remittat, qui de delicto communi iudicet. Sed hic modus neutri iudicum placuit, quum se mutuo accusarent præreptæ jurisdictionis, nimixque vel indulgentiæ vel rigoris nimii. Quare constitutum est, ⁴, ut *conjunctim* cognoscerent, ac separatim ferrent sententias, quo alter de alterius integritate tanto certior fieri posset ⁵.

1) IMBERT. *instit.* l. 3. c. 8. 2) FEVRET. l. 8. c. 2.

3) *Ordin. Molin.* art. 39. 4) *Ordin. Melodun.* art. 22.

5) FEVRET. l. 8. c. 1. n. 6.

de quo
conjunctim
cognoscunt.

IV. SED quum vetus consuetudo in nonnullis locis perduraret, edicto Februarii

q) Casus regii olim reservatis regum peculiari-
ter adscribebantur, ut *læsa majestatis*, *falsæ monetæ*,
infractio salvæguardiæ regiæ.

1678. & declaratione Jul. 1684. sancitum est, ut statutum Melodunense in toto regno observaretur, & de casu privilegiato iudices sæculares cum ecclesiasticis conjunctim cognoscerent, eaque de causa ad tribunalia ecclesiastica se conferrent, nisi forte officialis, justitiæ acceterandæ & evitandæ captivorum transportationi, malit se conferre ad *tribunal seculare*. Uterque per suum syndicum testium depositiones, interrogatoria, ceterosque articulos in separata volumina transcribenda curat, nisi alter solus cognoscere cœperit. Nam quum qualitas criminis demum ex accusationibus innotescat; *Officialis* statim inquirere, & si casus *privilegiatus* semet exserit, iudicem laicum vocare potest. Similiter *laicus* cognoscere potest, antequam accusator vel promotor, quia delictum commune deprehenditur, remissionem ad officialem flagitet. Si senatus (*parlamentum*) cognoscit, officialis non vocatur, sed Episcopus, clerici accusati superior, vices suas cuidam ex senatoribus clericis demandare tenetur. Atque hoc jure in Francia vivimus.

r) De ipso processu hodierno *criminali*, in his delictis usitato, agit HERICURTIUS *dans les loix eccles. de France* p. 248. seq. cui adjungi potest ESPEN *P. III. jur. eccl. tit. 3. c. 2. §. 27. sqq.* ubi passim ad Autorem nostrum in hac materia provocat.

CAP. XV.

DE PROCESSU CRIMINALI ANTIQUO.

I.

Verus
processus
crimina-
lis sine
solemnibus.

QUAECUMQUE veteres de forma judicio-
rum ecclesiasticorum tradunt, ad con-
demnationem eorum, qui vel pravas doctri-
nas disseminant, vel morum turpitudine de-
formant Ecclesiam, hoc est, ad crimina per-
tinent. Nam in civilibus Ecclesia cognovit tan-
tum per modum *arbitrii*. Sed omni tempore
iis, qui semetipsos accusarunt, salubrem pœ-
nitentiam peccatorum injungendi, & eos, qui
peccata negantes aliunde convicti sunt, casti-
gandi ^v jus habuit. Solemnia autem in his
judiciis exfularunt, nisi qua absolute essent ne-
cessaria, ne sine causæ cognitione quis con-
demnatus videretur. Inprimis sacræ scriptu-
ræ præcepta observabantur, ne qua temere,
præsertim adversus presbyterum & Episco-
pum, reciperetur accusatio ¹, pro quibus,
tanta circumspectione electis, militat præsum-
tio: ne facile crederetur nisi quod duobus vel
tribus testibus, probatum ²; ut in falsos testes
statueretur *jus talionis* ³; ut rei, ad exemplum
terroris, publice increparentur ⁴. Neque his

v) Vocarunt hoc *forum pœnitentiale*. Cum enim
episcopi salutis animarum invigilare *ex officio* teneren-
tur, crederentque, sine *satisfactione* & *pœnitentia* de-
licta expiari non posse, saltem hoc respectu in delicta
inquirebant, quo tamen *foro criminali* iudicium sæ-
cularium non præjudicabant.

regulis rem omnem absolvi putarunt; sed præterea studiose indagarunt, qui, qualesve essent accusatores, accusati, testes quibus moribus, qua fama, quo animo, ita tamen ut non inciderent in προσωποληψίαν, divinis oraculis toties damnatam⁵, quippe persuasi, fore, ut quo judicio judicent, ipsi aliquando judicarentur⁶. Tam sanctam normam sibi in iudicando præstituerant primi Episcopi, non nisi saluberrima quæque a tribunalibus sæcularibus⁷ mutuantes, quippe assiduo memores, non *Rhadamanthos* se esse, sed *pastores*.

1) 1. Tim. V. 19. 2) *ibid.*

3) *Constit. Apost. l. 2. c. 49. Deut. XXIX. 15.*

4) 1. Tim. V. 20. 5) *Deut. I. 17. XVI. 19.*

6) *Matth. VII. 2. Constit. Apost. l. 2. c. 57.*

II. ORDO judiciarius erat, quem in actis conciliorum superstitis, velut Ephesini & Chalcedonensis,prehendimus. Querela libello⁸ exhibita, accusatus ter quaterve cita-

ejus figura.

5) Inde in decreto GRATIANI amplissime de accusationibus agitur & C. 2. q. 7. de accusatoribus, qu. 8. de modo accusandi in scriptis, causa 3. vero de pluribus aliis quæstionibus jura antiqua traduntur atque in sqq. causis ulterius exhibentur.

1) Neque enim facile sine accusatore & libello procedebant, & ita figuram alicujus accusationis ab initio adhuc conservabant. Illustrat hoc eleganter MORINUS de sacram. pœnit. lib. I. c. 5. §. 4. ex OPTATO MILEVITANO, qui, quod communionem non denegaverit Macario, homicidii insimulato, hoc modo se purgat: quod si fuit accusatore silente, a nobis non licuit abstinere. Scriptum est enim ante cognitam causam neminem esse damnandum. Dicite, quis eum accusavit & auditus non est. Dicite,

tus, ut defensioni locus esset, si comparere detrectaret, contumacia, quæ crimen acerbissima pœna dignum reputabatur, depositione vel excommunicatione vindicabatur. Comparens interrogatus audiebatur pro se dicturus; ipseque vicissim testes audiebat, instrumenta videbat; denique Episcopus sententiam pronuntiabat. Notarii, h. e. diaconi vel lectores, per sigla scribere prompti, cuncta, quæ in judicio fiebant dicebanturque cum a iudice, tum a partibus, distincte ipsorum verbis, ne interruptionibus quidem & exclamationibus omissis, consignabant, quibus instrumenta prælecta inferebantur. Atque hæc acta asservabantur ab Episcopo, ut de integritate judiciorum constaret ad posterum. Hæc judiciorum ecclesiasticorum facies antiqua.

Macarium confessum esse culpam & nostram siluisse sententiam. Sumus enim qualescumque iudices in ecclesia, quod & ipsi non negatis, quod nos iudices esse veros debere fuisse contenditis. Non enim possumus facere, quod non fecit Deus, qui in judicio personas separare dignatus est; nec eundem voluit esse ACCUSATOREM & JUDICEM. Tam sincera adhuc praxis illius temporis fuit, ut sine accusatore neminem condemnarent, nec permitterent, ut idem esset iudex & accusator. Hoc rursus in sequentibus repetit OPTATUS: & vos vultis, ut abstineremus, quem non vidimus aliquid mali facientem, & qui nullum habuit accusatorem. Video hoc loco, quid invidia vestra submurmuraret. Dicitis enim, non nos latuisse, quod factum est. Fatemur, nos audisse, sed peccatum erat, damnare eum, quem nemo est ausus arguere. Quantopere hæc philosophia discrepat a sententia episcoporum ævi sequioris, & imprimis INNOCENTII III. ut Autor §. sq. fatetur.

III. FORUM conscientiae *internum*, mutatae in pro-
cessum
sole-
mnem,
disting-
tum
quo poenitentiae, peccata confitentibus im-
positae, absolutiones sacramentales, indulgentiae,
referebantur, semper distinctum fuit a foro
externo, in quo de criminibus & de poenis age-
batur. Circa saeculum XII. studium *juris ci-
vilis* solennia formularum invexit in forum ec-
clesiasticum. Sic querelae illae scripto oblatae,
de quibus canones loquebantur, haberi coepe-
runt pro accusatione formali & inscriptione
in crimen, praesertim in falsis illis decretali-
bus. Fatendum est enim, ex hac Camarina
fluxisse pleraque ambagium, quibus scatet or-
do judiciorum criminalium hodiernus. His
convenienter INNOCENTIUS III. in con-
cilio Lateran. tria genera processus distinxit,
accusatorium, denunciatorium & inquisitorium.¹ in accu-
satorium
Qui accusat, praesens accusationem scripto ex-
hibet, inscribitque in crimen, quo semet obli-
gat ad talionem, si deficit. Si probat, accu-
satus ex praescripto canonum pro natura cri-
minis depositione vel degradatione plectitur².
Hic processus ad amissum juris Romani³ effi-
ctus videtur, praesertim quum in solis falsis de-
cretalibus ejus sit praesidium⁴. Qui denunciat, denun-
ciato-
rium.
quem prius amica admonitione corripuit, ad
inscriptionem in crimen non tenetur⁵. Indicat
enim judici commissum crimen, nec publi-
cam vindictam, sed accusati emendationem in-

u) Imo qui denuntiat, id tantum intendere vi-
detur, ut judici crimen innotescat, & judex per viam
inquisitionis procedat. Unde, qui denuntiant, pro-
testari solent, se tantum animo *denuntiandi*, non ac-
cusandi crimen deferre.

inquisi-
torium,

tendit: unde mitior pœna præter canonum decreta dictari potest ⁵. Præceptum Evangelicum de correptione fraterna ⁶ latissime patet, quippe a veteribus etiam judici commendatum ⁷. Ipsæ spuria decretales, quæ accusationum rigorem pepererunt, admonitionem amicam accusationi præmitti velunt ⁷. Immo & in praxi processus accusatorius exolevit. Inquisitorius processus est, quem iudex ipse, sine accusatore vel denunciatore, sola diffamatione h. e. rumore publico motus, suscipit, inde a concilio Lateranensi tritissimus etiam in curiis sæcularibus, quæ processum curiarum ecclesiasticarum cum in civilibus, tum in criminalibus adoptarunt. Hinc nata sunt examina nostra seu informationes, quæ in criminalibus vocantur, & inquisitio ad diffamationem recidit ad id, quod appellamus *informationem ex officio*, quando iudex de crimine in flagranti, coram, illico, testes audit, quod raro nostris moribus contingit. Ab his tribus generibus distinguitur quartus modus crimen proponendi specie *exceptionis*, veluti recriminatio contra accusatorem, vel rejectio testis ⁷. Quo casu nec inscriptione in crimen, nec alia solemnitate opus, quum non accusandi, sed defendendi animo crimen proponatur ⁸. Idem

x) Sed contra Christi intentionem, qui merum *remedium charitativum* proposuit, non *judiciale* aut *coactivum*. Ita omnia præcepta Christi a vero suo scopo aberrarunt, postquam pæpo. Cæsaria ecclesiam infecit.

y) Nam testi objicitur crimen, non ut plectatur, sed ut a probando repellatur, adeoque nec tam solida probatione opus est, c. 1. X. de except. Proinde

dicendum, si in processu civili crimen obiter obicitur, ne pars adversa promoveatur ad beneficium. Sed hæ distinctiones in Francia exolverunt, ubi curiarum ecclesiasticarum processus criminalis ad criminalem processum sæcularium tribunalium & ad constitutionem criminalem 1670. proditam, quoad ejus per diversitatem causarum & personarum fieri potest, conformatur.

- 1) C. 24. X. de accus.
- 2) C. 16. eod.
- 3) l. 3. de accus. l. 3. C. eod.
- 4) C. 2. q. 8. per tot.
- 5) C. 16. X. de accus.
- 6) Mart. XVIII. 15. Const. Ap. l. 2.
- 7) C. 2. q. 2. c. 25. C. 2. X. de accus.
- 8) C. 16. X. de accus.

C A P. X V I.

DE PROCESSU CRIMINALI HODIERNO.

C A P. I.

P R I M U S actus memorabilis est *informatio*, accusati
exami-
nantur.
quam judex plerumque a privato homine vel a promotore (*fiscali*) imploratus suscipit. Solus promotor accusare potest & postulare, ut reus puniatur, ut ad frugem, ut ad scandali reparationem adigatur, ut Ecclesia indigno ministro purgetur. Privati tantummodo secreto denunciant crimen, damnumque datum &

si vel maxime, probato crimine, testis rejectus, adhuc tamen debito ordine contra eum in *fora criminali* procedendum est, antequam poena contra eum decernatur.

lucrum cessans civili actione perunt; ubi tamen opus est, ut accusatus sit clericus. Si laicus esset, & officialis de interesse civili pronunciarer; iudices regii *abusum* ingeminarent¹. Post querelam delatam promotor veniam informandi nanciscitur. Judex testibus diem assignat sub pœna mulctarum ad eleemosynas aut carceris per implorationem brachii sæcularis. Si comparent, ad jus jurandum adigit, & depositiones transcribit, informationemque promotori tradit, qui, prout reus gravatus est, conclusiones suas inde effigiat. In causis levioris momenti postulat, ut accusatus compareat, ut ipse audiatur, quo ipso processus in ordinarium desinit. In causa graviore accusatum vadatur, velprehendendum postulat, & iudex decernit. Iudices ecclesiastici inde ab aliquot sæculis sunt in possessione carcerum, quod jus superstruunt falsæ decretali Urbani I.², sed propria auctoritate carcerem exercere non possunt, nisi in ipsorum prætoriiis vel domibus episcopalibus. Extra prætoria aut in transferendis prehensis adhibendum est brachium sæculare; cui fini olim a iudice sæculari obtinendum erat mandatum, quod *pareatis* vocabatur, quo post edictum an. 1695.³ non amplius opus est⁴.

1) FEVRET. l. 8. c. 4. n. 12.

2) C. 17. q. 4. c. 13. & ibi glossa.

3) art. 44.

4) IMBERT. l. 3. c. 8.

& ad de-
fensio-
nem ad-
mittun-
tur,

II. ACCUSATUS captus vel simpli-
citer vadatus tenetur ipsemet respondere, quia
in causis criminalibus non admittitur procu-

rator². Interrogatoria promotori communicantur, ut dispiciat, num processui extraordinario per iteratam testium interrogationem & confrontationem locus sit. Contingit enim interdum, ut iudex decernat processum ordinarium, ut in causis civilibus. Sed in gravioribus, siue neget, siue fateatur accusatus, iudex decernere debet, ut testes iterato⁴ interrogentur & confrontentur. Illud fit, ut appareat, num testes depositionibus suis insistant, item, ut depositiones, si non satis claræ, declarare possint. Hoc vero, ut appareat, num norint accusatum, & num audeant ei coram oggerere, quod deposuere, item, ut accusato detur occasio testes rejiciendi, si potest¹. Nam hoc in confrontatione fieri debet, antequam depositiones prælectæ sunt². Interim si per instrumenta testem suspectum reddere potest, etiam post confrontationem in omni litis

e) Idque etiam secundum jus Romanum, quæ de causa qui in fuga constitutus saluum conductum petit, eundem non impetrat, nisi antea cautionem de *judicio sisti* præstiterit, quæ ipsum obstringit ad *personalem comparitionem*.

a) Utut enim ab initio iudex pro informatione pleniori & instructione processus criminalis testes examinaverit, (quod *generalem* vocare solent *inquisitionem* nostrates) summarie tamen tantum & sine juramento hi deponunt, post litem contestatam demum modo ordinario examinandi, & juramento obstringendi.

b) Seu antequam copia *depositionis* reo facta fuerit. Absoluta enim probatione, demum ei defensio indulgenda, & hunc in finem acta criminalia ei exhibenda, ut, quæ ad sui defensionem faciunt, inde *excerpere* queat.

momento auditur. Non tamen audiuntur objectiones vagæ; sed si facta præcisa & concludentia allegat, judex ei probationem injungere poterit².

1) C. 53. X. de testib. 2) Const. Crim. tit. 15. art. 2.

non tor-
quentur.

III. POST confrontationem causa præparata tenetur, & promotori traditur ad eliciendas conclusiones definitivas; qui tamen adhuc conclusiones præparatorias formare & postulare potest, ut hoc vel illud informationi addatur, ut hic vel ille testis audiatur, ut accusatus in equileum imponatur. Quæstio per tormenta, e tribunalibus ecclesiasticis olim exul, quippe nimium rigorem sæcularium judicum spirans, abhinc annis D. in judicia ecclesiastica immigravit¹, nec laici judices ecclesiasticis eo de jure dubium movent. Sed officiales ea non amplius utuntur, forte quod verentur, ne per sanguinis effusionem vel mortem torti irregulares fiant². Quando promotor conclusiones suas definitivas exhibuit, nihil superest, quam ut feratur sententia.

1) HILDER. ep. 30. C. 1. X. de deposit.

2) FEVRET. l. 8. c. 14.

quomodo
sententia fe-
ratur?

IV. AD quam accingitur officialis in confessu consiliariorum, veluti presbyterorum, qui gradum doctoris vel licentiati habent, longoque rerum usu pollent, aut judicum regionum vel advocatorum, ut tanto certior illustriorque fiat sententia. Si assessores in loco invenire nequit, solus pronuntiare potest, quippe solus in tribunali sacro judex, Sententia

redigitur in *scripturam*, pronuntiaturque & traditur accusato, ut appellare possit, si ita visum. Si innocens deprehenditur, vel perfecte absolutus dimittitur, liber ab expensis, damnis & interesse, vel accusatione liberatus expensis tantum liberatur^c. Si reus est, sententia continere debet crimen, de quo convictus est, & pœnam; vel sine criminis mentione condemnatur de iis, quæ actis continentur. Atque hic est vulgaris ordo judicarius.

V. INCIDUNT autem interdum multa, quibus hic ordo convertitur & processus retardatur. In quo genere dominatur *contumacia*. Si accusatus vadatus vadimonium deferit, vadimonium in capturam convertitur, e qua tamen, postquam ad articulos respondit, dimitti potest, nisi nunc magis gravatus sit, quam in informatione. Si comparere vellet, aut non potest, invaletudine vel alia causa impeditus, per procuratorem^d impedimentum allegare, seque ad ejus probationem, ad obtinendam dilationem, offerre potest. Si ille, in quem captura decreta est, absens est aut fu-

contumacia quo modo coercetur?

c) Mitiores in Gallia esse videntur iudices, quam in Germania. Rarissime contingit, ut absolutus ab expensis liberetur. Ut plurimum inquisitioni subjectus ei causam dedisse dicitur, & hoc intuitu expensas refundere tenetur, id quod imprimis locum habet, si ad *torturam* vel *juramentum purgatorium* gravatus fuit.

d) Licet enim processus criminalis procuratorem *regulariter* non admittat; ad *incidentia* tamen, quæ processus criminalis *substantiam* non tangunt, hæc prohibitio haud porrigenda est.

gitivus, iudex decernit, ut tribus terminis citetur, & bona ejus cum imploratione brachii secularis consignentur. Citationes vel clamor ad *bannum*, qui vocatur, pro diversa locorum consuetudine in loco publico ad portam ecclesie per præconem juratum aut accensum peraguntur, vel ad portam curie affiguntur. Trina citatione peracta, in contumacem definitiva sententia ferri potest. Nam enixum studium fugiendi habetur pro *tacita confessione*; sed tamen subinde contumaciam purgaturus auditur*, modo compareat intra quinquennium & sui copiam faciat, h. e. in carcerem concedat & expensas deponat. Adversus contumaciam rigor canonum stricte adhibetur. Primum iudex interloquitur, contumaciam recte deductam & rite impetratam esse adversus absentem vel fugitivum, & iteratam testium interrogationem vim confrontationis habere debere. Deinde decernitur, accusatum criminis convictum beneficiis privandum ac ceteris pœnis, pro criminis natura, afficiendum esse. Hoc modo in casu contumacie perfectæ agere solent; quæ tamen in foro ecclesiastico rara est. Quum enim nullæ pœnæ corporis afflictivæ dictari soleant, comparere non metuent,

e) Id æquissimum omnino est. Idem etiam observatur, ubi sub pœna *confessi* & *convicti* citatus tandem pro confesso & convicto declaratus, atque pœna in eum statuta est. Deprehensus enim vel ideo sua defensione adhuc audiendus est, quod huic adhuc post *sententiam condemnatoriam* locus sit. Id ergo tantum operatur condemnatio *absentis*, ut nec examinandus, nec ulteriori probatione contra eum procedendum sit.

&

& qui ob delictum commune in iudicium vocantur, vagabundi aut fugitivi non sunt.

VI. SI post interrogationes captivi iudex causam levioris momenti esse deprehendit, vel captivum de fuga non suspectum credit, decernere potest, ut dimittatur sub cautione *de iudicio sisti*. Item si non convictus est, sed tantummodo suspectus, iudex decernit, ut diligentius inquiratur, & captivus interea relaxetur: quo casu tamen permanet in reatu & processus continuari potest: unde sententia certum terminum exprimere debet, ne accusatus omnem vitam perpetua trepidatione exigat.

captivus
interdum
relaxatur

VII. CASUS, in quibus diligentior inquisitio locum habet, iidem sunt, in quibus olim *purgatio canonica* locum habuit. Si quis episcopus, si quis presbyter vulgi rumore criminis insimulabatur, licet a nemine accusatus, licet sine probatione; purgare se tamen ex præscripto canonum debebat, ne qua famæ ejus macula hæreret. Venit in ecclesiam, ac super *tumulis martyrum*, & si quid sanctius f

purgatio
canonica

f) Creditum olim fuit, per miracula manifestatum iri delicta occulta, si suspectus perjurium committere ausus fuit; qua de causa hic modus exquirendi occulta *iudicium divinum* dictus fuit. Inde plena sunt acta sanctorum miraculorum hujusmodi, quæ perjuria detegisse leguntur. Celebre hujus rei monumentum adfert AUGUSTINUS ep. 76. scribens: *nos novimus, Mediolani apud memoriam sanctorum, ubi mirabiliter & terribiliter dæmones confitentur, furem quendam, quia ad ejus locum venerat, ut falsum jurando deciperet, compulsus fuisse confiteri furium, &*

et vulga-
ris.

habent ecclesiæ, juravit, se criminis imputati innoxium esse¹. Interdum adduxit compurgatores, probatæ fidei ac probitatis viros, qui eodem modo jurabant, se eum innocentem credere: quod testimonium adversus diffamationem satis præsidii visum. Qui jurare detrectabat, vel sufficientem compurgatorum numerum invenire non poterat, pro convicto habebatur. Atquæ hæc purgatio audit *canonica*. Præter quam habetur etiam *vulgaris*, quam ignorantia & feritas barbararum gentium peperit, duellum scilicet & probatio per ignem & aquam². Hæc enim deficiente legitima probatione eruendæ veritatis media habebantur. Qui duello vicerat, qui igne non læsus, qui aqua non submersus, innocens credebatur: quas probationes *judicium Dei* vocarunt. Sed universalis ecclesia eas, tamquam temerarias & legi Dei, qui nobis tentandus non est, repugnantes improbavit³. Jam e diverticulo in viam.

1) C 2. q 5. c. 6. 7. 16. 2) l. l. X. de purgat. vulg.

quod abstulerat, reddere. Evidentius adhuc rem declarat GREGORIUS Turonensis lib. II. de mirac. c. 19. Usque quo uterque contendimus, sub JUDICIO omnipotentis DEI ponamus. Eamus ad iumulum martyris, & quod sub sacramenti interpositione dixeris, discernat virius S. Patroni. conf. concil. Meldens. d. anno 845. c. 39. apud HARDUIN. tom. IV. concil. 1489.

g) Ex professo olim contra hos modos scripsit AGOBARDUS in libro de divinis sententiis digesto cum brevissimis annotat. contra damnablem opinionem, putantium, divini judicii veritatem igne vel aquis vel conflictu armorum patescere.

VIII. Si post causam præparatam ac-
cusatus proponit facta concludentia, facilis
probationis, audiendum eum præcipit consti-
tutio criminalis, licet hoc non fiat. Facta con-
cludentia sunt veluti *alibi*, h. e. si probare vult,
se, quum crimen in hoc loco committeretur,
fuisse *alibi*. Item, si probat, crimen commis-
sum non esse, ut quondam Athanasius Arse-
nium vivum stitit, quem interfecisse fereba-
tur¹. Hic est generatim processus criminalis
secundum usum Franciæ hodiernum: in quo
tribunalia sacra & politica conspirant, dum
easdem constitutiones sequuntur. Quem ta-
men in compendio personis ecclesiasticis, qui-
bus acta curiarum raro familiaria sunt, hic ex-
hibere non piguit.

audiat
accusatus
etiam
post causam præ-
paratam.

1) SOCRA T. l. I. c. 29. *hist. eccl.* l. II. n. 51.

C A P. XVII. DE FORO EPISCOPORUM.

I.

CAUSSAE criminales episcoporum, quæ
antiquissimis canonibus maxime indignan-
tur, & quæ plerasque regulas in probandis &
puniendis criminibus peperere, difficiliore ac
rariores redditæ sunt, ex quo falsas decreta-
les^b usu recepimus. Novissima tempora sane

Episco-
porum
iudex
compe-
tens olim
concilium
provin-
ciale,

b) Quæ sub secunda regum Galliæ dynastia ma-
xime alibique vigorem acceperunt, novumque jus
introducere. Hoc cautum est, nullum episcopum
posse judicari nisi in Synodo, convocata a summo

paucissima exempla, in Francia præsertim, sup-
peditant episcoporum in jus vocatorum; un-
de parum exploratum, quomodo hoc iudicium
sit instruendum. Contra certum est, primis
octo sæculis episcopos sæpe accusatos & in pro-
vincialibus conciliis examinatos, iudicatos, con-
demnatos &, si opus, gradu dejectos fuisse;
quæ conciliorum sententiæ executioni datæ.
Non desunt tamen exempla^k eorum, qui con-
demnati ad sedem Romanam provocarunt, præ-
sertim si alium superiorem non agnoscerent,
veluti patriarchæ. Canon antiquissimus, qui
episcopos ad papam provocare permittit, ha-
betur in concilio^l Sardicensi an. 347.¹ qui ita
habet: *Si quis episcopus concilio provinciali de-*

pontifice, id quod tamen antiquis canonibus contra-
rium, & decretis pontificum Romanorum repugnat,
ut ingenue fatetur P. de MARCA de C. S. & I. lib.
VII. c. 20. §. 5. 6.

i) De praxi antiqua Galliæ in peragendis judi-
ciis ecclesiasticis & iudicandis episcoporum causis
consulendus est P. de MARCA cit. l. c. 19.

k) Quæ sistit, & examinat MARCA cit. l.
c. 7. seqq. Cum vero CHRISTIANUS LUPUS &
DAVIDIUS his abuterentur, rursus eadem sub exa-
men revocarunt LUDOVICUS ELLIES du PIN
de antiq. eccles. discipl. differ. II. & BOILEAU de
antiquis & majoribus episcop. causis.

l) Historiam & occasionem hujus canonis exhi-
bet MARCA cit. l. c. 3. in qua excutienda Galli eo
majorem sollicitudinem adhibent, quod curia Roma-
na hoc ipso canone sæpe insidias struxerit libertati ec-
clesiarum Franciæ. Unde contra praxin ejus acriter
IDEM c. l. c. 4. seqq. disputat, putatque, usu ab ini-
tio per diuturna tempora canones hujus concilii de-
stitutos, nec agnitos fuisse.

positus ad præfulem Romanum adpellat, isque causam denuo excutiendam esse judicat; rescribet ad vicinia provinciae episcopos, ut ipsi judicent. Et si episcopus depositus a Romano præfule flagitat, ut presbyterum ad se mittat, poterit hic mittere commissarios, qui ejus nomine judicent cum episcopis². Utrum canon ille unquam usu receptus fuerit, in utramque partem disputant. In praxi sane insecuta tempora a prioribus nihil diversi ostendunt usque ad sæculum V. medium & ad Leonem papam. Papa, quæ caput ecclesiæ de jure divino, semper fuit episcopus episcoporum, quos corripere potuit, si quid contra disciplinam peccarent, præsertim si nulla idonea causa fratres suos condemnarent. Sed inde non infertur, sedem Romanam instar ordinarii & conciliis provincialibus superioris tribunalis habuisse, querelasque eo delatas fuisse appellationes vel instantiam secundam, quum fuerint remedia extraordinaria adversus vexationes in causis ad universam ecclesiam pertinentibus, qualis fuit Athanasii, Chrysostomi, Flaviani Constantinopolitani.

1) c. 7.

2) hist. eccl. l. 12. n. 33.

II. SED falsæ decretales inde a sæculo IX. receptæ omnem disciplinam adulteraverunt. Si hæc audies, non nisi a certis personis accusandi, non nisi a papa, etiam in prima instantia, judicandi sunt episcopi, adhibita legum solemnitate. Concilium provinciale quidem causam instruere ac præparare poterit; sententia tamen papæ reservata¹. Quum au-

post, papa
per falsas
decretales

qui de
causis ma-
joribus
cognoscit
etiam in
prima in-
stantia.

tem fieri non posset, ut omnes episcoporum
causæ Romæ disceptarentur, placuit distin-
guere inter causas *minores* & *maiores*, quæ ad
depositionem tendunt, quæve papæ erant refer-
væ². Jam vero generatim omnes causas
maiores^m, quorsum canonum interpretes decla-
rationem credendorum; convocationem con-
cilio universalis; approbationem conciliorum
& scriptorum aliorum doctorum; divisionem,
unionem & translationem episcopatum, ex-
emptionem episcoporum & abbatum a jurisdic-
tione ordinarii, translationem, destitutionem,
restitutionem episcoporum; absolutamque &
inappellabilem judicandi facultatem referunt;
soli papæ in prima instantia vindicant³.

1) C. 3. q. 2. c. 3. q. 6. c. 9. q. 3. c. 6.

2) C. 1. 2. 3. X. de transl.

3) Gloss in c. 8 X. de excess. prælat. C. 24. q. 1. c.
quoribus D. 17. c. 1. 2. D. 16. c. sancta. C. 16. q. 1.
c. 7. c. 16. &c.

quod
confirmat
concil.
Trident.

III. PRAGMATICA^r consentit, ut
causæ majores, quæ in jure enumerantur,
Romam remittantur, & fatetur, esse personas,
quarum depositio soli papæ competit, quæve,
si depositionem mereri videantur, Romam
cum actis remittendæ sint. Concinit concilium

m) Pseudo-Isidorus doctrinam de *causis ma-
joribus* primum in scenam produxit; ast in praxin non
statim generatim deduxit, sed pedetentim ad varia
reservata papalia introducenda ansam dedit, ut pluri-
bus ostendi *diff. de causis arduis & major. c. III.* Im-
primis hanc distinctionem promovit INNOCEN-
TIUS III. & varias novas conclusiones inde traxit.

Tridentinum, quod² prohibet, ne episcopus, nisi in causa, in quam depositio vel privatio statuta, vadetur, neve testes adversus eum audiantur, nisi sint contextuales & notoriae probitatis: ne quis præter papam de his causis cognoscere audeat, qui, si placet, delegare potest Metropolitanum vel certos episcopos, mandato sua manu signato instruendos, quibus tamen nuda cognitio; pontifici autem *sententia definitiva* competit. At minores causas episcoporum criminales in concilio provinciali vel coram ejus deputatis disceptari permittit³.

1) *de concubin. in f. concord. tit. 32.*

2) *sess. 13. c. 6. 7.*

3) *sess. 24. c. 5.*

IV. IN Francia jure veteri vivimus, quo episcopus in solo concilio provinciali; cui si XII. episcopi non interfunt, vicini ad numerum concurrentem adhibendi, judicantur, salva adpellatione ad pontificem, duce canone Sardicensi 7. Nam concilii Tridentini decreto Clerus Francicus statim reclamavit. Quum an. 1632. Renatus, Legionis^a in Ar-

sed Franco-
ci recla-
mant

exempla
episcopo-
rum in
Francia
judicato-
rum.

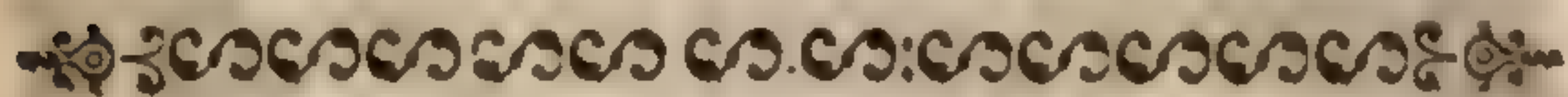
n) Ipsi oratores regni Galliae in comitiis Tridentinis aperte hanc disciplinam recusarunt, eamque libertati Galliae repugnare, fassi sunt, ut ex PALLA-
VICINO succincte refert ESPEN. P. III. jur. eccl. tit. 3. c. 4. §. 31. sqq.

o) Antiquiora exempla suppeditant reformatio-
nis in Gallia fata. Nam anno 1563. Romae quinque episcopi Galliae hæreseos accusati; quibus adhuc alii additi sunt. Papa Romam eos citavit, voluitque in hac causa cognoscere; sed intercessit Legatus regis.

morico episcopus, qui cum regina Maria Medicea in Belgium aufugit, regni habenas moderante Richelio cardinale, perduellionis accusaretur; Urbanus VIII. archiepiscopum Arelatensem, Bononiæque & San-Florensem ac Macloviensem episcopos judices delegavit, qui sententiam definitivam pronunciarunt, reum episcopatu privarunt, eique maximas eleemosynas injunxerunt. Sedan 1645. quum Anna Austriaca regnum administraret, clerus ea de re scripsit ad pontificem Innocentium X. qui septem alios episcopos delegavit ad cognoscendum de appellatione interposita; atque hi, sententia priore infirmata, Legionis episcopum restituerunt. Clerus an. 1650. iterum congregatus, hujusmodi attentatis obviam iturus, d. 23. Nov. Nuntio apostolico significavit protestationem adversus Breve Urbani VIII. ne Franciæ episcopis fraudi sit in posterum, causasque episcoporum majores in concilio provinciali, cui vicini episcopi ad numerum concurrentem adhibendi, judicandas esse, salva appellatione ad papam. Immunitas episcoporum 1654. novæ procellæ exponitur, dum senatus Parisiensis a rege jubetur cognoscere de causâ cardinalis de Retz, archiepiscopi Parisini, criminis læsæ majestatis accusati, quod eum privilegio indignum reddere videbatur. Sed quum clerus contra niteretur, episcoposque non nisi in concilio episcoporum judican-

Franciæ, ne papa ulterius contra eos procedere poterit, docens regni legibus & libertati Galliæ tale quid adversari. vid. du P'IN dans la nouvelle biblioth. des auteurs ecclesiastiques tom. XV. p. 390.

dos demonstraret; delegatione revocata, rex d. 26. April. 1657. publico edicto constituit, ut episcoporum causæ ex præscripto sanctorum decretorum a iudicibus ecclesiasticis definirentur.

CAP. XVIII.

DE POENIS CANONICIS.

I.

RELIQUUM est, ut de *pœnis*, quas iudex ^{pœnæ} ecclesiasticus infligere potest, loquamur, ^{spiritua-} quæ vel mere *spirituales* sunt, ut depositio & ^{les quæ.} excommunicatio; vel aliquid sæculare invol- ^{nam?} vunt, ut condemnatio ad eleemosynas, fustigatio, carcer. Prioris generis pœnæ ita propriæ sunt ecclesiæ^p, ut eas semper exercuerit, etiam in maximo persecutionum æstu: quum magis in *abstentione* & *recusatione*, quam in *inflictione positiva* consistant. Quid enim *depositio* presbyteri aliud sibi vult, quam ut appareat, eum non amplius pro presbytero habendum, neque sacramenta vel doctrinam ab eo acci-

p) Hoc intuitu dicuntur ab Autore *spirituales* quamvis *per abusum*, ut sæpe innui, quod quicquid *iuris ecclesiastici* sit, pro *spiritali* haberi debeat. Ceterum *depositio* seu *privatio officii publici* proprie dicta pœna est, & iudiciis sæcularibus quoque communis, quamvis intuitu ecclesiasticorum hæc cum *ejectione* in iudiciis ecclesiæ antiquis olim decreta fuerit. Quis enim sub æstu persecutionum alius in his iudex esse potuit, quam *cæcus fidelium*, utpote qui necessitate ferente, rebus suis consulere debuit?

piendam esse? Quid *excommunicatio* laici, quam ut declaretur, excommunicatum non pro Christiano, sed pro infideli esse habendum?

pœnæ sæ-
culares
quænam?

II. POSTERIORIS generis pœnæ, quæ coactionem quandam involvunt, pariter antiquis auctoritatibus nituntur. Nam ab omni tempore ecclesia peccatoribus pœnitentibus eleemosinas, jejunia, aliasque afflictiones corporis imperavit: impœnitentibus absolutionem denegavit, eosque, si diu hærerent in vitio, neque ad pœnitentiam vel satisfactionem proni essent, excommunicavit. Augustinus fustigationis, per episcopos exercitæ, ad exemplum dominorum, qui servos; parentum, qui liberos; magistrorum, qui discipulos castigarent, meminit¹. Ex quo inferre licet, episcopos virgas expedivisse in terga juniorum clericorum. Abbates per modum paternæ ac domesticæ castigationis monachos virgis ceciderunt: unde *flagellationes voluntariæ* ortæ² videntur. Carceres ad tempus vel perpetui in pœnis canonicis numerantur, quia presbyteri & ceteri clerici ob crimina depositi claustris commendati sunt, ut reliquum temporis transigerent in pœnitentia, memoriaque criminis simul ex vulgi oculis removeretur. Fuere tempora, quibus obstinati & excommunicati, opi-

q) Hæc eadem disciplina quoque ad capitula canonicorum tracta est, postquam duce CHRODONGO ad instituta monastica effigiari & componi cœperunt. Decanis imprimis *jus virgarum* datum fuit, ut docent ANTON. MATTHÆI *de nobilit. lib. 2. c. 39. p. 617.* PHILIPPUS LABBEUS *in bibl. MS&.*

tulante brachio sæculari in exilium agerentur, quod Nestorio aliisque contigit, vel judici ecclesiastico jusjurandum de solo vertendo præstare tenerentur². Hæ sunt pœnæ in tribunali sacro usitatæ, quarum mitiores salutarem correctionem continent; acerbiores eo tendunt, ut rei fidelibus nocere nequeant, salva conversionis via. A sanguine autem & a suppliciis capitalibus, quæ tempus resipiscendi intercipiunt, omni tempore abhorruit ecclesia.

1) in ep. ad Marcellin. C. 23. q. 5. c. 1.

2) C. 3. X. de crim. fals.

III. NOSTRIS moribus judex ecclesiasticus pœnam *honorariam* decernere potest, modo ea obeatur in prætorio, non vero alibi, ubi non habet territorium. Injungere potest pœnam pecuniariam non multæ nomine, sed *eleemosynarum*^r; ubi opus pium, cui applicandæ, exprimendum. Injungere potest flagellationem remotis arbitris; non fustigationem publice manu carnificis infligendam. Injungere potest clerico extraneo *emigrationem* e diocesi; non vero *exilium* imperare. Injungere

quid juris
in Fran-
cia?

libr. tom. 2. p. 481. AUTOR *chron. mont. ser. ad ann. 1213.*

r) Hoc sub prætextu, quod *eleemosynæ* credantur efficacissimum remedium expiandi peccata, & ideo olim *pœnitentibus* impositæ fuerint. Quis vero crederet, pœnas ecclesiasticas esse *eleemosynas*, quæ ab *invitis* exiguntur, quæ utique pœna sunt proprie dicta? Verum ipsa *pœnitentia* in genere mox in eundem abusum tracta, & per modum pœnæ *invitis* imposita est, unde omnes ceteræ pœnæ videntur derivandæ.

potest carcerem perpetuum & ob crimina leviora secessum in monasterium vel seminarium. Quæ distinctiones presse observandæ, ne appellationibus *tamquam ab usu* fenestra aperiatur.

CAP. XIX.

DE DEPOSITIONE VEL DEGRADATIONE ET SUSPENSIONE.

I.

Clericorum poena maxima est depositio,

POENARUM canonicarum maximæ sunt *depositio* clericorum, & laicorum *excommunicatio*. Depositio est privatio omnium functionum publicarum, quas clericus virtute ordinis exercere posset. Sic presbytero deposito nullum jus celebrandi missam, vel administrandi sacramenta: non quod sacramenta sint invalida; sed quod presbyter, spreta ecclesiæ prohibitione, consecrans vel administrans, graviter peccat, omnesque sacris ejus assistentes peccati sunt participes. Juribus autem, quæ non ex ordine pendent, ut jurisdictione, beneficiis, honore, prorsus exuitur, ac laicus reputatur, & beneficia a die sententiæ vacare censentur.

quæ veteribus idem

II. PRIMA sæcula *depositionis* & *degradationis* vocabulo promiscue utuntur ad signifi-

s) Hunc enim per depositionem non amitti censent, ob *characterem indelebilem*, animæ impressum per ordinationem, unde jura *ordinis* nascuntur: cetera sola *electione*: *confirmatione*, vel *collatione* acquiruntur, quæ rursus adimi queunt.

candum, clericum condemnatum locum, quem tenuit, amittere & gradu sui ordinis excidere, quod degradatio,
 Ad hominum animos percellendos placuit ritus, clericum depositum publice ornatu clericali spoliandi, eidemque, si concilium injuria depositum restituendum decrevit, ornamenta publice reddendi, quæ est sanctio concilii Tolletani IV. an. 633.¹ Et quamquam clericus depositus laicus fieret, non poterat tamen vitam vivere sæcularem, sed monasterio commendabatur ad pœnitentiam, quam si subire detrectabat, excommunicationis fulmine feriēbatur².

1) C. 11. q. 3. c. 65. 2) c. 18. D. 8.

III. SEQUIORIBUS temporibus invaluit distinctio inter degradationem *verbalem* & *realem*. *Verbalis* est simplex depositio, nullis cærimoniis externis stipata. *Realis* ad hunc quæ est vel verbalis, vel realis,
 fere modum peragitur¹: clericus degradandus induitur omnibus ordinis sui ornamentis, manibusque tenet librum vel aliud officii sui instrumentum: quo habitu adducitur ad episcopum, qui singula ornamenta sigillatim ei publice eripit, incipiendo ab eo, quod in ordinatione ultimum, & desinendo in eo, quod primum erat, scilicet in humerali, juberque,

1) Non inique censet BONIFACIUS VIII. in c. 2. de pœn. in b. ad exemplum exautorizationis ejus, qui militiæ deservit armatæ, cui militaria detrahuntur insignia, sicque a militia remotus castris ejicitur, privatus consortio & privilegio militari, hanc degradationem esse introductam, quod etiam praxis, quæ tempore JUSTINIANI obtinuit, docet. v. Nov. 83. in præf. §. 2.

ut caput omne radatur ad delendam coronam clericalem, ne ullum supersit clericatus vestigium. Inter hæc territionis causa pronuntiat conceptas verborum formulas, eis, quæ in ordinatione adhibentur, contrarias. Hæc sollemnis degradatio fit, si clericus curiæ sæculari tradendus est: unde iudex laicus coram adstat, ut reum illico ad se rapiat. Ecclesia tamen pro salute ejus intercedere, & si mortis pœna remittitur, hominem claustro ad agendam pœnitentiam tradere debet ².

1) *Pontif. Roman. de degrad.* 2) *C. 27. X. de signif.*

a quo suscipiatur,

IV. AD degradationem autem idem numerus episcoporum, qui a veteribus canonibus ad depositionem requiritur. Nam ad deponendum episcopum concilium XII. episcoporum; ad deponendum presbyterum VI. episcoporum, ad diaconum III. episcoporum desiderabatur ¹. Minores clericos episcopus in confessu cleri sui deponere poterat. Et hæc quidem vetustis temporibus, quibus concilia frequentiora & clericorum crimina rariora fuere, factu erant facilia. Sed sequiori tempore clerici sæpius peccarunt, episcoporum concilia, in Francia & in Germania maxime coactu difficilia fuere. Quid? quod episcopi vel soli vel per officiales suos deponere ausi sunt presbyteros. Unde iudices sæculares, quibus hæc degradatio videbatur affectata cærimonia ad sufflaminandam justitiam, eam diu operiri, criminibusque impunitatem permittere noluere.

u) Revera enim difficultates circa *degradationem*

Idque tanto magis, quod quando ipsi in casu privilegiato clericum condemnauerant, episcopus eum sine causæ cognitione degradare noluit. Inde pedetentim evuluit reverentia erga personas consecratas, quæ licetoribus palam constringendæ projiciuntur, ut nullam hodie in Francia degradationem videas. Interim concilium Tridentinum accelerandæ debitæ criminibus pœnæ statuit², Episcopum ad degradationem solemnem presbyteri vel alius clerici loco aliorum episcoporum tot abbates infuatos cruciatosque, vel alias personas, quæ sunt in dignitate ecclesiastica, advocare posse.

1) C. 15. q. 7. c. 3. c. 4. 2) Sess. 13. c. 4.

V. SED & aliæ pœnæ canonicae, quæ ^{a censuræ & quidem} ad *privationem bonorum spiritualium temporariam* diriguntur, ut reus ad frugem redire instigetur, scilicet suspensio, interdictum, excommunicatio: quas *censuras* potius*, quam *pœnas*, adpel-

obvenientes effecerunt, ut rarius crimina clericorum debito modo punita fuerint, quin potius ut plurimum id unice egerunt, ut prævia simplici depositione monasterio includerentur, perpetuæ pœnitentiæ agendæ causa.

x) Hæc differentia ratio inter *depositionem* & *excommunicationem* non adeo stringit. Fatetur Autor, hanc *perpetuam exclusionem*, illam *privationem perpetuam* continere. Excommunicatus si restituitur, itidem ex *gratia* restitutus olim fuit per dispensationem, cum manifestum sit ex antiquitatibus, nonnumquam hanc gratiam prorsus negatam & excommunicationem factam fuisse absque ulla spe restitutionis. Præterea prisco ævo excommunicatio non fuit medium homines ad pœnitentiam deducendi, sed hæc fuit potius medium, in gratiam redeundi cum ecclesiâ læsa,

lare malim. Nam licet excommunicatio Christianum à societate fidelium excludat in perpetuum, ecclesia tamen non intendit, ut perpetuo miser sit, sed ut resipiscat, & peccati veniam petat. Aliud de clerico deposito dicendum, qui eo animo deponitur, ut per omnem vitam privatus maneat ministerio, quo semet indignum reddidit: nam si restituitur, id fit per dispensationem & ex gratia singulari.

suspen-
sio,

localis,

persona-
lis, gene-
ralis,

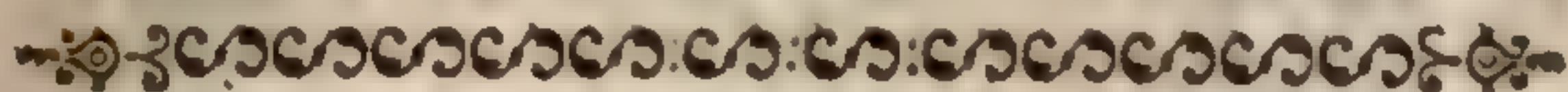
specialis,

VI. SUSPENDITUR clericus, cui ad certum tempus exercitium functionum sui ordinis interdicitur; nam si in perpetuum, ac omnis generis functionum dicerem, depositio foret: quæ quum sit pœnarum, quas ecclesia clerico dictare potest, maxima, consentaneum fuit, ut leviores excogitarentur, & peccatis proportionatæ. Unde & plures sunt suspensionis gradus. Est enim suspensio vel *localis*, vel *personalis*. *Localis*, si certo in loco functiones obire prohibetur; *personalis*, si in omnibus locis. Præterea *generalis* esse potest, vel ad certas functiones restringi, veluti si a suggestu arceretur, qui sacrum facere & sacramenta administrare pèrgit. Potest etiam ad tempus restringi longius, brevius: quo elapso cessat ipso facto, vel rursus injungitur ad beneplacitum episcopi: quo casu expectandum, dum expresse tollatur. Interdum clericus non functionibus sui ordinis, sed alio quopiam jure, veluti canonicus jure suffragii, introitu in chorum, fructu beneficii ad tempus, interdicitur, pro

& ita restitutionem impetrandi. Unde utraque species recte pœnæ dici possunt.

culpa-

culparum qualitate & morum diversitate. Suspendio est poena clericorum propria, quam qui eludit, irregularis redditur. Hanc semper primam dictare solent iudices ecclesiastici, & quidem simulatque accusatus respondit ad articulos, quia ex ipsorum opinione vadimonium infert ratione clericorum *suspensionem*, quemadmodum ratione ministrorum laicorum *interdictionem*.

CAP. XX.

DE EXCOMMUNICATIONE.

De excommunicatione I.

EXCOMMUNICATIONIS fulmini omnes Christiani patent: cujus diversæ species in veterum disciplina observantur. Nam & episcopus, qui semet a concilio abstinuisset, vel alterius diœceseos clericum ordinasset, excommunicari dicebatur, si communione aliarum ecclesiarum privatus² ad propriæ ecclesiæ com-

Excom-
munica-
tio, poena
clerico-
rum &
laicorum,
varie acci-
pitur.

y) Neque enim ante *litis contestationem* suspensio decerni potest, cum demum per illam iudex plenius informetur de imputato delicto. Sæpius plausibilia ad inquirendum videntur iudicia, quæ audio reo in fumum abeunt, & nebularum instar resolvuntur, ut optime ait STRYK. de suspens. ab offic. c. III. n. 63. Inde liquet suspensionem decerni: 1. ob excessus: 2. ob contumaciam clericorum: 3. ob institutam de graviore crimine inquisitionem.

z) Differentia quædam, ni fallor, olim obtinuit inter *simplicem abstentionem*, & *excommunicationem*. Illa consistebat in *denegatione communionis ecclesiasticæ simplici*, quam etiam singuli facere poterant iusta

munionem restringeretur¹; quum tamen tantummodo commercium ejus cum fratribus spirituale suspenderetur². Regula Benedicti c.44. exclusionem ab oratorio vel a mensa communi, qua plectebantur monachi serius venientes, excommunicationem vocat. Usu sequiorum temporum excommunicatio involvit anathema, h. e. exclusionem a communione fidelium, quæ incrustatur verbis evangelii: *Si, quem corripuisti, non audit ecclesiam, sit tibi sicut ethnicus &*

de causa sine decreto ecclesiæ. Mosem, martyrem, Novatum a communione separasse una cum quinque presbyteris scribit EUSEBIUS *lib. VI. hist. eccl. c.43. in f.* ubi notanda phrasis, ἀκοινώνητον ποιῆσαι, h. e. ipsi communionem denegavit, nec ejus partes sequi voluit; quamvis sibi jus *excommunicandi* arrogare haud posset. Eadem ratione integræ ecclesiæ renunciaverunt communioni, id quod *abstentionem* arguebat, quia post hanc omnes *communio*nis effectus inter tales ecclesias cessabant. In controversia super Paschatos festo Victor episcopus Romanus universas Asiæ ecclesias a communione sua separare constans est. Inde *schismatum* origo, quæ separarunt tandem etiam ecclesias orientales & occidentales, quatenus communicare inter se desistere. Magna olim inter omnes ecclesias & intima unio, quæ variis modis significabatur & conservabatur. Hæc si rumpebatur, quod VICTOR tentavit teste EUSEBIO *lib. V. hist. eccl. c.24. abstentio* inde nascebatur; aut *excommunicatio*, quam CYPRIANUS sæpe late *abstentionem* vocat, erat ejectio ex cœtu ecclesiastico ejus, cujus membrum antea fuerat. Hæc eum effectum habebat, ut ejectus ab aliis haud recipi posset ecclesiis, nisi cum sua ecclesia rediisset in gratiam. Ejectus non nisi per *pœnitentiam* restituebatur in integrum. Quarum ecclesiarum communio per *abstentionem* soluta erat, aliis modis redintegrabatur, veluti per amicabilem compositionem vel conciliorum auctoritatem.

publicanus³; & Pauli: *Si quis frater nominatus est fornicator, aut avarus, aut idololatra, aut maledicus, aut ebriosus, aut rapax, cum eo nec cibum sumere convenit*⁴, quod AUGUSTINUS⁵ de eo explicat, qui horum criminum accusatus & condemnatus est: nam & ORIGINES ante eum⁶ docuerat, neminem, nisi criminis manifestum, ex ecclesia ejiciendum esse; &, si cuique libera esset sejunctio ab iis, quorum mores displicent, temerariis judiciis & infinitis schismatibus fenestra aperiretur. Amplius Paulus inquit: *Si quis non obedierit verbo nostro, hunc notate, nec commercium habete cum illo, ut confundatur. Non tamen quasi inimicum existimate, sed ut fratrem corripite*⁷. Hæ sunt excommunicationis regulæ⁸, cui minimum tres admonitiones præmittendæ, quum Christus offensorem privatim, post, adhibitis testibus, denique coram ecclesia monendum prius jubeat, quam evitandum. Decernenda⁹ est & pronun-

a) In *dissert. eccles. jur. antiqui ad Plin. II.* & *Terrull. diff. III.* pluribus ostendi, non ex his dictis, sed ex alio fundamento ejectionem improborum hauriendam esse. Vel ultimus locus Pauli demonstrat, correptionem fraternam, singulis commendatam, non esse excommunicationem. Tres monitiones præcedentes desumuntur ex doctrina Christi de *fraterna correptione*, quæ rursus frustraneo conatu ad excommunicationem trahitur. Ethnici & publicani inter *excommunicatos* non numerabantur; eorum tamen familiare commercium fugiendum erat, id quod tamen non statim excommunicationem arguit.

b) Olim decernebatur ab ecclesia seu ex suffragiis totius cœtus, episcopo tantum directionem judicii gerente, id quod etiam rationem habebat, quia ejectio ex cœtu negotium est, quod universum tangit

tianda ab eo, qui in ecclesia auctoritatem habet. Effectus est, ut commercium excommunicati evitetur; scopus, ut sancto rubore perfundatur, amandus tamen perpetim & ad salutem retrahendus⁸.

1) c. 10. D. 18. 2) c. *siquis* D. 58. 3) *Matth. XVIII. 17.*
 4) 1. *Cor. V. 21.* 5) AUGUSTINUS *homil. 50. c. 12.*
 6) *hom. 21. in Jos.* 7) 2. *Thess. III. 14.* 8) *Basil. ep. 47.*

olim ra-
 tior,

II. HARUM regularum episcopi primis sæculis observantissimi raro ad sacrum fulmen confugerunt. Si quis accusatus esset, sollicita cura examinarunt vitam ejus antea actam, & si accusatio hærebat, eum privatim increpuere: post reluctantem coram testibus humaniter corripuerunt, denique induratum coram ecclesia palam perstrinxerunt¹. Boni medici officio fungentes solatium leniendo malo; minas & exprobrationes vulneri purgando & tumori reprimendo; corruptioni præcavendæ jejunia adhibuere. Sin malum omnia membra corripuisse, nec medendi spem superesse videbant, adhibito episcoporum & longo usu subactorum presbyterorum consilio, re exquisite pensitata, immedicabile membrum, ne partes sinceræ inficerentur, resecarunt, dolentes tamen & lacrymantes, uniceque dicto Pauli, *auferre malum e vobismet ipsis*², obtemperantes. Excommunicatus habebatur ut infidelis, & Christiani nullum cum eo commercium, præsertim in precibus, habuere³. Poterat quidem venire in ecclesiam, & scripturam prælectam

cœtum, & sic merito ab ejus decreto dependere debet.

concionesque audire, quod ipsis *infidelibus* non negabatur; sed idem cum infidelibus a myste-
riis divinis removebatur, ut desiderium oran-
di cum fidelibus in eo excitaretur & ceteri
ejus exemplo terrerentur ⁴. Interim episco-
pus eum non neglexit, si vel maxime altera vi-
ce lapsus esset ⁵. Non abhorruit ab ejus con-
sortio, non a convictu, memor, Christum
manducasse cum Phariseis & peccatoribus.
Consolabatur, exhortabatur, ne animum de-
sponderet. Resipiscentem & pœnitentia dignos
fructus ostendentem gaudio perfusus recepit
tamquam filium perditum, ac manuum impo-
sitione cum ecclesia reconciliavit, precumque
& sacramentorum fecit participem ⁶. Inter
hæc omnia si quis laicorum quoque conquere-
retur, se temere ab episcopo excommunica-
tum fuisse, ex similitate vel libidine nocendi;
ad concilium provinciale res deferrebatur, tam-
quam maximi momenti, quippe statum Chri-
stiani spirituales afficiens. Hoc fuit veterum
in excommunicando consilium.

1) *Const. apost. l. 2. c. 37. 38. 41.* 2) *1. Cor. V. 13.*

3) *Const. apost. l. 2. c. 38.* 4) *ibid. c. 39.*

5) *ibid. c. 40.* 6) *ibid. c. 40.*

III. QUO magis autem Christiano-
rum mores in pejus ibant, & episcoporum pro-
bitas decrescebat, eo magis causæ excommu-
nicationis augebantur & moderatio in usus hu-
jus extremi remedii minuebatur. Inde a sæcu-
lo IX. episcopi sæpe his armis repulerunt im-
pressiones dynastarum, bonis ecclesiæ inhian-
tium, quibus sæpe junxerunt clavam martia-

post fre-
quentior
ac dirior.

lem & armatos homines ^b. Augescente hominum duritie, decursum est ad rigores veteribus inauditos, ut familiæ, provinciæ, regna^c vel excommunicarentur, vel interdicto premerentur; ut excommunicationes ipso facto, i. e. sine monitione & sententia, simulatque crimen commissum, introducerentur; ut nonnullæ papæ reservarentur, ut absolutionis causa Romam eundum esset; ut excommunicationi cærimoniarum terribiles, veluti extinctio & projectio cereorum, campanarum pulsus, & imprecationes detestabiles adhiberentur. Præterea excommunicatio *ipso facto* in eos constituta fuit, qui cum excommunicato convivebant: idque idoneis auctoritatibus, quæ ⁱ excommunicandos esse censent, qui cum clerico deposito conversarentur. Sic una excommunicatio infinitas peperit, quum commercium illud strictissime acciperetur, & ad *secu-*

b) Potissimum vero his armis pugnatum est pro defendenda potentia, territoriis, jurisdictione, imperio, & ut paucis dicam, pro tuenda ambitione. Postquam enim episcopi *domini terrarum* facti, excommunicatio in instrumentum *dominatus terreni* mutata, & contra reges, principes aliosque potentiores extensa est. Nec diverso jure usus est Papa pro tuendo Petri patrimonio, & sedis Romanæ juribus.

c) Contra hunc abusum, occasione excommunicationis, qua PAULUS V. Rempublicam Venetam petiisse legitur, scripsit FRA PAOLO, religiosus Servita, tractatum elegantem Italico idiomate, etiam in Gallicum versum sub tit. *les droits des souverains défendus contre les excommunications & les interdicts des Papes; ou examen & refutation du droit d'excommunier les souverains, que les Papes se sont injustement attribué.*

laria emolumenta^d extenderetur. Nam ne servis quidem, liberis, uxori licebat ad excommunicatum accedere, nec ipse in judicio comparere vel ullo jure gaudere poterat. Denique circa an. 1080. Gregorius VII. effectus excommunicationis super omnes limites protulit, censuitque, principem excommunicatum omnipotestate privari, vasallos a jurisjurandi fide, subditos ab officio parendi liberari². Sed nimis terribilem ecclesiæ potestatem redditurus contemtam reddidit, remque eo deduxit, ut laici censuras susque deque haberent^c, & saniores episcopi ad eos decurrere dubitarent. Interim hunc rigorem certis restrictionibus temperarunt. Ipse Gregorius conjuges, liberos, servos excommunicatorum; item qui ex ignorantia vel necessitate, veluti emendi vel eleemosynæ causa cum ipsis commercium haberent, excipiendos esse censuit³.

d) Hoc modo excommunicationi infiniti effectus civiles superadditi sunt, qui olim, ut *AUTOR* antea optime demonstravit, mere ecclesiastici erant. Horum omnium fundamentum fuit, *quod nullo modo communicandum esset cum excommunicato*.

e) Utpote vel male & præcipitanter pronunciatas, vel alio ut plurimum vitio laborantes, ut recte huc applicaverit *PAOLO* vulgatum illud: *sæpe majus est peccatum judicii, quam illius peccati, de quo fuerit judicatum*. Illud vero præcipue hic considerandum est, a pontifice Romano ratione imperii temporalis & inde dependentium jurium hoc fulmen adhibitum fuisse, de quibus alias armis decernitur. Inde judices in propria causa semet constituerunt, & quidem in causa mere civili, *seculari*, & tali, in qua principes superiorem non habent, & in qua Papæ ut *principes seculares* procedere del uissent.

1) *Concilium Antioch. an. 341. c.1.*2) *C.15. q.6. c.4. GREG. VII. l.6. ep.2. hist. eccl. l.62. n.36.*3) *C.12. q.3. c.100.*Est vel
minor vel
major.

IV. EXCOMMUNICATIO ob communicationem cum excommunicato inflicta, *minor* vocabatur, & operabatur abstentionem a sacramentis, non ab ecclesia & convictu fidelium: quo factum est, ut excommunicationes non serperent in infinitum. Interim excommunicatorum fuga imperata multum incommodi habuit ratione excommunicationum ipso jure & generalium. Unde concilium Basileense¹ declaravit, duplicis generis excommunicatos vitandos esse, eos videlicet, qui nominatim & solemniter excommunicati essent, & quorum excommunicatio tam certa esset, ut de ea nullo modo dubitari posset. Quod decretum a Martino V. confirmatum pragmatice nostræ² & concordato³ insertum legitur.

1) *sess. 20.*2) *tit. 21.*3) *tit. 33.*restrictio-
nes conc.
Trident.

V. CONCILIUM Tridentinum novas restrictiones adjecit, agnovitque, excommunicationem, si non sobrie & circumspecte administraretur, contemptam noxiamque fieri. Et primum quidem *monitoria ad revelandum* non nisi urgente necessitate & post maturam deliberationem decernenda esse voluit ab episcopo, qui nihil in hac re auctoritati magistratum dare deberet. Deinde præcipit, ne quis episcopus hoc remedio abutatur ad compellendos homines, ut episcopi mandatis obtemperent, si alia ratione, veluti bonorum subtractione, arresto & per brachium sæculare id allequi va-

leat. Simul tamen magistratibus præcipit, ne episcopum impedian in excommunicatione, ne cum ad absolutionem cogant, vel jus de causa excommunicationis cognoscendi sibi arrogent.

VI. UNIVERSUM autem excommu-
 nicationis negotium hodie ita se habet. Pri-
 mum requiritur sufficiens *caussa in jure expres-*
sa, vel saltem *publicum scandalum*, quia agi-
 tur de pœna omnium spiritualium maxima in-
 fligenda. Defectus causæ injustam reddit ex-
 communicationem, quæ tamen reverenda est¹.
 Qui excommunicationem pronunciat, *jurisdi-*
ctione instructus esse debet & præmittere tres
admonitiones f, intervallo bidui singulas pro-
 ponendas². *Sententia* scripto consignanda est,
 qua nomen personæ & causâ exprimenda³.
 Nomina postea in ecclesiis recitanda & portis
 affigenda sunt, ut vulgus norit, quos vitare de-
 beat. Si in ecclesiam veniunt, expellendi sunt;
 si hoc fieri nequit, cessandum est a divinis &
 ex ecclesia fugiendum. Hæc observanda sunt
 ratione excommunicationis *ab homine*.

excom-
 munica-
 tio vel in-
 fligitur
 per sen-
 tentiam.

1) C. 11. q. 3 c. 1. 2) C. 27. q. 4. c. 23.

3) C. 48. de sent. excomm.

VII. SED excommunicationes a lege

f) Ut vel pareat, & contumaciam purget, vel
 ob crimen commissum satisfaciat. Illa quæritur in in-
 obedientia, quando decretis papalibus vel episcopali-
 bus morem gerere nolant, quæ in propria causa ut-
 plurimum decernuntur. Satisfactio collocatur in pœ-
 na a iudice ecclesiastico præscripta, aliisque remediis
 ad indemnitatem potissimum pertinentibus.

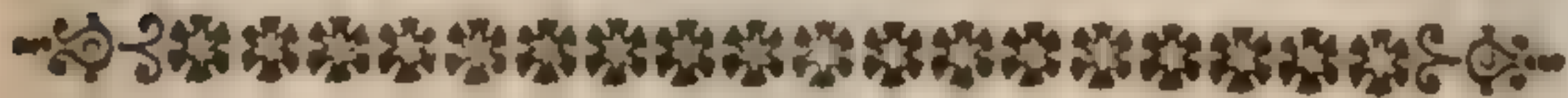
Mm 5

vel incur- ipso facto incurruntur, simulatque peccatum
 ritur ipso commissum est. Sic simoniacus, sic qui cleri-
 facto. cum percussit, ex eo facto ab ecclesia abstinere
 & absolutionem petere debet: quod ex formula
 proclamationis manifestum. Haberetque reus,
 quod sibi imputaret, si absolutio differretur,
 quippe quæ nemini, qui ad officium redit,
 denegari solet. Sed has nemo observare
 tenetur, nisi qui eas noverit quarum multæ
 sine culpa ignorari possunt. Tantus enim est
 excommunicationum a *lege* vel *ipso facto* numerus
 1, ut ne quidem solertissimi canonum interpretes
 cunctas enarrare audeant. In solo sexto
 decretalium numerantur XXXII. 2 In Clementinis
 L. 3 In bulla *in cæna domini* XXI. 3 In ceteris
 pontificum constitutionibus infinitæ; ne quid
 dicam de constitutionibus synodalibus, mandatis
 episcoporum & regularium statutis. Sed in antiquis
 canonibus in decreto & decretalibus vix XXX.
 reperiuntur, quæ tamen si recte ponderentur,
 maximam partem non excommunicationem *ipso facto*,
 sed *ab homine* convictis infligendam, indignant.
 Neque est, quod aliter interpretemur verba
 celebratissimi canonis, *si quis suadente diabolo* 4,
 quo dicitur, eum, qui in clericum vel monachum
 violentas manus intulerit, *anathematis*

g) Et tamen nihil magis a tramite justitiæ abit,
 quam hæc excommunicatio, quippe quæ omnem
 defensionem delinquenti adimit, inauditum
 condemnat, & jugum intolerabile hominibus
 imponit, ut recte PAOLO *cit. l. c. 2.* judicat. Quo
 magis numerus hujus excommunicationis crevit,
 eo magis decrevit justitia, & imperium
 ecclesiasticum incrementa cepit.

vinculo subjacere, si scilicet convictus ac condemnatus fuerit. Interim *glossa* id explicat de excommunicatione ipso facto incurrenda, quæ opinio vulgo regnat.

- 1) *Gloss. in c. 22. X. de sent. excomm. in 6.*
- 2) *Gloss in cl. 1. eod.*
- 3) NAVARR. *man. c. 27. n. 50.* 4) C. 17. q. 4. c. 29.

CAP. XXI. DE INTERDICTO.

I.

INTERDICTUM est prohibitio in certo loco, veluti civitate, provincia, regno, divina officia vel sacramenta celebrandi, aut certas personas ad ea admittendi, quocumque tendant. Prius *locale*; posterius *personale*; utrumque conjunctum *mixtum* vocari solet. Hæc censura æque ac *excommunicatio generalis* primis sæculis inusitata fuit^b, si hæreticos aut

Interdicta, olim incognita,

^b) Revera quædam *excommunicationis* ratio in *interdicto* latere videtur, nisi quod effectum suum etiam extendat ad innocentes. Ob culpam regum nonnunquam integrum regnum *interdicto* subiectum fuit, hunc unice in finem, ut subditorum, ob sacra ademta, animi exulcerati in regem eo magis irritarentur, ad rebellionem disponderentur, & pro hac sedanda rex per *indirectum* cogeretur voluntati Papæ obtemperare. Hi fuere tristes effectus liberalitatis regum erga pontificem, qua ipsi omnium sacrorum liberam dispositionem concesserunt, quo facto, in ejus arbitrio fuit, eorum usum pro lubitu iis adimere. v. SPONDANUS *in contin. Baron. ad ann. 1198. nu. 8.* ubi hoc declarat *interdicto*, Gallix toti infli-

schismaticos, ab ecclesia secessionem manifesto facientes, exceperis. Nam a ceteris peccatoribus, qui nominatim excommunicati non essent, Christiani non abhorruerunt ¹. In primis hoc sibi commendatum habuere episcopi, ne facile peccatores, qui tanta potentia tantoque numero erant, ut nulla correctio speranda, sed rebellio & manifestum schisma metuendum esset, ab ecclesia segregarent ². Idque ex consilio Augustini ³, ubi addit, populum magis *doctrina*, quam *imperio*; *exhortatione*, quam *minis* regendum, & severitate adversus singulos peccatores utendum esse. Laudat caritatem & prudentiam Cypriani, qui a communione cum episcopis, quos avaros, usurarios, alienæ rei usurpatores increpuerat, non abhorruit, carpitque rigorem juvenis episcopi, qui ob delictum domui totam familiam excommunicaverat ⁴. Fatetur tamen, magni nominis episcopis interdum aliud placuisse ⁵, quale exemplum in Basilio ⁶ occurrit, ubi contra plures raptores eorumque familias, & contra oppidum, quo fugerant, fulmen emissum legitur. Sed nullibi legimus, Constantium aut Valentem imperatores, licet hæreticos & catholicorum persecutores, excommunicatos vel ab ecclesia adeunda prohibitos fuisse. Quæ autem adversus Anastasium & Leo-

do, ob regis contumaciam, quæ, postquam per novem menses duravit, tandem universam Galliam, secundum votum pontificis, ad seditionem contra regem excitavit, quæ aliter sedari non potuit, quam postquam Rex voluntatem suam pontificis voluntati submitit.

nem iconoclastam excommunicatio pronuntiata legitur, ad subditos eorum haud porrecta fuit.

- 1) C.23. q.4. c.19. 2) *ibid.* c.32. 3) *ep.* 22. al.64.
 4) *l.* 3. *cont. Parm. & de bapt. cont. Donat.* l.4.
 5) C.24. q.3. c.1. *ex ep. ad Auxil.* 75. 6) *ep.* 144.

II. PRIMUM interdictorum usum invalensunt magno ecclesiae damno, exeunte saeculo VI. demum deprehendo, quo GREGORIUS Turonensis plura refert exempla episcoporum, qui ob crimina atrocia imperarunt cessationem a divinis, ut ecclesiae in luctu constituerentur¹. Sed inde a Gregorii VII. temporibus invaluerunt *excommunicationes generales*, & interdicta ob crimen a principe commissum. Nam excommunicato imperatore vel alio principe, omnes ejus fautores & asseclae h. e. omnes subditi, in obedientia perseverantes, excommunicabantur, & totum regnum interdicto² verberabatur, ut ceteri etiam, ne poenam criminis ipsi ferre cogerentur, ad rebellionem excitarentur. Similiter episcopi ob inobedientiam dynastae vel magistratus civitates interdicto perculerunt: quod saepe factum, quum dynasta vel civitas quemdam excommunicatum expellere detrectaret³. Sed experientia docuit, rigorem istum plus

1) Saepe tamen etiam regna interdicto subjecta sunt sine excommunicatione regum nominatim facta. Etenim potuit rex excommunicari, salvis sacris subditorum: quandoque etiam nominatim excommunicationem in principes vibrare noluerunt, ad graviora mala avertenda, quo casu interdictorum usum adhibuere: quandoque utroque fulmine usi sunt, prout rationes praesentis status id permiserunt.

damni, quam utilitatis adferre ecclesiæ. Innocentes loco nocentium plectebantur, quippe divinis officiis & sacramentis privati³. Successu temporis populi callum obducentes despicabantur sacra, quorum nullum supererat exercitium, nulla significatio. Glossa⁴ memorat, quamdam Marchiæ Anconitanæ civitatem tam diuturno interdicto oppressam, ut homines triginta & quadraginta annorum, qui missam nullam celebrari viderant, presbyteris celebrantibus illuderent. Interdum populi, tantæ ignominie impatientes, in seditiones & ad vim publicam accendebantur. Unde *interdictorum* moderamine opus fuit.

1) *bist. eccl. l. 34. n. 53.* 2) *Pragm. tit. 22.*

3) *C. ult. de sent. excom. in 6.* 4) *in d. c. ult.*

Ab inter-
dicto qui
excipian-
tur.

III. QUARE principio baptismum infantum & morientium pœnitentiam exceptam legimus. Deinde regularibus id indultum novimus, ne interdicto generali & ipsi involuti intelligerentur, quibus in suis Ecclesiis divina officia, sed clausis januis, & sine cantu ac campanæ pulsu, peragere licuit. Nonnumquam conciones pœnitentiales habitæ, confirmatio & viaticum datum, missa minus sollemnis singulis dominicis, sed clausis portis & remotis excommunicatis, celebratæ¹. Denique administratio pœnitentiæ, minus sollemnis Missa, quotidie; sollemnis autem quater vel quinquies in anno festis celebrioribus permittebatur².

1) *C. 43. X. de sent. excom.*

2) *C. ult. de sent. excom. in 6. & ibi glossa.*

IV. POENA eorum, qui interdictum violant, est excommunicatio ^k. Interdictum autem iisdem solemnibus ac excommunicatio pronuntiatur, scilicet e scripto, expresso nomine & causa inserta, præviisque tribus admonitionibus. His caerimoniis non opus habet *cessatio a divinis*, quæ sine iudicis decreto casu contingere potest, veluti si polluitur ecclesia. Sunt constitutiones, quibus interdictum *ipso facto* in certis casibus; sunt, quibus suspensio ratione clericorum stabilitur. Unde hæc distinctio, ut ipso facto vel ab homine, i. e. lege generali vel iudicio particulari incurrantur, tribus hisce censuris, suspensioni, excommunicationi & interdicto communis est.

interdictum
ipso facto
incurritur.

CAP. XXII.

DE ABSOLUTIONIBUS.

I.

SUPEREST, ut dispiciamus, quibus modis censuræ tollantur. Ex igitur, quæ a *judice* pronuntiatae sunt, non nisi eadem auctoritate, i. e. ab ipso iudice, ejus successore, delegato vel superiore, jurisdictionem habente, relaxari possunt. Quæ a *lege* inflictæ, a iudice ordinario, immo & a presbytero, qui absolutionem sacramentalem administrandi po-

A quo petenda sit absolutio ab his censuris?

k) In clericis operatur *irregularitatem*, quæ tantum terrorem injicit, ut, ne postea ad officia sacra prorsus inhabiles fiant, sponte & libentes a functionibus suis abstineant, c. 1. X. de postul. prælat.

testate gaudet, remitti possunt: unde fere generalis omnium censurarum absolutio præmitti solet. Sed presbyter ab eis liberare nequit, quæ episcopo vel papæ reservatæ sunt. Excommunicatio *minor* per quemcumque presbyterum approbatum tolli potest, & quilibet presbyter, etiamsi approbatus non sit, in articulo mortis, ut omnia peccata, sic omnes censuras remittere potest. Absolutio autem debet esse libera, nec magistratus¹ vi compellere debet presbyterum ad absolutionem: nam qui absolutionem vi extortam impetrat novam excommunicationem incurrit: quod sequioribus temporibus, quibus rigor regnavit, sæpe contigit¹. Quum censuræ correctionis causa infligantur, absolutio petentibus non deneganda est, si morem gerunt, ecclesiæque ac ei, quem offenderunt, satisfecere. Sed novissime satis visum, si jurejurando vel cautione præstita id promitterent.

1) Conc. Trid. sess. 25. c. 3.

præfer-
tim cle-
ricorum
propriis.

II. ALIUD de dispensatione irregularitatis seu de restitutione clerici exauctorati dicendum, quæ jure peti non potest & cujus exempla veterioribus rariora fuere. Sed hodie irregularitates, suspensio ac ceteræ censuræ eodem censu habentur, & ob casuum ponti-

1) Utpote cui omnem cognitionem adeo ademerunt, ut vim facere dicatur, si jussu imperio reluctantes cogat ad absolutionem. Et tamen ex antiquitatibus liquet, absolutionis vigorem olim multum dependisse a regibus, adeo ut quos hi ad osculum suum receperint, pro absolutis habiti fuerint,

fici

fici reservatorum numerum immensum auctum absolutiones frequentantur. Distinguendum ergo inter censuras & irregularitates ob peccatum *occultum* & *publicum*, quod scilicet ad forum contentiosum deferri potest. De *occultis*, licet pontifici reservatis, episcopi absolvent auctoritate concilii Tridentini¹: de *publicis* Romam eundum, aut Roma mandatum ad episcopum vel vicarium generalem arcesendum. Quæ mandata in Dataria simplici signatura expediuntur & ab agentibus in rebus eliciuntur. Eodem modo irregularitatum publicarum dispensationes impetrantur: nam occultas etiam episcopus in foro conscientie remittit, excepto homicidio voluntario. Sed etiamsi clericus Romæ criminis veniam impetrarit, ea tantum *delicti communes* pœnas sufflammat; nam in *casu privilegiato* nihilominus pœna locum habet, cui remittendæ moribus Francicis rescripto principis opus est.

1) *sess. 24. c. 6.*

III. QUUM stricto canonum jure excommunicatus infamis sit, nec personam standi in judicio habeat; anceps disputatio fuit, qua ratione absolutionem petere posset. Unde natæ sunt *absolutiones ad cautelam*¹. Qui injuria se excommunicatum contendit, eaque de re in prima aut secunda instantia discussionem suscipere cupit, hanc absolutionem antè omnia petit, quæ *ad cautelam*^m vocatur, quo-

absolutio
ad cautela-
lam quidē

m) Explicat hanc doctrinam speciali tractatu

niam qui validitatem excommunicationis impugnat, absolutione opus non habet, nisi ad cautelam, ne scilicet excommunicationis exceptio ei obmoveri possit. Ex eadem causa receptæ sunt *absolutiones generales* stilo curiæ usitatæ & singulis signaturis & bullis pontificiis insertæ, ad effectum beneficii impetrandi, ne provisio propterea nulla accusetur. Nam si impetrans revera excommunicatus esset, expressa absolutione opus foret. Ceterum absolutio numquam præsumitur, si vel maxime excommunicatio centenaria fuisset, quia est pœna sua natura perpetua, licet ex intentione ecclesiæ temporaria. Qui annum in excommunicatione peragit, de absolutione securus, novo jure tanquam *hæreseos* ¹⁾ suspectus in jus vocari potest ²⁾. Sed hunc rigorem ignorant terræ a fidei quæsitibus liberæ.

1) C. 16. X. de appell. c. 52. X. de sent. excom.

2) Concil. Trid. sess. 25. c. 3.

TOURNETTUS, advocatus Parisiensis, *de absolutione ad cautelam*, quem FRANCISCUS FLORENS *rom. I.* operum suorum *inf.* inseruit. Credunt videlicet, appellationem contra excommunicationem non habere effectum *suspensivum*, & ita stringere simpliciter condemnatum, utut appellaverit: hoc posito, appellationem persequi non posset appellans, nisi *interim* & *provisionaliter* impetraret absolutionem. Aliquando etiam, duntaxat quoad certum effectum, hæc absolutio indulgetur, ut in electione facienda, præfente nuncio papali, fieri solet, ne postea ei defectus quidam opponi possit. Hunc in finem præmitti solet *generalis absolutio* quoad hunc actum ab omnibus censuris, quos unus alterve forsan occulte contraxit.

11) Quod videatur excommunicationis vigorem in dubium vocare, & sic hæresin fovere; articulis

C A P. X X I I I.
DE APPELLATIONIBUS.

I.

SAEPENUMERO contingere solet, ut sen- Opposi-
tio.
tentiae in causis cum *civilibus*, tum *crimi-*
nalibus sufflaminentur, idque vel per *opposi-*
tionem vel per *adpellationem*. Oppositio, li-
cet ¹ prohibita, in pluribus diocesis viget,
& locum habet, ubi vel sententia nullitatis vel
processus vitii insinulatur, coram eodem ju-
dice interponenda. Appellatio autem locum
habet, ubi sententia *injusta* esse censetur, spe-
raturque fore, ut iudex vel doctior vel justior
ex ipsis actis aliam sententiam pronuntiet.

1) *Ordin.* 1667.

II. PRIMIS saeculis ut ceterae amba- Appella-
tiones,
olim fere
incogni-
tae.
ges, sic adpellationes fere ignorabantur in sa-
cris tribunalibus. Tanta enim episcoporum
fuit auctoritas; tanta & tam manifesta in ju-
dicando sinceritas ac justitia, ut Christiani eo-
rum sententiis lubentes acquiescerent. Con-
cilio quidem Nicæno ¹ statutum legimus, cle-
ricum depositum vel laicum excommunicatum
ab episcopo, si id injuria factum existimet, *con-*
cilium provinciale ^o adire posse: sed hoc in caus-

fidei enim annumerata est doctrina de hoc fulmi-
ne, quo ecclesia Romana, ut fulcro primario, indiget.

o) Hunc in finem quoque constitutum erat, ut
bis in anno singulae provinciae celebrarent synodos,
alteram proxime ante quadragesimam, alteram vero

sis levioribus factum, vel tribunal quodpiam, concilio provinciali superius, constitutum fuisse, non legimus. Si episcopus concilii sententiam iniquam existimavit, convocati sunt ex vicinis provinciis plures ad concilium episcopi. Interdum episcopi vexati papam implorarent, quod² permissum. Quidquid hujus in Oriente factum sit, per *occidentem* tamen ex eo tempore appellationes ad curiam Romanam frequentabantur, si Africam exceperis, ubi diserte cautum erat, ne per appellationes lites *trans mare* sererentur, e quibus sincerior disciplina exitum imminebat. Cujus rei testes sunt CYPRIANUS, qui apud Cornelium papam appellationes accusat³, & epistola concilii Africani, tempore Augustini, ad Coelestinum papam scripta⁴.

1) c. 51. 2) *Concil. Sardic. c. 3. 7.* 3) *ep. 59.*

4) *rom. 2. concil p. 674. hist. eccl. l. 24. n. 6. 11. 35.*

in autumno, in quibus de querelis, contra sententias iniquas episcoporum motis, cognoscebatur.

p) Parum tamen abfuit, quin ZOSIMUS dolo bono Africanos ab hac sententia dimovisset. Nunquam depositi appellaverant in Africa pontificem Romanum, sed sine effectu, quod Africani episcopi ex adducta causa a prisco more haud desisterent. Pontifex, ut eorum animos in contrarium flecteret, anno 418. legatum suum Faustinum ad concilium Africanum misit, ut hujus consortes in sententiam sedis Romanæ traheret. Pia fraude hic provocavit ad concilii Nicæni dispositionem, concilii Sardicensis canonem septimum falso hujus concilii nomine vendicans. Tanta vero patribus Africanis reverentia erga concilii Nicæni canones erat, ut pollicerentur, sese morem canoni gesturos, si constaret, cum pertinere ad concilii Nicæni genuinam collectionem. Hunc in

III. Ex quo falsæ decretales receptæ sunt, appellationes majora incrementa ceperunt. Iis enim diversæ archiepiscoporum, primatum, patriarcharum instantiæ, quasi inde a sæculo II. usitatæ, incrustantur, omnibusque Christianis ad papam sine medio adpellare permittitur¹. Quo factum est, ut curia Romana omnes causas, etiam in *prima instantia*, ad se traheret, & in jurisdictione contentiosa, veluti in beneficiorum collatione, ordinarios supplantaret. Factum est, inquam, ut Romæ admitterentur adpellationes ab episcopo vel quovis inferiori iudice, omisso medio. Factum est, ut admitterentur Romæ adpellationes ab *interlocutoriis*, ac tum postea causa principalis, immo sæpe causa primæ instantiæ, evocaretur. S. Bernardus in *epistola* ad Eugenium pontificem hos abusus masculè perstringit, memoratque, connubium quoddam in ipso confirmationis articulo per adpellationem frivolam turbatum fuisse². Idem consistorium cardinalium depingit tamquam tribunal supremum, decisione infinitarum litium occupatum, curiamque Romanam ipsam reis, actoribus, procuratoribus, sollicitatoribus, advocatis oneratam, qui ex toto orbe Christiano eo confluerent. Quinque Metropolitani & primates pontificis exemplum sequerentur; appellationibus frivolis & frustra-

per falsas
decreta-
les inve-
stæ, ad
augen-
dam pa-
pæ po-
tentiam.

harum ab-
usus de-
piagitur.

finem decreta legatio Constantinopolim & Alexandriam ad perquirenda vera hujus concilii exemplaria, qua redeunte, fraus aperte patuit, qua circumvenire Africanos tentavit ZOSIMUS. conf. P. de MARCA de C. S. & I. lib. VII. c. 15.

toriis nihil frequentius, nihil magis tritum, nihil magis quotidianum ætas illa vidit. Non solum a sententiis, sed & a regulis processus, ab actibus *extrajudicialibus*, ab interlocutoriis, a correptione episcopi, a superioris admonitione appellare solemne fuit. Admissæ sunt appellationes *vagæ*, nullo fundamento radicali, appellationes a gravaminibus non illatis solum, sed & inferendis. Eædem appellationes in plures annos extractæ penitus in sententiam omnis generis fraudum & improbiissimarum technarum Camarinam degenerarunt. Quod ex toto titulo decretalium de appellationibus manifestum est.

1) c. 1. D. 80. c. 1. 2. D. 99. C. 4. q. 3. c. 3. C. 2. q. 6. c. 3. c. 1. D. 17. 2) de consider. l. 3. c. 2.

qui ex
parte
emenda-
tur.

IV. HIS vitiis concilia Lateranensia duo sub Alexandro & Innocentio III. ex parte medelam adhibuere, prohibendo, ne in multis casibus particularibus & generatim ab *interlocutoriis*, per definitivam reparabilibus, item a correptionibus ceterisque ad disciplinam pertinentibus monitionibus, veluti episcopi visitantis aut superioris, regulares increpantis, appellaretur¹. Concilium Basileense plus animi ostendit pro veritate, damnatisque evocationibus ad curiam Romanam, constituit², ut in locis quatuor dierum itinere Roma disitis omnes causæ, exceptis majoribus & sedi apostolicæ reservatis, a iudicibus loci tractarentur ac definirentur. Item, ut appellationes semper ad iudicem proxime superiorem, neutiquam autem, omisso medio, ad

ejus superiorem, si is vel maxime papa esset, deferrentur. Item, ut appellationes ad pontificem delatæ rescripto committerentur delegato *in partibus* usque ad conclusionem in causa *inclusive*, hæcque omnia sub pœna nullitatis & expensarum. Hoc decretum in pragmaticam nostram³ & in concordatum⁴ relatum, eoque extensum est, ut causa appellationis in partibus agitetur usque ad tertiam sententiam conformem, & quidem intra biennium decidenda; neque a secunda interlocutoria conformi, nec a tertia definitiva conformi adpellare liceat. Quod jus a concilio Tridentino⁵ confirmatum est⁹.

1) C. 59. X. de appell. c. 6. eod. 2) sess. 31.

3) tit. 5. de caus. 4) tit. 26. 27. 28. 29. 30.

5) sess. 13. c. 1. sess. 24. c. 20.

V. IN Francia curiarum ecclesiasticarum processus secundæ instantiæ æque ac primæ per omnia similis est processui tribunalium sæcularium, regiis quippe constitutionibus di-

forma appellationum in Francia.

q) Hoc modo quidem appellationum abusus suo modo restrictus videtur, sed non penitus sublatus. Multis enim nodis ac anfractibus involutæ sunt vulgatæ disputationes forenses, quæ sententia vim definitivæ habere credatur, quodnam gravamen per appellationem a definitiva reparari non possit? Qui faciles ad appellandum sunt, etiam facile talia fingunt, supponunt, & variis coloribus incrustant; imo & iudex superior facilis esse solet in admittendis appellationibus. Inde ESPEN P. III. jur. eccl. tit. 10. c. 1. §. 20. ingenue fatetur, parum hoc modo consultum fuisse abusus appellationum tollendis, sed eos adhuc in judiciis ecclesiasticis vigere.

gestus¹. Apostoli seu libelli dimissorii, qui a iudice *a quo* impetrandi, in usu esse desierunt, & appellatio instrumento interponitur²; supplicatio autem vel Metropolitanæ mandato, quod est instar dimissoriorum, introducitur. Si causa in prima instantia viva voce tractata est, verbalis; si scriptis, appellatio in scriptis est: quo casu appellans acta ad tabularium iudicis *ad quem*, & appellatus sententiam exhibere tenetur. Quo facto terminus disceptationi præstituitur, quo appellans sua gravamina deducit, & appellatus his respondet. Excussis omnibus meritis causæ, i. e. omnibus, quæ cum in causa principali, tum in causa appellationis scripta & producta sunt, iudex sententiam pronuntiat, qua inferioris iudicis sententia vel infirmatur, vel confirmatur. Ab hac secunda, immo & a tertia, quarta & amplius si tot instantiæ sunt, appellare licet, usque dum tres trium differentium tribunalium sententiæ conformes latæ sint. Quod nostri canonum interpretes ex jure civili² hausisse videntur. Si appellans appellationem introdu-

r) Quia appellatio instrumento interponitur, apostolorum judicialium usus quiescere debuit, quia instrumentum Notarii idem præstat, quod apostolorum munus & scopus est.

s) Ita etiam beneficium *trium conformium sententiarum* in jure Romano accipiendum, ut non sufficiant tres conformes sententiæ, nisi in tribus diversis instantiis latæ fuerint: quando duæ conformes in una eademque instantia feruntur, (quod iis in foris contingit, ubi supplicationes vel leutationes, coram eodem iudice interpositæ, receptæ) pro una tantum reputandæ sunt sententiæ.

cere, si appellatum citare negligit, post terminum appellationis introducendæ, desertionis inculari; ante terminum autem appellationem, accelerandi causa, introducere potest. Appellanti appellationi expresse vel tacite renuntiare licet, si sententiæ obsequitur. Sed si appellatio introducta est, recedere nequit, nisi per acquiescentiam, de qua iudex pronuntiat, quæve mulctam involvit.

1) Ord. 1539. 2) l. 1. C. ne tertio appell.

C A P. X X I V.

DE APPELLATIONE TAM- QUAM AB ABUSU.

I.

DUO sunt appellationum genera, appella-
tio *simplex*, & *qualificata*, veluti appella-
tio a iudice incompetente, a denegatis apo-
stolis, a denegata iustitia, ab abusu. In Fran-
cia sola appellatio simplex propria penitus est
iudicis ecclesiastici, quippe quem solum pro-
nuntiare posse volunt, num in prima instan-
tia recte an secus causa decisa sit. Qualificata
autem appellationes contra iudices instituun-
tur, & quidem regis, tamquam canonum pro-

Appella-
tionum
qualifica-
tatum
species.

2) H. c. ut ius commune statuit, nisi appellatus
consenserit; est enim appellatio semel rite interposi-
ta beneficium *commune*, ut appellato quoque prodes-
se possit, quo pinguiorem adhuc in secunda instan-
tia ferat sententiam. Proinde quia ejus interest, sine
ejus consensu appellationi renunciari nequit.

rectoris & iustitiæ parentis, nomine & auctoritate.

præcipua
tanquam
ab abusu.

II. APPELLATIO tanquam ab abusu est querela de iudice ecclesiastico, tanquam potestatis suæ limites transgresso, vel aliquid contra jurisdictionem sæcularem, aut generationem adversus libertates ecclesiæ Gallicanæ auso. Hæc appellatio quum reciproca esse debeat, eadem utilis foret adversus iudices sæculares, licet hoc rarissime fieri soleat¹. Hujus processus, qui Franciæ proprius est, vestigia sæculo XIV. ineunte in Durandi, Mimatensis episcopi, querelis^u de sæcularibus iudicibus²;

^u) Monuit enim, sæculares iudices solitos illa tempestate hac exceptione iudices ecclesiasticos, de turbata jurisdictione querelam moventes, repellere, *quod eorum actus essent abusus*. Forma tamen hujus remediarii serius determinata, & ad certas regulas reducta est, ut observat P. de MARCA de C. S. & I. lib. IV. c. 19. §. 3. Addit §. seq. AUFREII in ir. de pot. sæcul. sup. eccl. in reg. 2. fall. 30. seq. testimonium, quo demonstrat, jam ante concordatorum publicationem jurisdictionem regiam se rebus ecclesiasticis immiscuisse, primo ubicunque per prelatos clericos vel alios quoscunque aliquid fit vel attentatur contra decreta Basileensis concilii & pragmaticam sanctionem. Deinde ubi ecclesiastica potestas abutitur notorie sua jurisdictione vel potestate. Quo casu etiam contra clericos concedi solent per cancellariam literæ in casu appellii ab abusu notorio vulgariter nuncupatæ. Duplex ergo ea tempestate erat querela; 1. ob violatam pragmaticam, quæ instar remediarii nullitatis erat: 2. ob abusum notorium potestatis ecclesiasticæ, quo sub prætextu per indirectum causæ ecclesiasticæ iudicio sæculari subiectæ fuere, quas directo & simpliciter ad illud deferre, non permittere videbantur canones.

extantiora autem sæculo XV. medio offendimus³. Tum enim hoc appellationum genus invaluit ad reprimenda ea, quæ contra *pragmaticam*, posteaque contra *concordatum* audent ecclesiastici. Principio hæc appellatio semper adpellabatur *appellatio tamquam ab abusu notorio*. Conveniunt enim omnes, abusum supponi notorium, & hoc remedium esse extraordinarium, non nisi urgente necessitate & reipublicæ bono adhibendum: unde regii procuratoris in hac re primæ partes sunt. In praxi tamen ab his regulis declinant, sæpenumero in causis levioribus, cleri querelis & regio jussu posthabitis, hujus generis appellationes interponentes.

- 1) MARCADE *Concord.* l. 4. c. 19. FEVRET. l. 1. c. 1. 2. 3. 3) *de modo gener. conc.* tit. 70. p. 217.
3) *Preuves des lib. Gall.* c. 7. n. 27.

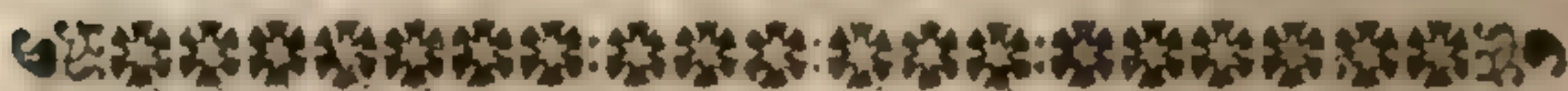
III. MELIUS regulæ frequentes observantur. Hæc appellatio introducenda est in curia suprema, plerumque in senatu. Unde, si una diœcesis ad duo parlamenta porrigitur, episcopus in utroque senatu officialem alit, ut de appellationibus tamquam ab abusu quilibet senatus in sua jurisdictione cognoscere possit. Introduci potest etiam in consilium sanctius, & in consilium principis secretius ab iis, qui ex eo pendent in causarum suarum dijudicatione. Locum autem habet in toto regno, ne quidem terris *obedientiæ* exceptis. Abusus nullo temporis lapsu præscribitur, si fundatur in incompetencia judicis ecclesiastici. Appellari ab abusu potest etiam post tres sen-

ejus praxi.

tentias conformes, quia causa ex ordine jurisdictionis ecclesiasticæ eximitur, licet non in totum, sed in tantum. Nam licet totus senatus sit corpus laicum; inter senatores tamen plures necessario sunt clerici, qui canonum doctrina imbuti & disciplinæ ecclesiasticæ amantes præsumuntur. Formula hæc est, ut appelletur a decreto judicis & cunctis ejus consequentiis.

appellari
quoque
potest a
decreto
pontificis
tamquam
ab abusu.

IV. SED si de bulla vel rescripto pontificis lis est, reverentiæ causa non a rescripti concessione, sed ejus executione appellandum, ut pars adversa magis, & quæ in judicio facta sunt, quam pontificis oraculum, impugnari videatur. Quamvis autem appellatio tamquam ab abusu Franciæ propria sit; ceteræ tamen respublicæ interdum media huic æquipollentia adversus attentata pontificis adhibuerunt. Veneti his acerrime resistunt; Hispani sæpe bullas supprimunt; Germani concordata sua violari non patiuntur. Habet enim unaquæque respublica consuetudines, libertates & privilegia singularia.

C A P. XXV.
DE LIBERTATIBUS ECCLESIAE
GALLICANAE.

I.

Unde
Franciæ
plures.

SED omnium gentium christianarum Franci, veteris libertatis ecclesiasticæ* tenacis-

x) *Causa hujus libertatis, seu contentio inter*

mi custodes & propugnatores, innovationibus, ^{quam}
a canonum doctoribus transalpinis, præsertim ^{aliis, li-}
inde a schismate Avenionensi introductis, acer- ^{bertatis.}
time restiterunt. Liberalium artium studium
a Caroli M. temporibus per nongentos & quod
excurrit annos perpetuo in Francia conserva-
tum; cana monarchiæ antiquitas; regum no-
strorum, qui omnes fuere Catholici, pietas
& cum annis aucta potentia, majus nobis ad
tuendam libertatem subsidium, quam ceteris
nationibus, quæ his prærogativis gloriari ne-
queunt, attulere.

II. OMNES autem libertates nostræ ^{harum}
his duobus veluti cardinibus vertuntur: 1. quod ^{duo veluti}
potestatem a Christo ecclesiæ concessam mere ^{cardines:}
spiritualem, nec ullo modo directo sive per
obliquum ad res hujus sæculi trahendam con-

sacerdotium & imperium infinitas lites fluctusque ex-
citavit, tum in Gallia, tum in Germania. Elapso
sæculo imprimis graviores motus in Gallia orti sunt,
cujus fata retuli in *observat.* 1. ad P. de MARCA de
C. S. & imp. lib. 1. c. 1. ubi simul occasionem recen-
sui, quæ hunc egregium tractatum ab illustrissimo
præsule extorsit. Quæ fata libertas ecclesiarum per
Germaniam habuit, SCHILTERUS enarravit *de li-*
bert. eccles. German. Sed vix est, ut plena libertas
regnis offerri possit, quamdiu in his subsistitur prin-
cipiis: 1. ecclesiam quandam constituere rempublicam
separatam, & a republica sæculari distinctam: 2. gau-
dere proprio imperio atque jurisdictione. 3. magi-
stratus proprios eidem a Salvatore esse datos, episco-
pos scilicet, quorum sub regimine 4. jus sacrorum
primario & principaliter contineri debeat. Quamdiu
his principiis Galli inhærent, tamdiu præcaveri non
possunt lites inter *imperium & sacerdotium* h. e. inter

stat. II. quod plenitudo potestatis, quæ penes pontificem tamquam caput ecclesiæ est, est præscripto canonum ab universa ecclesia receptorum exercenda, ipseque pontifex iudicio concilii universalis, in casibus a concilio Constantiensi¹ expressis, obnoxius est. Has propositiones clerus Francicus Parisiis an. 1682. congregatus solemniter agnovit, tamquam veterem ecclesiæ Gallicanæ doctrinam. Ex iis autem quot conclusiones elicueris, tot libertatis nostræ momenta habebis.

1) sess. 4. & 5.

1. eccle-
siæ pote-
statem ef-
fe mere
spiritua-
lem.

quæ inde
conclu-
siones?

III. QUUM Christus ecclesiæ suæ potestatem dedit, ea unice res spirituales respicit, uniceque refertur ad salutem æternam. Ergo ad sæcularia negotia detorqueri non debet, ipso domino reclamante & proclamante: *Regnum meum non est de hoc sæculo*¹. *Reddite Cæsari, quæ sunt Cæsaris, & DEO, quæ sunt DEI*². Itaque omnis persona vivens potestatibus supereminentibus subdita esto. Non est enim potestas, nisi a Deo; quæ autem sunt potestates, a Deo ordinatæ sunt. Igitur qui resistit potestati, *Dei ordinationi resistit*³. Ex quibus Pauli verbis sequentes conclusiones prono alveo fluunt. Rex potestatem suam sæcularem habet a solo Deo: de iuribus suis solos illos audit, quos

republicam ecclesiasticam & sæcularem. conf. Dn. THOMASIUS in *hisor. content. inter imper. & sacerdot.* Unde ab ulteriori illustratione huius capituli abstinere, cuius causam potissimum tuitus est P. de MARCA de *conc. sacerdot. & imperii seu de libert. eccl. Gallic.*

ipse iudices instituit: de administratione regni nemo jure postulare potest, ut rationem reddat⁴. Et licet potestati clavium subiectus sit, qua peccator; ea tamen non minuitur potestas ejus, qua regis. Nos detestamur doctrinam sequiorum Theologorum, qui potestatem clavium per obliquum ad res sæculi detorquentes, principem excommunicatum e solio deturbari, subditos fidei sacramento solvi, regnaque aliis donari posse crediderunt⁵. Contra credimus, hanc doctrinam sacræ scripturæ & exemplo veterum christianorum adversari, qui sine repugnantia principibus hæreticis, infidelibus, tyrannis, morem gesserunt, licet factis validi ad sui defensionem⁶. Denique hanc doctrinam reipublicæ tranquillitatem subvertere & socialitatis vincula laxare credimus.

1) *Jo. XVIII. 36.* 2) *Matth. XXII 11.*

3) *Rom. XIII. 1.* 4) *Preuves des libertés Gall. cb. 3. 7.*

5) *ibid. c. 4.* 6) *TERTULL. apol. c. 35.*

IV. Ex potestatum distinctione fluit distinctio jurisdictionum: unde in Francia ecclesiasticis nulla in temporalibus iurisdicundi potestas; quod supra vidimus. Quæ si civibus, multo magis extraneis & Papæ, qui omnium maxime sæculari principum potestati inhiat, denegatur. Nec simile quid Nuntio ejus tribuimus, qui inter nos instar habet ceterorum regionum legatorum¹. Inde porro natæ sunt illæ cærimonix in admittendo legato a latere usitatæ. Talem papa non nisi a rege rogatus vel consensu regis ablegat in Franciam, ubi jurat, jusquejurandum scripto fir-

præcipua,
clericis
imo &
pontifici
nihil lice-
re in causis
sæcularibus.

mat, se facultatem concessam ad beneplacitum regis & ad consuetudines ecclesiæ Gallicane exacturum. Unde bullæ ejus in senatu examinantur, & si opus, castigantur. Sine consensu regis expresso neminem subdelegare potest, qui ejus officio fungatur. Franciam egressurus acta & sigilla legationis, nec non numorum proveutus relinquit, piis causis impendendos. Iisdem terminis circumscribitur prolegatus Avenionensis, si potestas ejus ad provincias obedientiæ extenditur².

1) *Preuv. c. 7. 8. 9.* 2) *ibid. c. 23. 24.*

recensentur exempla.

V. NŌS neutiquam credimus, papam ea, quæ jura civilia afficiunt, indulgere, veluti spuris natales, intestatis famam restituere posse, ut hæreditates capere, munera publica obire, aliisque jurium effectibus frui queant. Numos vero in Francia nec a populo specie eleemosynarum petere, nec a clero mutui vel alio titulo exigere permittitur, nisi rege jubente & consentiente clero¹. Bonorum immobilium alienationes Ecclesiasticis Papa permittere nequit, nisi legibus regni conformes sint². Multo minus audiretur, si alienationem imperaret, invitis clericis. Nam bona Deo consecrata non desinunt esse temporalia, quæ ut conserventur publice interest. Similiter personæ Deo consecratæ non exuunt naturam hominum, non civium, regi & potestati sæculari in temporalibus subditorum, licet insignia a principe habeant privilegia: quorum abusu nimiaque extensione majestas impeteretur. Inde ecclesiastici, qui regi a saceris

cris vel consiliis sunt, privilegio clericali tantum ratione functionum sacrarum a regis jurisdictione exempti censentur³. Inde clerus sine venia regis conventus agitare nequit⁴. Inde nullus episcopus, etiam a pontifice vocatus, sine venia iter e regno suscipere potest⁵. Nam & episcopi nostri ob eminentem dignitatem & maximos reddituum proventus magnum in republica momentum trahunt; & papa, qua magnæ Italiæ partis dominus, est princeps extraneus, cujus consilia a salute Franciæ quam longissime abesse possunt. Inde denique nemo extraneus vel beneficium possidere, vel monasterium regere potest⁶. Tot conclusiones e priorè propositione de ecclesiæ potestate ad sæcularia non extendenda derivare libuit.

1) *ibid.* c. 22. 25. 2) c. 40. 3) c. 27.

4) c. 11. 5) c. 19. 6) c. 30.

VI. ALTERA propositio de potestate Papæ, canonum decretis circumscripta, nititur auctoritate Christi & D. Petri. Ille, *Reges, inquit, nationum dominantur iis, & qui potestatem habent in eas, benefici vocantur. Vos autem non sic*¹. Hic ad pastores: *Pascite gregem DEI, non ut dominantes clero, sed exemplum facti gregi ex animo*². Quibus docemur, regnum clericale non esse imperium despoticum, cui stet pro lege voluntas pontificis; sed regnum caritatis, in quo potentia rationi viam sternit, quoad inferiores officium faciunt, recondita, sed ebulliens emicansque super omnia, ut errantes refractariosque compellat ad offi-

2. potestatem pontificis in sacris non esse absolutam;

sed ad canones adstrictam.

cium. *Vitiis*, inquit Gregorius ³, *dominandum, non hominibus* ⁴.

1) *Luc. XXII. 25.* 1) *1. Petr. V. 3.* 3) *Pastoral. part. 2. c. 6. l. 1. ep. 24. l. 2. ep. 37.* 4) *Preuv. c. 12.*

qui cano-
nes in
Francia
recepti?

VII. Nos igitur Franci pro jure canonico non omnes promiscue canones, sed eos, qui a tota ecclesia recepti, vel in conciliis Francicis conditi sunt, veteresque ecclesiæ Gallicanæ consuetudines agnoscimus. Agnoscimus itaque totum corpus canonum ecclesiæ Romanæ a Carolo M. reportatum, post longa oblivione sepultum. Agnoscimus canones a Gratiano collectos, quantum per se valent, quum nullam eis auctoritatem compilatoris conciliare possit industria. Agnoscimus decretales non solum quinque librorum; sed & plures in sexto & in Clementinis, quæ nec libertatibus nostris, nec regiis edictis, nec consuetudinibus regni adversantur; quo ipso saltem dimidiam earum partem expungimus. Recentiores constitutiones multo minus auctoritatis inter nos habent¹. Ratione conciliorum œcumenicorum distinguendæ sunt res *fidei* & *disciplinares*. Qui illis *fidem* suam non addicit, hæreticus est. *Disciplina* autem æque ubique recepta non est. Omni tempore singulis ecclesiis veterum consuetudinum conservatio permissa fuit. Quare nemini mirum, nos concilium Tridentinum legitimum ac œcumenicum agnoscere; disciplinam tamen spernere: quamquam, ut dicam quod res est, cleri plura acta exstant, quibus eam expetiisse constat.

1) *Preuv. c. 14.*

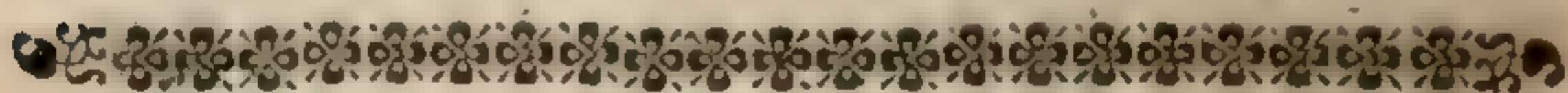
VIII. QUAMOBREM recentioribus qui non pontificum constitutionibus inde a CCC. annis emissis nos ultra id, quod usu recepimus, obligari non credimus. Inde cancellariæ Romanæ regulæ, præter tres vel quatuor, in Francia exulant. Inde bullæ pontificiæ, si ordinarias, quibus provisiones continentur, excipias, in Francia neque publicantur, neque executioni dantur, nisi a rege imperatæ & in senatu examinatæ¹. Inde nec censuris bullæ *in cæna domini*, quam papa quotannis die Viridium fulminat; nec congregationis S. officii, h. e. inquisitionis Romanæ decretis; nec congregationis, quæ indicem librorum prohibitorum adornat; nec ceterarum congregationum, quas papæ abhinc C. annis consilii causa cum in spiritualibus, tum in sæcularibus instituerunt, auctoritatibus movemur: quas veluti gravium doctorum consultationes reveremur; non ut judicum sententias reformidamus. Inde dispensationes contra jus divinum & naturale, contra decreta canonum, qui dispensationes prohibent, contra consuetudines & statuta ecclesiarum particularium a sede apostolica confirmata, nullas admittimus. Inde non ferimus, ut papa, instantiarum ordine turbato, appellationes, omisso medio, admittat; causas a prima instantia evocet; partes Romam citet ad proseguendas lites Romam devolutas. Equidem in collatione beneficiorum maxime novo juri collum supposuimus, indulsimusque papæ præventionem aliaque concordato inserta: quorum tamen plura oblivioni tradimus, veluti reservata, quæ concilio Tridentino dispuncta sunt, aliasque

innovationes eodem concilio abolitas, procul habemus, ipsamque collationem pluribus conditionibus, quæ alibi ignorantur, restrinximus. Non enim ferimus, ut papa extraneis in Francia vel beneficium conferat, vel adsignet pensionem, quod in Hispania invitis regni legibus audet. Non potest sine regis clerique consensu augere taxas beneficiorum, nec in beneficiis minoribus bullas nobis obtrudere, simplicibus signaturis, quæ minus sumtuosæ sunt, imperiendis².

1) *Preuv. c. 10.* 2) *ibid.*

nec tamen
Francia
prorsus
est libera.

IX. EN summam libertatum nostrarum ad duas illas propositiones reductarum, de potestate ecclesiastica mere spirituali & ad normam canonum exercenda. Inde tamen neutiquam inferendum, nullas inter nos vigere consuetudines, veteris sanctitatis disciplinæ adversas: quas ipso hoc compendio non celavimus. Earum quædam, consensu ecclesiæ & regio iussu receptæ, instar habere possunt privilegiorum: ceteræ inter vitia numerandæ, quæ per temporum injuriam expurgari non potuerunt. Interim tamen certum est, Franciam inter tot novissimorum sæculorum procellas disciplinæ ecclesiasticæ robora fidelius ceteris regnis omnibus conservasse.

DE REBUS CLERI GALLICANI COMMENTARIUS.

Immunitates

Cleri
olim im-
munitas

PRINCIPIES Christiani, diversas ecclesiæ immunitates indulgentes, fundos non li-

berarunt antiquis obligationibus, quibus sub-
jecti erant. Terras ecclesiae, aequae ac ceteras,
tributa pendisse, agnoscit Ambrosius¹. Reges
nostri Carolingici constituerunt, ut quaelibet
ecclesia *unum mansum* omni onere ac tributo
liberum possideret; de ceteris autem dynastis
debita penderet². Post vana in ecclesiam ir-
repsit persuasio, terras ecclesiasticas plane li-
beras volentium³, ne deterioris conditionis es-
sent, quam terrae sacerdotum Aegypti tempo-
re Iosephi⁴. Concilio Lateranensi an. 1179.
Alexander III. sub poena excommunicationis
consulibus & civitatum rectoribus praecepit,
ne qua clericos ad onera publica adstringe-
rent; permisit tamen episcopis & clericis ur-
gente necessitate vel insigni utilitate suadente
sponte reipublicae succurrere⁵. Idem concilio
Lateranensi an. 1215. decrevit Innocentius III.
adjecitque, ne voluntarium quidem subsidium
a clero, inconsulto pontifice, offerri posse⁶.

1) C. 11. q. 1. c. 27. 28. C. 23. q. 8. c. 21.

2) Conc. Vormat. c. 50. 23.

3) C. 3. q. 8. c. sancitum 25. 4) Gen. XLVII. 26.

5) C. 4. X. de immuni. eccl. 6) C. 7. eod.

II. EXPEDITIONES autem cruciatae minuitur
imperatis
decimis,
praediis ecclesiasticis insignia onera concilia-
runt. Quum Philippus Augustus cum Richar-
do Angliae rege an. 1188. ad recuperandas
Hierosolymas, à Saladino occupatas, accinge-
retur, statutum fuit, ut, qui hujus itineris so-
cietatem detrectabant, cujuscumque conditio-
nis homines, decimam omnium mobilium &
annui proventus penderent. Haec est illa *de-
cima Saladiniana*, quae primum cleri onus vul-

go reputatur. Innocentius III.¹ constituit, ut omnes clerici per triennium *viceſimam* redditus ſacri bello ſacro impenderent, cui pontifex & cardinales decimam conſecrarunt. Nam duabus prioribus expeditionibus reguli admodum emuncti, ſacerdotes opibus aucti fuerant. Eodem ſaeculo tributum illud increbreſcebat. Nam regnante Ludovico IX. viginti annis tredecies: Philippo pulchro octodecim annis, vicies & ſemel, ſaepeque poſtea ſub omnibus regibus inde a Philippo Auguſto pendendum fuit. Quum autem non ſolum adverſus infideles recuperandae terrae ſanctae, ſed etiam contra haereticos alioſque excommunicatos bella ſacra decernerentur; his quoque expeditionibus decimae impendendae fuere. Tales Honorius III. an. 1226. Ludovico VIII. fortassis adverſus Albigenſes; Urbanus IV. Carolo Andegavienſi poſt veſperas Siculas adverſus Manfredum an. 1262. Martinus V. adverſus Petrum Aragonium indulſiſſe legitur. Eodem obtentu reges permiferunt, ut clerus ſubſidia conferret ad bella pontificum adverſus hoſtes eccleſiae. Sic Philippus Auguſtus adverſus Ottonem IV. imperatorem Innocentio III. ſubſidium, & Philippus pulcher adverſus Ludovicum Bavarum Joanni XXII. duas decimas largitus eſt. Quae decimae ſchiſmate Avenionenſi multiplicatae ſunt, quo uterque papa bellum, quod cum adverſae parti addictis geſſit, ſacrum nuncupabat. Sed Francia tum huic abuſui, ut ceteris curiae Romanae exactionibus, acriter reſtitit. Ante ſchiſma ratio decimas exigendi inita erat, quippe quod ſubſidium admodum frequenta-

batur. Exstat enim constitutio Bonifacii VIII. qua bona omnia decimis subjecta exacte enumerantur², & Clementis V. qua pendenda iungitur, ex veteri catastro³. Haec constitutio loquitur de decimis regi a papa concessis, quod tum in morem ire coepit citra obtentum religionis. Tales sunt duae decimae, quas Clemens IV. an. 1348. Philippo Valesio, difficili reipublicae tempore, permiserat. Post schisma sublatum & post concilium Basileense decimae rarius imperatae, licet pontifices iis inhiaverint. Ludovicus XII. an. 1501. permittente pontifice Venetis adversus Turcos dimicantibus unam decimam largitur. Leo X. an. 1516. Francisco I. decimam unius anni a clero exigendam, belloque adversus Turcos, quod regi propositum, impendendam indulgit. Quo tempore singula beneficia, quae decimam partem reddituum non excedunt, taxata sunt; quae in calculum hodiernum sequimur. Eodem anno per concordatum Annatae, abolita pragmatica, quae eos sustulerat, tacite resuscitantur, quod est novum onus clero Francico pontificis bono impositum. Ex eo tempore saepe clerus, inconsulto pontifice, regi subvenit. Nam & an. 1527. redimendo regi e carcere tredecies centies mille libras obtulit, & an. 1534. bonorum ecclesiasticorum proventus cum rege partitus est, & an. 1551. nova subsidia pendit. Immo a. 1557. decimarum exactores publici officii titulo instituti sunt, quibus alendis singulae librae singulis solidis auctae. Quo manifestum fit, decimas eo tempore fuisse ordinarias.

- 1) Concil. Lateran. in f. 2) Extrav. comm. un. de decim.
3) Cl. ult. eod.

quæ in le-
gem abie-
runt con-
ventione
Pissiacen-
s. 1561.

III. I N D E a conventione Pissiacensi an. 1561. subsidia e clero regi pendenda in legem abiere. Abusus horum reddituum hæreticorum odium & indignationem catholicorum provocaverat. Qua de re ad comitia Aurelianensia querelas delatas legimus. Unde rege jubente plures prælati Pissiacum an. 1561. vocati, ut de reformanda ecclesia consilia miscerent. Ibi habitum fuit illustre cum ministris *reformatis* colloquium, quorum factio tam potens fuit, ut clero exitium minaretur. Igitur prælati per annos VI. regi sedecies centies mille libras, itemque domania, tributa & vectigalia, curiæ Parisinæ pro sexcenties tricies mille librarum redditu oppignorata, septem millionibus ac quinquies centies sexagies mille libris proximo decennio se reluturos spondent. Rex autem tantum aberat, ut semet liberaret, ut potius novos redditus quatercenties trecies sex mille librarum constitueret, solutionemque huic impositioni, quasi æternum duraturæ, assignaret. Clerus e diverso plures redditus ad reluendas hypothecas & ad evitandas novas alienationes constituit, septies centies quinquagies ac ter mille librarum, quæ cum quatercenties tricies sex millibus non solutis perficiunt summam millionis & centies octogies novies mille librarum. Clerus quum tantam pecuniam regi suppeditasset, satisfacisse videbatur conventioni, omnesque tum cum rege, tum cum civitate initos contractus nullitatis accusavit, intercedente præside curiæ & civitate

Parisiensis, quæ reditus porro pendendos clamabat. Rex litem dirimere noluit, nec dum deciesam. In conventu Melodunenſi an. 1580. clerus, non agnitis usuris Parisiensibus, post reciprocas protestationes, sex annis tredecies centies mille libras, nimirum duodecies centies sexies mille, quorsum usuræ per errorem auctæ ferebantur, usuris, & reliquum sorti imputandum concessit: quod 1586. ad decem annos susceptum & 1596. 1606. 1616. & sic deinceps singulis decenniis, protestatione interposita, renovatum. Atque hanc impositionem vocarunt *decimam ordinariam*, quæ an. 1636. quo pars sortis disuncta, ad duodecies centies nonagies sexies mille libras reducta est, secundum catastrum an. 1516. exigenda, uniceque usuris Parisinis & officialium salariis impendenda.

& Melodunenſi
1580.

IV. HUIUS oneri omnia beneficia h. e. omnes ii, qui certo ac ordinario proventu ecclesiastico, immo vel pensione gaudent, subiecti sunt, ne officiis quidem claustralibus, quæ separatos reditus habent, exceptis. Equites Joannitici, qui tum Rhodii appellabantur, 1516. 1561. & deinceps eadem ruina involuti sunt, licet ad exemptionum privilegia provocarent. Nam an. 1606. ad transactionem conversi, singulis annis vicies octies mille libras supeditandas susceperunt, & ex eo tempore supeditarunt, quæ *quota Rhodiorum* appellatur. Nec Jesuitæ ob beneficia, eorum collegiis unita, decimis exenuti sunt; quibus an. 1635. omnes religiosæ domus recentiorum foundationum, & generatim omnia beneficia, in catastro a. 1516.

ita ut
omnia
beneficia
eis subje-
cta sint.

omissa, subjecta fuere. In Bearnia statim post instaurata sacra catholica decimæ injungi cœpere; sed ecclesiastici in hac provincia & in Navarra resistere usque ad an. 1670. Decimæ, vi conventionis cum rege initæ, imponuntur & secundum catastum an. 1516. quod procedente tempore emendatum, penduntur. In hoc catastro designatur, quantum quælibet diœcesis, & in singulis diœcesibus constituitur, quantum quodlibet beneficium solvere debeat¹. Exiguntur autem a singularum diœcesium rationariis, qui post terminum elapsum beneficiarios cogunt, nummosque collectos provincialibus tradunt, qui eos consignant exactori generali. Interim nulla hic obligatio in solidum; nam nec beneficiarius pro beneficiario, nec diœcesis pro diœcesi solvit. Excusantur etiam, qui beneficiorum fructu spoliati; quod olim, bellis civilibus flagrante patria, sæpe contigit; item, quibus vel ab hoste vel a provincialium gubernatoribus nummi decimales intercipiuntur. Quæ causæ tamen probandæ sunt. Contra quilibet possessor, immo & prædo, beneficii decimas pendit. Executio fit in dispensatorem, exactorem seu conductorem, sive universalis sit, sive particularis, usque ad concurrentem summam locarii, etiamsi beneficiarius decesserit. Successor, qui in locum defuncti venit, duorum; qui in locum resignantis, trium ultimorum annorum decimas, si exactor culpam moræ a se avertere potest, solvere tenetur. Nam ultra trium proxime lapsorum annorum decimas nullæ peti possunt.

1) *Edict.* 1599.

V. QUUM itaque ex Melodunensi ceterisque novioribus conventionibus decimæ ecclesiasticæ statim naturam tributi induerint, quod redimendis usuris Parisiensis curiæ impendendum regi parum prodest; contingit, ut rex peculiararia subsidia extra ordinem a clero postulet, quæ olim, ubi opus erat; hodie in omnibus cleri conventionibus generalibus conceduntur. Sic an. 1621. quum bello intestino Mons Albanus obsideretur, clerus nova officia, quæ rex instituit vendiditque pro parata pecunia, ex ærario suo sustentavit. Quum an. 1628. magni sumtus faciendi essent in obsidionem Rupellæ, & Urbanus VIII rege volente, sacro rescripto clerum ad largiter suppeditanda subsidia exhortaretur; tres librarum miliones dari meminimus. Bello externo an. 1636. suscepto, clerus consensit, ut rex constitueret privatis annuos tercenties librarum redditus a clero postea redimendos. Anno 1641. ob fundos inde ab an. 1620. acquisitos clero imminebat tributum extraordinarium pro *amortisatione* imponendum: quod in conventu Medumensi quinque millionibus & quinquiescenties mille libris redimendum esse censuit: quod multo consultius visum, quam in singulos annos modicam summam pendere, quæ facile in naturam decimæ ordinariæ abire potuisset. Anno 1650. ob coronationem & an. 1660. ob nuptias nova subsidia data, quæ dona gratuita ex eo tempore ordinaria facta & singulis conventibus, qui singulis quinquenniis habentur, concessa sunt. An. 1675. præter decimarum ordinariarum promissionem renovatam

Præterea regi concedenda sunt subsidia extraordinaria, quæ donum gratuitum vocantur.

clerus donum gratuitum quatuor millionum & quinquies centies mille librarum obtulit, cui summæ inter cetera imputabantur debita cum ex *amortisatione*, tum alias reliqua, & hæcenus nondum exacta: præterea taxati sunt, qui bona ecclesiastica alienata possederunt, quater centies mille libris, quæ taxa fuit octavi denarii. Hæc dona gratuita simul solvenda solvuntur secundum partitionem Meduntensem an. 1645. emendatam, quæ differt a designatione decimarum an. 1517. Rhodii, Jesuitæ & ceteri novi ordines horum subsidiorum partem conferunt.

Interdum
regis gra-
tia alie-
nandi
sunt fun-
di eccle-
siastici.

VI. FUIT & alius regi succurrendi modus, bonorum scilicet ecclesiæ alienatio, bellis civilibus sæculo XVI. sæpe suscepta. Carolus IX. an. 1563. clero permisit bonorum ecclesiasticorum tantum alienare, quantum centies mille aureorum annuum redditum ferret: quod Pius IV. ratum habuit. Annis sequentibus hoc iteratum toties, ut an. 1585. alienata bona millionem annui redditus proferrent. Interim istæ alienationes non præceptæ, sed permixtæ erant in subsidium, si aliter regi satisfieri non posset, pro republica & pro ecclesia excubanti. Beneficiariis enim præceptum, ut omni modo solutionem curent, ut prius mobilia, vasa etiam argentea, quæ non divino cultui destinata sunt, vendant; pecuniam mutuam sumant constitutis annuis redditibus; sylvas cædant; emphyteuses & permutationes constituent, demum nonnisi urgente extrema necessitate immobilia vendant. Sed

talium alienationum obtentu bona ecclesiastica mire dilacerata sunt, vitio plerumque laborantibus hisce contractibus, quum curatores venditionum sæpe colluderent cum emtoribus. Sæpe enim dives prædium vili pretio venditum; sæpe fundi, nulla silvarum vel ædificiorum ratione habita, æstimati; sæpe prædia necessaria & commodissima & generatim plura, quam per edictum licebat, alienata. Quare clerus Meloduni congregatus palam declaravit, se in posterum in hujus generis alienationes non consensurum. Et sane publice interest, ut bona ecclesiastica conserventur, partim ut cultui divino obeundo, clericis alendis & pauperibus suppetant necessaria, quod onus in laicos devolveretur; partim quod ex beneficiis istis sustentantur homines, qui familiæ alendi essent, quive nonnullos sumtus faciunt, qui cedunt in usum pauperum. Ipse rex permisit, ut bona ecclesiastica horum subsidiorum causa alienata revocari possent. Inde ab anno 1563. constitutum est, ut intra annum, ad similitudinem *retractus ex jure consanguinitatis vel domini directi*, ea retrahere liceret: quod tum factum est nummis in diœcesibus exactis. Hic retractus clero est utilissimus, quoniam jure communi res divinæ sunt extra commercium; sed laicis invisus, quum emtores non sint satis tuti, & infinitæ lites in familiis spargantur. Idem jus singulis cleri conventibus a rege renovatur in proximum quinquennium. Hoc modo plura alienata revocata sunt, & quæ non revocata, ea regi, qui cleri nomine possessionem confirmat, octavam reddituum pendunt.

qui tamen intra terminum novo quodam jure retractus revocari possunt.

Clerus
salaria
præbere
cogitur,
decima-
rum exa-
ctoribus
regiis.

VII. ONERATUS præterea clerus fuit institutis *rationariorum* officiis. Quum olim vel ipsi episcopi, vel episcoporum mandatarii decimas colligerent, Henricus II. an. 1577. singulis civitatibus episcopalibus præfecit coactorem decimarum; qui sæpe suppressi, sæpe restituti sunt, donec an. 1573. clerus consentiret, ea conditione, ut ipse hæc officia venderet, quibus vellet, nummosque regi donaret: quo pacto *decimatores diocesani* instituti sunt. Ut an. 1621. clerus haberet, quod regi daret, in qualibet diœcesi decimatorem alternantem, duosque censores alternantes instituit: quibus an. 1628. novus decimator & censor triennalis additus. Atque hi decimatores particulares nummos ex beneficiis coactos in ærarium provinciæ intulerunt, quod in ea civitate constitutum, in qua & regis & provinciæ est ærarium, a rationario generali totius cleri ejusque scribis administratum. Sed horum loco an. 1594. instituti sunt rationarii generales, quot essent provinciæ, ita tamen, ut clero hæc officia redimere liceret. Quibus an. 1621. procurator generalis alternans & duo censores alternantes; an. 1625. decimator & censor triennalis additi. Cuncta hæc officia a clero pendent, qui nummos pro iis acceptos regi dedit, eaque vendidit, cui lubitum cum pacto revocationis perpetuo. Hæc officiorum constitutiones sunt instar mutui seu reddituum annuorum, quia clerus pro emtionis pretio salaria aliaque emolumenta præstat. Sæpe ii ipsi, qui hæc officia possident, extra ordinem symbolam ad subsidia conferre tenentur vel sup-

plementi nomine, vel ratione aucti salarii. Solum rationarii generalis officium non est vendibile, quod, quum necessario a clero pendeat, gratuito confertur, quoties conventio cum rege renovatur. Nemo exactorum, sive generalis sit, sive particularis; rationem alii reddit, præter clerum, & licet decimatores a rege constituentur, habentur tamen pro ministris cleri, atque hoc intuitu exempti sunt a juribus marcæ auri, quarti denarii confirmationis hæreditariæ, repetundarum, & taxationum, quæ ærariorum administratoribus sæpe imponuntur; item ab oneribus realibus & militum hospitationibus.

VIII. EXACTORES particulares qui rationes reddunt clero. episcopis & singularum diœcesium syndicis ac deputatis anno finitæ administrationis intra semestre; provinciales rationario generali rationem reddunt, qui tradito catalogo residuorum solus rationes eorum perlustrat atque confirmat. Singuli autem sibimetipsis salaria sumunt ex ærario. Rationarius generalis rationes reddit clero congregato, non solum de decimis, sed & de aliis subsidiis in usum conventuum cum generalium, tum particularium exactis, quæ semper anticipantur modo peculiari, ut nullæ in iis colligendis partes sint provincialium exactorum. Quæ autem regi dona gratuita dantur, ea in rationes cleri non referuntur. De residuis rex contrahit pro lubitu, & contrahenti clerus suppeditat indiculos cum generales, tum speciales.

Conven-
tus cleri
genera-
les.

ordinarii
decenniis
singulis
habentur,

augustio-
res singu-
lis quin-
quenniis.

IX. QUUM autem decimæ omniaque subsidia extraordinaria per privilegia, tam antiqua & tam generalia, ut juris communis esse videantur, sine cleri consensu peti atque exigi non possint; opus est, ut clerus harum impositionum causa conventus habeat, partim ordinarios, partim extraordinarios. Ordinarii sunt vel singularum diocesium, vel singularum provinciarum, vel totius cleri Francici, qui sine regis venia haberi non possunt. Sed singulis conventionibus de decimis solvendis rex inserit veniam repetendi, conventum post decem annos: quod inde ab anno 1586. factum est. Hi conventus non sunt concilia, quia rei nummariae causa & per deputatos, ut comitia regni, convocantur. Deputari autem non possunt, nisi qui beneficia possident, & quidem ab ea provincia, in qua beneficia sita. Quælibet provincia quatuor mittit; duos primi ordinis, veluti archiepiscopum & episcopum, vel duos episcopos; duos secundi ordinis, qui debent esse *in sacris* & beneficium possidere in provincia, a qua mittuntur. Ubi conveniendum, rex indicat, qui sæpe locum extra Parisios elegit, ne deputati aliis negotiis distingerentur. Præter conventus generales singulis decenniis cogendos, sunt etiam speciales, quibus rationes rationarii generalis examinantur. Olim singulæ provinciæ, quarum sunt quindecim, singulos deputatos mittebant, quorum quinque negotium perficere potuere. Sed an. 1615. placuit binos e singulis provinciis vocare, ut conventus constaret XXXII. personis, si duos cleri procuratores adnumeraveris. Hi con-

conventus usque ad an. 1625. singulis bienniis habiti, in singula quinquennia rejiciuntur, ut alter concurrat cum conventu generali, alter in intervallum ejus incidat, veluti an. 1660. 1670. 1680. Sed ab his quoque rex postulat subsidia extraordinaria. Conventus extraordi-

qui sint
conven-
tus ex-
traordi-
narii?

X. OLIM Syndici & deputati cleri ge-
nerales constituti erant an. 1564. quos, quod
potestate sua abuterentur & in redituum an-
nuorum constitutionem consentirent, conven-
tus Melodunensis an. 1579. abrogavit, insti-
tutis procuratoribus generalibus, qui cleri
causam in curia perpetim agerent. Eorum
duo sunt, & quidem secundi ordinis, qui al-
ternatim a provinciis, æque ac quatuor de-
putati, nominantur. Constituuntur in quin-
quennium, & in singulis conventibus augu-
stioribus duo alii nominantur, veteresque ne-
gotiorum gestorum rationes reddunt. Syndici
isti generales olim quoque jurisdictionem ha-
buere in Causis ad decimas pertinentibus. His
suppressis conventu Melodunensi placuere ca-
meræ ecclesiasticæ, quæ regio edicto an. 1580.
in VIII. civitatibus Metropolitanis, Parisiis
vice Senonum, Lugduni, Rothomagi, Cæsa-
roduni ad Ligerim, Biturice, Tolosæ, Burdi-
galæ & Aquis Sextiis institutæ: quarum quæ-
libet habet X. vel XII. iudices doctores & in
sacris, ab archiepiscopis electos. Hi de omni-
bus litibus, quæ ratione decimarum aliorum-

Cleri a-
gentes
seu pro-
curatores
qui?

Camera
ecclesia-
stica sine
appella-
tione de
litibus
circa hanc
subsidia
cogno-
scent.

que subsidiorum, oriuntur, cognoscunt, & gratis officium faciunt, nulla appellatione la-
cessendi. Eorumque jurisdictio multis regiis
rescriptis & senatus consultis confirmata est.
Sunt & alia judicia particularia in pluribus
diœcesibus an. 1615. instituta, in quibus epi-
scopus cum syndicis seu deputatis diœceseos de
iisdem causis cognoscit in prima instantia, &
si lis viginti librarum æstimationem non ex-
cedit, sine appellatione. In qualibet diœcesi
est syndicus vel rerum ecclesiasticarum procu-
rator, qui Blesis¹ instituti, & an. 1579. 1596.
& deinceps confirmati sunt. Quilibet in sy-
nodo eligitur, & ab eadem removetur. Sunt
etiam syndici provinciales, conventu Melo-
dunensi instituti.

1) *Ordin. Bles. art. 19.*

INDEX

RERUM PRAECIPUARUM.

<i>Abbacones</i>	170 n.	<i>Acoluthorum officium</i>	58
<i>Abbatēs.</i>		<i>Actus fidei</i>	486
domini seculares	170	<i>Adulteria</i>	499
monachorum rectores	214	<i>Altare portatile</i>	278
quomodo inaugurantur?		<i>Amortisatio quid in Francia?</i>	
	215 n.		313 & n.
in Francia nominantur a re-		<i>Annata</i>	376
ge	216	damnata concilio Basileensi	
exceptio	217		377
<i>Abbatia</i> titulata	322	<i>Anglica ecclesia plantata</i>	124
commendata	ibid. n.		n.
<i>Abbatissa</i>	225	<i>Annulus episcopalis</i>	101
vel perpetua	226	<i>Annus ecclesiasticus</i>	236
vel triennales	ibid.	ejus caput dominica adven-	
quomodo eligantur?	ibid.	tus	ibid.
<i>Absolutio</i> vid. <i>penitentia.</i>		<i>Apostata</i>	467
<i>Absolutio</i> ad cautelam quid?		sunt monasteriorum deser-	
	561 & n.	tores	189
<i>Absentatoria</i> litterae	347 & n.	<i>Appellationes</i>	563
<i>Absinentia</i> in feria sexta	240	olim incognita	ibid.
	& n.	innotescant per falsas decre-	
facile dispensatur	241	tales	565
<i>Abusus.</i> Appellatio tamquam		earum abusus	ibid.
ab abusu	569	usus in Francia	567
in Francia frequentatur	570	<i>Apostolorum</i> auctoritas mere	
<i>Academia</i> vitia promovent	33	spiritualis	2
antiquissima	156	<i>Archidiaconi</i> munus	150 & n.
feminaria clericorum	ib. n.	auctoritas	151
facultates	156	<i>Archiepiscopi</i> vid. <i>Metropoli-</i>	
theologia	ibid. n.	tanus	
privilegia	ibid.	hos graeci distinguunt, non	
instar reipublicae	157 n.	latini	120
collegia	ibid. n.	<i>Archipresbyteri</i> potestas	149
corrumpunt mores & disci-		<i>Asceta</i>	164
plinam	158 seq.	<i>Assassinium</i>	498
gradus academ.	338	<i>Asyla</i>	282
quot anni?	ibid.	varia horum fata	283 & n.
nobilibus sufficiunt tres	ib.	<i>Augustiniani</i> monachi	176
<i>Acoluthorum</i> origo	38	<i>Auxilium</i> moderatum	375

INDEX RERUM

B*Aculus pastoralis* 101
Baptismus 248
 olim solemnus & certis tem-
 poribus circumscriptus 249
 fiebat per immersionem us-
 que ad sæculum XIV. ibid.
Baptismus hodie fit per infusio-
 nem ibid.
 non iteratur 250
 alias crimen committitur ibid. n.
 postulat patrilinos ibid.
 operatur cognitionem spi-
 ritualem 251
 male differtur ibid.
 mutat statum hominis 252
 n.
Baptismales libri 276
 a quo conficiantur? ibid.
 habent vim probandi ibid.
 non natalem, sed diem ba-
 ptismalem ibid. n.
Baptizare quis possit? 82
Baschi autor Capucinarum 212
Benedicere quid? 80
Benedictini monachi 168 seq.
Beneficium quid? 321
 quid revera? 322 n.
 quæ sint regularia? ibid.
 sacerdotalia 349
 secularia 348
 electivum confirmativum 324
 electivum collativum ibid.
Beneficio expelli titulatus ne-
 quit 352
 horum origo & incholes 305
 306
 collatio 323

Beneficia ad hæc qui habiles? 348 seq.
 qui inhabiles absolute? 350
 qui secundum quid? 351
 exteri inhabiles ibid. & n.
 horum pluralitas 391
 ejus occasio ibid.
 abusus 392 & n.
 in Germania cur? 343 & n.
 horum unio 400
 quoruplex? ibid. n.
 quæ permilla? 401
 quæ improbata? ibid. & n.
Bernardus qui describat aulam
 Romanam? 565
Bernbardinus Senensis refor-
 mator Franciscanorum 211
Bertrandi (Petrus) 415
 ejus gerræ 416 n.
Bizuricensis pragmatica 21
 non afficit Provinciam &
 Britanniam 330
Blasphemi 470
Bona ecclesiarum olim fuere
 1. res mobiles 296
 ex oblationibus ibid.
 2. post immobiles 297
 fuere communia 299
 post divisa in præbendas ibi
 3. decimæ 300. vid. *decimæ*.
 4. retributiones voluntariæ 301
Bonorum ecclesiasticorum ori-
 go & necessitas 295
Bonifacii VIII. collectio 14
Bullæ pontificiæ quomodo
 comparata? 360
Burcardi Wormatiensis colle-
 ctio canonum 10
Calix laicis negatur 254
 quare & quando? ibid. n.

P R A E C I P U A R U M.

<i>Campanarum</i> benedictio	286.	<i>Cardinales</i> post Romæ proprii	
	287		147
sapit baptismum	ibid. n.	<i>Carmelitæ</i>	212
<i>Canon</i> quid?	2	excalceati	ibid
<i>Canones</i> apostolici qui?	ibid.	<i>Castitatis</i> votum	196
<i>Canonum</i> collectio Isidoriana		in quo consistat?	ibid. n.
	7	<i>Casus</i> privilegiatus	515
<i>Canonicorum</i> origo	138. seq.	<i>Cathedraticum</i>	373
Chrodogangus autor	141	<i>Census</i> annuus	507
privilegia	142. 143	<i>Centenarium</i>	373
officia	144	<i>Character</i> indelebilis unde?	262
Magdeburg. cardinales	147		n.
	n.	<i>Chorepiscopi</i> qui?	148
regulares	202	abrogari in occidente	149
corrumpuntur	209	<i>Christiani</i> magistratui politico	
<i>Canonicorum</i> non residentia		parent	2
	396. n.	<i>Cistercienses</i> monachi	173
<i>Canonisatio</i>	286	filia	174
<i>Cantores</i> vid. <i>Psalmistæ</i> .		<i>Citatio</i>	451
<i>Capellarum</i> origo	278	cui insinuanda?	595 n.
<i>Capitula</i> sibi arrogantelectio-		<i>Clementis</i> V. collectio	15
nem episcoporum	136	<i>Clerici</i> qui sint?	35
	324	privilegia	229
regimen sede vacante	136	habent vestes singulares	51
unde dicta?	ibid.	earumque origo	ibid.
eorum potestas	ibid. seq.	minores olim infiniti	58
<i>Capitula</i> jurisdictionem habere dicuntur	136	mariti	63
qualem?	ibid.	nubentes poena afficiuntur	ibid.
conferunt dignitates electivas	324	possunt ecclesiæ sumtu vivere	369
instituunt collationes necessarias	325	indigni non	ibid.
in collatione concurrat papa cum ordinario	ibid. n.	nunquam conventi coram iudice laico	413 & n.
<i>Capucinatorum</i> origo	212	laicos præcedunt	231
rector Guardianus	219	sunt immunes	232
<i>Cardinales</i> sede vacante providere nequeunt	97 n.	ab oneribus personalibus	ibid.
fuere parochi	146	& realibus	233
diaconi	ibid.	<i>Clinici</i>	44
ubique	ibid.	<i>Cluniacenses</i>	170 seq.
		<i>Coadjutor</i> quibus & a quo de-	

INDEX RERUM

tur? 128
Coadjutoris simulatum officium, quod successionis causa datur 129 n.
Codex canonum ecclesiae univers. 4
 ecclesiae orientalis 7
Celibatus clericorum 61
 defenditur 63. 64
Cimiteria prope ecclesias quare? 290 n.
 quomodo erigantur? 290 sq.
 eorum erectio ad jura episcopalia refertur 290 n.
 sed male ibid.
Cena sacra vid. *Eucharistia*.
Collatio beneficiorum 323
Collegia in academiis 157
Collegiata capitula 144
Commendae 385
 origo ibid. & n.
 abusus 386 & n.
 usus 390 & n.
 restrictio 390
 differentia a titulo ibid. n.
 sunt beneficia saecularia 322
 monasteriorum in Francia durant 218 n.
Compromissum (electio per) 90
Concilia ante Nicæna 3
 eorum natura ibid. n.
 Constantini M. 4
 provincialia 424 seq.
 quo ordine habita? ibid.
 nationalia 426
 quo ordine habita? 427
 ultimum in Gallia 428
Concordata nationis Germanicae 21 seq.
Concordatum in Francia ibid.
 non pertinet ad Provinciam & Britannium 330

Concubinatus crimen 500
 frequens clericorum ibid.
 poena 501
Confessio peccatorum 258
 confessionis sigillum ib. & n.
Confirmatio electi 92
Congregatio S. Mauri 213
Congressus olim in Consistorio inunctus 441 & n. seq.
Consecratio episcoporum 99
 hodierna, vetus 102
Constitutio quid? 27
Constitutiones Apostolicae sublestae fidei 2
Consuetudo quid? 27
 ejus vis 31
Continentia vid. *castitatis votum*.
Contumax quis? 453
 quomodo coercestur? ibid.
Coronae clericalis origo 51
Corpus canonum 6
Cruciatae expeditiones onerant bona ecclesiastica 766
Cultus publicus olim splendidissimus 59 vid. *officium divinum*.
Cunerus (Petrus) 415. 514
Curati vid. *Parochi*. 514
Cursus ambitiosus 363

Decani canonicorum 143
 rurales 153. 150 n.
Decimae primum ignotae 297 n.
 innotescunt saeculo IX. 300 seq.
 in oriente prohibita 301
 colorantur ex V. T. ibid. n.
 reales, personales seu industriales 303
 non sunt juris divini 303

P R A E C I P U A R U M.

<i>Decimæ</i> nec in oriente notæ		<i>Dominicani</i>	179
	304	eorum rector vocatur magi-	
maiores quæ?	315	ster	219
minores quæ?	ibid.	<i>Domus</i> religiosæ	404
novalis quæ?	ibid.	vid. <i>Hospitalia</i> .	
a laicis possessæ	316 & n.		
præscribuntur per 40. annos	319	<i>Ecclesia</i> pro loco congrega-	
		tionis	277
prosecutionis quæ?	ibid.	<i>Ecclesiæ</i> ædificandæ causæ le-	
papales unde?	320	gitimæ	278
ceduntur regi	ibid.	auctoritate episcopi	279
<i>Decimarum</i> regi Franciæ pen-		quomodo ædificandæ? ibid.	
dendarum origo	581	dedicandæ	280
<i>Decretales</i> epistolæ quæ?	6	ritus dedicationis	ibid.
<i>Degradatio</i>	540	pollutæ reconciliandæ	281
verbalis, realis	541	<i>Ecclesiæ</i> non sunt profanandæ	
<i>Delegati</i> iudices vid. <i>Judex</i>			281
<i>delegatus</i> .		consecratio superflua	282
<i>Delictum commune</i>	511	n.	
<i>Deportus</i>	375	immunes	282
ejus fundamentum	ibid. n.	in iis nemo temere sepelien-	
<i>Depositi</i> clericorum	540	dus	291
<i>Devolutio</i> quid?	356	harum bona v. <i>Bona</i> .	
ejus ratio	ibid. n.	immobilia acquirere ne-	
<i>Devolutionis</i> jus	326	queunt	313
<i>Diaconæ</i>	76	earum jurisdictio vide <i>juris-</i>	
earum officium	ibid.	<i>dictio</i> .	
desierunt	ibid.	<i>Ecclesiastici</i> vid. <i>clerici</i> .	
<i>Diaconi</i> cardinales	146	<i>Electio</i> episcoporum vetus	84
<i>Diaconorum</i> origo	37	nova	89
ordinatio	ibid. seq.	in Germania	94
officium	72 seq.	in Francia	ibid.
<i>Dies</i> festi & feriati	239	per scrutinium	90
quomodo differant?	ibid.	v. <i>Episcopus</i> .	
<i>Dispensationes</i> improbantur		<i>Encaniorum</i> usus	281 n.
	34. 48	<i>Episcopus</i> quis?	36. 83
in gradibus prohibitis	266	olim pontifex	ibid.
deherent esse gratuita ib. n.		quomodo olim electus?	
<i>Distributiones</i> quotidianæ ca-			ibid. seq.
nonicorum	399 & n.	consecratus quomodo?	88
<i>Doctorum</i> decisiones non fa-		hodie quomodo eligatur?	
ciunt legem	33		89 seq.

INDEX RERUM

Episcopus electus confirmandus 92
 electus in Germania esse habet, quæ sunt jurisdictionis, ante confirmationem ibid. n.
 consecrandus 97
 juramentum pontifici dat 98
 ejus capita ibid. n.
 ejus functiones interiores 104 seq.
 est primus inter Presbyteros 105 n.
 confirmat baptizatos ordinatque presbyteros 110 seq.
 functiones exteriores 111
 quæ sint ordinis? 112 n.
 ejus jurisdictio 113
 quæ confunditur cum officio sæcul. 117 n.
 episcopi in partibus, vel titulares eorum cui fini retinentur 126
 fuit olim ordinarius collator omnium beneficiorum 323
 & judex ecclesiasticus 420
 ejus forum §31 seq.
 num Romæ? ibid.
 num in Francia? §35
Episcopatus a Papa fundandi 124 seq.
 supprimendi 125
 transferendi ibid. & n.
 horum olim infinitus numerus 115. 116
 & summa tenuitas 115 n.
 in Germania rari & vasti 117

Equites religiosi Joannitici 177. 221
 Hispani 178
 alii non religiosi ibid.
Eremitæ 166. 181. 229
 differunt a monachis ib. n.
Eucharistia 252
 ejus elementa ibid.
 olim ter in anno sumenda 253
 ad ægrotantes deferitur 254
 quomodo & a quo? ibid.
Exarchi species metropolitānorum 120
Exceptiones fori declinatoriæ 455
 dilatoriæ ibid.
 peremptoriæ 456. & n.
Exorcistarum origo 38
 officium 57
 ordinatio ibid.
Expectantia nude ortæ? 327
 in Francia abolitæ 329
Excommunicatio §45
 varie dicitur §46
 ejus auctoritates ibid.
 falsæ ibid. n.
 olim rarior §48
 post frequentior §49
 major & minor §52
 vel ab homine ibid.
 vel a lege §53
Falsistorium episcopi solium 102
Falsum, crimen falsi §11
Festi dies 240
Feriat dies 240
 quæ differentia? 241

P R A E C I P U A R U M.

<i>Fideiactus</i>	486
<i>Fiducia Simoniz species</i>	496
<i>Francia tuetur veterem liber-</i>	
<i>tatem</i>	20
<i>Franciscani</i>	181
<i>strictioris observantiz</i>	211
<i>reformantur a Bernardino</i>	
<i>Senensi</i>	ibid.
<i>in Hispania</i>	ibid.
<i>horum rector vocatur mi-</i>	
<i>nister</i>	219
<i>Fratres caritatis</i>	405
<i>laici</i>	201
<i>Gallia vid. Francia.</i>	
<i>Germanicae nationis con-</i>	
<i>cordata</i>	21
<i>episcopatus vastissimi</i>	117
<i>episcopatus conjuncti cur?</i>	
	393 seq. & n.
<i>Graduati praeferendi in bene-</i>	
<i>ficiis</i>	336 seq.
<i>tertia parte prospiciendi</i>	
	337
<i>nominati</i>	ibid.
<i>simplices</i>	ibid.
<i>ratio differentiae</i>	ibid. n.
<i>qui sint gradus academici</i>	
	338
<i>accipiunt beneficia morte</i>	
<i>vacantia</i>	339
<i>non alia</i>	ibid. n.
<i>non nisi unum</i>	ibid.
<i>Gradus prohibiti</i>	263 seq.
<i>eorum computatio canonica</i>	
	265
<i>quid in ea desideretur?</i>	
	ibid. n.
<i>Graphiarum</i>	438
<i>Gratian collectio canonum</i>	
	10
<i>Gregorii IX. collectio</i>	14

<i>Heresis quid?</i>	464
<i>quomodo purgetur?</i>	466
<i>puniatur?</i>	466
<i>Hincmarus Rhemensis detexit</i>	
<i>fraudem Isidori</i>	8. & n.
<i>Homicidium</i>	429
<i>Honoraria clericorum</i>	306
<i>imperantur</i>	307
<i>quod laudatur</i>	ibid. n.
<i>Hospitalarii</i>	178
<i>Hospitalia</i>	404
<i>eorum species</i>	ibid. n.
<i>gubernantur ab Augustinia-</i>	
<i>nis</i>	405
<i>subsunt magistratui politico</i>	
	ibid. n.
<i>gubernantur a laicis</i>	ibid.
<i>Hospitalia praesertim in Fran-</i>	
<i>cia</i>	407
<i>eorum reformatio</i>	408
<i>Jejunium quadragesimale an-</i>	
<i>te Pascha</i>	237
<i>ante nativitatem domini</i>	
	ibid. n.
<i>Jesuitae</i>	183
<i>instituta</i>	ibid. seq.
<i>generalis est monarchia</i>	220
	& n.
<i>Illegitimi arcentur ab ordini-</i>	
<i>bus</i>	45
<i>Immobilia ecclesiarum non a-</i>	
<i>lienanda</i>	308 seq.
<i>non ex interna qualitate</i>	
	ibid. n.
<i>nisi sint utiliter alienata</i>	310
<i>alienantur ab episcopo con-</i>	
<i>sensiente capitulo</i>	ibid.
<i>in Francia a rege</i>	311
<i>quod laudatur</i>	ibid. n.
<i>ecclesiae in Francia non ac-</i>	
<i>quirunt</i>	313

INDEX RERUM

<i>Immobilia etiam alibi</i>	ibid. n.	<i>Judaorum liberi invitis paren-</i>	
quibus legibus in Francia		tibus baptizari nequeunt	
tales acquisitiones per-			250 n.
missæ	ibid.	<i>Judex ordinarius quis?</i>	429.
<i>Immunitas ecclesiarum</i>	282		433
<i>Impii pastores, num efficax</i>		delegatus	433
eorum ministerium?	47	ejus potestas	435
<i>Impositio manuum</i>	100. & n.	in Francia restricta	435
<i>Indemnitas</i>	313	<i>Judicium vetus episcopale</i>	
<i>Index expurgatorius</i>	480		422
<i>Indulgentiæ</i>	260	hodiernum	423
per eas remittitur satisfactio		<i>Jus auspiciati ingressus in re-</i>	
pro peccatis	ibid.	gnum	343
<i>Indulgentium quid?</i>	341 & n.	<i>Jus patronatus vid. Patrona-</i>	
æquiparatur primariis pre-		tus.	
cibus in Germania	343 n.	<i>Jus præstiti juramenti fideli-</i>	
<i>Infideles</i>	468	tatis	344
<i>Inquisitio</i>	473	<i>Jus naturale immutabile</i>	26
origo	ibid.	divinum positivum muta-	
processus	481	bile	ibid.
refertur ad dominicanos		humanum mutabilissimum	ibid.
	475 & n.	<i>Jurisdictio ecclesiæ est spiri-</i>	
confirmatur a Friderico II.		tualis	409
Imp.	474	quod involvit contradictio-	
Venetis stabilitur	476	nem	ibid. n.
in Hispania	477	ejus partes male intelligun-	
in Lusitania	478	tur	ibid. n.
in Francia	479	fit temporalis quomodo	
Romæ	479		411
improbatur	488	sine coactione	412 n.
<i>Inquisitor generalis</i>	477	amplificatur	414 & n.
<i>Inspiratio (electio per)</i>	90	ringentibus laicis	415 seq.
<i>Instrumenta authentica</i>	462	propria	418
exemplificata	ibid.	aliena	419
<i>Interdictum quid?</i>	555	est episcopi	420
improbatur	557 seq.	scipit papatum	ibid. n.
<i>Interstitium hodie parum ser-</i>		<i>Jus ecclesiasticum antiquum</i>	
vatur	60		7
<i>Joannis XXII. collectio</i>	15	novum	ibid. seq.
<i>Irregularitas quid?</i>	43 n.	ejus origines	1 seq.
<i>Isidori collectio canonum</i>	7		
isidori xix. n.	9		

P R A E C I P U A R U M.

L atina linguae usus in judi-		<i>Main-levée</i>	347 & n.
ciis Franciæ eliminatus		<i>Manus inortua</i>	313 & n.
450		<i>Mairicula ecclesiæ</i>	139
alibi retentus quare? ibid.		<i>Matrimonium</i>	262
n.		male sacramentum	ibid. n.
<i>Latina versio vulgata autenti-</i>		perficitur	
<i>ca</i>	288 seq.	1. consensu legitimo	ibid.
<i>Lectorum origo</i>	38		& n.
officium	56	ejus impedimenta naturalia	
ordinatio	57		263
<i>Libertas ecclesiæ Gallicanæ</i>		legalia	262 seq.
	572	humana	263
ejus duo cardines	ibid.	criminosa	266
singularia	573	2. libero consensu	267
<i>Libri sacri</i>	287	contrahentes sint sui juris	ibid.
qui sint?	ibid. seq.	3. consensu solenniter edi-	
fata eorum	288. n.	ta	268 seq.
<i>Lingua latina inter sacrum ad-</i>		post trinam proclamatio-	
hibetur	246	nem	270
vernacula in sacris damna-		præsentibus testibus	ibid.
tur	289	clandestinum vitio laborat	
ob Albigienses ibid. male			271 n.
ibid. n.		ejus effectus	ibid.
linguarum orientalium stu-		de causis matrimonialibus	
dium non improbatur		in Francia judex secularis	
	289	cognoscit	ibid.
<i>Litis contestatio</i>	458 seq.	quod regula olim fuit	ibid.
ejus effectus	ibid. & n.		272 n.
<i>Lugdunensis archiepiscopus so-</i>		alias sunt judicis ecclesiasti-	
lus verus primas in Fran-		ci	440 & n.
cia	121	solvitur morte	272
<i>Lutherus repurgator ecclesiæ</i>		quoad thorum & mensam	
	23		ibid. n.
ejus effectus apud catholicos		aliæ causæ	274
ibid. n.		repeti potest	275
<i>Macerationes corporis</i>	198	<i>Mendicantes in commune pau-</i>	
optima est propriæ vo-		peres	193
luntatis retusio	ibid. n.	pro titulo habent paupertatem	
sunt ambitiosæ	207 & n.		67
<i>Magdeburgici canonici cardi-</i>		prædicatores	107
nales	147 n.	populum superstitione infi-	

INDEX RERUM

<i>Mendicantes</i>		<i>Notarii</i>	39
ciunt	ibid. n.	Apostolici	437
privilegia	203	<i>Novales decimæ</i>	318
<i>Metropolitani</i>	39	<i>Novalia quæ?</i>	ibid. seq.
origo	118		
jus	119	<i>Obedientiæ votum</i>	190
<i>Missa. v. divinum officium.</i>		in quo consistat?	191
solennis frequentanda	253	absurdum	ibid. n.
vel minus solennis	ibid.	<i>Obedientiæ provinciæ quæ?</i>	
tantum in loco sacro	277		330 & n.
<i>Missio in possessionem</i>	453	<i>Oblationes voluntariæ quomo-</i>	
<i>Missionis Patres</i>	162. seq.	do ortæ?	297
<i>Mitra episcopalis</i>	102 n.	cui data?	ibid.
<i>Monachi vitia promovent</i>	33	<i>Oblatus laicus monasterio</i>	379
horum multitudo	164. seq.	<i>Offerre quid?</i>	80
spurii	168	<i>Officiales episcoporum</i>	153
plerique laici	168	claustrales habent mobilia	
quod probatur	ibid. n.		195
mendicantes	179. seq.	tales habent Episcopi	429
functiones	182	capitula	430
quomodo clerici?	199	metropolitani	ib.
corrumpuntur & vilescunt		corrumpunt simplicitatem	
	209	veterum judiciorum	431
<i>Monachæ</i>	167. 223	eorum officium antiquum	
earum instituta	224		429
<i>Monitoria</i>	460 & n.	perstringitur	ibid. n.
<i>Montes pietatis</i>	508	officialis vocabulum anti-	
quid?	ibid.	quum	ibid.
quid in eis desideretur?		<i>Officium divinum</i>	242
	ibid. n.	quid sit?	ibid.
<i>Mortuaria quarta</i>	374	ubi celebratur?	243
		a quo recitandum?	ibid.
<i>Nepotismus taxatur</i>	370 n.	quomodo publice?	244
<i>Nominatio quomodo fiat?</i>		privatim?	ibid.
	96. seq.	qua lingua?	246
Regis Franciæ ad Episcop.		male latina	ibid. n.
	94 n.	pendet a lubitu episcopi	247
<i>Nominat Rex Franciæ cum in-</i>		<i>Oleum sacrum</i>	284
dultu in recens acquisitis		<i>Oppositio contra sententiam</i>	
provinciis	96 n.		563

P R A E C I P U A R U M.

<i>Orare</i> est episcopi	108
<i>Oratorium</i> patrum	162
auctor	ibid.
oratoria unde orta?	146 & n.
dedere originem parochiis	146
fuere dominorum propria	ibid. n.
<i>Ordinatio</i> ostiariorum	54
officium	seq.
quo & laici funguntur	56
lectorum	ibid.
subdiaconorum	68
presbyterorum	76
non iteratur	261
<i>Ordines</i> minores hodie otiosi	56 n.
licet concilio Tridentino	
commendati	60
eorum officium	55
quo & laici funguntur	56
<i>Oribodoxus</i> quis?	464 n.
<i>Ostiariorum</i> origo	54. seq.

<i>Pallium</i> Archiepiscoporum	122
ejus usus	ibid.
facit archiepiscopos vica-	
rios Papæ	123 n.
<i>Papa</i> , olim quilibet episco-	
pus	40
est de jure divino episcopo-	
rum princeps	120 & n.
	122
num possit renuntiare?	133
concurrit in conferendis be-	
neficiis cum collatore or-	
dinatio	326
nec vacantia solum, sed &	
non vacantia confert ib.	

per expectantias	327
reservationes	328
de jure divino episcoporum	
judex	420 seq.
ridetur	ibid. n.
<i>Parochi</i> vocantur Cardinales	147
eorum potestas	148
<i>Parochiarum</i> origo	145 & n.
<i>Pascha</i> , quomodo figenda?	237
diffensus primitivæ eccle-	
sia	ibid. n.
<i>Patres</i> fere omnes fuere Epi-	
scopi	106
<i>Patriarchæ</i>	39
qui?	120
<i>Patrinorum</i> officium	250
<i>Patronatus</i> (jus)	332
origo	ibid. & n.
reale	333
personale	ibid. n.
<i>Patronus</i> quis sit?	ib.
vel ecclesiasticus	ibid.
vel laicus	334
quæ ejus jura?	335
cur laicus variet, non ec-	
clesiasticus?	334
<i>Paupertas</i> male intellecta	179
	n.
<i>Paupertatis</i> votum	191
in quo consistat?	192. 193.
	seq.
intelligenda de singulis	192
non de corporibus	ib.
ejus votum facit regularem	163. n.
<i>Peculium</i>	377
<i>Pensiones</i>	380
veteribus notæ	ibid.
toleratæ	ibid. n.
abusus	381

INDEX RERUM

Pensiones

- a solo papa constituuntur 382
- a magistris ordinum militarium 383 n.
- quota sit pensio? ibid.
- est ad dies vitæ ibid.
- onus reale ibid. n.
- Petitio* incidens 458
- Petrus* num ceteris Apostolis præfectus? 122 & n.
- Pluralitas* beneficiorum 391
- Pœna* canonicæ 537
- spirituales ibid.
- seculares 538
- Pœnitentia* semel in anno subeunda 255
- est publica 259
- privata 255
- casus reservati papæ 256 sq.
- episcopo 257
- satisfactio 257. n.
- non est pœna 260
- Pœnitentiarius* episcopus 153
- Portio* congrua 318 & n.
- quæ ejus summa ibid.
- Possessio* beneficiorum quomodo adipiscenda? 364
- per ingressum 366
- prospectum campanilis ib. & n.
- per procuratorem ibid.
- ejus effectus 366. seq.
- Possessorium* mixtum 583 sq. n.
- Postulatio* quid 89. & n.
- Postularius* ante confirmationem non habet, quæ sunt jurisdictionis 92 n.
- Præbendarum* origo 299
- Prædicare* quid? 81

Prædicare

- est Presbyteri ibid.
- Episcopi 105. n.
- Prædicatores* monachi 107
- Præesse* quid? 81
- Præmonstratenses* 177
- Præpositi* canonicorum 143
- in Germania supersunt ibid. n.
- Præsumtio* juris & de jure 482
- Presbyteri* cardinales 39. 146
- horum ordinatio 176. seq.
- officium 80
- potestas 148. seq.
- non possunt fieri laici 261 n.
- Primates* 39
- qui? 121 n.
- Prioratum* origo 215
- Priores* claustrales 218
- conventuales ibid. n.
- Privilegia* improbantur 34
- Probatio* vocalis 460
- litteralis ibid.
- Processus* civilis 448
- olim simplex ibid. & n.
- criminalis antiquus 518
- accusatorius 521
- denunciatorius ibid.
- inquisitorius 522
- novus in Francia 523
- Procuratores* postulantes 437.
- 453
- Profectio* religiosa 184. seq.
- quomodo facienda? 186
- impugnanda? 188
- Promotor* quis? 437
- Prorogare* forum clericus potest 447 n.
- Provisio* quid? 357. seq.
- est instar locationis ib. n.

P R A E C I P U A R U M.

Provisio

motu proprio	359
& ad instantiam	ibid.
quomodo expediat	Roma?
	360. seq.
indiget visa ordinarii	364
	& n.
Provisiones pontificiae	93
<i>Psalmistarum</i> origo	38
<i>Purgatio canonica</i>	529
vulgaris	530

Raymundi de Pennafort collectio

<i>Recolesi</i>	212
<i>Reconventiones</i> in Francia exul- lant	458
<i>Recredentia</i> quid?	445. & n.
<i>Reditus</i> vitalitius	508
<i>Refectiones</i> ecclesiarum in- cumbunt	
beneficiariis	371
quomodo olim factae?	ib.
quomodo hodie?	seq.
<i>Regalia</i>	
eorum fundamentum	137
	n.
olim jus percipiendi omnes fructus vacantis episco- patus	344
quos hodie rex donat epi- scopis	345
hodie restringuntur ad be- neficia sede vacante con- ferenda	ibid.
Rex iis utitur non Regni administrator	ibid. n.
per totum regnum	345
accensetur hocce jus doma- nio	ibid. n.

Reginonis collectio canonum

	10
<i>Regula Benedicti</i>	168
Augustini	176
Aquisgranensis	169
Cluniacensis	170
Cisterciensis	173
<i>Regulares</i> qui?	163 n.
origo	163
multitudo	204
exenti	ibid.
quare?	ibid. n.
corrumpuntur	208
<i>Relapsus</i> quis?	466
<i>Religiosi</i> episcopis haud subje- cti	113 n.
horum vota	184. seq.
<i>Reliquiae</i> sacrae	185. seq.
<i>Renunciatio</i> episcopatus	134
ex quibus causis permitta?	135
<i>Renunciantes</i> manent clerici	134 n.
<i>Repletus</i> quis dicitur?	340
quis censetur?	ibid.
<i>Res</i> spirituales	235
quae sint?	236
temporales	235. 295
sacrae	277
<i>Reservationes</i> pontificiae	
eartum occasio	93
generales	94
beneficiorum	328 & n.
a Joanne XXII. ad cathe- drales extensa	ibid.
in Francia abolita	ib. seq.
<i>Residentia</i> clericorum neces- saria	394
ex justis causis negligitur	395

INDEX RERUM

<i>Residentia</i>		<i>Halæ</i>	<i>ibid. n.</i>
ab ipsis papis neglecta	<i>ib.</i>	<i>Sententia</i>	462
ex fūco etiam	<i>ibid. n.</i>	interlocutoria	<i>ibid.</i>
quomodo eludatur a cano-		definitiva	463
niciis?	397 n. seq.	<i>Sepultura</i> est prope ecclesias	290
<i>Resignatio</i> beneficiorum quo-		ejus electio permissa	
modo faciendā?	352	in favorem mendicantium	291 n.
abusus	353	sepulti non effodiendi	292
resignantium cautelæ	355	gratis concedenda	<i>ibid.</i>
regressus	<i>ibid.</i>	elemosyna non rejecta	<i>ibid. n.</i>
<i>Retributio</i> spontanea	494	denegatur impœnitentibus	294
<i>Ritus</i> ecclesiastici diversissimi	32	<i>Servi</i> arcantur ab ordinib.	46
<i>Rubricæ</i>	243	<i>Sigillum</i> confessionis	258 & n.
<i>Sacræ</i> res	277	<i>Signatura</i> simplex quomodo	
<i>Sacramentorum</i> administra-		comparata?	360. seq.
tio est episcopi	109	vel in fortuna dignum	363
efficacia non pendet ex di-		vel gratiosa	<i>ibid.</i>
gnitate ministri	276	<i>Simonia</i>	489
<i>Sacrificium</i> N. T. sunt preces		mentalis	495
publicæ	109 n.	conventionalis	<i>ibid.</i>
<i>Sacrilegium</i> quid?	471	realis	<i>ibid.</i>
<i>Saccus</i>	487	ejus poena	<i>ibid. seq.</i>
<i>Sarbenito</i>	<i>ibid.</i>	ejus species est confidentia	496
<i>Schisma</i> Avenionense corru-		<i>Simoniaci</i> qui sint?	490
ptelarum mater	18	<i>Societates</i> mercatoriaræ	507
<i>Schismatici</i> qui?	469	<i>Sodomia</i> clericorum	501
<i>Scholæ</i> cathedralium	156	<i>Sortilegium</i>	471
<i>Scholaſter</i>	155	<i>Spirituales</i> res	235
<i>Scrutinium</i> (electio per)	90	<i>Spolium</i>	377
<i>Seminaria</i>	159	ejus ratio	<i>ibid. n.</i>
laudantur	<i>ibid. n.</i>	<i>Sponsalia</i> quid?	268
commendantur a concilio		non admittunt absolutam	
Tridentino	161	coactionem, sed poenam	
instituuntur a Carolo Bor-		canonicam	<i>ibid. & n.</i>
romeo	<i>ibid.</i>	absolute	<i>ibid. n.</i>
& in Francia	<i>ibid.</i>		
& inter evangelicos in Ger-			
mania v. gr. Tubingæ,			Quibus

P R A E C I P U A R U M.

Sponsalia
quibus ex causis solvantur?

ibid.

Subdiaconorum origo 38

hi ferius coelibatus legi sub-
jecti fuere 62

ordinatio 68. seq.

Subintroductæ feminæ quæ?

501 n.

Suffraganei episcoporum in

Germania sunt fere epi-

scopi in partibus 127

eorum origo e Græcia ibid.

Superstitio 472 & n.

Suspensio clericorum 544

localis ibid.

personalis ibid.

generalis, specialis ibid.

Suspicio levis, vehemens, vio-

lenta 481

Syndici 453

Synodus quid? 139 & n.

Synodi diocesanae 423

provinciales ibid.

Temporales res 235

Testes ad testimonium

ferendum cogi possunt

460.

Theatini 182, 203

Theologus 154

Tigouville 514

Titulares 358

Tirulus quid? 64. sq.

quotuplex? ibid. seq.

Tonsura 49

eius origo 50

suffragatur ad beneficia 51

quo ritu conferatur? 53

quæ requirantur in tonden-

Tonsura

do

52

est sine officio ibid.

ad tonsuram ætas legitima

& ad beneficia habilis re-

quiritur 150

prætextus ibid. n.

Torneamenta 498

Tortura 526

Translatio episcoporum 130

seq.

permessa auctore papa 131

cur eo? ibid. n.

in Gallia frequentissima

132

in Germanis rara ibid. n.

Tridentini concilii reformatio

23

in Francia exulat ibid.

Vacantia in curia Romana

331

Vacantia impeditur

resignatione 353

collusione 354

Vacantia & non vacantia be-

neficia confert papa 326

Vaces quot modis beneficium?

352

Valerudinariorum militum ju-

ra in Francia 379

Versio vulgata scripturæ sacræ

est authentica 288, 289

eius vitia ibid. n.

versiones in linguam verna-

culam damnantur 289

nova nulla sine episcopo

evulganda 290

Vestis sacræ 287

INDEX RERUM PRAECIPUARUM.

Vicarii generales episcopo-
rum 153

Viduae renubentes non iterum
benedicuntur 275

quare? ibid. n.

Virgines religiosæ. vid. *Mo-
nacha.*

quomodo recipiantur? 227

consecrentur? ibid.

griseæ seu caritatis 407

Vitalitius redditus 508

Unctio presbyterorum 79

episcopi 101 & n.

extrema 260

a parocho administranda
ibid.

in remissionem peccatorum
ibid. n.

Unio beneficiorum 401. seq.

vid. *beneficium*

Vota religiosorum 184. seq.

quænam sint? 190

quid in iis desideretur?

184. n.

Usura 502

quare judæis permixtæ?

ibid. n.

non sunt Christianis prohi-

bitæ 503 n.

Fleury, Claude, / Gruber, Johann Daniel, / Böhmer, Justus Henning,

Claudii Fleury, Presbyteri, ... Institutiones Juris Ecclesiastici

Moguntiae [u.a.] 1759

Regensburg, Staatliche Bibliothek -- 999/Jur.670

urn:nbn:de:bvb:12-bsb11300607-6

VD18 14808196-001